

DENİZLİ’NİN BABADAĞ İLÇESİ AĞZI

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Dili Bilim Dalı**

Işılay KANAÇ

Danışman: Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR

**Şubat 2010
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

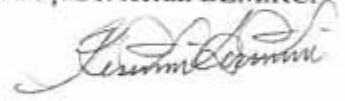
Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hami Öner KARPUZ
Jüri Başkanı

Jüri-Danışman
Prof. Dr. Ceyhan Vedat UYGUR

Jüri
Yrd. Doç. Dr. Kerim DEMİRCİ

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 03./03/2010 tarih ve 04/14 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bilâl SÖĞÜT
Enstitü Müdürü

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza

:

Öğrenci Adı Soyadı : Işılay KANA

ÖZET

DENİZLİ’NİN BABADAĞ İLÇESİ AĞZI

KANAÇ Işılay

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR

Şubat 2010, 439 sayfa

Ağız çalışmaları, dil araştırma ve incelemelerinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Türkiye’de bütün bölgelerin ağız araştırmaları tamamlanmış değildir. Bu yüzden de Türkiye’nin ağız atlasları oluşturulamamıştır. Biz bu çalışmamızla ağız araştırmalarına küçük de olsa bir katkıda bulunmayı amaçladık.

Bu çalışma, Babadağ ağzının ses ve şekil özelliklerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma, "Giriş", "Metinler", "Ses Bilgisi", "Şekil Bilgisi", "Sonuç", ve "Sözlük" bölümlerinden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde, Babadağ; tarih, coğrafya, nüfus ve sosyo-ekonomik yapı açısından ele alınmış, onun diyalektolojik durumu, ana hatlarıyla ortaya konmuş, Anadolu ağızları arasındaki yeri belirlenmiştir.

“Metinler” bölümünde; ilçeden derlediğimiz ses kayıtlarını deşifre ederek oluşturduğumuz 34 metin yer almaktadır.

“Ses Bilgisi” bölümünde, Babadağ ağzının ses özellikleri, edebi dilden farklı yönleri, görülen ses olayları incelenmiştir.

“Şekil Bilgisi” bölümünde Babadağ ağzında görülen yapım ve çekim ekleri ile kelime türleri incelenmiştir.

“Sonuç” bölümünde Babadağ ağzının genel nitelikleri özetlenmiştir.

“Sözlük” bölümünde ise derlemeye bu çalışmamızdan çok önce başladığımız, ilçemizde kullanılan karakteristik kelimelerin anlamları verilmiş, bu kelimelerin mümkün olduğu kadar etimolojisi ve morfolojisi incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Babadağ, Denizli, ağız, Babadağ ağızı, diyalekt

ABSTRACT**DIALECT OF BABADAĞ DISTRICT OF DENİZLİ**

KANAÇ Işıl

MSc Thesis, Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR

February 2010, 439 pages

Studies on dialect are indispensable components of researches and analysis on language. In Turkey, since researches on dialects for all districts are not complete; dialectic atlas for Turkey is can not be constituted. We have intended to contribute to researches on dialect, even on a micro basis.

This study is prepared in order to display phonetic and morphological properties of Babadağ dialect. The study is composed of the chapters: “Introduction”, “Texts”, “Phonetics”, “Morphology”, “Conclusion”, and “Glossary”

In the “Introduction” chapter, Babadağ is analyzed in scope of its history, geography, demography and socio-economic structure; its dialectological condition is stated substantially, and its position among dialects of Anatolia

In the “Texts” chapter, 34 texts which we have constituted by transcribing voice records collected from the district take place.

In the “Phonetics” chapter, the voice properties, differences from the literary language, voice phenomenon of Babadağ dialect is analyzed.

In the “Morphology” chapter, construction, variation and conjugation suffixes and word types in Babadağ dialect are investigated.

In the “Conclusion” chapter, general qualifications of Babadağ dialect are summarized.

In the “Glossary” chapter, meanings of characteristic words used in this district, which we have begun collecting far before this study, are given. Etymology and morphology of the words are tried to be analyzed as far as possible.

Key Words: Babadağ, Denizli, Dialect, Dialect of Babadağ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
ÖNSÖZ	x
METİNLERDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ.....	xvii
METİNLER VE SAYFA NUMARALARI.....	xxviii
METİNLER	1
İNCELEMELER.....	179
1.SES BİLGİSİ	179
1.1. ÜNLÜLER	179
1.1.1. BABADAĞ AĞZININ ÜNLÜ TÜRLERİ.....	179
1.1.1.1. Uzun Ünlüler.....	183
1.1.1.1.1. Ünsüz düşmesi sebebiyle oluşan uzun ünlüler.....	183
1.1.1.1.2. Hece kaynaşması ve hece yutumu ile.....	185
1.1.1.1.3. Çift ünlülerin kaynaşması ile	186
1.1.1.1.4. Aslı uzunluklar.....	186
1.1.1.1.5. Yabancı kelimelerde uzunluk.....	187
1.1.1.2. Kısa ünlüler.....	188
1.1.1.3. İkiz ünlüler.....	189
1.1.1.4. Ünlü uyumu ve ünlü değişimleri.....	190
1.1.1.4.1. Kalınlık - incelik uyumu	190
1.1.1.4.2. Düzlük - yuvarlaklık uyumu	192
1.1.1.5.3. Diğer ünlü değişimleri.....	194
1.1.1.5.3.2. Geniş ünlünün daralması.....	195
1.1.1.5.4. Uyum değişimi.....	199
1.1.1.5.5. Ünlü uyumunun bozulması	200
1.1.1.6. e~i meselesi.....	201
1.1.1.6.1. Yazı dilinde “i”, Babadağ ağzında “e”nin tercih edildiği örnekler	201
1.1.1.6.2. Yazı dilinde “e”, Babadağ ağzında “i”nin tercih edildiği örnekler	202
1.1.1.6.3. Babadağ ağzında “e”nin tercih edildiği örnekler	202
1.1.1.7. Ünlü düşmesi	202
1.1.1.8. Ünlü türemesi.....	206
1.1.1.8.1. Öntüreme.....	206
1.1.1.8.2. İçtüreme	206

1.1.1.8.3.Sontüreme	207
1.2.ÜNSÜZLER.....	208
1.2.1 BABADAĞ YÖRESİ ÜNSÜZLERİ.....	208
1.2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ.....	213
1.2.2.1 Önses Ünsüz Değişmeleri	213
1.2.2.2. İçses ünsüz değişmeleri.....	214
1.2.2.3. Sonses Ünsüz Değişmeleri.....	215
1.2.2.4.Damaksıllaşma	216
1.2.2.5. (‘) Ünsüzü (Tonsuz Gırtlak Patlayıcısı)	216
1.2.3. ÜNSÜZ TÜREMESİ	218
1.2.3.1.Ünsüz öntüremesi.....	218
1.2.3.2.Ünsüz içtüremesi.....	218
1.2.3.3.Ünsüz sontüremesi	218
1.2.4.ÜNSÜZ DÜŞMESİ	220
1.2.4.1. Ökseste Ünsüz Düşmesi.....	225
1.2.5. ÜNSÜZLERDE YER DEĞİŞTİRME	226
1.2.5.1. Yakın yer değiştirme	226
1.2.5.2. Uzak Yer Değiştirme	226
1.2.6. TONLULAşMA	226
1.2.6.1. Ökseste tonlulaşma	227
1.2.6.2. İçseste Tonlulaşma.....	228
1.2.6.3.Sonseste Tonlulaşma.....	230
1.2.7. TONSUZLAşMA	232
1.2.7.1.Ökseste Tonsuzlaşma.....	232
1.2.7.2.İçseste Tonsuzlaşma.....	232
1.2.7.3.Sonseste Tonsuzlaşma	233
1.2.8. SIZICILAşMA.....	233
1.2.9.ÜNSÜZ BENZEşMESİ	235
1.2.9.1. Teşekkül noktası bakımından benzeşmeler.....	235
1.2.9.1.1. Dudak benzeşmesi	235
1.2.9.1.2. Genzelliik bakımından benzeşme	235
1.2.9.1.3. Diğer Ünsüz benzeşmeleri	236
1.2.9.2. Uzak Benzeşme	238
1.2.10. BENZEşMEZLİK.....	238
1.2.11. ÜNLÜ-ÜNSÜZ UYUMU.....	238
1.2.12. ÜNSÜZ İKİZLEşMESİ	239
1.2.12.1.“-yor” ekinde, “y” ünsüzünde meydana gelen ünsüz ikizleşmesi	240
1.2.12.2. Diğer ünsüzlerde ikizleşme	240
1.2.13. İKİZ ÜNSÜZÜN TEKLEşMESİ.....	241
1.2.14. HECE KAYNAşMASI	241
1.2.15. HECE YUTUMU	244
1.2.16. YARDIMCI SESLER	244
1.2.16.1. Yardımcı ünlüler	245
1.2.16.2. Yardımcı ünsüzler	245
1.2.16.2.1. -y-.....	245
1.2.16.2.2. -n- (zahir n’si)	245
2. şEKİL BİLGİSİ	248
2.1. İSİMLER	248
2.1.1.YAPIM (TÜRETME) EKLERİ.....	248
2.1.1.1. İsimden isim yapım ekleri.....	248
2.1.1.2. Fiilden isim yapım ekleri	254
2.1.1.3.İsimden fiil yapım ekleri	258

2.1.1.4. Fiilden fiil yapım ekleri	260
2.1.2. ÇEKİM (İŞLETME) EKLERİ	264
2.1.2.1. İsim çekim ekleri	264
2.1.2.1.1. Çokluk eki	264
2.1.2.1.2. İyelik ekleri	265
2.1.2.1.3. Hâl (durum) ekleri	268
2.1.2.1.4. Aitlik eki	277
2.1.2.1.5. Soru eki: mI, mU	278
2.2. ZAMİRLER	280
2.2.1. ŞAHİS ZAMİRLERİ	280
2.2.2. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ	282
2.2.3. İŞARET ZAMİRLERİ	282
2.2.4. SORU ZAMİRLERİ	285
2.2.5. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ	286
2.3. SIFATLAR	288
2.3.1. NİTELEME (VASIFLANDIRMA) SIFATLARI	288
2.3.2. BELİRTME SIFATLARI	289
2.3.2.1. İşaret Sıfatları	289
2.3.2.2. Sayı sıfatları	290
2.3.2.2.1. Asıl sayı sıfatları	290
2.3.2.2.2. Üleştirme sayı sıfatı	290
2.3.2.2.3. Sıra sayı sıfatları	291
2.3.2.2.4. Kesir sayı sıfatları	291
2.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları	291
2.3.2.4. Soru Sıfatları	293
2.4. ZARFLAR	294
2.4.1. HÂL (DURUM, NASILLIK-NİCELİK) ZARFLARI	294
2.4.2. YER - YÖN ZARFLARI	296
2.4.3. ZAMAN ZARFLARI	296
2.4.4. MİKTAR (AZLIK-ÇOKLUK) ZARFLARI	299
2.4.5. SORU ZARFLARI	301
2.5. EDATLAR	303
2.5.1. ÜNLEM EDATLARI	303
2.5.1.1. Ünlemler	303
2.5.1.2. Seslenme edatları	304
2.5.1.3. Sorma edatları	305
2.5.1.4. Gösterme edatları	305
2.5.1.5. Cevaplama Edatları	306
2.5.1.5.1. Tasdik ifade eden cevaplama edatları	306
2.5.1.5.2. Red ifade eden cevaplama edatları	306
2.5.1.6. Bağlama edatları	306
2.5.1.6.1. Sıralama edatları	306
2.5.1.6.2. Denkleştirme edatları	307
2.5.1.6.3. Karşılaştırma edatları	307
2.5.1.6.4. Cümle başı edatları	308
2.5.1.6.5. Sona gelen edatlar	310
2.5.1.7. Son çekim edatları	311
2.6. FİİLLER	315
2.6.1. FİİL ÇEKİMLERİ	315
2.6.1.1. Şahıs (Kişi) Ekleri	315
2.6.1.2. Basit kipler	316
2.6.1.2.1. Geniş zaman	316
2.6.1.2.1.2. Şimdiki zaman	319
2.6.1.2.1.3. Gelecek zaman	321
2.6.1.2.1.4. Görülen geçmiş zaman	323

2.6.1.1.5. Öğrenilen geçmiş zaman.....	325
2.6.1.1.6. Şart kipi.....	326
2.6.1.1.7. Gereklilik kipi.....	327
2.6.1.1.8. İstek kipi.....	327
2.6.1.1.9. Emir kipi.....	329
2.6.1.2. Birleşik kipler.....	331
2.6.1.2.1 Hikâye.....	331
2.6.1.2.2. Rivayet.....	335
2.6.1.2.3. Şart.....	336
2.6.1.2.4. Katmerli birleşik çekimler.....	338
2.7. EK-FİİL.....	338
2.7.1. GENİŞ ZAMAN KİPİ.....	338
2.7.2. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN.....	340
2.7.3. ÖĞRENİLEN GEÇMİŞ ZAMAN.....	341
2.7.4. ŞART.....	341
2.7.4.1. Ek-fiillerde katmerli birleşik çekimler.....	341
2.8. BİRLEŞİK FİİLLER.....	341
2.8.1. FİİL + YARDIMCI FİİL YAPISINDAKİ BİRLEŞİK FİİLLER (TASVİR FİİLLERİ).....	342
2.8.1.1. Süreklilik fiilleri.....	342
2.8.1.1.1. “at-” yardımcı fiili.....	342
2.8.1.1.2. “dur-” yardımcı fiili.....	343
2.8.1.1.3. “git-” yardımcı fiili.....	343
2.8.1.1.4. “go- (<ko-y-)” yardımcı fiili.....	343
2.8.1.1.5. “batı/batı/ba’-/bā-” yardımcı fiili.....	344
2.8.1.1.6. “gör-” yardımcı fiili.....	345
2.8.1.1.7. “-otur-” yardımcı fiili.....	345
2.8.1.1.8. “var-” yardımcı fiili.....	345
2.8.1.1.9. “yat-” yardımcı fiili.....	345
2.8.1.1.10. “yürü-” yardımcı fiili.....	346
2.8.1.2. Tezlik Fiili: “ver- vèr, vir-, ve-, vè, vi-, vı-” yardımcı fiili.....	346
2.8.1.2.1. “ver-” yardımcı fiilinin “tezlik” anlamı veren örnekleri.....	346
2.8.1.2.2. “ver-” yardımcı fiilinin “bir başkası için yapılan iş ve hareketler” anlamı veren örnekleri.....	347
2.8.1.3. Yeterlik fiili: “bil-” yardımcı fiili.....	349
2.8.2. İSİM + YARDIMCI FİİL YAPISINDAKİ BİRLEŞİK FİİLLER.....	349
2.8.2.1. İsim + et-:.....	349
2.8.2.2. İsim + ol-.....	350
2.8.2.3. İsim + yap-.....	351
2.8.2.4. İsim + eyle-.....	351
2.8.2.5. İsim+kıl-.....	351
2.8.3. ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER.....	352
2.9. FİİLİMSİLER (ÇEKİMSİZ FİİLLER).....	353
2.9.1. İSİM-FİİL EKLERİ.....	353
2.9.2. SIFAT-FİİL EKLERİ.....	354
2.9.3. ZARF-FİİL EKLERİ.....	357
3. SONUÇ.....	361
3.1. SES BİLGİSİ İLE İLGİLİ SONUÇLAR.....	361
3.2. ŞEKİL BİLGİSİ İLE İLGİLİ SONUÇLAR.....	363
5. SÖZLÜK.....	365

5. KAYNAKLAR	408
6. ÖZGEÇMİŞ	411

ÖNSÖZ

Dil canlı bir varlıktır. Bu yüzden sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. Gerek aynı coğrafyada tarih içinde, gerekse farklı coğrafyalarda aynı dönem içinde birbirinden farklı özellikler gösteren dallara ayrılır. Bu dallara lehçe, şive ve ağız adlarını veriyoruz.

Bir dil bilimi terimi olarak ağız, genel anlamda “bir dilin veya lehçesinin sınırları içinde belli bölge veya topluluklara özgü anlatım yollarının bütünü” diye tanımlanabilir.¹

Bugün Anadolu ağızları üzerinde yapılan araştırmalar, bütün dil çalışmalarının ve araştırmalarının içinde hız verilmesi gereken, bambaşka bir yere sahiptir. Çünkü, gerek kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, gerek eğitim düzeyinin yükselmesi, gerekse ülkemizde iç göçün yıldan yıla artması, bölgelerin ağız özelliklerini hızla yitirmesine sebep olmaktadır. Derleme çalışmalarımız esnasında da bunları net bir şekilde gözlemlemiş bulunmaktayız.

Ağız araştırmamız için seçtiğimiz Babadağ ilçesi, dar bir sahadır. Fakat bu şekildeki tek tek küçük sahalar üzerinde yapılan çalışmalar, muhakkak ki bütün Anadolu ağızlarını içine alan genel bir sınıflandırmaya hazırlık niteliğinde çalışmalardır.

Çalışmamızın başlangıç noktası olan derleme aşamasında, derleme yapacağımız kişilerin mümkün olduğunca yaşlı, eğitim seviyesi düşük, sosyal hayata fazla açılmamış kişiler olmasına özen gösterdik. Böylece yöresinin ağız özelliklerini en iyi muhafaza eden kişiler olmasını sağlamaya çalıştık. Bu noktada, sosyal hayatın içinde erkekler kadar bulunmayan bayanlar, derleme çalışmalarında kendiliğinden ağırlık kazandı.

Derleme esnasında, ailemin de desteğiyle oluşan sohbet havasına hiçbir müdahalede bulunmadık. Bu yüzden, derlemeleri deşifre edince oluşan metinlerimizin bir bölümü karşılıklı konuşmalar şeklinde oluştu. Bu yüzden, birden fazla kişinin katıldığı metinlerimiz de bulunmaktadır. Bu şekildeki metinlerimizde, karışıklığa meydan vermemek için başlarında kişi isimleriyle birlikte verdik. Tek kişilik metinlerde ise konuşma çizgileriyle yetindik.

Konuşanların künye bilgilerini mümkün olduğunca almaya çalıştık. Konuşmalara doğrudan katılmayıp çok küçük katkılarda bulunan, bu sebeple künyesini almadığımız kişilerin sözlerini isminin baş harfiyle verdik.

---

¹ Efrasiyap Gemalmaz, “Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler”, Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK, Ankara, 1999, s. 4

Derlenen konuşmaları yazıya dökerken “Türk Dil Kurumu Ağız Araştırmaları Transkripsiyon Sistemi”nden faydalandık.

Çalışmamız, Giriş, Metinler, İnceleme, Sonuç ve Sözlük olmak üzere başlıca beş bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, Babadağ ilçesinin coğrafi durumu, tarihi, sosyo-kültürel özellikleri ve Babadağ ağzının Anadolu ağzları içindeki konumuna yer verilmiştir.

Metin bölümü, 7 Babadağ merkez metni, ve 27 köy metni olmak üzere 34 metin içeren 179 sayfalık bir bölümdür. Metinlere katkısı az olduğu için künyesi alınmayan kişiler hariç, 43 kişinin ses kayıtları bulunmaktadır.

İnceleme bölümü, Ses Bilgisi (Fonetik) ve Şekil Bilgisi (Morfoloji) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Her iki bölüm de metinlerimizden örneklendirerek açıklanmış, örneklerin nereden alındığı, sayfa ve satır numaraları parantez içinde şu düzende verilmiştir:

(Yerleşim merkezi-Metin numarası,Sayfa numarası/Satır numarası)

İnceleme bölümünde verilen örneklerin sayısı 5000 dolayındadır.

Ses özellikleri açıklanırken, ses olayları, Türkiye Türkçesi esas alınarak açıklanmış, hareket noktamız Türkiye Türkçesi olmuştur. Ancak elimizden geldiği kadar etimolojisini incelediğimiz kelimelerin bazılarında gerek fonetik, gerekse morfolojik açıdan Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesine de atıfta bulunulmuştur.

Sözlük bölümünde verdiğimiz kelimeler, metinlerde geçen kelimelerin yanında, çalışmamızdan uzun yıllar önce derlemeye başladığımız, Babadağ ağzının karakteristik kelimeleri ile metinlerden tespit ettiğimiz, ses değişikliğine uğramış kelimelerdir. Bu kelimelerin de mümkün olduğu kadar morfolojisini ve etimolojisini incelemeye çalıştık. Sözlük bölümünde kelimelerden sonra, yörede yaygın olan deyimlere, atasözlerine yer verip onları açıklamaya çalıştık.

Ağız çalışmalarında tespit edilecek kelimelerin, hem Türk Dili'nin köklülüğünü ve zenginliğini ortaya koyacağı, hem de tarihle kurulacak bağlarını sağlamlaştıracağı kanaatindeyiz.

Çalışmam esnasında manevî desteğini ve yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR'a, derleme aşamasındaki yardımlarından dolayı aileme, tüm çalışmam boyunca desteğini sürdüren eşim Murat KANAÇ'a teşekkürü bir borç bilirim.

METİNLERDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

¯: normalden uzun ünlü

ˇ: normalden kısa ünlü

◌◌: yarı yuvarlak ünlü

;: ulama işareti

a: a

à: a ile ı arası ünlü

ā: açık e

â: a ile o arası ünlü

ą: ince a

ā: normalden uzun a

b: b

c: c

ç: c ile j arası, hafifçe sızıcı olan c

ç: ç

Ç: yarı tonlu, ç ile c arası ünlü

d: d

e: e

é: kapalı e

ê: yarı yuvarlak, e ile ö arası ünlü

ě: normalden kısa e

ē: normalden uzun e

f: f

F: yarı tonlu, f ile v arası ünsüz

g: g

ğ: normalden daha geride boğumlanan g

j: g-ğ arası ses

ğ: ğ

h: h

ı: ı

ĩ: normalden kısa ı

ī: normalden uzun ı

i: i

ĩ: normalden kısa i

ı: normalden uzun i

ķ: kalın ünlülerle kullanılan, patlamalı arka damak k'sı

K: yarı tonlu, k ile g arası ünsüz

l: l

q: normalden ince telâffuz edilen l

n: n

ñ: dil sırtının damakta kapanmasıyla oluşan n.

ņ: düşmek üzere olan n

o: o

õ: normalden kısa o

õ: normalden uzun o

ö: ö

u: normalden uzun ö

p: p

P: yarı tonlu, p ile b arası ünsüz

r: r

ŗ: titremesini kaybetmiş, düşmek üzere olan r

v: titreklığı fazlalaşmış r

s: s

S: yarı tonlu, s ile z arası bir sestir.

t: t

T: yarı tonlu, t ile d arası bir sestir.

u: u

ũ: normalden uzun u

ũ: normalden kısa u

ü: ü

ũ: normalden uzun ü

ũ: genişlemeye yönelmiş ü, ü-ö arası bir ses

v: v

y: y

ŷ: düşme eğilimi gösteren y

z: z

': tonsuz gırtlak patlayıcısı

KISALTMALAR

1. YER İSİMLERİ

Mrk.	Merkez
Ah.	Ahıllı
Bkrl.	Bekirler
Dem.	Demirli
İpnr.	İncirpınar
Kel.	Kelleci
Kyer.	Kıranyer
Ma.	Mollahmet
Oğz.	Oğuzlar
Yköy	Yeniköy

2. ESER KISALTMALARI

DLT	Divanü Lugat'it-Türk
DİAS	Denizli İli Ağız Sözlüğü
ED	Etymological Dictionary
KB	Kutadgu Bilig
MBTS	Misalli Büyük Türkçe Sözlük
TDB	Türk Dil Bilgisi
TDES	Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü
TS	Türkçe Sözlük
TTG	Türkiye Türkçesinin Grameri

3. DİĞER KISALTMALAR

Ar.	Arapça
Bkz.	Bakınız
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
Erm.	Ermenice
OT	Orta Türkçe

Rum.	Rumca
ET	Eski Türkçe
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
İt.	İtalyanca
Öi	Özel isim
TT	Türkiye Türkçesi
uü	Uzun Ünlü
ü	Ünlü
Yun.	Yunanca

3. İŞARETLER

> <	Kelimenin gelişimini gösterir
(?)	Tanımlanamayan kelimeler
+	Kelimenin isimliğini gösterir.
-	Kelimenin fiillliğini gösterir.
~	Eş kullanım işareti
Ø	Ses düşmesi

GİRİŞ

TARİHİ

Babadağ “Salbacos” dağının, Lycos (Çürüksu) ovasına bakan kuzey yamaçlarında, antik Trapezopolis (Boludüzü) ve Attouda (Hisarköy), Hellenistik dönemde (MÖ 2.yy) kurulmuşlardır. Bu kentler, Hellenistik ve Roma dönemlerinde Kayra Bölgesi Alabanda Conventus yönetim birliğine dahildirler. MS 3. yüzyıl sonlarında imparator Diacletianus’un (MS 284-305) yaptığı bölge taksimatından sonra, başlayan Bizans dönemiyle birlikte bu kentler, Frigya Pacataniası’na bağlanmışlardır. Her iki kentin de Karya ve Frigya bölge sınırında olması sebebiyle bunlar, hem Karya hem de Frigya kentleriyle sıkı ilişkilerde bulunmuşlardır. İki komşu kent, antik dönemde aynı tanrılara tapınmışlar, aynı para birimini kullanmışlar ve de tüm önemli kararlarda ortak hareket etmişlerdir. Bizans Dönemi’nden sonra, her iki kentte de Selçuklu yerleşiminin olduğuna dair bir kanıt bulunamamıştır. Ancak Osmanlı Dönemi’nde Attouda’da yerleşim olmuş, Trapezopolis tamamen terk edilmiştir.¹

Bununla birlikte ilçedeki ilk yerleşim Malazgirt Savaşı’ndan (1071) sonra Oğuz Türklerinden bir yörük aşireti 1386 yılında Babadağ’ın 3 km. kuzeydoğusundaki Oğuzlar Köyü’nde gerçekleşmiştir. Bundan sonra ilçenin 4 km. doğusundaki Yeniköy’e (Beşikköy-Kadıköy) de bir başka yörük aşireti yerleşmiştir.

Sâlnâmelerde ve temettuat defterlerinde Kadı veya Kadıköy adıyla, Aydın vilâyetine tâbî bir sancak durumunda bulunan Denizli’ye bağlı Sarayköy kazası bünyesinde bir nâhiye statüsünde kaydedilmiş olması, Babadağ’ın bir iskân yeri olarak XIX. yüzyılda şekillendiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Kadı kasabasının XIX. ve XX. yüzyıllardaki tarihî seyrinin rahatlıkla takip edilebilmesine rağmen, bir iskân yeri olarak kuruluş ve köyden kasabaya geçiş sürecini de içinde bulunduran, daha önceki yüzyıllardaki durumu, yeteri kadar bilinmemektedir.²

Bölge, 1071 Malazgirt Zaferi sonrası Selçuklu Devleti yönetiminde Oğuzlar’ın yerleşimine açılmışsa da 1150-1220 yılları arasında kesif olarak Türkmenler’in eline geçmiştir. Bu dönemde Bizans-Selçuklu hâkimiyeti çekişmesi yaşanmış, neticede

¹ Celâl ŞİMŞEK, “Antik Dönemde Babadağ Çevresi”, I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, 1999, Denizli, s.316

² Turan GÖKÇE, “XVI. yüzyılda Babadağ: Kadıköy” I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, 1999, Denizli, s. 363

Selçuklular galip gelerek Denizli ve çevresinin ebedî Türk yurdu haline gelmesini temin etmişlerdir. Babadağ isminin de fetih dönemine dair Baba Saltuk'tan geldiği rivayet olunmaktadır. Denizli ve çevresi Selçuklu sonrasında Germiyanogulları, İnançoğulları, İlhanlılar, Karamanoğulları ve Osmanlılar'ın hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı hâkimiyetinde öncelikle Kütahya sancağına bağlı bulunan Babadağ ve çevresi, bilâhare Aydın eyaletine dahil edilmiştir.

Türkler'in eline geçtikten sonra düşman işgali görmeyen Babadağ, ilk defa Millî Mücadele döneminde Yunanlılar'ın İzmir ve Aydın'ı işgali ile böyle bir tehlike ile karşılaşmıştır. Bu bakımdan Denizli ve civarının Milli Mücadele'ye katılması, İzmir'in işgali dönemine rastlar. Bununla beraber bölge, Mondros Mütarekesi sonrasında Aydın Vilâyeti ve vilâyet merkezi İzmir'in Yunanlılar'a verileceği şayiaları karşısında kayıtsız kalmamıştır. İşgal öncesi 17-19 Mart 1919 tarihleri arasında toplanan İzmir Kongresi'ne Denizli ve kazalarının temsilcileri katıldı. Babadağ bir nahiye merkezi olması dolayısıyla bu kongreye temsilci gönderemedi ise de, bağlı bulunduğu Sarayköy'den belediye başkanı Hacı Salihzade Halil Bey ile Müftü Ahmed Şükrü ve müderris Hacı Halilzade İsmail Efendiler delege olarak katıldılar. Bu kongrede alınan kararlar ve ortaya atılan fikirler, bütün Batı Anadolu milli mücadelesinde olduğu gibi Denizli ve çevresinin de mücadeleye aktif bir şekilde katılmasında önemli bir rol oynamıştır. Çünkü bu kongre, memlekete vaki olacak işgale karşı silahla karşı koyma tohumlarını aşilayarak dağılmıştır.¹

Babadağ, 1879, 1932 ve 1944 yıllarında büyük yangınlar geçirmiş, bu yüzden de günümüze eski tarihlere ait dini ve sivil mimari eserleri gelememiştir. Bugünkü evler ve konaklar bu yangınlar sonrasında yapılmıştır.

Yaşayan halkın söylediklerine göre Babadağ'ın 600 yıllık bir kasaba² olduğunu düşünebiliriz. Sümüklüburun, Beşikkaya isimlerinden sonra kasabanın adı Kadıkariyesi'dir. Bu ismin geçmiş zamanlarda halktan birisinin tahsil edip, kadı olmasıyla verildiği rivayet edilir. Eski mezarlıkta Hicri 1033 tarihine ait mezar taşına rastlanmıştır. Bu tarihe göre 350 yıl önce Kadıköyünde³ mezar taşları yazılı olarak dikilmeye başlanmıştır. Daha öncesine ait yazılı bir kayda kasabada rastlanmamıştır. Ancak Başbakanlık arşiv dairesinde bulunan Kânûnî devrine ait (1528) tapu defterinde köy olarak kaydı vardır. Aynı defterde, Hisar, Ahıllı ve Oğuzlar köyleri de kayıtlıdır.

¹ Veysi AKIN, "Babadağ (Kadıköy)ve Çevresinde Millî Mücadele" I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, 1999, Denizli, s. 462

² 1987 yılında Denizli'ye bağlı bir ilçe olmuştur.

³ Kadıköy: Kadıkariyesi

Oğuzlar köyünün kasabadan önce kurulduğu söylenmektedir. 1600 senelerinde kasabanın merkezi olan Kırcaşası mevkiinde III. Selim'in Vâlidesi Mihrişah sultan tarafından ustalar gönderilerek yaptırılan cami vardır. Bu bilgiyi hâlen camide bulunan şamdanlardan öğreniyoruz. Şamdanların üzerindeki yazıda şunlar yazmaktadır:

“Lazzakiye'nin¹ Ezine Kazası'nın Kadıkariyesinde Kırcaşası Mescidi'ne: İffetli, İsmetlü Mihrişah Valide Sultan Aleyyetüşşan Hazretlerin vakıfları olan mihrap şamdanlarıdır.(Hicri 1216)” sonradan cami yangına uğramış ve tamir edilmiştir. Muğla dolaylarında bir çiftliğin, bu caminin vakfı olduğu söylenmektedir.

Caminin yapılışı hakkında gayet enteresan bir rivayet vardır: O zamanlarda dul bir kadın, bir de oğlu yaşamaktadır. Bunlar çobanlık ve çiftçilikle uğraşırlar. Kadın köylerinde bir caminin yapılmasının gerekli olduğunun ve bunu da ancak padişahın yaptırabileceğini düşünerek, oğlunun çıkınına mısır ekmeği, taze kaymak ve padişaha verilmek üzere yağlı koyun yoğurdu koyarak yola çıkarır. “Padişahımıza git, köyümüze bir cami yaptıriversin” diye sıkıca tembihte bulunur. “Lâkin sadece kendi yiyeceğini ye ve sapmadan tez git, tez gel” der. Oğlan yola çıkar, saraya varır. Bin bir güçlkle huzura çıkar ve annesinin verdiği hediyeleri verir, dileğini söyler. Huzurda bulunan Valide Sultan çocukla ve isteğiyle ilgilenir. Sarayda yemek vakti olduğunda verilen yemekleri yemeyerek kendi çıkından çıkardığı yiyecekleri yiyen çocuğa nedeni sorulduğunda annesinin sözü üzerine böyle yaptığını anlatır. O devirde İstanbul'a uzak bir yerden bozulmadan ve eksilmeden hediyelerin gelmesi Valide Sultan'ın üzerinde etki yapar, bu işin içinde bir sırrın olduğuna inanır ve cami yaptırmaya karar verir. Ustalar ve aletleri develerle göndererek camiyi yaptırır. Bir de çiftlik vakfedilir. Bu tarihlerde padişahın böyle bir şey yaptırması düşündürücüdür. Hicri 1299'da Sarayköy'e demiryolunun gelmesiyle Sarayköy kaza, Kadıköy de nahiye olur. 1943'te postada İstanbul Kadıköy ile karışıklıklar meydana getirmesi sebebiyle Kadıköy ismi yerine bahsi geçen dağın ismi olan Babadağ kasabanın ismi olarak kabul edilir.”²

Babadağ'ın tarihi ile ilgili anlatılanlardan bir diğer rivâyet ise şöyledir:

Ata topraklarından Anadolu'ya gelen Oğuz Türkleri'nden Kocayörük aşireti 1280 yılında Konya'ya ulaşır. Konya'da saray kapısına dayanarak kendilerine yer isterler. Onlara “Bekleyiniz!”denir. Şehir kıyısına çadır kurarak beklemeye başlarlar. Bir gün ilgili kişi onları çağırır, sorar:

¹ Lazzakiye: Denizli

² 1992 İstanbul'da Yaşayan Babadağlılar Telefon Fihristi, Pamukkale Matbaası, 1992, İstanbul

-Nereden gelip nereye gidersiniz? Kaç çadırsınız?

-Ata topraklarından geliriz. Bir kısmımız Ayıntap(Antep)'ta kaldı. Bir kısmımız şimâle gitti. Elli çadır kadarız.

- Zanâatiniz nedir? Ne iş yaparsınız?

- Hayvancılık yaparız, dokumacılık yaparız. Halı, kilim, kıl ve yünden kumaş dokuruz.

Saraydan Kocayörük aşiretine bir ferman verilir. Afyon üzerinden 45 gün uzakta yer Lâdik eli olarak tarif edilir. Lâdik'in bereketli toprakları ulu dağlar olduğu söylenir. Konya'da iki gün kalan Kocayörük aşireti yola çıkar, 50 günlük yolculuktan sonra yeşillik, bağlık bahçelik, bol suyu olan Denizli'ye geldiklerinde gülyüz, tatlı dil ve ikram görürler. Dolayısıyla çok sevinirler.

Yetkililerden üç kişi, bir zaman sonra aşiret beyini, Denizli beyinin yanına çıkardılar. Orada, Denizli beyi, Kocayörük aşiretinin beyine, Babadağ'ı ve onun bağrını gösterir.

-İşte kalacağınız yer, der.

Eline bir ferman verir. Nasıl ve nereden gideceklerini anlatır.

Kocayörük aşireti, bir daha yola çıkar. Birinci çayı geçtiklerinde, yurtlarına karşıdan baktılar. Ata yurtlarına benzediğini görüp garipsediler. İkinci çayı geçip üçüncü çaya da ulaştılar. Burada mola verdiler. Burası, çayırılık ve ormanlık bir alandı. Çadırlarını kurdular, düzenlerini tuttular, yerleştiler. Hayvanlarına ağıl ve ahırlar yaptılar. Burası çok sulak bir yerdi. Fakat sülüğü boldu. Bu yeni yere, "Sülüklü Burun" adını verdiler. İnsanımız, hayvanlarıyla Babadağ'ın yamaçlarındaki verimli alanlara dağıldılar. Oraların çayırından, çimeninden, meyvesinden, suyundan faydalandılar. O yıllarda o bölgede daha önce kurulmuş olan Kıranyer ve Oğuz köyleri mevcuttu. Kıranyer'de Haçlı orduları ile savaş olduğu için çok askerin kırıldığı, bu sebeple o bölgeye "Kıranyer" adı verildiği söylenmektedir. Daha sonra buraya etraftaki dağların gurûp vakti şekillenmesinden ilham alarak "Beşikkaya" adını verdiler. Zaman içinde çadırlar terk edildi, yerine evler yapıldı. 1750 senesine gelindiğinde nüfus 5000'i aşmıştı. Zamanın adalet nâzırı tarafından kadı tayin edilince, bu yerin adı "Kadıkâriyesi~Kadıköy" olarak değişti. O yıllarda kasaba okullarında ve İstanbul'a giderek öğrenim görenlerin yanı sıra medreselerde hocalık yapan büyükler olduğundan da bahsedilmektedir.¹ Ancak bu isim İstanbul'daki Kadıköy ile karıştığından ötürü,

¹ M. Kemâl SAĞLAM, 20. Yüzyıl Ortalarında Babadağ, BASİAD, Denizli, 2006, s.11-12

Posta işlemlerinde sorunlar çıkmış, nahiye müdürlüğünün teklifi, belediye meclisinin kararı ile 1935 yılında Babadağ olmuştur. ¹

COĞRAFÎ DURUM

Babadağ, Ege Bölgesi'nde Denizli Vilâyetinin güneybatısında İzmir istikametinde 39 km. mesafede, küçük ve şirin bir ilçe merkezidir.

İlçe, Babadağı'nın eteklerinde kurulmuştur. İlçenin yüzölçümü 136 km² dir.

NÜFUSU

Bir zamanlar ekonomik yapısı itibariyle dışarıdan göç alan ve nüfusu 7-8 binlere ulaşan Babadağ ilçe merkezi 90'lı yıllarda hızlı bir şekilde göç vererek 4800'lere kadar düşmüştür.

Buna rağmen dokumanın daha rahat yapıldığı ve tarımla desteklenebildiği Mollaahmet, Kelleci ve Bekirler köylerimizde nüfus artışı yaşanmıştır.

İlçemizden göç eden nüfusun büyük bir kesimi Denizli'de ikamet etmesi ve ilçeye irtibatlarını koparmaması yazlık nüfusun katlanmasına neden olmaktadır.

İlçemiz, Denizli ilinin küçük ilçelerinden biridir. 2000 yılı Genel Nüfus Sayımına ve 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu gereğince yürütülen Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi çalışmalarında yapılan adres tespitine göre ilçemizin nüfusu aşağıya çıkarılmıştır:²

---

¹ babadag.gov.tr

² www.babadag.gov.tr

	2000 YILI NÜFUS SAYIMINA GÖRE	SON ADRES TESPİTİNE GÖRE		
		ERKEK	KADIN	TOPLAM
İlçeMerkezi	4848	2.197	2.211	4.408
Ahillı köyü	62	18	29	47
Bekirler köyü	366	209	193	402
Demirli köyü	106	59	53	112
İncirpınar köyü	329	105	135	240
Kelleci köyü	1200	716	681	1.397
Kıranyer köyü	91	37	24	61
Mollaahmet köyü	708	402	415	817
Oğuzlar köyü	83	29	27	56
Yeniköy	416	206	204	410
Toplam nüfus	8.209	3978	3972	7.950

SOSYO-EKONOMİK YAPI

İlçenin ekonomisinde dokumacılık çok önemli bir yere sahiptir. Bunun yanı sıra tarım ve hayvancılık da yapılmaktadır. Ancak ilçenin doğal yapısı tarıma elverişli olmadığından yalnızca yem bitkileri ve kavunculuk yapılmaktadır. Toprağın yapısı yem bitkileri ve kavunculuğa uygundur. Sulanabilir arazi az miktarda olup, kuru tarım yapılmaktadır. Yetiştirilen ürünler arasında hububat ağırlıktadır. Sulu tarım yapılabilen yerlerde taze fasulye, börülce, domates, soğan, salatalık sulama olmayan yerlerde buğday, arpa, nohut yetiştirilir. Kestane ağırlıklı olmak üzere ceviz, elma, kiraz, zeytin, uzum gibi meyveler de yetiştirilmektedir. İlçede el tezgâhlarıyla başlayıp yarı otomatik tezgâhlarla devam eden dokuma sanayii, tam otomatik tezgâhlarla gelişimini

sürdürmektedir. Babadağ'da dokunan ürünler arasında ham bez, pike, kanaviçe, havlu, çarşaf ve çocuk bezi başta gelmektedir.¹

Dokumacılık, Babadağ ekonomisinde en önemli yeri teşkil etmektedir. Yaklaşık 700 yıllık bir geçmişi olan dokumacılık el tezgâhlarından, 1965'ten sonra yarı otomatik tezgâhlara, 1985'ten sonra tam otomatik tezgâhlara geçerek sürekli canlılığını korumaktadır.

İlçede yaklaşık üç bin civarında yarı otomatik tezgâh, beş yüz - altı yüz civarında tam otomatik tezgâh mevcuttur. İlçede haftada yaklaşık üç yüz ton iplik mamûl maddeye çevrilmektedir.

İlçemizin tarım ve hayvancılığa uygun arazilere sahip köyleri de olmasına rağmen hâkim ekonomik faaliyet olan dokumacılığın yanında tarım cılız kalmıştır.

İlçe yüzölçümü 14.361 hektar. olup bu alanın %23'e tekabül eden 3314 hektarı tarım arazisi, % 39'a tekabül eden 5646 hektarı orman, % 2'ye tekabül eden 300 hektarı Mera, % 36'ya tekabül eden 5100 hektarı tarım dışı arazidir.²

Vilâyet salnâmelerine göre Aydın vilâyeti Denizli sancağı Sarayköy kazasına bağlı Kadı nahiyesi önemli bir dokumacılık merkezidir. Bunda en önemli âmil, Menderes Ovası'nda yetiştirilen pamuktur. Sarayköy ve çevresinde yetiştirilen pamuk, bölge ihtiyacının çok üstündedir. Bu vesile ile yöredeki üretim daha ziyade bölge dışına ihraç amacını taşımaktadır. Salnâmelere göre XX. yüzyıl başlarında Babadağ'da 1000 civarında dokuma tezgâhı bulunmaktadır. Bu dönemde nahiye merkezine bağlı köyler şunlardır: Uyuzlar, Ahıllı, Manastır, Kıranyer ve Yeniköy.³

Babadağ, Denizli ilinin bugün tekstil sektöründe yıldız gibi parlayan bir ilçesidir. İlk bakışta hiçbir özelliği olmayan bu ilçenin insanları, kalite kontrolü, motorlu tezgâhın icadı, Babadağ çeki olarak bilinen "kâğıt pusula" ile kaydî para oluşturma, hukukî dayanağı olmayan bir ortaklık ile üretim gerçekleştirme gibi bazı ilklere imza atmışlardır.

¹ www.babadag.gov.tr

² www.babadag.gov.tr

³ Veysi AKIN, "Babadağ (Kadıköy)ve Çevresinde Millî Mücadele" I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, 1999, Denizli, s.462

Tekstil sektöründeki gelişmelerde önemli kilometre taşlarından biri olan Babadağlı tüccar ve dokumacıların bu birlikteliği, “Tekstilde Babadağ Modeli” diyebileceğimiz bir kalkınma modeli ortaya çıkarmıştır.¹

Babadağ doğanın zor şartları altında varlığını devam ettirse de bu sebepten cumhuriyet tarihi boyunca göç veren bir ilçe olmuştur. Babadağlı dokumacı ve tüccarın müteşebbis ruhu, Babadağ insanını Denizli’ye ve diğer illere göçe zorlamıştır. Bunun sonucunda Babadağ devamlı küçülen, nüfus kaybeden fakat bir taraftan tüm ülkede adını duyuran bir ilçe olmuştur. Yaklaşık son kırk yılın nüfus sayımı sonuçları aşağıdaki gibidir²:

2000	4.832
1997	5.289
1990	6.016
1985	5.190
1980	5.599
1975	5.890
1970	5.228
1965	5.511

İlçe ve köylerimizde konutlar genelde ahşap ve tuğladan yapılmıştır. Ancak arazinin yapısı nedeniyle imara açık yeterli arazi olmadığından yeni yapılaşma olmamakta, tamir yönüne gidilmektedir. Dışarıdan gelen memurlar ev bulma sıkıntısı çekmekte olduklarından, Denizli ve komşu ilçe Sarayköy'den günlük olarak işe gelip gitmektedir.

İlçe halkının aile bağları çok kuvvetlidir. Dışarıda çalışan veya yaşayan çok Babadağlı olmasına rağmen düğünde, bayramda ve cenazede mutlaka bir araya gelirler. Çalıştıkları oranda para kazanacaklarından ve dokumacılık dışında gelir kapıları olmadığından çok çalışkandırlar.³

¹ Şeref KAVAK, “Çalışma Sermayesi Tüccardan Duran Varlıklar ve İşçilik Dokumacıdan Ortaklık Olmayan Ortaklık ‘Tekstilde Babadağ Modeli Kalkınma’” I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, 1999, Denizli, s.235

² www.kenthaber.com

³ ww.babadag.gov.tr

“Denizli El Dokumacılığı” adlı eserinde (1949) Haluk Cillov, Babadağ için şunları yazmıştır:

“Halk çok çalışkandır. Bu vasıfları daha şehre girerken üzerinden geçilen yoldan anlaşılır. Babadağlılar kış aylarında Sarayköy’le devamlı münasebet temin edebilmek için bizzat çalışarak 17 km. yolu taş döşemişlerdir. Bu yol onların hayat yoludur. Ustalar kazancını fazla çalışmak suretiyle arttırmayı düşünür. Babadağ, ana geçiş yolların üzerinde olmadığından kendine has örf ve âdetlerini muhafaza eden dindar bir halka sahiptir. Kasabada 18 cami ve mescit 2 de Kur’an kursu faaliyettedir. Aynı zamanda 1 sinema, 10 kahvehane vardır. Kahveler gündüz boştur, gece bir dinlenme yeri olarak kullanılır. 17 öğretmen kadrolu bir ilkokul, bir de ortaokul vardır. Gayet modern bir hastanesi olmasına rağmen bugün için doktor yoktur. Kasaba 1 senedir doktorsuz ve ebesiz haldedir. Bütün yurdumuzda görülen eksiklik burada da görülmektedir. Halk giyim ve yiyecek konusunda çok para harcar. Çok kazanıp, çok harcarlar. Konuşmalar kaba değildir fakat bazı kelimeler kısaltılarak ve biraz değiştirilerek söylenir. Ege şivesi burada tipik bir şekilde görülür. Örnek olması bakımından çevreye ait birkaç deyim burada sıralamak istiyorum:

Gâtıldan gabak düşer gibi

Çulfa gömleksiz rençber yiyeceksiz

Kadın döşeğinden erkek eşiğinden belli olur

El boş sığırtmaç bakraçla gelir,

Yörüğe yönsüz demezler, yönsüze yörük derler.

Tek taş duvar olmaz.

Çocuğu kıymetli olan kızını kocaya, oğlunu hocaya vermez.

Yel elin kaval elin çal Allah’ım çal.

Kınalı elli enteşli kolları.

Halkayı asıl, dürümbeci ısır!

Yalnız bu yörede konuşulan bazı kelimelerde şunlardır: İngistan “yalancıkta”, bürümbe “başörtüsü”, öküle “öyle”, gâtıl gayıp (kaybolmuş), ehezlenmek “yavaş hareket etmek”, enemkanem “öylece”...

Ekonomi

Babadağ’ın yiyecek ve dokuma pazarı salı günüdür. O gün dokumacı bir haftalık dokuduğu malı satar, o hafta kullanacağı hammaddelerini ve yiyeceğini alır. Sarayköy,

Babadağ'ın yiyecek merkezi, Babadağ da Sarayköy'ün iyi gelir getiren pazarıdır. Merkez kasaba dokumacılıkla uğraştığı gibi köylerin bazılarında da dokumacılık yapılır. Hisar, Ahıllı, Acıdere, İncilipınar, Yeniköy ve Oğuzlar gibi. Babadağ(merkez) 700 el tezgâhı 600 motorlu tezgâh Ahıllı 93, Hisar 175, İncilipınar 110, Acıdere 52, Oğuzlar 30, Yeniköy 115, Kelleci 25 olmak üzere toplam 1300 eltezgâhı mevcuttur. Dokumacılık tek faaliyettir. Tarihi bir çoban aşirete dayanan halkın çobanlıkla beraber kendilerinin ihtiyacı kadar el dokumacılığı yaptıkları bilinmektedir. Her topluluk gibi zamanla çobanlık safhasından dokumacılık safhasına geçmişlerdir. Arazinin de ziraate elverişli olmaması sebebi ile de dokumacılık evde el sanatı şeklinde geliştirilmiş ve ana iktisadî faaliyet olmuştur. Uzaktan bakıldığında sanki ayrı ayrı çatılar halinde tamamı fabrika gibi çalışan bir kasabayla karşılaşılır ve yaklaştığınızda tezgâh sesleri kulaklara gelir. Sokaklara girdiğinizde karınca yuvası gibi çoluk çocuk çalışan dokumacılarla karşılaşabilirsiniz. Burası bacasız bir fabrikadır.”¹

1968-1971 tarihleri arasında yapılan çalışmanın ürünü olan ve doktora tezi olarak Şevki GÜLER tarafından hazırlanan ve savunulan bir çalışmada (Türkiye’de Küçük Pamuklu Dokuma Sanayiinde Çalışan Sosyo-ekonomik Motifli Gruplarla ilgili olarak Babadağlı Dokumacılar üzerinde Yapılan Bir Araştırmanın Bazı Sonuçları) şu ifadelere yer verilmiştir:

“Neden Türkiye'nin başka bir yerinde faaliyette bulunan ve küçük pamuklu dokumacılıkla uğraşan bir meslek zümresi değil de, Babadağlı olanlar seçilmiştir? Çünkü, adı geçen kasabada halen yaşamakta olan nüfusun tamamı geçimini sadece küçük pamuklu dokumacılık faaliyetinden sağlamaktadır. Araştırma sonuçlarımıza göre, örnekleme çıkan hane reislerinin %93,2'sinin esas işi budur. Tarımsal faaliyet Babadağ'da esas meslek olarak belirtilmemiştir. İkinci dereceden bir iş olarak tarımla uğraşanların oranı ise %1,3'tür. Esas mesleği dokumacılık olan hane reislerinin (%93,2) içinde, ancak %8,2'sinin esas işinden gayri ikinci dereceden bir uğraşısı vardır. Bu bakımdan araştırma konusu Babadağ kasabasının esas ve tek işi küçük pamuklu dokumacılıktır. Başka bir anlatımla, meslekî faaliyet yönünden kasabada bir monokültür hakimdir. Bu yüzden, küçük sanatkârlar ve sanayiciler meslek grupları ile ilgili hemen

¹ Haluk CİLLOV, Denizli El Dokumacılığı, İstanbul, 1949, s.31

hemen bütün sosyal ve ekonomik sorunların en saf şekillerde araştırma konusu kasabada gözlenebileceği öngörülmüştür.”¹

DİYALEKTOLOJİK DURUM

Leylâ KARAHAN tarafından yapılan Anadolu ağızlarını sınıflandırma çalışmalarında Denizli ağızı, Batı Grubu ağızlarının 1. grubunun ikinci derecedeki gruplarından; Aydın, Denizli, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla ağızlarını içine alan 3. alt grubu içinde yer almıştır.²

Babadağ ağızı, kendine özgü bazı özellikler taşımakla birlikte Babadağ’da tipik bir Denizli ağızı kullanılmaktadır. Buna göre Babadağ ağızında;

1. Ünlü uyumu oldukça kuvvetlidir.
2. Geniş orta hece ünlüsü sık sık düşer veya daralır.
3. Ünsüz düşmeleri hece kaynaşmasına sebep olmuştur.
4. r düşmesi ve r düşmesinin neden olduğu hece düşmeleri çok yaygındır.
5. Zamir kökenli teklik 1. şahıs ve bildirme ekleri genellikle “-In”, çokluk 1. şahıs eki de “-Iz”dır.
6. Teklik 2. şahıs ve çokluk 2. şahıs ekleri palatallığını korumaktadır.
7. “-yuru/-(y)yuru/-yō” şimdiki zaman ekleri kullanılır.
8. Teklik 1. şahıs emir eki “-AyIn”, bu ağızlarda aynen veya büzülmüş olarak korunur.
9. Az da olsa “ä” sesi varlığını sürdürmektedir.
10. Geniş ünlünün kurallı bir şekilde daralması (özellikle orta hecede ve son hecede) çok yaygındır.
11. Bazı ünsüzlerin (k, p, t) patlayıcı gırtlak sesine (ʔ) dönüşmesi çok yaygındır.
12. Yükleme hâli ile yönelme hâli eklerinde ünlü değişimleri çok sık görülür.
13. “-IncA” ekinin yanında, aynı anlamda “-dIndAyIn” kullanılır.
14. “o” zamiri ünlüsü daralmamıştır.
15. “batı/batī/ba’-/bā-” yardımcı fiili ve “dur-” yardımcı fiili, fiillere sentaktik olarak şimdiki zaman anlamı kazandırmaktadır.

¹ www.ankara.edu.tr

² KARAHAN Leylâ, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK, Ankara, 1996 s.178

METİNLER VE SAYFA NUMARALARI

METİNLER	SAYFA
Merkez-1 (Mrk-1)	1-23
Merkez-2 (Mrk-2)	24-27
Merkez-3 (Mrk-3)	28-30
Merkez-4 (Mrk-4)	31-35
Merkez-5 (Mrk-5)	36-46
Merkez-6 (Mrk-6)	47-48
Merkez-7 (Mrk-7)	49-50
Ahillı-1 (Ah-1)	51-52
Ahillı-2 (Ah-2)	53-54
Bekirler-1 (Bkrl-1)	55-56
Bekirler-2 (Bkrl-2)	57-58
Bekirler-3 (Bkrl-3)	59-60
Bekirler-4 (Bkrl-4)	61-65
Bekirler-5 (Bkrl-5)	66-70
Demirli-1 (Dem-1)	71-75
Demirli-2 (Dem-2)	76-83
İncirpınar-1 (İpnr-1)	84-90
İncirpınar-2 (İpnr-2)	91-93
İncirpınar-3 (İpnr-3)	94-95
İncirpınar-4 (İpnr-4)	96-98

İncirpınar-5 (İpnr-1)	99-103
İncirpınar-6 (İpnr-6)	104-105
Kelleci-1 (Kel-1)	106-111
Kelleci-2 (Kel-2)	112-120
Kıranyer-1 (Kyer-1)	121-125
Kıranyer-2 (Kyer-2)	126-137
Kıranyer-3 (Kyer-3)	138-139
Mollaahmet-1 (Ma-1)	140
Mollaahmet-2 (Ma-2)	141-143
Oğuzlar-1 (Oğz-1)	144-153
Oğuzlar-2 (Oğz-2)	154-157
Yeniköy-1 (Yköy-1)	158-166
Yeniköy-2 (Yköy-2)	167-174
Yeniköy-3 (Yköy-3)	175-179

MERKEZ - 1

METİNLER

Fatma Korca:	Neriman Yalınkılıç:	O. NURİ Yalınkılıç:
84 yaşında	66 yaşında	69 yaşında
Okuma yazması yok	İlkokul mezunu	İlkokul 3'ten terk
Ev hanımı	Ev hanımı	Tekstilci

Düğün, Nişan, Kına Gecesi Âdetleri

- FATMA: cumā āşamı 9ına ya9ınırız, cumātesi gün sāmaşığa gideriz. o āşam qına
2 olū.
- IŞILAY: O gece kızın arkadaşları kalmıyor mu evde?*
- 4 FATMA: ğalīlā qına yaqınanlā ğalī. sabah qalqāsıñ qınaya nişadır çalāsıñ. yatālā
yaniñda beşon ğadā ğız ğalī, āqıdaşlā.
- 6 NERİMAN: sabah qınaya nişadır sürēsıñ ellē ğararır.
- FATMA: evellerin nişadır çalınīdı qınaya. ğara ğara olū qına.
- 8 FATMA: pazar ğüm; bi yō ğız evli oluruz. ğızevlilē duā ediverl. ondan soñura ğell
ğālā. onlā gidēlē ēke'lē ğell. gelini alilā gidēlē. ta yassıdan soñura, namaz ğıldıqdan
10 soñura ğüvey ğuyālā hiş ğumüden, işTē bu.
- IŞILAY: Nişandan sonra hiç görmediniz mi birbirinizi?*
- 12 FATMA: ğumedik. ta yoqāğıyıdan¹ ..... bi yıl nişanlılı durduq! vā!
- NERİMAN: nişanda ğumemişdir zāten.
- 14 FATMA: ğumedik; ne ğumesi bu?
- NERİMAN: hiş ğumüdem mi vādıñ?
- 16 FATMA: işTē yoqādan depesinden ğudüm. hiş yüzünü ğumedim.
- NERİMAN: nedembeğendiñ? hu ğıdl bi şeymişmiş.
- 18 FATMA: bilmeyyorun, bilmeyyorun.
- NURİ: onlarıñ nāmı varıdı ya ğumō āriflē deyə nāmı.

¹ Yukarıkiyi: Babadağ'da mahalle adı.

MERKEZ - 1

FATMA: hocâlä deye. ....do9uz,1san varıdı isteyen do9uz. do9uz 1sanıñ
2 içindem; bi orayâ vëdi anam bene.

NURİ: ğosgocâ ğum; ârif hocâlä.

4 FATMA: ğum; ârif hocâ deye.

NERİMAN: 9asap mēmet dayım bilen isTemiş buna.

6 *IŞILAY: Anneanne senin nasıl oldu düğünün?*

NERİMAN: işTè halañıñ; añlatTİ gibi. bi haFT,eveli tahıl darısı çıkarılı.

8 *IŞILAY: Tahıl darısı ne?*

NERİMAN: olan evindè bi ğazan darı bişirllè olan,evinde. cumâ günden, on gün
10 evelki cumâ günden. düğün, ertesi haFTA pazar gün olü.

IŞILAY: Düğün mutlaka pazar günü mü olur?

12 NERİMAN: pazar gün,olü. ona, cumâ namazından çıqan êke'lè darı êke'lè yëlè. ğız
evinè gidè bi gocâ tesbi. üstünü bi kiqō şekerinlen, cevizinlen, şeysinlen cevizinlen,
14 şeysinlen onu ğizevlilè yllè. olan evinde erke'lè yllè ğadınlâ yllè. pazar gün dü baş
çözmesi olü. ğız,evinin hazırladı yata'ları yastı'ları yığālâ. gelinli'leri mantoları asılı
16 bölè geliniñ, sırlanı, ondan sōra ğızlâ, āqıdaşları hēkez gel1, onlara ba9â. a9rabâlâ,
ğız, ā9ıdaşları o gecè yemè ğalılâ, yedi-sekiz sofrâ yemek yin1. o gecè oynālâ, çalālâ,
18 pazar āşamı, bi haFT,önceki pazar,āşamı bunlâ. gidëlè, ara,sıra gelllè ik,üş gün
eñ,azından üş gecè kın,olüdu. cumartesi gün artı9 ni9aha gidill. ni9ahdan sâmaşıĝa
20 gidill. sâmaşı9da, sarayköyden çalgıcı ciñgenlè gel1. onlâ edèdi bizim düğünleri hep.
o ciñgen ğızlarınlan gidèdik; sâmaşıqda onlâ def çalâ şarqı sulè, ğızlâ oynālâ. olanlâ
22 tamışaya gidè. yāleye.

NURİ: olanlâ tamışaya gidëlè yalèlere. sofrâlâ ğurulü, işKilè içill, dümbe'lè çalını,
24 e'lè bişè, mañgal çañgal hepsi ğari... òdan serhoş merhoş gelllè 9ınaya, kın; āşamına
gelllè.

MERKEZ - 1

(Cop deeee.....)¹

2 NURİ: ğızlarıñ yanını gelmezlē canım, yanını gelmezlē.

NERİMAN: cumā gecesi 9ın;olū. ğızlā yatā ğızevinde, ā9ıdaşları ellerinē 9ına
4 ya9ınlā, geliniñ;ellerinē aya'larına 9ına ya9ālā. cumartesi gün, işte dediğim gibi,
ni9ah olū, sāmaşığ;olū. ginē yeme'lē yin1 ğızevinde pazar gün dü düğün;olū
6 mevlid;o9unū, ğızın duāsı olū. aynı gün ba9, cumartesi gün, hem ev döşenir, hem
niķah olur, hem sāmaşığa gidilir. bi gün;evelinden olmaz bunlā.

8 *IŞILAY: Ev önceden döşenmez mi?*

NERİMAN: hāyır, hepsi cumartesi gün olū. bunlarıñ hepsi cumartesi gün olūdu.
10 ğızlā gi'mezdi ev döşümē. bem bilen gi'medim. aqrıbāları, ā9ıdaşları gidē, döşē, gell.
sōru gelin;ertesı² olū, ğızanası gelin ertesinē gi'mez. ayıb;olū deyē gidilmezdi.

12 pazar gün düğün olū, pazar gün dü işte bölē mevlidlen;olū düğün. olan evindē²
işte bölē mevli'lē okunū. ğız evindē de ginē yeme'lē yin1 mevli'lē o9unū ayrı.
14 pazartesi gün de gelin;ētesi olū. hēkez gell gelin ba9ā, elleri öpülū. hemen düğünün
ertesı günü.

16 o gün istēse olan;evi ğızevinē dāvetedē. ād;ōñ olū. olē biriki sofr;olmaz. on
sofrā ğadınlā gell, on sofrā ēke'lē gell. eñ;az yłmi sofr;olū. belki bi haFTa soñura,
18 belki on gün soñura, ğız evi çığırı, ğız evindē yin1 yeme'lē. olan evi ğız evinden tā
fazla gidē ğız evine. olan evi tā çok götürū, ādetTendir. ğız;evlilē geliniñ ā9asından
20 gelllē de, uş dut sofrā yemek yelē. onu ğāşılı9 olan evi tā fazla gidē. onlā on sofrā
geldiyse, onlā om beş sofrā gidē. ōdu yin1.

22 böl;olū düğünlerimiz 9ınalarımız. 9ınalā güzel olūdu. 9ına'mā gell olan;
evlilē. 9ına gecesindē leblebi, şekē, çerez, hē şey ğatālā. para, bozu9 paratālā geldilē
24 midi ısanlarıñ;üsTüne, çolu9 çocu9 ğapışılā ona, oturulā misāfir;olulā oynālā, çalālā,
gidēlē.

¹ bir çeşit sarhoş narası

² Düğünün ertesı günü tanıdık ve akrabaların gelini, gelinin evini, eşyasını görmesi için yapılan toplantı

MERKEZ - 1

IŞILAY: Bu "ad-öñ" yemeğinde mi?

2 NERİMAN: hāyır, 9ına gecesinde. oturulā misāfir¹olulā, oynālā, çalālā, 9al9ālā, gidēlē.

Haftanın Günlerine Göre Babadağ Âdetleri

4 *IŞILAY:Haftanın günlerine göre Babadağ'da adetler var mı?*

NERİMAN: salı günü bazar ğurulūdu. mal¹- çāşaf bazarı ğurulūdu. çāşıda ginē sebze

6 hē şey bazarı ğurulū. hēkez²işinden çı9ā, pazar gün²ulen, tezgahdan çı9dı mı sali gün²ulen, ālem eşinē dosTuna, a9rabāsına, gitcē yer varısa gidē.

8 *IŞILAY: Pazartesiden bir hazırlık yapılır mı?*

NERİMAN: ıı! pazartesi çalışma⁹ vā. sali gün²ekenden çıqālā tezgahdan. eşinē

10 dosTunu gidēlē. hēkez çı'maz, işlēyenlē dē olū da; kimi çocuq ba'mā gidē, kimi düğüm mübārēnē gidē, kimi a9rabāsına gidē. sali gün²āşam tezgahda işliyen²olmaz.

12 pazar gün dē ginē uleyē ğadā işlen¹. ginē hēkez düğünü gidē, şuraya buraya gidē.

āşamları oturulū, genşlē genşlerlen, ğadınlā ğadınlarlan, ğızlā ğızlarlan, ēke'lē

14 ēke'lerlen sohbet yēlē, yeme'li olū çoğunuñ⁹u. toplanīlā.

FATMA: keten havlası çekil¹ ğışın

16 NERİMAN: nēd³o muhabbe'lē deyip durū ball³; āş⁴; abıla

IŞILAY: Başka günler bir şey yok mu?

18 NERİMAN: cumā cumātesi işte düğünlē olū 9ınalā olū. her; afta olū onlā.

¹ Babadağ'da "mal"dan kasıt, dokuma ürünleridir.

² Salı günü (Babadağ pazarı salı günü kurulduğu için)

³ Ballı

⁴ Ayşe

Bir "Ali Dayı" Fıkrası

NERİMAN: göcâ durmuşlâ aliniñ hi9āyesine mi añladıveren?

- 2 nāzillidē gāveciydi ali dayım. nāzillidē gāvecilik yapā9an bi adam gelmiş
boynu bükük oturmuş gāveye. öle düşünürmüş, düşünürmüş...
- 4 "ā9adaş" demiş, seniñ bi dēdiñ var, emmē" demiş, "kimseyē aşmayıp durūsuiñ, bi yō
hu dēdiñi benē sulüseñe, bi çārē buluruz elbet" demiş, yanını vāmiş da... o ali gāri
6 gāveci. o da: "sōm; ā9ıdaş" demiş, "benim gāri çocuğunu guca'ladı, anası evinē 9aştı
gitti" demiş. (AliDayı:) "deme! nēde?"(adam:)"nāzilliniñ fiqan köyü" -adını unutTum
8 köyüñ- "nētcez?" ali dayı, "o gölay" deyyoru, "biz gideriz ā9ıdaşlan" deyyoru.
yanında bi ā9adaş tā vā, onuñ unutTum kim;diğne. "seniñ hanımı alī geliriz, sen bizi
10 götür" deyyoru. bunlā çı9ıyōlā, o köye varıyōlā gece, āşam va9Tı, oraya varıyōlā
9apıyı çalıyōlā, gadınıñ bābası çı9ıyō: "buyruñ, hoş geldiñiz"; "eee, biz geldik"
12 bunları alıyōlā içere. bi odaymış evleri, girmişlē, vāmişlā. "eee, bu ne oluyor? "; "e,
işTē bu bira9Tı geldi, bu bunu aramadı, sōmadı, gelmedi, işTē bunlā geçimsiz, şöle,
14 böle..." "işTē yāhū olū bölē şeylē, biz bunlara barıştırvēcez, barıştırmā geldik."
"işTik, kütük gibi serhoşuz" deyyoru.
- 16 "biz bunlara barıştırvēcez e'meñ, gi'meñ. ben hocayındır. bölē şeylere
ilgilenirin, hōledir, böledir" demiş bu gāri. "eyi barıştırvēriñ mādēm" demiş gızıñ
18 bubası. ondan sōra vakit gecoldu, o köyden nazilliyē araba yo9 zāten"deyyō.
"netcez?", "hurayā demişlē hōlē bi pēdē gerelim dē demişlē, siz hu pēdeniñ ā9asında
20 yatıñ, demişlē müsāfirlere, biz bu yandā yatırız demişlē. bu yanda gız, anası, çocuğu
ya'mış, o yanda adamları sırlamışlē. aynı odā gāri. "gecē çocu9 başladı feryādā"
22 deyyō. "bağırā, bağırā öldürdü öldürdü bizē sabā gadā bağırā9an", gecē yāsı: "yāhu"
demiş, "hu çocuğu alıñ geliñ"demiş, "bi yō oquyuveren, ben hocayındır" demiş.
24 "aldılā geldilē, bē o9udum" deyyoru, "benim; āzımıñ; işKi 9o9usundan çocu9cāz
bayılıp gālmadı mı!" deyyoru.

MERKEZ - 1

2 aźınıñ işKi 909usundan çocu9cāz uyumuş ğalmış. hiş gülmüdem bunlara
hepañladıver1di.

FATMA: aslı vā mı bunuñ?

4 NERİMAN: vā, vā. kendi añladıvēdi. "bayıldı ğaldı çocu9cāz deyyoru. soñuru ğāri
sabah oldu, o ğadını da ğattık önümüze, ğocası oldu, biz oldu9, gittik ğāri nazilliyē"
6 deyyoru. barıřTırımıřlā ğāri, çocuğu du uyu'muş, anasını babasını da barıřTırıvēmiş.

Babadağ Yaylaları

8 *IŞILAY: Yaylaya ne zaman göçülürdü?*

FATMA: ağustoSda

10 NERİMAN: vā!... ağustosda yāleye mi göçülū! hazıranıñ otularında, işTē birinci
ikinci haFTası bilen yāleyē göçülū. tezgahlarımız hē şeylerimiz gidē yaylaya,
12 yeñiden çaqılī oraya. tezgahlā ğurulū, el tezgahları, duđay ödāoturulū. evde ne
varısa, bak, şu mindēden dut, mēden ipliĝē ne varısa yāleyē gidē. bi zobā gi'mez.
14 zobādan hāriç neyimiz varsa yaylaya dařını, oldū gibi gidē. ōdu düzenimizi ğurarız.
tezgahlā işlen1, müsāfirlē gel1, gidē. o yālēleriñ zevki eveli baş9aydı. bi ya9adam;bi
16 ya9aya gelinlē haciresullerine¹ esTirē esTirē gezēlē, gezmē gidēlē, gezmekden gelllē.
ölleyne yeme'lē bişē, müsāfirlē gelecek pazar ğün oldundayım, yeme'lē bişē, dave'lē
18 gibi, hēkezlē gel1, oturū, 9al9ā birbirine. yaylalāda yeme'li gel1 müsāfirlē. bi
ya9adam;bi ya9aya ğāri. mesāfe uzaĝolduĝu için.

20 *IŞILAY: Yatılı kalınır mı?*

NERİMAN: uzaĝolan ğalabil1di. meseqā köyden² gidēlē, ğalılā, yatālā. ölē olūdu.

22 zev'li sefālī olūdu eskiden yaylalā. bölē evlēde televizyon olmadıĝından hēkez
birbirinlen muhabbet, sohbet, hē şey;olūdu.

24 *IŞILAY: Bütün evler ahşap mıydı?*

¹ Bir çeşit başörtüsü

² Babadaĝ'dan

MERKEZ - 1

NERİMAN: yaylalā mı? ahşap, ahşap, tātadan;evlē hep. duvālā bilē tātadan;olūdu
2 çoğu evleriñ. ya teñkolū dıŝı, içi tāt;olū. ölē tavan olmaz, kiremidiñ altında yatādı9.

(S-Yıldızları bilē görüdük.)

4 NERİMAN: ..... olūdu. ölē yalēlēde durūdu9 biz.

“Sohbetler” ve Oyunlar, Yayla Âdetleri

IŞILAY: "Sohbetler nasıl olurdu?Yaylalarda mı olurdu?"

6 NURİ: Yaylada da olūdu, ğışın d;olūdu.

NERİMAN: mescitlēde tandırlā bişēdi. qo'mulā dökülūdū. sabā ğadā qo'mu dökēdi
8 bunlā. yaşlılā dağıldı mı gece mesciTen, genşlē girē oturū, lo'mu dökēle. apTilē tēfm
yatāndan 9aldırılā, yağalılā, un'alılā, gellē mesciTTē lo'mā dökēlē. onlarıñ
10 cezveleriniñ filcanlarıñ içine qo'mu dolduruverllē. biz oturdu9 gecē deye.

NURİ: sabah namazına gelenlē yisiñlē deye.

12 NERİMAN: sabah namazına geldindeyin gusuñlē deye. şimdi, tandır sallālā
mescid;avlısına, evleri gezēlē "isteyyō musuñuz, isteyyō musuñuz? sizē de
14 ğatıverelim mi?"; "e, bi kiqō ğatıveriñ, iki kiqō bizē ğatıveriñ." ğadınlā evde yiycek,
bizē ğatıverllē ayrı. onlā mescitTē yēlē, ğadınlā evde yēlē. gecē yarısını ğadā oturulā.
16 dibek dövēlē, namaz ğılālā, muhabbetedēlē.

IŞILAY: Niye dibek dövülür?"

18 NERİMAN: hēkez gelsiñ deye dibek dövülū. yālēde çok dövülē bu yıl yazın
dedeñlē.

20 *IŞILAY: "Sohbetler" yaylalarda mı olurdu? Yüzük oyunları filân var deĝil mi?"*

NURİ: ğışın olū evlēde. meseqā biz deñizliye geldlmiz zaman ikişē sofrā sohbet
22 yēdik¹ cumartesi ğün; aqşamları. pazar aqşamı olmazdı da cumartesi āşamı olūdu.

IŞILAY: Bu sohbetlerde sadece erkekler mi toplanırdı? Neler yapardınız?"

24 NURİ: yüsüĝ oynādıq.

¹ Sohbet yemeĝi yerdik

MERKEZ - 1

IŞILAY: Yüzük nasıl oynanıyor?

2 NURİ: om bir tâne kesê vâdır. bi yüsük vâdır. yüsük dedîmiz de çocuklarıñ oynadı
bilya gibi şey hani. bâbadağına âit. iki tâne dê zopâ vâdır şölleyne. yüsük falan
4 numuruda, fiqan tēliğîñ altında, diyerekten bulunū. ilkden bulumassa arTı9 onu eñ
soñuraya bulmağîçin boş tēlig; aranī. boşu aranī yüsügŦ arammaz ġāri. buldu mu
6 daqqolū. om bir sayı ġarşı tarafalī. bulan alī. eğer bulumassa ara yēde 9aş Tâne tēlik
ġaldıysa o ġidā sayı alī.

8 *IŞILAY: Terlik?*

NURİ: işte fes dediğimiz şey. tabı biriniñ alTında yüsük vā, sa'lı, görümmeyyo, sa'lı
10 hölleyne. onuñŦ altına yüsük ġō, o şekildē oynanır.

IŞILAY: Başka?

12 NURİ: ondan soñura bi dê şey vâdır. ne oyunuydu o yā? daya9 oyunu, bi dê dayağ;
oyunu olūdu hōle. mendil bükülū de ā9ıdan daya9 vurulūdu. ismā'lıma gelmedi
14 neydi o yā...
ġaroyunu oynanīdı. barmānı ġaredē ġell, adamıñ yüzüne ġaredēdi. tencēreniñ
16 dabanını elini sürē ġell, o görmeyyō tabi ona, onuñ bi şeysi vā da, ona bek
bilmeyyon, ona. unutuldu yāni, unutuldu. onu bi yō kemağ salāmla hep berāber bi
18 araya gelip de bi āşam bāzı şeylerē sule'meli hepsine

Babadağ Yangını

IŞILAY: Yangın mı oldu Babadağ'da?

20 NERİMAN: yañgın oldu.

IŞILAY: Ne zamandı?

22 NERİMAN: biñ do9uz yüz 9ır9 dutte.

FATMA: bey yeñi gelindim.

24 NERİMAN: bayram arēfesiydi, ētesi gün arēfeydi, bizim evlē yandī zaman.

NURİ: dā bi gün vādı de mi arēfeye? arēfēden eveliydi yalım;o?

MERKEZ - 1

- NERİMAN: işTe aşam yandı, êtesi gün arêfe oldu. bem bi güm biliyon ne bilen. hep
2 ba'lavalâ hê şeylê edildi. *nerlman. çamaşırımı yı9adım, ba'lâvamı etTim*
- FATMA: 1-1111..... iki gün eveliydi *nerlman. çamaşırımı yı9adım, ba'lâvamı etTim*
4 de...
- NERİMAN: evlê yandı hêkezlê gittilê.
6 *IŞILAY: Neden çıkmış yangın?*
- FATMA: neden çı9dımı bilem; mi vâ?
8 NURİ: allah biliyō da...
Z-Nêdeki yangın bu?
- 10 NURİ: aşâğıyınıñ¹ yandığı büyük yañgın, sen dünyāya geldiğın zamanlādaki
NERİMAN: bu gelmemişdir tã. 9ırk dutTü yandı. bu kırk sekiz doğumlu ya... 9ırk
12 dut senesindê yandı evlê hep. üç yüz 9usur ev yandı dē mi o zuman?
NURİ: üç yüzelli ev.
- 14 NERİMAN: üç yüzelli ev yandı, bütün vatandaş evsiz ğaldı. birbiriniñ üstünü
girdilê göşdülê.
16 FATMA: gırambağ² yandığı zamam mı?
NERİMAN: yo9 bē... bizim evlê yandığı zaman.
- 18 FATMA: o ğdā ev mi yandı?...
NERİMAN: tabı ya... yananlā bill ona, yammıyanlā bilmez. bizim eşyalara,
20 amcam;ēliniñ eşyāsına bütün ğircıdaşı³ cāmisine götürmüşlê, doldurmuşlā. rahme'lik
acıpayamlō ismayıl;ābey vādı. ne varısa yığmışlā, doldurmuşlā, oraya daşımışlā.
22 bizim eşyalara ğircıdaşı cāmisine.
FATMA: iki ev boşalmās;olcāmışmış.
- 24 NERİMAN: neden? yandı ya!
NURİ: yandı ya bunlarıñ evleri!
26 NERİMAN: nêdê ya bizim ev?

---

¹ Aşâğıkıyı: Babadağ'da mahalle adı

² Kıranbağ: Babadağ'da bir mahalle adı

³ Kircataşı

MERKEZ - 1

FATMA: tasildarlarıñ sırasında mıdıñız?

2 NERİMAN: hinciki ğadir amcamıñ evi yo' mu?

FATMA: eee?

4 NERİMAN: o ev bizim evimiz.

FATMA: vā!... ben hinciki eviñiz sanıyorsunuz da!...

6 NERİMAN: yo9 canım! biz oraya evimiz yandı9dan soñura daşındı9. onlā

isTambulu göşTülēdi, inātari bizdeydi. o zuman girdik biz oraya. evlē yandı, biz

8 üsTüsTü göşdü. ğadir ālā, biz, hinciki eve, hepimiz bir göşdü. tāsıdar

büyükbābamıñ evi yammadı. onlā ne desē beğeneñ? siz bāli yandıñız ğurtuluvēdiñiz,

10 olca'lā bizē oldu dedilē. eccik kiremi'leri çiğnemmiş duvā diplerinden şeylēden,

ondan ötürü bölē dedilē. bubamıñ da bi gücünü giTTi, bi gücünü gitTi.

12 NURİ: ne dedilē dediñ?

NERİMAN: siz bāli yandıñız ğurtuluvēdiñiz, olca'lā bizē oldu dedilē.

14 NURİ: neden?

NERİMAN: çiçe'leri çiğnemmiş, kiremi'leri çiğnemmiş duvā başlarında...

16 NURİ: tü!... eşşek herif!

FATMA: aman yā rabb!...

18 NERİMAN: bundan bābam küsTü. bi zaman küstü onlarlan, ğonuşmadı canınıñ sı9ıntısından.

20 NURİ: sı9ılma mı ya!... allah allah! çiçek çiğnemmiş...

NERİMAN: ondan soñura ğadirālā göşdü, biz göşdü, hacemirısmayıllā¹ evinē

22 doldu9 bissürü gişi ğāri öle... onlā, münevver, sablha, osman, neclbe, qatife beş aylı9

bebek. hepsi de... biz dē varız. hablbe, ben, anam, bābam, ninem. ikay, iki buçuğ; ay

24 ōda. o iki buçuğ; ay zarfinda ğadirā ev yaptı.

.....

26 FATMA: elle'meyō devriş dedem... köz geliyō ğari, köz geliyō...çāt, çat! köz

geliyō... ondan soñura bi yeşil ğana'lı ğuş geçivēdi yañgın körelivēdi ğari,

28 .....vēdi.

¹ Bir sülāle lākabı

MERKEZ - 1

NERİMAN: hañğı yañğım bu?

2 NURİ: iş; o yañğın.

FATMA: aleviñ üstünden hõlê döndülê. onlâ döndü, ateş köreldi. öl;olü, "yeşil gana'lı

4 ğuşları yollu yâ rabb!" deyê duâ olü.

NURİ: şindi, yanan yeriñ çevresinden, etirafından üş tâne, dört Tâne ğuş geşmiş.

6 görenlê vâ yâni buna. ğuşlâ geşmiş, ğuşlâ geşdikden soñra ateş körelmê başlamış. ve

ürümemiş ondan soñra. o da, bunuñ adamı, enişTem yâni, tâtalıĝa çı9mı, tâtalı9da

8 düâ ediyömuş. o9uyömuşmuş.

Eski Babadağ'da Dokumacılık

IŞILAY: Siz kadınlı erkekli mi girerdiniz tezgaha? Ne kadar işlerdiniz günde?

10 NERİMAN: biz alc; işlêdik, üş meki'li.

IŞILAY: "Alca" ne?

12 NERİMAN: bez, ham bez deĝil.

NURİ: boyalı asTar, asTar.

14 NERİMAN: üş reñkli, boyalı, üş reñkli, çâşaf deĝil, yüz yłmi santim eñinde, bölê
alca, ğumaş gib;işTe. pamu'lu bez yâni.

16 NURİ: mindê olü, döşeg; olü

NERİMAN: hê şey;olü, üş meki'li, siyah, ĝırmızı, beyaz, üş reñg; olüdu. günde yłmi

18 beşê metire ondan işlêdik, hê gün.

IŞILAY: Çocuklar kaç yaşında girerdi tezgâha?

20 NERİMAN: bē on yaşında girdim meseqâ. yaS tâtilydi bölleyne.. beş yaşında mäsır
sarâdı9. on yaşında tezgâhı girdim. hu ĝidâ indirdim, hu ĝidâ indirdim deyê
22 sevinldim

IŞILAY: Nasıl yetişirdiniz tezgâha?

24 NERİMAN: erişirmişizdir.

NURİ: tezgah zâten dikeldiĝiñ yēden; işlenl.

MERKEZ - 1

- NERİMAN: urencen deye hevesiñ olū içiñde. anam do9uz yaşında girmiş ayāna
 2 nalınları geymiş de...
 FATMA: ben d;ölē girdim. ta9unyayı geydim dē girdim
 4 NERİMAN: "a! ya kerata ya... becerip batı ya onā o!" derimiş dedem... işte oymuş,
 girmiş, ğalış o ğalış.
 6 FATMA: "git hu ta9unyayı al gel ba9an" dedi, "gir hu tezgā" dedi. ayāma ta9unyayı
 geydim emme erişemeyyon tepeye.
 8 NERİMAN: hu ğidā işledik, hu ğidā işledik, sētlen yanaşıdı9 tezgā. yarım sēttē bi
 çāşaf işlēdik.
 10 FATMA: anamiñ tezgā ayrı olūdu, benim tezgām ayrı olūdu.
 NERİMAN: bizim aya'lı teġāmız olūdu. anamlan;ikimiz;işlēdik. on sekiz çāşaf, y1mi
 12 çāşaf.
 IŞILAY: *Kadınlar mı daha çok işlerdi, erkekler mi?*
 14 NURİ: ğadınlā çoĝ işlē.
 NERİMAN: ğadınlā çoĝ işlē. ēke'lē tezgahda bālammā sevmezlē.

Sünnetler

- 16 IŞILAY: *Sünnetler nasıl olurdu?*
 NERİMAN: yeme'lē yin1, mevli'lē okunū, sünnet kesil1, hēkez da9ısını da9ā,
 18 hediyyesini götürū, öl;olū.
 NURİ: aynı, sünnetlédē bi deġişiklik yo9 yāni.
 20 FATMA: çalgısı yo9 yalıñız, mevlid;okunū, mevlit.
 NERİMAN: birē āşam 9ına gecesi yapālā.

Hikāye

- 22 IŞILAY: *Başka masal, hikāye yok mu?Hani "Gātıl gayboldu" diye bir şey vardı.*
 NERİMAN: dedeñ bill ona. sofu mēmediñ hi9āyesine biliyō muñ?
 24 NURİ: bēbē cemaqiñ ġāsı mı?

MERKEZ - 1

NERİMAN: bēbē cemaqıñ ğası değil o, o baş9a. o mu o? o mu demiş ona? ne
2 gumüşmüş o be? ne gudūnū bilmeyyom ben onuñ.

NURİ: işte ben de bilmeyyon.

4 NERİMAN: "bi isleñ gün ğuşluk kökenliĝe èndiydin. ā9amdan añara bi sipsi sesi
duyduydum. ādima döndüm ba9dıydım, ğātıl ğayboldu." demiş.

6 mahkēmede ifāde verlken bunu sulemiş. hākim de zannetmiş ki, 9ātıl ğayboldu.
"hanım, 9ātıl mi ğayboldu, hanım 9ātıl mi ğayboldu?" deye sōmuş. "I-ı..." demiş,
8 "sipsi sesi duyduydum, ā9ama döndüm, ba9dım, ğātıl ğayboldu" demiş. sipsi sesi
ğaybolmuş yāni. neydiĝini bilmeyyoruz.

10 bi dā var-ıdı, bu qafıñ vācā yer varıdı bu qafıñ.

NURİ: hasTa, hasTa olduĝu zaman do9Torda.

12 NERİMAN: ha, ha... istambulu do9Tora gi'miş o ğadın, rahme'lik güzlde dēze.
isTambula do9Tora gidince, şeyde, gurebā hasTānesinde¹, " hanım sıraya gir, hanım
14 sıraya gir" demişlē. neyse, sıraya girmiş. "bu ğadın çok hasTa" demiş bizim enişte
rahme'lik nalbant mustufa almış ona, dokTora, önden geçirmiş, girmişlē içere, o da
16 yanında girmiş, yādımcı olan deye. "hanım" demiş doktor, "ne zamandan beri böyle
hastasıñ?" demiş. "bu yıl ev yālēden berē bölē hasTayın doktor bey." dermiş. "ne
18 deyyō bu be ā9adaş?", deye sōmuş enişTeye dokTor. o dā tercüm'e'miş: "bu, altı
aydan berē hastayın deyyoru" demiş. o, tercüm'edivēmiş. bu yıl ev yālēdem; bere, ev
20 yāleyē ne añlā do9Tor!

IŞILAY: Hiç büyük adam çıkmış mı Babadaĝ'dan?

22 NERİMAN: ne gibi büyü; adam? ha... yüksek tahsilli. vā mı ölē bildiĝiñiz? vādır.

IŞILAY: Kadı çıkmış de mi Babadaĝ'dan?

24 FATMA: hı... ğadı geldi, ğadı gitti dēlēmiş ya...ĝadıkōy deye ondan ğalmış. ğadı
gelip gidēken.

¹ Vakıf Guraba Hastahanesi

MERKEZ - 1

gocu gız dağda anasınlan çırpıya gi'mişlê. çırpıya gidêken tuvâleti sıkışmış. oturmuş
 2 tuvâletini yapmış tehâre'lencek şey'aramış, bulumamış. e'mek var ımış yanında
 e'mêlen silmiş. ondan daş'olmuş galmış. ā9asına sarındığı çırpıyan daş'olmuş
 4 galmış. ondan gocu gız dēlê ona ođoturū.

Çeşitli Konular (Babadağ'da elektrik, çıkıkçılık, hatıralar vb.)

IŞILAY: Ocak filan yok mu?

NERİMAN: benim nēnemdi çırpı'cı. do9Toruydu bābadağın. çıbanlara ba9adı, ebelik
 6 yapadı. hē şeyê erişl yetişldi.

FATMA: ebeliğ; edēdi rahme'lik. hay gidi canlā hay.

NERİMAN: çiçekcilik yapadı. hēkeziñ çiçēnē baķıverldi.

IŞILAY: Elektriği Mehmet Dedem getirmiş değil mi?

NERİMAN: evleriñ elektiriğini hep o dakdı. bubam da9dı.

IŞILAY: Ne zaman?

NERİMAN: ben doğduğumdu evimizde elektirik varıdı. Bilmeyyon ne zıman
 12 da9ıldığına.

14 NURİ: yirmi yedi yirmi sekizlêde.

NERİMAN: ama bölê barajlādan gi'me elekTirik değıldi o. jenêratör deniyō ya
 16 şimdi, motor dēdik biz esgiden. motor;olūdu ğırambağda samambazarında¹. o motoru
 a9şam oldu mu çalışTırılā, gece on ikide kapanıdı. ceryanlā kesilldi. on ikiyê ğadā
 18 hēkez evinē vācak, yēleşcek, oturca9. bizim evdê oturūlā9an lsanlā bābam elektiriği
 söndürū, evê gelldi. evê gell ba9ā, oturup durūlā nēnemiñ müşTerileri, nēneme
 20 gelenlê, do9Turu gelenlê yāni.

"bunlā tā ne oturū?" bi yō toplamış nēdê bobuş varısa bi govā su devirmiş
 22 üstüne, aıladı buna cicānam rahme'lik çı'mış ba'mış, hep bobuşlā yaş. "ba9dım"
 deyyo, "çırpınıp çırpınıp gülüp batı" deyyoru. "ne olduñ yeñgê ne vā?" demiş.
 24 "mēmet ne etTi huraya ba9" demiş. "tā oturca' mı bunlā, ben çambaları elekTiriklerê

¹ Samanpazarı: Babadağ'da bir mahalle adı

MERKEZ - 1

- söndürdüm geldim, tã ney'oturũ bunlã? "soñura ya9ışığını ğa'mıřlã, "ğãdař, çocu'lã
 2 dövüřũken su devirivēdilē de, ğãri 9usuru ba'mañ" deye uydurmuřlã kitabını ğãri de,
 nēnemiñ çenesi bi'memiş, onlã da ğurtulup gidimemiş. ne etsiñlē?
 4 FATMA: dũkemmezdi rahme'liniñ bıdırdıması, ğuzel bıdırdãdı.
 NERİMAN: bıdırdãdı emme hiş ğaybate'mezdi o...
 6 FATMA: tabl...
 NERİMAN: yalan dolan hi9ãyēlē añladıverldi bize eskilēden, peri ğızlarından,
 8 şundan, bundan, masallã bulũ añladıdı. olē eliñ ğünüñ lafinı e'mezdi. bu şey olũdu.
 dudu nēne, ekiz ğãsı dudu nēne. bizim oraya gelldi. o çok ğaybat edēdi. o geldi
 10 miydi nēnem yõñünü õteyē dönē, başından utüyũ ařırĩ yatığõdu. hiÇ ona sevmezdi
 ğaybat ediyoru deye.

Kına gecesi

- 12 FATMA: "Zeyna, a ğũlũm Zeyna
 Zeyna, a balım Zeyna
 14 Filançı isteyyoru verelim mi sene?"
 "Anne ben varmam ona"
 16 dēdi ğızlã da.
 biri ğız olũdu, biri õlan olũdu, onlã ğãri birbirinē 9ın; õřãlãdı.
 18 IşILAY: "Kın; õřamak" ne?
 FATMA: iřtē bu ğãri, dediğim kelimēlē. dediğim kelimēlē 9ın; õřumak.
 20 IşILAY: Öbürũ neydi?
 FATMA: Hanayına yapığodum,
 22 Kirecine saçığodum
 Fistanına alığodum
 24 Alırım düñür ğızıña
 Hanayına yapamassıñ
 26 Kirecine saçamassıñ
 Vermem düñür ğızıma

MERKEZ - 1

9ın; õşālādı bõlleyne, 9ına gecesi āşamı olū bu.

2 *IŞILAY: Düşünler böyle, ölümler nasıl?*

FATMA: ölümlerē yas edēlē yavrım.

4 NERİMAN: ço9 ço9 ölē yas e'mezlē bizim õda. bāzı köylēdē ço9 yas edēlē, ğıyāmeti ğoparılā.

6 FATMA: ğara mara geyilmez öle.

Giyim Kuşam

NERİMAN: 9ına gecēlerinde köylü ğızı geycē geyildi eskiden.

8 FATMA: gezdirlē o ğıyāfe'lerē gezdirlē de...

IŞILAY: Melahat Halamın oradaki elbisesi gibi mi? (Fotoğrafta)

10 NERİMAN: bayā elbise o, güzel elbise geymiş, õñü işlimeli elbiselē çoğolūdu. epri.

IŞILAY: "Epri" ne?

12 NERİMAN: işTē halañ bürümmüş epri, has; ipekten, boyumalı. yāni bölē bālammiş bālammiş boyammiş ba9. halañıñ başındı vā. bundan benim dē vādır. batik gibi.

14 nēlēdē bilmeyyon. nēdē so9uluyō. bu halañıñ sırtında9ı ba9. bayā köylü ğıyāfeti elbisē geyēdik, eski ğıyafe'lēden, üçetek, işlik¹, vā benim durup durū. bi yo gezdircen

16 senē ben ona.

NURİ: yalēde mi?

18 NERİMAN: deyō 9u, sādet, o üçetē deyyoru bi müzülerē bi yēlerē verelim deyyoru.

üçetek vā benim ya, eskiden ğalma, ona, evdē heder olup ğitcēnē deyyoru, bi müzülerē hediye hātırolsuñ deyyoru. işlik vā, iki Tāne hem, üçetek vā anamdan ğalma eriş, üçetek nēnemden ğalma, eriş bölē bi.

22 FATMA: ğüvü yimeyyō mu?

NERİMAN: yidiği ğadā yidi zamanında. bi cizgisi bõlleyne ğırmızı, bi cizgisi bölē gül desenli oldū gibi. çok güzeldi, tabi yatğınlaşdı ğāri. 9aç yıllık kim bill. anam gelin olalı a'mış yedi yıl olmuş deyip batısıñ sen. o, nēnemiñ çeñizinden ğalma.

26

¹ içlik

MERKEZ - 1

FATMA: a'mış yedi yıl oldu geşti gayrı.

2 NERİMAN: işte bi haFTaraylâ olmuşlâ.

FATMA: bem bi haFTa eveli oldum, bi haFTa soñurâ o olmuş. o mu eveli olmuş,
4 bem mi soñura olmuşum bilmeyyon.

NERİMAN: bi haFTalığmış gırambağ yandığında. bi haFTalığ evliymiş.

6 FATMA: ha, bem bi haFTa soñura oldum. göşcēdik, yāleye göşcēdik. bem bi haFTa soñurâ olmuşum.

8 NERİMAN: yāleye göşmüşlē, o āşam yammış.

FATMA: biz göşmediydik, göşcēdik.

Doğum ve Çocukla İlgili Âdetler

IŞILAY: Düşünleri yaptık, çocuk olunca ne oluyor?

10 NERİMAN: çocu9 ba'mā gidill. hēkez birē çana9 bulumbaÇ, hinc; ölē değil gāri de, eskiden, birē taba9 bulumbaç bişirllē. üstünü ceviz ekēlē. hinc; e'meyyōlādır gāri.

12 FATMA: üsTünü bi yazma gölā gidēlē.

NERİMAN: üsTünü bi yazma yāhut bi metirē basma gönü, yāhut çocug; elbisesi

14 diken onu dikē gödu. eskiden öleydi. alīlā gidēlē, bi gecē oturmā gidēlē.

FATMA: bi sürü gari gideriz oturmā oturruz.

16 *IŞILAY: Toplu mu gidilir?*

NERİMAN: toplu gidill, yalnız da gidill.

18 FATMA: çay gāvē verilmez de, taba9 gönüdu. çerez çebez hepisi.

IŞILAY: Yumurta filân katılıyor değil mi?

20 NERİMAN: o ādet burda. deñizli ādeti o. burdu çı9Tı o. bābadağd;olmazdı ölē bi şey eskiden.

22 FATMA: hı... bābadağında olmaz.

IŞILAY: Diş bulguru?

24 NERİMAN: dişini gören çocuğu bi hediye aliverl. çocuğa, gömlektir, şudur, budur, bi şey aliverl. ondan soñra başındam bi sofrā bezi örtülū, öñünü bir 9aç bi şeylē gönü.

26 ma9as, bıça9, kitap, galem, bi şeylē gönü. çocu9 ne alcak onā ba9ılī. başındam bulur

MERKEZ - 1

dökêlê. başında galana, tepesindê galana lneylen diziverlê böle... omuzunu asıverlê
2 ona çocuğũ.

IŞILAY: Nazarlık gibi mi?

4 NERİMAN: o bulğur ğurudu9ca çocuğũ dişiniñ ārısı geçerimiş. öle böle... öñünü
ğonan eşyalarıñ hañgisini aldıysa, hah, kitap mı aldı, o9umuş olca9, o9ulu gitcek,
6 ma9as mı aldı, tēzi olca9, bölê bölê şeylê gurālā, hülyālā gurālā işTe. çocuğ; olmak
hādisesi bu.

Zehra Halamın Geçmişi ile İlgili

8 *IŞILAY: Bidiğiniz mani filân yok mu?*

FATMA: tã ne bilcez ğãri?

10 NERİMAN: yalıñayak fa'm;olaydı, ne mãnllê düzēdi hinceye.

FATMA: hay gidi canlā hay, o bek billdi de mi?

12 NERİMAN: mãnilere zehrā halañdan alcāsıñ.

FATMA: zehrā halañ o bek bill hē şeylere.

14 NERİMAN: ğarabēbek bağıniñ cıvıl cıvıl ğuşları

anamiñ ça9ır tomat; aşları; dēdi.

16 zehrā halañ isTambulu daşındı gitti de, ōda bölê demiş, özlediğinden.

ğarabēbek bağıniñ cıvıl cıvıl ğuşları,

18 anamiñ ça9ır tomat; aşları

gitcem ben, gitcem ben; deyē bağırımış¹.

20 bi haFTa durū, ikinci haFTa nēdē geycek çamaşır varısa doldurū çuvala,

sır'ladī gibi hadi yallah babadağına. bi haFTa hastalığı ey;oluvēdi midi, başlā ğãri yar

22 havalarına. başlā ğalem çırırığında o havālā ā9; ā9asına. nēden a'lını gell. çığırī, çığırī,

çığırī, paraları birikdirī, ğalem sarā sarā, hadi yallah bi dā gidē. ğardiyan isTambula

24 iki yō ev yapTı. onuñ hastalığından rahat bulumadılā yazı9. ğodu ğodu geldi.

¹ Ağlarmış

MERKEZ - 1

FATMA: bi evê benê vēmêden gitti dē.

2 NERĪMAN: burdan ev sattı gitti, evi varıdı onuñ. ōda ashaplarıñ¹ yanıbaşında evi varıdı. onu sattı gitti yaptı.

4 NURĪ: hacımar² evi miydi o?

NERĪMAN: hacımar evi nēde?

6 (. . .)

Hıdırellezler:

IŞILAY: Hıdırellezlerde ne yapılır?

8 NERĪMAN: hıdırellez oldū gün bābadağlılā, altı mayısa, hiş ertesi günü bira'mıdan hēkez gezmē gidē.

10 NURĪ: gecēden ev yapālā.

Z- Yani ölē pazara denk getirme diye bi şey yok.

12 NERĪMAN: oyunca⁹ gibi ev yapālā seneye gadā Allah ev vēsiñ deye, 9ātTan paralā kesēlē, gül dalını asālā, seneye gadā paramız olsuñ deye.

14 FATMA: anam sandığa gıyādı.

NERĪMAN: ondan soñra ētesi gün de, hēkez eşinlen dostunlan, ā⁹adaşlarınlan gidēlē

16 yaylalara

IŞILAY: Evi Babadağ'da mı yaparlar?

18 NERĪMAN: hēkez evinde yapā, münāsib oldū yēde yapar.

IŞILAY: Yaylaya ertesi gün gidiliyor.

20 NERĪMAN: ha, ha, gecēden yapılı ev.

FATMA: ōdā çilbir ederiz, pılav bişirriz yāren yārene.

22 NERĪMAN: ōda pılav bişirllē, sāma sarālā, et yēlē, hē şey yēlē, ip; a'lālā, ateş yakālā, gezēlē.

24 FATMA: urğan bulduysa⁹ sallambaş mineriz.

NERĪMAN: hıdırellezi meşurdur bābadağınıñ.

¹ Babadağ'da bir sülāle lākabı

² Babadağ'da bir sülāle lākabı

MERKEZ - 1

IŞILAY: Tandır filan oluyor mu?

2 NERİMAN: tandır olmaz hıdırellezde, yēlē yaş olū.

NURİ: tandır yāleyē çı9dıkdan soñrâ meçitlēd,¹ olū.

4 FATMA: o zuman olmaz yavrım, o bahar ğāri.

NERİMAN: geş va9ıda ğada, āşam üstlerine ğadā eğlenllē.

6 *IŞILAY: Hıdırellezde "sohbet" oluyor mu?*

NERİMAN: tabi ēke'lē gidē hep.

8 FATMA: ēke'lē ēke'lēle ğadınlā ğadınlāla. biz bibirimizi gumeyiz ki.

NERİMAN: biz nişanlıyken hanım nineñ bizi topladı da, yaylasına hıdırellezē² götürdü bize, götürdü gitti, ođā lo'mu döküvēdi, yeme'lē bişirivēdi, yidik hep. bunlā dappa'lā yālesinē geldilē, ğarış ğāman sen guseñ biz dē bunlarıñ yālesindeydik. hācer yeñgemiñ odaydı9. beri yanda deĝil de ilēde.

IŞILAY: Ne kadar nişanlı durdunuz?

14 NERİMAN: bayā iki yıla ya9ın. yirmi ay ğadā ğaldı9.

NURİ: on sekiz ay.

16 Z- askerlik dolayısıyla mı?

FATMA: evlendikten soñura gitti asKere.

18 NURİ: bir aylıĝ evliyken askerē gittim.

NERİMAN: gelin gezdirmē götürdüydü nineñ bene. hacı mollāma'lara gittiydik. ta oraya türken² geldi. "amcamıñ pusulası geldi hadeñ gelcēsiñiz çabu9" deye. tā çeñizlē toplammadı evden, serilip durū. āşamsı o çeñiziñ içinde adamlā oturdu yo9ā hanayda, biz aşāda ğadınlā oturdu9.

FATMA: toplayıvēseñiz ya...

Dedemin askere gidişi:

24 NURİ: cāmiden geldim ben ilkindi namazından, iki denē candarma küTdek geldi. "osman nūri yalıñkılış kim?" dedi, "benim" dedim. "seni başçavuş çağırıyoru." dedi.

¹ mecitlerde

² Türkân

MERKEZ - 1

"hayrola?" dedim, "bilmeyyon" dedi. "sen git, ben gelirin" deyyoron, "hāyır, ben
 2 götürcen sené" deyyō. "ya, ben hırsızlı9 yapmadım, bilmen ne e'medim ne götürceñ
 sen bené" deyyoron, "başçavuşuñ emri" deyyo. esnafdik çāşıda, "ölum asKer için
 4 çağırıyōdur" deyom ben, "ben gelirin, biz 9açā9 değıliz ki" dedim ben. "yo9, berāber
 gitcez" dedi. neyse, gittik öñlü ā9alı, yan yana, vādı9, ğarınca hasan vā rahme'li,
 6 to9adōñündü¹ tēzi dük9anı vā. "usTa"dedim. "beni başÇāvuş çağırımış, ba9āsıñ bi
 aksilik yapā, ā9amdan sen dé gel oraya" dedim. yāni bıra9sıñlā deye, bıra'mayıbill
 8 adam. neyse, ā9amdan; o geldi, vādı9 biz başçāvuşuñ yanına. "sizi"dedi, "şübüden
 isteyōlā, sarayköyden" şey vā, ğaraāma'lā necip vādır ğırambağda, onu d'alımışlā
 10 gelmişlē, "benim māqūmātım vā başÇavuşum, ben asker 9açā değılim" dedim. "şübü
 reisi benim ehbābım" dedim, şu dedim, bu dedim, diñlēmedi adam. neyse, bu arada
 12 ğarınca hasan geldi, "hayrola" falan, başÇavuşa, mustufā başçavuş varıdı. "bunlara
 sarayköyē göndercem" dedi. "yarın sabālen bunlā gidē dedi. "ben gönderirin" dedi.
 14 "yarın gönderceñ şeye şindiden getir'meñē ne gerek vardı?" dedi. "yarın sabālen
 bunlā gidē" dedi. "ben gönderrin" dedi. "bizim göndēmemize gerek yo9, bunlā zāten
 16 askerē gitcek, kendileri hazır bunlarıñ askerē gitmegiçin" falan, "sōra" dedi, "bu,
 şübü 9umandanınıñ adamı bu" dedi benim için. "şübe reisinden torpilli bu" dedi.
 18 "başını ya9ma" dedi yāni, hani, "isTēseñ aş bi telēfon şube reisine, ğonuş" dedi.
 aşcādım, aşmazdım dēken, "aş bi yā" dedi, "bıra9 onu yā, kendi gel!" dēse bıra9ıñ,
 20 "bıra'ma dēse bıra'massıñ" dedi. aştı şube reisine, "nuri yalıñkılış var, siz
 tanıyōmuşsuñuz ğālibā bunlara ne yapam?"

FIKRALAR**(Ali Dayı Fıkraları)**

22 NERİMAN: evcilēden, d1nariñ kasabası evcilēden, ğoyun getirmişlē, bi sürü. o
 ğoyunu bābadağda sa'mışlā. tabl çobana para da vēmemişlerimiş. getirmişlē ğoyunu

---

¹Babadağ'da mahalle adı.

MERKEZ - 1

sa'mıŝlā, parasını harcamıŝlā, gullamıŝlā, bayram geşmiş, evcilerē çobana bōŝları
 2 da varımış. gelmiş mutcalı nazminiñ yanına: "ülē ā9ıdaş, biz beş altı biñ lira bōcuñ
 altından nasıl 9al9caz?" demiş. o zuman ğāri ço9 para o, "uy9u uyuyumayyorun,
 4 üzülyörun, nasıl ödencek bu bōŝ deye" demiŝ, ali dayı. öteki dē "hunūñ düŝündüğü,
 merak etTiği ŝeyē bak" demiş. "had;olum" demiş. "böyün devle'lē devle'lerē, mille'lē
 6 mille'lerē bōŝlu" demiş. "sil onu 9afañdan sil, ondam;bilē bōc;olmaz" demiş. silmiŝlē
 9afalarından iki şey o bōca, "oh be!" demiş, "allah rāzı olsun senden nazmi, ğocu
 8 yük 9a9tı üsTümden" demiş. tamam, unu'muŝlā bi'miş, o parayı vēmemiŝlē bi dā.

NERİMAN: gelmiŝlē mi istēmē? orasını bilmeyörun.

10 NURİ: bi salı ğün gelmiŝlē, çāŝıya, evcilē köyünden. "ali efēcanı arayoz biz demiŝlē.
 "ne vā?" demiŝlē. "biz" demiŝlē, ... tokadōñü¹ ğāvesinē arayōlā, tokadōñü
 12 ğāvesindē yo9. nēd; olū, evē gi'miŝdir eve, yo9arığıyıya² gidiyōlā, yo9arığıyıda
 sa'laniyō aq efendi. "yo9" dedittiriyō rahme'lig; ābeysi, dayımız yāni, "nereyē gitti o?
 14 ünneyiveriñ, ba9ıveriñ, misāfirleri vā" demiş. "yo9, yo9 çāŝıya gitTi o" demiŝlē.
 ya9alamıŝlā, bulmuŝlā aliye, "ne 9açıyoñ bizden?"; "yo9 9aşmayom ben, haberim
 16 yo9, hoş geldiñiz bizim ölan, nēdesiñiz, siz ne zaman geldiñiz?" falan, fiqan, onlara
 ağırlamaĝ; isteyyo, neyse, yemek yidiriyōlā, bilmen ne ediyōlā, ağırlayōlā fiqan
 18 "..... vā, onlaralınca sizē bōŝlarımı ödeycen" falan, deyyo. gidiver allah,
 geliver allah dēken ğoyun paraları uşTu.

20

* * *

NURİ: darakcı nazmi vādır ğözleri ğumez olmuş. darakcı nazmiyē geşmiş olsun
 22 demē gi'miş. "ah, bizim;ölan, hu ğözlerim ğörüvēsē ne vā bi yō" demiş. "ülen bu
 yaşdan soñru tēziliĝe mi oturcañ, ğumesse ğumeyivēsiñ." demiş.

24 NERİMAN: "ne etceñ bu yaşdan soñrā ğörüp de?" demiş.

* * *

¹ Tokadönü: Babadaĝ'da mahalle adı

² Yukarıkıyı: Babadaĝ'da mahalle adı

MERKEZ - 1

soñra bazara gi'miş;o isTambulda, sali bazarına, bazardan hē şeysini almış, ali
 2 dayım. "dur" demiş "hurdan nazmiyi ziyāret eden dē giden" demiş. elindeki
 tōbularınlan oraya vāmiş, hōlē ğomuş, girmiş içere. "bazādan geliyoruydun da, bi yō
 4 girdim ne edeñ?" deyen deye." hōlē, böle demiş. "hoş geldiñ ā9adaş, gē, otur."
 ünnemiş: "nazıfe! ali ābeyñiñ getirdiği tōbuları boşaldıvē yā!" demiş. o adam
 6 götürcek, kendi bazā hācı. gi'miş, boşal'mış, gelmiş ğarı da.

8

* * *

ali dayımlan sofı mēmet, bekarlığında tā bu, bi gec;oturmuşlā, nēdē türkölē
 10 varısa bildikleri hep türkölēri sulemişlē. epey va9ıt gec;olmuş ğāri, gecē yāsı olmuş,
 ya'mışlā ālem evinē gi'miş, ya'mış dağılmışlā. sabbālan gelmiş ā9adaşı: "ölē, ali,
 12 ā9adaş, habarıñ vā mı yā, üle birini unu'mamış mız biz türkünüñ!"; "ne o ya?" demiş
 o da, "işTē" demiş, "uzun ğava9 havası ğalmış ya lē!"demiş. baş9a bi ğayğıları yo9
 14 bunlarıñ. yeñiden oturmuşlā o uzun ğava9 havasını sulemişlē sabbālan. baş9a bi ğam
 mı vā?
 16 abıla, abıla! dēdi. "yo9arığıyıñıñ ōlanları saz mera'lısı, aşāğıyıñıñ ōlanları ğız
 mera'lısı" dēdi

MERKEZ - 2

MERKEZ - 2
(Habersiz kayıt)

Saide Doğru

Yaş: 74

Ev hanımı (Eskiden tezgâhları
vardı, uzun yıllar dokumacılık yaptı..)

Okuma yazması yok

Mustafa Zafer Doğru

Yaş: 54

Lise mezunu

Esnaf

Bir macera

IŞILAY: Bunlar azdan değilmiş ki, babam da tezgâh tutuşturmamış mı?

- 2 SAİDE: bizim şeref askēdeydi. o ara şeref askerē gittikTen soñura hep her şeyisini,
güccü'lükTen alış verişinē zāten dedeñ ilgilenldi onla. bizim şeref o güccü'lükden,
4 9aç yaşındaydı o ğıdarını bilmeyorun, bu, şerefiñ kendi annesi öldü, kendi annesi,
ondan soñura, acıpayamdan bi ğadın almış, amcamız ğāri, ğadın almış, e, bu, ğāri
6 şeref hazırōlu oluyō ğāri, şeref. hana benim ölen annem gibi. tab1 övey annesi
oluyō ğāri soñurâ bu bi şeyē güceniyoru gücünü gidiyō ğāri, bizim şerefiñ, bırağıp
8 geliyoru sırtınıñ geycēnlen¹ bırağıp geliyoru biz o zuman bâbadağında duruyoruz.
ninemlē de akdepēdē duruyoru
- 10 *IŞILAY: şeref amca nēden nereyē geliyō ğızıp da?*
- SAİDE: onlā da bâbadağında. şindi öveyana eccik irezil; e'miş ona, gücünü
12 gidiyoru. tab1 bubası da beK ilgilemmeyyoru. tab1 ona hani neyē çekişēñ dē gibiye,
ilgilemmeyyoru, onuñ da, iki òlunlan bi ğızı vā, soñurdan aldığı ğarınıñ, gelen
14 ğarınıñ. onuñ gücünü ğıTindeyin bırağıyō dedesiniñ oraya çığıp gidiyoru. o da,
ninem de evē geliyoru, “şeref” deyyoru “çı9T1 geldi òlum” deyyoru. ğāri soñura,
16 tezgâh işleyyō mudu bilmeyorun yaşı beĝa'lımda deĝil. o giriyoru işleyyoru ğāri
dedemiñ dē tezgâ vā. tertip² dedem ğāri. ğayımbubamıñ bubası oluyō ğāri o. soñuru
18 işleyyoru. evlemmē çağına geliyoru. onlā ğaneviçe işleyyorlā. ninem geliyoru
añlıdıyoru. çocuk bayyō yapca9, sırtına geycek geycē yo9. “ĝızım” deyyoru, “seniñ

¹ giyeceĝiyle

² lâkap

MERKEZ - 2

işiñi ben dutuveriğoyan” deyyoru. “bunu sen bacarısiñ bunu” deyyoru. “bunuñ
 2 geyce’lerini vēsiñlē” deyyoru, “oncāzı alıvē gel, yı9anca9 bayyō yapca9 çocu9
 yı9anca9, ben seniñ etcēñi ediveriğoyan” deyyō bu. ben dē fazl; ölē gidip gelmemiz
 4 yoğ onlarlan, “eyi giden” dedim ben. “eyi giden” dedim. vādım, işleyip durū,
 “hoşgeldiñ, hoşgeldiñ salde hoş geldiñ”, öñümü ne goycānı bilimeyip batī. rābet ġāri.
 6 “amca” dedim, “bem buraya bir hacata geldim” dedim ben. “ben” dedim, “hanı içine
 dışına bek bilmeyyon. memnūñoldum geldññē ġızım dedi hanı o dā duruma benē
 8 añla’mağistedi. “bu ġidā şeylē” dedim, “benim;anam da öldü” dedim ben. “hē şey
 lsaniñ başına geliyor” dedim ben. “gelmedik ġalmayyoru” filen deylekten¹ añışdık,
 10 çēñışdık. şindi, mādem geldiye, onlā gereye neden göndēmedilē deyē şı9āyet ediyō
 o geldi dē mi; “hadi bağalım, dōru eviñize” deyip göndēceklerimişmiş. onlā onu
 12 alığodu’ları için burlādan şikāyetetti. o onlādan dēt yandı, “geyceken neden isTeniyoru
 çocū neden göndēmedilē, ā9a çı’dılā” demesine getiriyor “e, ben” dedim “orasını”
 14 dedim “alığodu’ları gibi geyce’leri alıvēsiñlē” dedi. ölē deyesiyē ġadā; “e şindi”
 dedim; “vēmeycek misiñiz ġāri?” “hāyır” dedi “geyceken yasa9” dedi, “senē göre
 16 bundu bi şey yoğ saldē” dedi. yalıñız dedi, onlā onu alığodu’ları için cezālilā, dedi,
 geycēni dē alıvēce’lē” dedi. evlemmesinē, şeysinē adım;a’madılā ġāri. onuñ evlemmē
 18 çağı geldi, perlhanlā burdu deñizlidē duruyoruydu, o eveli şeytam bazarı deyyōlādı,
 ordā kūs ġāri, bubasına anasına kūs, dedeñē bilen kūs olūlādı onlā. o çok kin
 20 güdüyōmuş o, dedeñ ölē kiñ ġū’mek bilmezdin de, o çok kinliymiş;o, bi zaman
 dedeñē bilen küsdü o da, dedeñē bilen ġonuşmazdı, soñura onuñ gepgenş bi ġızı
 22 öldü, o ġızından ötüre, damat bunlara mahkēmeyē veriyor, o mahkēmeden;ötürü
 başına bi sūr teqāşlā, işlē geliyor, ondan soñura, dedeñiñ de bābadağında tanıdğı bi
 24 af9at varıdı. o afkatlan sam1m1 ā9adaşlı’ları var ıdı, soñura hacı bārektēlē hāfiz dēlē,

---

¹ diyerek

onulan da ço9 sı9ı ā9ıdaş olularımıŝ, onulan oturū 9alkālāmiŝ. o hacı bārektēlē¹ hafız
 2 da bizim apdilē² tēfiğlñ eniŝTesi oluyorū tēfiğamcañı biliyō muñ? onuñ eniŝTesi
 oluyorū. bu dē'leri onu añladıyorū, añladıyorū, añladıyorū. “bu iŝi kim halledē
 4 biliyorū muñ hamdi” deyyorū “seniñ deyyō sēmedlñ āmet haqqedē bunu” deyyorū.
 ondan soñura bu ġāri ipliğalmaya giTTiydi. ipliğ: almakdan gelirken, o
 6 sulūmediğāmede “āmet” deyyorū “buraya gel” deye ünneyyorū. o d; deyyoruy ki
 “amca” deyyorū. kūs gibi değıl ġāri, “elimdekiplerē ġoyan da gelen” deyyorū. o
 8 gelesiyē ġadarō du be'leyyorū ondan soñura onulan ġāri dost oluyōlā, amcasınlan. o
 iŝlerē hem haqqediveriyorū, o iŝlēden ġurtarıyorū, ondan soñuru ġāri dost oluyorū
 10 āmet deye, ġoyuvēmeyō ġāri ona. ġoyuvēmeyō ġāri ona dedeñlem bilen ondan
 soñuru ŝeyetti o. bubasınıñ ölüsünü bilen gelmedi. onlara bilen gelmedi o. anasınıñ
 12 ölüsüne. habā veriñ deye verildi de onlarıñ cenazesinē bilē gelmedi o. ölē kinci
 adamdı.

Bir başka macera

14 SAİDE: dedeñ ona hāç görüverldi. bizim sağı günlēdē oranıñ bazarı oluyō ya.
 onuñipli'leri vā, hācı vā, el tezgā o zuman ġāri. ipliği vā, ikisi bir ağır olcak, hācına
 16 mı, ipli' midi, “buna” dedi, “zafer” dedi, sen ġoyuveriğō” dedi. perlhan eccigeylendi.
 soñuru durdu, o dā gitti. vāmiŝ, iş yammiŝ tezgāh yanı9. kirpiT:oynamış āda,
 18 kirpiT:oynāken eh, yosañ de mi altı, pamı9 ġāri. kirpit hōlē ucunu geldi de atı mı
 vēdi. o dā paffidak yanıveriyō iŝ oldū gibi yanıyorū.
 20 iŝ, yanıyō o zuman tabı el tezgāhları, hōlleynē yanıyorū. o iŝ soñura tekrar
 ağızlığalınī, yeñiden darak çekēseñ,olū. onu ġāri bābañ yeñiden ağızlığalıyorū
 22 perlhanlan dara9 çekiyorlā. ondan soñura iŝ düzeliyorū. darāñ ā9asından bölleynē

¹ lâkap(Hacı Bayraktarlar)

² lâkap(Abdiler)

MERKEZ - 2

yanıyō söğünüyoru o ğāri. allahdan ev eski ev. hani öle hinciki işle gibi levend olsā
2 o, yandı9Tan kerē levendē çıkā, leventTen tavana, şeyolū, evoldū gibi yanā.

ZAFER: ordaki şeyle yandı. düşüyō. soñuru gittim ben orda bi govā su varımış
4 dışāda ödā osman vā osman ödā uyuyō. aslınd osmanı be'le dey; yolladı beni perlhan
abla.

6 SAİDE: be'leyigo mu dedi?di?

ZAFER: hı, osman; için gitTi ydim ben. osman şimdi uyanı aĝlā, dışarı mışarı çı9ā
8 deye osmanı be'le deye yolladıydı bene. şereF; ābey asKerde, osman dā¹ uyuyō dā
uyammadı. o uyuyup durū, ben bi govā suyu dōkdüm. ne eden? şindi birazdan
10 perlhan abla gelecek. ondan soñura a9şama ğadā evē gelmedim. evē gelsem daya9 vā
bilip durrun zāten. aqşamā ğadā evē gelmedim. a9şam; ezanlarından soñra aqşamlā
12 yassı arası āşa ninem, onuñ oraya geldim. “olum nēlēdesiñ sen? senē arayıp durū
bubañ” filen dedi. o heraqde gitTi suledi geldi ğālibā, “geldi, benim yanımda” deye
14 babam da gelmedi bi şey de demedi, ertesi gün dara9 çe'mē gitTim ğāri.

SAİDE: ikisi perlhanlan dara9 çe'di ğāri.

16 *IŞILAY: hiçbir şey denmedi.*

SAİDE: olmuş olca9 desē bi faydası yo9. geri gelecek yanı yok

18 böyün āşam deyyoru benim yanımda yassıñ ğāri zafer deyyoru ninem ğāri. ben
ĝızdım ğāri hināya'lı9² mı olū bölleynē deye.

20

---

¹ daha

² Yaramazlık

MERKEZ - 3

MERKEZ - 3
(Habersiz kayıt)

Perihan Bayrak**Yaş:** 62**Tahsili:** İlkokul mezunu**Mesleği:** Ev hanımı**Eşinin Rahatsızlığı**

PERİHAN: öle deyyom ben hacı amcaña, “aman deyen” deyyon “hölê”
 2 deyyon “tā bek yaşlı değılsem benim ā9ama ğalma e mi” deyyom, “hunu ba9” deyyo
 “beni önden yollayıverip de ā9amdan ne findi'lā ğırcañ” deyyo. geçenlêde, işTê
 4 hurdu yazın sêt yedidê 9a9Tı bu, İnesini yaptı. ben çay ğoyuyom bardağa, sêt altı
 buçu9 yediyê gelip batı saat ..... bi yô ba9Tıydım uzammış yatıyoruydu, yo9
 6 ğaybolmuş ğāri, geldim hurdu boylu boyunca, iki ayaKüstüstü, “hacı, çayını ğatam
 mı deyyom ben senê, seslemmeyôsüñ” hu divanda, namaz ğılmığ gelmiş altı
 8 buçukdu, hölê otuvup duvuydu bem mutfa9daydım, peynir çıkarıyorreçel çıkarıyon
 çayı demledim, çayını bardağa ğatıvêcen gelecek yiyecek hazır olca9 da, hês
 10 seslemmeyo, allahdan yo9! “nöldüñ sen hacı, nöldüñ sen hacı!”, ğufrān vardı o
 zuman ..... ğufrāv¹ vardı yatagodasında yatıp batıydı, hemen vādım ona vāmıdan
 12 “mēmet, bubaña bi şey olmuş ölüm. ne etcēmi bilimedim” dedim, “ğonuşmayyoru”
 dedim “ünneyyon ünneyyon ğonuşmayyô, gözü dü ba'mayô ğaybolmuş” dedim,
 14 hemen arabaya attı geldi. o dâ bene suağ soruyô mu, “dokTur alan gelem mi” gelİken
 yüz on ikiye mi çığırca9, veyāhut bi do9Tur, ben de ğāri ne demişin ya çocuğa
 16 kafasını ğarışTırī gibi, “alixsan² değirmenciniñ evi salta9da, gelİken onu arabaya
 mindirip gel” demişin. ne edivêcek alixsan değirmenci? öle demek bilmişin ğāri.

---

¹ Gufran: Bayan ismi

² Ali İhsan

MERKEZ - 3

“siziñ dükkeniñ gâşısında evi” deyyorun, o da onu getiril mi, getirmemiş “gufran”
 2 dediydim, “seçil teyzeyi çığıram mı” dedi, üst gâtımızdan o seçil geldi de bi ba9Tıydı
 tansiyonu on dört kendi yo9 gâri, onlâ hemen bi yüz on ikiyi ..... tansiyon:âleti
 4 varımışmış bu dedi teyze, hacı amca gitmiş dedi, yüz on ikiyi bi telefon ettilē yüz on
 iki telefonda beni ünne dilē hinci “eviñiziñ adresini deyiveriñ” dut yüz doKzambeş
 6 so9a9, yedinci dâire. bi telefonu suleyivēcēm haqde. bildim haqde dilim dutuldu
 söyleyemedim “gızım seçil” dedim “söyleyemedim ben” dedim “adresimizi
 8 verimedim ben” dedim .....yüz on iki geldi, bakdılâ bakdılâ benē sōğuyu
 çekTilē: soruyōlâ, “teyze, ne yidiydi? hē zaman oluyō mudu böle?” adam yo9
 10 allahdan gayıp gâri, yo9, şekē düşmüş ylmiyē düşmüş şekē hemem bunla mēmet
 ūraşyō buba buba ..... hemmen dolapdan iki şişe, visKi şişesi vâdır cam
 12 şişe bizim qak qak qak qak dökTüm, āzını dökTüm, gâşışğ aldım āzını açTım āzını
 gâşışğlan aşdım .....
 14 ediyō bu.....ediyō öğürdüne aşālâdan yokālâdan duymuşlâ. do9Tur da
 hōlē üsTünü sendiremiş bi yō, bu do9Tur bi şey añlımaycak anne, dedi. sedyeyi
 16 getirsiñlē bunlâ hasTāneyē götürelim biz bubamı dedi. do9dor añlımadı bi şey, suaq
 soruyō benē dokTor. ne yidi, ne zımandan uyandı? ne zıman uyudu sedyey gâri
 18 telsizinlen ünneydi. duđadam geldi, sedyeyē bāladi, bunuñ dedim şeker mi yūsek
 şekē bağıñ ba9an dedim. ona da ğan gelmeyivēsiñ mi, ... allah ğorusuñ, işTē bunlâ
 20 anam vâ bu ācil durumlâdan 9ō9uyom ben. bu ācil durumlâ vâ. felc:olsu ğalsa şindi
 bē ona ba9alı altay beş buçuğay olcâdı. hacı amcañâ nasıl ba9ıbilcēdim? uyammısa
 22 felc:olcāmışmış. o su ğurtarmış onu gâri fanillilē manillilē.....
 başına havlılâ gufran çöğü çöğüvēdi mi “dedecim, dedecim” bi dē onu
 24 zapte'meğ:oldu mu, üst gâtımızda ğadın vâ sigortudu çalışıyō allahTan gâri yüz on
 ikiyi müz on ikiyi hē şeyleri haqqetti de. allah ğorusuñ felç melç, bi dē ğıvık çı9ı9 bi
 26 şeylē oluverlse onlâdan 9ō9uyon. “aman hacı” deyyom ben gâri ondan “sen git

MERKEZ - 3

- ā9adam ben gelem e mi” deyyorun. allah sa'lasıñ allah vemesiñ öle bi şeyle vemesiñ.
- 2 allah ölleyne vemesiñ baqımı ço9 zö ğāri. bizim hacı bubam, 9asap hacı bubam ğaldı da, annem ba'mak bilimedi, halam ba9ımadı, adamlā. ğadın da ba'madı, ğadın
- 4 ba9ıcılā ba'madı, ta tefenniden bubam rahme'lik ēkek ba9ıcı getirdi başına oturdu babamıñ bez bālandı felçoldu da.

MERKEZ - 4

MERKEZ - 4

Latife Hancı

Ev hanımı

Okuma yazması yok

Yaş: 61

Bir komşu ziyareti (Çeşitli konular)

LATİFE: ğadın ğızım, bu ışılay dedim beni ne etcek ğonuşTurca9 da dedim ötey
2 gün, merākettim bem buna... hasbinallah venımel mekil

dā deminden andım adıñıza. o cevizi ısıdım¹ da annanneñe, annanneñiñ rūhunu
4 vāsiñ, dedim. hincik bunları da nasıb olsun deyē ısıdım. serpil deyē ünnedim onu
ısi9an ne et biliyō muñ, meyvamız vā, o darıdan...

6 ğadın ğızım yañlış ğonuşurum yavricāzım.

IŞILAY: yanlışı doğrusu yok bunun, sen konuş, babadağlıların adını yaşatacaksın.

8 LATİFE: ne bulalım hinci? ço9 güzel oldu serpil. zikir ediyolarıdı geldim buraya
ben, dedē ya'mış. sēt ikiydi ğāri. 9ō'mam² ben. bi allahTan 9ō9arın. yalnız
10 siñirleniyom işte bē ışılay, siñirlemeyivēsem, bu ğıdālı9, hiş bi şeyolmayca9.
9ō'mam ben. güzel, bek güzeldi, çivvi gibi lısan. sabbahı buldulā serpil, ikidē yatTım
12 anam taha qamba vā, iqāhi, bi iqāhilē bi zikirlē başladı ğāri ben 9a9Tım geldim.
“hatıce, sabā bulduñuz” dedim. “buldu9” dedi. buldulā sabah ezeno9unū9an 9a9Tım
14 tā hāqā 9ıpırdayıp durulā. hiş mi uyumadılā bilimedim yavrım ben. mübarek gece. biz
o yanna gidiyoz ya ışılayım.

16 *IŞILAY: ev nerde?*

LATİFE: hu caddenıñ üstündüñüş ğa'lı evlē vā yā, büyük binālā. pembēvdē biziz,
18 yeşil; evdē nezaha'lā vā. üş bçok. dāmādıñ oraya gidē min yavrım ben, im9anı yo9
gi'men. ayrı ayrı, emiz ayrı. almayyadakileriñ evindeyiz. büyük okyanus mu deyyölā

¹ kırıp içini çıkarmak

² korkmam

MERKEZ - 4

ne, feyzā deyivēsiñ. bem bilmen ğadın ğıscāzım. nēde oturuyoñ deyōlā hōlādaki
2 binālāda deyyon. pembe. bizimkinlē a9ada ya bizimkinlē. ğız geldi hinci arabaylan
fa'ma ğonuşuyō ğızım.

4 (Arkadan torunu Feyza'nın çıĝlıĝı gelir)

9ō9uyoru zir gidl böcekden. saf ğız. anası 9ō'maz. yālēde iřan dōlū, çıyan
6 dōlū böcek olū. geçen gün eyi pot ğırmadım ben geçen gün. ā9adan, bu ğarı kim ki
yā rabbl dedim, geline. bi dē gitti ta oraya oturdu. bi musāfir olsa dedim huraya mı
8 gell dedim kendi kendime ..... hiş gelin deye. hiş ğumedim bē ona. ğusem bilmen
ĝine ğızım ben ona. ābeñlen ğörüyorsunuz arada bi yō ğadın ğızım hel'emme, āşamōtu.
10 soñura ĝāri yatırımından duttum gittim. hā, dedim, ikisi biv gelip gidēken, bu geliy
yalım, bu geliy yalım dedim yatırımından bükü bükē eyi dedim bi şey dememişim.
12 gelini bilimeyip batı ĝoñşuları, demezlē mi benē dedim, nēdem; bilen bē ona. biz
burdu e'mek yimeyyoz ya serpil, biz o yanda yiriz e'mē ğadın;anam. kim getirivēcek
14 buraya ğadın;anam. siz meñbur āda yiyyōsuñuz. ba9 ğadın ğızım bunlā vā yā, çok
ya9ımız bizim bal9on bal9ona ba9 hinci, siz dē biz de. bunlarıñ hiç o ilgisi yo9. ne
16 olūs;olsuñ hinci.

(Kızının genizine meyve kaçtı)

18 heşaş ğızım, heşaş anam ĝeñziñe mi gidivēdi?

su getir ğızım bi damlam. nōldu ba9 bi yō ğadın anam. seni yazdırıvēcēdim,
20 ĝızāsıñ deyē yazdırıvēmedim. iş buluvēcēdim ben ona. ĝuran yazdırıvēcēdim
bivaylı9. hinci, bir havTada hu ĝülsün geçen sene de bir kampanyaşTı da bi ĝayrat
22 olduydu ya ĝuran kim bitircek bi hatim havTada, om beş ĝişi bi havTada hatim
etce'lē ışılay. nēde eyi, havtada ĝuran, bitcek, lsam;başına. om beş ĝişi aldı, om beş
24 ĝünlük birē musaf aldılā geçen sen;ettilē. feyzā altı cüz o9umuş bi günde. bi havTalı9
om beş ĝişi aldı birē musaf. hinci om beş ĝişi birē musaf aldı ba9. haFTaya cumā
26 ĝün duāsı olca9. bir aylıĝına alıvēcēdim. ondan soñura om beş ĝünlük bi aldılā. bir

MERKEZ - 4

- aylı9 bilmem 9aş gişi. hinci o ğidā gişiniñ içinde ne etti hatıce? “benim bi hacı
2 dēzem vā” dedi, çoğ: o9uyō dedi, yazıñ bi ğuran dedi. vā, ğadın ğızım gözel hatıcem
edemeSsem dedim. millet, hocâ bilem ba9Tı bene. eyvâh şeyiñ ğızı da “yazam mı
4 hañlı dēze?” dedi. ğarapıñādaķınıñ. “ğadın ğızım edemeyiverİsem nōlca9” dedim.
hatıceye yādım edēsin. ama aslında ben birayda otuzotuz beş cüz okuyyon.
- 6 *SERPİL: haticeniñ yañlışı çok çıkıyō.*
- LATİFE: dilden, dil serpil. onlavıñ dilleri bizim bâbadağlılavıñ dili gibıolmayyō
- 8 LATİFE: feyzā duz getirivēmediñiz mi yavrım? vā! al ğē! duzlan yēlē ba’ma, biz duz
yimeyyoz dā ondan.
- 10 LATİFE: hasta, serpil. duz vā mı ğızım içinde?
- LATİFE: hasTaymış hasTaymış. “çocu’ mu vā” dedim, “ı-ı”dedilē. bilmem. çünkü
12 hocâ sōdu. “kirācıñ nēde hatıce? gelsiñ” dedi. “emine abla hasTa” dedi, “düāniñ içinē
aliverona” dedi hatice. bilmen, ğayınnası 9aş gündür burda, eltisi burda. nēdesiñiz
14 yavrılarım dedim hu gelin nēde, hasTa mı sağ mı dedim, “ğıribıoldu” dedi eltisi. eyilē
ğadın ğızım eyilē anam, boş vē düzenleri eyi, aşları, bulaşı’ları bir. sē ettiñ
16 bene’medim demeyyōlā birbirlerine.
- SERPİL: eltisiniñ abeysiniñ ğızları ya onlā.*
- 18 LATİFE: boş vē eyilē eyilē.
- LATİFE: ışılay, ben çok gezmē gi’meyyoyya yürüyümeyyom belimden. hu beşaltı
20 yu9ayı aşTım, öldüm, öldüm. uzandım arasında 9aç yō. allah razı olsun benē bu
ğurani urediverenden. beliki de benim dē vādır yañlıcım, ben hāfız değilim. hocâ
22 değilim de, yalñız, onuñ başına oturdum mu benim dünyālā ğadā faydam vā
kendime. nemē qāzım benim āmada gitcen, mēmedē gitcen. hurdan anañünneyyon,
24 hurdam bubañünneyyon dēken.ülviyē yenge, sen ona duymadıñ bi yō.....
dēze ğün etcez a’lıñı başıña topla, vā ğadın ğızım bi ğızım ben ğüm; mün bilmen
26 dedim. aman ğadın ğızım bi ğızım, paste’mek bilmen.

MERKEZ - 4

SERPİL: makarnayı haşla, sarımsaklı yoğurdulan verivē. ediyōlā olē çayıñ yanına.

2 *annem rahme'lik ġāri ölmezden az eveliydi. bi yerē gittiydik de, "aman" dedi "yetti*
bitti bu insanlarıñ makarnesi" dedi. "to9 ġarına geliyoz evden. bi dē ma ġarnaxşı mı
 4 *yimeli" dedi*

LATİFE: ıvahme'lik, de gidi rahme'lik de

6 LATİFE: yapmak bilmeyyoz ki biz. nasıl etcez? kendimiz aşsa9 olū mu?]

LATİFE: ışılay çocug'oldu, böyüdü, ure'men'oldu, gelin'oldu,

8 bismillēhiwahnēniwahlm bizim 9apıya geldi. hadi ba9alım. h1ş gelmedi.

SERPİL: bē on yaşındaydım, bābam almayyaya ġodu gitTi. oy yedi yaşına girdim

10 *annem almayyaya ġodu gitti. annem başTa bubāları yo9 dut ġızlan nereyē giden?*
annem bizi ākasına da ġıp da ġıp da oray; oraya hiç götürmedi, gezmē alışTırmadı, ul;
 12 *ev gezmesine.*

LATİFE: eñiyisini e'miş ġaricāz. ışılay biz yidik hunu du yi bek da'lı, bek güzē

14 *şēbe'li saltalığı soyuñ emme, hunu yi. serpil hunu ġızıñā vē.*

SERPİL: işte, o yüzdem; biz hoy hoy ġomşu ġomşu gezmē alışmamışız. sadece ġız

16 *ā ġıdaşımız olan yerlere yakın akrabālara ġirē çı ġādık.*

LATİFE: nereyē ġitçek dedim ya, yavricāzım, eye'medi mi o9udu da? tab1 yavrım

18 tab1 nemē qāzım.

LATİFE: hunu yi bek güzel tāzecik gücenirim hunu yi.

20 *SERPİL: osman kaçA ġitçek üçe mi ġitcek? māşallah.*

LATİFE: sen gumediñ mi? sevli gibi oldu māşallah.

22 .....

LATİFE: ötey gün mimmiş dē hacābeñ hurdan ünneyyo "sus" deyyorun. "āmet

24 arabayı vurāsıñ bırak, deye burda. bi yō du vā yā, polislē yeni ġoşTü geldiyydi, bem
 burdayın ġaranlı9dı, ba9 adamlığına adamıñ ġıvdi avabaya ben āmet tlni biliyon yā,

26 burda dikeldi, āmedē ba9ıyō, çocu9 dedi arabayı ġarışTırıyō kendi kendine

MERKEZ - 4

kimdiğine bilmeyyo ki yeni geldiler;idi ya. çocu9 arabayı ğarıřdıryō, bi Şey yapca9
2 Şimdi deyyo kendi kendine. ben dē burdayın, bizimōlan dedim, o araba da
kendileriniñ, ğomŐunuñ o çocuk dedim. tamam o zaman dedi. ba9 adam bekledi
4 burda. hani, dedim, 9usuru ba9ma dedim. o çocuk ğoñŐumuzuñ araba da
kendileriniñ dedim. tamam dedi o zaman dedi.

6 SERPİL: bābamiñ ayāna ba9sañ dursaydıñ sen d;urenıdıñ hinceyē dedi bene.

LATİFE: ışılaya vē ğızım, al al! bi Şeyim yo9 hadi sağol, allah razı olsun, āfiyet
8 olsun. āfiyet olsun. hiç osmanı tā oturtmadı bubası.

LATİFE: hana, getirı de, okusuñ deye ışılay, okusuñ deye ğadın ğızım. hunu ğayrat
10 ediyoz. üzüldüydük biz buna ğazammadı deye ışılay ne ğıdā üzüldüm ben.

LATİFE: ba9 ba9an ğızım

12 LATİFE: e bunları ne etcez ğadın anam çı9ā huna

MERKEZ - 5

MERKEZ - 5

*(Habersiz kayıt)***Fatma Korca**

Yaş:87

Okuma yazma yok

Ev hanımı (eskiden tezgâhı varmış)

Zehra Uyan

Yaş: 84

Okuma yazma yok

Ev hanımı (eskiden tezgâhı varmış)

Sultan Yalınkılıç

Yaş: 51

İlkokul mezunu

Ev hanımı

Osman Nuri Yalınkılıç:

Yaş:72

Tekstilci

İlkokul 3'ten terk

Günlük konuşmalar:

NURİ: eee, ne vâ ne yo9 baş9a?

2 ZEHRA: hiş bi şey yok. oturmak vâ, dua.....yi yi otur, şişmanlayıp batırın yê otur yê otur.

4 NURİ: şişman değilsin sen, bişeyin yo9 zayıfsın bile.

FATMA: yı9a gel yiyelim yaş yemiş yaş yemiş, burdu bâli yinsin dedim.

6 ZEHRA: ışıluy, gâvê bişir gel. o çeşme bozu9 da, hu çeşmeden doldur cezveye.

S: ekmên açıkTa ya? ekmeğın

8 FATMA: olsun vâsin onu 9aldırırız biz

ZEHRA: o çeşmeyi ellêmeñ dur ba9an

10 FATMA: benim çeşmeme, recepcêzim oñarivêdi. heqânın çeşmesi kaş gündür

a9ıyorydu. kapatcâm zaman hemen kapadıyurun. sâtTan.....dut gündür filen olê

12 tecellilydin. recebim gâri dün; aldı, geldi. tâ biray olmadı bi adam daqıvêdi. ben

deñizliden geleli ne oldu buraya? ondan sôrâ o adamın da9dığı bozuldu. beş bin¹

14 liraldı gitti herif. ahmedim bu tâ eyannanne hunu da9ıveren dedi, evelden burmam

---

¹ Beş milyon TL

- varımışmış o dâ bozuldu. kaş gündür tecelliliyin ğayrı. orayı aç, orayı gapat, en, çık
- 2 apdas al, allah allah, çekdiğim.
 NURİ: *raprahat deñizlidē dursañ ne var sen? neyneyoñ sen?*
- 4 FATMA: orda durulū mu ıscakda nasıl durulcak? burdu durulmayıp batı ya
 NURİ: duranlā ölüyō mu?
- 6 FATMA: ediveriyōlā işdeyya!
 NURİ: hayırlısı ba9alım
- 8 FATMA: kimseye, "a? hı?" demedim. o gelesiyē ğadā bekledim. recep becēdi. aldı geldi inātā oñadı, da9dı yeñiden.
- 10 ZEHRA: .....yatāmı doñāmadım böyün düyya şeysinē ba9an dēken böyün sabahdan bere bi ceryan¹ da dutulmadı. böyün sali .....
- 12 NURİ: ee, dā dā baş9a ne vā ne yo9?
 ZEHRA: ne olsuñ, soluyup durrun, bi soluk. nefes dālığı. eviñ içindidāre ederin
- 14 helemme, bi paramı almā gidimedim .....
- FATMA: hapımı d;almadım gudūñ mü?
- 16 ZEHRA: almayıvē
 FATMA: bi aylımı almā gidimedim, bacaramadım.
- 18 NURİ: neden? baş9ası almayyō mu?
 ZEHRA: bi adam varıdı alıyoruydu .... bi ğayboldu gitti gelmedi.
- 20 FATMA: ne oldu ğāri? kendiñ mi gittin?
 ZEHRA: gocu kapınıñ ...
- 22 FATMA: deñizliden gelken girivēcēdik dē mi ya? bi unuTuğu oldu. gereyē döndük, alcānı aldı9 geldik, bañğa ğapalı
- 24 ZEHRA: cumā günü evdē durmaycan dedi, araba çıkmaycak dedi.....
 bi muhTardan kağıt çıxivēcek onu mukyat e'medi.
- 26 FATMA: reñlebē deseñ değişTiriverl.

(...)

---

¹ elektrikli süpürge

MERKEZ - 5

- FATMA: geliniñ anası bi adama vāca⁹ ğayrı habarıñ vā mı? burda deyivēdi.....
- 2 ZEHRA: dut günüm ğaldı ğāri, dut günüm ğaldı ğāri....
- S: kimē vācak ya?
- 4 ZEHRA: ure'men, ure'men deñizlide, ğızı da ğabūqe'mişlē, allah.....hasTasına baka
ba⁹a ev aldı bi yō gün gucēdi.
- 6 NURĪ: kimiñ geliniydi o be?
S: yabancıydı onuñ beyi, acıpayamlı
- 8 ZEHRA: .....
- S: adamı serhoşdu onuñ.
- 10 FATMA: işKici işKici
ZEHRA: bi yō ev aldılā satTılā, tezgah; aldılā satTılā, arab;aldılā satTılā. kaç hasTalā
12 ba⁹Tı o, kaç hasTalā ba⁹Tı. anasından güzeldi daş bēbe'lē gibi ğız. olē deyyōlā
nişanlanca⁹ ğız sem;miñ demişin ben de, ğıS sammışın
- 14 FATMA: naslp ğāri hē şey naslp.
NURĪ: biz yayladaydığ; o zuman, biz hacıdaydık asTī zaman
- 16 S: kaç yıl;oldu ya?
NURĪ: do⁹San ikide, hesāb et
- 18 S: hāyır. o olan tā iki sene üş sene olmadı mı hasipleriñ ğızınıñ ölu kendini asalı
FATMA: üç yıl oldu mu?
- 20 NURĪ: peki biz hacıday⁹an şeylēden ölen kim oldu? ocağāşalādan
FATMA: hacıya gideli sē oyyıl mı oldu?
- 22 NURĪ: on sen; olcağ; işte
FATMA: o; zuman;o değil.
- 24 S: o değil.
ZEHRA: o zuman şey ..... ğoc;ölanları asdı bem bu evdeyken
- 26 NURĪ: ocağ āşanıñ bi ğādaşınıñ ölu, kim;ise.
ZEHRA: veslleniñ ölu.

MERKEZ - 5

- S: bu çocuğun dayısı asTı. tavu9 çif'li işlediyödu da
- 2 ZEHRA: yumurtu şeysi vardı hē şeysi vardı dē m1?
- S: neydin,o? görüncesiniñ, adamı kim? a'lıma gelmedi ocağāşanıñ görüncesi değıl.
- 4 öteki öteki. ondo9uz mayıs ilkokulunuñ gāşısında evi vardı. 9ahraman 9ahraman!
9ahramanıñ güveysiydi. eniştē gayın değıllē mi hasibilen
- 6 NURİ:.....
ZEHRA:.....
- 8 S:..... kahramanıñ gızınaldılā. ödā bi tavuk çiftli aldılā o dā dēzesinē gitti,
ödeyemedi, ödeyemedi dēken ārif, bizim olanlan yaşıttı rahmi deye.
- 10 NURİ: intār mı etTi kendine? ocağ āşanıñ nesi oluyō şimdi o? oymuşdur o zaman.
S: ocağ āşa dēzesi onuñ.
- 12 NURİ: peki, hasip sādığın gāsı, ocağ āşanıñ gādaşı, veslle onuñ ölu mu?
S: şimdi, yeni asan da, bir iki yıl içinde asan da, torunu
- 14 FATMA: süqāle mi govuyoracaba?
NURİ: süqālē govuyō biraz. ba9, hacı gurölu gāsı asTı, vehbi hoca.
- 16 ZEHRA: fa'ma hanım hoca asmadı mı?
NURİ: fa'ma hanım hoc; asTı. ilk zāten asan o yā!
- 18 FATMA: unu'muşum, istambulu gitTiğimden unu'muşumdur bunları ben.
NURİ: bi dē şey asTı, garaçöpleñde, gırambağdaki rāfetiñ bābası mı oluyō ne oluyō?
- 20 ZEHRA:hıdır şü'rü dü asTı kendine yāleye.
NURİ: hıdır şü'rü astı mı kendine? ölu de!
- 22 S: hıdır zeki hıdır zeki.
NURİ: asan zeki
- 24
ZEHRA: tomassuyu etçen deyē gelmedi benim hanım da, süpürülmedik galdı.
- 26 isTambuldan görüncesi, hiş gelmiyen, huranıñ gelini, bārektēleriñ gelini.
FATMA: burda mı etçemiş tomassuyuna?
- 28 FATMA: burda mı edē, evindēdip durū, satTı bi yandan, satıp durū beyhan.

(...)

2 FATMA: geçeñ sene altıymışmış, bu senê sekiz deyip ba'lâ. gızım etti benim harman
gibi. buraya gelmezdeñ ettik. deñizlide. taraçası geniş onuñ, çok geniş. necâti yoğdu,
4 gitti aldı da geldi gızım. necâti dâ siirtten bu haFTA gelcegana dedi telefon aşdı dün
de, “ana, ne ediyöñ eyi miñ” deyê haq atır sordu.

6 S: e, az yê mi orası?

NURİ: biray oldu gideli ya!

8 S: olsuñ gâdaşları vâdır.

NURİ: seniñ düğünolalı ne gâdar oldu?

10 I: bir ay oldu.

NURİ: seniñ düğünden iki üş gün öncê gitTi o!

12 FATMA: bi yô olan yanına geldi. hê ya9ayı dolaşî. gezentidir güveyim.

ZEHRA: 9âmil deseñ uza'lâda duruyoru, o9uduy9an

14 NURİ: o gitti, o olanlı9dan çı9dı o, gitti gâri.

FATMA: ben gel ölüm deyon da, işallah ananne deyyoru bene

16 ZEHRA: ödâ çalışı mıyoru, okuyu muyoru?

I: çalışıyô

18 NURİ: çalışıyô, yurtTu bedāvaya hizmet ediyor.

FATMA: anasından para istemeyyor bi şey e'meyyô, kendi kendine olup bitip gidê.

20 ZEHRA: düğününü gidêsiñ gâri oraya.

NURİ: yurtTu bedāvaya hizmet ediyô. çalıştî bilgisayar şeysinden üş beş gurus ne
22 veriyôsa veriyôlâ, âşamları yurdu ba9ıyôlâ, oranıñ temizlîni yapıyôlâ, yatıp 9al9ıyôlâ
orda

24 FATMA: ba9alım ne zıman gelecek.

NURİ: gel1 deyô muñ yâni?

26 FATMA: gel1 gel1 ben duâ edip durun gel deye, her gün duâ ederin.

ZEHRA: böyün bi şey dâ duydum ben. edivêcêdim satılmayan gızlara, yeñi
28 gelinleriñ gurdelesiniñ; ucundan kescêmişsin, hiş duymadım, bi yaşımı tâ âtırdım.

NURİ: bē onā gülüyon yūs senelik şey, yūs seneliğō! nişanlanan gızlarıñ
2 yüsügünden kesēlē verllē.

S: bobucunuñ altına imzā atıyōlā yā! çabuğ; evlensiñ deye!

4 FATMA: hasbinallah venlmelekll

ZEHRA: ne eden gāri, ben duymadım da, 9apı dışında dikellken ōlanıñ biri altı yedi
6 gürdel;almış da ölē kesmedilē bu dedi bi yēde düğündü dedilē kesTilē ōdan gulāma
girdi. ben ne ettim bir .....aldım geldim de, bi ğarınıñ ğocuman defn;āğacı
8 varımış. aldım geldim de ondan habāsız dışarı bāladım bāladım vā, ne güzel oldu
gāri ya defnē de. ğodal¹ da “vā, bu, ne yā! bek güzel” deye. mezēliğē yolladı9
10 du'madı. sulumadı9dan kerē dutā mı? demin vēdim geldim ona du'madı.
sulumadı9dan kerē dutā mı?

12 FATMA: anacım para verldin. neydi o ğadınıñ adı, sulayıverldi. ğādařınıñ defnesine

ZEHRA: ğāpız kesiñ be hunlarıñ yanında bacarıñ geliñ. .... böyün'e'mek canım
14 isTimedi oturdum soğū9 soğū9 vēdim ğāpız yidim.

FATMA: böyün bi ateřiñ; içindē ğaldım. çoğ; ısağ;ıdı böyün çok. aşırı

16 FATMA: ne edip batı ya? zehrā ne edip batı?

I: şeker katmış, ağızımız boş durmasın diye

18 FATMA: bismiřqāhirrahmānirrahim, nasıl şeker bu yā?

I: konya şekeri herhalde bu değıl mi murat?

20 M: hangisi?... konya şekeri

S: burda dā yapıyō bunu řekēci řeriflē ..... recebe aldırđıydım .....

22 FATMA: siz ne zaman geldiñiz ya?

I: perřembe sabahı geldik. perřembeden beri burdayız, babadağā dūn geldik.

24 FATMA: allah hayırlı yolculuk vēsiñ cūmlū muhammed ūmmetine kazā vēmē yā
rabb! okuñ ūfürūñ yolu çı9ā9an

26 ZEHRA:..... deyē ğoñşulā aldırđı buna. dur aman çeñē dōkcen ben řekē

¹ Lākap

yimeycen bem bi ölcek ğarı nemé qāzım tātālığa

2 mātālığa.....

FATMA: ne zıman ölcēmizi bilmeyyoz 9u, hēkez ne edēse etsiñ

4 .

ZEHRA: hurdu fotōrafi vā anamıñ elleri 9ınalı 9ınalı

6 .....ġıvrı9 ġıvrı9 oñarılmıñ nēden elé geşdiyse. demek
çocuğu mu sa'lamıñlā?

8 FATMA: yālesiz durmazdı 9ı bābam.

ZEHRA: büyük yatāna başına fener asādı, tātālıktan şav9ıma ba9ıñ dēdi bize

10 ..... bir ay eveli gidēdi.

Eski Yayla Yaşantılarına Duyulan Özlem

FATMA: tātālığıñ dibinde a9ca ğava9 vādı fir fir fir fir, esē durū o, “zevkē bak
12 ğızım hu zevkē ba9” dēdi.

ZEHRA: bi yō ğāri yaleyē ğavak dibinē ataş ya9mıñ. et közlemiş bi adam

14 gelmiş..... hiç yālesiz durmazdı9 biz. helé ben ğāri āda yālē vādı ya boş. gitsem
o yāleye. “beñ durman burşu9 balcan gibi evdē buruşmam ben” dēdim. şafa9

16 sökēken, bülbül ötēken buz gibi ğāri göçēdim şafa9 sökēken, bülbül ötēken tezgahı
girēdim. bi sali gün ğāri ēkenden göçürdü beni ēkenden. bu gibi yālēde o zuman tāta

18 satılıdı gıcır gıcır, nēdē satılıdı, o zuman tāta enēdi dağlādan ne olūdu ğāri o zuman
gıcır gıcır ben 9ō9Tum, beyyalıñızdım, 9ō9Tum ğāri. ev mi vā meçit ya, meçidē

20 göşTüm ben. oñünü tātālık yapTık hölleyne ğapısı yo9 peñçiresi yo9 ğulāmıñ çērek
küpesini satTım, bi daban ça9dırdım, bi hölē musandıretirdim. o meçide, hēkeziñ

22 göşdüğü yere. işTe seKzen lireyē aldıydıgorayı biz. ölüm dedim o zuman ğāri yeni
doğduydu. yedi yıldan oldu olan doğdu deye. ferah ğāri bo9 mu arıtcān hasırdāmben

24 deye daban olca9 deye ğulāmıñ çērek küpesini satTım bi musandıra yapırdım, bi

- daban ça9Tırdım ğāri. āmede, o zumam marangozluk yapıydı eccik güveyimiz.
- 2 benim doğdüm yāleye ..... ramazaniñ on;ikinci āşam terevi namazınd;oldu o da,
iğd¹āmat muştuluğ;alcan deye 9a9Tırvēmiş ğardiyana, muştuluğ;alcan deye terevide,
- 4 namaz ğilā9an. ell;altı yaşına olan girē dē ğocamma mı yāhu? ben kaç, yłmi dut yłmi
dut yaşında mıdım?
- 6 NURİ: do9uz yıl soñra mı meydana geldiymi o? yedi midiyi?
ZEHRRA: izmirlerē giTTik dē yatca9 yeriñ vā mı dey;o zaman ..... eyi
- 8 do9Tur dedilē de...

Günlük muhabbetler

I: fatma teyze gündüz dayımdan küçük mü?

- 10 ZEHRRA: güccüğ;olma mı? üç yaş güccüğ;o! üç yaş güccük ğıscāzım yavrım, bağıra
bağıra ğalmayıp batı ğızım fenē gibi ğalmış ğāri.
- 12 FATMA: geldi mi ya9ında fātıma?
ZEHRRA: gel mi o! osandım gelenlēden, millet aylakcı abıl, “gelenlē 9a19ıvēsē”
- 14 deyyoru “gelenlē oturuyō oturuyō” deyyō, olan hasta ya!
FATMA: ne bu ğidā bu? yatılı hasta değıl ki benim ölüm, aslan gib bi şey çocuk.
- 16 NURİ: gündüz yektāylay;yaşıt dē mi be?
ZEHRRA: muzafferlen fa'maniñ om;bir gün arası vā
- 18 FATMA: bunu soruñ siz bem bilmen.
NURİ: ben senē onu sormayyon! gündüz yektaylan ikisi bir mi deyyon
- 20 ZEHRRA: yektā büyük yā! saçağ;amış pamık gibi
ZEHRRA: yektā 9aÇ yaşında ya? doğurduğıñ olanıñ yaşı bilimmi mi?
- 22 FATMA: bilmem;bilmen hişbirisini bilmen
I: ben bile biliyom ya! yekta dayım kırk dōrtlü, gündüz dayım kırkbeşli!
- 24 ZEHRRA: vā! ne bil ki bu ya? ure'men;olduğundan heralda.

¹ Lâkap (İğde Ahmet)

MERKEZ - 5

FATMA: a9ıll; olmus; ure'mem; mi olü!

2 *I: gündüz dayım 57'sine girmiş, yekta dayım 58'ine girmiş.*

ZEHRA: uuu, bek göcayıp batı gāri

4 FATMA: āişē kaç yaşınd;o zuman?

ZEHRA: bunuñ çekTlni kimsē çekmemişTir. adam huysuz, haylaz! nelē çekTi.

6 FATMA: toprānı debē'me! nölüs;olsuñ, öldü geşdi, dē mi ya!

ZEHRA: ölüncē gıyma'lanıyō adamlā zāten.

8 ZEHRA: üşemme hadi o gāpızıñ birini kes gel

I: hayır dediler de ondan, üşenmekten değil.

10 NURİ: hāyır hāyır!

ZEHRA: neden hāyır olacak ya?

12 ZEHRA: su dē mi a9ā çı9ā gidē! āşamdan ekmek yimē gelseydiñiz ya! aş mı gālcādiñiz burda? çan gibi balcan aşım vādı yēdik. abılam gel1 deye çı9ādıydım

14 perlhaniñ gurutTuğu balcanlādan varıdı. üş gündür burda. üş-dut eccig; alsam ya! ben iki denē hemen.....

16 NURİ: yemişi al gel gızım ba9an yemişi al gel gidelim gāri

ZEHRA: ben leblebi şekē aldım, guru boğazları severin ben

18 FATMA: bek güzē nāzik yemiş

FATMA: ölüm beK eyi benim çok şükür, recepcēzim ne alınca9 deyō

20 ZEHRA: o olmusu burda durū muñ sen?

ZEHRA: benē ba9ıcı garı aliveriyō ağır deye gadın kısmını üzmen de, böyün gāri gündüz, git ba9an dedim, iküş gāpız; al gē benē dedim. güveyim deñizliyē gitcek onu yōmayıveren dedim.

24 *I: irfan dayımlar gitti mi konyaya?*

ZEHRA: gi'me mi? ne etce'lē ya?

26 FATMA: düğüm;bittikTen soñura bi tā buraya dönmedilē onlā. ordā işimiz gücümüz vā dedilē gittilē. siz billsiñiz dedim ben de, gittilē. telēfonetti ötey gün āişem

28 gonuştuk, “evde miñ bâbanne?” “evdeyin yavrum” dedim.

MERKEZ - 5

ZEHRA: ğayna9 muzaffer yo' mu yalède?

2 FATMA: vā mı? ya .....

I: var var

4 ZEHRA: ço9 seşam s (leñ e mi?

ZEHRA: ğavak dibinè hasır yazādı9, nēdè findı9, fıstı9 vā

6 FATMA: yeñiköy yālesinè gitcez bi yō bu haFTa cumā ğüm̄biz hac¹a9ğız
yayladıymış da, ölu da yayladıymış, oraya gitcēmişiz, bu haFTa cumā ğün gelmedi
8 o cumāya². arabaylan götürüyölā. eyi oluyō

ZEHRA: yeseñe

10 FATMA: şekerim bi'medi benim tā, kıtır kıtır yiyi mi vēdiñ dişimi 9ō9arın
ğüvenimen yiyimen ğırlı deye.

12 ZEHRA: řekē mi yidim, hundan gitti diken gibi battı.

NURİ: çok fā9ı vā yāylem̄buranıñ ya.

14 ZEHRA: fā9ı olsuñ vāsıñ bişmiş balcan gibi biřē biřē oturruz.

NURİ: dün āřam yelek geydim.

16 ZEHRA: bir aydan gelip batı iřTè nölca9

NURİ: ağustos ne olūmuş ağustos? bi ğalbır ğışıylan gelmiş öle mi?

18 FATMA: ağustos serin olū.

ZEHRA: eh ğāri ne edelim çāresi yo9. ne zımana ğadā böle yat otur otur, allah ğüzel

20 allahım ğāri lman ğuran vēsiñ

FATMA: řifāullah de ařā ğadařım řok faydolū, řifāullah

22 ZEHRA: sabā ğadā a9şama ğadā de, deyip durrun vā!

FATMA: de, de, de

24 ZEHRA: a'lımı mı oynatcan řifāullah deye deye? “de, de, de” deyyō, demeyyō mun?
ço9 demek ey/olmaz. uy9um gelmedi dē, derim, yallah, om̄bir ğulhuvallah o9urun o

26 zuman uyū ğalırın

FATMA: tesbihlen deycēsıñ

¹ hacı

² Cuma toplantısı

MERKEZ - 5

- ZEHRA: tesbihlen demeyyō mun? ğuḡhuvallāhu çeviriyorun hepsini deyyorun.
- 2 benim dilim yo' mu deycek ğadā. hocam yetē bene hocam. hu hoca nelē deyyoru do9uzdā urenivēdim ona, bi yō bağırıyorun bi yō seviniyorun gözel.....
- 4 *I: osman hoca mı?*
- ZEHRA: hañġısı bilip batī min ben? ramazanda bek güzel oluyō haFTada bi gün
- 6 çıkıyō aradım aradım bulamadım. numura mı biliyomben, dūmülerinē basıp ğarıştırıyorun.
- 8 NURİ: hocā ona mı bekleyip durū?
- S: sēt altıda çıkıyōmuş ya sēt0 altıda bütün 9analları arayca9.
- 10 ZEHRA: sēt altıda ğı'lı mı vā?
- .
- 12 ZEHRA: yādan çayı hē yeri gezdi gitti.....
- .
- 14 *I: hadi allahısmarladık*
- ZEHRA: gitce misiniz?
- 16 S: gidelim, yaz gecesi
- NURİ: götürüverem mi ğalca mıñ?
- 18 ZEHRA: ğalcago!vā!
- FATMA: sabah yavaş yavaş yörū giderin.hayırlı işlē yavrım seḡāmet;ilen, seḡam suleñ
- 20 *I: aleykūm selam*

MERKEZ - 6

MERKEZ - 6

Zeki Koçan**Yaşı:** 73**Tahsili:** İlkokul mezunu**Mesleği:** Dokumacı*- Amca bize kendini tanıtır mısın?*

- 2 - ben zeki koçan. biñ doquz yüz otuz üş doğumlu, bábadağ doğumlu, biñ doquz yüz
ye'mişÖ ikidē deñizliyē geldim, deñizlidē oturuyom. ilkoqul beşinci sınıftan çıqTım.
4 anamdan doğdu doğalı doqumacıyım. burayı geldim, doqumacılıq yapTım, dā
beşÖ altı senÖ içinde tezgahları biraqTım. eme'li oldum, şindi böl' yaşayyoz. birkaç
6 hastalı'lā geçirdim. allahā şükür, hamdolsuñ eyileşTim. başka ne deyen?

- Babadağ yaylalarından bahset bize.

- 8 - geçen gün babıdağınā gittim, benim bi ākıdaş vādı. yālelyē gidip batıymış. yāleyē
gidelim goçan, dedi bene. ben, nētceñÖ ödā dedim, iğÖ ağaş kestānē vādı, ēmiş de,
10 onu toplumā gidiyon dedi. ben gidimeycen dedim. onuñ adı niyāzi. o ākıdaş vādı
niyāzi, döner, deyman niyāzi. gidimeycen dedim, toplamış gelmiş, geçēñ güy
12 yollayivēmiş. bi bişirim. onu bişirdik yidik. başka, yālélē şindi tam yāleniñ yaşancaq
zamanı. kökenlē dikēdik, hiş bazādam bi şeyÖ almazdık. domatiz, biber, patlıcan,
14 fasille, hepsini kökenden goparī yēdik. el tezgahları işlēdik, yaşantımız çokÖ eyiydi.

- Askerliği nerede yaptın?

- 16 - Askēliği manisādā yapTım. çovuşudum. dudÖ ay acemi eğitimi yapTım. ondan sōrā
çovuş oldum, acemī ure'menliği yapTıq öda. gelesiy gadā acemi ure'meniydim orda.

- Düğünler nasıl olur Babadağ'da?

- babıdāda, olanÖ evercegÖ olduñ mu, ilk önce tahıl çıkarısiñ. tahıl demek,
20 olanevinde darı bişē, bi gazan darı bişē, gızevini gönderilm olanıñ ākıdaşları toplanı
yinm, ondan sōru dumü dumē gidēlē. dumü d' keşkek dumesi. düğündü keşkek bişē,

MERKEZ - 6

2 ȃlanıñ ȃkıdařları hepsi bir toplanı, yȃlilerȃ gidȃlȃ, dȃğȃnȃ edȃlȃ, eveli zaman atılan
 gelin getirdi, şindi at ıķTı, arıbȃlarlan geliyȃ gidiyȃ ġȃri gelin. uş gȃn dut gȃn
 dȃğȃnȃ evindȃ olȃ bitȃdi hȃkez. ȃdu dȃve'li olȃdu hȃkez. pazar gȃn gelinȃ almȃ
 4 gidildi, gelin gelmdi. hȃkez. ȃrtesi gȃn gelinȃtesi olȃdu. hȃkez, ȃlanıñ ȃkıdařları ginȃ
 toplanı, yȃlȃleri gidȃlȃ gȃvey dȃvmȃ gideriz deye. ȃdu yȃlȃ iķȃlȃ gine. bȃlȃ olȃdu.
 6 ismȃiliñ dȃğȃnȃ deñizlidȃ oldu. burda, taş dȃğȃn salonunu duttuķ, ȃda dȃğȃnȃ ettik,
 ȃdan gelinȃ aldık geldik. e'mek yidirdik, iķirdik, allah ġabȃlȃ etsiñ. hȃkez dȃve'liydi.
 8 bȃlȃ ġeřTi ȃlanıñ dȃğȃnȃ. vildanıñ dȃğȃnȃ, tȃ eveliydi. o da ıatalıeřmedȃ oldu. biz
 ġızevli oldȃmuzȃ iķin o ġıdȃ řeyȃ e'medik, taġtanȃ e'medik ġȃri. ȃlanevinle, ȃta'lařȃ
 10 hep bir yemek yidirdik, mevlidȃ oķuttuķ dȃken bȃlȃ oldu. allah messudȃ etsin hepsin
 de, acılarını ġȃstȃmesiñȃ allah.

MERKEZ - 7

MERKEZ - 7

Aysel Koçan

Yaşı: 68

Tahsili: İlkokul 3'ten terk

Mesleği: Emekli dokumacı, ev hanımı

- *Aysel teyze, anlat bakalım, komşuluklarınız nasıldır?*

2 - çok şükür her şeydem memnūnum. çok şükür gömşularımlan, hişbirisinlem bi
dediğodu e'medim hiç. yabancı dā vā kendi memlike'limiz dē vā, hepsinlen dē
4 çoğŌ eyi añlaşıyoruz, çok şükür hepsi çok şükür elhamdülillah. ğarıhallıdan, uşakdan,
babıdağından, hisar köyünden, hepsi dē vā, babādālı dā vā içimizde. hepimiz dē
6 ğādaş gibi olup bitip gideriz. şükür. dāmādım dā babādālı. dūñürlerim babādağlı.
birisı deñizlili. gelinim deñizlili. çok şükür bi dediğodu, bi şeylē e'miden, geldik
8 geşdik. yirmi seneyi a'lattım.

...

10 ğuyruğūñ yağı, ğuyruk yağı hiş doğummaz dēdi, buzdolabını ğoydūñ zaman doñuyō
mu dēdi, ğuyruğu erittiğimiz zaman dommadığı gibi vücuttu da doñmayyō derdi.
12 ğuyruk zararlı değıl, o iç yağını yemeyceksiniz derdi. attık, geçen sene, dükkendē
kesildindeyin, orda ciñgenlerē verivēdiğŌ ōda. bu bayram bi şey değıl. ōteki bayram,
14 ...bayram, yaş yāmur. geçe¶ senē dükkenē gittik biz bek rāhattık. ōlmeS sağıŌ olūsağ
bu senē ginē gitcez. yoğāyı çıkācaS seni deye ōlan,ben mēdivenden nereyē çıkcan?
16 geçe¶ sene dükkendē kesTik biz. al'lı üslü iki ğat. hindi orayı evŌ etti ğāri orayı o.
divanlā götürdülē buvdan, döşek vēdim onū aldılā gittilē. tātī divanıñ üsTünü onu
18 ğomuşlā, utülerini aldılā gittilē. dabanını halı yazmışlā. bayyō vā, tuvālet vā yoğāda,
anne, yatalım dā ōda, ğaliverelim yatalım. uuu, bē edimen anam. mēdimen vā. nasıl
20 çıkcam mēdimenden? şey değılŌ anam, demir mēdimen hōle. yeri geñiş bek güzē.
siziñ çok geñiş. bizim, girivēdmñ yēde zoba, hepsi dē vā. dükkeni gittik. bayram
22 namazından soñura. ōdu kesildi, hē şeysi ōdā ğaldı bek rāhatŌ oldu. ben hiç a'lımā dā

- guyman hiç. benim0 elti māşallah hir şeyleri guyā a'lına. hu anası, hu görümcesi, hu
2 eltisi, yeñge, sem bunları nasī a'lını guyuyoyñ, derin. benim a'limā bek girē bunlā, dē.
hiş a'lımı guyman.
- 4 ...
- allah sa'lasıñ be'lesiñ, allahım sa'lā be'lē yā rabbim. o ğan dā paraylan. allahım sa'lā
6 be'lē yā rabbim. genc0 olan0 öldü, geñiş gelin0 öldü, ğız0 öldü. elinden gelem bi şey
yoğ. allahTan geliyō hev şey. elden gelem bi şey yoğ. analarımız bubularımız0 öldü
8 ne ettik? āladık bağırdık. ğādaşlarımız0 öldü ne ettik? āladık bağırdık,
girdig0 emiziñ0 içine. gidenden geri gelen yog0 anam. hayırlısı, sālīg0 olsun.
- 10 adım soyadım aysel ğoçan, otus sekiz doğumluyum. a'mış sekiz yaşındayım. babıdağ
doğumluyum. oğur yazālīgım, üçüncüyü ğadā gittim, gi'medim, bitirdim, bırakTım.
12 ğoyuvēmedi bubacīm rahme'lik. mēmur mu çıkçāsıñız ğız kısmısı deye. mēmur mu
çıkçāsıñız, mēmur mu çıkçāsıñız. hızmattan nereye? māsır sā bağalım, tezgahı gir
14 bağalım, çāşafı bük bağalım. işte bu. işTen oğummadı. şindi ne vā? geñişlē seğāmet.
doğumacılık mesleği, işi bi'mez. köylēde tezgahlā işleyip durudur.
- 16 - *Çoluğun çocuğun?*
- iki tāne. iki āmānetim vā çoğ şükür. biri olan, biri ğız. ikisiniñ de onlarıñ dā birē
18 olan birē ğızları vā. çoğ şükür, elhamdülillah. cenābı allahım mahrum ğomayyo
msanı. olanı, ğızı dadırıyō bi yō hep. ne edelim, acılarını ğöstemesiñ allah.
20 ne deyelim, yālélere mi göçelim? göçelim gidelim, gidelim, buz gibi
sularından0 içelim0 anasını satan. yāmuvlā geşsiñ bayram geşsiñ gidelim yaz ğesiñ.
22 allah sālīg vēsiñ acı keder vēmessiñ. ölmessek gidelim. āmin işallah.

AHILLI - 1

AHILLI - 1

Hasan Ak**Süleyman Çoban**

Yaş: 45

Yaş: 45

İlkokul mezunu

İlkokul mezunu

Dokumacı

Çiftçilik, hayvancılık yapıyor

HASAN: şindi ahıllınıñ 9uruluşuna, bizler bilmeyyoruz. ama bizim bildiğimiz
 2 ğadarıyla esKilēden göşmen yörükleri buraya ğona'lamışlar. burdan göşmenleriñ ...
 ahırmış, “ahırlı”ymış. burası bölē olmasın gelen göşmen yörükleri adına “ahıllı”
 4 olara9dan tab1 yılı bilmeyyoruz. o zımandan bu yana ..... bundan;ibāret.

I: düğünler, kız isteme adetleri nasıl?

6 HASAN: ğız istemeniñ;adetleri var tab1. öncü bi ğız istimeye gidildinde, olan ğızı
 görür, ğız olanı görür, esKidem beri böledir. deñişem bi şey olmaz. ğuñ veriliyō ğız
 8 evinē gidilip ğız isTeniyōdu. uFa9 nişan Ta9ılıyōdu. belirli bi ğün tekrar gidilip
 büyük nişan veyā düğün ğonuşuluyōdu, tārih alınıyōdu. o tārihde dāvetiylē basılıyō,
 10 o9ulā dağıTılıyō, dāvullā çalınıyō. esKiden buranıñ düğün 9uralları üş ğümmüş.
 cumā, cumartēsi, pazar

12 SÜLEYMAN: ... topra9 damar damar olmasından, suyuñ nerden geldini araştıryōlā
 yāni tenzilē ğuyusunu. o da, dağdan gelip damar damar oluşumundan, tenzilē
 14 ğuyusunuñ olduğu yēr de iki taraf deredir. suyuñ seviyesi yedi metre yüzey aldından
 suyuñ ğür olmasından..... o ğün için o duygumu bilgimi aldım yāni tenzilē....
 16 biri tēziymiş, biri erzenlēliymiş ikisi birleşmiş ordā bi köy ğuruşmuş. terzinni olarak
 geşmiş. orlāda üş tānē mezarlı9 vā. şindi ahıllı olara9 geçiyō. memişlē mezarlı,
 18 tenzilē mezarlı deyē mezarlı'larımız vā. tā esKiden arap dayınıñ anası mēsina'mā
 gidiyōmuş. bābam añladī. bi dē şu vādır. bizim ğuyunuñ suyunuñ küñ¹ içerisinde iki
 20 TaraFa dağıtım küñ'leri vā fakat hañgi asırda, hañgi yaşamda ğullanıldı onu
 bilmeyyoruz. fakat nasıl bālandı, nasıl ğullanıldı, o başlañgıcı bilmeyyoruz tab1.

22

---

¹ künk

Ahilli'da Kavunculuk

2 SÜLEYMAN: bizim burda normağ gâvunculuklan, çiFTcilik şeyinlen geçiniliyō.
 3 şindi gâvunumuz esKisi gibi radyasyon şeyinden yo9. esKi gelişim yo9. esKi
 4 ileşbēlik dē yo9. öncüden hayvanlan ekilip biçildi normağ toprāñ belirli seviyede
 5 güneşlendi. ölgünleşmesi vādır. şindi o durum yo9. motor giriyō bi altTan bi üstTen
 6 vurup geçiyoz o toprāñ ölgünlü gelmeyyō ölsü de normağ kesek yapıyō, havā almıyō
 7 fazla çiğ topra9la bişmiş toprā garişTıbatıyō o durumdan öldürüyō esKi gâvunları
 8 hayatta Tutturamayız. benim çocu'lümde aydıy yanından haqqerine izmirē falan
 9 bābamlā götürüdü. ali rızā meñgüleriñ şeriFāma'larıñ kamyonları man varıdı ya
 10 önceki māşallah yazan “puro”¹ oldu soñrudan. izmirē bābam gâvun sarādı. üş kiqōdan
 11 aşşā gâvun 9amyona çı'mazdı. öle gâvun yetişirdi. iki tānesi üş tānesi seleyi
 12 doldurüdü bizim gâvunlā. şindi öle gâvun nēdē bulcañ ya? dadı zāten; öle. üş
 13 kiqōlu9Tan aşşā gâvuna hayvanlā y1 gidēdi. .... şindi öle gâvun eñ büyü üş kilō
 14 dut kiqō altı kiqō çı9ā bizim ōda.

*Z: bizim çocukluğumuzda ahilli gâvunu deye çok meşhurdu da gışlık gavun filan
 15 deye tā gışın ortasında aralık olasıya gadā ..*

SÜLEYMAN: bi dā ekesiy gadā samanlı9da şurdu burdu durādın. şindi nerde öylē
 16 gâvun. dayanıp dayammıması, esKiden meseqā dört seFer beş seFer gara sabanlan
 17 öküzlen sürülüdü ama şindi bi moturlan giriyō güldür güldür güldür altTaki çiğ toprā
 18 çı9arıyō emek dē yo9. bu seFer ne yapıyō gurtarmaya da bi sen'evvelden
 19 galdırmişoldü māsülü şey yapıyō, fenn1 gübrü veriliyō. fenn1 gübrüden onuñ şeysi
 20 bitiyō. öncüden sabah ezeninde tälad; olüdü çiFTci ..... şindi nerdē o? gızımın
 21 tarlaya gārārī sürgaltına yatādın bosTan..... şindi adam uleniñ iscānda da geliyō
 22 tarlaya. 9aPadıp geliyō

¹ pro: kamyonun modeli

AHILLI-2

İki teyzemizle muhabbet:

Huriye Özdemir

Yaş: 75

Okuma yazması yok

Eskiden hem rençbermiş,

hem tezgâhı varmış.

Fatma Gölcük

Yaş: 71

İlkokul 3'ten terk

Eskiden rençberlik, çobanlık,

dokumacılık yapmış

HURİYE: biz onlan ana gız gib bi şeyizdir. ōda gādaşlarım vā. iki denē gādaşım vā
 2 ōdā torunum vā ōda. bi gādaşım vā. bi yō gezdik gēdik, bazālandı9 gēdik. işt; ōlē
 nēdelim. hāş gumē gideriz, hāş¹ görū geliriz.

4 FATMA: ne yiycek ne işcek, dolmu yo9 gāpız yo9 ded1 gibi. ōdan bazādan hē şey alı
 geliriz, yiriz.

6 HURİYE: haFTaya gādā haFTada bi dā gideriz.

HURİYE: tā ne deyelim gāri. ölüm zulüm hē şeyi gudük. bundan kerı ne gucez. gu-
 8 düm, yabanlādan, ıra9dan. bu gi'medi. bu burda..... ben çoK ırağa yabana gittim tā
 9uşadasına gitTim, sökēye gitTim. yo'lu9, gāzammā gittik dedeñ ōlāda bayā bir, iki
 10 senē durdu9.

I: Evlāt var mı?

12 HURİYE: evqat, iki gızım vā, ōlum var, ıdı öldü, goc; adam; öldü. yaşım işTe ye'mişi
 geçik. iki gızım vā biri avusTuryuda, biri deñizlidē duruyoru. işT; ōle. arālā. ben
 14 aramayon; emme, ben cāhil oldümdan aramayon telēfon açamayon. onlā açālā onlā
 gonusuverrin ben. iki gızım vā, ōlum varıdı öldü 9ır9 do9uz yaşında. bel fitī gib bi
 16 şey buldu, çoğ; oldu ōleli. gelim bābadağında. buralı ya, orıya ev; aldı9 biz de, ōlum
 sağ; ı9an da oraya göşTülē gitTilē. onlā ordu duruyōlā

¹ harç

AHILLI - 2

FATMA: dut t n  benim v  evqat. iki g z, ik;  lan. de izlid  onl  da. bizim burdu
2 azlığ; oldu.  lem gitTi  lem gitTi.

HUR YE: hep burdan b l  de izliye g şT l  gitTil , k yd  lsan  almadı. s reldi,
4  o9 s reldi.

FATMA: on  ad  lsan yo9.

6 *I: burada pazar kurulmuyor mu?*

HUR YE: b badağda  urul  bazar oraya gideriz biz. arabalarlan gid  geliriz. k y n
8 arabası var emm   zım  alışmayyoru. arabası olan ... gidip gelen olmayy .

I: Ahilli'ya neden "Ahilli" demişler?

10 HUR YE: bilmiyon  zım kim bill...

FATMA: ne bilen, evelden bi s ire gelmiş ninem, s ire. eşeği varımış. eşeni b lamış
12 oraya namaSc z  ilmiř namazdan  ı9asıya  ad  eřseciđiň  yr nu kesmiřl 
atv mişl .  dan ..... "ikisi  ; olmasın  ; beş olmasın" , "ahlı", ah almış bu k y.
14 "ahilli" deyiv mişl ,  l   almış gi'miş. b l  b l  ninem. t  bundan s r  ne olcaz
bilen yo9.

16 *I: Bu k y n ge imi nerden?*

FATMA: bizim k y m z ahilli, ileşb   o9Tu burda. t lalarımız varıdı bizim, bi
18  avın ek leridi, bi  avın ek leridi,  l  bi  avın ol du bizim k yde ahilli   vunu d l 
t lalara bira9Til  tezg h  urdul . benim bilen iki den  tezg m v dı benim.  ocadam
20 bilen tezg h do9 du9 işt le

BEKİRLER - 1

BEKİRLER-1

Cennet Yılmaz

Yaşı:75

Tahsili: Okuması yazması yok

Mesleği: Ev hanımı

-Adın ne teyze?

-adım cennät soyadım yılmaz.

2 *-Kaç yaşındasın?*

- ye'miş beş yaşındayım. yaşım yetti gızım.

4 *- Okuttular mı seni?*

- gi'medim okulu bilen. okumadım cāhilim, cāhilim. yok. hasTayım kaç dokToru
6 gittim, fayd0 etmiy0. geşmez dēy0lā..kafañi girmiş0 o diy0lā. aklıñı geldikcē girē
diy0lā izmirinē gittim, buldanını gittim, deñizlisini gittim, Faydası yok, haP vēdilē o
8 hapı içēsem accık geçiy0. o da dükendi benē aliverip gelceğ0 olan. olan0 aliverip
gelcek hap da, onu içēsem eccik geçiy0. iki j ündür ğalmadıydı, solūmu alımıyom.
10 çokTan bēli. dört senē olup barı, bes senē olup barı. beş senēden geşTi bilen bulalı.
Faydası yok. vāmadım toktur ğalmadı deñizlidē vāmadım toktur ğalmadı. Faydası
12 yok.

- Daha önce iyi miydin?

14 eyiydim bi şeyim yoğdu. tasıylan bulmuşsuñ dedi toktur. nōlcağ çok hē şeylē geçdi.
olanıñ ğası ayrıldı, onları tasılanıķan tezgah göttülē, onları tasılanıķan çoğ0 oldu ğari.
16 üş denē ğızanlan boşandı. birini dā bulduğ geldig0 iki çocuklu, onlā geçini batılā
ğari, eyilē, dert bendē ğaldı. onları tasılanıķan0 oldu.

18 *-Teyze düğünün nasıl oldu?*

-ben akşam yidmimi bilmiyon. bilip batı mın nasıl olduğuna. on üç yaşındā gelin
20 oldum ben. soķaķlāda oynay0dum ufağdım ya. gitmicem desem Faydası mı vā?
ğaçırdı. olan gaçırdı. ğırları gittim ğırlādā gaçırdı. soñra düğün ettilē ğari yaşımı
22 büyütTülē de. eccig0 usulā vādır. aklı tamam ğālā vādır. onlarā sor bunları. benim

BEKİRLER - 1

2 aqlım gelib geçi batı. gızım öldü yirmi yaşında. ıldırım düştü. gızım öldü yirmi
 yaşında. gırlāda tālilāda ekin biçēken. iki dene çocuk ğaldı. biri topal, biri evēdik,
 4 barķādı. aylıklı, o yanlāda duruyoru. nereydmni bilmiyon, nereydmni bilmiyon.
 deñizliden uzaķda. deñizliden uzaĝı gitti. ne geldi başa hē şey geldi. ne diyem başķa
 6 bi şeyim yok. hōlāda aķıllı ĝālā vādır. onlā bilim benim aqlım başımda mı. güveyiñ biri
 öldü, biri dabancaylan kendi kendini vurdu. dabancayı cebine ĝatāķan ataş aldı.
 8 cebine ĝatāķan açılmış biri moturuñ altında ĝaldı, öyl0 öldü. yirmi yaşında dul ĝaldı
 iki çocuĝlan. moturuñ altında ĝalanıñ iki çocū var ıdı. bi ĝız bi ölu vardı. onları evēdi
 10 barķādı şindi dul oturuyoru. şey vādı bi de hacıyı vādı geldi.oturuyoru şindi dul.
 ıldırım düşeniñ iki çocū varıdı onları da evēdik barķādıķ. ĝocası da dabancayı cebini
 12 ĝatāķan ateş aldırdı vurdu kendini. ĝız öldü güvey öldü. nelē geldi başa gızım. bu
 dertlē hırlı belli güldürtmedi. heş şey geldi başa. dā ne gelcēni bilen yok. allah
 bundan kötū etmesiñ. ĝızıñ biri ıldırım düştü öldü. öteki evde işte biri ĝaldı iki,
 14 çocuĝlan ĝaldı. çocukları evēdi barķardı hacıyı gitti geldi dul oturubatı. bu der'lē
 hırlı belli buluncaķ mıdı? aylıĝı geliyō hindi aylıĝ0 alıyō ĝāri. bu dertlē hırlı belli
 16 buluncaķ mıdı? ĝızıñ yanında durduķ. kendi evimizi terk ettik. olanları ĝızları
 everesiye ĝadā bundan kötū etmesiñ allah

BEKİRLER-2

Songül Yılmaz

Yaş: 35

Tahsili: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

- *Yaş kaç?*

2 -Otuz beş.

-*okudunuz mu?*

4 - ortaokuldan çıktım, şey, ilköğulden çıktım.

- *İşiniz ne?*

6 - biz dokumacıyız işTe

- *Çocuk kaç tane?*

8 - iki tâne çocüm vardı. birini üçÖ ayÖ önc´ birini gaybettim. bi gızım vav işTe.

10 kumşısıқта kaybettim. gızım bu. motur kazāsı. motursiklet. olan, on dokuz yaşındaydı. onuñ tasası, şeysi, üzüntüsü hāqā tā gitmedi yāni üzerimizden. şeysini de

bulumadıķ bi türlü. vuranı da, araşTırıyoz şeyÖ ediyoz, bi türlü bulummadı. iki

12 jündür beyim orıyā gidiyō, savcılığlan, başçâvuşlarlan, şeylen, ūraşıyō, bi türlü

ulaşılmıyō yāni. bi delil de yok yāni, bi şey de yok. kolay değil de, on dokuz yaşında

14 bu. bi kendi değil. bi arķıdaşıyla gitti. o da yeni şeydi yedi aylık evliydi. karısı üç

aylık hāmile, kaldı, o da yim bir yirmiki yaşlarında küçük dā o da. askerden geldi

16 evet, askerden geldi. bi aķşamüstü gittilē, beş buçuķ altıda, sekiz buçuķTa kazāsı

duyuldu. gelecek sene askerē gitcekti. bi gız bi olandı. karımıdakımı bilen, çocuk

18 üçÖ ayÖ oldu işTe, dördÖ aylıķmış işTe, hāmilÖ oldūmu bilen bilmiyōdum yāni.çok

dokturları gittim, şey ettim, bilimmedi yāni o dÖ allahTan o dÖ olan. allah birini aldı

20 birini verdi. onuñ için biz bi iş yapmıyoz işTe. ben, dokumacılık yapıyoz da, ben

yapmıyom. iki TānÖ işcimiz var. ben ev hanımıyım artık. elim uzammıyō hiş bi şeye.

22 kız yapıyō eviñÖ işlerini bilen. bu dokuyoru. üzünTüden şeyden hişbi şey yapcek

BEKİRLER - 2

hāqimiz olmuyō oqudu oqudu. liseyi bitirdi. ünüversTeye sınavı gircekTi. polislik
2 sınavını gircekti. öbürkünü kazandıydı da. dört yıllık deye fazla şey etmedi bi dā
gircem dedi, onuñ için, polisliğē çok meraklıydı. konuşcağ bi şeyimiz yok yāni
4 çoğ0 üzgün oldūmuz0 için. gayıvvālidem dē ondan çok dıkanığ yāni psişoloji
sorunu hañgi doğToru götürdūsek hep psişoloji dediler. yirmi yaşında gızını
6 gaybetti. sōrā dāmādını gaybetti.iki tāne mi o? iki Tāne dāmādını gaybetti. bi ölunuñ
başı oñmadı yāni boşandılā şey0 ettilē, on sekiz sene evli galdıla, boşandılā. on senē
8 fiqan olmuşTur boşanalı. üç tāne çocuğlam boşandı.

BEKİRLER - 3

Sevgi Özer

Yaşı: 45

Tahsili: İlkokul

Mesleği: Çiftçilik

-Siz nesi oluyorsunuz Cennet teyzenin?

halam oluyō benim, o amcamıñ ğızı oluyō cennet, halam oluyō
2 benimō evimō aşşāda, aşā mahallēde, üş Tānē çocūm vā benim. bi tānesini
gelinō ettim, bi tānē dē olav vā büyük. o da, bi ğız olsa evlenceKō o da, ğız yok, ğız
4 bulummuyō, biri güccük on iki, om bir yaşında. çiftçilikle ūraşıyoz. buydey, arpa,
bostanō ekiyoz, kavpuz, ğavun, çiftçilikde iş ğalmadı. ğübresi bahalı, mazot bahalı
6 sattīñ şey, iş görmüyō.

-Devlet mazot, ğübre parası veriyor deĝil mi?

8 - bizim kendi üzerimize tarla olmadıñdan bize vemiyo. başkasınıñ tarlasını mcavlıyoz,
ekiyo.

10 *-Ne ektiniz bu sene?*

- būdey ektik, avpamız yoĝudu onu ekmedik buydey ektik bi. bu yıl verimli olmadı,
12 yaĝmurdan yaĝışdan mı bilmiyom, olmadı, verim olmadı. üç yüz dolu olu batan
yerden yüz dolu buydeyō oldu. doĝumacılık dı vā. üş denē tezgahımız vā. kendimiz
14 yapıyoz. olay yapıyo, ben kendim dē yapıyom. olan yivmō altı yaşında, evli deĝil, ğız
olsa evercem. bi ğızım var, onu gelinō ettim. kelleciyi gelin gitti. kelleciyē gelin gitti
16 o. o ondam bi yaş küçük yim beş yaşında

-Oĝlan okudu mu?

18 -oĝumadı, ovtāoĝulu gitti. liseyē gitmedi o zuman bu ğadar fazla şey yoktu. burlādā
oĝul yoĝdu. bilimmiyōdu hēralda. çiftçilik yapıyoz. yaylılarımız vā orları balcan
20 biber, tomata, her şeyi dikiyoz. kendi ihtiyācımız ğadā. satıyoz da.

-Düĝünleriniz nasıl olur?

BEKİRLER - 3

- düğünlerimiz iki gec0 olur. cumartesi gün āşam kına gecesi, ertsi gün tādil gün bi
2 dā olū gine kına şesi olū, evtesi gün gelin0 almayı gelivlē. kınası da olū. yemek
vurulur, hē şey0 olur.

BEKİRLER-4

Gülsüm Erdal

Yaşı: 65

Mesleği: Dokumacı

Tahsili: Yok.

- *Yaşın kaç teyze?*

2

-yaş, atmış beş.

- *Daha gençsin teyze.*

4

- nereniñ genci yavrım? kırk gadā torun vā. kırk gıdā bilen vādır.

-*Kaç evlat var?*

6

- yedi evqatım var. nēdelim, allah vemiş ne edelim. adam zāten bi yo yirmi yedi sene avusturyudu durdu. gēdikcē çocuk, gēdikcē çocuk.

8

- *Amca sağ mı?*

- sağ, emekli, babadağınā gitti. bamyā satmā gitti. bamyō ekiyoz. bağımız bahçemiz vā, vā. verimi vā. eveli bi yo sekizden başladı. şindi beşe indi dude endi. allah, azından vesiñ allah ağız dadı v±siñ āzımızñ dadı biraz bozuldu. torundan. ne yapalım, gitti, dud ay oldu.

12

-*Amca Avusturya'ya ne zaman gitti?*

14

amcañ döneli on senē oldu. oda¶ eme'li oldu geldi. māqūlen emekli oldu. hastō oldu geldi. allahı şükür, eyiyiz çok şükür, bu çocūñō acısı bizi götürdü.

16

üçō aydan bere,sabır, sabır.

18

o büyük gızım baq. eskidem bēri burdayız. eyi. allahı şükür köyümüz, soñ zamanlāda, doqumu biraz durdu ya, şindi eyi çok şükür. h± şeyimiz çıkā. amcañ her işi duttu. bi yō tezgahdā çalışdı. ben dē gittim. dut seFē ben de gittim.altō ay galdım,

20

bi yıl galdım. fazlā durmadım. çocuk çoğ oldūndan, onlarıñ evleri gıyma'lı oluyō v±mēyōlā fazlā ev. gēdik gittik, on senedir gitmedik gāri. galdıgō emme çocuklarıñ

BEKİRLER - 4

hepsi de çocu'lā gitti. gittilē gudülē. iyilē hepsi de iyilē. işTē hu çocuk.
 2 üleşbēligŦ ediyoz işde. doğumu yok gāri. doğumamız yok, kendimiziñ yok gāri.
 çocuklarıñ vā. ikişē tezgāhlan dördē tezgāhlan hepsi iyi çok şükür. baya beş altı ğidā
 4 da torun everdik. tovonuñ tovonları çok maşşallah. yerinde sağŦ olsunlā. hepsiniñ
 alla' acılavını göstermesiñ, yalnız torunuñ acısı bizi bükdü. alan dŦ allah, veren de
 6 allah. baķ birini aldı, birini vēdi ne edelim.

- *Her sene bamya mı ekiyorsunuz?*

8 11. bu yıl ekdik tā. her şey ekeriz, davŦ ekeriz, mısır, fasillŦ ekeriz, hir
 şeyŦ ekeriz. yaylālarımız bek güzeldir bizim. hir şeyŦ ekeriz. hu gelibattıñız yoldu
 10 vā. gelibattıñız yoluñ üsTü yaylā oldū gibi. ekTmiz bahçē burdu hemen. allah
 bundan kötü etmesiñ allahım ğadınŦ allahım kimsēye ğazā beqā bi kimseniñ başını
 12 virmesiñ genc acı virmesiñ, ğanlı düşman olsa dā virmesiñ. çok zor. allah bundan
 kötü etmesiñ nēdelim

14 babadağda biz ğalem sarādij Ŧ orda. oruyu işlerdik, orā doğurduķ. bazarımız
 zāten o vadıv. biS sarayköyü dü gideriz. babıdağ bazarımız. ova bālandıķ gāri. eveli
 16 sarayköydün. hinci babıdağ. babıdağına bağlıyız hinci.

-*Okul var mı burada?*

18 - kelleciyi birleşTi gāri hiññi. üçüncüyü ğadā vā diyölā bem bilmem ben cāhil
 oldūmdan

20 -*Kaç hane vardır Bekirler'de?*

- bilmiyon ğızım kaç hāne. yüz elli vādır vādır. bilmiyon gāri cāhil oldūmdan.

22 -*Düğünleriniz nasıl olur?*

- eskiden dovullañ olūdun hana. şindi şey çalıyölā hōle.

24 - *Geriden başla geriden, kız nasıl istenirdi? Amcayla nasıl evlendiniz?*

- nasıl olcaķ görücü usūlünlen.. biz eveli buvdu duvmadık esgi köydü durduk.

26 bizim bu köy yeñi kaķtı. eski köyde durduķ. bu köyle yeni daha esKi köylē vardın.

BEKİRLER - 4

yerini deęiřTirdilē ēpey0 oldu. eveli gelinlē atı minēdi kırk beş sene
 2 olmuşdur. gōçügdü orası. kaygındı kaygın. burayā hōkūmet parā v±di, buray yapıldı.
 kıvık beş sene olmuş. ben baya om beş yařındā evlendim. ğayımbubam yoğdun,
 4 ğayınnam yoğdun. adam kāndi netsiñ görümcülē, ābeyleri everivēdi biz olduķ bittik.
 ondan kēri bi dē çocuk dükken0 aştı. bi dē avusturyu gitti. üş Tānē çocuk varıdı.

6 - *Sen düğünleri anlat. Kız istemedenden başla?*

görücü usūlulan gidēlerdin. evē vavılardın. řindiki gibi öle ğonuřma tanıřma
 8 yoğdu. gumezdik bibirimizi bi denē gumezdik. gumezdik tabi, kaçādıķ bilen. şeyimiz
 uleýdi ğāvi. utanıdıķ. hindikinlē öl´ deęi ki! hindi ğolunu daķıyo, hadi yallah. gezme,
 10 tozma, dōvu. esKideñki iyi gine, hindiki iyi deği yaa. ben ğavşıyım. eskidenki
 çoğ0 iyidi de mi dēze? sem benden biraz büyüřüñdür. ondan kēri işde istettirdi işde
 12 görümcülē geldi eltilē. ğayınnam yoğdu. bu benim ğayınımıñ ğızı işde, bunuñ
 bubasıgillēlen bunuñ ğayınnası görümcem0 oluyō, onlā geldilē isTedilē. eveli ne
 14 edēleridin? bi altın alı gelmedin, üř dōrt saķız alı gelmedin hasıv olūdu hasıv. hasıvıñ
 altını sürüverilerdin. onlā gitti mi bakāsiñ. nişam mişan bilmezledin. cumey ğün
 16 dovul çıkādın. ondan kēri, cumārtesi. eveli perřembe ğün0 olūdun düęün. iki ğün, üř
 ğün dovul çalınıdın, bitēdin0 işTe. gelin perşembe ğün alındınā ğöre, ne ğün
 18 oluyodun ğāri o? eskiden perşembe ğün oludun düğün. saliden. şindi çalıbattığı
 řeylēden değil. ciñgen dāvulu zurnuylan onlā çıkādın. öle fazla yataķ d0 olmazdın,
 20 fazla eřyā d0 olmazdın. ğayınnanıñ yanna ğirē. tek0 ev0 olū, zāten tek0 evi ğirēledin.
 ğatıvlā olū beygırlē onları yataķları savālādın. esgiden. bule esgiden bōle motuvlan
 22 moturlan yol yolaķ yoğdun zāten. bizim olāda. atā minēlēdi. sōřā bitt0 işTe düğün.

-*Bitti mi düğün? Yemek yenmiyor mu?*

24 -yinē yinē, keşkek vurālā fasilli yemeği vurālā. mēřur, esKiden vādır, fasille,
 piçav, çorba, ne varıs0 işTe. bāzı nohut vurālā. iki ğün. oķuculā hindi durmuyolā.

BEKİRLER - 4

dāvet hani gelenlē, musāfir. biz oꞑucu deriz ona esgŦ usuq. biz oꞑu vēmişiz
 2 sene davet vermişiz onlā gelir, yatālā, evdē yatālā. aynı köyden dēğil kelleciden
 geldi, yeñiköyünden geldi deyelim, onlar ğalırlā. neylē gitsiñlē? avbā yoꞑ bi şey yoꞑ.
 4 onlā ğalırlā. onlā ğalırdım. ertesı gün gelinŦ alındı mı gidēlē evlerine. düğün böle
 işTe. böl´ düğün daꞑıyolā daꞑıyolā kafasına cıvırdaꞑ daꞑıyolā. tek bi altın daꞑālādın
 6 ğızım şindi nē vā? sekiz ğadā bilezik ediyolā. eveli tek bi altın edēlēdi. hindi taꞑ
 oluyō ya, beyaz taꞑ. onuñ yerine cıvır daꞑālādın. hōl´ hunlādan daꞑālādın. ciñgen
 8 bilezm daꞑālādın. öteki gibi hindi, on ğadā bilē daꞑıyolā, beşibirliĝŦ ediyolā. anā, bi
 tıradan daꞑımŦ ediyolā, bi dē tırabzom mu diyolā ne diyolā, cāhil oldūmdan
 10 bilmiyom. hindi gelin olmalıymıssıñ, geññŦ olmalıymıssıñ. amcañ olsa bi ğonuşurdu
 burda, amcañŦ olaydı burda. āh dē geñşlik hindiymiş ğāri dē, ömürlerimiz ölmüş.
 12 ğinŦ iyiydi ñlanım. allah berket vēdi o zuman. hindi olmuyō hindi olmuyō. ğöz
 doymuyō dedmñ dōru. ne edelim, sālıĝŦ olsun be.

14 - *Sünnet düğünleri nasıl olur?*

-sünnet düğünlerimiz, çalgıylan dā eden olū çalgısız dā eden olū. çalgı hindi edilÿō
 16 da esKiden öl´ şey yoĝdu. sünnetci bululā gelilē kesTiriverilē. netceñ. esKi şeylē
 ğinē bevket o zuman ımış. avpā būdāy, bamye böle...bilimmezdi. mısıv bilinidi. eveli
 18 yaylaları göçēdik. köydü durmazdık, yaylıları göçēdik, sularımız bolŦ olū yaylālāda.
 hindi daĝdan geliyō su. ğinē vā yaylālāda da. göçenŦ olmuyō ğāri hindi. hindi
 20 gidiyoz, avlularā bāçeyē taksi iniyō, hēr şey iniyō ğāri şimdi. geçiyō, çok ğüzē
 deāmlı buvdan geçiyō. işlek şindi. yaşıycak gün ya, yalıñız bizim ömürlē bitti.
 22 ayāmız ğuyuyu sallandı ğāri. allah mmanlan ğuranlan nasmb etsiñ ğāri. eveli iki j ün
 eveli iki j ünŦ eveli ekmeĝ edēdik, şindi eyapılıyō, ediyoz ğine. düğün ekmeĝi, iki
 24 gün, üş günŦ eveli. hindi, fıvın ayāña geliyō. ne vā hindi ya? hazır, hēv şey hazır.

BEKİRLER - 4

yalnız yidimiz yemekle iqaç atıyolā ya, o hani formül ötüberi atıyolā. şindiki msanlā
2 çürük, eveliki msanlā çok sālām ıdı. gerçektēn eveli biz, hastalık bundan çoğō oldu
işte. şindi formun atılıyō çoğō atılıyō. biz formun bilmeyiz. biz ancak, biz hindi
4 atāsağ iqaçō atıyoz, basırā bulmasıñ deylekten. formun mormun bilmeyiz. bizim
māsullerimiz, babıdā yanda olsun sarayköy yanda olsun hana köy māsuqu geldi deyə
6 ğapālā. çok eyō olū. eveli inekle danālā vardın da yaş geşdikce bakılmıcağ ğari. ne
edelim. şükür, allah bundan kötü etmesiñ.

BEKİRLER- 5**Aysel Kıvılcım****Yaşı:67****Tahsili:** Okuma yazması yok.**Mesleği:** Ev hanımı*- Teyze adın ne?*

2 - aysel

-Adın çok güzelmiş?

4 - adım güzel ama kendim göcadım.

6 - ta benim bubam askerden duymuş gelmiş o zamanların. yaşıım atmış yedi. beni netceksiñiz ya. ne alıp durusuñuz kıamıráya.

-Okuttular mı hiç?

8 -hiç, bi deně bilen yok. yaşıım0 ufağmış ğızım, almadılā. vā mımış ğızım eveli bu ğıdā oğul mu varıdı? yaşıım0 ufak deyě almadılā.

10 *-Okuman yazman var mı?*

12 -yok bi şeyim yok. temelli cāhilim ben. bilmiyon. qafi biliyon emme, qafi bilseñ ne'meli? iş bilmiyon. -oğlun kızın ne yapıyor?

14 deyiveriyon0 a. 0lanlā bābıdağınā gitti. ik0 ölüm vā. bi āmānāt ğız vā birī öldü yavrum. , adam öldü.

-Amca ne zaman öldü?

16 - nerdeyse otuS seně olupbarı öleli. kırk iki yaşında öld0 adam. ganser gib bi şey oldu. amaliyat ettirdik, om beş gün ancā yaşadı deñizlide. bes sene alımaılda durdu, 18 iki buçuk seně asKerdě durdu. bağır bağır, aynı gün. ?

- Kızım öldü demiştin, niye?

BEKİRLER - 5

- ağaş tezgahlā varıdı eveli. geçirdi gāri geçirdi nēdelim. tezgahıñ altını hōle oñarıñan
2 ... sāt on ikiden kerı bi habā geldi, gece, ğızıñÖ ölmüş dedilē. bağırı bağırı Faydası
yoğ. ğaybettim. yivmik yaşındı ğaybettim yivmik yaşındaydı öldünde.

4 - *Bekâr mıydı?*

- ıı, üs senÖ olduydu gelinÖ olalı. köyüñ muhTarıydı. ağ kafalı bi şeydi. çıktı bu yıl
6 ya, onuñ acısına yanâ, yanâ, yanâ. bubası bi buçuğ senē sōrâ o du öldü.

- *Çocuk bıraktı mı arkada?*

8 - üş denē bıraktı işde, ikÖ olam bi ğız. onları beñ gelinÖ ettim, düğünÖ ettim işTe,
geçinip gideriz. dulluğ, dulluğ. torun benim kendimiñ idi. ne işi yarıcak benim qaflā
10 ğarâ gözlüm ne işi yarıcak.

-*Burada kim kim yaşıyorsunuz?*

12 - ıhı gelinim vā. bi ölüm vā. bi dÖ ötekÖ olav vā. gelinlen olup bitibatırız yavrum
nēdelim? bunuñ kapısı ayrı. onuñ kapısı ayrı, benim kapı ayrı. bizimkinlē babıdağınâ
14 gitti bamile satıyōlâ davı satıyōlâ işTe. para mı ediyō.

bu yıl para mı vā ğızım tezgahlā geşmedi, ğızanı düğün ettik öt' gün. hep
16 borç harç. ğız gelinÖ ettik toruna. bamile evdi yetti, her yağâ bamile. benimÖ olan
yedişē sekizē lireyē vēdi. hindi biñ lire iki biñ lire, hērkezin çıkıvedı ğızım. benē
18 doğunuyō mıdem zāten sağat.

- *Oğulların ne yapıyor?*

20 tezgahlā vā işTe ikisiniñ üçē dene. moturları dı vā. tālılarımız dolubatı, para
mı ediyō yavrum. ekinÖ ekTik. ta bubudağınıñ bu yağasında ğocu tālamız vādır.
22 şükür, hē şey dolubatı. sattıñ ucuz ğızım, ileşberıñ işi öldü. aldıñ bahalı. tezgah
işliyōlâ ceryan parasınÖ ancâ yetiyō. altÖ ay yattı tezgahlā. tā birÖ ay ğadâ ancÖ oldu
24 geleli. üçē milyon ceryan parası yatırdılâ geldilē. bilmiyon gāri soñuna.

- *Ölen kızından kalan torunlar ne yapıyor?*

BEKİRLER - 5

- ğızıñ çocū yoǵTu ki. olmadı, olmadı. üs senŉ olduydu gelinŉ olalı. olsu ebë dey
 2 gelme mi yanımâ yavrım, yoǵ, olmadı. o dŉ allahdan. olsa gini yanımı gelmdin de, ebë
 mebë dëdi. gini o ğidâ olmazdı ğızım. temelli ğurudu ğaldı.
 4 - *O zaman o da anasız kaldı diye üzülürdün.?*
 -o dâ zor, dŉru ğızım dŉru, dŉru. bi dâ düğünŉ etti adam, beş denë ğızŉ oldu. küs.
 6 evdë ğızımı almayâ geldilë. burdan ölüsü çıķâ bi dâ ğız mı verisiñ ovu ğızım? evdë bi
 dâ ğızım vâ onŉ almâ geldilë ğızım öldükTen kerı. on du benë ve dedi. o evden ölü
 8 çıķâ da bi dâ ğız mı verrin canım. ökün dü veñ dedilë. pılı pırtı çıķâmıyalım dedilë.
 bubası rahmätlik vemedi, beñ sâti vemen dedim. hurdan ölü çıķâ da adamıñ
 10 ğoynundan ğarı çıķâ da bi dâ gine mi ğatıverisin ğızım ona? doǵuz ğızımŉ olsu ginë
 vimem dedi rahmätlik. ablası sâten. küsTük, dövüşTük, hem beni dövüülë ğızım,
 12 hem adamı dövüülë. nelë olduǵ yavrım nelë olduǵ.
 - *Amca neden öldü?*
 14 - hastalık buldu nŉlcaǵ? güveyden dayaq yidi. hem ğızımız öldü, hem güveyden
 dayaq yidik.
 16 ıhı, bu benim ğızım bu du ğocasını ciğer vedi, hık hık hık gezip yörülë. adam
 amaliyat oldu. onuñkunu temellŉ aldılâ ğarâciğetine. bunuñ yarısını kesmişlë. ta
 18 izmirde. bunuñ yarısı yoǵ. bunu dakTılâ. bu bi iş dutmuyŉ ğâri ğıldır ğıcık ğıldır
 ğıcık, ikisi bi msan. bi ciğer iki dene msanıñŉ oldu. işallah ğâri. adamıñ böl´ şışıyodu
 20 ğarnı. dün gini vādılâ geldile ğontrolu. benim iş bitti ğâri ğaǵ. sē onlâdanŉ al qafa.
 benden qafŉ alıyola orlâdâ satcaǵ bu. sağoluñ ğızım sağoluñ, çocuk siziñ mi? ıhı
 22 bunlâ benim torun.
 eveli gittilë çoğŉ oldulâ deñizliyë gideli de, bizim dë vâ deñizlidë evimiz de,
 24 adamŉ ölünc´ kim durcak olâdâ ğızım? yeşilyurt vâ ya, bazâ duvuyŉ ya, oǵuluñ
 öñüñdedir biziki. bazâ duruyŉ ovdâ hindi ğâri. yeşilyurttu bazâ duruyŉ. eveli
 26 duvmazdı. oǵul vādıvŉ ovda, bazarıñŉ altındâ hŉle. bilë misiñiz ŉları bilmen. orda

BEKİRLER - 5

- 2 bizim evimiz vā. saşğın düşğün ginē kirā paramız geliyō. benimō aylık yok yiyoz
onlādan nōlcağ.
- 4 - Amcadan aylık kalmadı mı? Geçiminiz nereden şimdi?
- 6 - yarırasıya mı galdı ğızım. o zamanların böl´ bağğur mu vardı ğızım? her
şeyimiz dolubadı. bi dul ğarı ne yiyecek ğızım? hē şeyim dolubadı. hē şeyimiz
dolubadı. ağız dadı yok ğızım, ağızñ dadı yok. ğızanlā bağıyo bana, bi denē hizmet
dutturamazlā. pavamō olusō alılā. neyniceklē. ve pavaya. hev gün pavā vevī duvusañ
8 eyisiñdir, ğızanlarıñ yanında. iki bölüyōlā, üç. şikāyet var tabı. ğocāğarı. nelē çekTim
orayō alıncay ğadā.üçō evqat, vā üçü dü bölüyōlā. şikāyetō etcem bem buna. üçü
10 bölüyōlā.
- 12 - Gel biraz seninle konuşalım. ?
- 14 - bi şey yok ki deycēm . tezgahımız vā, işliyo. amaliyat oldum ben .işTe
adama ben çiğverdiydin. bağğur, aylığō alıyo onu yiyoz.
- 16 kendō emekli, kendi. söz gālāda ya hindi, söz gālāda. adam askerdeyken
bağğuruñu yatırdı. olsun olsun. gelir gelirdir, ne zararō etcek? eveli yatırdı bu eveli.
18 eccigō olsun geliriñō olcağ. bem bunlarıñ bāğurunlan alıyo haplara. eyō oldu da
hincī çalışmıyolā ğarı ğızım. hasTāney düyyā parāları gitcedi bunuñ bāğuru olmusa.
20 baya faydesō oldu. hōkūmet çok bağıyoru da, bilmiyo, ğocugālarā aylık, doğuranlarā
aylık. hē şeye aylık veriyo, ē? parā vemiyo lā diyo lā. dā nası vēcük ğızım? ğazandıñız
22 da mı ğoduñuz? hepō aylık veriyo lā. bağ bi yo benim dedimmi duymuyo muñ uretmen!
beni aylık yazdırıviceksiñ. eccik bilēsiñō işTe. aman, eliñ haram parasını ne edem?
24 kendi paramı yiyemiyon ğızım. bi ğocāğarı nē yiyecek? aylığō alsam, aylığō alsam,
haram de mi o parā bene? iş dutuvedim mi ben ovda? parā yatıvısañ, siz gibi oğū da
emeğini geçēse, onlağ heqağ olū o. öl´ olāda gezip görenlere, parası olanlara aylık hağ
mı ğızım? değil. yalan mı canım? evō aylı alıp geliyom ben de, evō aylı, ona bilen

BEKİRLER - 5

künah diyom haqbusem kendi evim, nelē çekTim. adam cavır içindē çalışTı, bem
 2 burdu çalışTım üş çocūlan. yetē bene. gavnımıñ doydū yetē. vemesiñlē vāsıñlā aylık.
 ben dŌ öl´ ediyonŌ işTe, bunları bölüşTürüveriyon. beniñkilē de yitim sayılī bizim
 4 ğız, beniñkilē de yitim sayılī. üş çocuĝŌ evlencek, yavuklu ğaldı bunlā. kendicēzim,
 evevdim. nēdem? hēş borcu girmidenŌ everdim. ne yalan suliyem? hinci ben malım
 6 maşadıma FalancanıñŌ üsTünü geçirivesem parŌ alsam haram mı bene bu? haram
 tabi! ğavnım ğabūŌ etmez benim. üsTünü geçirip, “benim bi şeyim yok!” bağırip
 8 varyola. ne ğazanıvedim diyen yok. allah ne verisē halelden vesıñ. görümmezden
 vesıñ.
 10 bunuñ ğızı kaçTı. bunuñ ğızını sözlediydik, başķŌ msanlā kaçTı. kendi
 köyümüz yavuklattıydık da, buru vāmadı da, bi gecēdē kelleciy kaçmış gitmişlē. bu
 12 benim yanımı geliyoru ğız vā mı deye. on altŌ oy yedi yaşındŌ ancaydı yalım. ginē iş
 biliyō adam canım. ōlanla ğız. habarımız yokTu. añmadı diyom sene. vācam
 14 vāmicam bi şey dē demedi. vevesiyē mi ğaldı ğāri canım? onlā kendileri vādīndan
 hişbi şey dimiyolā. illā ğızın ğōñlü olcaķ. ne cavır olūsŌ olsuñ ğızım. zorlan biz visek
 16 geçimmezdinŌ o. barışTırdı o hasTalıķ. ik dene çocū vā. bi ōlam bi ğız. deñizlideñ ev
 bilen aldılā ğızım. māşallah güvey ginē iyi çıkTı. sağolsuñlā ğızım da,
 18 hayırlısŌ olsuñ. yabanŌ olsuñ vāsıñ. yaban ama netceñ işTe

DEMİRLİ (MANASIR) - 1**Mehmet Danacı****Yaş:** 57**Tahsili:** Okuma yazması yok**Mesleği:** Dokumacı**Çocuğunun Hastalığı ve Bununla İlgili Başına Gelenler:***IŞILAY: Siz eskiden beri burada mısınız?*

2 MEHMET: doğum yerim burası. doğumacılı bira9Tım gāri iki sen'oldu, şindi eme'li oldum. iki senèdem beri doğumacılı' yaPmayon.

4 *IŞILAY: Köyün adı değişmiş?*

MEHMET: eveli manasırdın, şindi demirli köyü oldu her yē tabı deñişik deñişik.

6 *NURİ: 9aç hān; oturuşō burda?*

MEHMET: ābey şindi yazlı9cılarla ba,abā bay otuz gadā vā. üş dut dene gı.....

8 zeñgin eccik hōle

.....

10 yüz biñ fırañ' mı deyō, yüz biñ dolar mı deyō bi şeylē deyō. bizlerè im9ānı yo9 da. bizim hindiden sōra iki metirè yerimiz vā verllēse, vēmezlēse o dā yo9.

12 *IŞILAY: Burda daha çok kadınlar mı dokuyor, erkekler mi?*

MEHMET: şindi gızım burda çolu9 çocu9 evāile. hangımız çalım dek geldi, açıyoz.

14 işTè benim yiğen olū bu. annesi bubası bābadağında tabı māqum askerlē gitcek ya. onları uğurlumā. ismāil danacī tanīsıñ. eski gārağoluñ gāşısında şey dükkāni vā, mal dükkeni. asker evlerine hanı, birēcik varalım deye. gelinlè olan oraya giTTi, olanlan gız, burdu çalışıyō. ayıñ yirmāltısında gidiyō

18 *IŞILAY: Çoluk çocuk ne var ne yok?*

MEHMET: çolu9 çocu9 gızım allaha āmānāt ikisini gelin ettik. bir olan çocūm vā,

20 işTè o dā sa9at bi TaraFı du'mayō. beni üzen yāni şey'eden o gāri

NURİ: Kaç yaşında var?

2 MEHMET: yİmi sekiz yaşında. cıġaraya bİra9 deyōsuñ yā. o olmusā ben cıġaraya,
ediverin tamam. ama hastoluyō, hastoluncā küt gidiyō. sarā gibi, dutuyō çocuġa. bi
4 taraFı dutmayō.

IŞILAY: Denizliye doktora götürdünüz mü?

6 MEHMET: ço9. deñizliye olsuñ izmire o7zmanların ġāri ilk zamanların yüzde bi
umut dedi. nihāt bozkurt, samim gök, eski dokTurlādan. yüzdü bi umut dedilē.
8 amāliyat olca9 dedilē. üş ġız bi ōlan. allah ne dēsē o olsuñ dedim. eTTirmicen dedim.
ne yapan başında be'lēyon. amāliyat etTirmedim. başında be'leyon. gezdiriyon.

10 *IŞILAY: Kaç yaşında götürdün doktora?*

MEHMET: ġızım çok götürdüm. o¶ senēdemberi götürmeyon. dedilē bunuñ şēsi yo9
12 dedilē. ey kötü ġāri ba9ıyoz. cıġāriçiyō. veriyon cıġaraya. cıġaray bırak dediñ ya,
bİra9amayom işTe. bi onā veriyom;bi kendim içiyon. o d cıġara çoġiçiyō.
14 ġonuşmayō. anā buba demeyō yāni. allah āzā no9sanlıġı vēmēsñ düşmanım...
çekenē dē zor ba9ana da zorābi be. bu devir, ne bilen, ġabaday ġız çocūm vā işTē
16 yirmiden geşgin. ġaldī zaman çocūñ yanında zapdedemeyō hastoldū zaman.
annesinlen bahçeyē gidiyō. ben me¶bur burdu ġalıyon. çocuġuñ başında ġalıyon
18 yāni. zor ġızım ne edem allah bene ..... cıġara bİra9 deyōsuñ ya, ōl;olmusā...
beni¶kiniñ şēsi yok bē... ġızım, o dedi hocalık, o dedi to9turluk, sōkē bağarasından
20 dutuvē, yavrum ta keçiborludā sō beni ho¶lulara. hālel hoş olsuñ da, bi ġız..... tōb
tōbü yā rabbİ. neysē ġāri. pamu9ġaleniñ altında dedilē bi köy. şorası, ne köyü
22 arabayı çevirivēdiK;oraya dedi, o günüñ parasınnan seKzendutde. yedi biñ beş yüz
lira param; aldı. ço9 para benim için, o günü için. o zaman bi ġırız oldu bizim
24 do9umudu yāni. vēdik parasına, “ē?” “çāresi?” bu dedi yatıġanda bi hocu vā dedi,
orā görünüyō dedi. çevirdiġ; ōda arabaya, yatıġan. ōdā bi hocu vā dedilē, oraya
26 görünüyō dedi. şindi serinisar;oldu ya, hani eveli ġızılısar derlēdi. oraya vādİ9. oranıñ

2 bazarıymış o gün hañkî gündü yalan sulümiyen. çocu9 arabay gidēken, pisledi. ba9
 4 ġāri. ha99atTen de ayı deseñ ayı oluyō töbü töbü yā rabbim. hiş hancı miñ hamamcı
 6 miñ yo9. tuvālet arayoz. çocū hiç oraya girmedim için iki tāne pontulun bi şeylē
 8 etdik, uzatmayıalım, vādı9 hocaya. hocā ba9dı9. töbē töbē bencile hōlē 9ıllı sa9allı
 10 hōlē bi şey. ne; ydlni bilen yok. ē, hocu bu. ba9 ġāri. ölē ya! çocū ba9Tı. o biliyō
 12 zāten onuñ şeysi o, ēli¹. “bu çocu9” dedi, “burdu ġalca9. üç ay burdu çocuk durca9.
 14 gündü;üş kere o9ummuş kādılan bayyō olca9. burdan bi ev bulcāsıñız” dedim:
 16 “hocam ölē bi ev vā mı?” dedi hurdu yoluñ altında benim bi odam vā dedi. öda ba9ıñ
 18 bi yō dedi. baktıġoraya eskiden halı dokumuşlā biliyō muñ hana tezgahları vā durup
 20 durū. çārē yo9, netceñ? baş9a yo9 dedi. ev yo9 dedi. tamam dedik o gün için. heraqde
 22 o gün için girdik. içinē ġāri. ozmanların evde ceryan da yo9. çamb;aldı9 añması ayıp,
 24 bi çana9 çölmek bi şeylē. üç ay durcan ġāri netceñ? hanım ödā iki 9adınla bizim
 hanımla bi 9adın dā vādı bizim burdan giden. onu ikisin oray bıra9Tı9. uzatmayıalım
 gündü;üş kere o9ummuş 9ādı ..... ġāri ya! bem buray bıraktım geldim. o zuman
 seKzen dutde bābadaġda do9umu ġirizi vā mı, çocu9 hasTa mı, iki denē çocu9, ġız
 çocū burda mı!

N- çok sürmedi amā o yā!

18 M- sürmedi emmē ġāri benimçi amca hana şey oldu yāni im9anlā olmadı için
 20 zorluġoldu yāni. geldi geşTi de haFTanıñ ik günü varıp geliyom biliyō muñ? tezgah
 22 dişlimeyo, ayrı para vē demeye yüzümüz d;ölmeyō hana. onu demeġ; isteyom yāni.

N- sen yenici tekstilē mal do 9uduñ mu hiç?

22 M- hāyır. ben osman boStepeye işledim. sōrā..... onā işledim. hüseyin özcan.
 24 onu işledim..... dedi ya ona işlimedim ġāri. meraba dēriz de, osman boStepeyē
 işledik, onā işledik. deām ettik. allah rāzı olsun. ....haFta içi gidip geliyon
 oraya. üç; aFTa oldu. bizim çocu'lā tab; orda. 9adınlā ar9ıdaş; edimmişlē.....tütün

¹ ehli

diziyölā ya onlara kadın, ar9ıdaş edimmişlē sekiz on gadın. demiş ki ā9ıdaşñ
2 hanımına bi tānesi, “çocu’Tu bi gelişmē vā mı? demiş “bi gelişmē yo9” demiş. adam
demiş “mēmed; ābey haFTaya iki gün gelip gidiyō. bi gelişmē yo9.” “suleñ” diyō
4 kadına diyō, “beyi geld1 zaman benim yanımı ūrasñ bi yō” diyō. neysē pēşembē gün
pazartesi ... havTaniñ iki günü gidip geliyor. bi gün vādım. seni āmedā dey birisi vā
6 demirci o çağırībā seni dedi. neysē vādım yanına. ābey dedim be, sem;beni
isTemişñ, hayrolā dedim. otur ba9an huraya dedi. oturdum. sōra “bi gelişmē vā mı”
8 dedi. vallā ābey hincilik bi gelişmē yo9 dedim ben. üçaFTa geçdiydi. yi,mi yimbir
gün geçdi. ā9ıdaş, dedi, ba9 benim çocu9 vā dedi ..... ğabaday hōle ..... yaşında. o
10 çocūñ ğolları elleri de hōlē ..... biliyō muñ. ba9 bizim olan hu benim çocū görüyō
muñ dedi. “ölum ğoluñu uzat ba9an” dedi. çocu9 ğolun0 uzattı, çocūñ ellē bölē
12 zavallı. bizim olan, ne izmir ğaldı, ne isTambul ğaldı ne añ9ara ğaldı gidi’
gelmed1m. ço9 paralā dōkdüm, bunuñ şeysi yo9 dedi. allahTan gelem bi şey bu dedi.
14 benim bu çocūñ ğollarını eyessñ dedi, hu gördūñ arāzi vā ya dedi, hu gördūñ arāzilē
benim dedi. hu gördūñ demir dükkeni hu āle’lē dē benim. tüm o hocanıñ olsuñ dedi.
16 hocā benim kövlüm dedi. .... evdē çocūñ vāmış. bābadağñ köyündemişñ.
çocūñu dāraq¹ burdan götür dedi. “üle ābey durum bölē bölē ço9 bi şeylē etTim.
18 bizim olan benim deycēm bu ğidā senē dedi. bunlā par; ocası, şeyTan; ocası bunlā
dedi. töbē yā rabb1 sudü yāni. ödā bi ā9ıdaş ayarladı9. onuñ evinde gine toplaşTı9 üş
20 dud;ā9ıdaş. saba ezanı okundu, arabay;āşam sulediydik. neysē ğāri hocāla
hāqaaqēşTik. o gün içi yalan sulü yirmi beş biñ lire y1mi dut bim mi par;istedi. yim;bir
22 günde.

I- Eve ayrı para verdin mi?

---

¹ derhal

DEMİRLİ(MANASIR) - 1

MEHMET: o evê, yalan sulümeyen... ğızım. burdan çāşafłā götürdüm pakāt pakāt
2 üçē beşē ona mı duttu nasıl etti hocâ bi şeylē etTi ya, on:almadı ğālibā. deycēm, cāil
del:oluyō. neysē hāqalleşTik hocayla geldim ğāri yalan sulēmeyem deñizliyē geldim
4 yol param yo9du o paraya oray vēdim. bizim kulü bi asker ā9ıdaşı var ōda. o gün içi
dut biñ mi beş biñ mi ondan aldım. param çı'madı. o paray tamāmı oray vēdik.
6 bâbadādan buray gellken yol param yoğdu. ğurban:osmam:mıdı hindi geşmiş gün
allah bin kerrāzı olsuñ yattı mekan cennet olsuñ ikisiniñ de. onuñ arabasınlan geldi.
8 o parayā o almadı. deñizlidem:buray geldim. deñizlidem: buray par:almadı. deycēm
ğızım lsan olan hē şey görüyō hē şey geçiriyō. cığaray getircez ya. bu çocuğ:olmusa
10 bem bu cığaray.....

DEMİRLİ (MANASIR) - 2**Mehmet Çakır****Yaşı:** 65**Mesleği:** Keresteci**Tahsili:** İlkokul mezunu*- Adın ne amca?*

2 - ismim oduncu memet, mēmet çağır.

- Yaş kaç?

4 - yaş, a'mış beş.

- Kaça kadar okudun?

6 - beşe ğadarÒ okudum.

- Mesleğiniz neydi?

8 - meslēmiz, hizarcı, mahrūkatçı. keresteci yāni. benim öl´ bi huylarım vādır, yontulmadıj Ò adamı düzeldirim. siziñ de ğarılı ğocalı yontulmadıķ bi yanıñız varısa
 10 tomruğuñ āzınā veriP düzel'mē hazırım. barmaķları kestirdik ondan sōra bıraķTıķ.
 bu, seksen ikide Filen oldu, ondan kerı keresteciliği bıraķtıķ. başķa, başķa, Şimdi,
 12 hanımlā ikimiz burda mal dikiyoruz. basıyoz türküyü ikimiz:

ğavŐı ğavŐı evimiz/ can yürekden sevimiz/ bu sevilev bizdeyken/ nasıl olsā ölürüz

14 ben ölcēme ğarınıñ ..... ölsüñ deyon yāni.

ama benimÒ anım biliyō musuñ adam evkenden ölsüñ anamıñ yanını zeytin a'lımā

16 gidelim deye baķıyō favķÒ ediyom biliyō musuñ. saf görünüyovum. öldürmüden nası

gitcek? en eyisi öldrūsü öteki düyyāyā gidince, çayı ğāveyi kim biŐirivecek deye

18 yanımda aldım geldim dēsiñ ya. o ğıdā basit. açıķğözün deme. üsküdarı gittim, bizim

düñürlere. ilerden vapır geliyō, cetun du vā üzevimde, eminönü vapırına binen dēken

20 beşiktaş vapırına mimmemişim mi? ıhlamur caddesini çıķıncı ğözüm aydınlandı.

ovdā dā vavdı biliyō muñ? birķaç babıdālı. hōl´ çıķTıydım. mēmet dedim bi de eski

22 reisiñÒ ölu kenan vādı. kenan siz beni arımañ beñ sizi avavım dedim, aķŐam bi de

yimek yerken annesigiliñ yanda şeñgül aqıllıyız deyë gezmeyelim bizim gız dedim
 2 ben. böyün eminönü vapıvını binen dēken beşiktaş vapırına a'lāmamış mın? dedim
 ben dañgıla'līmō eyce kimseyē.... ğāri. şindi, enişTe, çok memnūnum. neden de.
 4 bubañıñ köyündü vāli olcāña ğarıñıñ köyündü köy bekcisi ol, hanımıñ köyünü zāret
 ettimde çok çok ..... bem bileñ hanımıñ köyündü yüksek ğāveyō oturuyon. bu du
 6 hanımıñō āzını ba'mış köyü gelmiş desiñlē deye ōdu soruyola bene enişte
 şuruyō otur. neden orayō oturcaz yā? yoqarı oturam hiç olmassa köyü geldik deyë
 8 elli gişi fazlı görem deyon. sem burayı geldiñ mi hiç aşā yerē oturma. sandāleyi
 bulumassañ bev veren altıña. biz her zıman güveyleriñ her zıman yüksekte
 10 gezdinō isTeriz. tabm yā. tabm ne demek yā, reis bilen ederiz. kırk gün deyus olcāña bi
 gün reisō ol ya.

12 - Keresteciliği bırakınca ne yaptınız?

- ayrı kömür ticāre'cilm yapTım. ondan kerı doksam birdē qazā yapTım tırafık qazāsı
 14 yapTım. yeñgeñi ğaybettim, bir sene, ayā asılı yatakdā yattım gızım. ayakda hālā beş
 dene demir vā beş dene piqatin vādı ayakda, ğırıldı, zararı yoq şindilik allahı şükür.
 16 oturup qalkıp yûrüyübiliyoruz. allah öl' bi acı sızı vevmeyov. allah onu bizleriñ
 başını vevdi, sizleriñ başını vevmesiñ. büyük büyük bi tecelli geçirdik. bu arıda iki
 18 senē gezdik, bu ombir yaşındı ğaldı. bunu gittimiz yerlēde bi annō aradıq. bu ğarı saf
 göründü, ağırbaş göründü. tabm iki gün sōrā sivas qañgalı gibi bacāmı dutup
 20 durmasıñ mı? adamı saF yerinē dutuyo ğarı milleti çok ğuvnaz oluyō. baq saqın
 inamma, benim gızıñ āzını baqıp da, benim ğarı müslümadır deyë inamma.
 22 müslüman anası cāvır bubasıdır. şindi ğavgō edemeyoz, dövümeyoruz, ğavgō etseñ
 dövseñ dört çocuktan kerı, hırlı adamō olsa ğarıylan geçinmıdı deyus demesiñlē deye
 24 peki hanımefendi deyoz. geçen gün mutfakta bılaşık yıqāken uyumuş ğalmışın. ey ki
 battāniye u'müş üsTüme yāni. ğarı milletinde mēramet olmayo hā! illi yıqaycāsıñ

- 2 bulaşı çamaşırı dedi, şimdi bi yerè gidiyom, savayköyü gidiorum, gavacsuyu
 2 gidiorum. akşamı gün aşincayı gadar dön deyō. dōmmessem üş gün cezā veriyō
 bene bilaşı sen yıkcāycaşıñ deyo. bak ğari yarıñ seniñ olcāñ dā o. yāni sen de haliç
- 4 vapırını binen dēken üsküdar vapırını bimme. şimdi evke'liğin enişTe beşō oy yēdē
 yeri vādır. atō alısañ ğāyet atik başlısına, hanım sevēseñ çatık ğaşlısına, olan sevēseñ
- 6 siyah saçlısını, köpek beslēseñ ğara başlısını besleyceñ. atıñ atik başlısı yedi senēdē
 bi yaşını girē. hanımıñ çatık ğaşlısı yedi çocuğdam bi çocuk annesi gibi görünür.
- 8 ğolañ ğaşlı bi ğarı alısañ iki çocuğdan kerı boşumā kalkāşıñ ğocu kafalı bi beygir
 alıñ, iki ğoşudan kerı vurmā kalkāşıñ.
- 10 -*Şimdi ne yapıyorsunuz?*
 -şimdi emekliyin. ben hanı hanım saymısā parā saymayı bilmiyon ğızım. geçen gün,
 12 emeklidē beş yüz kusur biñ lirō aylığō alıyon, yedi yō bey yañıldım sekiz yō benim
 hanım yañıldı. biraz Fazlı bi parō olsa vāhbi koç gibi bi sabancı gibi bi par olsa parā
 14 dā sayımaycaz biliyō musuñ. nūri dedeñē sule, sē aklıllıyın deme, senē beñzimez ne
 saflā var ımış de. mēmedō amcam çok saF ımış de.
- 16 - *Çocuk kaç tane?*
 -çocuk beş Tāne. üş ğız, ikō olan bi dē hazıvō olan vav altı tāne. üçō olan üş ğız.
 18 beşiniñ everdik, bi tānē dē evlenceğō olan ğızımız vav. okuyō bu da, ēli keyf kerata.
 istedimē peki deyō istedimē hayır deyo soñ kesnē oldūndan biraz şımarık. okuyō. bu
 20 biraz siyāsāt zamanı oldu biliyo muñ, bu okursa ne tansu çillerō olū ne imren aykurt
 olū bu.
- 22 -*Ne zaman geldiniz manasırdan?*
 -a'mış yedide. evlendi'den soñuru geldik. a'mış altıdı düğün yaptık, a'mış yedidē
 24 göşdük. altı senē Filen kirādā oturduk. kirādā oturuken bu bināyı yaptık.burayı
 göşTük. öylece yaşantınıñ kimisini sağ yandan kimisini sol yandan geçerken
 26 yaşımıñ emniyetini bulmā çalışıyoz. yalınız, inamma ğızım, yaşadığın müddetce,
 helē benim gibi soñurdan ellisinden kere ya bulaşıkcı olūsuñ ya çamaşırcı olūsuñ.

DEMİRLİ(MANASIR) - 2

- enişTe, ordağ0 adam 0l0 ediy0muş deye sen dē yarın b0l0 etmē ıalkāsañ eyi
2 değil. bizim ğız uredmēse, yañlış bi şey dūşümme. ben sizi arkıdaş biliy0dum b0le
ğarılı ğocalı oldūñuzu bilsem sāten ğonuşuvēmezdim ya. 0luñuzu allah baęıřlasıñ
4 uzum boylu olsuñ güzel huylu olsuñ, eviñ dire’lisi olsuñ dāmādiñ yele’lisi olsuñ.
- *Manasırdan ne zaman geldiniz?*
6 - manasırdan yirmi üç yaşında geldik., bubamıñ yanındaydık. orda arāzmlerimiz vardı.
tarımcılık yapıy0duđ, zirātlan ūraşıy0duđ. arpā buydey, ğavın ğarpız, ūzümçölü ğadā
8 varıdı yāni. bağları filen meşurdur bizde. kestānelik meşurdur. her arazimizden vardı.
arāzimiz boldu yāni. bolluğ geldik, var, ğinē var, çok arāzml de, bağay yoğ. ordan
10 bolluğtan buray ğı’lığı dı geldik. kirā evi ğövmedik, onu ğövdük. sizlev dē yaşıdñız
müddetce, işTe merterde evimiz olsuñ, çapā ğam merkeziniñ yanında huyumuz olsuñ
12 demeñ yāni. ucun ucun yapıñ geçiñ. canım qālelidē bi dükken0 alısıñız, s0ru ğidē
ğam merkeziniñ oldū yerden aqsarayda bi ev alısıñız. ben hana āşamları ğalcām
14 zaman tā aęvayā ğadā giderim yāni. vapırlan istēsem vapırlan, arıbaylan istēsem
arıbaylan ta orda yaşı gelirim.
16 - *Siyasetle de ilgileniyormuşsunuz herhalde?*
- siyāsetlen çoğ0 ilgilenirin. añkarıda ğav0lan, babıdağında değ0 0lan. beyaz
18 güvercinden başka bi şey bilmen. siziñ fikret0 ūnlü benim arkıdaşımdır. ıarımam
milletvekili sıpor bağanı. bu sever de māsun türker dē benim arkıdaşımdır, onu da
20 genel başıan ettik. mayısıñ oy yedisinde ıurultay vādı. ıurultay delēgesi yindir. ordu
da, ūş kere oy ğullandığ yāni. bi teşviklen geştim yalıñız şölē bi şey, sizlē benim
22 evlātlarımıñız. siyāset yalanı be’limez. siyāset yalandır dēlē de, sen kendi
memleketiñde yalan ğonuşsañ ūş ğün s0rā yüzüñü parlar. ben hayatTa siyāsetimde
24 yalan ğonuşmadım. yapıcağsam yapıcam dedim yapmaycağsam yapmaycam dedim.
beş biñ Tāne kestāne aşladıvēdim. ğırayyē dağından demirli dağına. babıdağında
26 vāsitasız yer ğomaycam dedig0 onu ğomadık. memet ğocuba’maziñ köy0 işleri
bağanıyken ğarācasu, ışıklar, antalyā yolunu ğadar geyre harābelerini ğadar yol
28 aştırmađ allah benē nasıb0 oldu. neden de, gecē bi doęum oldū zaman can ğurtulsuñ

- amacıyla yaptım. adım geşsiñ dey değil. cenābı allah bene onu muaffaęđ etti yāni.
- 2 burdu benimđ adım geşsiñ deyē yapTırsaydım gızım, allah beni muaffaęđ etmezdi.
- ben işTe şişli belediyē başkanı gibi, illi benimđ adım geşsiñ demem sarıgül gibi. ben
- 4 yaptım bi şeyi allah vızası için yapavım, allah dā ona beni muaffaęđ eder. hana böl´
- bi muaffaKđ olduğ, belediyē başkanlından Fazla babıdaęıñ dileklerini yerini getirdim
- 6 yāni. belediyē başkanı dı siyasetten geşmedir ama o vermlerse alır. partisinden hāriş
- değildir, vermezler anęarada adamıñ olūsa vavdıęıñla alısiñ gelmsiñ adamıñ olmassa
- 8 körölu vampasını, polatlı vampasını çiğnē gelmsiñ. bu gıdā basit yāni. hana isTambula
- gidēken şey rampası vādır, bilecik rampası vādır. hişbi rampıdan ęoręmassıñ, bilecik
- 10 rampasından ęoręāsiñ. allah gorusuñ bi arabanıñ dişlisi girılsa, elli tāne arabayı
- endirm dereyē gadā. hana ben isTambula ondan gitmegđ istimem yāni. tirenlen gitmē
- 12 dā tercih ederim. ama siz istambulu gitcez deyōsuñuz, siz tekirdağı gadā, edirneye
- gadā filen gidēseñiz erdal kesimliniñ yanını gidibiliriz. izmirden ęanaękalēden geçip
- 14 ecāabat boğazından geçip gelibolu üzerinden gitmeęđ istēseñiz onu du gidibiliriz
- yāni.
- 16 - *Belediyede sizin göreviniz neydi?*
- hāyır belediyēde değil, ben babādaę ilçe başkanlığı yapTım. yāni yivmibeş senēdem
- 18 bevi, seksen dōrttem bevi ilçe başkanı hiş değişmedi. seksen dōrttem beri hana bu
- arıda, bu deligelik, veyā parti başkanlığı vesāre kişsel alımı satılı. hana bazara malı
- 20 ęekēsin malıñ eyisi parđ ettm gibi adamıñ eysini de orda ayı´lālā yāni. görevini yapana
- seslemmezlē, görevini yapmıyana ertesı gün... bięassā bizim rāşanıñ hiç aFFı
- 22 yokTur. hemen değişTirm
- *Cezaevindekileri affetti ya?*
- 24 - affetti de hana partisi nāmına yarar getirmeyip de zarar getireni ertesı gün
- değiştiri. rāşanıñ kānunu öledir yāni. bize şindi yerlisi dē lāzım, kürdü dü lāzım.
- 26 diyarbakırda leylā zarası dā lāzım. onuñ yanında o sabah gāvaltısı, o gıdā olcak yāni.

şindi babıdağında şöl' bi konu var: dindav, hocu çok derler. yivmi iki tâne cāmisi vā
2 derler. eveli on sekizdi, şindi yirmi iki tâne cāmisi oldu. babıdağının neresi dindar
derleşe, ben mollāmāt dindardır devim. mollāmet köyü. neden deycej 0 olūsañ tesbik
4 duāsı bitmiden cāmiden çıkanı hiç hayattā görmedim. üç yūs senelik moll0 arif
ismindē bi hocu var ımış. bi tānesi cumā namazını ğılmış, iki rekat ğılmış çıkavkan
6 cemaat durduruyō, yavrum nereyē gidiyōsuñ? deyō tarlıdı bi işim vā. deyō namazı
ğıldı'Tan sōra barabar gidelim. ha bālımıdan hayvanı damı so'muşuñ ha tesbik duāsı
8 yapmıdan cāmiden çıkmışuñ derler. bunu bi mīkat bilmişler, üç yūs seneden beri beş
vakit namazıñ beşinde tesbik duāsı bitmiden cāmi kapısınıñ açıldını görey yoq. eñ
10 Fazlā müslümanlık nēdē dēleşe ben mollāmatta derim. babıdağında yirmi iki deĝi
istēsē kırk iki tāne cāmisi oluñ.camilēdē birē sırā adam oluyō, tesbik duāsı bitmiden
12 cāmiden çıkan oluyō. neresi müslüman0 amcam? ben şimdi böyüğüm, burayā bi
şeylē sormayā geldiñiz. ben sizē yetenekli bi büyük yapmasam sen beni büyük yerini
14 soqā mısıñ? ĝāle bilē ğatmassıñ, ĝar savuranıñ birisi dēsiñ, lañğır luñguruñ birisi
dēsiñ. tecrübisini bilceksiñ. hayatta yaşadığıñ zaman bu bubalını bilcek sen
16 d0 annelmiñ bilceksiñ baq bi çocumuz vā deyōsuñ. işTe böyün bunu bulalım, yarın
hunu alalım, hāyır adam. bu aFTā bunları0 idār0 edelim, biraz par0 atıralım,
18 ev0 alalım, barq0 alalım, altımızı soñ model bi bē mē vēsinden bi araba alalım de mi
enişTe? par0 atırdığıñ zaman da böl0 alalım dēsiñ. hana, aferim ülen, nūriniñ ĝızı
20 māşallah olunu bē mē vē taqsiylen gezdiriyo dāmādı dedirebilceksiñ. adamı yaşadan,
evdeki ĝarıdır. benim ĝarı gibi sabālan ne zıman ölcek dey baqāsañ ĝarı ĝarı mı olū?
22 *-Teyze nereliydi?*
-deyzeñ0 aydınlı. çünkü aydında eşkiyā çok çıkā.efē çıkā dēlē inamma. hırsız
24 *çıkā. ĝālarıñ boğazından altın çalan adamdan efe mi olū? hırsız0 olū. bunlā o*
memleketiñ msanı. orda iki efē çı'mış, biri yörüg0 ali efe, bi de, atcalı kel mēmed0 efe

DEMİRLİ(MANASIR) - 2

bu yürüğ0 ali efeniñ veyā da atçalı kel mēmed efeniñ hayātında qafı duyulmamış. bi
 2 gün çağırçalı mēmed0 efe, ırazı alcā zaman, arpazı(?) yaqmā gelir. yaqmā gelince bi
 tānesi giderler olmaz, giderler olmaz, āniñ ğızını alıy0muş, köyüñ eñ saşkıni eñ
 4 düşgünü demiş ki duruñ0 olum. bi ğız ğarı için köy yakılmaz, ben söz mendilini
 getiriveren dev. ğāvèdè ne ğidā adam varısa gülerler. saşırmiş bu de Yus derler. varı
 6 bu āniñ orıya, ā, bu ğızı neye vēmeyoñ sen? ğızıñ gōñüllüymüş, eFe köyü ya'mā
 geldi. ğız yüzünden köy mü yansıñ? vè söz mendilini adamıñ. ā der ki benim
 8 eşkiyāyā verilcek ğızım yok. üle de Yus der efeye, seniñ heqal parañ mı var? sen
 nāzillidè tiren soyduñ d0 ondan olmadı mı der. o tiven soyākan yāni āniñ o saşkın
 10 adam gövmüş. başka görey yoğmuş. ben efeye deyivècen der. ğarıya demiş, ğavı o
 söz mendilini alıver, bu iş biraz yārını sardı der. o sırı vermiş ğızı vermiyecekmişmiş
 12 oraya. bi de atçalı kel mēmede dev ki, alı gelm söz mendiline ğāveniñ önünde atıverm,
 düşgünü yapar, çağırçalı mēmed efe, ırazlan. bi de atçalı kel mēmet de köyüñ birine
 14 habev yollamış. seneler senesi dağda gezer. huqqat bilmezimiş o atçalı kel memet.
 hayatta kimseyi incil'memiş. biz bu köye su getirdiriz. etiraf köylèden āniñ birine
 16 haber yollar. fiqan köye hu ğidā boru alsıñ yollasıñ. o köyüñ mūtarinā der ki,
 qordeleyi kescè gün beni habar versıñ. şindi çeşmè yapılır, su gelir. atÇalı kel mēmed
 18 efeyè haber verilir, gelir tası elinè alır atçalı kel mēmet. parā eliñ tas eliñ, nam atçalı
 kel mēmediñ der atçalı kel mēmet. hanı bunlarıñ hacısı hocası eşkiyādır yāni
 20 aydından efe çıkmaz eşkiyā çıkar. şindi, para eliñ tas eliñ, nam atçalı kel memediñ
 der. hanı bunlarıñ hacısı haocası eşkiyādır yāni. aydından eFè çı'maz eşkiyā çıkar.
 22 çok qaf yalansız, çok mal haramsız olmaz derler. dövü bi şeydir, burda haram
 ğatan zeñginler, babadağ zeñginleri heP gi'mişTir. küldür paldır. öl' gi'mişdir. işTè
 24 evi ğalmamışdır, bākı ğalmamışdır. ama işçisinlen heqallaşan ālā ğalmışdır ğızım.
 benim seneler senesi bir şeyim vardır burda, tesellim vādır, siz ikiñiz dè benim
 26 evqādımsıñız, hayatta parañızıñ içini yalanlan haramı soqmañ. buna hanı, ikiñizden

de bi evqat gibi istiyorum yāni.

2 sen doldur benimki ılığÖ olsun. yalan gonusūken dilim damām ğurudu.

...

4 - ali şavkı dayı benı iyi bilir. o hiç hocÖ öñünü varmıdan yāni ğurāni kerimÖ oğurdu.

hāfızlık yapardı. onuñ süqālesi biraz dā oğumuşdur. üş ğardaşıñ üçü dü ure'mendir.

6 onuñ bābası hasan hüseyiñ amca, deñgeli bi adamdı. bināniñ om beş ğatlı oldūna
ba'mā evqat. illi temelinē bağ. işte o olcāmış, bu olcāmış, yañlıç. illi temel. şindi,

8 hisar köyü vādır. o köyüñ birkaş tāne sayılı adamı vādır. o köy' gelceğÖ olan beqāyı
sayı'lar. bāzıları vādır, kaldır çaldırdır. bunlā her yerde deyiverm durū. yāni

10 babıdağında dā vādır. benim köyümdü dü vādır. kendiñize zarar vēceğÖ adamlardan

her zaman ğaçınıñ yavrum. yarar verceklerleñ gonusuñ. ben dahi ki size zarar

12 verceksem benlen dahi ki gonusmayıñ. bu ādemölunuñ bi vergisidir. şindi ben
burlāda arzettiğiniñ bi şey varsa siS soruñ ben cevaplayan.

İNCİRPINAR -1

Ali Şevki Ocakoğlu

Yaşı: 86

Tahsili: Ortaokul mezunu

Mesleği: Çeşitli işlerde çalışmış, şimdi emekli

- *Amca nasılsınız?*

2 - nasıl görüyösañ ule. hôle yanıbaşımaya otur da gözüm görmediği gibi gulām da duymaz. hinci eliñi ve baķan hoşgeldiñ seniñ adıñ ne?

4 - *Benim adım Işılay*

- afedesiñ nerelisiñiz siz?

6 - *Babadağlıyız.*

- hoş geldiñiz sefā geldiñiz.

8 - *Hoş bulduk, nasılsın amca?*

- nasıl görüyösañız uleyin

10 - *Yaş kaç amca?*

- ne bilen seksenden yoķarı sayıyoz0 işTe. seksenē gadā saydık da, seksen altı

12 yaşındayım ben şimdi.

-doğma büyüme buralı mısın?

14 - burdu doğmuşum. şimdi hemen söyliyeyim. eyi dikķat et. yirmi doķuz ekim biñ doķuz yüz yirmi üşde, ben beş aylık çocuğmuşum. cumhūriyetten evvel düyyāyā

16 gelmişim. bem beş aylıkķan cumhūriyet ğurulmuş. beş hazıranda ben düyyāyā gelmişim. ekim yirmi doķuzda da cumhūriyet ğurulmuş. bule işTe. yāni o ğünden

18 beri, allahıñ verdiği yaşlan allahıñ verdiği ğıdāyla¶ allahıñ izinlen yaşayyoz

baķalım. gezdik, tozduķ. nereye mi gezdim. üçüncü sınıfı hisarda, yanıbaşımızda

20 hisar köyü var ya, üçüncü sınıfı orda bitirdim. dördüncü beşinci sınıfı, sarayköydeki istasyondaki ğāzım oķulunda bitirdim. altı, yedi, sekizinci sınıfa, denizli lisesinde

bitirdim. bin doğuz yüz kırk iki senesinde asker oldum. dört sene askerlik yaptım.

2 bin doğuz yüz kırk altıya kadar. uçaksavar topçusuydum kendim kayseride.

-Savaş yıllarıydı değil mi?

4 - ne?

-Savaş yıllarıydı değil mi?

6 -ha, ha, ha, de gidi, de gidi, de gidi, ha, ha, harp deyivéseñe de gidi evqādım

de. şimdi hemen kafanızın içersinde bulunan kameraları efendime söyleyeyim,

8 avrupaya çeviriñ, avrupaya, avrupaya, avrupaya. bak, almayya, hoqqandaya iki günüñ

içersinde aldı. almayya, hoqqandaya iki günüñ içersinde aldı. o zaman almayyanıñ

10 başında hitler diye bir adam vardı. efendime söyleyim. hollandaya aldıkTañ sōra,

hāyır hollandanıñ öbür tarafında baltık memleketlerinden biri, ne oranıñ adı. o bizim

12 tükettiğimiziñ yarım misli hububat tükedyō. hollandanıñ öbür tarafında.

-Belçika mı?

14 -belçiğa değil, belçiğā aşā yanda. almayyayla, hoqqanda arasında belçiğa.

-Avusturya mı?

16 -avusturya değil ıı, baltık memleketlerinden bu. allah allah, poloyya poloyya.

poloyyayı aldı bak poloyyayı aldı. yāni şimdi, bak size yalan gelir. siz deñizlidē

18 durdūñuzu göre, menderes nehrini gördūñüz mü hiç? menderes bak şimdi. alman

uçakları, sivil halkıñ üzerine pike yapıyōlar böyle. böyle. yapıyōlar inammassıñ

20 evqatlarım yāu, insanların ayakları, gövdeleri, kadınlar, gızlar, çocuklar, perperışan.

yatan, ağlıyan, ölen, can veren, anam deyen, bubam deyen. alman uçakları pike

22 yapıyor böyle. yoluñ üzerine, millet varşovayı boşal'mış anladıñ mı? sabah sāt beş altı

sırlarında allah allah, öyle yāni, öyle, öyle. öyle bir acıklı gün öyle bir acıklı. yāni o

24 zaman şindiki gibi evlerde, şehirlēde bi vilāyettē bi sinema var. o zaman düyyā

haberleri deye esas filim başlamazdan evvel düyyā haberleri deye bi şey veriyor,

26 haber veriyō, haber. hemen alman ordularınıñ ođla gösteriyor vay efendime

söyleyim. hollandadan belçiğayā geldi, belçiğayā dediler ki, bak şimdi, gazeteler

28 yazdı. belçiğada barajlar suyu goyuverirlerse, bir metre bir buçuk metre çamuruñ

içersinde, suyuñ içersindē çamuruñ içindē galır, haqbuki hiç hiç hiç diñlimedi adam.

İNCİRPINAR - 1

ordan geşdi. ondan sonra, baķ şimdi, bunlar size tarihî hikāye gibi bi şey oluyō bu
 2 amma masal gibi baķ şimdi almayya ile firansa arasında firansızlarıñ yaptığı bi hat
 vardı, majina hattı deye, majina hattı deye. almanlarıñ da firansaya qarşı yaptığı bi.
 4 dilisürt(?) hattı deye. bir askerî hat şey vardı allaşıldı mı? faķat almanlar firansızların
 majina hattını hiç hiç şey saymadılar. aleyna ve aleyküm seķam. o zaman italyada
 6 musolini deye bir adam vardı. faşist almayyayla bir oldu. o yunanistanla
 çarpışıyordu. almayya gelesiy ğadā, yunanisTanı çigñedi geşTi, bizim edirneye geldi.
 8 edirnedeki bulunan suleyivē. orda bizim bulunan meşur bi cāmi vā ya. selmîyē
 cāmisiniñ iki mināreniñ ortasına türk bayrağını asmışlar. almanlar göresiye, hayrola,
 10 ne bu? burdan bu tarafā geşmeñ. meriç nehri üzerindeki köprüyü bizimkiler atmışlar.
 demişler ki hayrola bu köprüyü neye attıñız? e işTe siziñ türlü vāsitañız var. ama biz
 12 yarım sātta bu köprüyü yapardık demiş almanlar. o ķadar bir azmış, azgın bir canavar
 gibi avrupaya avrupaya avrupaya. ondan sōra efendime suleyim, bizi doķummadan
 14 bulĝaristana geşti, bulĝaristandan efendime suliyim, çeķoslovakya, macaristan,
 sırbistan, ondan sōra aleynā ve aleyküm seķam, rusya. efendime suliyim, ve bu arada,
 16 evqādım, bu bir masaldır, uzundur bu. şimdi, şimdi, bu arada, bu arada ameriķanıñ
 sekizinci ordusu, efendim, mısırdā mısırdā ķaraya çıkTı. bunuñ qarşısına rummel
 18 deyē bi adam gönderdi. albay rummel deye. baķıñ size bi şey söyliyem, hiç düyyā
 tārihindē görülmüş deĝildir, bu rummel dediĝimiz alman albayı, bir seneniñ
 20 iķerisinde mareşaq0 oldu baķ, bir seneniñ iķerisinde mareşaq rummel oldu. veķasılı
 keķam uzatmayalım işte. almayya tā moskovāya ombeş kiķometreye ķadar yaklaştı
 22 ama ameriķanıñ firansada ren nehri üzerinde bir köprü varmış. o köprünüñ mutlaķā
 baķıñ, baķıñ, baķıñ, baķıñ, o köprünüñ ren nehri üzerindeki köprünüñ atılması
 24 gerekiyormuş. hitler demiş ki: üç uçaķ havālansıñ dinamitlerle o köprünüñ üzerine
 çakılsıñ, o köprüyü behavā etsiñler. birleşmiş ameriķanıñ askerleri ordan geşmesiñ
 26 yāni. nakil vāsitaları, harp vāsitaları ordan, ordan firansa iķerlerine gelmesiñ. şindi

İNCİRPINAR - 1

şindi işTe o köprüyü atmag0 için, üç gişi demiş hitler, doksan altı gişi çıkmış, biz
2 gidē imhā ederiz o köprüyü deye. yāni almanlar.
şindi sahmıfeyi ta baş tarafa çeviriyorum. eyi dikkat ediñ. hitler dediğimiz adam
4 atatürk zamānından, atatürkle orda ğonuşmuş. ama atatürke demiş ki, “kemaq, demiş,
bu hıncı ben avrupa devle’lerinden alırım ama on sene soñura ama yirmi sene soñurâ
6 demiş ve her nasılsa nazım partisini ğurmuş, nazım partisiniñ başğanı olduĝTan soñura,
çaĝırmış sana. sen kadın hastalıkları doĝtorusuñ. demiş ki: doĝtor hanım, hasta bir
8 kadından saĝlam bir çocuk olur mu? olmaz demiş, sen olmaz demişsiñ. bir hekime
sormuş: doĝtor bey saĝlam bir adamdan çürük bir çocuk meydana gelir mi? hayır.
10 saĝlamdan saĝlam olū, çürükten çürüĝ0 olū. işte bunuñ için almayyada bir temizleme
hareketine girmiş. neyse uza’mayam. öbür taraf acı’lı olū bunuñ öbür tarafı acıklıdır
12 anladıñ mı? efendim şindi ilkoĝkullarda ilkoĝkullāda yahudi çocuklarına gettistirir,
alman çocuklarına, eziyet ettirmiş orada yāni, eziyet0 ettirmiş. yahudi çocuklarına
14 gettistirir, orda eziyet etmeye alışĝın olsunlā sōra, mahrūmiyete alışĝın olsunlā deye,
çocuklara iki gün üş gün aş bırakmış oĝul çocuklarına. böyle böyle hitleriñ bitaĝım
16 msanlıĝ dışı hareketleri, tavr u hareketleri vardı işTe. ondan sōra yāni, biñ doĝuz yüz
otuz doĝuzda zāten o, aklıma gelmedi, baltıĝ deñizindeki o dalzik deye bir şehir var
18 ya hayır, dalzik, dalzik, baltıĝ denizinde. beynelminel bi şehir burası da, amma şindi
hitler deyō ki almayyayâ äittir deyoru. diĝer bütün devletler diĝer milletler deyō ku
20 hayır burası milletlerarası bi şehir. hitler hāyır deyō, götüñüz sıkıysa geliñ hadi deyō
işte dalziĝi de aldı pa’lattı. hāyır, burası almayyanıñ dedi çı’Tı işTe. bak, evlādım
22 ondan beş sene evelki adam yüzlerce dışarıya, yahudi bunlar deye ĝurmay subay,
beşinci ĝol deye beşinci ĝol deye ĝurmay subay çıkarmış. hep ĝurmay subay
24 yetişTirmiş, gitcē memleketiñ dilini hep ana dili gibi ure’miş, orlara gi’miş evet. ben
yahudileri sürgün ediyom, almayyadan sürgün ediyom deye. işte, efendim. eĝer siz
26 bunuñ daha heyecanlı bir yerini oĝumag0 istiyosañız, neydi o kitabıñ0 adı,
allahısmarladık deĝil de şinid a’lımâ gelecek o kitabıñ adı da, işte işte işte. yāni ne
28 olūsañız. belediye arabaları, belediye arabaları arazözler, yañĝın söndürcez deye,

İNCİRPINAR - 1

daha evelden hazırlanmış arazözleriñ içersi benzin doluymuş, yağına benzin
 2 sıkılmışlar. çünkü baştakı şey alman alman beşinci goldan bi adammış başdakı. emir
 veren adam öyleymiş. bu beşinci gol çıkardığı y+ı+de, hollandada, belçikada,
 4 poloyyada, firansada hep buleymiş işde. daha çok uzun gider burda keselim.

-Hacca gittin mi amca?

6 - hāyır. gi'medim.

-Kaç evlat var?

8 - sizē demedilē mi burda? iki gız bi olan evlādım vā. biri bu, bu sizi ğarşılayan. bi dē
 bunuñ güccū vā. biñ dođuz yüz ell0 üç dođumlu, bi de bin dođuz yüz elli beş
 10 dođumlu vā. o denizlide duruyō ölüm işte o ğadā. denizlideki ölümüñ dört tāne çocū
 var. burdakı yukādakı gızımıñ bunuñ güccū gızımıñ da iki ölunlan bi gızı vā. gızımıñ
 12 biri uretmen afyonda. anladıñ mı, ğocası da uretmen. ölu efendime suliyim, vāli
 muāvini miymiş, neymiş. işte. denizlide, o, o ğörevde. biri de bir fabriķada işçi. onu
 14 everdik. işTe böyle. hacıya macıya gitmedik. şindi belki sizler bu yoluñ yolcuları
 olduğuñuz dolayısıyla amma biz de bu yolda mürekkep yaladık.

16 *-Amca ne iş yapıyordun?*

- ne diyem sene. sene şimdi yalan gelm benim yapmadığım tek bir şey ğaldı. bi şey
 18 söylesem inanī miñ? her şeyi denedim, bi hırsızlığı denemedim. elli beş sene bu
 memleke'lēde doğtorluk yaptım.

20 *-Nasıl doktorluk?*

- bayā doğtorluj 0 işte. allah allah, bayā doğtorluk. hastalıkları tedāvi ettik, kadınları
 22 bađtıķ, çocukları bađtıķ bağtığ0 ölu bağtığ işTe. daha nasıl anlatayım? hañki
 kadınlarıñ çocū olur hankikiniñ olmaz. ne zaman olur ne zaman olmaz? deye deye
 24 bizim zamānımızda her evde beş altı sekiz tāne çocuk vardı. şimi biz de gittikten
 sonra işler hep deñiştı. allah allah.

26 *-Sen bunları nerden öğrendin?*

- babadağına gelen her doğtorla arķadaş oldum. babadağına gelen her
 28 doğtorla arķadaş oldum.

...

İNCİRPINAR - 1

- heyecanlandığım zaman olam biten şeyleri unuduyom ben. ahmet hâşimi biliyor
 2 musuñ sen?
-Bilirim, bilirim.
- 4 - ahmet hâşim üç yaşındayken bağdattan istanbula getirilmiş ve merdiven şiiri var onun.
- 6 ağır ağır ineceksiñ bu merdivenlerden
 eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
 8 ve bir zaman bakacaksın semāya ağlayarak
 sular mı yandı? neden tunca benziyor mermer?
 10 seyret ki havāları akşam olmaқта
 eğilmiş arza kınar, muttasıl kınar güller
 12 alev gibi durur dallarda kıanlı bülbüller
- 14 - biliyorum da heyecanlandım. işTe reşat nüriden dutuve, ondan soñura hañki, biçök
 biçök biçök romanlara okudum okum. edebiyāta çok meraklıyım alaşıldı mı. bu
 16 arada eski türkçeyi okuyup yazmayı öğrendim. kıurān okumayı öğrendim allaşıldı
 mı? meseqā rızā tēfik bölükbaşı vā sen edebiyatcısıñ. bazı msanlar sevmez. fakat, ben
 18 şiirlerine hayrān0 oluyom o adamıñ şiirlerine. efendim, hana ne diyolar ona?
 suleyiv±. allah allah, türkiyeniñ osmanlılarıñ dışışleri başkanırken rızā tēfik
 20 bölükbaşı. böyle yāni.
 sevir māhedesini imzā e'miş o. haqıbuki durum o gün uleymiş, imzā etmek
 22 mecbūriyetinde ğalmışlā. şindi onuñ bir şiiri var:
 bizim taraçada inciv0 altında
 24 sana tükenmez bir masal dinlettim.
 sen sıdk ile dinledin beni.... deye
 26 demek sē edebiyat öğretmenisiñ, tamam çok teşekkür ettim o zaman o zaman
 çok teşekkür ettim.
 28 *-Amca ben senin bu söylediklerini hep yazıya geçireceğim. Babadağa da
 hizmet etmiş olacaksın.*

İNCİRPINAR - 1

-ama ben daha dörtte birine gelmedim. ııılay, ııılay, daha dörtte birine
2 gelmedik ki mevzularını. çok tebrik ettik, çok teşekkür ettik. ben sana bi şey söyleyem
mi ııılay? eğer ben ölmessem sen sombaharda gine gel. bak bak neden bak.
4 misafirim olarak geldiğiği gibi evqadım olarak da gelmeñ ben daha memnün olurum.
daha mesut daha müreffeh bi soluğ almış olurum. ğurur duyarım, ğurur, ğurur
6 duyarım. böyle ilim sáhibi insanlarla ğonuştuğum için ben ğurur duyarım. burda
denizliden gelen bir doğtor var denizliden gelen bir doğtor. yanında da bir hemşmresi
8 var. ııılay hanım o doğtoru soruyorum. diz vümen or (this woman or) diyorum yáni
bu yanınızdaki hanımefendi doğtor mu hemşmre mi diyorum. may ankıl (my uncle)
10 diyoru. diz vomen may nörs (this woman my nurse) diyoru. onuñ için seni
sevdiğimden saydığımdan yüksek tahsilli şindi bir ortokul mēzunu olsaydıñ şindi
12 onlarlañ añlaşmak biraz güç olcaktı. şindi tarihi kısmını geçicek olusağ onla çok
uzun sürē. ııılay hanım benim gözüm görmeyō. allah rāzı olsun. allah biriñiziñ
14 gözünüzdən acı yaşla ađıtmasıñ sağlık sıhat āfiyet vesini, iyi günler, çoluñuzu
çocuñuzu iyi günler vesiñ.

İNCİRPINAR - 2

Nurhayat Girgin

Yaşı: 59

Mesleği: Ev hanımı

Tahsili: İlkokul mezunu

-Teyze senin adın ne?

2 - nurhayat.

- Ne güzel ismin var?

4 - güzel mi? amca işte okudundan başçavışınıñ mı yüzbaşınıñ mı onuñ ğızınıñ
adıymış işTe. getiriyorlarmış askerlik yaptığı yerde hoşunu gidiyoruymuş da kafayā
6 yerleşTirmiş bu. bi ğızım olūsa adın nurhayat goycam deye. bi tāne dā vā. onuñ0 adı
ulviyeymiş. iki ğızı varmış onuñ0 işTe. onuñ0 adı da ulviyeymiş. birini ulviye
8 goymuş, birini nurhayat goymuş.

-Ama askerliği aklında.

10 - tabm dört yıl yapmış ya. bi de asker arkadaşısı vā fuat deye. onu da ölumuzuñ gücük
ğardeşim vā benim deñizlidē oturuyō o. onuñ0 adını v±di. asker ākıdaşınıñ ismi o da.
12 çok güzē işTe onuñ adı deye onu v±di. onu sevmdnden. dā hāqā bak her cumā işey
édēlē. bunuñ ğula'ları duymuyō bunuñ yerini bev vekm oluyon. hanımınla¶ amcaylan
14 ğonuşuyoz. onlā añkavādā otuvuyōlā onlā, kıyserili. bubam vardī zaman iki
yıllıĝ0 askermişmiş o. iki yıl dā berāber ya'mışlā.o ordayka evlendi deyō. bubam
16 evlemmiş dē gi'miş ovıya. annem dört sene asker hanımı olmuş. annem iki biñ dutte
mefāt etti. iki biñ altıda altıda mefāt etti. üç yıl oldu annem öleli, üç yıl0 oldu. işte
18 ben de bubamıñ yanındayım o zumandan beri. benim, bin doğuz yüz ālli
doğumluyum bē işTe. on dud eylul. elli doğuz yaşındayım ben de. üç tāne de evqādım
20 vā işTe. eñ büyük ğız yāsemin adı. o dā bubamıñ asker0 arkadaşınıñ ğızı. nejqā deye.
nejqā onuñ adı. bubamıñ asker arkadaşınıñ ğızınıñ adıymış0 o da. onuñ0 adını

goyalım dedik e hinci burdā nejjā ismi çok dedilē, yāsemy yok yaseminŌ olsuñ
 2 dedilē. yāsemin ğaldı. onuñ güccū bi tānē dā vā. o da avusturaqyada, evlendi.
 hanımınlā oraya gittilē. onlā ōda. onuñŌ adı kenan. onlā yeñi gitti. . çalışyō hinci
 4 hanımı buralıydı onuñ orda. onlā orıya turis olarak gittilē.orda ğaldılā geş bunlā.
 tanışmışlā illi evlencen deyē oy yıl be'ledi ona. orda on üş yaşındı tanışmışlā ha olū
 6 olmaz, ordan gelmezlē gē ōlum ōlā çoğ uzak burlādan evlendirelim dedim. hāyır
 anne, illi o bene, ğonuşu ğonuşu mektuplaşā mektuplaşā ikisi, allah vazm olsuñ iki
 8 yılŌ evvel izinden geldilē. istedik v±dil± ginē düyyā durduqcu dursuñlā. bi nişan ettik
 nişah ettik, e düğünü orda edelim dedilē. e bi dē kulü düğünü tamahŌ etcez dedik biz
 10 dedik, orayı daqıv±miyelim. geçeş sene geldilē on altŌ ağustosTaydı, berat
 kãndilindē düğünŌ ettik biz. yeñiden burda. ekimdē gittilē çocuklarıñ cumhūriyet
 12 bayramında gittilē oranın dilini bilmiyō kendi burdu oğduydu ilkoğulu, ortãkulu lmsē
 ikinciden tevk. bi kãzā geçirdi. o ğızın yüzünden kãzā geçirdi. gē ōlum oğdu dedik, bi
 14 lmsē dipqomañŌ olsuñ dedik, imkãnı yok oğumucan dedi bu kãfaylan imkãnı yok
 oğuman ben dedi. bi lmsē dipqomañŌ olsuñ dedik kãzā geçirdilē illi o ğızı baqcaz
 16 görcez deye. kırk gün hastānēdē yattık kırk gün. başından burdan amaliyet oldu, allah
 görudu. işTe ondan vazgeşmedi. ne edelim. onlā ōda.
 18 - *Gelin buralı dediniz, neredede buldular birbirlerini?*
 - gelin dē buralı, ōlan dā buralı. hinci onlā izini geliyōlā burıya, burdu buldulā burdu.
 20 birbirlerinlen tanışmışlā, ondām büyük ābeysinlen ablası vā. onuñ düğünündü
 tanışmışlā. biri geliniñ, bi tãnesi d±yzemin gelini, bir dē benim gelin. iki deyzōlu iki
 22 bacınagŌ oldu bunlā. işte o zuman onuñ düğünündü tanışmışlā bunlā işTe. onā
 baqalım, edelim deye ādından ōñünden gidelim d±ken moturlan ğazā yapıyōlā. işte
 24 işlē böle. çoluğ çocuğ yok. eñ kücū evlendirdik, o da babıdağında okudu. o çamken'
 mi deyōlā ne deyōlā. ordu işey ettik. yur'lādā okudu ğaldı. aydın adnan mendires

İNCİRPINAR - 2

ünüverstesini bitirdi, ure'men oldu. hanımı dâ ure'men. bursalı onlâ da sök´de görev
 2 yapıyōlâ. hinci tayınları balıkesirê çı'mış, gitce'lê buriyî geldilê, buriyî geldilê, bi
 haFtalîni buvdu duralım deye. ondan dâ bi tovunumuz vâ ğız tovunumuz vâ üç yıl
 4 oldu on du evlendireli. biri de deñizlide. ödâ çalışıyō. biz dedeyleniz, bi dē beyim vâ
 işTe. bi ğoyunumuz vâ. eyi kötü bi fidan dikTigŦ işte. yiyecek ğadâ. onuylan vakit
 6 geçirmej Ŧ için. bubamıñ beşŦ altı zeytini vâ, inciri vâ, onlarla vakit geçiriyoz biz de.
 beyim eme'li. doķumacıydıĝŦ eveli. buranıñ zanâti ne? doķumacı. dâ tezgahlâ durup
 8 durū. dokumacılıktan eme'li. e iş yok, etcek durumumuz yok. eveli çocuĝlâ ufaĝtı
 ediyōduķ. endirmē mindirme vâdi. e hinci , yok bazarlâ oturdu. e biz dē eme'li olduk,
 10 ĝapattık tezgahları sattık. ğızım çalışıyoz, ğızım çalışıyoz deñizlide, deñizlide
 çalışıyoz.
 12 -Okudun mu? Amca okuttu mu seni?
 -oķuttu, beş yılŦ oķuttu, beşi ğadâ oķuttu. eveli beş yıldan soñura okumak mı var ıdı?
 14 oķumak yoĝdu. kendi kitap gibi. añladî, añladî. ğonuşuvēceĝŦ o da, yanında oturan
 yok. benim kendimē ğöre işlerim oluyor. gel yanımâ otur deyo o bene. boş oldūm
 16 zaman dede iyi. zamanlâ bul´ geşti.

İNCİRPINAR-3

Neriman Arıgün

Yaşı:37

Tahsili: İlkokul mezunu

Mesleği: Bakkal, dokumacı

adım neriman arıgün otuz yedi yaşındayım, bekarım. bi yaşındıykan çocuk felci
 2 geçirmişim işTe. bábamÖ öldü dört senÖ oldu öleli. sağolun allah rāzım ossuñ bi
 bađđalım vā bi tezgām vā onu işliyon onu çalışTırıyon. bađđal dükđanıv vā. küçük
 4 zāten büyük değil sādəcə vā ya, öle benim meřđüliyetim. alışKanlık dā vā bi de.
 onda¶ hani canım sıkılmasın deye. hem onuylan meřđul oluyom. vakit
 6 geçirmegÖ için öle. kardeşlerim vā üş ğızız işTe. bi ablam burda biri babıdānda. işTe
 doğumacılığlan ūrařıyoz. kardeřimiñ biri öldü tıraFik kazāsında öldü. otuzÖ üç
 8 yaşında doğus senÖ oldu.

-Buradaki yaşayışından memnun musun?

10 -çok şükür kendimē bağıbilirim yāni. bu şekilde. durumum du iyi allahā şükür.
 sālımız dı yevinde. bi işTe çocuk felci olmamıñ sebebi.

12 -aşı falan var mıymış?

-vavÖ ımış da annem bilmiyömuş heralde. tam diyö annem, yivmi seFer

14 doğTorÖ öñünü götürdüm getirdim ğızım dedi soñ başını seni bu ğıdā ğurtarıbildim
 dedi. yāni öle.

16 -*Bakmışlar yāni, bazı hani cahillik filan etmemişler.*

- bakmıřlā. yaa ölü bi şey yok, allah vāzı olsun. ğinē de bizi aş dāaııkTā dā ğomadı

18 yāni öle. önümüzü işimizi ğodu her şeyimizi ğodu ölü gitti. çok şükür.

- *Hayatta yapmak isteyip de yapamadığın şeyler var mı?*

İNCİRPINAR - 3

- hayatta yapmağ0 istediim şey, bi arıbam olsun istiyom amâ on du sürümüyon.
- 2 arıbam olmasını isTiyom0 ama sürümüyom. okumam beşinci sınıfTan, burdan ilköğuldan uretmenim ibrâhim çağır0lu. var0 ıdı.
- 4 - *Düğünler nasıl olur?*
- bi gün0 öncüden kını yakılır. toplanırız böle, dâvet0 edelē kını yakālā ertesı gün
- 6 işTe yemek gönulur oynālā galgālā. ertesı gün alı gidelē. bi gişi bululā aşcı,öl´ durumu iyi olan ıoğantā dutā durumu iyi olmıyan aşcı bulū, durumunu gör´ gidiyō.
- 8 - *Asker uğurlamalar nasıl oluyor?*
- asker uğurluma herkez burda kendi gönlünden goptū gibi gidē mesetqā asger evine,
- 10 bi gün0 öncüden ziyāret edilm allah gāvuşTursuñ deye toplanırız burdu duvā ederiz uğurlarız burda, hēkez cebini para gātā öl´ hāşlık veri öl´ uğurlā geliriz.

İNCİRPINAR-4

Ayşe Kandemir

Yaşı: 32

Mesleği: Dokumacı

Tahsili: İlkokul mezunu

-doğumacılık yapıyoruz kaç seneden beri evlenenden beri doğumacılık yapıyoruz. bi
2 gızım bi ölüm vâ. biri babıdânda okuyō, ordu diyânette galyō. ortu üçü gidiyō işTe.
biz kendimiz tezgahō işliyoruz eveli avaş tezgahō işledik. şindi dē otumatımız vâ. onu
4 çalıştırıyoruz. ham bez dokuyoruz beyaz, kirli, kirli dokuyoruz. patronlara işliyoruz ali
sürü, ali sürüyō işliyoruz. denizli yanda patronları çalıştırıyoruz. fason çalışıyoruz
6 yâni. beyimlen beraber. ondan kerim çaylara çekiyoruz, tomatizō ekiyoruz, fasille, büber,
ğırlara bamyâ dikiyoruz. bamyılâ hindi geşti. eveli gelseydiñiz, bi kıqosu beş
8 milyōnō ediyō şindi. olsa, emme yok bitti gâri. karpuz, kavun, işTē onlâdan ekiyoruz,
ekinō ekiyoruz, avpa, buyday. gışın tezgâñ başında galyoz işTe. gışın sırf
10 tezgahō işliyoruz. emme yazın çayları gidiyoruz ğırlara. ekim biçiyoruz. işTē buydây, hepsi
di vâ. şindi ekin bitti gâri şindi .... zamâni geldi. biçiyoruz. az olanı biçiyoruz, çoğō olana
12 bişdiriyoruz.

-Kaça kadar okudun?

14 -beşinciden çıktım işde ure'menimiz ibrahim çakıröluydu. ondan çıktık. birincide
girdik, beşincide çıktığō ondan.

16 *-Çoluk çocuk ne yapıyor? Evlendirdiğin oldu mu?*

-dâ nede, ortu üçü gidiyō. dâ bâbıdağındō okuduyon diyânette. ordu yardımō ediyōlâ
18 ordâ hocu yardımcı oldu benim olana. ordū okuduyō. parasız yâni. durumumuz
olmadı için okudumadık. burdu kelleci köyündō okuyō, burdu okul müsâit deil, şey,
20 burda çocuk azō oldū için burdu okutmuyōlâ sâdecē üçüncülē okuyō burda bunuñ

- gözleri bi andä ganlanıyō. bağıdırdıķ. bahar nezlesi diyo, altō ay tedāvıı görcek
- 2 ğaşınyō diyō işde, damlasını şeyisini döküyoS, hemem bi gün geşdi mi arıdan hemen başlıyō sıcaķda.
- 4 -Eşin ne iş yapıyor?
- o du aynı benim gibi berāber çalışıyōz yāni, ğırları gissek berāber gidiyoz,
- 6 doķumacılıķ yapsaķ o gecō işliyō, ben gündüz işliyom. berāber işliyoz.iki otumatik vā. yeñō aldık birine. dā boŗcumuz dā çok da, işde yeñi şittik. bilmiyon, eveliki
- 8 birini götürdük. bunu netcez bilmiyom. evelkini ödeyemedik. o gitti. şindi birin dā aldık, şey bu mesēqā aydā beş yüz beş yüz bu. öñden taksidō olmadı için tā şeyden
- 10 getirttik inçirpınardan getirttik üç yüz elli milyon, üç yüz milyon dış parası vedik
- Nasıl tanışıp evlendiniz?
- 12 - görücü usūlüyle. severegō evlemmedik görücü usūlünle. tanıyōdum. aķrıbā zāten dayımıñō ölu.
- 14 - *Akraba evliliği sık yapılıyor mu burada? Bundan dolayı çocuklarda sakatlıklar görülüyor mu?*
- 16 - çokdur burda, sıklıdır. birindē vā .biri vā, hüseyin ğandemirle yusuf, mesēqā amcā ğızı bunlā amcā çocukları bunlā. biri vā çok saķat. onlā, biri vā işde. amcā şeyi oldū
- 18 için saķat. bi tānē dā vā saķat da, o ayrı. o aķrıbā evlilm değil.
- *Senin evliliğin nasıl oldu, anlat bakalım.*
- 20 -ben kendim buru vāmak istimiyōdum. ben başķı köyü vāmagō istiyōdum. bi dē dedilē, biz iki tāne, deęişigō oldu biziki. hem de tāvū kümesilen bazālīgō ediyolā ya
- 22 biziki o hesaptan oldu ne yalan suliyen ilk keli abamı aldılā. benden kerı mesēqā benim şindi görümcem de mi, biri doğcalıyı gitcedi ben kelleciyi gitcedim, kelleci
- 24 köyünü varcadım, o doğcalıyı varcadı. bunlā nasıl oldusu oldu, biri orıyı gi'mesiñ biri orıyı gi'mesiñ diye bizi değişik yaptılā. añlıcāñ, şindi biz gini iki tānē olduķ o bi
- 26 tānē oldu. çok ğarışığō oldu. değiş toķuş oldu biri eveli gitti. dēlē ki tāvū kümesinlen mi bazālīgō etmiş bunlā dēlē ben bölü dedım vakit. atlımadıķ canım. basbaya

- memnunuz. basbaya düğün ettigö işTe . şimdi otuz iki oldümü göre on altı yaşında
- 2 mı ne gelin oldum ben, demek ki beni fazlâ gumüşlê. onö altı yıl olmuş. bi
senö olmadı, çocuğö oldu. olan şindi oquyö işTe.
- 4 -Burada kızlar küçük mü evlenir?
-geş gelinö olü. küçük, oyyedi filen, on altı, oyö yedi.
- 6 - Kaç çocuğun var? Ne yapıyorlar?
- iki, bi gız bi olan. gız zâten burda. olan babıdağında. hem gürânö oquyö, hem ders
- 8 çalıştı için sıkılıyö eccik heralda. bu kelleci köyünü gittm vakit dâ çalışıyödu, ikisi
sıkılıyö hêralda. ikisi birden sıkıyö heralda. ortuyu bitirmedi dâ, şey, müşerref
- 10 oğulundö oquyyö. iyi, güzel, dersleri güzel de ileri gitmeğö istimiyö diyö hocası. bu
yeterli benê deyö. düşünüyö, oqumayı düşünüyö ama bilmiyom ortuyu ordu bitirecek
- 12 zatten lisiyi dê bitirecek, yalnız ünüversteyi nasıl oquduruz onu bilmiyom.
çalışmagö istiyö, çalışmagö istiyö da meseqâ tersini oluyö. bizim bu köyde zeñgin
- 14 çocuklâ vâ. onlâ anneleri babaları zorla oquتماğö istiyö oquumuyölâ. o bırakıp
gelmek istiyö oquımız diye biSkinle oquتماğö istiyö. bizim hem fırsatımız yok,
- 16 durumu olmuyö, meseqâ biz oquتماğö istiyoz durumumuz olmuyö onlâ
oquتماğö istiyö çocu'lâ oquumuyö. garanti burdu gezdiklerindem mi oluyö
- 18 netti'lerindenö oluyö bilmiyom. biz yalnız geldi mi tezgahı soquyöz. kendimiz
ğırları gidiyoz.çocuk da tabi bıkıyö. terkediyö burıyı.
- 20

İNCİRPINAR 5

Nazlı Kocaayan

Yaş: 75

Tahsili: Okuma yazması yok

Mesleği: Eskiden hayvancılık ve dokumacılık yapmış, ev hanımı

-Adın ne nine?

2 -nazlı

-Yaşın kaç?

4 -ye'miş beş

-Soyadın?

6 -ğocaayan, bubamıñ 0 adı öŞkan, ğocamıñki ğocaayan

-Kaç çocuğun var?

8 - üç

-Okuman yazman var mı?

10 - yok ğıscāzım, namaz ğılcağ ğadā eyi kötü nenem rahme'liden örgendim. onda¶, o

vā, başğa, nenem örgetti, bubam örgetti, elemterē keyfeyi ğadā duālā örgedivēdilē

12 şindi bağıyorun bē hep hocularıñ āzına, hep ninemiñ dedi'leri.

-Doğum yerin neresi?

14 - burası burası, iñcirpınar, neresi olcağ başKa?

- Çocukların hepsi evli mi?

16 - çocuklarıñ hepsi evli iki ğızım bir0 ölüm işTē bu, beş, bunlarıñ dı vā çocu'ları

-Dede sağ mı?

18 - dedē sā deil beş yıl0 oldu öleli, şāban0 ayında beş yıl oldu, altıyı devretti

- Bu güne kadar ne işler yaptın?

20 - bu zımanı ğadā ha? tezgāh0 işledim, sığır güttüm, çırpıyı odun ettim geldim, eviñ

işini gördüm, el tezgā0 işledim, ğalem sardım, mobi¶var sardım, işledim hepsin de,

22 şindi ğāri tağavid0 oldum. bu yıl ğāri bek tağavidin. bu yıl beni hastā deye doğTur

doğTur sürüyü sürüyü kafamı yardırdılar. oğan dokTorlarlā dövüşü, ğavg ede ede,
2 hindi, eccik iyi oldum ğāri bu havtılāda gini hasTayın. kafamdan amāliyatŦ ettilē.

-Bu gelinin mi oluyor?

4 - bu gelinim, çok Őükür, iyi olmusāñ ne etceñ? buralı, buralı, kulümüž. ğızlarımıñ
birē ğız birē ōlanları vā. birisiniñki, ğızınıñ birisi, hemŐme ba'manda, ōlu da,
6 ure'men, lmsē ure'meni lmsēde çocuĝŦ okuduyoru ötekiniñ de bi ğızı bi ōlu vā. ğızı
çalışıyoru olu alımayyāda onlā hincŦ ikisi dē birē ğarı birē ğocā ğaldılā ğāri.

8 *-Almanyada çocukları okuyor mu?*

- dā güccücük. dā beş yaşında bi ğızı vā. bu yıl dā bi ōlu olmuş. güccük ğızınıñ, güccük
10 ğızınıñ çocu'ları, ğızımıñ çocu'ları, torunumuñ çocu'ları, torunumuñ çocu'ları

-Dedeyi arıyor musun?

12 - arısam ne etcem? ben dŦ istiyom orayā gitmeyi hel emme bakalım zamānı vā yalım
heralda onlā burıyı gelecek halı mı vā? hinci bes senŦ oldu, altıyı devretti
14 ŐābanŦ ayında altıncı seneye devretti. bağıbŦ oturū ğarŐımızda yaşınıımızı ğömdük
hurlā bizim mezēligŦ olū da ğarŐımızda, hep bizim tāqūkat ordu yatıyŦ, ora yatırdılā.
16 dedēleriniñ yanna yatırdılā.

-Sen evleneli kaç sene oldu teyze?

18 - bē oy yedi yaşında evlendim. ye'miş beş yaşımı girdim. bu ğıdādır yaŐıyon işTe. oy
yedi yaşında evlendirdilē bene. bizim dŦrt denē ōlan varıdı, dŦrt denē ōlan ğardaşım
20 varıdı. o böyük beni bek çikin dövēdin, çalışmazdı, gezentiydi, beni hızma'ları
ettirdi anañā deyivēme derdi, ben deyivēcen derdim. ondanŦ anam benē çabuķ
22 gelinŦ etti. vardıĝım yē hırlı mı! o dā beter! orda usüz adamı vardım, bi Őeysiz
çarpını ğoşTura çarpını ğoşTura çökTüm helŦ emme allahdan istiyom iyilik.
24 aĝızımdan nefesim allah bene ğuvat vē kendi işimi kendimi ğöster. başkı kimseye
muhtācŦ e'me. deye deye deye dilim bilen ğuruyyoru. ne diyem başka çok Şükür.

26 *-Komşularla aran nasıl?*

- hep goñşularım iyi. kaç yıllar0 oldu geleli, ordan bizim yerimiz0 aldılardı onlā,
2 onlarla, onlar hu kapınıñ öñünü süpüntü dökTü dökTü gitti goñşum. .... akrıbāyız
ya gine. bi yō dōktüñ iki yō dōktüñ o da ādı gitti kapınıñ öñünü çarpTı. kapıya oda
4 kapısını çarptı. ondan küslē hinci. bizim adamıñ deyzesiniñ gızı oluyor. gavg0 etti
bi yō üç yō gavg0 etti. ben dedim hiç gavg0 etme. toplu gē süpüntüsünü. kapısınıñ
6 içinden çarp, bi yō dōktüñ iki yō dōktüñ başkı türlü olmaz dedim ben bu du çarpmış,
ondan kerı gavg0 e'miş, ben dē gavg0 ettim nāryosuñ? yol üstünü süpüntü dökülū
8 mü? hayvanlarıñ yolunuñ üstü. şurdu mezēlik, şurdu bizim ev. ahırımızıñ yolu. işTe,
netceñ.

10 -Genç olsan ne isterdiñ?
- hē şeyden eveli gurān, gurān örgenmdim.gözümü aşTım, eñ eveli gurān örgenmdim.
12 eñ eveli gurān okumağ, başkı bi şey yok. eñ eveli dünyāda bu çocuklarıñ ikisin de
habıbeyi gurān kırsunu yollıcam bu yıl. şerfeyi de yollicam. orda hem okusuñla bi
14 gız0 alı' gitceklē çocu'ları bi sürü. gızlā geldi gadıköyünden burıya. vāz0 e'meye,
Sohbetē geldilē. hāFızıñ torunu vā bi, onu alı' gitcez dedilē. ... bi de hocularıñ gızı
16 vā. iqqāhi okuyvėdilē gāri. habıbeyi dedim, gelecek sene ortoқulu gitceg0 o. orda yassıñ
kaqsıñ. ord0 okusuñ. imam hatipte okusuñ nētcek āmat mēmet okumasına āmat
18 mēmet okuması eyi değıl illē gurān okuycāsıñ. eñ eveli gurān örgencēsıñ emme
gütcēsıñ ona, onuñ ne oldūna. okudūñ şeyi bilcesıñ. bilimden fasır fusur0 okumuşuñ
20 gıymatı yok. bilme min0 iç ya! benim nēnem evliyā gelini, evliyā gelini benim
nenem. benim nenemiñ evliyāymışmış gayıntası yıldā yūs hatim endirmmiş, yūs
22 hatim! hu mallarıñ sāhipleri işTe! ölç± günü bilmiş. cumā gün nenem vāmıışmış, buba
ve yūncēñi çıkarıvē elbiselerini deye. de gızım demiş. yarın hePsi bir yūnū demiş,
24 hem yarın ben ölçen demiş. hem yarın osman dā gelm demiş, osman gadıköyünü
gi'mişmiş adı onuñ adı osmanımış bi ōlu varımıışmış. ertesı gün o gün gecē
26 tutulmuş(?) gāri.o gün gece .... cumā gün gece sabā gadar ölmüş. bazar gün yümüşlē.

mezeliğe yattığı vakit, beş altı ay soñura iki ğardeş çırpıyı gi'mişlê nênemgillê, bizim
2 burdu ..... vâ büyük biñ dölümlük . ordan gelmekle oray diñlemmeye vâmişlâ iki
ğardaş. nenemlen ğardaşı. nenemiñ varmış bi ölu ısmâil deye, onuñ varmış bi ölu
4 şerfî ali deye mezelmî başında ünneye ünneye ölmüşlê dede dede! deye,
beşö altö ayö olmuşmuş öleli. on du ğari on du deycemişmiş ğorğâlâ deyê dememiş.
6 ölonuñö üryāsında, osman, demiş, bugün şerfî aliylen, demiş şerfî ali ünneye ünneye
öldü demiş şerfeyleylen nazlı yattılâ ortu yerê yolu du demiş ğorğâ dey habâ vimedim
8 demiş. ğorğâlâ dey demiş. onuñ mezeri hurda bağ üryāsında görüyoru. ırmızanla
dedesi ğonuşup duruyğan üryāsında iki yö üş yö görmüş. nenemiñ bak ezberindeydi
10 şeysi. ğuran bek değil de mevli'lê bütün ilâhmlê hep ondan örgendim ben. bütün
ğadıköyünden üç aylādâ üş denê hocu gelmdi. tam bir ay durâlâ gidêlêdi. emine hanım
12 hoca,... hoca, ondan kerecim şefîka hoca. şefîka hoca, nenemiñ ğardaşlığı varıdı
şefîka hocayı biliyorum ben, çok gelmdi şefîka hocayı ben biliyorum şefîka hocayı.
14 mevlidö okuyuvermdi, e'megö edêken, mele'lê inê, okuyuverrin deye. hinci msanlâ dâ
yoğ. ne dep bâ demeyyoru. ben ğızıyorun ya. iyi, ğuran ğursundan gelen ğız. siz diyö
16 bu köyde neden bi derğah yapmıyorsañuz diyö. bu mübareğö aylāda neden diyö
mukābêlê okumuyorsañuz diyö.evlêdê diyoru. o ğız. .... ğuran oğummadı mı dedim
18 ben. ezberö etti ğurānı dedim ben de. dün öda ..... oğuyan yoğ mu dedim ben.
ezber ettilê. benê dediy ki, benim ğafım çok gidê sizê de.
20 babadağda bi vâ sâlamlâ deye, bi zâhidê hocu vâ hacı zâhide. ölu vâ kemağ
benim ğızıñ ğoñşusu onlâ hôle. deñizlide. anasıñö adı zâhide. nazlı, sende eccik vâ
22 dedi dêslerê çok gelip gidiyösuñ dedi ben deāmlı gelip gidêdim de. sen dedi köye bi
derğah ğur dedi bene. öl' dedi bi dul ğarı evlerinê dedi, to'lu dedi yârenleriñi,
24 arğıdaşlarıñı dedi, ordu sen dedi, sohbet et, bi dê ğuran oğuyan buluñ dedi. siz dedi bi
toplantı buluñ onları sen dedi sohbet edivi dēdi. çok biliyösuñ sen dedi. toplarıñ şuru
26 bi yere deyiverip bārın oraya gezmeye gidiyölâ gezmeye gidiyölâ.... ağrıbāmız olü o

ya bizim. burdu bu olmaz dedi añlımıyō, diñlimiyō millet, çeñē yoruman ben dedim.
 2 ölü dep batı ğadınlā yoķ mu burda ğuran oķuyan. hāFız onlara deamlı ğuran oķuttu.
 su gibi içirdi su yerinē bak. Şu bizim mahallēde bizim görümcemiñ ğızı vā, sāimē vā,
 4 ..... çoķ, unuttulā ğoŐturmakdan. öl´ demiş, hep dergahları gezdim yüksel abıl demiş,
 seni buldum çoķ Şükür çoķ sevindim demiş. benim süqālemdē demiş, yoķ bismiqqā
 6 diyen gönül baķan demiş. sevimmisē ğāri yüksel dē ğāri. duā edēken allahŎ onu
 erdirdi. benim ğız ğuran oķuycan dedi oķuyumadı. bi hocu duttu ğāri hoca. kendisini
 8 bi hocu buldu. onu ğāri örgendi hinci iŐtŎ o kemaķ sālamlarıñ ğoñşusu. onuñ
 evindilerdin de ho yanna geŐdilē. ōda hinci, o da babadağlı. ğocasınıñ anasına zelmlē
 10 deyōlā adamıñ adını unuttum Şindi. o kemaķ her sabāla o hacınıñ elinŎ öpēdi.

İNCİRPINAR - 6

Ramazan Kocaayan**Yaşı:** 49**Mesleği:** Hayvancılık**Tahsili:** İlkokul mezunu*-Adınız ne?*

2 - ramazan kocaayan kırk dokuz, biñ dokuz yüS elli yedi doğumluyum.

- Geçiminiz nasıl?

4 - hayvancılığlan idâr0 ediyoz. dokumacılık yapmıyom beş0 altı yıldam bere. dokumacılık yavaş yavaş gi'meyi başladı. otomatik .....paraları az, varyösuñ, üş beş 6 gurusu para veriyölâ. o da işimi görmüyö, o yüzden.şindi hayvancılığlan ūraşıyorum.

- Vatandaş neyle geçiniyor?

8 - onlar genelde dokumacılığlan geçiniyö. ben büyükbaşlan ūraşıyon. ben ufağ başlan ūraşmayon, büyük başlan ūraşıyon sığır, dana.

10 - *Burası oldukça güzel bir yer herhalde.*

- burası çok, eskiden meseqâ mmar iskan yolları yapılmıdan önce bu civārıñ eñ güzel 12 yerlerindendi. mollāmat, kelleci buranıñ yanında hiş ğalıyödu. soğa'ları falan, oturma yerleri, yoğarı, imar iskan bitesiyē ğadar, burdan ev almā başladı.

14 - *Kaç çocuk var?*

-beş çocuk var. zāten otuz yaşınd0 evlendim, yirmi dokuz yaşında evlendim ben.

16 çabuk olsun bitsiñ dedim. bu d0 aynı köyden. hep'si okuyölâ şindi. biri ıspartıd0 okuyö biri ders almā gitti, biri lmsid0 okuyö. biri babādād0 okuyö. biri

18 burd0 okuyö. yetiyö, eyi kötü yetiriyoruz. biz her şeyi ..... almayız kendi yetiştirdiklerimizi yiriz. bem bazardan hişbi şey0 almam. peynir, yögurda, yağa,

20 seytin yağını varıncayı ğadar. yıldā beş om milyarlık satıyoz. çocu'lā benim yapālā sığır gü'mē gidēlē. çocu'lā benim pasif değıldir yāni. ekin biçiyö, harmanı govarlar

22 desTeyi çekēler, öle, çapı çapılālar öl' olmuyö. yazın çalışdırıyom ben onları. biri

ıspartıd0 okuy0 demirel ünüverstesind0 okuy0, iki yıllık. ben de tam bilmiyom da.

2 biz ancak par0 istediın zaman para gönderiyoz.

-İmam var mı?

4 -var

-Cemaat nasıl?

6 - cemaat zayıf. şimdi kaç bilmiyom da, dağıldı yāni üç yüz, kaçsa... sarayköye gidiy0lā, doğcalıyı gidiy0lā. deñizliyi gidiy0lā. tek iş yapıy0lā o da ye'miy0 yāni.

8 bitti köy.

- Gençliğinde bir şey tasarlamadın mı kafanda?

10 - yok tasarlamadım. bi traktör istedim onu da alamıyom. hāqā da alamıyom. yer çok güzel. hayvanlar0 için çok güzel. hayvanlar için çok şahāne. on iki baş sığır çalındı.

12 yabanlādan çalındı.

KELLEÇİ - 1

KELLEÇİ - 1

Habibe Başkoçe	Ayşe Ana Başkoçe	Göksel Başkoçe	Nadiye Korkmaz
Yaş: 61	Yaş: 34	Yaş: 23	Yaş:39
Okuma yazma yok	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu	İlkokul mezunu
Ev hanımı	Ev hanımı	Ev hanımı	Ev hanımı

Köyün Genel Durumu:

HABİBE: üç ölüm vā

2 *IŞILAY: kaç torun var?*

HABİBE: çoq, çocuqlā ha?

4 *IŞILAY: en büyüğü kaç yaşında, en küçüğü kaç yaşında?*

HABİBE: bilmiyon ğāri.

6 AYŞE ANA: eñ büyüğü 9ısmet, onuñ küçüğü sevgi vā, sevginiñ küçüğü birsel vā,
birseliñ küçüğü nādiyē vā nādiyeniñ küçüğü nurcan vā, nurcanıñ küçüğü zāfer,
8 zāferiñ küçüğü osman vā. do9umacılı9 yapıyoz, başqa çāremiz yoq

IŞILAY: bugün geldiğimiz üçüncü köy, köylerin durumu kötü.

10 NADİYE: güzeldir köyümüz de biraz dā ilgi göstēsēlē ğayma9am, çoq güzāldir
canım. şehir gibidir, zeñgindir. zeñgin ama ba9ımsız biraz, belediye değiliz, belediye
12 olmadı için çöp her şeyisi, muhtarlı9 da ilgilemmeyō bek

AYŞE ANA: öbürü gibi bizim burası ... do9umacılı9 güzāl gitti bu sene, deñizliye
14 yakın. deñizliye zorlu tekstilē arba 9a9ıyō, işçi gidiyō ço9. doğuş tekstilē işçi gidiyō.
göveşlikTē açıldı o beg: iyi deęil bu sene. bayā faydası olup durū, muhtā y .....

16 yardımcı olu batı

IŞILAY: muhtar nasıl ğayretli mi?

18 HABİBE: ğayretli değil bek.

Çocukları

IŞILAY: bunların hepsi torun mu?

20 AYŞE ANA: bunlā annemiñ torunu hep

IŞILAY: arka arkaya hepsi bir boyda

22 HABİBE: eñ güccüğü bu

AYŞE ANA: benim gız da vā öle. ortâ üşden çı9dı. oquycan deyō.

2 *IŞILAY: hevesliyse okutun ya*

AYŞE ANA: çoq hevesli, yalıñız.

4 *IŞILAY: durumu nasıl?*

AYŞE ANA: ortâ;oquldu çoq eyiydi durumu. taqdir getirdi bu sene

6 AYŞE ANA: çoq hevesli, durumum yoq deyyom ben fakirlik var biraz üç ağaç
tezgālan o9utma9 da zor bilmiyom bizim burdan oqudanlā çoq zor deyō. çoq isteyō

8 bu da, ben oqutmaya düşünüyön da işTe

AYŞE ANA: çoq hevesli, çoq. yazın çalışcan, gışın o9uyycan deyō. ben de çalıştığın;

10 ıla okunur mu para olmayınca deyyon.

IŞILAY: babadağda lise var

12 AYŞE ANA: bâbadağda da vā, deñizlidē vā da ba9alım gāri nasip

IŞILAY: sen kaçınıcı sınıfsın?

14 ÇOCUK: altıya geçtim

AYŞE ANA: ure'menlē çoq güzel0 ilgilendilē yalıñız. çoq şükür ure'menlē

16 başarılıydı hep ta9dir getiriyōdu. yalıñız çoq ilgileniyō ure'menlē, benimkileriñ
ure'menleri çoq güzāl çıktı. hiç şēli olmadı. biz okulda vell toplantısına gidēdik

18 seniñ gelmeñē gerek yok çocuqlarıñ hiş bi şi9āyeti yoq dēlēdi.

Yemekler

IŞILAY: top tarhana mı yapıyorsunuz?

20 HABİBE: top tārına yapıyoz. ötekinden de yapıyoz da bu ğuru fasilleye haşlıyōsuñ,
onuñ içine ğatılıyō, işte ğuru fasilleye ğatılıyō öbürü çorbâ olurag; içiliyō, biz şimdi

22 buna yararız, yardı9dan sōra güzel, ğazanda bişlriz, bişirdikten sōra ğoruz yoğurdu
ğatarız, yoğurt ğatarız bolca, bol yoğurtlā yuğurruz. ondan sōra do9uz gün yāhut om

24 beş gün beKlediriz. ondan sōra elimize alı şölē şölē yapā ğoyarız, güneşte 9uruduruz.
temelli ğuruyō o be'lemmez. o accık ğurudu mu şēden geçirriz, elekden geçirriz.

bunu bölê bûdayını yı9arız, ondan sōra ule yaparız, çok güzê olū, lezze'li olū yemeđi

2 canım. bizim köydü süre'li bölê biliyō.

IŞILAY: var mı kellecinin kendine özgü yemeği?

4 AYŞE ANA: bizim düğün yemeklerimiz aynı hani, keşkeği meşhurdur, ondan sōra,
fasillesi, nofudu, şimdi düğün olduğunda bi ğazan keşkek yapılı, fasillê yapılı,
6 nofutlu çorbası yapılı.

IŞILAY: her düğünde keşkek yapılır mı?

8 AYŞE ANA: olū, genellikle her düğündê olū yeniköy, bâbadađ da ço9 yapā. Bizim
burd; işte böle, köyümüzüñ şeysi.

10 *IŞILAY: nasıl yapılıyor?*

AYŞE ANA: eti döveriz, haşladırız, döveriz, buğdayınıñ içine atarız, terèyađınla da
12 yapılyō o daha güzê oluyō, o dā hoşumu gidiyō benim, bizim deñizlidê düñürlê vā
düñürleriñ orda yidik biz o dā güzê olmuş, sādê yağınla yapılmış çok güzê olmuş.

14 *IŞILAY: nereli?*

AYŞE ANA: acıpayamıñ bādem köyünden sādê yağınla yapıyōlā, terèyađınlan, ulê
16 işte

AYŞE ANA: biz dedeñiñ oraya gidēdig; öncüden annemlêle, bāçelerine ilk açāken
18 ğari ğitTik çalıştı9 bunlāla, 9arpuz ekivēdik, karpuzu ğuyunuñ içine ekmiş, hōlü
ğuyu ğazmış, e'miş karpuz tohumuna, yāmur bi yāmış, öncü göleT'olmuş 9arpuzlā
20 ğaybolmuş. suyuñ içindê ğalmış, su çekilesiye ğurumuş ğalmış ğari yeñiden ğari
bunu bozceksiñiz dedi. "biz senê demedik mi" dedik biz. hōlê düz yere ekelim
22 örtelim dedik. o dedi, ğuyu olcek dedi ğuyudan çı9anlā ...

IŞILAY: Siz Almanya'da mı oturuyordunuz? Kız mıydı gelin miydi?

24 AYŞE ANA: ğızı, ğızı görümcemiz.

AYŞE ANA: üç gelin, dört ğız vā

26 *IŞILAY: siz doğma büyüme buralı mısınız?*

AYŞE ANA: biz temelli kelleçiliyiz ğāri. şehirê hiş gitmedik zāten. sabah gidib
2 a9şama ğadā geldim mi, deñizliye gidip geldim mi bē hastı oluyon, yorgunlu9dan,
işte alışmışız buranıñ havasına, bizlē burdu ğalmışız işTe.

Düğün ve kına gecesi âdetleri

4 *IŞILAY: Düğünleriniz nasıl olur anlatsanıza, anlatmıyorsunuz?*

HABİBE: nādiye, azcık sen anlat.

6 NADİYE: siziñ köyü soruyō benê sormayō ki

AYŞE ANA: bizim düğünlē cumartesi başlar, 9ına gecesi olū, 9ına gecesinde bizim
8 burdu bişey yaPmazlā. sādece olan evi gelir, geliniñ üstünden şeker atar ğız evine,
onlā da, oynā ğalgā, bayā 9ına gecesinē yapālā, gecē bir ikidē dağılırlā, ertesi gün
10 sabah, 9ınayı cumā günden ya9arız biz. cumartesi 9ına gecesi olū, pazar gün gelin
alınī, gelin alındı9tan sōr; işTe, bizim burdu adet ğāri gelini alıp geldiñ mi olan
12 evinde bi sāt 9ına yapıyōsuñ. hani oynayōlā ğāri ğalgıyōlā. düğünümüz böle çeşitli
bi şeyimiz yo9 yāni. cumartesi a9şamı yemek ğonuyō. pazar gün dü yemēmiz oluyō
14 iki gün ediyōlā düğünü

IŞILAY: cumartesi pek kalabalık olmuyordur herhalde?

16 AYŞE ANA: normel oluyō gine. bizim gecē 9ınası oldū için bekillē köyü, mollāmet
köyü gelirlē, gecē 9ınası oldū için, aynı, 9alābalı9; olū, aynı, gecē 9ınasına. baş9a olē
18 bi şeyimiz yoğ işTe. gecē dāveti veriliyō ya, cumartesi a9şamı yemekli 9ına gecemiz
vā deyē dāvetiyē verdiñ mi, gelen gecē gell, gelmeyēn gündüz gell.

20 AYŞE ANA: olan evindē davul, çalgı oluyō ginē aynı. bizim burda ādetimiz,
a9rabālarımıza hep halamıza, dlzemize, yengēlerimize, hep ikişē metire yūñlü
22 dağıdırız. birē havlu, birē gömleğölü, edēbilen gömleğ; olmassa havlu, etek ğatālā.
onu herkese dağıtırız. yani bi kişiye dāvetiyē vermediñ mi düğüne gelmezlē.

24 *IŞILAY: Oku olarak ne veriyorsunuz?*

AYŞE ANA: havlu veriyoz, yazma veriyoz, fakir olanlā sādē havlu da ğatıveriyō,
26 buyruñ geliñ dediñ mi gelllē, öbürü gibi dāvetiyē vemediñ mi gelmezlē bizim burda
uledir, önemlidir. 9ağıt basTırsañ 9ağıtı beğemmezlē ona dāvetiyē deye ğuru 9ağıt

- deye. çok pahalı bi şey haqbuki martıñ otuz birindē ğardeşim evlendi, ğız, evi
 2 basdırdı. biz olan eviydik. biz basdırmadık biz köydē oldumuz için, onlar deñizlidē
 oldū için....
 4 (. . .)

Yemekler

- NADİYE: burdu ğülnazgillē var, ...amcasınıñ ğızı buralı onuñ vardığı yē ule iki
 6 dığan sarmā sardı9 deyyō. parmak gibi böle incecik incecik.
 AYŞE ANA: biz çok severiz. ben bu sene yaprakdan on tāne konservē şişesinē
 8 yapTım. 9ışın oturruz, bulğurla, eltilerlē Toplanırız, çiĝ sarmā yaparız, şey ederiz,
 yapalım berāber nōlcak, a9şama ğal burda.
 10 NADİYE: bizim burdu kürt ğomşulā vā onlā 9ısır yapıyōlā
 AYŞE ANA: biz dē yapTı9 dē mi geçen sene? marulla yaptık yaprāmız mı yokdu
 12 nēdi? işTe, köyümüzüñ bek bi şeyi yo9 yāni. bu ğıdācı9 şeyimiz vā. yazın salça
 ğaynadırız, tārana yaparız.
 14 AYŞE ANA: biz kendimiz yapıyoz. annem yapıyō.

Düğünler

- IŞILAY: Düğün nasıl oluyor?*
 16 AYŞE ANA: düğün aynı oluyō, akşam; üstü gelin almaya geliyōlā bi şey olmayō ki
 bizim düğünümüzde. çalıb; oynayōlā işTe. başından bardaĝ; atālā, tohum atālā,
 18 buĝdaylan ..... şekerlen bayā musāfir şeker. tohum atarlā ..... şeker.....musāfir
 şekerinlen, geliniñ başından aşşā buĝday, para ğatālā, ona depesinden aşā atālā
 20 *IŞILAY: gelin eve girerken mi?*
 AYŞE ANA: gelin eve girēken
 22 HABİBE: attan; enēken (şaşırdı)arabadan çı9dındayım.
 AYŞE ANA: barda9 ğırarız işde baş9a bi şey yo9.
 24 NADİYE: içeri girēken kapıya yağ sürülū de mi anne?

AYŞE ANA: başka bi şeyimiz yo9 öle yabancı, eski gadınlā olsa güzē añladır da.
 2 gelinē bebek veriyōlā de mi? geliniñ gücāna bebek veriyōlā dışarı çı9dı mıdı. biz
 osmaniñ9ını burdu bi sāt 9ına ya9dık. bi sāt oynadılā ğalgıdılā, ondan sōra dağıldı
 4 millet. ğayınım eñ güccük. başka ölehiÇbi şeyimiz yo9 yāni. baş9a öle köyde hiş bi
 şeyimiz yok.

Asker Uğurlama:

6 şindi bu senē asKerlē gitcek bizim burda. ayıñ şesinde herkeS, hani fakir
 fu9arā elindāvucunda olandan, zengin olan evindē yemek yapca9, fasille nohut
 8 bişirip evdē mevlit okutcaqlā, şindi, bir ay dedi mi, eveli yapığoyuyōlā, her şey
 sıraylan hazır olsuñ deye bi de asker eğlencesi var ğāri. askerlē Toplanıyō, asKer
 10 ēlencesinde herkeSiñ evqādı meseqā asker ēlencesi dutuyōlā, iki yüz elli milyon
 liraya dutmuşlā bu sene. çalgıcıları buraya getirip köy meydanında cāmi vā cāminiñ
 12 bu tarafında yanında 9ına gecesi yapca9lā ğāri, asker ēlencesi yirmiřē milyon
 tutuyōmuş, askerē gitcekleriñ ortaklaşa. işTe, 9ına, ğardeşleri şeyleri hep oynayca9
 14 ğāri, annēleri ğādeřleri. hani, istēyen ordā oynāyo. ondan sōra ar9alarına al yazma
 da9ılıyō. nereyē gitcēse onu yazıp Takıyōlā. meseqā çana99aleyē gitcēse çana99alē
 16 yazıyō al yazmanıñ üsTünde. ismini yazıyōlā ismi neyse, al yazmaylan iğnēleyyōlā
 burlarına. çok güzel oluyō gecē kınası. bizim burda damatlara da yapıyōlā ğāri.
 18 istēyen dāma'lara al yazma yapıyōlā dāmatlığıñ üstüne al yazma. geliniñ üzerine de
 örteriz biz al yazma, yüzüne, deñizliden gelin getirdik, üstüne örttük.(ikindi ezanı
 20 başlar)

AYŞE ANA:ömürleriñ biri dā gitti işde.

22 IŞILAY: biz müsaade isteyelim.

KELLEÇİ - 2

KELLEÇİ - 2

Yusuf Başavcı**Yaşı:** 88**Tahsili:** Okula gitmemiş, okuma yazması var**Mesleği:** Emekli, eskiden çiftçilik, kasaplık, bakkallık, muhtarlık yapmış.*-Amca nasılsın?*

2 -iyiyim ğısÇāzım, sen nasılsın?

- İyiyim çok şükür, isim neydi?

4 -yusuf başavcı, hacı yusuf başavcı.

-Yaş kaç?

6 - seksen sekiz.

*- Okudun mu? Okuman yazman var mı?*8 -bizim zamanımızda oğul yokdu ğıscāzım, oğul yokdu, işTe sendem benden urendik
yāni, var. var da yāni oğumadık. bizim zamanımızda oğul yokdu. ben otuSsekizde
10 oğulu yapTım, askerē gittim. yirmi iki yaşında adamı oğula mı alilā! sendem benden
şey ettik öl´ okumamız yok. kendi kendimizē urendik.12 *-Ne iş yapardın?**- o zıman çiftciydik. ondan sōra evlendik ondan kerē bi doğumacı olduk. ondan sōra*14 *bağkalō oldum. kırk dört sene bakkallım vā benim. üş kasap, üş dü gāve, üş de
muttarlık, ellō üs senē hizmetim vā bu köye. yapmadım iş ğalmadı.*16 *-askerliğı nerede yaptın?**- asKerliğē, sekiz ayını kıvklarelindē yapTım. yimbeş ayını isTambulda yapTım, on*18 *ayını da, ārıdā yapTım. kıvkō üçō ayō askerlik yapTım ben. kırk, kırk birdē gittim.
gittimizde zāten savaş devām ediyōdu. alımayya yunanistanı bulğarisTanı alıyordu,*20 *aldı yāni. biz hattā şeydik. candarma oğulunu gidiyōduk. orda, o şey oluncā gadā bizi
dōru sürdülē. kırklarelini sürdülē. cepeyi sürdülē orıya. sōra, ordan çekildi gevi gitti.*

biz0 oıda ğaldık. sekiz0 ay sōra bizi isTambulu çekTilē. isTambuldu ōFor olduğTan
 2 keri yimbeş ay dā orda ğaldık. bizim tümenlē alaylā qāvolmuş. yirmaltı denē tümen
 var ımış. zāten ğarınıcı gibi msan, askev vardı. sivil fiqen çok sērek gözüküyōdu, çok
 4 sērek görünüyōdu. ondan kēri bi dā daĖılmā emri geldi, doğuyu sürdülē bize. doğudu
 on0 ay dā ārıdā yapTım. jandavm0 olavak gittim, topc0 olvak geri geldim. üş dōrt
 6 denē ğuvā deĖiŝTirdik. buvdan gittmmizde ārıdā oıda topcuyu düŝTüm.

- *Var mı oralardan hatıran?*

8 - ooo, ōlarıñ hātırası bizim burlar0 o zuman cennet. arābā dā yok bağ. kırıklarelinden
 tā isTambulu yayan geldik. burdan gittmmizde erzurumdan, “..” deye bi şey vā bak
 10 bizim atmış beş moturlā gibi. horusanā ğadā aldı hovusandā endirdi. ordan bize,
 dutturdu, duttuvdulā bize, ārı dağından dōru, ārıyı vādık, ārıdā bittik, ārıdā bittik yāni.
 12 ayaklarımız ŝiŝdi. yōrüyerek, orda bi yattık biz bi deymav vā deymaniñ suyu vā,
 āqasında söĖütlē vā on ğadā, başka.ağaç yok ōlāda. ondan sōra ğumandanı geşti.
 14 doğTurmuş0 o. bu erat demiş, doubeyazıTı dutubilm mi demiş. o seniñ0 erat demiş,
 biŝirdmñ ğarıqānayı yimedi demiş, nasıl dutā doubeyazıtı demiş. şesi mi yok. bu erat bi
 16 adım gidimez demiş.sōra böle bundan bi sāt sōra filen çayır vā, çayırda ... doldu
 ğaldı. oıdan bizi aldılā patikā bi yol vā. bizi aldılā doğu beyazıtı endirdi gece. orda
 18 çadırlā vā çadırlarıñ içini ğattılā, çadırlarıñ içinde bizi ora ora ora taksim ettilē.ben
 isTambolda bölük kumandanınıñ ŝesiydim, seyisiydim, onuñ sözünü dutsağ ōlara
 20 gumeycēdik. sözünü dutmadık, arĖıdaŝlarla bāber biz dē gidelim vara vara vādık,
 isTambuldan ora vādık hiŝ türkce biley yok! ğalū ğalū, talu tülū, bi ŝey yok. biz
 22 kafāları vurdug0 ama iş0 işTen geşdi. onlā gitc±di dē ben gitmicēdim. bölük
 kumandanını sabah topkayı endirip geliyōdum, āŝam topkayıdan alıp geliyōdum.
 24 seyisTim, onuñ seyisiydim. istambulda yimbeş0 ay ğaldım, ārıd0 on0 ay. ārıdā,
 doubeyazıtta on ay ğaldım ikisinde. yazın doubeyazıtı ğaldık, ğışın ārıdı ğaldık.

26 -*Soğuğunu gördün yani ağrının?*

-ooo, ne diyoiñ sen yau! om beş daqqaya bi nöbet, ombeş daqqā. bu
2 kipriklerimiz dāhi, buz duttu. o da om beş daqqā, goğuşTaki yanıñdaki arqıdaşını
alıP gelincē gadā duruyōsuñ ötek gibi durumuyōsuñ ki. yaptığŎ askerliğı geldik
4 burlara. düyyā işTe bu seksen sekiS senedir yaşayyom. allah çok ömür vēdi bene.

dā ayām, geçeñ senēlēde amaliyat oldum geldim izmirdē de, ondañ hu ayām
6 bek dutmuyō bu. ayām bek dutmuyō da, buru gadā iniyorun burlāda otuvuyon. hanım
buway gelñ, hu ev benim kendimiñ, hu ev ölumuñ ondan kerı bi dē gızım vā, ilk
8 ālemden bi gızım vā, ikincŎ ālemden bi ölüm vā, bundan dā bi gızım oldūdu, öldü.
ilk hanımım zāteñ beş senē dedi, öldü. ondan kerı ikinci hanımıla geçirdik biraz ymmi
10 ymm beş senē filen işTe, gaqPden amaliyat yaPTırdım, isTambul haydarpaşāda, göğüs
cerrāhidē yapTırdım şēsine, doqus senē dedi, o du mefātŎ etti, ondan sōra bu kalē
12 tavazdan bi ākıdaşım var ıdı, bunu ordan buldu bene, onlanŎ evlendik, otuz beş
senedir bunlan geçiniyoz. üçüncü hanım. evqat üş tāneydi, birñ öldü,iki.

14 -O niye öldü?

-yaşamadı o. çocukken, dört beş günlüğken. doğumdan sōva mefātŎ etti.iki tānēğaldı.

16 -Onlar neyapıyor şimdi?

- birisi hurdu baqqal, hurdu işTe. birisi dē gız, ho yanda, doqumacı doqumudulā,
18 doqumacılığ yapıyōlā. burdulā gitmedilē. hattā, hākim, gızımıñ ōlu. marmariste.
ardahanda ilk şeyi çalā çıkTı onuñ tayını. ondañ sōra ovdan şeyē gitti, hatayı gitti.
20 hataydan bi dā avdahanā gitti. avdahandan mavmarisē geşTi. şindi ağır cezā hākimi
orda. yimbir dene hākimmiş onlā orda, şeyde, mavmarisde. geliP gidiyō işTe bāzı
22 geliyō bāzı ordā duruyō bāzı geliyō. havTādā iki gün geliyō cumartesi geliyō, pazav
gün aqşamüstü gidiyō. biri tercüman o dā orda. marmarisTe. o şēde çalışıyō, utellē vā
24 ya, beş yıldızlı onlādā çalışıyō, ōda çalışıyō. gelmlē, hepsi gelmlē gidēlē. benim om bir
tāne tovunuñ tovunu vā on tānē dē tovuv vā. hepsi yim bir tāne.

-Muhtarlık da yaptın?

2 -üs senë muhtavlık yaptım.

-Babadağın köylerinin en büyüğü kelleci galiba değil mi? Köy kaç hane?

4 -eñ fazla babadağın, kelleci. büyük yāni. dört yüz yirmi fiğan işTe. dört yüz yirmi
filen vā. nüfus biñ sekiz yüz filendi biraz düşTü. biñ altı yüz filen gālibā.

6 -Neler yaptın muhtarlığında?

-hër şey yapTım. o zamanlāda yollā yokTu. el ğuvatıyla yol aşTık babıdağına,
8 babıdağından sōra el ğuvatınan sarayköy´ yol aşTık. onda¶ sōru tabi şeylē geldi,
bazarlā şunlā bunlā geldi. onlālan hindi yol güzelØ oldu ğāri. babıdağına dā yol güzel
10 oldu ğāri. deñizliyi yol vā. bizim zamānımızdā bi şey yokdu ki ğızım. o zamanlāda
muhtarlık yapmāk çok zorudu. akşamā gadā añmasØ ayıp dört beş sofrā yemek
12 çıkarıdık. gelen dönümüyō ki zāten. gelen beni buluyō. bi görevli geliyō, yayan
geliyō zāten nerē gitcek bura gelicē gadā aşsamØ oluyō. burdu yatā gidēdi, yatā
14 gidēdi. babıdağdan dā gelen oldu, deñizliden dē gelen olūdu. eñ fazlā biz sarayköyü
bālydık o zaman bizim babıdağımız nāhiyeydi. ondan sōra bu sefer ginē kazā
16 oldØ emme, ginē bi şey yok babıdağda. bi ğaymıķam vā, māliye, nüfus mēmuru,
onlā, onlā. ikØ üş şey vā. başķı şey yok. mahkimeyi Fiğan ginē sarayköyü geri çektilē
18 ya. orayı gidiyoz, mahkimey gidenlē oray gidiyoru.

boşlukları köylülē doldurdu hep. bizim babıdağımız iyidir. babıdağımız bek
20 öle ğarışık ğuruşuk işlē yokdur. olsu da kulülē vā. başķı yēlē öle değil ki canım.
babıdağımız temizdir. baķ allah vā. halkı dā temizdir. msanları temizdir. meseqā iyidir,
22 babıdağımız iyidir. çalışķandır. nere gitseñ babıdālı bulūsuñ davazdā bilē babıdālı
bulūsuñ. bugüm mardini git, hām babıdālı çıkıyō hām davazlı çıkā. diyarı miyarı git
24 bunları bulūsuñ bi kere. babādālı olduķTan kere keyiminden bilirim ben. hōle
āķasından bilirim. doĝmā böyüme buralıyım. askēliktē çıkTık. hēs çıķmadım.
26 çalışTıysaķ dā buvda çalışTık, çalışTıysaķ dā buvdaydık, ondan kerı gezmsek dē
burdaydık. deñizliyi dört sēttē varī, dört sētte gelmdik. cāmi, cāmi, cibilölunuñ hanı

- var ıdı. ğatıvları bālādım ovıya. ovda yükleri savdım mıydı buvıya. o zuman avaba mı
2 vā? bunu neyle getircem? hayvanlāla malımı getirımdim bura bakkala. malımı onlāla
getiridim. buradan sarayköyü gidēdim, sarayköyden ğazyā getiridim. babıdādan
4 türkay vādı, necibānıñ türkay, o getiriveridi. onuñ kıamyonu vardı, aşāçāşıda
demirezen vādır, onla ikimiziñ bi dükkanı vardı. beyaz eşyācı, beyaz eşyā, şindi ölu
6 vā sālīm. oray ikimiz ordam ben ğatıvlāla burdu çekēdim tādil günlēde ben öl´ öl´
vaııtlā geçirdik ğızım. hēş boş geşmedi.
- 8 - *Hiç düşünmedin mi köyden çıkmayı? Almanya 'ya filan?*
- o zuman o bizden sōraki zamanlādā. var ıdı da ben düşünmedim. giden oldu
10 burdan çok gittilē de ben düşünmedim. işim iyiydi. doķumacılıķ yapādım, baķķallıķ
yapādım. kıasapçılıķ yapādım, baķķalcılıķ yapādım, ğāvecilik yapādım dēken gelirim
12 çokÖ eyiydi. çıķmadım ben bi tarafā çıķmadım. neye çıķayım ki burda gelirim
iyiyken? aşāda bahcem vādı alme bahcem vādı.onu baķādım. işTe onlālā vaııt
14 geçirdik. şindeyē ğadā şindi bi yerē gidimeyoz. hanımım baķıyō allah rāzı olsun.
-*Amca buranın düğünleri nasıl olur?*
- 16 -cumartesi ğün başlar. pazar ğün aķşamüsTü biter. bi ğün eveli kınā yapılı. cuma
ğün, ertesı ğün gelinÖ alını.güzel olū, çok güzelÖ olū. yarım buranıñ bazarı. bazar
18 ğuruluyō. her şeyimiz vā. gitmeyiz biz. her şeyimiz vā. bi ezzānemiz yok bizim.
doķtur geliyō. haftanıñ üş ğü¶ dōrt ğünü doktor geliyō burāya. sālığÖ ocā vā, hemşire
20 vā ebē vā. onlā dā geliyō doķtuvlā berāber. her ğün geliyō ötekinlē. ebeylen hemşire,
onlā her ğün geliyōlā. doķtuv, yavın geliyō, dün geldi, bābadağdan geliyō,
22 bābadağdan geliyō.
- *Babanız ne iş yapıyordu?*
- 24 - bubam ileşberidi. o zumanlāda ileşbēlik geçiyōdu. evelce doķuma yokdu. eveli
burası ğalem sarālādı. ğalem çı´rı´ları vādı. ğalem sarıyōlādı burda. babādādan ğalem
26 getiriyōduk, ğalem sarıyōduk. bābadağınā götürüyōduk. onda¶ sōrā bura dokumu
geldi. onlāla idāre ettiğÖ işTe. sōrā sōrā otomatik tezgahlā geldi. onlālan idāre
28 ediyōlā şindi.

-Hacı dayı diyorlar, hacca gittin herhalde?

2 -hacıyı gittim, seksey yedidi gittim, hanımı dâ göttüm. seksey yedidi gittim. bu hanımı göttüm. seksey yedidi gittik. otobüslü gittik, temmusuñ on dördündü gittik.

4 *-Bu gün! Bu gün yıldönümü!*

-ha, bugün bugün, çıktık. babâdağdan üç dört dene hacı arkıdaşım var ıdı. bâbıdâdan. ğarâ mollâ zeki var ıdı

-Hasta hasta?

8 - gittim geldim ama keşke gitmiyeydim. evelden de arkıdaşımız zâten. ondan kerî şey var ıdı. dikmenli, dönertaş var ıdı. o dâ benim hacı arkıdaşım ıdı. ondan kerî bi dâ vardı onu unuttum. o dört dene fiqan vardı babâdâlîlâdan. çok zorluk çekTij Ò emme. doquz geñle doquz gündüzdü vâdıq. bizim burlâ oranıñ yanında ñlennet amma. mafolduq yâu, mafolduq. bizlê sünnet düğünü etcek gibi ne var isa toplamışız, arabayâ yüklemiştir, kerbeqâyı geştik ovda yattık, hepsini döküvedik, bi zetiyyağı ğaldı, zeytin ğaldı. soñrâ göttüklerimiziñ hepsini döktügÖ orıya. her şey aldık ne bilelim biz! sünnet düğünü etcek gibi dolduvmuşuz. haqbusem, hir şey bol, hir şey bol. hem de çok ucuz. buvdan oñ sene evel giden hacılâ var ımış, bizmlê gitti onlâ tekrar çıkTı da, iki biñ lereyemiş, türk parasıyla. tâvuq. biz vâdıq ginê iki biñ lira türk parasıyla. hêç zam yok, zam yok. onlâdâ çalışmı dâ yok. sūdi arabistanda. eveli burdañ İrağı girdik, İraqTañ çıktık, sūdi, arâbisTanı girdik. orda otuS sekiz gün dedi gēdik burıya. geliken dört gündü geldik. ziyâret e’medik ki gelmken burdan gidēken, eveli bi yō ğoyyayı başladık, mevqānāyı. ondan sōra tarsusu geştik. ondan sōra urfayı vâdıq balıklı göle şura bura . ondan sōra, mavdinden āqasından, hududu girdik. bi gecē orda yattık.ertesi gün sabâla hareketÖ ettik ğari. ora geştik. İraq. orlâ bizim bura gibi değıl ki ya. ora çok pevişan haqde orlâ. hâqā dÖ öledir heralda. onlâda şey yok ki adamlâda bi şey yok ki. varıyosuñ petrolü dayanıyōsuñ adamlâ oturmuş arap o petrolü şeyÖ apmış, ordÖ oturuyō dayanıyos asvaltıñ kenârında, o dolduruveriyō,

ordan, biz bi dā devām ediyoz, yallah. hadi bi dā böl´ böle. bizim türkiyemiz cennet
 2 oranın yanında. eñ ücrā köşe mavdin, mavdini vādık, geliken de yidik. orda bi çoqanta
 yapmışlā ğızım, su gibi aqıyō para su gibi. su gibi aqıyō. petrolü vādın mı, büyük
 4 ğalıplā vā. buz ğalıpları onları kesevlē. oranın parası, kaş para veriyōsuñ, hunu al,
 onu ğırıveriyō, bizim büyük tevmuslarımız vā, tevmuslarınō içini ğatıyoS, içiyoz.
 6 öteki tarafı vādın mı ginē öle. biziñkinlerē vādın mı çoqanta olū, ğāve olū, çay olū,
 onlāda hişbi şeyō arāma. seksey yedidē gittim. şimdi uçağla rahat. ama onlā ziyarāt
 8 yerlerini varāmyolā. epey bizō olara gezdik. bağdatā vādık, bādat öl´ bi şehir ki,
 binā, bütün köprü, yolunu bilmiyen şoFor kesinliklē çıqımaz ordan çıqımaz,
 10 imқанları yoq. ırmāñ biri ordan içinden geçiyorō emme, diñle mi firat mı bilmem,
 bütün yāni köprō altında, köprü yapmışlā üzevini bādatın. çoq esKi bi viqāyetimiş
 12 orası, bi güzel ki ora, bi güzel ki, çoq güzel. ovdan, imām-ı āzam vā onu zāretō ettik,
 ondan sōru kerbeqāyā vādık. kerbeqāda hazreti hasanō üseyin vā. şemdō etmişlē ya,
 14 onu zāretō ettik. ondañ sōra çıktık. sūdi arabistanā girdik, sūdō arabisTandan iki üş
 gün işTe vādık ğāri. medmneyē vādık, medmnedē mekkeyē vādık. oranın halkı señ
 16 gibi, öl´ başı ğabaq, burdan ğollu, böle elbise yoq. kadınları siyah bi enteri, bi terlik,
 bitti. erkekleri beyaz, bi tēlik bi poşu. başkā bi şey yoq. öl´ bizim burdaki gibi
 18 seninō elbisē bi türlü baq, benim elbisē bi türlü, onun bi türlü. bunlā öl´ yoq. onlā,
 çeşit yoq. ğadınlarınkı bi türlü, siyah, erkeklerin bi türlü, beyaz. hattā bizim
 20 hacilādan da keyen oldu, keydik biz de. bi sürü beyaz elbisō alanlā vā. onlā dā keydi,
 keydik fakat, halkına, sūdō arabisTanın halkına şey baqıyō, dēlet baqıyō. dēlet
 22 baqıyō. nasıl iccak, çalışmaz kı nası çalışcaq? şura ğarşı ora varıP gelimez, gidip
 gelimez yāni iccaqTan. öl´ bizim buranın dereniñ bi gözünü kölj ü basā, aşşamüsTü,
 24 bizim derē gibi aşşamüsTü kölgü basTı mı çıqādık biz, sabah gün dōdu mudu, ıscag

olū, içeri girēdik. bōle işTe ğiscāzım. bizim burlarımız orlavıñ yanındā cennet. bir tek
 2 ağaç yok, bir tek ağaç yok baķ. kendi tembelliklerinden. kenanŌ evren isqam
 devletleri başKanı oldu o zuman da, onuñ çivtlm vā. ne ğidā ağaş vāsa dikmiş, hep
 4 böyümüşlē. demek ki dikseñ olcaķ. onlādā yok, onlā dikmiyōlā. köprünüñŌ altını
 ıccaķTā yatıyolā, esKi bizim ğazŌ ocaķları gibi ğazŌ ocaķları vādı. çaylarını bişirmlē,
 6 yemeğini yēlē, ondan so¶lura yatālā. orıya. bi çāşafıları vā onuñ altınā girēlē yatālā,
 orda bi bañğılā kitlenm, başKa bi şey kitlemmez. dükkanlarıñ ğapısına sandālēlē vā, o
 8 sandālēleri ğoyālā, ondan sōra, bu sandālē ğondu mu dükkan açık deildir. aşmıyolā.
 bi bañğıları kitliyolā. zāten nerēye, ellediñ mi onu kesiyōlā. eli kesiyōlā. halķı öle bi
 10 şey. hattā bi ğün ben baķķalā gittim baķķaldan geliyom, bi ge¶ş hōl´ uzum boylu,
 señ gibi, bizim burdu bāraķ vā ya, türk bārā vā ya. “siz nereniñ hacısısıñız?” dedi.
 12 “denizliniñ” dedim ben. “e ben de denizliliyim” dedi, sen de mi ha¶ıyı geldiñ dedim
 “ben, amcā bē hacıyı gelmedim” dedi. “bem burdu ğaportacıyım, onu geldim” dedi.
 14 “ne ediyōñ sem burda” dedim “ben, avbā tāmır ediyom” dedi. “faķat burdu vergi
 yok” dedi. “ne ceryan parası vā” dedi, “ne vergi vā, burda hiş bi şeycik yok” dedi.
 16 ondām burdu yaşayom dedi. fakat bizim türkiyemiz, orlarā baķāsañ, çok
 arabalarımız, elbiselerimiz, yēmelerimiz, işmelerimiz, çok ğaviydi. devlet de bizē
 18 çok baķTı parŌ alıyō zāte¶ senden. faķat başķā d´ vletiñ hacıları, biz gibi değildi yāni.
 arabāları da. faķat eñ ādm hacı, şey nijeryalılā vā iki metireyi geçiyō onlā, bi de
 20 mra¶lılā vā. bunlā çok pis hacı. hēç, önü¶den geli geçē, senē çavpā, yatıv atāsiñ eliñden
 kaldırmaz oķara. hacıyı ne gittiñ sem meseqā. seni kaldırmaz. çığnē geçē baķ. onuñ
 22 yanda bizim türkiyemiz çok ğüzel, çok ğüzāl. iklimi de ğüzel, ağaş dā çok, su du çok.
 bizim huduttan çıkTıķTan kerı, hana, orda heP zezem içiyoz zatten.
 24 sūdŌ arabisTanda burdan çıkTıķdan kerı, hiş bi petiroqden su alāmadıķ. heP
 buzŌ aldıķ. vādım bāzı yēlēde ırasladımız yēlēde suları doldurduķ bidonlara. onlarıñ

içine de gattık buzlara. onla idāre ettik. sūd arabisTanā vādık, ōda dolduruveriyolā
 2 zāten. bidonlara. ordan bura gelincē ğadā hep zezem işTik. ümreyē
 gitmegŌ isTedim fakat hastalaşıP gidimedim ğāri.

4 -*Hastalığınız ne?*

- bendē hasTalık çok ğızım. doğuz seFer amaliyatŌ oldum. mmdē amaliyatı oldum,
 6 onda¶|| sōrā ğızım, ğa¶p amaliyatı oldum. gözümde iki seFer oldum. purostattan
 oldum, ayāmdanŌ oldum, çokŌ oldum ğızım, çoĝ oldum. doğuS seFer amaliyat
 8 oldum ben. bizim şeyimiz orların yanında çok güzel. iklimimiz güzel, suyumuz
 güzel, ağaç. fakat, adamlā dembel. kenan evren çiv'lm yapıncayā ğadā onlā dā diksē
 10 ağaç, siz dē dikiñ, siz dē sulañ. çiTlik yapmış orāya, hayır olsuñ deye yaPmiş. çam,
 ağaç çok onuñŌ orda, çok, ama onun orda bi tek bi yerē gidimeyŌsuñ ki. ıccakdan
 12 dışarı çıkımayŌsuñ. nere çalışcañ? hurdan om beş ymmi dağka gidiP gelimessiñ. ōl' bi
 ıccak vādır orda. ku duman gibi bi çökē. böl' daĝ vā. böl' daĝ kölgŌ oldū zaman
 14 çıkādık. onan soñuru, gün dōduĝdan çıkmazdık. içēdē ğaldık hemen hemen dükendi.
 bekleyoz ğāri. ne gün gelm cenābı allah ne gün geli götürū. çok hayır yapTım, çok
 16 hayır yaptım. baĝ bu cāmi yapıldı, cāmide, minārēde, yolda, suda, çok hayır yaptım,
 çok.

KIRANYER - 1

KIRANYER - 1

Mehmet IŞIK

Yaş: 63

Tahsili: Okuma yazma biliyor

Mesleği: Çiftçi

Köyün Dünü ve Bugünü, Ekonomik Durumu:

(...)

2 *NURİ: eee, baş 9a baş 9a?*

MEHMET: baş 9a işTe sālñız nā yapalım. biz burda sekizevlen va9ıt geçirelim dey
 4 ūraşıyoz. buranıñ;özgeşmişine sule dediñiz. bizim bildlmiz duydumuz 9adarıyla
 burası aşā yu9arı sekiz do9uz yüz sene olmuş bu köy burayoturalı. geşmiş i var yāni.
 6 burda, ğıran yer demeniñ bir mānāsı var. savaş olmuş burda. burlāda ço9 ğabir vā
 bizim köyden aşşāda. adım attñ, ğazdñ yer ğabir çı9ıyō. dedikleri ğadar da var yāni.
 8 işTē burdu bi savaş;olmuş. sekiz do9uz yüs sene evel. ğıran yeriniñ mānāsı ordan
 ğalmış. duydumuz 9adarıyla araşTırdımız şeylerle bādaşıyō birbirine. o zamandan bu
 10 zamana. bu köylē zamānıyla atmış yetmiş talābesiyle okullar açıldı burda. tekniK
 ilerledi. her şey, ceryan, bilmem ne oluncu şehirlēde, burlāda olmayınca köy bi
 12 tarafTan işñ;oldū yerē a9ıntı yapTı. şimdi şölē yirmi üç, yirmi dört hānē vardır. atmış
 sekiz yetmiş talebeyle burda okul açıldı. vardı, ğalabalı9Tı burası. şu etraf köylēden
 14 ğalabalı9Tı. ama bölē bölē olunca avrupā ortamı gelir .....ölē oldu. yollā yo9
 iñsan yo9 adam ba9ıyō işi yo9, yapcek meñbur. şu an im9an var, ama iñsan yo9.
 16 asFalt vā hepsi vā ē? şoray; adam bi faPri9a yapsa, meseqā bi işyeri olsa .. vatandaşñ
 dağılması önlenir yāni. orman bölgesi meseqā. orman kesem, gelir 9aynā yapam dese
 18 devlet deyē işey yapıyō. dēvletTen 9ō9uyō adam. o yanna gidiyō adam. o yandan
 dayak geliyō o yanna gidiyō .....

KIRANYER - 1

vâtandaş vâtandaşı gumeyō 9u. yaşıyan dey ūraşiyō adam. osmanlı impârotorluğunda
 2 tür'lē câvırlarlan mücâdele'mişlē, onlā topra9 ğavgasınlan, topra'larına
 sâhib'olmuşlā. bunlā topra9ları satıyōlā. bu millet ne etcek. bu añ9aradaki adamlā
 4 haqqetcek. ğarıştısañ ne ğarıştımısañ ne?

MEHMET: bizim burdu ğonuşuvēdlmizi hükūmetiñ habarı yo9, işimizi bakalım biz.
 6 biz siyāsetci değıliz. ötesi seneki gelen bi sene ...hiş bi aydñ gelmeyō. hep ğaranlık
 geliyō. avrupa bize boyunu sömür...

8 MEHMET: onlarıñ bizim emrimize alalım deyē ūraşmışlā, ha,p yapmışlā, bunlā bi
 şeyiñ ha9ından gelēmeyō yā. burası esKiden hi9āy;añlatcaz ğāri ya, buranıñ bi su
 10 dāvāsını a¶laTıveren. işTē bölē burlar esKiden gelirmiş. zaman zaman orman
 basTı9ca toprak ... orman hızlandıkca. suları yı9maya başlamış. su immezolmuş. dā
 12 yeñiy ğadā orman yo9du burda. orman yeñi gelişti. milleT ormandan çekildi, ondan
 geliştı. millet her taraf boş ğaldı ondan geliştı. ğit hu çam arasına, hep ev yı9ıdır.
 14 ölē zirāt alanları. yemin etsem başım ārılmaz, yemin etseñ adam inammaz, bilen için,
 burası tarla mıydı tarla değıldi der yāni. o ğadar. veqāsılı bölē sōrā sōra suyu endi,
 16 o9ulu yapıldı, cāmisi yapıldı, hepsi yapıldı, lsan ğalmadı. hē şey yerinē oturdukcu
 millet, hurlādan yol bālandı, asFalt oldu hē şey güzel oldu emme, lsan ğalmadı. geç
 18 ğalmış her şey. geç ğalınca, orlāda vatandaş orayı ğörünce, burdu durmaK; istimedi.
 bi dē alman şu bu dāvāları çı9dı. dış ülkeye.

20 *IŞILAY: Giden çok mu?*

MEHMET: çok, geri geley, yo9. hep şehirlerē yerleşiyōlā. köylere dömmüyōlā. tabı
 22 bundan sōra biraz da emekliçün bölē yerleri seçiyorlā. hepsi değıl de bāzıları seçiyō.
 bāzıları can atıyō hurlāda bi ğözevim olsu du yazın gelsem şurlāda üç ay beş ay
 24 ğalsam 9afamı diñlendirsem şehir dē biraz ğürültü yapmā başladı. adam rāssız oluyō
 çünkü şehirde. emekli adam nere ğitcek? aşşama ğadā ğāvēdē is9ambil oynuyō,
 26 domin:oyınıyanlā dominō oynuyō. geri ğalanı ne yapca9 bunuñ? cāmiden eve evden

KIRANYER - 1

cāmiye. nerey ğaldı, baş9a bi şey yo9. öle ki vātandaş biraz dā bölê emekli olanlarıñ
2 9afa çalışTıranlarıñ dağ 9ısmalarında bi yer alsam da, iki ay 9afam dinlensê deyə
düşünüyō.

4 .

.I: burda ekim dikim var mı?

6 MEHMET: var. hē şey var burda. yetişdirēbilene, oldu9 ğadarınlan. bizim burlar
eñgebeli. milletiñ güñlü yo9. hē şeydē bi gölaylı9 var. adam bi dozer so9Tū zaman üş
8 sātte beş sātTa ... yere düzeldib; atıyō. yerin yarısı ğaybolusu ğaybolsuñ vāsıñ. yer
böle yer oluyō. ama vatandaşıñ gücü olmadıñdan bunu yapTıramıyor. suluyan deseñ
10 su du'muyō, toprānı alıp gidiyō. bunu öñlümeK; için, erozyonu öñlümü dedikleri bu
zāten. bunları da yapTıramayınca verim düşüğoluyō. benim yu9arda yāle var.
12 hepimiziñ var yaylası da, bu yaylalar bi dozer olsa üş beş sāt çalışTırivēseñ biraz dā
vandıman ..... yē dē vandımanlaşca9. dün gelmiş biri köylēdē çalışTırcak vā mı?
14 bizdē dozer var, gidelim. dedim, bi ğula9 misāFiri olalım ba9alım, dedim. adam
yapTırca9 da parası yo9. e parası yo9... sālām:adam isteyoz biz deyōlā. kimiñ sālām
16 oldūnu ben bilmeyon ki sālamlın ....denēmey ğoma9 qāzım. denēmeylen bi iş olmayō.

Askerlik Hatıraları

MEHMET: on; üç; ay mendireziñ mahkemesinē gitTim geldim ben yassadadaydım
18 ben. on; üç; ay mahkemesi sürdü onuñ biz vardı9Tan sonra. asıl, asılcağ; adam hinci
ço9. o günē göre. o günē göre asılcağ; adamlā hincik; adamlā. onuñ ldāma gidēken
20 muāFızı bizdik. gemi götürdü ben götürmedim ki. askeriñ; acıması olmaz. askeriñ hiç
acıması olmaz.

22 bizim hökūmetle ne ilgimiz olū yā! hökūmet ke..... kendisini kendiñ
biliyoñ. bunuñ bi dam sığırı vardı yan taraFTa. hepimiz köy yerinde ne işē yararız
24 mal olmayınca? ben atmış üç yaşına girdim. bābam gündem; beri elimden ben malı
eksig; etmedim yāni. sığır; olsuñ geçi olsuñ. geldi geçdi. allah şükür aş da ğomadı

KIRANYER - 1

açığı da gömadı. kimsey muhtâc etmedi. zeñgin dâetmedi fakir dâetmedi. çoğ şükür,
 2 nêdelim. doğumacılığ yapTılâ ylmı ylmı beş sene. evêdik bâğadığ biri dè ğalmanı.
 dört sen oldu ben tezgahları ğapadalı. duruyō yalıñız. tezgahlâ durup durū. acabâ
 4 olanlâ ğızlâdan biri dönê gell de işleycez dëlê mi ki deyê durup durū. deĝilsê yirmişê
 milyonâ otuzâ milyona bütün satTılâ bu sene. doğumadılâ. hurdaya vêdilê hepsine.
 6 şimdi ğıpır ğıpır aramaya üçê beşê biñ liraya almâ başlamışlâ bi yō da. satan desem
 bunu götürceklê zâten.
 8 eĝê jandarma deniz ..... bälıydığ. burdan jandarm; olarağ deniz; eĝitim
 aracına sevketTilê. ordüç ay eĝitim gördük. ordan izmir urla iskilesine üç
 10 jandarmanıñ içinê eĝitimê soğTular. altay eĝitim gördüm ben. bizorda eĝitim
 gördük, bitti, sevğiyat beklerken inkilâb; oldu. atmış ihtiqâqi ordâ oldu ğâri. ondan
 12 soñurâ bizi aldılâ dōru isTambul. üç ay bekledig; orda. almayyadan o zamanıñ
 hücumbotları geldi. almayyadan yeñi sipâriş. onlara tâyin ettilê bize. ondan sōrâ
 14 yassadada ğörev;aldığ on;üç ay, yassadaya ğörevliydik. mahkêmêlê bitTi, kimisi
 cezâ aldı, hapsâneyê giTTi, kimisi ldâm; oldu, ipê gitTi. üş ğişi orda imralıda ldâm;
 16 oldu. onları götürem;biziz. yalıñız mendireziñ ldâm; oldūnu gördüm de, yalıñız,
 ötekinlê gece olmuş iki gün eveli oldu. onuñ içi onları bizê göstermedilê. görmeK
 18 fırsatımız olmadı. götürem;biz olduğ da, imralıdağı şeylere teslim;ediyoz biz.
 yassadaya bälayoz, imralıdağı ğörevlilere teslim;etcez, oraya bi ğörev verildiysê onu
 20 onlâ yapıyōlâ. onların bizlem bi aqâğası yoğ, biz askeriz. ordam;biz ğâri biz, ordam
 biz tâyin olduğ izmirê geldik. bizim geminiñ tâyini iskenderuna çığTı sâhil
 22 muâfaza. demek ki deñizde ğaçag; peşinde. orda ğarağol hâlindeoluyō. on asKer beş
 subay. orda biz bi olay çığardığ..... ettik bi şeylê yapTığ. bem biraz deliydim.
 24 assubayıñ birini pata'layıvêdik, gemiden atTırdığ, bi şeylê yapTığ. sōra dedim
 “burda ben olmyecek. burdu benadam yiycen, beni atıñ burdan.” beni ordan sürgün
 26 ettilê. izmir urlaya eĝitim alayına sürdülê gine. biray orda ğaldım, orda başçavuş

KIRANYER - 1

vardı jandarmassubayı, başçavuşu dedim “beni at burdan”, “ne biçim gonuşuyon
 2 sen!” dedi. “assubayım, benê burda” dedim, “hapsânédeyim ben burda, ben selbest
 alışTım” dedim. eyi bi adamdı. deliydim ben, a9ıllandı9 gerçi her şey işeysinê oturdu
 4 da. ba9ma sen şimdi. veqāsılı ege jandarma bölge 9omutanınıñ gemisinê şöFör olâra9
 vëdilê bene. orda, on iki ay, iki senem galdıydı zâten ombiray filen onuñ gemisinde,
 6 egê jandarma bölge 9omutanınıñ gemisinde şöFörlük yapTım. ordan teskeraldım
 geldim. 9ısa keselim. uzatırsa9, üs senaskerlik yapTık, üçayda bitmez yâni
 8 deycêm, bizimaskerlik biraz mâcerâlî geçTi. deliydim dedim ya, vādîm yêde tek
 durmadım. ay9ırî gidene, dōru gidenê deil, ay9ırî gidene, ğarşı çı9Tım. ben bugün,
 10 emekliy; ayrılca9 başÇavuşuñ ya9asından duttum bölê ittim de, adam âladı, dönüvëdi
 geriye. ölê deliydim ben. ama dōru ..... bilê şey e’mezdim. yamı9ılığa ğarşı
 12 gelirdim, dürüstlüğü deĝil. adam yamı9ılı9 yapTı, “senlem mi ũraşcam ya, git
 başımdan” dedim, “beqā olma!” gitmiş ũsteĝmenê şî9āyete’miş, yüzbaşıya
 14 şî9āyete’miş. yüzbaşı bene çağırdı. “yüzbaşım” dedim, “benê çatmasıñlâ, asker
 isteyölâsa gissiñlê dedim. devletten istesiñlê. ben ne ..... “o şekilde olmaz” dedi.
 16 “kendiñden ũstüñü ğarşı mı gelin!” dedi. .... asker deyê yatıvedin mi ũstüñü
 çı9ıyölâ. eccik ğarşı gelcësiñ. asKerlik bizim mâcerâlî geşdi. çoĝ; añlaTmâ 9al9āsam
 18 günlerimizi alî. çoĝ; adama ğarşı geldim ben. sürgünüñ sonu râtTır dëlê ya, soñ
 zâman sürgün; ettilê râtâ ğavuşTum gine. albayıñ yanındaydım, ya gezdîmi ğarşılâdı,
 20 ya geydîmi ğarşılâdı, ya yidîmi ğarşılâdı. albay bi yerê gitcek mi, hade, tamam.

az bi gün olmâyō, lsanı bayâ, lsan ordâ doğmuş böyümüş giboluveriyō,
 22 buranıñ her şeyini dë biliyō, ... ordan ğayna9lanıyō yâni

KIRANYER-2**Cemal Kavak****Yaş:** 60**Tahsili:** İlkokul mezunu**Mesleği:** Çiftçi*- Yaş kaç amca?*

2 - a'mış dokuz, dokuz yüs kırk

- maşallah hiç göstermiyorsun yaşını.

4 - ee göstermiyödügü emme bi haFTadır arızalandık. doğTorlâdı geziyoz. hayır, hiÇ

bi şey yoktu geçen haFTâ salı gün sabâlen tıraş olcem bazarı gitcem buranıñ bazarı

6 salı ya. tıraş olcam ayağâ dikeliméyom. bükülübü eniyo, bura, hu çalçayla hu

aşıjü arası. allah allah kendimdeñ umüdum yok, gidemicem bazara. işte bi araba

8 çağırdım, denizliyê gittim. orayâ gittik geldik.mné verem dedi ben de hiç mné

vurulmadım. benim bek şeyimé gi'medi yâni. iğneyi kudü furulcağ vâ mı dedi

10 doğTor yok dedim ben hiç iğné vurulmadım ben dedim. hap verem o zuman dedi.

hap vëdi işTe, melhem vëdi, ul'ce ğaldı. bir haFTadır geşmedi. dün giné tekrâ

12 deñizliyê gittik. sefergâziyê pazartesi günleri doğTor geliyö orıya. sem bi amñla şeyê

gir. sem bi emâyâ gir dedi. sefergâziye orayâ gittik. oraya emâ çekindik. yarın

14 bellü olcağ soñucu. dedim doğTor bey, sordu, amcâya neden oldu bu dedi neden bu

arızâ nedenü oldu? ben dë bilmiyom doğToğ bey dedim ben. geçen haFTa, bi

16 haFTü oldu bugün dedim. anıñda bura dedim, bi damar gerildi dedim ben. bi

hasTâlandım ayâ kaçamadım başkâ bi yerimdë bi arı acım yok. şimdey ğadar

18 vücütümdan sıhâtümdan şikâyetçi değılim dedim ben. e belinñ arıyö mu? yoğsâ bi

yerinñde bi şey var mıdı? önc' bi belirti bi şey oldu mu? hişbi şeyim yoğTu benim

20 dedim ya. dâ pazartesi gün, ine'leri güttüm geldim bē geçen haFTâ dedim salı günü

- 2 kaçTım babadağ bazarı sali güm bazar ya. ayakta dikelimez oldum burıyı geldik
 dedim sen fizik dođToruna gitÇesiñ dedilē. bir iki y±de işlerim vardı. orayā ūradım
 4 aso¶sorla endim çıkTım dedim. fizik doğTorunu gittik, sen şeŦ yapcañ dedilē, mñē
 vēcej Ŧ oldu ben mñē almadım. hapŦ aldım. meşhem vēdi faydasŦ olmadı dedim ben.
 dedim böl´ böl´ ben dedim, sefergāzi doğToruna, ... kendimi doğTor bey, ben senē
 6 orasına, añladam. geĉenlēde onŦ om beş gün içēsinde bir sıcak havā bi şey oldu.
 içerdē yatıyŦdum yatamadım ben şey keyyŦdum yūñlü keyyŦdum, dedim. yūñlüyü
 8 çıkardık, atletcek kiŦotcak dışarı balkonā yattık işTē hurāya. beşŦ on gün ul´ yattım
 dedim. bē ona mahānā buluyon dedim. damarları ūşŦtmüşŦñ amca dedi, yaş kaç dedi
 10 a´mış doğuz dedim. ye´mişi giriyoz. ekimde o¶ sekizinde ye´miřinē gircek. dedim. sē
 kendiñi dedi otuz yaş mı hissediyŦñ dedi. sıcakTan dedim rātŦ edemedim ben
 12 balkonda dıřādā yattım dedim, yūñlüyü çıkarmazdım yūñlüyü dŦ çıkarıvedik dedim
 benŦ accık soğu´latTım biliyom kendi suçumu dedim. böl´ dedi sen dedi emarā
 14 göndercem dedi emara ĉekiñ bağalım sonuçlar ne olacak bellŦ olŦ dedi. sonuçları
 alınca vercem mñēñi iĉācıñı dedi. yarın ikiden dudŦ arasında alcaz. ulen gitcez yarın.
 16 ginē bi arıbayla dördŦ gadā alıñıñız dedi. bi kadın ĉekiyŦ emarı. o zımam bellŦ olcağ.
 - *Buradan Denizli´ye neyle gidiyorsunuz?*
 18 - arāba dutuyoz husŦm arabā dutuyoz. yok burdan arāba yok babadāñı gidēseñ.
 babadağā neyle gitceñ?. burdan gidiyoS hu yandā yağın köydē biŦ arbā vā
 20 aĉrabālādan onlā gidiyoS. deñizliye onla¶ gittik geldik gāri, ikī oldu. yarın bi dā
 gitceS. bağalım bařķā zaman ne, zaman ne gösterm..
 22 -*Geĉmiř olsun, ciddi bir şey çıkmaz inşallah.*
 1. sağol yok, işallah ĉı´maz.
 24 - *Bel fitiğı bacağa vurur derler ama ondan mı sordu acaba?*

KIRANYER - 2

- ondan şüplendi doğtor da dedi dā evel bel ağrması yapıyō mudu, daha evel hiç
 2 böyle yapmadı dedim ben, daha evel bi şeyim yoktu burda yalnız o şeydeki
 sefergazideki vardımız doğtor be¶ ul ´ añladıncayā ğadar damarları üşü’müşüñ amca
 4 dedi damar üşütmüşüñ dedi. yaş kaç dedi şu dedim deyivēdim ben sen kendini otuz
 yaş mı hissediyōñ dedi ondan sōrā emara gittik işte onu çekildik ben şeyō olcağ
 6 dedim doğtor bey, ben ke¶ldimi hiç yaşlı hissetmeyom dedim de ondan oluyor
 heraldā bu dedim ben. seniñ yaş dedi zamāniñ gelmiş şey olmuş, kendiñi
 8 muāfāzō etceñ dedi. damāları üşü’müşüñ dedi yāni. benim tāminim öle ama emarda
 baçalım ne çıkcek dedi. sonuçların iğneyi iğāciñi o zman vēcez dedi. yarın
 10 nasıbō olūsu gitcez ulen ikiden dudō arasında alcasıñ dedilē, o zuman ule, o şekilde
 bellō olcağ. amcam işte. işallah ciddim bi şey olmaz,

12 - *Sıkıntı var mı?*

- hāyır işte ben sādece üstünü yük oldū zaman işte burdu damarda gerginlik vā. bu
 14 yāni māzūrātım, ārızam bu. ne oldū açıklamadı.

- *Evlāt ne var ne yok, ne yapıyorlar?*

16 - evqat, beş çocuk vā. hepsi evli, dördü evli birisi işte beyi¶sel özürlü. evde, ye’miş
 birli. otuz sekiz yaşı¶da fıqā¶ işte. gerisi iki ğız ikō ola¶ vā işte bu olan bursa
 18 yalovāda, orda zorluō ener¶iye santralā bağıyo, birisi yaylādā oturuyō, iki ğız vā biri
 babādağında, biri deñizlide. onlā da orda allah hişbiriniñ başınō ārı’masıñ. biz de
 20 kudō oturuyoz, işte bu çocukta¶ dolayı gidemedik bi yere. bu özürlü çocuktan
 dolayı, nere gisseñ, bu kapıdan çıkTı mı yol, nere gerek gidē, önünü dere bilmez,
 22 tepe bilmez, arābā bilmez ğaşmasını bilmez. beyin çalışmıyo.

- *Götürmediniz mi, götürmüşsünüzdür doktora?*

24 - çok, om bir on iki sene, götürmedim gezdirmedim y± ğalmadı.

- *Doğumdan itibaren mi, sonradan mı?*

KIRANYER - 2

hāyır, soñurdan gibi geliyō bene. bu bi yaşında bi buçuğ yaşında, biz zirātçiyiz ya,
 2 yaylalara fasille, darı, mısır, fiğan ekiyoz şu bu, onlara çapa şāpTıriyoz
 sekizō onō amalā oluyō, işci oluyō. anası bağā çekē üsTüne, emişTirm, yatırıverm,
 4 oynā durūdu. bi yēdē biz olmazdı, nazardam mı, gözdem midir? ānında, bi ateşli
 hasTalış, götür getir, götür getir. o zumañ yaylālāda yol bilē yoğTu böle. arāba,
 6 babādağına gideriz izmirē götür, şeyē götür, deñizliyē götür, aydıñā götür, hiç! kimisi
 dē hocalığ, hocayā gideriz. hēşbiri de bu benim hasTa bilimedim demez ki.
 8 çevirmezlē ki. borcumuz ne? v±. borcumuz ne? v±. hocasını v±, doğTuruna ve. biz
 heç yāni birisi, bunu bē añlayāmadım, bunuñ hastalını deyen olmadı. oñ iki senē
 10 Fileñ gezdirdik biz bunu. eñ son izmirde beyin amaliyāti yapcaz dedilē. amaliyat
 yapcaz deyince nēden? ben buruyu amaliyat yaptırmayā gelmedim çocū. umut ne
 12 veriyōsuñuz? yüzde oñ, yüzde beşō umut veriyōlā. eccik kafam döndü ben ötü yanni
 biraz yaşlılā şeyleri götürdüm getirdim. bunları sordum senin hastañō amcā, şey
 14 değil, umu'lu değil dedilē. yüzde on, yüzde beşō umut değil bunlā burdu puroFösörlē
 talēbē yetişTiriyō, senē onlara gösterce'lē. bunlā burda seniñ çocū denemē yapÇa'lā
 16 dedilē. dedim bē yaptırmıyom. ben bi yo memleketē gidip gelcem. eşimi dosTumu
 sorup gelcem. ondan sōrā dedim. isrārō ettilē bunlā salmağō istimedilē, ölüyse hasTa
 18 benim dedim beni burdu rehmnō alāmassıñız ben giderim memliketime işime gelmse,
 gönlüm olūsa getirim hasTayı gine yaptırım dedim. siz umut v±mediñiz ki dedim
 20 ben. nasıl yaptırım bu amāliyatı dedim ben. aynı zamandā bu eñ tēlikeli bi amaliyat,
 beyin amaliyatı. çocuk masādā ğalırsa, ulüç ğaldı ğāri yapTırmadığ. dönderdim
 22 geldim bundan umut olmadını hissettim, götürmez oldum bi yere. bule bağıyoz işTe.
 aynı sābm çocuk gibi amcam sābm çocuk gibi bağıyoz başğā bi şeyimiz yoğ. evqat bu,
 24 çoluğ çocuk hana bu, geçi ğoyun değil ki mal değil ki kesibō atıvicek. atılmaz,
 satılmaz buna bağcaz. belki bizim yidmmizō işTmmiz, nasmbimiz bunuñ yüzünden. haa,

belki de, o bakımından bağıyos işte. zor güç netceñ amcam, bundan sörâ nere gidip
 2 yerleşceñ. bem bi yağaya gidip meğan dutumadım. babadağında bi ev vâ benim yim
 beş senë oldu daha bi gün ordâ gidiP yatamadım. başka bi yere gitseñ şehir içinë
 4 gitseñ bunlan kapı dışına çıkımıcañ kapı açık buldu mu çıkıp gidiyö. orda düşÇë yeri
 bilmiyö yâni başınâ gelcëni bilmiyö a'lò ermeyö. bi0 iki seFer gayboldu. bu yaylalar
 6 bizim yaylalar0 oluyö tabi. yaylâlâda ekip biçiyoz. bunu şeyë sordum ben
 kumandana. dedim kumandan bey benim bi hasTâ var beyiñsel özürlü çocuk netmi
 8 bilmiyo. ben dedim dâd0 oturuyom benim malım maşadım vâ. benim o zauman
 göyun vâdı benim göyun sürüsü vâdı. yüz yüz0 elli göyun vâdı. on0 om beş sığır
 10 vâdı. ben çoban bir insanım. aynı zamanda zirâtçiyim hë gün ben dışdayım bu ne
 olubilim dedim ben. bunu amca bağceñ dedilë biS seni sorumlu dutarız dedilë. çocuk
 12 gayboldü o zaman biz sorumlu seni dutarız dedilë. sen ceap vëceñ. biz senë sorarız
 dedilë. eee, ya bi bağıcı bulceñ dedilë ya bağceñ dedilë. ben teqâşam işim çok dedim
 14 ben nasıl bağabilirim. bağâsıñ bir iki seFer gayboldu dağlâdan buldum geldim onu
 dedim ormandan, bağceñ0 amcâ dedilë. sorumlus sensıñ dedilë, velmsi sensıñ,
 16 sorumlusü sensıñ dediler. biz başkâ yeri sıkıştırmayız seni dutarız dedilë.. daha
 olmadı götürü gidë nazârettë beklediriz dedilë. ule bë evqâtım evqâtını atâ ne yapâ
 18 dedim kötü niye' mi daşır? kânün0 öl' demez dedilë. o yönden, bakceñ dedilë.
 bağıyoz amcam be. işte bu, bizim işlerimiz bu. şallah, allah sabırını veriyö tabi
 20 canım. her şey bi nasıbiñ nêd0 oldü bell0 olmaz. yiyib0 işimiz nasip belki o çocuk
 yüzünden. bağcâz. atılmaz, kesilmez. nêceñ amcam be, bizim burlâda işimiz bul'
 22 yâni. biz tarım işcisiyiz. om beş gündür şey apıyoz. hâman kaldırıyoz. kendimiñ
 toprâ kendimiñ. benim burlâ. arpâ buydey ekiyoz biz burlâdâ başkâ şey olmaz kı.
 24 başkâ şey olmaz burlâda. arpâ bûdey0 ekiyos. işte bu hafta harmanları kaldırdık olan
 dâ geldi., yardımcı oldu bize. tam hastalandım0 andâ geldi faydası oldu çok şükür.

KIRANYER - 2

2 Tenesini aldık da, şindi samanları vā. bastırıP getircez. onları dedim benŌ olum, onlā
 önemli değil, tenesini aldıkTan sōra, samanı getiriz, getiri yatarız dedim, gerisini
 yaparız. sanātımız bellŌ amcam be. burlāda ne etcez başka? bu yaştan sōrā şöle
 4 yapcāmız iş tē yok başka. işTē burda tālālā yakınŌ oldū için, ekip biçiyoS. on da hep
 parayla yaptırıyoS ha. gelir, gelir yok. gelir, devlet bi yō, tarım işçisini, tarımı bi yō
 6 elē almayō ku. gübürü bahalı, yüz lereye ye'miş biñ lereye gübrü al, dut yüz lireye,
 altı lireye būdey sat. e bunlan tarımŌ işçisiniñ geliri olū mu? daha sıfırlandı. hiş bi
 8 tarımıñ şēsine, gübresine ucuzlatcañ kı, mazotunu ucuzlatcañ kı, accık tarım işçisi bi
 nefesŌ alsıñ. e biz temelli bitti. tarımŌ işçisi bitti. e onlā, başTakinler, onlā kendilerini
 10 ğıyaslayolā. vatandaşın hālını hatrını yāni, ğaribaniñ hālını sorduğları yok. e adam
 burda altı liraya būdeyiñ kilosunu satıyo, yōvmiye bilmem kaç para. yōvmiye amelē
 12 parasına, motor parasına, çiftv parasını ğurtāmayo. yāni bem bu sene ekTim ama
 ekmicen diyom yāni. bi dāki sene ekmicen. ğalsıñ. ben eziyetinlen. yok yāu, vēsē de,
 14 ğıymeti yok. sayılmaz yāni. üle ye'miş biñ lireye gübrü olū mu? yüz biñ lireye gübrü
 olū mu yau? başķā şey olmaz gübrü olū mu? kiğōsu dört yüz liraya būdey alıyōlā.
 16 hayır, gübreyi toptancı alıyō. dört yüz liraya. o satıyō, seKiz yüz biñ lireye. üreTici
 parā ğazammıyō ki bundan. alıp satıcı , aracı ğazanıyō, aracı ğazanıyō. e bu sene
 18 herkeslē bar bar bağırıyō, reşberlik, zirātcılığŌ olmaz, herkez biraķcan dēyo. şindi
 otuz lire diyolā. gübrü emmiş. şindi zamānı deği ki mevsimi yok ku alay yok ku dā
 20 ondan. e aldımız zāman mēsimde endirseñize o gübreye otuz liraya. bundā üç ay
 sōra, deyelim ekim ayındā ekim başlaycaķ. o zuman aynı fiyāta yükselm gine. e bu
 22 nasī oynadıyōlā bē anleyemeyon bunu. fiya'lā nedē oyneyō bu ğıdā. e yükselmesse,
 ucuz durūsa, otuz lira, yimbeş lirŌ olūsa, az buçuk, ğinē boş ğalmaz gine. arāzimi boş
 24 biraķmağ istimem. masraf bahalı oldū için ekmeğ istimeyon yāni. amcam yitik
 parañŌ olcaķ, şindi alıp ğoyuğoycañ. ihtiyāciñ alıP ğoycañ. yitik parañ, fazlā parañ
 26 olcaķ ki alıp ğoycañ. e bizim yastığŌ altındā bi yerde para yok ki bi hazırlı'lı.
 mevsimi deęil. yarın ekc±miz zaman meñbūren alıp ekcez. o gübrey atmayınca tālādā

KIRANYER - 2

māsuq̄ olmuyo. bu sever de çıkıp gidiyō, gübrü ye'miş seksen lire, yüz lire. o du
2 zāte¶ kārını götürüyo. bizi hiş bi şey ğalmıyo. bu bakımdan hiç bu işlēden memnun
değiliz yāni. bu tarım işi bırakılcek yāni bulü olūsa memnun değiliz. adam
4 tıraqtörünü, adam motuvunu satıyo, ğatıvını satıyo, māsulü parō e'miyesiyē ğadā,
borşlanıyo, ğiredi alıyo, adam parā ğazanımıyō, o zanātı mesleği yapā mı, yapmaz.
6 ama me¶büret ğarşısında adam memlikette, köyü çevresinde yeri varsa me¶büret
ğarşısında adam bağ bağ kimisi deyō ki, yāni sürdürümemiş, ekTirimemiş, fiqançınıñ
8 yerleri boş, demesiñlē deyerek, ar beqasına sürdürüyōlā yāni, ben dē aynı şekilde
yāni. bağ şurdan pöldüğüñ y±de iki tarla benim hurda. üş tarla vā köyüñ çevresinde.
10 işcilerlē burıyı yemek yimē geliyom, çayō işmē geliyom ben. uzağō olsu zātē
yaptırmıcam ben. yakınō oldū için. boş bıra'mıyam, ğalmasıñ boş olmasıñ diye. bu
12 ğıdā da hana parō e'miceğō olduĝdan sōra ne ekem ben? burdu zāten dōrt beş sığıırım
vā ineğim vā. sığıırım vā. onlara i'tiyācımō olmusā, hic ektirmicem yāni. ne
14 olūsō olsuñ. büyükbaş hayvav vā. kendimiñ hani beşō altı inek vā. süt oluyō da,
bizimkilē fazla, sütō inē değil de, fazla süt verim vēmez. biS üretimden hana danası
16 düvesi olūsa. onnavı satıyoS. sütō olsa burda nereyī satÇañ?
...
18 a'mış ye'miş yaşından sōra ğalanlā ne olū? bi iş dē gumez. devlet tē yararlammaz,
hep kendilmnden şeyō olū gidē. şindi hisar ge¶şleri çok esKiden deñizliyē y±leşmişlē.
20 aĝıllık yapmışlē. deñizliniñ ucuz zamanda, arsaniñ ucuz zamanda deñizliden
arsō almış adamlar, binā almış, yerleşmiş. aĝıllık yapmış adamlā. şindi burdu ğalanlā
22 hep yaşlı ihTiyar. devlet parā verip durū. onlā yatıp yatıp yiyyolā. baKā bi iş
yapTı'ları yok. bem burları yerō alīka¶, deñizlidē devletō asTānesiniñ yanları elli
24 ğuruşudu, ye'miş beş ğuruşu çıkTı. bem burdan beşē yüz lirayā yerō aldım, bu

KIRANYER - 2

köylēden bu dađlādan. beşē yüz lireye. burları aldığım parā deñizliden yüz dölüm
2 yerŦ alıdı. oranıñ bi mahallesini alıdı.

-Şimdi?

4 - şindi nerē yāu? iki dölüm yerŦ almaz. biz avınağız. biz nēmişiz. amcam esKi zaman
msanları, hu bubamıñ yeri, hu, bilāderiñ yeri, hu amcamıñ yeri dayımıñ yeri dēken hep
6 böl´ böl´ bu dağlarda ğalmışız biz. ama bi yandan şükür hāqıme, memnūnum
hāqımden elē muhtāş değilim. çok şükür yağımız soğanlan ğavrulup gideriz işTe.
8 allah hasTalık dert beqā vermesiñ. bizim kulūleriñ, ōlāda, yerŦ aldılā da ölü biliyom
ben. bizim burdan, ğırayyēden orda yerŦ alanlarŦ oldu. öl´ biliyom ben.o
10 zumanŦ orlā sazlıkTı. o zuman deñizli yannı orlā parayla mıdı ya! eveli demişlē ki
dağdan yē verelim demişlē. dādā bi kekiklik vā demişlē. yürü'lē bizden
12 çoj Ŧ aklıymış. yürük ne demiş? ben demiş, dağdan keki'ligŦ almam, ovādan sazlık
varısā alırım demiş. saz nēdŦ olū, ovāda. kekik nēdŦ olū, dē hu dāda. nētceğŦ adam
14 hu tepēde? yürü'lē bizdē aklıymış boşvē sen şindi o yürü'lē şehir kenarlavında, esKi
yörü'lē ğöşmey yürü'leri zeñginŦ olmuş. değerlencek yerē yatırım yaPmişlā. bizim
16 gibi dađā, kekikliği yatırım yaPmamışlā. horlāda, hu dađlāda, çadırlan gezēdi o
yörü'lē. ben iyi biliyom, devēleri olūdu. beş yüz, biñ, biñ, biñ beş yüz ğoyunŦ olūdu.
18 mevsimlik geçēlēdi ule onlā. sırasınlan dağ dağ gezēlēdi. çadırlā bi gelmlēdi.
aқşamdā bi şey yok, sabāla bi baқāsıñ, ±ken sātTa bi baқāsıñ, ğapğarā çadırları
20 ğurmuşlā oturuP durudur. yürü'lē gelmiş d±dik biz. burdan baқādık da, o dağda da o
zuman bi otŦ olū, böl´ otŦ olūdu. o yürüğüñ boқunuñ sidmiñ sāyesinde. yürü'lē
22 gelmezŦ oldu, o dađlā otŦ olmazŦ oldu. o yürü'leriñ malınıñ boқunlan ğübresinlen,
bi, yāni, otu çok ğüzelŦ olū. ya, şindi hayvan ğübresi bitti ya, o ğübr´ olmayıncayā
24 ğadā, o ot dā olmazŦ oldu. bahardŦ olmazŦ oldu. o otu yidirmē gelmdi. her sene

KIRANYER - 2

malınıñ gübresiniñ otunu yidirmē gelmdi yürü'lē. o devēlē, biz dalıgan deriz biz,
2 derēlēde. beslēdi .köy´ bi desTek olūdu yāni .o'lak vermdi .ne ğidā oturcak, diyelim,
birØ ay,iki ay, fazlā ğalmazdı onlā. otunu yidirmejØ için, esgi, bi senØ evvelki
4 yēlerine oturulādı.
- *Bir hikāyeye başlamıştınız?*
6 - ya şimdi, ğırayyē eñØ esKi yēmiş. bizim yatır vādır. okcu buba deye. nāmı ule. bin
kaç yūs senelik orıyı, yedi yūs senelik, sekiz yūs senelik mi ne o zamanlāda, biza¶s
8 zamanlarında burlāda askerle, biza¶srlan bi çarpısmā olmuş deniliyō. duyuluyō
bizim bildimiz ğadarınlan. ğır'lā dēlē. şindi hāqā dā o yerin ismi ğır'lādır, ğır'lar.
10 orda asKerlen savaşılmış da. orda çoĝØ askē ğırılmış o yüzden orları ğır'lā d+lē. onun
ĝarşısı¶da orda da bizim mezerlik vā orda da, o zuman o bizim dede, o yatır, ōda
12 almışlā, arāda boşluq, tāla. o tepēdenØ almışılā, burıyı getirmişlē, orıyā ğabir
yapmışlā, ev yapmışlā, kulü de orāya ğabivlik yaPmiş. orıyı ziyārete gelmlē. işTē
14 burda asKer ğırıldığı içi¶ ğırayyer demişlē. ğırayyerØ ismi ordan geliyō. ule olmuş
eskilēden, yāni. burlā hep eskilēden şeylē vā da yāni.
16 birisi tā bubuda. ora ğadā çıkTım ben bubuda. iki metiriden fazla. bunlā yedi ğardaş.
evet, birisi ĝarşıda. demirlili, turbasında. biri şeyde, tekkēde. biri ataköyde,
18 sarāköyde, ovdā da bunlarıñ bi ğardaşı ordaymış. o buba, bubu deriz biz. eñ büyük
depe. deñizliniñ üsTündēki eñ yüksek depe. ğar soñ zamanā ğadar be'leyō ya orda.
20 şindi bunlā birbirlerine ziyāretē gidē gelmlerimiş bunlā. turbayā şahidØ olanlā vādır.
gece, ışıkØ inermiş yāni. oqØ atālarımış yāhut. ziyāretē gidēlerimiş deniyō yāni. ışık
22 enermiş gece. gövenlē olmuş. ışık, ānında hana hōl´ şimşek çaķā gibi bubanıñØ oldū
yere, yatırınØ oldū yere işārat veriyo. ānında, gözünØ açıp yumuncayā ğadā olam bi
24 şey bu. şavkā gelirmiş. hana ıldırım kayā şimşek kayā gibi o şekilde. dedeye eniyō
yāni bubudan burayØ eniyō. buvdan öbür tuvbayı eniyō, ziyārete, okØ atālarımış

KIRANYER - 2

birbirlerine. bunnā eyilēden kimsē bunlā ya. şehit bunlā, şehitlē bibirini ziyāret
 2 edēlerimiş yāni. heP bunlā şehid oldū yēlere hep turba yaPmışlā. burası
 ğırayyer0 olması, burdā çoğ asKer ğırılmış, o yatırın oldū yēde de isim vā. okcu buba
 4 dēlermiş orıya. tārīhde okcu buba geçermiş0 orası. isim varmış bizim dedeniñ,
 yatırın. olādā büyük ba'çelē vādır, bizim orda, büyük, çok büyük, bizim
 6 turbanın0 oldū yerde. büyük bi meşē vādır, belki iki üç yūs senelik. yatırın önünde,
 kesilmez, kesmeyiz biz. o dedēden bi şey ellēseñ, bizim ğız hanı, o msanın başını bi
 8 şey bi beqā bi kızā gelm bi şey elle'mez. mezēlikden , turbudan bi şey ellediñ mi o
 ordan bi odunu sürü git, o adam, bi şey gelm başını yāni. ora turbayā şey yaptırır±dilē,
 10 bizim burdan bi çocuk vā, orda bi kapı var. girmiş, mezēlerin üstünden orayā,
 maqzemē endirmiş. ğayır, çimento. o, turbanın üstüne ev yapıldı. arada¶ üş gün
 12 geşmedi, çocuk kızā oldu, dağ yolda gidēken, ayā ğırıldı. yatırların üstünden geştm
 için. dışarı dök, maqzemeye. işTe bi düşüncesizlik. ge¶iş çocuk. mezēlerin0 üstünden
 14 yürümüş gi'miş, tıraktörüne. üş gü¶ sörā dādā ğazā yaPTı, ayā ğırıldı. bi odunu,
 ağacını götürdüñ mü, hayır0 olmaz. bi zamanları, eskiden, biliyom0 o adamları, orda,
 16 kesim yapmışlā, türbude, meşelere, kömür yapmışlā. o kömür yaptı sene, burdan kırk
 tānē mi ne cenāzē çı'mış. bu köyden, çoluğ çocuk. kōpile kesilmiş oranın meşesi,
 18 köy nāmına, muhtarı meseqā köy halkı. kömür yapmışlā. esKiden kömür meşhurdu
 ya, satılırdın da, şindikī ğadā orman sıkı değildi. kömür yakmışlā, o senē bi olet
 20 gelmiş bu köye, kırk tāne mi ne dedilē. genç ihtiyar, kırk tane mi ne cenāze çıkmış.
 nerde ne varısa, bizim bu dede çok şeylidir. yāni, sayılıdır. bi şey elle'mez. ellemmez
 22 yāni. ellēmeyiz. şimdi o ğart meşelere, e, bunları satTıralım, kesTirelim, bizlē dā
 biliyoz, esKilēden ne oldūnu. böyü'lerimizden biliyoz. ulemiş deyoz biz, burayā
 24 ğadar ihtiyācınız mı var? gidiñ başka yerden yiñ. başkā yerden arayın, mezālığın
 içindē ağaş kesilm mi? zamanındā olmuş kesmişlē de kömür ya'mışlā, ne ğdā

cenāz0 olmuş. bu belli bu turba, bu yatır şē vermeyo, izi¶ v±meyo, biliyoz. hep yāni
 2 tecrübeli bunlā. denenilmiş. gövünüyō, gövünüyō bizim gız. tā garşıda. beş0 o¶
 senedir yapıyōlā ōda, hıdırellez yapıyōlā. esKiden bu köyleriñ hişbirindē olmaŞka¶
 4 bizim burdu oluyōdu. şindi yimbeş0 otuS senedir bu köyüñ başını geçen muhTarlā
 hep parā muhTarı. devlet maaş bağlayıvēdi. iş gumeyōlā. yatıyōlā, ay başındā parā
 6 alıyōlā. burda, hatır0 için, çevreñ olūsa muhtar0 olūsuñ. çevreñ0 olmassa olmaz. biz
 öle hıdırellez yapādık. her sene altı mayısTa. tādile deñk gelmdi, üç gün0 eveli üç gün
 8 soñura olūdu. hayvan kesēdik, aşçı bulūduķ. yemek yapādık, ğazanlā ğaynardı. aşā
 köylē bizim buraya turbayā gelmdi. şindi aşā köylē yapıyō da bizim turbayı ziyāreti.
 10 bizim incirpınar vardır. hem kendi köylerindē yapālā, hem bizim köyde, mezēlikTē
 yapālā. demirli vā, beş0 o¶ senedir aķşamá ğadā adamlā mevlid0 okuduyō. hayır
 12 hasenāt yapıyorlā. memliketiñ zeñginleri yardımcı oluyolā. hayvan0 alıveriyolā, om
 beş yirmi hayvan. on0 om beş hayvan kesiliyō. orda, ekmeĝini biri alıveriyō, aşlıĝını
 14 biri alıveriyō. herkes, her şey ya. hayrından kaçā mı adam? ne zeñginlerimiz vā. bi
 önderlik yapan yok. bi önderlik olsa burdu yo' mu zeñgin? bu köyüñ0 eski zeñginleri
 16 deñizlide. benim ğayınlā vā yıllardır deñizlide tüccar osman boStepēde. bunları
 deseñ böl' bi önderlik yapıñ, biS hıdırellez yapcaS. bi hayırdı bi yardımdā bulunuñ
 18 deseñ, yapālā. e canım, öñde, delil yokķan. ben hunu veren sen hunu yap demeS ki!
 bizim muhtarlā şey yapmaz0 oldu, olmaz0 oldu. msanlā, bizim büyü'lerimiz, bizim
 20 ge¶işlmizde adamlā çmmini heybeyi alıdı. darı, bulĝur, fasille, bōrölce toplālādı.
 hıdırellez yapılcaķ. ırmızan bayramlarında, namazdan çıkınca, hēkez evi¶den yemek
 22 yapādı. toplanırdık orıya, esKiden topraĝ0 evlē varıdı. cāminiñ yanda topraĝ0 ev
 varıdı. o topraĝ0 eviñ üstünde yimeķ ym öl' dağılıdıķ. namazdan çıkıncā herkeS

KIRANYER - 2

orayı getirdi. bi birlik düzenlik vādı amcam. yıllā geŕtikce hēkes birbirine soğuğ
2 duruyō.

KIRANYER-3

Ŗefika Kavak

YaŖı: 63

Tahsili: İlkokul

Mesleği: Ev hanımı

- *Ne var ne yok, çoluk ocuk?*

4 - amcañō añō lattı ya ne vardına. beŖō evqādımız vā. üçō olaŖ iki Ėız.

- *Buralarda genç var mı? Dügün filan oluyor mu?*

6 -oldū zaman oluyor, geŖiŖlē Ėalmadıy kı. genç yok. köylük yerinde Ėazanō olmadı
için geŖiŖlē dağıldı, yaŖılıā Ėaldı.

8 - *Siz nerede yaptınız mesela?*

-burda, bu kude. saysağ aŖ geŖiŖ vā. geŖiŖlē hep dıŖā alıŖmā gitti. az, iŖte, üŖ beŖ.

10 deñizli yanda. herkeziñ Ėavnı nēdē doydı, orda. nēdē iŖtē alıŖıyōlā orayā gidiyōlā.

esKidem burası çok ĖalıbalıĖdı. esgiden, hāñē burdu çok du varmıŖ, ye'miŖ, mesilā

12 yüz yüzō elli, çok da hāñē vādı deñizli yanna hep daĖıldılā. hısım aĖrıbāmız olūsa,

benim evlādım vā ōda, gidiyoz. iŖimiz oldū zaman gidiyoz. hastalıktā sālıktā gidiyoz.

14 meŖbūret ĖarŖısında nere gidelim baŖĖa, gidiyoz. yetiyo. iŖTē bi muhtacō evlādım vā.

- *Amca nerede görmüŖ seni?*

16 -ıı, añlatmıyam ben yaa. teyzecim bunlā añladılı mı be? köylük yerinde ne olcak .o

beni gumüŖdür benō onu gudüm istettilē, oldu bitti.

18 - *Ben özel anlat demiyorum. Ādetleriniz nelerdir? Onları anlat.*

KIRANYER - 3

- kulük yerindē ne olcak dēzem burdu bi şeyŌ olmaz. ōlādı bi, televiyondā
 2 gösTeriyōlā. ölü bi şeylē Filen olū ğapat uküne. amcañ bek güzē añlattı işte. bē
 bilme¶ ki, belki o qamıra. āla'maycan . bem becerimeyom baq.
- 4 -şansı varımış bu oqudu. böyügŌ ōlan varıdı benim. qazā geçirdi. o oqūcaqtı da, ona
 qazā olması, böyügŌ ōlanı oquldım bıraktı.
- 6 - *Denizlideki evlatlar ne yapıyor amca?*
 -denizlidekilē doqumacı. tekstil. hattā biri küccügŌ ōlanın çalışTİ şey, zorlunuñ
 8 faPriqāda. onun faPriqası vā deñizliyi girēken biliyōsuñdur. büyük ğızŌ ordu
 çalıřıyō. doquz on senē oldu, evli. iki çocū vā. biri ōlan biri ğız. ğız o accıq
 10 saqatlandı. dikelimeyō, ayaqta, bi şeyŌ oluyō. ōnlādā benim ōlanı gezdirdim gibi
 oyyedi ne bilem, o¶seKizē girdi mi? oyyedi filē heralda.
- 12 - *Doktorlar ne diyor?*
 -ne deyce'lē, onlar da kesim bilgi verēmeyōlā. kesin bilgi verēmeyōlā. çocuk
 14 beşinciye ğadā okudu. soñurdam bi, hasTalıq, soñurttanŌ oldu. beşinciye ğadā oqudu
 ya çocuk. ilqoquldŌ oqudu o. soñuru bi hasTŌ oldu. gezdirmedikleri yer ğalmadı.
 16 dēmanı bulummadı çocūñ. haqsizŌ oluyō ocuk elŌ ayā du'muyō. zama¶ zaman ātıyō.
 oquyyōdu gidimeyō ğāri. bubası anası yardımcı olmayıncā kendisini baqımayō.
 18 lmsēde. hediye lmsēde mi ōlum be? muzaffer! hediye lmsēde dē mi? hediye? dışTan
 sınav v±cekti de, verēmeyō ğāri. qakāmayō çocuk. vücūtu kiqō alıyō, kendi dikelip
 20 dōrulumayō. yaqında bi msana mtiyācı vā. yaqındā msanŌ olcaq. bükülüPŌ eniyō.
 ğoltūna bi msan desTek vercek.

MOLLA AHMET - 1**Serpil Yavaş**

Yaş: 24

Ev hanımı (tarlaya gidiyor, dokuma tezgâhında çalışıyor)

Evli, iki çocuk annesi

Genel:

- evleneli iki yıl oldu, iki tâne çocuğ, sen sor ben suliyem. yirmi dört yaşındayım o
 2 gıdâ biliyom. düğünlê geneldê heP aynı olû yâ. aşâ yoğâ aynı. 9ına gecesi, aynı şey,
 herkes birbiriniñ aynı olû. bi arabıoquyô heraqde 9ına gecelerinde. televiyonlâdoquyô
 ya. meseqâ erke'lêden üş Tânesi gadın oluyô gadın gıyâfeti giyip bi tânefoluyô bi
 4 tâne muhtar oluyô herkes değışik hani televizyonlâdaki gibi 9ıyâfet giyyölâ. yâni öle
 bi elencesi oluyô. meseqâ öle bi şeyoluyô. meseqâ erke'leri üş tânesi düğün sâhibi
 6 9ıyâfetlerini veriyô. etek, normel yazma, başını sarıyölâ işTe şey Kaçırıyô. kız
 Kaçırıyölâ. işTe öle şeylê oluyô. efê getiriyô gıza. ondan sôra muhtara geliyölâ işTe.
 8 o gızına isTiyölâ hanı gaçırdı'Tan sôra. öle şeylê. arap elinlen, bi tânesi arapoluyô.
 gızı arap 9açırıyô. bekci tüFeğnen geziyô onu öldürüyô, bayıldıyô ortâ yerde. ondan
 10 sôrâ muhtar geliyô. heP bārâber oynuyölâ. cumartesi a9şamı 9ına gecesind; oquyô.
 9ına ya9ıyölâ işTe. şindi yeni çı9am bi âdet vâ. herkesiñ 9ına ya9ınan ar9ıdaşları
 12 hePsi aq yazma ediniyölâ. yeñi, geçen yıl oldu bi kere. esKiden yapmıyolâdı. meseqâ
 iki tâne gelin olcağ...
- 14 - *Düğün yemekleriniz neler?*

MOLLAAHMET - 1

- 2 - önce hep köy şeyi oluyodu. şimdi millet şehirli hep beraber oquyodu ya tabā şimdi
qo9anta oluyō heraqde. ginē tamah edenlē keşkek, nohut, fasille, çorba, salta veyā
- 4 turşu oluyō. eskideki yemeklē dā güzelidi canım. şimdi qo9anta oldu mu hemen
soğuyō tabā ğatınca zāten. servis tabānlan. eviñ öñündü bişiyō yemeklē.

MOLLAAHMET - 2

MOLLAAHMET - 2

Ayşe Erdoğan**Yaş:** 64**Mesleği:** Ev hanımı

(Hayvanları tarlası, tezgâhı var)

Tahsili: Okuma yazma bilmiyor**Gülten Elverdi****Yaş:** 38**Mesleği:** Ev hanımı**Tahsili:** İlkokul mezunu*IŞILAY: Sizin düğün nasıl oldu?*

GÜLTEN: iki düğün parası gitTi ben bahsediveren

- 2 AYŞE: çamäliden geldi o biz bi gün, eveli gettig¹,emme. siz de m;ö;lettiñiz? biz
d;ö;lettik. bi gün,ovd;etTilē, ertesi gün buvd;ettik. beniñki kirazlıyayladan. ırağıra9. bey
4 yedi senē oldum alalı, sekiz.

IŞILAY: Düğünleri anlatıver...

- 6 AYŞE: añladıP bārın düğünlere. kendi düğünümü biliP bā mın?

- GÜLTEN: evkek gılīna bilen girmişsiñ. bē onuñ erkek gılīna bilen habarım yo9,
8 gelin dedi. bē onu bilmiyon ki bi şey.

AYŞE: baş9a ne añladan?

- 10 *IŞILAY: Kaç çocuk var?*

- GÜLTEN: üç tāne. iki gız bi olan. o9uyölā da ünivevsiteye sınava girdilē. tevcih
12 yapıp bālā. biri ort;ikiyē geşTi. biri o9umuyō. sekizi bitirdi dē o9umadı. ne edelim...
cambaz benimadam hayvan daşıyoru. hayvan alıp satā. biz tezgah do9uyoz. tālāya
14 to9ada gideriz. işTē bu işlerimiz.

AYŞE: bosTan;ekiyoz tālāya.

- 16 *IŞILAY: Her sene aynı şeyi ekmiyorsunuzdur değil mi?*

- GÜLTEN: būdāy avpa her şey ekeriz. būdāy avpa her senekeriz. yiyyoz ya. hayvanlā
18 yiyyo. tomatis, büber.

IŞILAY: kendiniz mi çalışıyorsunuz?

GÜLTEN: kendimiz. eycem edēmedlmiz işlerdē götürüz de çoğunu kendimiz ederiz.

---

¹ getirttik

toplā9an lsan buluruz. ... patosları govuyoz. burlara biçerdöver gelmeyō yollav dav

2 da, saman ediyoz. patos sen gudūñ mü bilmiyon da. patos dēlē ona.

IŞILAY: mollaahmetin yemeği var mı?

4 GÜLTEN: geneldē aynı yemekleri yaparız biz. fasille, nohut, pilāv. keşkek dē
yaparız da keşkēmiz babadağ gādā mēşur değıl gerçei gonusçassak. bâbadağñ
6 keşkeği ço9 mēşurdur. burası o gidā edimez. .... şey ederiz hemen. netceñ...

IŞILAY: teyze yemek yapmaya gidiyormuş?

8 GÜLTEN: gidē ölē o. az0 olan yemeklere. çanā şeyisi yo9 da esKiden azıdın köy ya.
çobandı bizim kulüleriñ çoğu da toplanıgıolmadıñdan yetēdin onıom beş kiqodan.
10 şindi atmış kiqodan vuruluyō yetmeyyoru o da maqzēmısteyyoru. esKiden azıdın ya.
on kiqodam bilen yetēdi bâzı düğünlere. bek avba şey olmadıñdan gidilmezdi ki
12 galıbalıgıolmazdı. biz iki yüz yivmi ekmeğ alıyoz biri galımıyō ya birēcik veriyoz da
ırmızanlāda hayırettıñmiz zaman. tabı yā iki yüz yivmi ekmeğalıyoz bivi her hāneyē
14 birē tāne. iki gatıolanlā vā. burā çoğaldı. piqanlı ya bura. her so9a9tan avaba çı9ā
buıda. ölē çı9maz soqağ yo9Tur burda.

16 - *Düğü nlerde neler yapıyorsunuz?*

AYŞE: üç gız yapāqā burda. bi arap yapālā bi efē yapā bi efē yapālā arabıñ yüzünü
18 gara çalālā. elinē bi daya9 vēlē. efēyē çiFTē da9ıdır. tüFeK atā. efē alı gell oynā9an
ovdan avap bi dutā bivini dōru gacırı. ordan onu alıP gelesiy ötekini o gacırı. ortā yerē
20 alıP gelm oynadırlā oynadıvlā. oynā9an bi dā gacırlā oynar9an ..... arap ölür yatā
bayılır. bi çana9 piqav getirillē. onu piqavı yē, ölü, yasēdēlē üç denē gız başucunda.
22 to9tur getirilē. ordan aya9larına ginē tap tap edēlē. bi 9a9ā, diril1 9a9ā, bi ba9ā gızlā
yo9. bi öte ba9ā bi beri ba9ā gızlavı ovdan toplā gell. başlālā oynumeye

24 *IŞILAY: düğünlere gidiyormuşsunuz. Bir tane yemek tarifi ver mesela...*

AYŞE: fasill; aşı bişiriyon, piqav, keşkek, nohud; aşı...

IŞILAY: keşkeği nasıl yapıyorsunuz?

2 AYŞE: dumesini bazardan;alıyoz. ıslayıgoyuyoz āşamdan, o şişiyoru. sabālan
vuruyoz, bişiyoru, üstünü etiñ suyunu ğatıyoz, eti dövüyoz, keşkeği höle. keşkē,
suyunu ğatā9an suyunu ğatā9an, siziñ keşkek gibi olū.

4 - *IŞILAY: Ya düğünler?*

6 AYŞE: düğünlē, gelinlē eveli ata minēdi. av9asında dāvul zümbük zümbük, biz gelin
almā gidēdik. elimizdē zini şey yapadı9. zinniñ iÇinē sarāyli ğatādı9. ba9lāva gibi
höle. gelin; önden biz ar9adan, adamlā av9adan zümbük zümbük zümbük. hindi
8 ta9siylen gidiyōlā.biz ata mindik yüzümüzü örtēlē hiş gumezlē. bē epey añladıvēdim
ġāri dē mi?

OĞUZLAR - 1

OĞUZLAR - 1

Hüseyin UZUN**Şadiye Çelik****Yaş:80****Yaş: 63****Mesleği:** Emekli dokumacı**Mesleği:** Ev hanımı**Tahsili:** Okuma yazma biliyor**Tahsili:** Okuma-yazması yok**Genel**

ŞADIYE: sene hep kuleriñ gonusmasını mı uren dedilē? ondan sōra? ödev v̄ce'lē

2 geçen sene geldilē ya gız! geçen sene iki yō geldilē ya buraya!

ŞADIYE: seniñ mesleğiñ ne?

4 *IŞILAY: Öğretmenim ben.*

ŞADIYE: ure'men! il9o9ul ure'meni?

6 *IŞILAY: Edebiyat, lise öğretmeni.*

ŞADIYE: esKi qaflādan goñuşdurtTulā gittilē, düğün gibi, 9ına gibi olē

8 gonusdurdulā gittilē.

IŞILAY: Aynı, aynı, amcanın askerlik hatırası vardır, kaç yaşındasın amca?

10 HÜSEYİN: seKzen

S: māşallah hēkezē deyivēmē e mi?

12 *Z: bābam otuz do 9uzluydu, sen 9açlısın?*

HÜSEYİN: otuz sekizli, bubañ kimdin o?

14 *Z: tertib;āmat dēlerdi bābadağında.*

HÜSEYİN: bildiğim adamdır belki.

16 *IŞILAY: dedem askerliğini nerde yapmış?*

Z: çana 99alede

18 HÜSEYİN: ben dē çana 99alēdē yapTım.

S: ba 9gudüñ mü?

20 ŞADIYE: o9uma9 dā zoraldı hindi o9uma9 dā zoraldı.

Z: zāten o sırā alman harbi olduğundan hep o dönem çoğu 9ır 9altı ay yapmış

OĞUZLAR - 1

bâbam "yirmi do 9uz aylıĝ 9an izine geldim" derdi

HÜSEYİN: iki buçu9 seneliĝken geldim ben, iki buçu9 sene

2 *S: Gelir misiniz Denizliye?*

ŞADIYE: biz mi? gelme miz? geliriz. ba9ırlıya geliriz.

4 *S: oĝlan? evli oĝlan de mi?*

ŞADIYE: hî, iki çocū vâ.

6 *S: neresinde duruyō bakırlınıñ?*

ŞADIYE: yeñi yapılan caminiñ ĝa,şısında.

8 HÜSEYİN: ĝabristanıñ üstündü iki mināreli cami vâ ya! iki mināresi vâ ĝabristan vâ, o gümüşler ĝabri vâ ya. gümüşler cāmisi deĝil, ba9ırlı cāmisi.

10 A: gümüşlē cāmisi tabı

Z: esentepē yolunu çı 9āken de mi?

12 HÜSEYİN: çı9āken saĝda

ŞADIYE: h.....o cāmi deĝil. yo9āda bu, tepēde, siziñ dedlñiz aşāda, bu yo9āda, iki

14 denē mināresi onuñ. ĝāveyi biliyōdur bu! ne deniyōdu?

ŞADIYE: ĝāziōlunda ĝāziōlunu ya9ın. kendi evi, iki buçu9 milyon;aldı9 da

16 ödeyemedik. baya epey oldu.

HÜSEYİN: ĝab;inşāt;olara9dan aldı9 da, sıvaTTı9. ye'miş yedi midi ye'miş sekiz

18 midi? de me?

S: gelin ure'men mi?

20 A: muhāsibeciydi.

HÜSEYİN: muhāsibeciydi, aldı9dan sōra olan çalışdırmadı. çalışdırmadı ama,

22 çalışĝan çı9dılā ço9 para ĝazanıyōlā. a9Tarmaları vâ iki denişcileri vâ, para ĝazanıyōlā. bāzı fabri9alarlan... hiç ĝalmayōlā yāni işsiz ĝalmayōlā yāni.

24 A: kāzım ĝayna'larıñ ilmālarını hep; alıyō.

HÜSEYİN: bilmeyon hiç ĝalmadı, hiş ĝalmayōlā. bi tādil günlēde çalışmayōlā. gecē

26 gündüz, sāt on ikiyē ĝadā çalışıyō. ço9 para ĝazanıyōlā ço9.

OĞUZLAR - 1

Z: *şey de o işden yapıyō da ilmā bulumayon deyō. cefā şerifiñ ölu. sedat hep ayarlamışlā millet deyō*

2 ŞADIYE: firdevsigil dē almış a9Tarma da. onlā da bulmuş bi yer.

HÜSEYİN: sālîh buluvēdi ona.

4 ŞADIYE: osman bulmuş kendōlu. şeydē çalışıyō ya! o, bobinvav buluvēmiş. iplik nēden buldu bilmeyyon. getiriviceklē dedi firdevsi. akTavmayı sādî buluvimiş.

6 B: şindi sen yeniköye gitseñ hindi birbirlerine “yağ tavası nevdē ylh!” dēlē. “uy nerdeymiş ya? un uy oturmā gitcēdik ıy! sen gelmeyi;vēdiñ ıy!” dēlē

8 ŞADIYE: bizim ölē qaflavımız olmaz! düz ğonuşuruz biz. kellecillē "ayan" deyē ğonuşulā.

10 C: incēbıñarlılā, bizim gibi ğonuşū eccik biraz ama, orda ğırayyē vardır, manasır, ahıllı, yeniköy, kelleci, bekirlē. hepsini¶ ayrı ayrı şeyleri vādır. asar çok galabalığdı
12 bu taraFki köylēden ğalabalığdı orası ne oldūsa çoğazaldı orası, orā da gitTi.

Z: *orda eski eserler var,ımız asarda inşāta pek müsāde e'meyōlar,ımız.*

14 S: ğıranıyer, manasır, ahıllı, bizim bura, bi dē acıdere vā hurda beş köy.

B: ğızanlā inar mı 9opardıñız gine? nerden 9opardıñız?

16 Z: *burda okuyan kaç çocuk var?*

HÜSEYİN: ğāri oniki onüç deneydi yarısı bābadağında burda yedi mi sekiz mi

18 çocu9 vā.

Z: *kim götürüyō ona? minibüs mü var?*

20 HÜSEYİN: yolcarabası. deñizliyē gidip gelen arabalā alıyō sabālen geliyō, akşam

.....

22 Z: *onlarıñ parasını kim veriyō?*

.

24 ŞADIYE: deñizlide ne iş dutuyōñ yā?

Z: *camcılığ; işi yapıyom.*

26 ŞADIYE: bizim çocu'lā ba9ırlılda. yo9āda depēdēlē aşā çu9urdu değil.

Oğuzlar'ın Eski Durumu ile Günümüzdeki Durumunun Karşılaştırılması:

ŞADIYE: esKiden ğalıbalıkTı. yetmiş seKzen tāne ağaş tezgah varıdı burda. yetmiş

2 seKzen tāne. o şeyden, moturlu tezgah. el tezgā işledik. İsan çoğudu o zuman

HÜSEYİN: alıman dağıtTı alıman, alımana gidenlē. o melēñ¹ bâbasınıñ do9uz çocū

4 varıdı. burdâ; olsālā bu gidenlere sıĝmıca'lādı. o ğıdā bağları bahçaları ğodulā

alımanlıyız deye deñizliye ğıTdilē, o meleĝiñ anası bubası. cumuk bekirleriñ varıdı

6 yedi sekiz çocuk onlā öle ğitdi. hep göşdüle ğittile burlara sīmyıca'lādı. o zuman iki

çocuĝlan ğalamımı varıdı? ēñ azından yedi sekiz den;olurdu. duT evıdin bizim etraf.

8 yedi dene emir āşanıñ varıdı, beş denē nurteniñ varıdı, dut benim varıdı, dut

şerifeniñ var ıdı. dud;evde, hesāb et ğāri hindi bi çocu9, iki çocu9 fazle'meyyölā,

10 **X:** yedi çocuk çerkeziñ varıdı, yedi çocu9 cumuk bekiriñ do9uz çocuk cumuk
sālihiñ, çoban yaşarıñ, altı dene ākifiñ varıdın

12 o arzunıñ iki ölu varıdı, dut ğızı mı varıdı, o şerfe, şenay

S: bâbalarına küslē, bu ğapılā ğapandı deye ğızlā aĝlayyolā ğuseñ

14 B: küslē ğāri işTe, arzu sene ğoñşu mudu?

D: hoşgeldiñiz.....(Dışarıdan geliyor)

16 S: hoş bulduk, siz de hoşgeldiñiz

B: sen huraya ğelseñ ya ğuru yēde

18 D: yeñi tezgah almışıñız uğurlu ğademli olsuñ ğāri ğülü ğüle işleñ allah İsana nelē
veriyō ğızım da, sabır iqāzım.

20 B: yarın da dem dara9, böyün gelceklēdi

D: ha, dem darak çekilcek, usTa vā dedilē de ondan deyyon

22 B: usTa dün hē şeyini daktı, faaliyete geşTi de, böyün gelce'lēdi, ona da misāfirleri
gelcēmiş, ondan yarın gelce'lē.

24 S: tezgahı nēden aldıñız?

¹ Melek'in

OĞUZLAR - 1

B: otomatik tezgah hazır aldı9. bu ahıllıdan işTe ba9 bizè beñzè mi gonusması?

IŞILAY: İki kelimedede anlaşılmaz ki konuşması

2 AHILLILI: bâbadağın ahıllı, bâbadağın bi mahallesi, aynı burası gibi ya, hana bâbadağın bi mahallesi gibi, burası gibi, az, y1mi beş;otuz hâne anca.

4 S: siziñ de mi deñizlide evçatlarıñız?

D: benim mi? beş amânetim vâ beşi dè yo9 hinci yanımda. biri ombeş gün oldu
6 gideli, o bâbadağa göşdü. gissiñlè gissiñlè başlarını gurtâsıñlâ, biz galalım varalım.
iki tânesi bâbadağında.

8 .

ğayınıñlâ gelini öldürüyömuş seniñ habavın mı vâ? gelin öldürdü gelin, yirmi iki
10 yirmi üç yaşında, ğayınmayı gelin. ğayınmanıñ en iyisi bulğur aşu gibi ğayınayömuş
kötüsü ne etcek bilmeyom ben

12 .

S: üğüzleri her zaman merâkçededik çı9tı9 geldik. basama9 basama9 basama9 dön

14 dolaş dön dolaş .....

HÜSEYİN: asfalt olan yer bu tarafı, burası

16 ŞADİYE: iyi canım hölè beş;altı goñşu vâ da çoban gibiyiz biz işTe. dağlâda çobanlâ
olū ya, biri horda biri horda onlâ gibiyiz. ya9ımız ginè canım. hani hē yerè uza9 deye
18 deyyo bu. birimiz hurdan ünnüse birimiz hurdan duyā.

IŞILAY: Başka neler var?

20 ŞADİYE: ne añladay ya? düğüm muabbeti mi añladalım? eveli bizim burdu düğün,
bi haFTA düğün olūdu. cumā gündem başlâ, gelin 9ınası edēlerdin. ertesı gün.

22 toplanılâdın; epsi bi yere. zini gidēdin. içini piçav ğatâlarıdın, qo9um edēlerdin,
ğameredēleridın haqva ğarālardın saraylı yapālardın. dut beş zini haqva gidēdin. on

24 ğadā bile olūdun. ırahme'lik bağırdın benè dè edivicēsiniñz deye. anası piçav bişirldin
de sarı ğız, bi tesPiniñ içini ğatâdın, üsTünü bi yazmörtēdin on da ğatıverldin, o du

26 götürūdün. cumā gündem başlâlarıdın dut gün düğün olūdun ya. cumā bir, pazar,

OĞUZLAR - 1

pazartəsi, pazartesi d; oluyōdun gelinertesı dovulculā gelldin, dovulculā cumā günden
 2 gelldin burıya eveli. bi haFTa beslēlerdin dovulculara. altını bi hasır. ziniyi
 ğapālardın serhoşlā, alı gidēlerdin ga'meri billleridin sarāyliyi billleridin. beşaltı
 4 gen© toplanıdın yandan sarayköy gelldin. 9ına gecesine tesbiylen çalālarıdın böle
 çalgı yoğudu ku, eskiden öle şey yoğ udu bizim burda soñurā soñurā oldu zini, şey...
 6 dumê dövēleridin, dumeniñ üsTünü bi çocu9 mindirıllerdin, o çocu9u para verilldin
 eveli hayvanlarla gidēdi sandı'lā yata9. onuñ üsTünü mindirıldin bi çocuk çeñiziñ
 8 üsTünü mindirılleridin. bāşış alııldın kimse... boş olūdun, olan doldurūdun, olmiyan,
 boş sandı9, sandı9olca9. yeşil sandı'lā olūdun;eveli, eveli önü işlimeli hōle allah, bi
 10 göz gelin girēdi, bi göz ğayınnanıñ olūdu. eveli gelin olduğgün āşam burdā uca9
 sıvadırlarımı9 oca9, uca9 sıvadırlarımı9, geldı gün āşam biliyō mu bilmeyyō mu deye,
 12 eveli sıvanıdı ğızım, toprağıdı hē ya9a. irahme'lik kēzıman ablayı bilen goyuvēmişlē
 de iki taraFını sıvamı9 da ortu yerini alı9omu9. bilimedi mi kimbill, bilimemi9dir.

14 *S: siz ne işleyyosunuz?*

E: kirlı, kirlı bizimkilē

16 *Z: 9aç tezğah vā?*

E: iki, om; beş gün oldu biri dā geleli de bi tāneydi.

18 *IŞILAY: Anlat bakalım*

ŞADİYE: cuma gün hayvan kesēlē dovulculā gelı, pazar gün dē o9uculā gelı aş
 20 bişirllē. sarayköy bazarı gün, pazartesi gün de gelin gidē, pazar gün. ertesı gün gelin
 ğayınnanıñ yanını geldı vakit. 9ınaya gidiyōlā işde, 9ına gibi çalıp oynayōlā, gelin
 22 ertesı duvak gün sabā dēlē ona, eveli burda bobuc; olurdun, ğız evine, 9aş denē
 hınım hısım hepisi de, hepsini de bobuc; edēler; idin, bi heybe, bi heybe cerez gelldin,
 24 bi heybe bobu9¹ gelldin. bi gözü cerezlen dolu olūdun, bi gözü bobuc;ula. geliniñ
 d;olūdun, anasınıñ bubasınıñ, hınım hısım. evelk;ādetlerden biri yo9.

¹ pabuç

OĞUZLAR - 1

genciken çalıřılıyō, çalıřıñ çalıřıñ. burdu sabā ğadā iřliseñ ğarışan;olmaz.

2 ipliĝellēdik iplik, buzları ğırādı9 da, ipliĝi çıĝnerdik, buz dutādın soĝu9Ta.haşıl
suyunu ğaynadıdı9, bi yo ğasserlēdik, bi yo yūdük, ordan hařıllādı9, haşıl suyunu
4 sıkādık. bi yo tezelēdik. top olūdun; eveli, o topu bozādı9. her çeřidini kendimiz
boyādık biz. fosforlu boyādı9, bi yo eveli gasserē çekēdik, ğırmızı boyādı9 onu du
6 gasserē çekēdik. ordan soñura boyaya basādı9. çoĝō elledik biz dōrt toptan bi
yumaĝassak

8 HÜSEYİN: bu evi aldım, tarlayı aldım bābadaĝdan aldım bi ev, deñizliden aldım bi
ev.

10 - *Hazır mı aldınız bu evi?*

HÜSEYİN: bu tarafını hazır aldım da hurları kendim yaptım. çocu'lā burdu ğalı
12 deye on göz işde, ğaldı9 on göz bura.

ŞADİYE: gezmē gelllerise, pi'nik yapmā gibi gelller, ise belki... öteki gibi göçü'
14 gelen olmaz da.

HÜSEYİN: olan da geldi, eyilerdi çoĝ; eyilerdi.

16 - *Arefeden gelirler mi?*

HÜSEYİN: gelllē bayramdan eveli gelllē. geçen sene burda dōrt denē ğurban kesdik.
18 olan da geldi dōrt denē kesTik burda ne yapcañ evlaT oldukdan soñura. ben
doKsambește eme'li oldum. yeñi dā yeñi. tā geçen senē bırakdım bē işi tā, geçen
20 seneye ğadā tezgahlāda do9uyōdum burda. zatem; biz şeyde başladı9, seksem; birdē
bu devlet tarafından do9uma, o zuman başladı9. on;iki senē yatırdım. askerliĝim
22 çoĝuzadıĝından om beş seneyi olduĝundan, askerliĝim şey oldu, eme'li oldum,
baĝ9urdan.altıncı basıma'dan eme'li oldu9 ya allah berēket vēsiñ. bi milyon vēdim
24 öñümüzdeki ay da, yüz ye'miş milyon vēdilē. yüz a'mış dokuz milyon vedilē. ço9,
altıncı basıma9dan, yedinci basımaktan eme'li olanlā ço9. benim aldımı almayōlā.
26 bizim burda beş altı ĝiři vā hepsi de altıncı basıma9dan yedinci basıma9dan,
do9uzuncu basıma9dan vā, muhtar, köyüñ muhtarı, bendē om; milyon ařā alıyō,

OĞUZLAR - 1

do9uzuncu basımak, om; milyon eksig; alıyō benden. gāri, allah berēket vēsiñ bizē
2 yetiyō.

***IŞILAY:** Askerlik hatıran yok mu? Kırk altı ay yapmışsın.*

4 **HÜSEYİN:** 9ır9altay yaptım ya! onsekiz ay deye asker oldu9 burda. hey gidi .....
tam kırk beş ay. goyuvemedilē iki buçuk senēdē bi izine geldim, iki buçuk senēde.
6 bizim zamanımızda askerlik accık irezelliğ; idi canım, irezilliğ; idi. hele o 9ırk; iki,
9ırk; üç, 9ır9 dört senēleri yāni askerlik bi irezillliğ; idi. ço9 aş galdılā. işTē o harp, o
8 alman harbi vādı bi ya!.. alman harbi zamānında, askerlē irezil oldu, tālimden
gellidik. ulen gellidik veyāhut āşamüsTü gellidik tālimden. askerlē parası olmiyanlā aç.
10 o ezine ovası vādı olara āmit toplımā gelliledi āmit yller, idi. irezildi ya. ondan sōra
ey, oldu gāri. 9ırkbeşiñ onuncu ayda terhiz, olduk. onuncu ayıñ on do9uzunda
12 terhiz, oldum. ondan sōra asKerlik düşdü gāri. ondan sōra düşürdülē askerliğē. iki
seneyē düşdü. almanlā o zuman şeydeydi, akçay iskilesi varıdı oraya almanlarıñ iki
14 dāne vapuru geldi orıya, bizde¶¶ yol istedilē. ozman inönü var, ıdı vēmediē yol. o
yonan, bulgar hepsi dē çiğnedi gitti. alman hiş bi harb e'miden çiğnedi gitti onları
16 hepsini de. veqāsılı bizi askerlikde çok yapdırdılā, gidēken az deye gitTik çok
yapTılā, on sekiz ay deye gittiydig; askerliğē. on sekiz ay, ıdı biz gittlmizdē askerlik
18 az, ıdı ya. ondan sōra, işto alman harbinde bizi bira'madılā. şindiki asKerlik çok
rahat. 9aryolāda yatıyōlā nēdeydi karyolāda ya'mak. ot yattığımız yata9, ot yatağı. ot
20 yatağında yattı9. nērdē şindi? geşTi o şeylē bitti. 9umbal ovası vādır bu esKi
harbolan yēlēde ovda bi ot vādır, bu ev boyu olādan bıçādık o ezilmiceg; o'lādan
22 gurudūdu9 o yata9 içinē. gātādı9. yastı9 da ot, yata9 da ot. üslerimizde battāniye.
ben, makineli tüfeğim vādı bi. tam kırk üç ay sırtımda daşıdım makineli tüfeğē.
24 bilmeyom siziñ askerliklēde var mıdı, hoşkeş var, ıdı bi, hoşkeş var, ıdı o zuman.

Z: gerçi biz epey gudük de, biz 9ırı 99aleyte başladı9 9ırı 99aleyte bilsiñ

26 **HÜSEYİN:** biliyom. üç; ay ben dē daşıdım ona. ilk vādı9, acemilikde onu daşıdı9.

OĞUZLAR - 1

Z: onuyla başladı 9, sora bi M-1 deyê bi ameri 9an tüfê çı 9dı. ondan sōra bi de G- 3 deye belçi 9a malıydı bi tüfek. Üç şey gudük biz.

2 **HÜSEYİN:** biz onlara gumedik gāri. onlā soŕurā; oldu. biz; üç; ay 9ırı99ale. bir atışa
 gitTik. nas;oldu, biz atışTa hedefi eyi mi vurdu9, albaylā, bi makineli tüfek vëdilē
 4 bene, o makineli tüfē geliken teslim ettim geldim. çok şeydi yāni. eskiden araba şu
 mu vardı? çanakkalēden, ezlne on sāttr. ezlnēden ayvacı9 bes sāt, ayvacı9dan
 6 paşaköy var, ıdı iki buçuk sāt, yayan gittik hep böle, ilk acemilikde, çana99alēden
 ezlneye gittik yayan. yo9 bi av9ıdaşım yo9, olsa gözümüñ önünde her taraf. askerlik
 8 çoğolduğundan ordā doğmuş böyümüş gibi oluyō.

ben izine geldim burıya bi sefer burıya izine geldim. ezlnēden ayrıldım izine.
 10 ezlnēden bayramicē vāmıdan, ne iskilesiydi, orda bi dā bi iskile vādır, dikili vādır
 orda izmirē ya9ın. ordan deniz vapırına bindim iskileyē gadā yayan
 12 gittim.çanakkaleniñ karabiğa vādır bi ōda, bahçeli köyü vādır bi, ondan sōra
 sarıçalı. sarıçalıda 9ır9 beş güŕŕ galdım. esKiden yol ezlneniŕŕ içiŕŕden gidēdi. uFa'
 14 mendirez dēlēdi bi, sarımsak kö'rüsü vādır. köPrüyü geşmiden bu yanna ayrılmış
 yol. gaz dağımıñ bi yandan aşıyōmuş bu yakıya. çanakkalēden o9arı çı9Tığıñ zaman
 16 bi köyüñ kenārına, o harpTen galma, mermileriñ çekirdeklerini dikmişlē lsan boyu
 boyu hule, gudüm biliyom. galeniñ içiŕŕdeki topları gudüm. üç tānē vā. ray üzerinde.
 18 lsan bi yō gucek. ta harp zamanında olan toplā onlā. bilmiyom hindi nasıl? benim
 askerlik zamanında, o çana99ale mıntı9asından, tek bir uça9 geçimezdi, yāni yasa9Tı
 20 yāni. uçak gelceği zaman bildirllerdi ulesi gelirler; idi. ço9 durdum, böle bi depē vādı
 çaltıkır(?) tepesi deye, telëfonlan, göze'lēdim ordam; ben. bi tarafdam; bi uçak çıkdı
 22 mı, topÇ; alayı vādı, yirmi altıncı topÇ; alayı, oraya bildirdim. o gelen uçağıñ önünü
 ardını geçir'mezlēdi. endirdliler;idi. iki üç seFer geldi, iki seFer ben var, ıdım, denk
 24 geldim, yirm; altıncı topç; alayı telefon edēdim, zātem; bakıp durūlardır böle hep,

OĞUZLAR - 1

- endirdilē aşāya, birisi o zuman, rus vādı bi, rus harp; uçā. almayya onlarlan harb
- 2 edēkem ;midi, ordan kaşmışlā büyük bi uçak , orda endirdilē aşā. topç; alayı düşürdü.
- içindē bi ölü, iki denē sağ, endirdilē dirileri götürdülē çanakkaleye, ölüyü dē oraya
- 4 gömdülē.

OĞUZLAR - 2

OĞUZLAR - 2

Kadriye Uzun

Yaş: 70

Tahsili: Okuma yazması yok.

Mesleği: Ev hanımı

-Teyze adın ne?

-ğadiriye uzun.

2 *-Yaş kaç?*

- yetmiş. ye'miş yaşıdayın. işlê bitti ğâri. baĸ Őurdam bi çuval buydeyi içere
4 götürümedim, götürümedim.

- Anlat bakalım, çoluk çocuk ne var ne yok?

6 -dört çocūmuz vâ. biri ure'men, eme'li oldu. biri doĸumacı ğocası tüccar0 oldu. . biri
aĸTarmâ sarıy0, biri ta didimde. dört çocuk var0 emme. üseyin dayıñ az yi çok ğazan
8 dedi.götürçedi bize. bu gi'medi. az yiñ çok ğazanıñ0 olum dedi. ben gi'miyen dedi.

- Torun ne var ne yok?

10 -torun, hepsiniñ ikiŐe çocū vâ. ğızımıñ iki denesi ünüversteden çıkTı. bi olam bi ğız,
kellecidekiniñ. akTarma saran ğızıñkı, yeñi senê ure'men0 olcaĸ, anoĸul ure'meni.
12 ovtanıñ soñ sınıfından olu çıkTı. hepsi de deñzlide. baĸırlıdâ oturuyola. baĸırlıdâ
duruyolâ.

14 *- Buraya geliŐin nasıl oldu?*

-bunuñ0 aĸrıbâları. işTe, amcâları, dayıları, onlâ. geldik geşTik ğâri a ğadın ğızım.

16 aĸrıbâ olsu ne olcaĸ, olmusu ne olcaĸ? herif ne demiş? ğüvemme amcañâ dayıña,
ekmeĝini ğat çık yoluña. amcâdan dayıdan Fayde yok Şindi. baĸ Şindi ğaldık burda.

18 dut çocukTan biri yok burda. işte yapyalıñız ğaldık. sâlımız yerind0 emme, buranıñ
bazarâ gitmesi zor, baĸkal yok, bazar yok, ul´ yandan çok zor. babâdaĝa yakın

20 emme, bi arıbamız vâdı, esKittilê hurayı ğodulâ, bi dâ arıb0 almayolâ.

-Kim yaptı?

OĞUZLAR - 2

- ğullanan ŐFör yapTı. üseyin dayıñ aldıydı bi araba. dolmuş0 aldı bi, osmaniñ
- 2 arıbasını getittirdik, ul´ gittik. bâbıdağından arıbagelmeyincè bazarâ gitmek yok ğari. özel dutâsañ ule. köy nâminâ aldıydı bu muhtardı o zuman da, köy parasınnan
- 4 aldıydı, orıy sürûken, burıyı sürûken, esKittilē. altı günüñ altısında babâdağı çekTilē her gün. güzel ğullansılâ dâ on senē dâ yettiydi. haşat0 oldu ğari. alsılâ olcâdı bi
- 6 yanına. herkesiñ bi eseri olüdü. hiş bi y0 sarayköyü dokTuru götürmedilē ğadın ölüm hu arıbayı. hiş götürmedilē. aman ğazammıdan gissiñ yedi buçuk miqqar benziy
- 8 yaqmış bes senēde. yüs kır´ lirâ ğazammı. almıyalım, deyum ben arıba marıb0 almıyalım.
- 10 - *Muhtarlık hâlâ amcada mı?*
- ırmızan vâ burda bi de o, ırmızan . eyidir, girgindir. msaniñ hâlini hatrını sorâ yoldan
- 12 geçēken. ul´ yandan eyidir. öl´ ğuruntusu yokTur. siz kas senelig0 ure'mensiñiz ya?
- biz on senelik öğretmeniz.?
- 14 -kaç yaşınd0 eme'l0 olunuy0?
- Altmış.*
- 16 -a'mış yaşından kēri par0 olsun ne olcağ a ğadın0 ölüm!. şind0 olmalıy kı, iş görmeli. ah benim geŕişlmıd0 olmalıydı parâ da, ben ğoyun beslimeliydim. hinci par0 olsun ne
- 18 olcağ? bizim ev dolusu paramız olsun ne olcağ şindi? nēdebiliriz? par0 olsun ne olcağ? parañ olsa iş görmey0suñ. oturuy0suñ işte böle. geŕişlmıd0 olsaydı iş görüdüñ, iş
- 20 çevirmıdiñ. ğocadı'Tan sōra ne iş dutcañ ya?
- horlâdan hurayı ellē getirivedi. bi yo hurayı arıttım, bi yo hurayı arıttım, dündem
- 22 beri ũraşıyom. zor yaşlılık. bağ canıñızıñ ğıymatını biliñ, fakirliğlen ihtiyarlığı evē ğatmicâsiñ emme, hiç habarıñ0 olmuy0, giriveriy0 ğadın0 ölüm. işTe ğıymatını biliñ
- 24 geŕşlmızıñ, biz bilimedik. habarıñ olmay0 ğari, kapıdan giriveriy0. canıñı öldürmessiñ, nerdē canıñ0 isTedi, ordâ gezēsiñ, ne canıñ0 isTedi ymsiñ. bizim

OĞUZLAR - 2

yiyecēmiz zaman yokTu, bi sürü çocuk, tāla, tokat. dört dene büyüttüğÖ emme, gel de
 2 sor bi yo. canÖ öldü. tālayā ğavunÖ ekTik, çapalaycaz deye. tomatā biber dik, ūraşā,
 ūraşā, ūraşā. öle öle ömürleri bitirdik. şindi ne ekmesi ğız, emmeyoz bilē tarlaya.
 4 ğocā çay onā hizmet edibatı emme, bizdenÖ umut yok. bizdenÖ umut yok. canıñızıñ
 ğıymatını biliñ. yaşlılık o ğidā bi zor! çok zor!
 6 *-Genç var mı buralarda? Düğün filan oluyor mu?*
 olma mı? vā, güllü vā, fa'mā vā, hu nmet vā, ırmızanÖ etti işTe düğün.
 8 düğüne? nası yaparız ya? düğünÖ olü bi yō gidēlē, bi yo ğızÖ istēlē, bi yo söz
 mendili alilā, ben vā ya, ölumu evlendiresiyē ğadā, bi çiçolātaylam bi çiçeğē bi
 10 düğün parası v±dim. evlendiriyon, ğızı isTeyip geliyon. almaycan deyo. iki bilezik bi
 y±dē ğaldı, iki bi dizÖ altın bi y±dē ğaldı, bi hāman bayram hediyesi bi yērdē ğaldı.
 12 nelē nelē çekTim nelē. sevdm vardı.
-Onu istemediniz mi?
 14 -istedik, isTedik. bubası v±di, ğardaşları v±di, anası vēmedi. o ona āşıqtı, o ona
 āşıqtı. bi anasınıñ guynü olmadı. babıdādan. ezzāneci āmadıñ ğardaşı ayferidi. anası
 16 v±medi deyon duymayō muñ. -ikna edemediniz mi? deñizliden uretmen ğardaşlarım
 geldi. o hacı muhamme'lē babıdādan. şenaygil, gömeniñ şenayı bilmsiñ.onlā ūraşTık,
 18 olmadı. anası vemedi. ondan ğāri ondan bu bi şey duttu, bi kafā duttu bu, otuz ikī
 yaşındā evlendirdim. yalıñız, ölümÖ işē yarımıcādı. on senelik ure'men idi, dolmuşu
 20 v±cek parası yoğdu. gelini aldık, beş ğatÖ ev yapTı. ure'medi ölüm ya, beş ğatÖ ev
 yapTı. üş denē kirācısı vā hindi, sāli hocā dedittirdi gelinim, öluma. on denē sālih
 22 v±sēlē gelinimi deñişmem. ğalē davazdandı da, hılmi ğarāmanıñ ğızıydı. köş´ yazar,
 particiydi bubası. bilmsin hılmi ğarāmanı. particiydi. kimbili hangi partiden. köşe
 24 yazardı. işTē böle, añladıvedim ğāri gudüñ mü?iki ğızı vā lisēden çıçkaç bu yıl.
 kendi ure'mendi eme'li oldu ğāri. bakkal dükkanı aşTı hindi. tālayā ekinÖ ekTi, de

OĞUZLAR - 2

gelip ba'madı. tãlıldı ğalsıñ deyō. şindi. bütün masırafımı benē çekTirdi de gelmeyō
 2 ğãri. ğadınō ölüm heP masıraFı benimō olsuñ. al git atelyeñē ğat dedim. ğoycağ yer
 mi vã orda deye. üş denē kirãcısı va. üçē yüz lirãdan üş denē kirãcı ğattı. iki yüs kırk
 4 dolu buydey oldu. götürmedi. götürsüñ, satsıñ. ektirdi bizē oraya, masıraFını bizē
 çekTirdi. bi dolu buydey kaş par etcek? om milton. avpã bilen yoğ içindē ğörsen
 6 çalkaniğ tohum udu. işTē böle böle ömürlerim bitti ğızım burlãda.

buvdu ğızō isTimē gidēken ne edelē biliyō muñ? bi kutü şekerō alılã. allahıñ
 8 emri peygamberiñ ğavili. seniñ ğızı bizim òlanã mehel gördük. dēlē. düşünelim
 bağalım dēlē onlã. ğızımı soram dēlē. akşam ğızını sorālã, ertesı ğünō āşam bi dã
 10 gidēlē. hadi v±dik dēlē. bi söz mendilı verilē, anasını bi gömlek, bubasını bi gömlek,
 anasını bi örtü. amcasını, dayısını birē çift çorap, olü gidē. soñuru bi yō tã gelmlē, kaş
 12 bilezik dağcañ? kaçō altın dağcañ? benim ğızım sekiz bilezigō istiyō, işTē bi armalı
 istiyō derlē. bi yo biz düşünelim dēlē onlã. bi dã gelmlē. bileziğiñ ikisini kaldıralım
 14 d±lē. altı bilezij ò olsuñ dēlē. altın bek büyüj ò olmasiñ güccüj ò olsuñ dēlē. olü bitē
 gidē. işTe böle gelin alı gidēlē. allah herkezi dutumlu ğulları çattırsıñ. parã düyyāyã
 16 geldım ğün ne demiş? senō ure'mensiñ bilmeñō iqāzım. bilmeñ qāzım. hasbıñallah,
 hasbıñallah. parã düyyāyã geldım ğün ne demiş? siz kaç seneligō msansıñız, bendenō iyi
 18 bilmsiñiz. parã dünyāyã geldım ğün ne demiş biliyō muñ? beni hul´ sıkTır demiş seniñ
 sıkıldiñ yēdē ben seni his sıkmam demiş. hule sıkTır beni demiş düyyāyã geldım ğün.
 20 urendin ğãri. bē hu çocuğu darı ğatıverip gelen.

YENİKÖY - 1

YENİKÖY - 1

Ali YILMAZ

Yaş:72

Tahsili: Okuma yazması var.

Meslek: Dokumacı

Bir “Evden Kaçış” Macerası:

ALİ: tēzi nūri, bākiniñ ğardaşı, hā, sen nūriniñ ğızısıñ, almayyā sen dē gittiñ mi? Hā,
2 gezmē gittiñ. bāzı bibirlerini hep çekiyōlā ya canım.

camc; āmat, bizim oraniñ birik cam dakTı, almayyā mı gitTi ondan Kerē nōldu?
4 ğapattı bi şeylē etti.

Z: *avni o .....*

6 ALİ: ha, avni o avni, o avni, avni benim dediğim. avniyi dē bilirim ben bubañı da
bilirim. avni şimşek. soñura işini ğaybetti o.

8 S: *babamlan ğörüşü müñ amca?*

ALİ: bubañlan bāzı, bāki bizim dosTumuz, ta eveli bubamgiliñ dosTu. burdan,
10 bābadağından. her senē gelir o, bu sene geldi mi bilmeyyorun. be9ār? evlendi? eyi
eyi, tamam tamam, evi dē vā? şehreminde.

12 S: *sebeplesiñ fakir garibam bi gadımmış.*

ALİ: eyi canım eyi. yeño zaman. geçen senē tā be9ārdin de mi? her senē gelir o
14 bābadağına.

ALİ: beşay oldu ben d; evleneli, üş buçuk sene oldu dört sen;oldu işTe biziñki öleli.

16 (...)

ALİ: tabı siz yumşak görününce, benim bi olanlan bi ğızım vā çok yumşa9 gövünü.

18 benimki oy; yaş güccük benden. o dā o zaman nūri hemen; emen yaşı yakım;bene
onuñ.

20 Z: *otuzlu o*

E: *askerlik yaptınız siz onla ya!*

22 ALİ: nūri benim yanımda değıldin heralda! ben d;otuzluyun

YENİKÖY - 1

E: seniñ o misafirliğe gittiğini kaç senesiydi?

ALİ: ohooo, benim müsafirliğe gittiğim, aşā yo9ara, bin do9uz yüz 9ır9 9ır9 bir veya
 2 9ır9iki
 biñ do9uz yüz kırk, kırk bir, o9ul yeñ; açıldı, ben bābadağ yeñiköyden
 4 mustaf, ölu ali yılmaz. dokuz yüz otuz doğumlu. tabı bābam çarşamba günü, “ipliğ;
 elleycezölum” dedi, “böyün okulu gi'me” dedi, ben de “gitcen” dedim. o; zman
 6 çentelē tātıdan. bi attı çenteye ā9amdan, o du mēdimanda..... oldu çente. ben gaşTım,
 tabı git ba9alım, kelleci, mollāmat, altındere, göveşliğı vādı9, orda bubamıñ
 8 bacanayı vā. yāni anamıñ ğardaşlığı da bacana9 deyölā birbirlerine "e,
 hoşgeldiñ;ölum" "hoşbulduk" bizē irābet eyi. o güzün o salamur üzümlē geliyō,
 10 yiyiyoz. ordā ismet vādır, bubamıñ da ismet, tabı biz üş güm; beş gün durdu9 bu
 arada. deyō 9u bubamıñ bacınā, “ismet yavrum goş, heralda deyō ābeyñ gitcek, bi yō
 12 tā sevsiniñ senē” deyyoru. ben de deyon ki o zuman, esas ha, öle tekerlēmē değıl, “ah,
 ah ābem, misāfir amcañ böyün de buralı. ğāveyē gidiyorun, dosTumuz ço9, araplā
 14 süqālesi olduğı gibi süqālemiz çay ğāve bol. bu iş on gün devām etti. ondan sōra
 bunuñ gitcē yo9 deye bu iş sēreldi. ğāveyē gidiyom ben ceptē metelik yo9 zāten.
 16 ğāveci çay veriyō veresi; içiyom ben. vēmē ..... ā9ıdaş, boş gidēken dönüp dönüp
 ba9ıyo, para mı mā ya9u? bev; verlse içiyon vēmese ordā oturuyon, nihāyet ar9ıdaş,
 18 uzatmıyalım, benim durduğum ev de, topragev, işTe şuray gibi burdan hattā dā
 aşāda. ev yo9arda da, oray aşāda, orda yatıp 9al9ıyom ben, tabı ba9ım bize biraz
 20 seyreldi. bubamgil de ā9amı aramayyoru, biz altı yedi ğardaşız. bi yazı yazmışlā
 ar9adaş eviñ ardına, kapınıñ ardına yāni, “ey saş9ın ölu düşkün/ müsāfirlik olur; üş
 22 gün/ sen geleli oldu om; beş gün” deyyoru, “hiş ğımıldadığıñ yo9” deyyoru, ben
 düşündüm, düşündüm, insanölu, ğızanlı9 ya! "ey hānē sābi, eşekten olū ğatır,
 24 insanölu ne bill hatır, vādığı yerde om;beş gün dü ğalır, bi yıl da ğalır” dedim, eviñ
 ar9asından ter9os suyu geçiyō. o terkos suyunu bunlā eviñ içinē salıvemişlē, ev

YENİKÖY - 1

çu9urdu ya. anā! gāvēden geldim, yav9aç yarı to9um ben ha. yalnız 1san acıkTığı
 2 zaman gurekmeđolsu da firma¹ gibi geçiyō. ben Őindi dūŐündüm, ne eden ne eden
 bölē yatakTa ğaldırdım ba9Tım iki tanē boş govav² vā, birini Őōraya ğodum, birini
 4 huraya ğodum, bi dē harman dūveni vā, harman. siz bilmessiñiz de bem bilirin. onuñ
 üstüne yatā ettim. efendim dūyyā Keyfi bi dirsek geldim ben ğandılı da ya9Tım,
 6 ğandıl da vā hene bu benim dedım, dā ekim; ayında, yarın dedim bahar gel1, oğul
 çı9ā govanı gōtūvūlē dedim, ar9asından harman geliv dūven gidē dedim. bu su burdan
 8 çekilmessē ben nereyē giden dedim. “neh!” demiş dēzem. dā bunuñ dedlnē demiş
 sekiz ay vā demiş. “e, ne edelim ğarı?” demiş mēmed; ali dayım ıvahmetlik, “e ne
 10 edelim, zāten toprağ; ev, eski, saça9, esKi. eviñ saçānı ğazalım, bu ö1olmayınca
 gitmeyecek, Şindi bunlā, ben ertesı sabah gāveyē gitdim, acıkTım, ğānım, geldim,
 12 acıktım belKi doyurūlā, geldim, ikamelē vurup duru çapaya. ğānımı doyurdum,
 alasmāladi9 malasmāladi9 demedim, dutTum yola. altındereyē varrım, bi vakid; oldu.
 14 ben dedim Şindi dedim köyü gidēsem 9ō9avın gece. ōdu bubamıñ asker ā9ıdaşı vā,
 bayvam dayı deye, vardım, “sāqāmün alāyküm”, “alāyküm seqam” sāqam bilē vidiğim
 16 yo9 ya, ölē deyelim, e bayram dayı bubamıñ seqamı vā bē āŐam burdu ğalcan. "ey,
 ölüm" bubamıñ seqam; oldū mu vā! ğaldık, Őimdi adam bene bi tas yođurt getirdi,
 18 ğocumam; bi avaş ğaŐık iki tāne külünçe, yāni dar³ çörē, adam dedi ki “Şu” dedi.
 “külünçeyi pōlmüdey;yi dedi. yoğurdu du ğaymānı ğırmıdan yi” dedi. hadi dedim
 20 külünçey ğolayını buldum, dūŐündüm dūŐündüm, onu ikiy ğıvırdım, bi hōlē ısırıyon,
 balcan aŐı dūrümbeci ısırā gibi bi hōlē ısırıyon, qākin Őu yoğurdu netcez? üstTen iki
 22 bāma9 ğayma9 vā yođurduñ. yerl;ineğinden bem bunu ne eden, ne eden, ne eden,
 dūŐünūken ūlē dedim, avaŐ ğaŐınan ğıyından ğaymānı ğaldırsam da, bi dē yođurduñ

---

¹ hurma

² kovan

³ darı

YENİKÖY - 1

üsTünü 9apısam, yoğurduñ ..... ötekini indivivewin üsTün kapayıvısam olu mu? bi
 2 dayandım bem buna iki külek hiş geldi. acı9mışım ya.. .tabl yayan. adam yarım sēt
 soñrâ geldi, a, ğaymak duruyor emme yoğurt tası aşığ; immiş, yaraya endi ya yoğurt
 4 tası! “üle, sen nettiñ?” dedi. dedim “ne edem dayı” dedim “çörē pölmüdey; yi” dediñ,
 “yoğurduñ ğaymānı ğırmıday yi” dediñ! “nettiñ?” dedi, “çörey ikiye ğıvırdım” dedim,
 6 “ısırdım ısırdım yidim.” “e, bunu nasıl ettiñ?” dedi. ba9 bi dē benden urecek! nolcek
 epey düşündüm düşündüm eñ eysi mi buna ğaymak ğalın, ölē ğırılmayo avaş ğaşıñ,
 8 ğaymak yimmedik ğaldı yalıñız, bu oldu, ben etirāfindan aldım dedim, üstünü
 ğapadım yoğurduñ öñündeyyarısını yidim, ğalanıñ da endirivēdim üstünü
 10 ğapayıvidim dedim ğapayınca tabl ğaymak biraz bol geldi, tabi tasıñ üstü geñiş, altı
 dar, yalıñız, hep mi yimediñ? dedi. derelileriñ bişirdl yimmez. aş bişirmek bilmezlē.
 12 o ğün için “ben” dedim, “duruğosuñ, sabālan yivin” dedim. yāni on du yiycen, gözüm
 var onda yine. sabālan geldi ar9ıdaş, on; du yidim iki külünçeylen. eh, bayram dayı
 14 alasmālādı9, bi elini öptüm, dēzemiñ elini dōptüm, dutTum yola. geldim yeñiköy.
 evi ğirmē 9or9uyon, ōda hamitleriñ āmıdı var; ıdın. sen onu billsiñ o āmıd ācına, bill
 16 miñ? .....
 hah, hah, gücüğ; aliniñ ev yapıdī yēde. oraya geldim, annaca, anacım
 18 görüvedī. “ū, şādi gelmiş” dedi, “gel ölüm gel, gel” dedi. vavdım māsır çı9rına
 oturdum. māsır dışarda. nasıl ya! varmamla māsır çı9rına oturdum, māsırı sarā9an
 20 yan gözlē hölē ba9ıyon daya9 gell mi ki deye. o9ul zāten gitti. bu böl;etti bu iş bitti.
 bu iş ar9ıdaş dōru. içindē tekevlime olsu da yāni tek tük. şindi ovdan, o şey geldi hanı
 22 ōlanları vā hāFız cām; imamı. ne muhammeddin o, muhammed adı. tamam ya;u dedi.
 bi defter ğalem buluñ geliñ ordan dedi su geçiyōdun dedi. su geçiyōdu ama avı9 suy
 24 geçiyō tev9os suyu geşmeyō 9u, tamam ya;u! bunu niyāziyē ğalem;ilen yazdırcādı o.
 ezbevleycek, niyaziyē ğalem; ile.

şindi onlam bi gün abdullāñ oraya gelir o. onā şerif'ali dayımgil beslemiş
2 yāni işiştletmişlē. sabā namazına gelir o, ben dē gidiyon, ē, sabah namazına gittik,
9abristana gittik cumay günü günlēden, e, tabı buyvuñ evē gidelim demek düşdü,
4 ona. “hasan” dedi “tezgah ne olca9?” dedi. sabah namazın varın tezgah giriyō. tezgah
böyün abdullāñ işlemeyiver1 dedim ben o duymadı ölē dedlmize. arııldı9 zāten ben
6 dē rahme'lik o da 9al9ādın. hani do9una9 yo9 dedim, benlem; bir 9al9dı, namaz gılıy-
ōduv o dedim ben. vardı9 namaz gılıyōmuş. bi sāt gadā oturdu9 9al9dı9 o qaFı billdin
8 o. “tezgah çalışmıyoru ya” dedi bu bene. “tezgāñ acelesi mi var ya” dedim ne! 9al9!
işçi ... arama dedi. beni tezgā yolladı. sabālan.....bak bizim hasangiliñ dosTuydun.
10 “ba9” dedi “ben 9aş gündür burdayım” dēdi “hiş bi yō eve gidelim, çay; içelim
demedi” dedi biz güveşliğē vardı9 mı evē alı gidēdin bize. top garşılı9 güdē dē mi
12 ar9ıdaş?..... bābası. profösör, profösür dokTor
e, siz hoşgeldiñiz, siz deñizlide mi duruyōsuñuz? hañgi mahallede oturuyōsuñuz?
14 Z: *a 99ona 9da.*
ALİ: ha, biz de tilkiniñ ba9ırā sıştı yēdē duruyoz biz de
16 Z: *orda da vā ev, muhtar şerif vā ya*
ALİ: ha, aşāda, tamam, işē vādır orda. namaz gıldi neydi o? aklıma gelmedi, ilbadı
18 camisinē geliyor.o. gur, ne gur o? o guru d'orda. hacı gur, bizimki bazar yerinde bizim
yer. sen çayı kimē getiriyoñ? niyetliyin ben, ben niyetliyin. ya.....hemen giderin
20 ben.
Z: *goc şü'ri.....*
22 ALİ: hā bol sesli adam. o da bekār galdı dē mi? gar; ondan eveli öldü onuñ. tamam
bol sesli, aşāçarşılāda¹ bıdırdā görūdün. fōter şapga geyē uzum;boylu. orda benim
24 şāytan cāmali vardı benim asker ā9ıdaşı. bill miñ ne ben? ba9ırlıda evi vā. burhan
yeñiçiçek, cāmali yeñiçiçek geçen sene cāmali gitti. bu bölē av9ıdaş
26

¹ aşāğı çarşı: Babadağ'da mahalle adı

(...)

ALİ: bizim ev şimdi tam bazar yerinde işte orda kirā veriyoz onlan, bi ataıya varıydın
 2 benim orda..... nūri topğara varıydın. şimdi felc; olmuş zavallı, benim orda on sene
 om;bir senē durdu. bu aq9olluydun bu öle oldūnu bilsem, evē ğatmazdım. zāten
 4 namaz hiç yo9. cumā mumā yo9 olum nūri yetmişaltıda deprem;oldu.
 benim;ordaydın o. ar9ıdaş çı9, sem; burdaykān benim bu ev yı9ılır,bem bu ev
 6 yı9ılırsa bi da yapımıycam ar9ıdaş dedim nōriye ben. “9ır9 yaşına girdim mi
 başlaycan namaza” hunu bak, bi o aşāya hindi, yeñi yapılyō ba9ırlı cāmisi bi yō
 8 oraya namaza gitmiş de biriniñ çorabı 9o9muş, e çorabı 9o9tūsa cumā namazı gıldıñ
 mı ötü yanna gidivē çorabı morabı mān¹;etme dedim, 9ır9 yaşına gircek ondan sōru
 10 da bi yō.....başladı bi şeylē başladı. bi ev yapTı, onu da hep fayızlen yapmış. sattı,
 borç vedi, hele bevket vēsın bir ödeyememiş de o ne evlē ne ben, şey ettilē. orda
 12 duruyoru ev aldıdı, o geçenlerde şevkedi gövdüm “ya;u ābeñ nasıl” dedim. geçen
 dedlsem bir ay anc;oldu, felc;oldu dedi. onuñ hanımı ba9 çoğ; eyidir. ğavdaşım olsuñ,
 14 sevgiy biliyō musuñuz bilmeyyon çok eyidir.

ALİ: benim tecellem bu dedi. sevgi o, bi lsan istemiş, biz bunuñ ğabadayılığın,
 16 posunu vuruldu9 dedi. ne bilen böylediğini bunuñ dedi. gündüz ğazammış gecē²
 18 yimiş, gündüz ğazammış gecē yimiş. benim ordā pastānecilik yapTı, pulis te hiç
 9al9maz. ondan sōra ..... para vimek zāten yo9. o, berbatlā fāik mi dedi,
 20 samambazarında² evi var; ıdı, onuñ iş bañ9ası yapıldı hana. onuñ ölu gell, her gün
 içē, ğarı bu baş çı'māca9 dey boşandı, şimdi bâbadağında beker yaşayyo, ādem epey
 22 yaşlı, benden ufa9 da, ölleyne her gün. o gelir a..... ne olca9 bu ya? nolca9, işini hep
 ğaybetti. ha, metin, şimdi onuñ biri bizim enişt; olū. sem bill miñ o fālñ öluna? metin
 24 dedlñ kim seniñ? fālñ;ölu. güccük bizim enište. bakkal;osmaniñ güveysi. ötek;ışTe, o

¹ bahane

² Samanpazarı: Babadağ'da mahalle adı

YENİKÖY - 1

şindi bâbadağda duruyō. bâbası fâikdir onuñ yav. hah, biri tekin, biri metin, tamam.

2 dayıma soradı9, ... fâik değılmiş, berbatlā faiğimiş. bakkal osman varıdın, dayım. de
gidi de. gitti adamlā velhāsılı. bu bizim enişt; olan bi yō bâbadağında. bi ara
4 mendilcilik yaptı. bi ara. o dā aq9ollu olmuş, ben görmedim de bizim ramazan
gümüş.

6 X: Ne ediyō o şimdi?

ALİ: heş bi şey etmeyō tahmlnimē göre.

8 X: böyük aqkolikdi de....

ALİ: güccük dē aşā yo9ara güccük dē öleymiş. ölē bi şeylē. ondan soñura bizim gız
10 çok sosyet; olmuş. bizim ramazan oraya gelmiş bi yō da. o zuman vaziyet, işmiş dē
gelmiş dedi. onlā bi ev aldıydı aliksanlam bir añlaşımadılā, ğat, soñra aliksan, bi
12 şeylē oldulā. bi seFer gittiydim oraya ben

şindi dlnarda benim bi asker ā9ıdaşı vā. aqosman dedim, benim dlnarda bi
14 asker ā9ıdaşım vā. aPdullah çavuş. soyadı ne? ya, soyadını unutTum. hañ9ı köyden?
yav hañ9ı köy oldūnu buna unutTum...şu birisinē varcāsıñ, biñ do9uz yüz yirmi
16 dokuz doğumlu, aPdullah, o yirmi dokuz doğumluydu. aPdullah çavuş dediñ mi
adam sene ordan buluver1. olū mu ya! beni mi govlatcañ deyyoru geliboludu
18 askerlik yaptı. gelibolu bolayırdā ben aPdullah çavuş...hiş adam benē hiş tanıtmadı.
şindi biz orda yatıyoz, yeñi geldi dā. ben dē veliniñ yanına gittim bizim. veli
20 dörd; aylık, üç aylık bilen var; ıdı yāni. veli yarın bizim izin çı9dı geliboluyu gidelim
dedi. ülē benim iziy yok bi şey yok. zaten flrāra gi'mişim bi gün eveli. ben hī
22 deyividim. ğaldım orda. sabālan gittik. topçulāda ğaldım. ben bolayırdayım onlā
ğuruçeşmede. burdan; uğuzlā ğadā vā. yayan gittim. eh deyividik biz. sabālan bizim
24 tümen; oldū gibi orda. demek bizim tümenden çı9mış 9ompile. ilk şevt; izin dā,
güveşlikli irahme'liğ; oldu, cevdeT; aydın, otuz do9uz yaşınd; öldü asker arkadaşım
26 vardın. ali yılmaz, varınca fala9ay yatcāsıñ dedi. hı ben şindi gelip batı zindan oldu.

YENİKÖY - 1

aşam...on sekiz gişiyiz biz, on sekiz gişi bölükde. baş9ılsan yo9. “geliboluyu flrār
 2 edenlē çı9sın ba9alım” dedi. aPdullah çavuş. geliboluyu benden baş9a sağa döndüm
 solu döndüm hiç 9al9an yo9. mecbur ğaldım 9al9tım. “üle ali yılmaz sen nerē gittin
 4 yav?” dedi, “yau çavuşum, benim ğuruçēsmēde amcamıñ ōlu vā, param ğalmadı. -
 yalanı düzcez- param ğalmayınca ben ondan on lira par alan deyē gittim ödünç, o da
 6 bizi izin çı9ca9, “yarım geliboluyu gitcez ge bu tādil yat, ğal da bārāber oray gidelim”
 dedi, ben dē “hı”, demiş bulundum, varınca da şu ar9ıdaş, cevdet aydın varınca
 8 falakaya yatcāsıñ, dedi, geliboludu bi öğün e'mek yidim emme, o dā gerildi ğaldı”
 dedim bē geşmedi dedim. “ali yılmaz, bē” dedi “dınarlıyın” dedi. “hemşeriyiz” dedi.
 10 “sembene izin istiseñ bē sene izin vēme min” dedi. “burdu iş mi vā” dedi, “ya,
 çavuşum ben gelcen deyē gittim” dedim. “o dā öle deyince bi seFer geliboluy gittim,
 12 o dā zından oldu” dedim. to9at mokat vurmadı. bem bu adamı arayyon av9ıdaş,
 benim bi dā köylüm vā yanımda cambaz sālîh deye, sālîh lmancı o devlet hastānesine
 14 gelmiş bir hastaları vav, imiş bi ba9mış sālîh lmancı, yirmi senē sora filen askerden
 geldikten giriyor, sālîh lmancıyı bilmiş o. sālîh lmancı onu bilimemiş. gelmiş,
 16 “sāqāmün aleyküm” demiş, “aleyküm sāqam” oturmuş yanlarına. “biz dört gişi zıñg
 oynayōdu9” deyoru cambaz sālîh. ğarson geldi deyoru çayınışdı, çı9arıp paracīnı da
 18 vēdi adam deyoru. bizi sērediyō deyoru. eh, oyum bitdi deyoru, “üle ar9ıdaş” demiş
 “yau sen sālîh lmancı değil miñ?” ya, ben demiş behzat, ğāveye gelişim değil, ben
 20 demiş seni tanıdım, lāFhā gördüm onu geldim. seni dē bildim, seni hēç oralı değlisiñ
 demiş. ar9ıdaş demiş “tanıyamadım”, “eyi düşün, üle ben” demiş, “hani” demiş, “ali
 22 yılmaz, geliboluyu flrār etti, apdillah çavı ş varıdın o adam benim” demiş filen. “bi
 mahcüb;oldum adamdan” deyoru, gel olum, hunu ba9 soğu9 sıca9 ne vlcesañız. o
 24 zuman bi seFere görmüş o. ben hiş gumedim. ha99aTen adam eyiydin yāni. onuñ
 için onu ben devamlı al;osmana soruyon, o bi arayıp bulup gelmedi, kövünü dü
 26 bilmeyyon ar9ıdaş kövünü bilsem ginē golay. yalınız tabı ali rızānıñ orda birisi

YENİKÖY - 1

vardın o bildi işde filan köydê dedi. biñ do9uz yüz yirmi dokuz doğumlu deyince o
2 bildi. bir ay ba9arın, ik; ay ba9arın, ne olca9. ölmediyse ben tãn¹; aşı y1sem, o da tãn;
aşı y1.

---

¹ tarhana

YENİKÖY - 2

YENİKÖY - 2

Yaşar İman**Yaşı:** 70**Tahsili:****Mesleği:** Zabıta emeklisi*- Nasılsınız amca?**- sağolun iyiyiz. sizlê d0 iyisiniz. allah'a şükür.allah daim etsin.*2 *-İsminiz ne?.**-İsmim yaşar İman.*4 *-Yaş?**- yaş tam yetmiş. bendeniz ācizāne aslen yeñiköylüyüz, burayā geleli tam kırk0 üç*6 *sene oldu. s0r0 efenim yimbeş senem belediyē zābitā komserlmden emekliyim.**halkılan işli dışlı hişbi engellē garşılaşmadık. hep memleket hizmeti için ūraşdık.*8 *hasbel gader. belediyēden eme'l0 oldu'Tan s0ra, oñ senedir denizlide āmiroğullarınıñ**burda kömür işlerinlen ilgileniyorum. onların kömür satışları ve para tahsmliyle*10 *ilgileniyorum boş vakdimi onla değerlendiriyorum. çarşıda ācizāne bi kirālık bi**dükkanımız var. bunuñ yanı sıra, uzun süredir ya'laşık oñ seney yaklaşık zamandan*12 *beri de bu halk arasında faşfuş fonu dedmmiz yāni, yardımlaşma derneğinin**ęaymaçamlıkta onuñ fahrı üyesiyim. burdā da gine memlekette fakir fuřarālara*14 *belediyeci oldūm0 üçün kimleriñ nasıl bi hayat sürdünü kısmen de olsa māqūmat**edindmmizden dolayı uzun süredir ęaymaçamlıkta vakıf üyeliği yapıyorum. burdaki*16 *fakirlere zaman zaman kömür, ęidā, parasal, ölümde, doğumda düğünde, mümküm**meretebe onlarıñ ihtiyaşlarını gidermeğ0 için bizden bilgi almaj0 isterler. ben*18 *hayātımı bu şekilde sürdürüyorum. bunuñ yanı sıra ölümlē, doğumlā oldū zaman,**düğünler oldū zaman ginē de memleket mcābı ne gerekiyōsa bizi düşen vazifeye*

YENİKÖY - 2

hasbel gader yürütmē gayret ediyoruz. bu bakımından halk bize ācizāne olarak mol
 2 yaşar laqābiyle tanirlar. ben bin doğuz yüz elli bi elli iki yıllarında burda dnm tedrisat
 gördüm. burda, çok muhterem bi hocamız varıdı. hacı gürzāde aq0 efendi hocā deye.
 4 beliki sizlē dē zaman zaman, ha vehbi ho0ıadan, hā tamam. bābasınıñ vefātında, biñ
 doğuz yüz elli dört senesindē haccā gitti. o zāten orda ha0ıdā ğaldı o, ha0ıdā ğaldı
 6 aq0 efendi hoca. allah rahmetini ziyād0 eylesiñ. ondan bāzı dnm bilgileri0 aldıq. onuñ
 dörultüsunda hayatımıza idām0 ettiriyoruz. bu bakımından babādaĝa aşā yoķā yaklaşık
 8 elli senēdem bere tanırım. elli senedem beri de babādālı ge0işler bizi tanır dedim gibi.
 bu şekil hayātımız devām etmekTe. bunuñ yanı sıra babıdaĝ veyā etraf köylerimiziñ
 10 ihtiyaşları için de zaman zaman müftülerle veya ĝaymākamlıktaki mēmurlarla köy
 halkınıñ yāni muhtarlarla işbirim yapıp ordağı fakirler cemiyetinde faydamız0 olsun
 12 istiyoruz. meseqā fakir hemen burdu deĝil. köylerimizde daha geri ĝalmıř
 işsanlarımız var. hayāta ayak uydurubilmeg0 için onlarlan meřĝülüm. bunuñ yanı
 14 sıra düĝünler, bayramlar efendim hasbel gader yapılan işlerle ācizāne ĝarřıdan
 seyrederiz. boş vakTimize, gerek ĝaste, gerek efenim televizyon, biraz da vakitlerime
 16 ācizāne ĝurānı kerimle vaktimi geçiririm. babādaĝımız şu anda iktisādm durumu,
 ticāri durumu çok ağır. babādaĝ şu anda, emekliler diyāri oldu, babādaĝıñ uzu0 süreli
 18 doğumacılı'la ilgili sanātımız. halk arasında teksitil, eskiden doğumacı deyōduđ
 bunuñ ismine. şindi teksitil dedik. teksitil son ĝünlerde tamāmen durĝunlařtı.
 20 babādaĝda her evde bir ve birden fazla yarī otomātik aĝař motorlu tezgahlarımız
 vardı. bunlarıñ hepsi de, başķa yēlēde bizden daha üstün ve biraz dā kaliteli mal
 22 çıkardından dolayı bizim mallarımız bunuñ yanı sıra kalitesiz, yāni ikinci üçüncü
 kalite olduĝ0 için bizim mallarımız aĝırlařtı. bu seFer daha büyük zenginlē yāni
 24 işadamları organize sanāyi bölgesindeki ĝurdukları faprikāda, ta o tezgā'ların halkıñ
 alması mümkün deĝil. bi tezgah elli milyar, otuz milyar, yüz milyara kadar tezgahları
 26 var. onlar çok moderen mal dođuyōlā. onlarıñ ĝarřısında bizim ayag0 uydurmamız

YENİKÖY - 2

mümkün mü, mümkünÖ olmadı. e, bu bakımdan şimdi babadağda doğumu ve
2 teksitilde tamāmen dura'lımayā girdi. peki doğuma durdu, tezga'lā satıldı elden
çı'Tı. siz ne yapıyorsunuz deye mutlakā bir soru soracaksınız. ben o şekilde cevap
4 veririm. han azÖ evveli bi kelime kaçırılmışım, babadağ doğuma, emekliler diyarı
deye. şimdi babıdağlı deyelim ki babadağda biñÖ aile varsa bunuñ beş yüzü eme'li. ne
6 eme'lisi, verdi mükellefi oldumuzÖ için bağkur emeklisi sörÖ efenim bi kısmı işçi
emeklisi. babadağda tabi ufağ bi yer olduğÖ için eme'li sandi mēmur eme'lisi çok
8 azdır. ure'meni zāten dışTan geliyō burdu olsa olsa pe te te mēmurları, yāni
postāneciler, sālīk teşkātında hasTāne şeyleri, bi dē bizim gibi ācizāne belediyeden
10 vakTiyelē erken girmiş, belediyeden emekli yani eme'li sandina tām olan eme'li
mēmurlarımız çok azdır. ha peki bu deyelim ki yüzdü atmış, yüzdü seksenlere vardı.
12 galan yüzdü yirmisi ne yapıyō deyeceksiniz. bu da sağolsun babadağlı işadamlarınıñ
zeñginleriñ veresi, yāni yardımı ile ayakTa. birkaç kurum ve kuruluşlar var. burda
14 zaman zaman en az üç ayda bi poşet dağıdırlar. sörÖ efendim ramazan ve
bayramlarda da maddm desTekTe bulunurlar. ee meseqā zekat, fitre vesāir gibi.
16 sörÖ efenim bi de azÖ evvel fağ-fuğ fonunla ilgili sosyal yardımlaşma derneği
dedmiz bu dernekTe ācizāne benim üyesi olduğum dernekte şu dört beş senedem
18 beri şöl' bi şey var. devlet bu āciz kimselere yaşlı, çarşıya bazarā çıkamıyan hattā
yılda bir defā bile et yüzü görmiyen kişilerÖ için meseqā ramāzan bayramında bayram
20 haşşığı. o fakir aileyē en az elÖ lira olmaK üzere parā gelir. şimdi efenim arādan
ikÖ ay, üçÖ ay geçtikten sonra gurbam parası. ha gurbanda dā gurban alcağ şekildē
22 değıl de en azından gurban alamayan kişilere pazardan kasaptan iki kiqō et
alabilmesi, onūlu da kendi goñşuları gibi et ihtiyācını koğusundan istifādē edēbilecek
24 şekilde halkÖ ıla berāber olubilmesiÖ için gurban yardımı parası diye o şekilde parā

gelir. dolayısıyla dediğim bu yüzde yirmi tamāme¶ fakir kimsesiz halkımız da
2 devletiñ yardımıyla. ha ğış günü ginē devlet kömür dağıtımında üç yüz beş yüz kiqō
bu fakir veyā āciz kimselere kömür yardımında bulunuyō. bunlarıñ tevziātınlan da
4 ilgileniyoruz. bu bakımdan şimdiki babādağımızıñ düzeni bu. durdu, her şey durdu.
sōrā efenim vatandaşlarımız bābādağda şul´ bir örf ādet vaşdır. herkes birbirini
6 tanıdıĝō için baqqalda, manavda, efenim fırında, haftalık veyā aylık deftere yazma,
veresiye ama bunu¶ içinde şimdi veresiyē derken v±meyen dō oluyō mu? bunlā tabi
8 çürüksüz ğozō olmaS hesabı. bunlā dō oluyo. peki bunu zaman zaman bāzı büyü´ler
işadamları yāu falancanıñ başına bi haq geldi. işte efendim hastalık ölüm, doğum
10 geldi. bu vatandaşımızıñ meseqā teke yāni ceryan parası veya fırın ekmek parası
ödeyememiş, kendi çok ğariban bāzı sesini çıkarāmayan fakiqlē vādır. onlara aracı
12 olmak sūretiyle o zeñgin işadamından üş beş ğuruş parā yardımını sūretiyle bunları da
gidermiş oluyoruz. hüqāsā babādağımızıñ şu andaķı durumu bundanō ibāret. aslında
14 iç açıcı deĝil. daha üzü¶ü haqqerimiz varō amma, faķat bunuñ yanı sıra biraz dē
bizim babādaĝlı olarak suçlarımız kendi kabahatlerimiz var. çünkü bundan on
16 senō evvel doqumacılık ihyaym vaziyette, parā ğazanırken günümüzü
deĝelendirēmedik, haftadā ne ğazandık yüz lira yüzün dū harcandık. bir ğuruş ya da
18 bir lira ğomasına sāhip olamadık elimizdeki fırsatları deĝelendirēmedik, bi yandan
geldi, bi yandan gitti, bu bakımdan şimdi de, muhtāş deĝilsek de o günkü ğaza¶şlara
20 göre, isyankār da bu millet. çünkü o zuman alıştı bolluĝa şimdi kısimayō kısimayō.
meseqā esKiden bol harş gelirken, yamalı çorap geyēmeyō şindiki millet. helē ge¶ş
22 nesilimiz. sōrō efendim dün geydmi böyün geymeyō, efendim düĝündü bayramda
düñkü sırtına aldını bugün falancanıñ düĝünü vā deyip düñkü geydiĝinlen ginē
24 çarşıya bazarā çıkısa gene güzel olur ama o günkü var yāni gelirli günlerimize
kendimizi firenleyēmedik. bugün depozitō māhiyetindē bi birikimimiz olmadıō çün o
26 gün on ğuruş bize on ğuruş bol bol yetiP artıyōdu. şimdi bu iki ğuruşu düşdü, tabi bu

- iki ğuruşlu hayâtı idâm0 ettirmeg0 için fevkaqâde sıkıntı içerisindeyiz. artık
- 2 babadağın düzeni bu. çok şükür havâmız, suyumuz, bu bize yeterli oluy0. deñizlideki zenginler 0f yandım tüttüm demekten biz çok şükür biz bundan uzağız. havâmız,
- 4 suyumuz, insanlarımız birbirine sevgisi, saygısı bağlantısı bu şekildeki hayat idâmimizi sürdürmê ğayret ediyoruz.
- 6 -Fak fuk fon dediniz ya, fakir fukara fonu. fakirleri nasıl tespit ediyorsunuz? Var mı onun belli ölçütleri?
- 8 -o zâten, mahallê sâkinlerinden bell0 olur. gerek muhtarlı'lâdan gerek qomşusundan tespim0 ediyoz onu.
- 10 -Herhangi bir belgeye bakılıyor mu?
- hâyr0 âyrır. belğê değil tahmmmm ölçülerê göre, tahmmmm ölçülerê göre . qanâtımızâ
- 12 göre. meseqâ ben, belediyêde görevliyken biñ doquz yetmişli yıllarda buray halka ucuz odun geldi. bu sıralâda belediyê başkanlığına bâzı halk gelirdi. yâ, sayın
- 14 başkan, falanca mahallemizde bir odun almaqtan âciz. bu adamın0 evinde tek odun yok, şurda ğış ayı yaklaşdı. buna bu tahsmS odunundan bir miktar odun ayırıverin. biz
- 16 o şekildê giderdik mahalleye, qomşularına eşê dosTa sormaq sûretiyle fakirleri esas tespimimiz tâ bundan otuz beş kırk sen0 evvelê geliy0. yoksâ gelişi güzel âmadın
- 18 mēmediñ sözünlen, âmat fakirdir, mēmet fakirdir değil. gene de bu faq-fuq fonu¶ıdaki yardım meselesini orayâ bâlıcaz yâni herhangi bi belgeye bâlı değil.
- 20 tahmmmm ölçülere göre, insanların yaşantısını göre, qomşulardan alınan ifadeyê göre biz ona tespit0 e'miş durumdayız. bunun yanı sıra, az0 evvel bir soru yöneltildi
- 22 şahsımıza. siz hep babıdağından bahsettiñiz aslen yeñiköylü oldūñuza izâh0 ettiñiz fakat yeñiköyün örf ve âdetleri deye bi soru yöneldi. tabm benim ge¶liğim köyümde
- 24 geşTi. ben yirmi yedi yaşında ayrıldım yeniköyden. ama bunun yanı sırâ ginê de ge¶liğimizde babâdâdan qopmuş değiliz. çünkü ben okuldan ayrıldıktan s0râ buraya
- 26 hocaya okutmaya dini meseleleri urenmek için hocaya geldim dedim ya, ilk

YENİKÖY - 2

2 gönüşmamda. bu bakımda¶ köyümdeki yaşantı şimdiki günlerē nazaran o zamanlāda
 2 böl´ asfalt yollar yokTu, bu şekildē elektirik yoğudu hüqāsā o zamanlāda hastalık
 4 sālīq, ben öl´ biliyorum ki biñ doqız yüz ellili yıllarda ben köyde dururken bir hasta
 4 zuhurØ etti. afedersiniz ācil bir doğum. peki o hasta, o kadın nasıl getirildi dersiniz,
 6 aynen salācı māhiyetinde, mēdivenØ iēerisine o kadını yatırdılar bağladılar mesela
 6 beşØ altı gişi omuzda babadağa gadar getirdi. o zaman da babādāda bu söyledim
 8 mesele biñ doqız yüz ellili yıllarda aşā yuğa atmış senelik bir mesele. burayā
 8 babadağa getirilebildi o zaman da bābadağa bir tek otobüs var. sabah sāt seKizdē
 10 gider, aKşam sāt beşTē döner. bu şekilde hayli bir zorluk varıdı. haa köyümüzüñ
 10 yaşantısı da afedersin her evde tabi köylülük hayātı bu, her evde mutlaqā hayvan,
 12 hayvan derken şöyle afedersin her evde en azından ikØ üç evdē bi bi inek, südünden
 12 yoğurdundan, yararlamak yeniköyde. bu hindi añlatTıklarım köyümle ilgili
 14 yeniköyle ilgili. köyde sığircılık derken en azından her evde olmasā da iki üç evdē bi
 14 inek, onuñ yağından südünden istifādØ e´megØ için ine´lerimizØ olüdü. peki çarşı
 16 bazarØ işi bi de ğışlık odun vesaire bunuñØ için de o bi kere her evde afedeysin
 16 merkep veya katır bu her evde hayvan bulunurdu. evlerimiziñ yaşantısı tabm gelişi
 18 güzel. adamıñ evi iki odaysa biri mutlaqā ahırdır. birī kendi yaşantısına āit. öyl´
 18 zamanlar oldu ki iki katlı dā olsa altta inek veya katırı, merkebi bağlanır, üstündü
 20 kendisi durar. peki o hayātı, kokmuyō muydu? kokuyodu biz alışTımızØ için ādetā
 20 bize, bahar havası yaşayōduq. o günkü şartlarØ öleydi. yiygimiz öleydi, geygimiz
 22 öleydi. geydmiz bābuç öleydi. o zamanlādā böle pijama vesāire ādeti yoğudu aynı
 22 pontulu¶lan bazar aynı pontulu¶lan cumā aynı pantulu¶lan da eviñØ içinde yāni
 24 köyünde dönüşTürüyōduñ. şindi adam soyunuveriyō,efendim, pijamayla eviñØ içinde
 24 hayat sürüyō. ama pijamasını çıkarıyō, çarşıyā, pazara, baqqala, manava, tıraşa
 gitcēse işTe o şekilde. tabi köylük hayātı şehirē nazaran çok far´lıdır. çok far´lıdır.

YENİKÖY - 2

ben aṣa yokā yim beṣ yirmi yedi sene köylülük hayâtımda odun ocağ şartlarā göre
2 hayvanlan faḳat bizim öle geçi göyun şeyimiz yokTu. bizim köyde arāzımız
olmadıÖ için geçi, koyun, sığır vesāire falan sığır vardır da ufağ ġarā hayvan yokTur.
4 bu şekildē hayātımıza biz babādağā geldikTen sōrā evqa'larım yeniköydeki hayatta
şeyisini bilmezler. oranın hayātından hayat sürmedi'leriÖ çün onlar bilmezler ama
6 şimdi yaşadı'larını görüyorlar emme sanki dünya böyl' ġurulmuş, bu düzen böyle.
hayır böl' değildi. bundan kırk sene, elli senÖ evvel böl' bi şey yokTtu. efendim
8 televizyoy yok, telefoy yok,. herÖ evde halı yok, herÖ evde efendim şimdi gelinleriñ
düzeni dedimiz oturmÖ odası, dolap vesāir ġardolap bunlarıñ adını safını duyay
10 yokTu. sandāle, ġoltuğ bunlar yokTu. ben biñ doğuz yüz elli yedi senesindē²
evlendim bu saydığım şeylerden bir tanesi dē benim evimdē yokTtu. ama
12 cenābÖ allah zaman zaman her şeye gördük, duyduğ aldık, ġazandığ çalıştık derken
elhamdülillah bugünkü hayātımızı bu düzene getirdik. diğerköylerinden, babādağā
14 hem yakın, ġonuşmu şıvesi, giyim babādağdan geri ġalmaz yāni. babādağ eñ ekistire
ġıdāsından nasıl zebeleniyōsa, giyim ve yiyim aynıdır. ama diğerköylē far'lıdır.
16 hālen daha qastik bobucula hayat süren geşlerimiz birağ yaşlılara, geşlerimiz
vardır. meseqā bir mollahmet efendim bir altındere veyā efendim ġinē babādağā bālı
18 ahıllı, ġırayyer, manasır hele manasır çok geri. ama bizim buranın babādağdan geri
ġalan hişbi şeysi yokTur. ha düğün, bayram meselā ġıs çeyizi. babādağdaki ġızıñ, ġız
20 çocūnuñ ġıs çeyizi neyse yeniköydeki de aynıdır. babādağdaki bi ġıs çocū
nişanlandığ zaman sekiz bilezım varısa yeniköyde o ġıs çocuğunuñ da mutlakā yedi
22 sekiz bilezikTen bu tür ādetlerimiz burayla at başı yarışā gidē. hüqāsā bizim de
köyümüzüñ veyā babādağımızıñ örf ve ādetleri bu şekilde. yiyim geyim ġuşam
24 buraylā farkı yokTur. diğerköylēden çok çok far'lıdır. şimdi her şey yollā açıldı
elektiri'lē gitti televizyoş şimdi her evde, birağ televizyonu şimdi bilgisayar bi de
26 neydi onuñ adı ikinci bi şey adı a'lımı gelmedi efendim ha internet. bu internet

YENİKÖY - 2

deyince adam türkiyede deñizli babadağ değil düyyāyı görüyō. düyyāyı gözünüñ
2 önünü getiriyō. e, çok modernleşTi. fen ve tıp çok ilerde. çok afedersiniz annē^ñ
karnındaķı ceniniñ yāni bebeęiñ ğız mı ōlam mı, ne olduğu hemen birŌ aylıęķan
4 tespit ediliyō. esKiden böl´ bi doğTor hāşā allahTan başka bunu kimsē olmaz deyip
bunu açıklık getirmezlēdi. bu hususTa bana söz verdmñizden dolayı size çok teşekkür
6 ederim.

-Biz teşekkür ederiz.

YENİKÖY-3

Ayşe İman

Yaşı: 70

Tahsili: İlkokul mezunu

Mesleği: Ev hanımı

- *Teyze adın ne?*

-ayşe İman

- *Yaş?*

- ye'miş.

-*Teyze okuttular mı seni?*

- beşinci sınıfı gādā okudum. beşi bitirdim. üç emānetim vā. bi ğız, ikī olan. ğızımlan ölumuñ biri deñizlide. ölumuñ birī işTe bu. ğasTeci, burda, zaman ğastesinde. burları geldik, çalışTık, doğumacılık yaptık. hacĀ amcañ belediyede yimbeş senē zābitaydı, eme'li oldu. bi sefer hacıya gittik, iki sefer de umreye gittik çok şükür. evqa'ları ettik duttuk şindi eme'limizley yaşayyoz çok şükür.

- *Denizli'deki çocukların ne yapıyor?*

-ğızım, beyiniñ ataıyası vā. güccüĝölüm da bi dükken çalışTıryō ōda.

- *Amca bilezik sayısından filan bahsetti. Sizin nişan nasıldı?*

-ben nişanlandığım vakit, hacĀ amcañ bi ōlandı biliyō muñ? köy hayātı işTe yakındık zāti birbirimize. bildimizden, isTedilē. bē eveli yaa dedim. yaşıım ufaĝdın dā. on üç on dört yaşında nişanlandım. dört yıl nişanlı durdum. oy yedi yaşında evlendim. oĝıdan sōra asKerē gitti, asker ğāsı oldum. üç çocūmŀ oldu dedim gibi. ğayınnam ğayimbubam vādı. hep bi y±dē durādık. hep bi yerdē durādık. ākımızda hē şey getirdik. çırpı türü, hē şey almak mı vā. daĝlara gidēdik, tırpanlan, ğayınnamlan çırpı edē geldik. evde gine el tezgāmız var ıdı. bi ōlam bu işTe, üç görümcem vardı, onlā dışTa, ordan beni bilen istimē geldilē. bē eveli yaa dedim. dā ufādı ya yaşıım, on dört

yaşındadım. annem bubam ben sekiz gardaşım. dört kız dördü olan. hepisi asker gâsı oldulâ. annem bubam, hep asker gâsı oldulâ. dâma'lara gelinlere hep annem bubam çekti onların gahrına. ordan, beni bunu gâri annem bubam, illi bunuñ gayınnası gayimbubası vâ seni bunu v±cez. hêc olmassâ sem bizê yükü olmassıñ dedilê. onlâ bakâ sene dedilê. ordan, nişanlandık, dört senê nişanlı durduk. benim dedimmi e'medilê gâri vedilê. çok şükür, memnün olduk birbirimizden hana, kas senê geştî, hiş bi üzüntü, hayâtımızü olmadı. istedi'leri vakit bizim köydê biriniñ bi olan olanıñ, beşbirlik ettilê, bilezigü ettilê, ben dê eccik bunu gönülsüz vardım deye, benê dü onda etÇe'lê dedim. nişanü añaşmâ geldimde. gayınnam geldi de ne deycesiñiz deye. fiqançınıñki gibî olcağ dedim ben. benim bubam dı dediy ki, benim gızım dedi, ben gelinlerimi bak ne ettim.hep üçü altınü ettim, bilezigü e'medim dedi. seniñkini aynı ondan etcen dedi. seniñki bi olansa sem mi gazanivediñ dedi. bubam hana, onlâdan tarafü oldu. ben gelinlerimê ne etmişem senê dê onu etcem dedi. o zaman hani üçê altın oluyödu bileziksiz. ondanü etti. çok şükür askerê vardı geldi. evlendik, askerê gitti geldi. çalıştığ. soñuru erzurumda, iki senê ordu yapTı geldi. biz gayınnam gillen o zaman iki çocuk. o zaman bu du varıdı benim, gızım dâ vardı. güccüğü ölüm burayı geldikTen kerî. düyyâyâ geldi. deñizlideki ölüm. bu olan dâ vardı büyük gızım dâ vardı. bura geldik, doğumacılık, bu belediyeyê girdi. orda yimbeş senê zâbıtalık yapTı bu. iki tezgâımız vardı burda, çalıştırdık. evqa'lâ büyüdü ötü yanna gurduk iki tezgah. biz dört tezgâKlan çalışTık. bu ordu çalışTı. eme'li oldukdañ kerî gittik ilk hacıya, iki seFer ömreyê gittik. evqa'larımızıñ için de borşsuz harşsız ettik duttuğ gızım hana. eveli bet berket vardı. çalışılınıdıyödu. gazandımızıñ şesini görüyöduk. hindikinlê işTe gazanç yok, iş yok. bet bēket yok, eveliymiş deyyölâ, hana, çok şükür ikimiz dē bağıgurlu olduk biz. ben, tezgahlâ benim üstümdü oldündan, bağıgurlu oldum, bu belediyeden bağıgurlu oldu. bu günümüzü getirdik. ben şimdi evinü işlerini bakıyorun. a'mış yaşından kerî gurân

urendim. boş ğaldıkcă onlan vakit geçirrin. bes senŦ eveli yālě yapTıķ. yeñkŦy
yālesine. cumādan gideriz. kah tādil ğün dŦneriz, kah pazartesi ğün. devamlı
ğalmayoz. hacŦ amcañ orda āmiroğullarınıñ kŦmŦrŦnŦ satıveriyŦ. e bizim de havtādā
ikişē ğün toplantımız olŦ. cumā ğün ğaymaķamlıķ toplantımız olŦ. gelip gidiyoz
oraya. bŦl´ bŦl´ dēken ğŦnlerimiziĴ geçirip gideriz ğāri ğızım.

ğızım ev hanımı, dāmadıñ ğādaşınlan barābā ataқыası vā. iki tezgahı onuñ vā.
otomatik tezgāK. hemŦ onları baқыoru, hem kendi teğāna. ğŦccŦj Ŧ Ŧlum ordā
tezgāKda dŦkkendē ğalışıyŦ. bunlā dā burda işde, bu ğasteciligŦ ediyoru, gelin evdē
ev hanımı. Ŧĉ amāent bunuñ vā, ğŦccŦğŦ Ŧlumunuñ vā bi Ŧlu, ğızımıñ vā Ŧş dene. ğızım
ikisini everdi, ğızlara, birŦ Ŧlu vā. seten bu yıl onlā dā gitti geldi bizlen umreye,
ğızım, torunum. yirmŦ Ŧĉ yaşındā torunum. o dā gitti geldi. Ŧlāda ğok sevdi. hindi
bene geldikce. dŦdaşdan salık(?) torunum. ondan, asKerē gitmeyeğken deye Ŧları
gezdik geldik. hindi Ŧları ğok sevdi. geĉenŦ avtā bŦyŦnkŦ ğŦn hacŦ āķıdaşlarımızlan
bābar yālēdeydik. illi bi tā gitcez annanne deyyoru. ben dē deyyon ķu, Ŧs sefer biz
gittik, bi sefer sen gittiñ. anneñ bubañ gitti iki sefer sē evlencısiñ hanımıñla¶ gıtcēsıñ
diyom ben. hanımıñlan gıtcēsın diyom. Ŧle mi eden deyo ŦlŦ etĉesiñ deyom ben.
evlendiñ mi bālayını Ŧları gitĉesiñ deyom. ğok sevdi Ŧları, torun benim. yirmŦ Ŧş
ğŦn durduķ geldik. iştē ikŦ ayŦ oldu geleli. yeñi gittik geldik, hı. bes senŦ eveli bi yŦ
gittik. on senŦ eveli bu eme’li oldundayın bayā hacıyı gittik. ğok şŦkŦr.

-Demin nişanımı anlattın dŦğŦnŦ atladık. DŦğŦnŦ nasıl oldu?

- dŦğŦn işTe yeñikŦyŦñŦ ādeti, o zamanların, baya ŦlanŦ evi , bi ğoñşumuz vardı.
ikimiziñ bābā oldu bizim dŦğŦn de, onlā ğalğı getirdilē neysē,ĉalğılı dŦğŦnŦ oldu, atā
mindirdilē bene. yŦzŦmŦ ŦrttŦlē o evel zaman ādeti bi şeylē geydirdilē burları hani
tēviyondā ğŦrŦyoz ya. burları altınlā bālālādı. dŦğŦnŦ oldu. bayā dāvullu, ğalğılı.

köyüñ içindē dolaşTırdılā. ōdan, ğayimbubam ğolumdan duttu endirdilē attan. evelleriñ ādeti ne olūdu biliyō muñ ğızım? ğayimbubañıñ elinĭ ayāñi ōpcesinĭ dedilē. bē attan endim. bi de elime, yüzüm örtülū, şey vedilē, ğaşıñ içindē sādē yā vedilē. bunu dedilē kapŌ eşmni aşāsını üsTünü çalcasın bu yağı dedilē. ben dē onu yüzümŌ örtülū ettim. ğāri çok şükür, biz ğayınnamlan ğayimbubamlan kas senē durduķ ordā biz? doķuz oñ senē durduķ. hiç, anā ğız gibi olūduķ ğayınnamlan ço keyi geçinmdik hana. ben onu sevēdim, güccük yaşıTā gelinŌ oldūmdan kırku itāetŌ olūdu. ğayınnamlan ğayimbuamlan, hep bābā. beyim asKerē gitti, çocūmŌ oldu benim, ğayınnamlan hōl´ ikimiz bi döşekTē yatādıķ, arayā beşik ğōdum, ākādā ğayimbuam yatādı. hep bi odanıñŌ içinde. bu iki yılŌ askerē gitti geldi. hana, o yağıñ şēsi mi, mtiķā´ mı, çok hana eyi geçindik biz. çok şükür hana kendimi övdūmden deĝil de, baķ ğayimbubamıñ hem elinŌ öpTürdülē hem ayāñi öpTürdülē bene. ādet öleymiş ğāri. sandıñŌ üsTünü otutturdulā bene. hana hep bi odada, kas senē ğaldıķ biz hep bābā yeñköyde. sekiz doķus sene. e, biz burayā ğōşduk geldik, ğayınnam ğayimbubam bizim ayrılımmızı edimedilē. biz kirā geldik, ākamızdan onlā dā geldilē kirāya. onlāñ, aşāçāşıdaydı evi. hana eyi olduķ. geli gidēdik hē zāman bibirimizlen. ğayınnam segizen yaşındŌ öldü. burayā geldi, onlañ doķuzŌ ay, evinē, gidimicek hālē geldi. burda biz, baķTık, çekTik. allah emri oldu. ölümünü cenāzesini kaldırdık. bem bi gelin, üş görümcem vā. onlā dıştā dedim gibi. çok hana eyi olūduķ ğayınnamla olsuñ, görümcülēmlen olsuñ. görümcemiñ biri sen dedi benim büyük ğıza, sen dedi ğıyınā baķ bezini al, anasınā baķ ğızını al, sen nasılsañ ğızın dā señ gibi olū dedi, ğızım dā on üç yaşını girē girmez başķā yēdenŌ istimē geldilē, duymuş bunlā uuu! bizim o, biz ona beşik ker´mesi ettik, eĝē başķasınā vermsañız, biz aslā gelip ĝi´meyiz. dedilē ğāri. hincĭ benim görümcem, bunuñ abılasınā vēdik ğızımı ğārŌ işTe. o dā dört sene nişanlı j aldı ğızım. o dŌ evlendi. ben dŌ ona, hade dedim,

YENİKÖY - 3

onlā seni benim hatırımŌ aldılā.benim ne oldūmŌ için. sen dē yüzüm kir
çıkarıncasıñ, sen dē onlarlañl eyi olcasıñ. dedim. çok şükü r hana çok eyi oldŌ o da.
ğayınnasınlan ğayımbubası gillen. dördŌ elti, üş görümce. onlā dā çok yedi şey. ben
kendim sekiz ğardaşım. ğızım dā orayā vēdik. onuñ du üç amānetŌ oldu deycēm. öl´
öl´ olduğ bittik gittik ğāri ğızım çok şükür.

İNCELEMELER

1.SES BİLGİSİ

1.1. ÜNLÜLER

1.1.1. Babadağ Ağzının Ünlü Türleri

Babadağ ağzında, yazı dilimizle ve genel Türkçe ile ortak olan “a, e, ı, i, o, ö, u, ü” ünlülerinin yanı sıra, ses olaylarının sonucu olarak veya konuşan kişinin konuşma özelliklerine bağlı etkilerle oluşmuş 20 ünlü vardır:

â, â, ā, ă, ǎ, ȁ, è, ê, ē, ě, ĭ, ĩ, ı, ĭ, ȓ, ȓ, u, ū, ū, ũ

â: Yarı açık, düz orta ünlüdür. İlçemizde görülen â ünlüsü, genellikle, aynı veya komşu kelimedeki ünlülere benzeşme, daraltıcı ünsüzlerin etkisi veya orta hece vurgusunun düşük olması gibi sebeplerle oluşmuştur.

a9râbâlâ (Mrk-1,2/16), tamışayâ (Mrk-1,2/22) (<Ar. temâşâ), bâbâdağdâ (Mrk-1,21/23), tâlâlarımız (Ah-2,54/17), burâya (Oğz-1,144/2), aňqarıdâ (Dem-2,79/17), burlâdâ (Bkrl-3,59/18), mûtarınâ (Dem-2,82/16), âzınâ (Dem-2,76/10), orayâ gittilê (İpnr-2,92/3), alımayyâda (İpnr-5,100/7), düyyâyâ (İpnr-1,84/15), hastâlaşıP (Kel-2,120/3) yaylaları (Bkrl-4,64/18)

â: Geri, yuvarlakça ve genişçe bir ünlüdür. Gerek dudak ve dil oynaması, gerek tınlama bakımından a’ya daha yakındır. İlçemizde, â sesi genellikle kelimedeki diğer yuvarlak ünlülerin veya kelimedeki dudak ünsüzlerinin etkisiyle oluşmuştur.

ğâvunculuklan (Ah-1,52/1), bâbamlâ (Ah-1,52/8), ba9lâva (Ma-2,143/7), bâbâdağına (Yköy-1,158/14), vâtandaş (Kyer-1,122/1), hocâlâ (Mrk-1,2/1), bâbâdağında (Yköy-1,164/3), soňrâ (Mrk-1,22/21), gosgocâ (Mrk-1,2/3) (<koskoca), ordâ oynâyo (Kel-1,111/12), vâtandaş (Kyer-1,122/1), zobâ (Mrk-1,6/13) (<soba)

â: Boğumlanma süresi a’dan daha uzun bir ünlüdür. Babadağ ağzında genellikle ünsüz düşmesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması veya kişisel özellik gibi sebeplerle oluşur.

sāmaşıġā (Mrk, 1/1), olū (Mrk-1,1/2), ġalīlā (Mrk-1,1/4), yaqınanlā (Mrk-1,1/4), qalqāsiñ (Mrk-1,1/4), çalāsiñ (Mrk-1,1/4), yatālā (Mrk-1,1/4), ġadā (Mrk-1,1/5), āqıdaşlā (Mrk-1,1/5), ġalīlā (Mrk-1,1/4), moturlā (Kel-2,113/10), ġadā (Mrk-1,1/5), zirātlan (Dem-2,79,7) (<ziraatle), āqıdaşlā (Mrk-1,1/5), vāmıdan (Oġz-1,144/11), baḡabā (Dem-1,71/7) (<beraber), ġāveciydi (Mrk-1,5/2) (<kahveciydi), sabālen (Mrk-1,21/14) (<sabahleyin)

ă: Boġumlanma süresi, “a”dan daha kısadır. Babadaġ aġzında genellikle, “a” ünlüsü ile biten kelimededen diġer kelimeye geçişte veya orta hece vurgusunun düşüklüġü sebebiyle orta hecede oluşmuştur.

aḡşamā (Mrk-2,27/10), parayā (Dem-1,75/7), 9alābalı9 (Kel-1,109/17), sarmā (Kel-1,110/8), o parayā o almadı (Dem-1,75/5), aḡşamā ġadā (Mrk-2,27/8), rāTā ġavuşTum (Kyer-1,125/19) (<rahata kavuştum), çapā ġam merkeziniñ (Dem-2,79/11) (<çapa kan merkezinin), 9alābalı9 (Kel-1,109/17), sarmā (Kel-1,110/8), daġılmā emri (Kel-2,113/4), taġtanā e’medik (Mrk-6,48/10)

â: a-e arası, daha çok e’ye yakın bir ünlüdür. “Açık e” şeklinde de tabir edilir.

nā (Kyer-1,121/3), talābesiyle (Kyer-1,121/10), bārāber (Ma-1,140/111), çamālıden (Ma-2,141/3), lāFhā (Yköy-1,165//20) (<levha), âmānetim (Mrk-7,50/18)

ā: a-e arası, daha çok a’ya yakın bir ünlüdür. Metinlerimizde az sayıda örneğine rastladık.

Faydaşı (Bkrl-1,55/8), Faydaşı (Bkrl-1,55/12), cumartesı. (Bkrl-4,63/16), faydesō oldu. (Bkrl-5,69/18)

ê: “e-i” arası bir sestir. Zaman zaman kelimedeki diġer dar ünlüler e sesini daraltarak ê sesini oluşturur.

ertesinē (Mrk-1,3/11), istēyen (Mrk-1,2/1), efēcanı (Mrk-1,22/10), edēmedlmiz (Ma-2,141/21), gelmeyēn (Kel-1,109/19), göveşlikTē (Kel-1,106/15), ümreyē (Kel-2,120/2) (<umreye), vēcek (Bkrl-5,69/19) (<verecek), hānē (Yköy-1,159/24), mezēliġē (Mrk-5,41/11) (<mezarlıġa), edēmedlmiz (Ma-2,143/1), ba’çēlē (Kyer-2,135/5)

ë: Boğumlanma süresi, e sesinden daha kısadır. Babadağ ağzında genellikle, e ünlüsü ile biten kelimededen diğer kelimeye geçişte veya orta hece vurgusunun düşüklüğü sebebiyle orta hecede oluşur.

dedemiñ dë (Mrk-2,24/17), deyë (Mrk-2,25/10), ülvüyë (Mrk-4,33/24), tekstilë (Kel-1,106/14), işte (Kel-1,108/9), dedemiñ dë tezgâ (Mrk-2,24/17), deyë şî9âyet ediyö (Mrk-2,25/10)

ê: e-ö arası bir sestir. Babadağ ağzında genellikle kelimedeki veya komşu kelimedeki yuvarlak ünlülerin etkisiyle oluşur.

ölê (Mrk-2,28/1), öncê (Mrk-5,40/13), ölüncê (Mrk-5,44/9), sarayköy´ yol aşTık (Kel-2,115/8), ulüc´ ğaldı (Kyer-2,129/21) böl´ böl´ bu dağlarda ğalmışız (Kyer-2,133/6), durumunu gör´ (İpnr-3,95/7)

ē: Boğumlanma süresi e´den daha uzun bir ünlüdür. Babadağ ağzında genellikle ünsüz düşmesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması veya kişisel konuşma özelliği gibi sebeplerle oluşur.

sürësiñ (Mrk-1,1/6), ellë (Mrk-1,1/6), ğızevlilë (Mrk-1,1/8), vëdi (Mrk-1,2/2), sëtlen (Mrk-1,12/8) (<saatle), götövülë (Yköy-1,160/7), mezëlik (İpnr-5,101/8), bë (Mrk-3,29/21), sürësiñ (Mrk-1,1/6), ellë (Mrk-1,1/6), ure’menlë (Kel-1,107/16), ëli (Dem-1,73/6) (<ehli) “ailesi”

î: Boğumlanma süresi ı´dan daha uzun bir ünlüdür. Babadağ ağzında genellikle ünsüz düşmesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması veya kişisel konuşma özelliği gibi sebeplerle oluşur

ğalî (Mrk-1,1/5), çalınîdı (Mrk-1,1/7), ğalîlâ (Mrk-1,1/4) (<kalırlar), ğılîna (Ma-2,141/8), (<kılığına) olmadîndan (Ma-2,142/10), çalınîdı (Mrk-1,1/7), dañğıla’lîm (Dem-2,77/3) (<dangalaklığım), sırlanî (Mrk-1,2/16) (<sıralanır), ğarıştîmısañ (Kyer-1,122/4), ırasladîmız (Kel-2,119/25) (<rastladığımız)

î: Boğumlanma süresi ı´dan daha kısa olan bir ünlüdür.

kirâcısî va (Oğz-2,157/3), kafañî girmiş (Bkrl-1,55/6)

ı: Boğumlanma süresi i'den daha uzun bir ünlüdür. Babadağ ağzında genellikle ünsüz düşmesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması veya kişisel konuşma özelliği gibi sebeplerle oluşur veya aslî uzunluk olarak bulunur.

tabm (Ma-2,142/14), ğıd1 (Mrk-1,1/17) (<kadar), ediver1 (Mrk-1,1/8), gel1 (Mrk-1,1/8), tedāv̄m (İpnr-4,97/1), ilāhm̄lē (İpnr-5,102/10), dutubilm̄ mi (Kel-2,113/14) (<tutabilir mi), msan (Kel-2,113/3) (<insan), otumatmm̄iz (İpnr-4,96/3) (<otomatığımız)

ĩ: Boğumlanma süresi i'den daha kısa bir ünlüdür.

edil̄iyō (Bkrl-4,64/15), bir̄i öldü (Bkrl-5,66/13), kırk iki yaşında (Bkrl-5,66/16), birik̄imimiz (Yköy-2,170/25)

ō: Boğumlanma süresi o'dan daha uzun bir ünlüdür. Babadağ ağzında genellikle ünsüz düşmesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması veya kişisel konuşma özelliği gibi sebeplerle oluşur

nōlcak (Kel,62/9) (<ne olacak), yō (Oğz-1,144/2) (<yol "kez,defa"), çalış̄iyō (Oğz-1,145/5), alıyō (Oğz-1,146/21), oğuyō (İpnr-6,104/17), mantōları (Mrk-1,2/15), bayyō (Mrk-2,25/2) (<banyo), ediyōlarıdı (Mrk-4,31/8), oğuyō (İpnr-6,105/1), ūraş̄iyōduğ (Dem-2,79,7) (<uğraşıyorduk), ōlan (Mrk-1,2/9), fotōrafı (Mrk-5,42/7), nōlduñ (Mrk-3,28/10) (<ne olduñ)

ō: Boğumlanma süresi o'dan daha kısa bir ünlüdür.

depozitō māhiyetindē (Yköy-2,170/25)

u: Boğumlanma süresi ö'den daha uzun bir ünlüdür. Babadağ ağzında genellikle ünsüz düşmesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması veya kişisel konuşma özelliği gibi sebeplerle oluşur.

gumedik (Mrk-1,1/12) (<görmedik), dut (Oğz-1,147/8) (<dört), gudülē (Bkrl-4,62/1), ure'menlē (Kel-1,107/16), bulū olūsa (Kyer-2,132/3), ku duman (Kel-2,120/13) (<kör duman)

ū: Boğumlanma süresi u'dan daha uzun bir ünlüdür. Babadağ ağzında genellikle ünsüz düşmesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması veya kişisel konuşma özelliği gibi sebeplerle oluşur.

olū (Oğz-1,148/18), doldurūdun (Oğz-1,149/8), olūdu (Oğz-1,149/10), ğurudūdu⁹ (Oğz-1,151/22), būdey (Bkrl-3,59/11), 9o9tūsa (Yköy-1,163/9), oturūlā⁹an (Mrk-1,14/14), olūsa (Kyer-2,132/3), olū (Mrk-1,7/2)

ū: Boğumlanma süresi ü'den daha uzun bir ünlüdür. Babadağ ağzında genellikle ünsüz düşmesi, ünlü birleşmesi, hece kaynaşması veya kişisel konuşma özelliği gibi sebeplerle oluşur.

gudūnū (Mrk-1,13/2), gövünū (Yköy-1,158/17), götūvūlē (Yköy-1,160/7), gudūnū (Mrk-1,13/2) (<gördüğünü), yūsek (Mrk-3,29/18) (<yüksek), dūmülerine (Mrk-5,46/8) (<düğmelerine), gövünū (Yköy-1,158/17), götūrdūsek (Bkrl-2,58/5)

û: Yarı geniş, ü-ö arası bir sestir.

būyükbaş (Kyer-2,132/14) yūrüyübiliyoruz (Dem-2,77/16), būyük (Kel-2,115/4)

1.1.1.1. Uzun Ünlüler

Babadağ ilçesinde, hemen bütün Ege Bölgesi'nde olduğu gibi tüm ünlülerin uzununu ve normalini bulunmaktadır. Uzun ünlülerin oluşumunda genellikle çeşitli ses olayları etkili olmaktadır. Bunların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz:

1.1.1.1.1. Ünsüz düşmesi sebebiyle oluşan uzun ünlüler

r düşmesi (r > Ø >uü)

Kelime kökünde veya ekte meydana gelen r düşmesi en sık görülen ünsüz düşmesi ve en sık görülen uzun ünlü sebebidir:

sāmaşıĝā (Mrk-1,1/1) (<sarmaşıĝa), olū (<olur) (Mrk-1,1/2), ğalīlā (Mrk-1,1/4) (<kalırlar), yaqınanlā (Mrk-1,1/4), qalqāsiñ (Mrk-1,1/4), çalāsiñ (Mrk-1,1/4), yatālā (Mrk-1,1/4), ğadā (Mrk-1,1/5), ğalī (Mrk-1,1/5), āqıdaşlā (Mrk-1,1/5), sūrēsiñ (Mrk-1,1/6), ellē (Mrk-1,1/6), çalınīdı (Mrk-1,1/7), ğızevlilē (Mrk-1,1/8), ediverl (Mrk-1,1/8),

gell (Mrk-1,1/8), onlā (Mrk-1,1/9), gumedik (Mrk-1,1/12), vādiñ (Mrk-1,1/15), ğıdl (Mrk-1,1/17) (<kadar), hocālā (Mrk-1,2/1), vēdi (Mrk-1,2/2), sētlen (Mrk-1,12/8), bālamā (Mrk-1,12/15), hēkez (Mrk-1,12/17), bēbē <berber (Mrk-1,12/24), gudūnū (Mrk-1,13/2) (<gördüğünü), evcilēden (Mrk-1,21/22), bōşları (Mrk-1,22/1) (<borçları), vādır (Mrk-1,22/21), almanlā (Oğz-1,151/13), vāmıdan (Oğz-1,144/11), ūraşyōduķ (Dem-2,79,7) (<uğraşyorduk), mezēligō olū (İpnr-5,100/15) (<mezarlık olur), gudülē (Bkrl-4,62/1) (<gördüler)

ğ düşmesi (ğ > Ø > uü)

ōlan (Mrk-1,2/9), ōlan (Mrk-1,3/13), ulen (Mrk-1,4/7), āzımıñ (Mrk-1,5/24), urencen (Mrk-1,12/1), bālamā (Mrk-1,12/15), lnesini (Mrk-3,28/4), fotōrafı (Mrk-5,42/7), ure'menlē (Kel-1,107/16), būdayımı (Kel-1,108/1), ēlencesi (Ma-1,140/6), dumesini (Ma-2,142/2), ūraşyōduķ (Dem-2,79,7) (<uğraşyorduk), būdey (Bkrl-3,59/11) (<buğday), qāvolmuş (Kel-2,113/2) (<lağvolmuş) “bir kuruluşun faaliyetinin sona ermesi, dağılmak” TS

k düşmesi (k > Ø > uü)

āşamı (Mrk-1,1/1), e'mēlen (Mrk-1,14/3) (<ekmekle), göşçēdik (Mrk-1,17/9) (<göçecektik), yūsek (Mrk-3,29/18) (<yüksek), kescēmişsin (Mrk-5,41/2) (<kesecekmişsin)

l düşmesi (l > Ø > uü)

yol>yō “kez, kere” (Mrk-1,1/8), (Mrk-1,5/4), (Mrk-1,14/21), gē (Mrk-1,23/4), güzē (Mrk-4,34/13), (Kel-1,107/14), gēdik (Ah-2,53/2)

Ünsüz düşmesine rağmen uzun ünlünün görülmediği de olur:

dā nası vēcek ğızım (Bkrl-5,69/19) (<daha nasıl verecek kızım)

n düşmesi (n > Ø > uü)

lsan (Mrk-1,2/1) (<insan), bē (Mrk-3,29/21) (<ben)

h düşmesi (h > Ø > uü)

mēmet (Mrk-1,2/5), gāveciydi (Mrk-1,5/2), tātadan (Mrk-1,7/1) (<tahtadan), amcamēliniñ (Mrk-1,9/20), sabālen (Mrk-1,21/14) (<sabahleyin), tāsıldar (Mrk, 10/8) (<tahsildar), māsülü (Ah-1,52/20) (<mahsulü), ēli (Dem-1,73/6) (<ehli)

hēralda (Bkrl-3,59/19) (<her halde): Bu örnekte e ünlüsünün kendisine komşu olmayan h'nin düşmesiyle uzadığı görülüyor.

mēşur (Ma-2,142/6): e ünlüsünün kendisine komşu olmayan h'nin düşmesi ile uzaması düşünülebileceği gibi, ünsüz yer değiştirmesi sonucu olarak şöyle bir gelişim de düşünülebilir:

meşhur > *mehşur (metatez) > mēşur

y düşmesi (y > Ø > uü)

sulē (Mrk-1,2/21) (<söyler), yāleye (Mrk-1,2/22) (<yaylaya), sulüseñe (Mrk-1,5/5) (<söylesene), dēze (Mrk-1,13/12) (<teyze), sırasında mıdıñız? (Mrk-1,10/1), dēzem (Mrk-4,33/2) (<teyzem), çērek (Mrk-5,43/2), böledir (Ah-1,51/7), sēreldi (Ah-2,54/3), şēsi (Dem-1,71/10) (<şeyi), hocāla (Dem-1,73/19) (<hocayla), şēli (Kel-1,106/18) (<şeyli), nēdi (Kel-1,109/16) (<neydi), kulüleriñ (Ma-2,142/10), sēreldi (Yköy-1,158/16) (<seyreldi), dēzem (Yköy-1,159/8), (<teyzem) 9o9tūsa (Yköy-1,163/9) (<koktuysa), nēdi (Kel-1,110/12) (<neydi)

“y” düşmesinin her zaman uzun ünlüye sebep olmadığını görüyoruz:

şöle (Mrk-1,5/13), böle (Mrk-1,5/14), çı9dı mıdı (Kel-1,110/3) (<çıktı mıydı), ölölü (Mrk-1,12/18) (<öyle olur)

1.1.1.1.2. Hece kaynaşması ve hece yutumu ile

Genellikle bazı ünsüzlerin iki ünlü arasında kaybolarak uzun bir ünlüye dönüşmesiyle oluşur¹. Ağzımızda hece kaynaşmalarının neredeyse tamamının uzun ünlüye neden olduğu görülür:

yoqāğıyıdan (Mrk-1,1/12) (<yukarıkiyidan), bişlriz (Kel-1,107/23) (< pişiririz), be'lēyon (Kel,52/9) (< bekliyorum), dā nası vēcak (Bkrl-5,69/19) (<daha nasıl verecek)

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları, (İnceleme, Metinler, Sözlük) TDK, Ankara, 1988, s. 23

Hece kaynaşmasının uzun ünlüye sebep olmadığı durumlar da vardır:

vêcek (Bkrl-5,69/19) (<verecek)

1.1.1.1.3. Çift ünlülerin kaynaşması ile

Gerek aynı kelime içinde gerekse komşu kelimelerde bulunan ünlülerin kaynaşmasıyla da uzun ünlü oluşabilmektedir:

nölduñ (Mrk-3,28/10) (<ne olduñ), sātTan (Mrk-5,36/11) (<saatten), nēdelim (Ah-2,53/3) (<ne edelim), nōlcak (Kel-1,110/8) (<ne olacak), zirāt (Kyer-1,122/14), (<ziraat < Ar. zirā<at), inşāt (Dem-1,72/18) (<inşaat) (Ar. inşāat), mollāmat (Yköy-1,159/8) (<mollaahmet), şōraya (Yköy-1,159/3) (<şu+oraya), zanātı (Kyer-2,132/5) (zanaat <Ar. şinā<at), zirātlan (Dem-2,79,7) (<ziraat ile< Ar. zirā<at)

1.1.1.1.4. Aslî uzunluklar

Türkçe kelimelerde uzun ünlü olup olmadığı konusu uzun süre bilim adamlarının araştırma konusu olmuştur.

Türkçede aslî uzunluklar meselesi hemen bir asra yakın bir zamandan beri Türkologların dikkat nazarını çekmiş, ve ayrı sonuçlara varılan birtakım sonuçlara varmışlardır. Bu hususta ilk görüşleri bulunan ve bazı Türk lehçelerinin vokallerinde beliren böyle bir fonetik değişikliği izah etmeye çalışan Türkologlar, ellerindeki malzeme kıtlığı ve karşılaştıracak diğer lehçe materyallerinin bulunamaması gibi sebeplerle tatmin edici bir izah tarzına varamamışlardır.¹

Babadağ ağzında aslî uzun ünlünün pek yaygın olmadığı görülmektedir. Açık bir sebep görülmemekle beraber, aşağıdaki kelimelerde de uzun ünlü bulunmaktadır.

¹Zeynep KORKMAZ, “Batı Anadolu Ağzlarında Aslî Vokal Uzunlukları Hakkında” TDAY, 1959, s.197 Türkçedeki aslî uzunluklarla ilgili daha başka çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlar için bkz. Cahit Başdaş, “Türkiye Türkçesinde Aslî Uzunluk Belirtileri, Turkish Studies, Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (Vokal) Uzunlukları” A.Ü.D.T.C.F. Dergisi, XXVI/3-4:67-84, O.Nedim Tuna, “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”, TDAY, Belleten, 1960, 213-282

Bunlar yabancı kökenli kelimelerdir. Fakat, orijinalinde uzun olmayan ünlüler de uzun telâffuz edilmiştir:

mantōları (Mrk-1,2/15), tuvālet (Mrk-7,49/19), tuvāleti (Mrk-1,13/23) (<Fr. toilette), māsır (Yköy-1,161/18) (<masura <Yun. masu'ra), flrār (Yköy-1,164/27) (<firār<Ar. firār), dāvētiye (<Ar. da>vet), (Mrk-1,10/8), kiqō (Mrk-1,7/14) (<Fr. kilo), zāfer, (Kel-1,106/7) (<Ar. zafer), bayyō (Mrk-2,25/2) (<banyo<İt. bagno), mahānā (Kyer-2,127/9) (<Far. bahāne), sanātımız (Kyer-2,131/3) (sanatımız<Ar. sanat), lmsidō oquyō (İpnr-6,104/17) (<lise+de <Fr. lycée), amāliyatı (Kyer-2,129/20) (<ameliyatı<Ar.<ameliyyāt)

Herhangi biri sebeple ile açıklanamayan, uzun ünlü barındıran Türkçe örnekler de şöyle sıralanabilir:

d±yzemin (İpnr-2,92/21) (<teyzemin), eskidem bēri (Bkrl-4,61/17)

Babadağ ağzına ait metinlerimizdeki ses olaylarını açıklarken bugünkü yazı dilini ölçü aldığımızda başka örneğine, benzerine rastlamadığımız “söğün-<sön-” değişimi karşımıza çıkıyor. “ö” sesinden sonra edebî dilde bulunmayan bir “-ğü-” sesi türemiş, bu da hece sayısını artırmıştır.

söğünüyor (Mrk-2,26/22) “sönüyor”

Bu değişimin etimolojik tahlilini göz önünde bulundurduğumuzda açıklamasını şu şekilde yapmak mümkündür:

Tarihî metinlerde hem söyindür- (Dede Korkut. 143-5) hem de “söndür-” “söndürmek, kısmak” (Kur'an Tefsiri, XII.-XIII. yy.lar) var. Belki başlangıçta bir ünlü uzunluğu vardı (*söo- gibi)

Bu durumda, “söğün-” fiilini “Aslı Uzunluklar” başlığı altında incelemeyi uygun gördük.

1.1.1.1.5.Yabancı kelimelerde uzunluk

Türkçede pek fazla görülmeyen uzun ünlü, yabancı dillerden dilimize giren kelimelerde, Babadağ ağzında genellikle varlığını olduğu gibi korumuştur:

duā (Mrk-1,1/8), ārif (Mrk-1,2/3), yā (seslenme edatı) (Dem-1,72/21), rabbī (Dem-1,72/21), çāremiz (Kel-1,106/8), velī (Kel-1,107/18), şī9āyeti (Kel-1,107/19), zāten (Kel-1,108/27), nādiye (Kel-1,109/2), berāber (Kel-1,110/8), cāmi (Kel-1,111/9), hükümetiñ (Kyer-1,122/5), siyāsetci (Kyer, 63/6), inkilāb (Kyer, 64/11) (<Ar. inqilāb), teslīm (Kyer-1,123/19), beqā (Kyer, 65/13), muhāsebeciydi (Oğz-1,145/21) (muhāsebeciydi) müsāfirleri (<misāfirleri) (Oğz-1,147/22), hānē (Yköy-1,159/24), qākin (Yköy-1,160/21), hāfız (Yköy-1,161/22), fāik (Yköy-1,163/20), sāqāmün (Yköy-1,165/15), mahcūb (Yköy-1,165/22), rızāniñ (Yköy-1,165/25), ldām; oldu. (Kyer-1,124/16), 9ıyāfetlerini (Ma-2,141/7), i'tiyācım (Kyer-2,132/13) (<ihtiyācım) sābm (Kyer-2,129/23) fiyāta (Kyer-2,131/21) sūdi (Kel-2,117/18) (<suūdım) diyānette (İpnr-4,96/2) idāre (Kel-2,116/27), nāhiyeydi (Kel-2,115/15), tedāvm (İpnr-4,97/1), ilāhmē (İpnr-5,102/10), meşğūliyetim (İpnr-3,94/4), evliyā (İpnr-5,101/20), sāimē (İpnr-5,103/3), tāqūkat (İpnr-5,100/15) “akrabalar”(Ar. ta'alluqāt), müsāit (İpnr-4,96/19), yāsemy yok (İpnr-2,92/1) (<yāsemin yok), mahrūmiyete (İpnr-1,87/14) arāzmlerimiz (Dem-2,79/7), māqūlen (Bkrl-4,61/14) (<Ar. ma'dūlen), mahrūkatçı (Dem-2,76/8) māhedesini (İpnr-1,89/21 (<muāhedesini)

1.1.1.2. Kısa ünlüler

Ünlünün normalden daha kısa sürede boğumlanmasıyla oluşan kısa ünlüler, yöremiz ağzında görülür. Fakat kısa ünlü genellikle daralma ile birlikte seyredir. Hattâ sadece kulağa dayalı olan ağız çalışmamızda “daralma” ile “kısa ünlü” arasında tereddüt yaşadığımız da çok oldu. Ancak bunu daha çok dar ünlülerin boğumlanma süresinin kısalığına bağladık. Yani bunu daha çok daralma şeklinde yorumlamayı tercih ettik. Kısa ünlü örneğinin sayısının azlığı da buradan kaynaklanmaktadır. Kısa ünlülerin oluşmasında başlıca sebepler şunlardır:

1. Art arda gelen iki kelimedenden birincisinin ünlü ile bitip ikincisinin ünlü ile başlaması hâlinde birinci ünlü genellikle düşer, daralır, bazen de kısılır:

o parayā o almadı (Dem-1,75/5), dağılmā emri (Kel-2,113/4), tañtanā e'medik (Mrk-6,48/10)

2. Açık hece durumunda olan orta hece vurgusunun düşük olması sebebiyle ünlüsünün genellikle düşme, daralma eğiliminde olduğunu biliyoruz. Bu, bazen karşımıza kısa ünlü olarak da çıkabilir:

alasmālādı9 (Yköy-1,161/14), bābādağında (Yköy-1,164/3), 9alābalı9 (Kel-1,109/14)

3. Ünlü ile biten kelimelerde, son ünlünün çoğu zaman kısa ünlü durumunda olduğunu görüyoruz:

o dā paffıdak (Mrk-2,26/18), aqşamā gadā (Mrk-2,27/8), sarmā yaparız (Kel-1,110/9), rāTā gavuşTum (Kyer-1,125/19) (<rahata kavuştum), çapā gam merkeziniñ (Dem-2,79/11) (<çapa kan merkezinin), dükkendē kestik (Mrk-7,49/16), par0 e'miyesiyē gadā (Kyer-2,132/4), ebē dey (Bkrl-5,68/1), üş denē tezgahımız (Bkrl-3,59/13), üş denē kirācısı va (Oğz-2,157/3), bi tānē dē olav vā (Bkrl-3,59/3)

1.1.1.3. İkiz ünlüler

Aynı nefes baskısı altında telâffuz edilen iki ayrı ünlünün birbiriyle sıkı sıkıya birleşmesine “ikiz ünlü” adı verilir. İkiz ünlünün ortaya çıkabilmesi için her iki ünlünün de aynı hece içinde olması gerekir.

Türkçede ikiz ünlüler, genellikle “ğ, h, y” ünsüzlerinin, kelimelerin içseslerinde ve iki ünlü arasında buldukları zaman eriyip kaybolmaları sonucunda ortaya çıkarlar¹

Babadağ ağzına ait metinlerimizde ikiz ünlü örneği oldukça azdır. Bu yüzden ikiz ünlülerde herhangi bir tasnife gitmedik.

deām (Dem-1,73/23) (< devam< Ar. devām), deil (Kyer-1,125/9) (< değil), cāil (Dem-1,74/24) (<cahil), muāfızım (Kyer-1,123/19) (<muhafızım<Ar. muḥāfız), doubeyazıtta (Kel-2,113/25) (<Doğubeyazıt'ta), deāmlı (İpnr-5,102,22) (<devamlı), muaffağ0 etti (Dem-2,80/1) (<muvaffak etti)

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları s. 34

1.1.1.4. Ünlü uyumu ve ünlü değişimleri

Ünlü uyumu, bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımlarından birbirlerine uymasındır. Bu olay Türkçenin en göze çarpan olayı olup, köklerde veya kök ve eklerde bir kelimenin bütün ünlüleri bu bakımlardan birbirine benzerler.¹

1.1.1.4.1. Kalınlık - incelik uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik yönünden birbirine uygun olmasıdır. Köklerle eklerin birleşmesinde de daima kökün ünlüleri ekin ünlülerini tayin ederler. Yani uyum bakımından ekler tâbi olan, kökler tâbi olunan dil birlikleridir.²

Babadağ ağzında ünlü uyumu dikkati çekecek kadar kuvvetlidir:

1.1.1.4.1.1. Kalın ünlünün incelenmesi

Metinlerimizde kalın ünlünün incelenmesi olayı, genellikle ünlü uyumu sebebiyle gerçekleşmektedir:

böyün (Mrk-1,22/2) (<bu gün), ezen (Mrk-4,31/13) (<ezan), mezēliĝe (Mrk-5,41/11) (<mezarlıĝa), terevi (Mrk-5,43/4) (<Ar. terāviĥ), lire<lira (Dem-1,74/20), inkilāb (Kyer-1,124/11) (<Ar. in9ılāb), şöFörlük (Kyer-1,125/6) (<Fr. chauffeur), be9är (Yköy-1,158/10) (<Ar. bekār), deneydi (Yköy,73/18) (<Far. dāne), fasilleye (Kel-1,107/21) (<fasulye <Yun. phasoulia), türken <Türkân (Mrk-1,20/17), ülvüyē (Mrk-4,33/24) (<ulviye <Ar. ulviyye), dükkendē (Mrk-7,49/3) (<Ar.dükkān), enteri (Kel-2,118/16) (<entari<Ar.<anterm), amāliyatı (Kyer-2,129/20) (<ameliyatı), mezēlik (İpnr-5,101/8) (<mezarlık), tenesini (Kyer-2,131/2) (<tane<Far. dāne), ümreyē (Kel-2,120/2) (<umre<Ar. umre), lereyemiş (Kel-2,117/17), lereye (Kyer-2,131/6) lireye (Kyer-2,131/6) (<lira)

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağzları s. 31

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi s. 68

1.1.1.4.1.2.İnce ünlünün kalınlaşması

Metinlerimizde ince ünlünün kalınlaşması olayı, genellikle ünlü uyumu sebebiyle gerçekleşmektedir:

apdas (Mrk-5,37/3) (<abdest<Far.ābdest), va9ıdâ (Mrk-1,20/2) (<vakte<Ar.va9t+e), āşālâdan (Mrk-5,38/21) (<Ayşelerden< Ar.âişe+ler+den), heralda (Mrk-5,44/1) (<her halde), baṛābā (Dem-1,71/7) (<beraber<Far. berāber), habarı (Kyer-1,122/5) (<haberi), heraldâ (Yköy-1,158/22) (<herhalde), bahçâları (Oğz-1,147/4) (<bahçeleri<Far. baĝçe), ğandılı (Yköy-1,160/5) (<kandil<Ar. 9andll), ata9ya (Yköy-1,163/2) <atelye <atölye < (Fr. atelier), zından (Yköy-1,165/11), 9apayıvısam (Yköy-1,160/1) (<kapayıversem), mollāmat (Yköy-1,159/8) (<mollaahmet), camc0 āmat (Yköy-1,158/3) (<camcı Ahmet), hana<hani (Dem-1,73/8) (<ET kanı), hana (Mrk-2,24/6) (<hani<ET kanı), işārat (Kyer-2,134/23) (<işaret< Ar. işāret), ğıymatı (İpnr-5,101/20), gelecek halı mı vā? (İpnr-5,100/13), şoFor (Kel-2,113/1) hızzatım (Kel-2,112/15) (<hizmet < Ar.xidmet), tayını (Kel-2,114/19) (<tayini<Ar. ta-yım), amaliyat (Bkrl-5,66/17) (<ameliyat)

Yazı dilinde kalınlık-incelik uyumuna girmeyen “-ken” zarf fiil ekinin, “-ki” aitlik ekinin, “-leyin” isimden isim yapım ekinin, “ki” bağlacının, i- ek-filinin, ekleşmemiş olan “ile” bağlacının bile Babadağ ağzında bu uyuma girebildiğini görüyoruz:

i-: varıdı (Mrk-5,37/20), ediyölarıdı (Mrk-4,31/8), ısaĝıdı (Mrk-5,41/17), azıdın (Ma-2,142/9), saĝ ı9an (Ah-2,53/17)

-ken: yapā9an (Mrk-1,5/2), baĝırī9an (Mrk-1,5/22), oturūlā9an (Mrk-1,14/14), o9unū9an (Mrk-4,31/13), hacıday9an (Mrk-5,38/21), o9uduy9an (Mrk-5,40/15), çı9ā9an (Mrk-5,42/1), ğilā9an (Mrk-5,43/6), saĝ ı9an (Ah-2,53/17), toplā9an (Ma-2,142-1), oynā9an (Ma-2,142/19), ğatā9an (Ma-2,143/4), sarā9an (Yköy-1,161/19)

-ki eki: çoğunuñ9u (Mrk-1,4/14), sırtında9ı (Mrk-1,16/11), ğarapıñadakıñ (Mrk-4,33/4), osmanıñ9ımı (Kel-1,111/1), imralıda9ı (Kyer-1,124/18)

ki bağlacı: deyō 9u (Mrk-1,16/15), bilmeyyoz 9u (Mrk-5,42/5), durmazdı 9ı (Mrk-5,42/10), gumeyō 9u (Kyer-1,122/1)

ile: çalıştığın; ıla (Kel-1,107/10)

-leyin: sabālan (Ma-2,143/2)

1.1.1.4.2. Düzlük - yuvarlaklık uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık yönünden uyum göstermesidir. Ancak bu, Türkçenin her devrinde, her sahada kuvvetle hâkim bir uyum değildir.

Babadağ ağzında kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından da birbirini etkilediğini görüyoruz. Bu etki bazen komşu kelimelerde bile görülebilmekte, bazen tam, bazen yarım bir benzeşme olabilmektedir.

1.1.1.4.2.1. Düz ünlünün yuvarlaklaşması

Düz ünlülerin yuvarlaklaşmasının iki önemli sebebi vardır.

1. Aynı veya komşu kelimedeki diğer ünlüler
2. Dudak ünsüzleri

Bu sebeplerle düz ünlüde tam veya yarım bir yuvarlaklaşma görülür:

1.1.1.4.2.1.1. Yuvarlak ünlüler sebebiyle yuvarlaklaşma

Düz ünlüler, aynı kelimedeki veya komşu kelimedeki ünlülerin etkisiyle tam veya yarım bir yuvarlaklaşma gösterebilirler.

soñrâ (Mrk-1,22/21), ölê (Mrk-4,28/11), hocâ (Mrk-4,33/3), öncê (Mrk-5,40/13), ölüncê (Mrk-5,44/8), ordâ (Mrk-5,44/27), do9uzdâ (renivêdim (Mrk-5,46/3), ğosğocâ (Mrk-1,2/3) (<koskoca), hocâlâ (Mrk-1,2/3), bölê (Mrk-1,2/16), sofrâlâ (Mrk-1,2/23),

ödâ;oturulü (Mrk-1,6/12), bobucunuñ (Mrk-5,41/5) (<pabucunun), ortâ üşden (Kel-1,107/2), ordâ oynâyo (Kel-1,111/12), avrupâ ortamı (Kyer-1,121/14), bölê (Kyer-1,122/1), soñrâ (Yköy-1,161/3), bâbadağına (Mrk-1,8/2), müsâfirliğe (Yköy-1,159/2) (<misafir<Ar. musâfir) ünüverstesindö okuyö (İpnr-6,105/1), (<üniversitesinde okuyor), şüpülendi (Kyer-2,128/1) (<şüphelendi)

çovuşudum (Mrk-6,47/16) (<çavuştum): Bu örnekteki yuvarlaklaşmanın dudak ünsüzü v'den kaynaklandığı da düşünülebilir.

Ancak düzlük-yuvarlaklık uyumu, vurgusu düşük olan orta hecede ve kelimenin son sesi olan geniş ünlüde çoğu zaman daralmayla birlikte görülmektedir.

ödu (Mrk-1,3/21) (<orada), gün dü (Mrk-1,3/5), (Mrk-1,2/14) (<gün de), sulüseñe (Mrk-1,5/5), gülmüdem (Mrk-1,6/1) (<gülmeden), şübüden (Mrk-1,21/8) (<şübeden), hurdu (Mrk-3,29/3) (<şurda<şurada), gözü dü (Mrk-3,28/13), sigortudu (Mrk-3,29/24) (<sigortada), üstündü (Mrk-4,31/17) (<üstünde), yumurtu (Mrk-5,39/3), düğündü (Mrk-5,41/8) (<düğünde), gocuman (Mrk-5,41/9) (<kocaman), cümlü (Mrk-5,41/26) (<cümle), dümülerine (Mrk-5,46/8) (<düğmelerine), öncü (Ah-1,51/6) (<önce), burdu (Kyer,59/3),şurdu burdu (Ah-1,52/16) (<şurada burada), gübrü (Ah-1,52/20) (<gübre), avusTuryuda (Ah-2,53/13), hoñulara (Dem-1,72/20) (<hocalara), gündü;üş (Dem-1,72/7) (<günde üç), öñlümeK (Kyer-1,122/10) (<önlemek), üstündü (Oğz-1,145/9) (<üstünde), o du (Oğz-1,148/25), gübrü (Kyer-2,131/6) (<gübre), toplumâ (Mrk-6,47/10) (<toplamaya), o zuman (Mrk-5,45/26)

1.1.1.5.2.1.2. Dudak ünsüzlerinin neden olduğu yuvarlaklaşmalar

Metinlerimizdeki örneklerde b, m, p, v ünsüzlerinin tam veya yarım bir yuvarlaklaşmaya sebep olduğunu görüyoruz:

müsâfirliğe (Yköy-1,159/2), müsâfirlere (Mrk-1,5/20) (<misafir<Ar. musâfir), gâvunculuklan (Ah-1,51/1), bâbamlâ (Ah-1,51/8), pontulun (Dem-1,73/3) (<pantolon), cāvırlarlan (Kyer-1,122/2) (<gâvur< Ar. kâfir), büber (Ma-2,141/19) (<biber), ba9lâva (Ma-2,143/7), bubamgiliñ (Yköy-1,158/19), bâbadağına (Yköy-1,158/14), dovulculâ (Oğz-1,149/1) (<davulcular <Ar.ṭabl), bubañlan (Yköy-1,158/9), bâbam (Yköy-1,159/5), vâtandaş (Kyer-1,122/1), gâvunculuklan (Ah-1,52/1), bubamgiliñ (Yköy-1,158/9), yövmiye (Kyer-2,131/11) (<yevmiye<Ar. yevmiyye) bñyükbaş (Kyer-2,132/14)

“-yor” şimdiki zaman ekinden sonra gelen “ki” bağlacının sadece kalınlık - incelik uyumuna değil, düzlük - yuvarlaklık uyumuna da girdiği görülür.

deyō 9u (Mrk-1,16/18) (<diyor ki), bilmeyoz 9u (Mrk-5,42/5) (<bilmiyoruz ki), gumeyō 9u (Kyer-1,122/1) (<görmüyor ki)

1.1.1.5.2.2. Yuvarlak ünlünün düzleşmesi

Yuvarlak ünlünün düzleşmesinin sebebinin komşu hecelerdeki ünlüler olduğu görülüyor:

havlılā (Mrk-3,29/23) (<havlılar), vapırına (Oğz-1,152/12), āmıdı (Yköy-1,161/15) (<armudu<Far.emrūd), māsır (Yköy-1,161/18) (<masura <Yun. masu'ra) , apdıllah (Yköy-1,165/22) (<Ar.>Abdullāh) fırma (Yköy-1,160/2) (<hurma<Far.hurma) , avlısına (Mrk-1,7/13), yavrım (Mrk-1,16/3), ğavın (Ah-2,54/18), başçavışınıñ (İpnr-2,91/4), başçavışınıñ (İpnr-2,91/4)

Türkçe kelimelerde birinci hecenin dışında “o” ve “ö” ünlülerinin bulunmaması kuralının da yabancı kökenli kelimelerde düzleşmeye sebep olduğu düşünülebilir:

otamatik (Oğz-1,148/1)

“ora” zamirinin ilk ünlüsünün bazı örneklerde düzleşmeye uğraması dikkat çekicidir.

āda (Mrk-4,32/14) (<orada), āda (<orada) (Mrk-2,26/17), āda (<orada) (Mrk-2,26/17), āda (<orada) (Mrk-4,32/14)

1.1.1.5.3. Diğer ünlü değişimleri

1.1.1.5.3.1. Dar ünlünün genişlemesi

a<i: yaraya (Yköy-1,161/3) (<yarıya), ğaybat (Mrk-1,15/5) (<gıybet<Ar.ğiybet)

e<i: hinceye (Mrk-1,18/10) (<şimdiye), hinceyè (Mrk-4,35/6), tecellem (Yköy-1,163/17) (<tecellim<Ar.tecelll), gereyè (Mrk-5,37/23) (<geriye)

ê<i: berè (Mrk-1,13/17) (<beri), berè<beri (Mrk-1,13/17), hêç (Yköy-1,165/20)

o<u: ho yanda (Kel-2,114/17), hōlādaki (Mrk-4,32/1) (< şuralardaki < şu+ora), şorası (Dem-1,72/21) (TT şurası <şu+o+ra+sı), nōriye (Yköy-1,163/7) (<Nūri'ye <Ar. nūr), isTambolda (Kel-2,113/19)

Edebi dille kıyaslandığında dar ünlünün genişlemesi gibi görünen bazı örneklerin ET'deki veya yabancı dillerdeki aslı hâlini muhafaza ettiğini görüyoruz:

yoqāğiyıdan (Mrk-1,1/12) (<yukarıkiyidan), yokālādan (Mrk-3,29/14) (<yukarılardan), yo9ā (Mrk-1,20/21) (<yukarı < ET yokaru<*yok “yokuş” + garu yön eki), yokaru> yokarı> yukarı (MBTS), osandım (Mrk-5,43/15) (< usandım < ET osanmak) (MBTS), qordeleyi (Dem-2,82/17) (<kurdele<İt. cordella)

ö<ü: güzel (Mrk-1,16/10) (<güzel), yörüyümeyyom (Mrk-4,33/19) (yürüyemiyorum < ET yörü- ~ yürü-), büyük (Bkrl-4,61/17), büyüğüm (Dem-2,81/12) (<büyüğüm), büyüdü (Mrk-4,34/7) (<büyüdü <ET bedü-), şoray (Kyer-1,121/17) (<şuraya<şu+o+ra+y+a), gövey (Mrk-6,48/6), gövey (Mrk-6,48/6) (<güvey < ET küdegi), yörümüş (Kyer-2,135/14), hōkūmet (Bkrl-5,69/18), hōkūmetle (Kyer-1,123/22) (<hükümetler< Ar. hükümet)

1.1.1.5.3.2. Geniş ünlünün daralması

Babadağ ağzında ünlü daralması çok sık görülen bir olaydır. Ancak bu, çeşitli sebeplerle gerçekleşir. Ünlü daralmasının ağzımızdaki en önemli sebebi orta hece vurgusunun düşüklüğüdür. Genellikle, orta hecedeki geniş ünlüde yarım veya tam bir daralma görülür. Ayrıca geniş ünlü ile biten kelimelerde sonraki kelimeye geçişlerde bu ünlünün daraldığı görülür.

â<a: a9rābālā (Mrk-1,2/17), tamışayâ (Mrk-1,2/22) (<Ar. temāšā), bâbadağdâ (Mrk-1,21/23), tālālarımız (Ah-2,54/17), burâya (Oğz-1,144/2), 9ınâ (Mrk-1,1/1), sâmaşığâ (Mrk-1,1/1), yanıñdâ (Mrk-1,1/5), qınayâ (Mrk-1,1/6)

ı<a: sırlanī (Mrk-1,2/16) (<sıralanır), tamışaya (Mrk-1,2/22) (<Ar. temāšā), yammıyanlā (Mrk-1,9/19), bira'mıdan (Mrk-1,19/8), ā9ıdan (Mrk-1,8/13) (<arkadan), dayammıması (Ah-1,52/17), yatıgan (Dem-1,72/24) (<Yatağan), tārına (Kel-1,107/21)

(<tarhana), yaşıyan (Kyer-1,122/1), ğalıbalıĝı olduĝundan(Ma-2,142/13), ırmızanlāda (Ma-2,142/14) (<ramazanlarda), yaqıya (Oĝz-1,152/16), bacınā (Ykōy-1,159/12) (<bacanaĝı), uzatmıyalım (Ykōy-1,159/19), 9apısam (Ykōy-1,161/1), yapımıycam (Ykōy-1,163/7), ar9ıdaş (Dem-1,72/3/25), āqıdaşları (Mrk-1,2/16), ā9ıdaşlan (Mrk-1,5/8) ğıdā (Mrk-1,8/7), ğarıştımısañ (Kyer-1,122/4) (<karıştırmasan), dañĝıla'līm (Dem-2,77/3) (<dangalaklıĝım), avınaĝız (Kyer-2,133/4) (<avanaĝız), bañĝılā (Kel-2,119/7) (<bankalar), bamyılā (İpnr-4,96/7) (<bamyalar), çapılālar, (İpnr-6,104/22) (<çapalarlar), o zıman (Kel-2,112/13) (<o zaman) başkı kimseye (İpnr-5,100/24), akırıbāyız (İpnr-5,101/2), ğarınca gibi msan (Kel-2,113/3)(<karınca gibi insan), orıya (Kel-2,112/21), bacınagı oldu (İpnr-2,92/22), arıbam (İpnr-3,95/1), babıdānda (İpnr-4,96/2), añkarıdā (Dem-2,79/17),yapıcam (Dem-2,79/24), orıya (Dem-2,82/6), bitmiden (Dem-2,81/4), yaylılarımız (Bkrl-3,59/19), tıradan (Bkrl-4,64/8) (<tarafıtan), baya beş altı ğıdā (Bkrl-4,62/3), bābıdaĝındı okuduyon (İpnr-4,96/17)

é<e: istēyen (Mrk-1,2/1), efēcanı (Mrk-1,22/10), edēmedlmiz (Ma-2,141/21), gelmēyen (Kel-1,109/19), ba'çēlē (Kyer-2,135/5) rātı edēmedim (Kyer-2,127/11)

i<e: işliyen (Mrk-1,4/11), işlimeli (Mrk-1,16/10), istimēniñ (Ah-1,51/6), gidimemiş (15/3), verimedim (Mrk-3,29/8), mendireziñ (Kyer-1,123/17), iskilesine (Kyer-1,124/9), suliyem (Ma-1,140/1), edimez (Ma-2,142/7), ezilmiceg (Oĝz-1,151/21), geçimezdi (Oĝz-1,152/20), işlimeli (Oĝz-1,149/9), tekevlime (Ykōy-1,161/21), eTTirmicen (Dem-1,72/8), istimēdi (Kyer-1,122/18), istiseñ (Ykōy-1,165/10), becerimeyom (Kyer-3,138/19), metiriden (Kyer-2,134/16) (<metre), memliketime (Kyer-2,129/18), lmsidı okuyō (İpnr-6,104/17) (<lisede okuyor), be'limez (Dem-2,79/22), bilmiden (İpnr-5,101/19), lisiyi (İpnr-4,98/12) (<liseyi), neyniceklē (Bkrl-5,69/7) (<ne eyleyecekler),

u<o: Dilimize diĝer dillerden giren bazı kelimeler, “Türkçede birinci hecenin dışında o ve ö ünlüleri bulunmaz” kuralı gereĝince kendiliĝinden düzlük-yuvarlaklık uyumuna uydurularak “o” ve “ö” ünlüleri daraltılmıştır:

dokTurlādan (Dem-1,72/7), to9tur (Ma-2,143/22) doğtur (Kel-2,116/19) (TT doktor< Fr. docteur), moturlā (Kel-2,113/10), motur (Bkrl-2,57/9) motursiklet (Bkrl-2,57/9) moturlan (Ah-1,51/20) (motor<Fr.moteur), pontulun (Dem-1,73/3) (< TT pantolon<Fr. pantalon, cetun (Dem-2,76/19) (<jeton), formun (Bkrl-4,65/3) (<hormon<Fr. hormone),

Metinlerimizde karşılaştığımız bazı örneklerde kelimenin ilk hecesinde u<o değişimine rastladık:

ucak (Oğz-1,149/10)utellē (Kel-2,114/23) (<oteller), pulis (Yköy-1,163/19) (<polis), çığırī (Mrk-1,3/18) (TTçağırır< çār+kır-) (MBTS), ğuyādı (Mrk-1,19/14) (<koyardı), dlzemize (Kel-1,109/21) (<teyzemize), yuğurruz (Kel-1,107/24) (<yoğururuz <ET yuğur-) (ED)

Ünlü daralması, komşu hecedeki hattâ bazen komşu kelimedeki ünlünün niteliğine bağlı olarak veya dudak ünsüzlerinin etkisiyle bazen yuvarlaklaşmayla birlikte görülür:

döşümē (Mrk-1,3/10) (<döşemeye), sulüseñe (Mrk-1,5/5) (<söylesene), gülmüdem bunları (Mrk-1,6/1), ötularında (Mrk-1,6/10) (<ortalarında), o'mulā (Mrk-1,7/7) (<lokmalar), numuruda (Mrk-1,8/4) (<numarada), bulumassa (Mrk-1,8/4), ürümemiş (Mrk-1,11/7) (<ürememiş), bulumamış (Mrk-1,14/2), suluyan (Kyer-1,123/9), olurag içiliyō (Kel-1,107/22) (<olarak içiliyor), öñlümü (Kyer-1,123/10) (<önleme), ğocumam (Yköy-1,160/18) (<kocaman), bulumadilā (Mrk-1,18/24), müzülerē (Mrk-1,16/18) (< müzelere), olmusā (Mrk-5,44/22) (<olmasa), uğurlumā (Dem-1,71/15) (<uğurlamaya), Tutturumayız (Ah-1,52/7), burdu (Kyer-1,122/5) (<burada), otumatik (İpnr-6,104/5) durumuyōsuñ ki. (Kel-2,114/3), üş dü gāve (Kel-2,112/14) (<üç de kahve) to'lu(İpnr-5,102,23) (<topla), otumatmmiz (İpnr-4,96/3) (<otomatığımız), ortu üçü gidiyō (İpnr-4,96/2), üç yıl oldu on du evlendireli (İpnr-2,93/4) (<onu da evlendireli), bubuda (Kyer-2,134/16), dođumudulā (Kel-2,114/17) bulü olüsa (Kyer-2,132/3), dutubilm mi (Kel-2,113/14), hocu yardımcı oldu (İpnr-4,96/18), o zuman (Bkrl-3,59/18), avusturyudu (Bkrl-4,61/7), zurnuylan (Bkrl-4,63/19),

ğız mı verisiñ ovu ğızım (Bkrl-5,68/6), bubası (Bkrl-4,63/13), görümcülē (Bkrl-4,63/4), yûrüyübiliyoruz (Dem-2,77/16) on du sürümüyon (İpnr-3,95/1), ğocu tālamız (Bkrl-5,67/21), şuru y0 otur (Dem-2,77/7) (<şuraya otur), ötüberi (Bkrl-4,65/1), bubudağınıñ (Bkrl-5,67/21)

Sadece iki örnekte, “ora” ve “bura” zamirlerinin yaklaşma hali eki almasıyla ortadaki “a” ünlüsünde daralmanın yanı sıra yuvarlaklaşma görülmemiş, ünlü düzlüğünü korumuştur. Bunun sebebini “y” ünsüzüne bağlamamız mümkündür.

orıya (Ah-2,53/19), burıya (Oğz-1,149/2)

Babadağ ağzında, kelimenin son sesi bir geniş ünlüyse, diğer kelimeye geçişler de yarım veya tam bir daralmayla sağlanır:

öncü (Mrk-6,47/6), evindē (Mrk-1,2/9), evinē (Mrk-1,2/13), onlara (Mrk-1,2/16), ara;sıra (Mrk-1,2/18), sāmaşığa (Mrk-1,2/20), (Mrk-1,3/7), işte (Mrk-1,3/4), ertesinē (Mrk-1,3/11), a9rabāsına (Mrk-1,4/7), araba yo9 (Mrk-1,5/18), soñuru (Mrk-1,6/4), çocuĝu du uyu'muş (Mrk-1,6/6), işte (Mrk-1,6/10), ödu (Mrk-1,6/14), altında (Mrk-1,7/2), ba'lavālā (Mrk-1,9/2), yollu yā rabb! (Mrk-1,11/4), ğocu (Mrk-1,14/1), başındı vā (Mrk-1,16/13), güvü yimeyyō (Mrk-1,16/22) (<güve yemiyor), burdu (Mrk-1,17/20) (<burada), lo'mu döküvēdi (Mrk-1,20/10) (<lokma döküverdi), bābadağda (Mrk-1,21/23), gecē (Kel-1,109/29), efēyē (Ma-2,142/19), kölj ü basā (Kel-2,118/23) (<gölge basar)

Bazı kelimeler başına “o”, “bu”, “ne” gibi sıfatlar aldığıında ilk hecenin ünlüsünde daralma görülebilmektedir.

o zuman (Mrk-1,9/12), o ğıdā (Mrk-1,9/18), ne zıman (Mrk-1,14/12), o ğıdā (Mrk-4,33/1), o ğıdā (Ma-2,142/7)

Sadece bir örnekte daralma gerçekleşirken kalınlık-incelik uyumu da bozulmuştur.

inātarı (Mrk-1,10/7) (<Yun. anahtar)

1.1.1.5.3.2.1. “-yor” sebebiyle ünlü daralması

Edebî dilimizde, düz geniş ünlülerle (a,e) biten fiillerin sonuna şimdiki zaman eki “-yor” geldiği zaman fiil kök veya gövdesinin son sesi olan a sesi daralarak ı’ya veya u’ya; e sesi ise i’ye veya ü’ye dönüşür. Bu ses olayına “ünlü daralması” denir.

Yöremiz ağızında bu ünlü daralması olayının çoğu kez gerçekleşmediğini görüyoruz:

aramayon (Ah-2,53/14), çalışmayyoru (Ah-2,54/8), aramayyoru (Yköy-1,159/21), yaşayyo (Yköy-1,163/22), arayyon (Yköy-1,165/12), uyuyumayyorun (Mrk-1,22/3), ğalmayyoru (Mrk-2,25/9), ğonuşmayyoru (Mrk-3,28/12), sormayyon (Mrk-5,43/21), çalışmayyoru (Ah-2,54/8), 9aşmayom (Mrk-1,22/15), ba’mayō (Mrk-3,28/13), olmayō (Mrk-4,33/7), aramayon (Ah-2,53/14), yaPmayon (Dem-1,71/3), du’mayō (Dem-1,71/20) (<tutmuyor), yaşayyom (Kel-2,114/4), olmayo (Dem-2,77/25), vevmeyov (Dem-2,77/16)

1.1.1.5.4. Uyum değişmesi

Bazı ünsüzler, ünlü incilmesi veya ünlü kalınlaşması yoluyla uyum bozukluğuna sebep oldukları gibi, iki veya daha çok heceli Türkçe veya yabancı bir kelimenin ünlülerini tamamıyla kalınlaştırarak veya incelterek o kelimenin uyumunu değiştirebilmektedir. Yazı dilimizde bu uyumun örnekleri görülmez.¹ Zaman zaman açık bir sebep görülmemekle birlikte uyum değişmesinin gerçekleştiği görülür.

Babadağ ağızından derlediğimiz metinlerde sadece a-a>e-e uyum değişmesinin örneklerine rastladık:

e-e<a-a

bene<bana (Mrk-1,2/2), (Mrk-3,28/24), emmē<amma (Mrk-1,5/4), sene<sana (Oğz-1,144/1),

çentêlê<çantalar (Yköy-1,159/7): ç ünsüzünün neden olduğu bir uyum değişmesidir.

ı-a <i-e

hızmattan (Mrk-7,50/13), hızmat (Bkrl-5,69/6)

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları s. 34

e-e<a-a

Sadece bir metinde rastladığımız “u-a<ü-e” değişiminin başka örneğinin olmaması, kullanımın şahsî olduğunu düşündürüyor.

turbayā (Kyer-2,134/20) (<türbeye<Ar. türbe TS)

1.1.1.5.5. Ünlü uyumunun bozulması

Babadağ ağzında ünlü uyumu çok kuvvetli olmasına rağmen zaman zaman bu uyumun bozulduğu da görülür. Burada, ünlü uyumu bozukluğunun hemen hemen tamamının Babadağ’ın merkezinde değil de, köylerinde gerçekleşmesi dikkati çekmektedir. Ünlü uyumunun bozulmasının başlıca sebebi bazı ünsüzlerin yanındaki ünlüyü inceltme etkisine sahip olmasıdır. Bu ünsüzler şunlardır:

c, ç, l, s, ş, y

Metinlerimizde, “ş” hariç, inceltici ünsüzlerin hepsinin örneğine rastlayabiliyoruz:

yāleye (Mrk-1,2/22) (<yaylaya), sali (Mrk-1,4/6) (<salı), sali (Kyer-2,126/20)
būdāy (Ma-2,141/18) (<buğday), oynumeye (Ma-2,142/24) (<oynamaya), sarāyli (Ma-2,143/7), normel (Ma-2,141/7), anleyemeyon (Kyer-2,131/22) oyneyō (Kyer-2,131/22),

Metinlerimizdeki “ünlü uyumunun bozulması” örneklerinin büyük bölümünün “-AcAK” gelecek zaman ekinde gerçekleştiğini görüyoruz:

bozceksiñiz (Kel-1,108/21), olcek (Kel-1,108/22), yapcek (Kyer-1,121/15),
olmıycek (Kyer-1,124/25), nolcek (Yköy-1,161/6), bırakılcek (Kyer-2,132/3), olcem
(Kyer-2,126/5) (<olacağım), çıkcek (Kyer-2,128/9)

Bu ünsüzlerin neden olduğu bozulmaların dışındaki örnekler ise şunlardır:

ayni (Mrk-1,3/6) (<aynı), düā (Mrk-1,11/8), gurebā (Mrk-1,13/13) (<Ar. ğurabā),
ehbābım (Mrk-1,21/11) (<Ar. aḥbāb), mēdimandā (Yköy-1,159/7) (<merdivende<Far.
nerdubān), tehāre’lencek (Mrk-1,14/2) (<tahāretlenecek<Ar. ṭahāret+le-n-ecek),
vıcesañız (Yköy-1,165/23) (<verecekseniz), deyman (Kel-2,113/12) (<değirmen),
bārektēleriñ (Mrk-5,39/28) (<bayraktarların)

Ünlü uyumunun bozulması gibi görünen bazı örneklerde ise kelimenin aslî halini koruduğunu görüyoruz:

bilyâ (Mrk-1,8/3) (<bilye <İt. biglia), serhoşuz (Mrk-1,5/15) (<Far. serhoş), rāzī (Mrk-1,22/7) (<razī<Ar. rāoī)

1.1.1.6. e~i meselesi

Türkçede kelime başında ve ilk hecedeki bazı “e”lerin “i”; bazı “i”lerin “e” olma temayülü vardır. Bu temayülü Eski Türkçenin başından beri görmekteyiz. Bu iki değişmeden “i”lerin “e” olması daha çoktur. Bu çokluk bilhassa Batı Türkçesi’nde görülmektedir.¹

Babadağ ağzında, e’ye yönelik veya i’ye yönelik tercihlerde günümüz yazı dilinden çok büyük farklılıklar gözlenmemektedir. Bunun yanı sıra “e” sesi de kullanılabilir. Bu konuda özellikle “de-“ ve “ye-“ fiillerinin farklı bir özellik sergilediği dikkat çeker. Bunun dışında yine yazı diline muhalif örneklerin daha çok fiiller olduğu görülmektedir.

Babadağ ağzında yazı diline göre farklılık gösteren, metnimizde yer alan örnekler şunlardır:

1.1.1.6.1. Yazı dilinde “i”, Babadağ ağzında “e”nin tercih edildiği örnekler

geymiş (Mrk-1,12/2), neyoturū (Mrk-1,15/1), geyildi (Mrk-1,16/7) (<giyilirdi), eyi miñ (Mrk-5,40/7) (<ET edgü), enēdi (Mrk-5,42/20), (<diyeceğim), endirdilē (Yköy,80/1), endirivēdim (Yköy-1,161/9), , eniyō (Kyer-2,134/24) eyilēden (Kyer-2,135/1) emmiş (Kyer-2,131/19) (<inmiş) eycem edemedim (Ma-2,143/1), ò eyce (Dem-2,77/3) (<iyice), endim (Dem-2,80/11), endi (Bk 1-4,61/10) eyiyiz (Bkrl-4,61/15) eyi (Bkrl-4,61/17)

“de-” fiilinde de eğilim, edebî dilden farklı olarak “e” yönündedir:

deye (Mrk-1,7/10), deyē (Mrk-1,11/4), deycēm (Dem-1,74/18), deyē (Mrk-1,3/11), deyelim (Yköy-1,160/16) qorqā dey habā vimedim (İpnr-5,102/7) (<korkar diye haber vermedim), deyelim, (Bkrl-4,64/3)

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi s.76

1.1.1.6.2. Yazı dilinde “e”, Babadağ ağzında “i”nin tercih edildiği örnekler

yinl (Mrk-1,3/5), (Mrk-1,12/18),yisiñlê (Mrk-1,7/11), yılê (Mrk-1,2/14), yidi (Mrk-3,29/17), yimeyyoz (Mrk-4,32/13), yimeli (Mrk-4,34/4), yiğen (Dem-1,71/14) (<yeğen<ET yegen~yigen) (MBTS), yidik (Kel-1,108/13), getiriviceklê (Oğz-1,146/6), buluvimiş (Oğz-1,146/6), edivicësiñiz (Oğz-1,148/25), vidiğim (Yköy-1,160/15), yi (Yköy-1,160/19), yiriz (İpnr-6,104/19), edivi (İpnr-5,102/25)<ediver), vimem (Bkrl-5,68/11) (<vermem), hir şey (Bkrl-4,62/8) (<her şey), yitim (Bkrl-5,70/3)

1.1.1.6.3. Babadağ ağzında “ê”nin tercih edildiği örnekler

nênemdi (Mrk-1,14/5), êndiydin (Mrk-1,13/4), gelin±tesi (Mrk-6,48/5), d±yzemin (İpnr-2,92/21), şeyÛ ettilê (Bkrl-2,58/7), deyivêcen (Dem-2,82/10), hêş (Bkrl-5,70/5) (<hiç), v±siñ (Bkrl-4,61/11) vêdi (Bkrl-4,62/6), deyiv±cen (İpnr-5,100/21) (<deyivereceğim), dā nası vêcek gızım (Bkrl-5,69/19)

Bu örneklerde, “ver-” fiilinin gerek esas fiil gerekse yardımcı fiil kullanımında “i” veya “ê” tarafında dikkat çekici bir eğilimi vardır.

1.1.1.7. Ünlü düşmesi

Babadağ ağzında en çok görülen ses olaylarından biridir. Ünlü düşmesinin çeşitli sebepleri vardır:

1. Ünlü ile biten bir kelimedden sonra ünlüyle başlayan bir kelime geliyorsa, birinci kelimedden ikinci kelimeye geçişte, ilk kelimenin son sesi olan ünlü düşer ve ikinci kelimenin ilk sesi olan ünlüyü kendi açık hecesi gibi içine alır.

haFTêveli (Mrk-1,2/7) (<hafta evveli), ik;üş (Mrk-1,2/19) (<iki üç), kın;olüdu (Mrk-1,2/19) (<kına olurdu), kın; aşamına (Mrk-1,2/24) (<kına akşamına), sofr;olmaz (Mrk-1,3/16), böl;olü (Mrk-1,3/22) (<böyle olurdu), paratālā (Mrk-1,3/23), ball;āş;abıla (Mrk-1,4/16) (<ballı ayşe abla), sōm;ā9ıdaş (Mrk-1,5/6) (<sorma arkadaş), teñk;olü (Mrk-1,7/2) (<teneke olur), tāt;olü (Mrk-1,7/2) (<tahta olur), gışın d;olüdu (Mrk-1,7/6) (<kışın da olurdu), ism;a'lıma (Mrk-1,8/13) (<ismi aklıma), ğaroyunu (Mrk-1,8/15)

(<kara oyunu), netceñ (Dem-1,73/10) (<ne edeceksin), acıpayamlı;smayı;ābey (Mrk-1,9/21) (<acıpayamlı İsmail ağabey) had;olum (Mrk-1,22/5) (<hadi oğlum), onlar;alınca (Mrk-1,22/18) (<onları alınca), alt;ay (Mrk-3,29/21) (<altı ay), ne olüs;olsuñ (Mrk-4,32/16) (<ne olursa olsun), geçen sen;ettilē (Mrk-4,32/24), anañ;ünneyyon (Mrk-4,33/23), lir;aldı (Mrk-5,37/1) (<lira aldı), defn;ağacı (Mrk-5,41/9) (<defne ağacı), a9ıll;olmus;ure'mem;mi (Mrk-5,44/3) (<akıllı olmasa öğretmen mi olur), nölüs;olsuñ (Mrk-5,44/8) (<ne olursa olsun), ik;üş (Mrk-5,44/24) (<iki üç), fayd;olū (Mrk-5,45/23), gitce misiñiz (Mrk-5,46/17), bi sen;evvelden (Ah-1,51/21), ıscānda (Ah-1,52/22) (<ısı-g+cak> ısı+cak>ıscak) (MBTS), iş; ölē (Ah-2,53/2) (<işte öyle), göc; adam (Ah-2,53/12) (<koca adam), ik; ölan (Ah-2,53/1) (<iki oğlan), iki sen;oldu (Dem-1,71/2) (<iki sene oldu), o;zmanların (Dem-1,72/6) (<o zamanların), hast;olunca (Dem-1,72/3) (<hasta olunca), galca9 (Dem-1,73/6), ceryan (Dem-1,73/11) (cereyan<Ar.cereyān), günd;üş (Dem-1,73/14), burda (Dem-1,73/16), tezgah d;ışlimeyo (Dem-1,73/19) (<tezgāh da işlemiyor), par; ocası (Dem-1,74/18) (<para hocası), arābay;āşam (Dem-1,74/20) (<arabayı akşam), burd;iştē (Kel-1,108/9), hast; oluyon (Kel-1,109/2), nöl;cak (Kel-1,110/9), elind;avucunda (Kel-1,111/7), yapca9 (Kel-1,111/7), dey (Kyer-1,121/3) (<diye), buray;oturalı (Kyer-1,121/5), dört sen;oldu (Kyer-1,124/3), jandarm;olara9 (Kyer-1,124/8), alt;ay (Kyer-1,124/10), yassadada (Kyer-1,124/14) (<yassıadada), zeñgin d;etmedi fakir d;etmedi (Kyer-1,124/1), buvd;ettik (Ma-2,141/4), ğonuşçassak (Ma-2,142/6), yirm;altıncı (Oğz-1,152/25), topç; alayı (Oğz-1,152/25) (<topçu alayı), ğabinşāt (Oğz-1,145/18) (<kaba inşaat), kend;ölu (Oğz-1,146/5) (<kendi oğlu), mustaf;ölu (Yköy-1,159/5) (<mustafa oğlu), yolc;arabası (Oğz-1,146/21), yavaç (Yköy-1,160/1) (<yarı aç), ğurekmeğ (Yköy-1,160/2), den;olurdu (Oğz-1,147/7) (<tane olurdu), geliniñ d;olūdun (Oğz-1,149/24) (<gelinin de olurdu), evelk;ādetlerden (Oğz-1,149/25), ey;oldu (Oğz-1,151/11), nettiñ (Yköy-1,161/4), camc; āmat (Yköy-1,158/3) (<camcı Ahmet), bir;ik cam (Yköy-1,158/3), öl;olmayınca (Yköy-1,160/10), böl;etti (Yköy-1,161/20), cām;imamı (Yköy-1,161/22), enişt;olū (Yköy-1,163/24), sosyet;olmuş

(Yköy-1,164/10), yeñ'o zaman (Yköy-1,158/13) (<yeni o zaman), aşağ' immiş (Yköy-1,161/3), mān'etme (Yköy-1,163/10) (<bahane etme), ball; āş; abıla (Mrk-1,4/16) (<ballı ayşe abla), 9ına gecesind; oquyō (Ma-2,141/11) siz de m'öl'ettiñiz (Ma-2,142/6)(<siz de mi öyle ettiniz), bi tñn'efoluyō (Ma-2,141/4) (bir tane efe oluyor) nettmi (Kyer-2,130/7) (<ne ettiğini), parō e'miyesiyē (Kyer-2,132/4) añmasō ayıp (Kel-2,115/1) (<anması ayıp), yaptığō askerliğı (Kel-2,114/3), topcō olvak (Kel-2,113/5) (<topçu olarak), idārō ediyoz (İpnr-6,104/4) yaşındō evlendim (İpnr-6,104/15), ünüverstesindō oquyō (İpnr-6,105/1), oy yedi yaşındō evlendim (İpnr-5,100/18) (<on yedi yaşında evlendim), yeñō aldık (İpnr-4,97/7) (<yeni aldık), yatağ dō olmazdın (Bkrl-4,63/19) fazla eşyā dō olmazdın (Bkrl-4,63/20), altō ay (Bkrl-4,61/19), netti'lerinden (İpnr-4,98/18) (<ne ettiklerinden), ordō oqusuñ (İpnr-5,101/17), bābıdağındō oquduyon (İpnr-4,96/17) (<babadağda okuyorum), doğus senō oldu (İpnr-3,94/8), parō ātırdığıñ (Dem-2,81/19) (<para artırdığım), deqō olan (Dem-2,79/17) (<deli oğlan), neyniceklē (Bkrl-5,69/7) (<ne eyleyecekler), ikō olan bi ğız (Bkrl-5,67/8) (<iki oğlan bir kız), bamyō ekiyoz. (Bkrl-4,61/9), hastō oldu (Bkrl-4,61/15), esgō usuq. (Bkrl-4,64/1) (<eski usul), bi dō ötekō olav vā (Bkrl-5,67/12) (<bir de öteki oğlan var), yerl'ineğinden (Yköy-1,160/22), netcez (İpnr-4,97/8) (<ne edeceğiz), netceñ (Bkrl-4,64/16)

Bazen düşen ünlü (özellikle “ne” zamirinde), fonksiyonunu uzunluk olarak öteki ünlüye yükler:

nāriyosuñ (İpnr-5,101/7) (<ne arıyorsun), nēdelim (Bkrl-4,61/6) (<ne edelim), nētcez (Mrk-1,5/8) (<ne edeceğiz),

2. Orta hece vurgusunun düşüklüğü de orta hece ünlüsünün düşmesine sebep olabilir:

teñkolū (Mrk-1,7/2) (<teneke olur), kimdiğne (Mrk-1,5/9) (<kim idiğini), saltalığı (Mrk-4,34/14), burşu9 (Mrk-5,42/17), burdan (Ah-1,51/2), dāvetiylē (Ah-1,51/9), hapsāneyē (Kyer-1,124/15), ayrılca9 (Kyer-1,125/10), salta (Ma-2,140/17),

kim:diğne (Mrk-1,5/9), şeysi (Dem-1,73/6), yumşak (Yköy-1,158/17) (yumuşak), eysi (Yköy-1,161/7) (<iyisi), bevket (Yköy-1,163/12) (<bereket) arba (Kel-1,106/14), topçõ olvak (Kel-2,113/5) (<topçu olarak), zinniñ (Oğz-1,144/7) (<sininin<Far.smm+nin), daqqaya (Kel-2,114/1) (<dakikaya) , şerfõ ali (İpnr-5,102/4) (<şerif ali), şerfeyi (İpnr-5,101/13) okuyvêdilê (İpnr-5,101/16) (<okuyuverdiler) gelecek (İpnr-5,100/13), ünüversTeye (Bkrl-2,58/1) (<üniversiteye), ünüverstesini (İpnr-2,93/1) (<üniversitesini), burlâdâ (Bkrl-3,59/18) (<buralarda), ceryan (Bkrl-5,67/23) (<cereyan<Ar.cereyân), o zman vëcez (Kyer-2,128/9) (<o zaman vereceğiz)

Bu gruptaki ünlü düşmelerinin önemli bir bölümünün gelecek zaman -AcAK ekinin ilk ünlüsü olduğu görülür:

vëcez (Kyer-2,128/9), gitcê (Mrk-1,16/19) (<gideceği), yiyecek (Mrk-1,7/14), gelecek (Mrk-2,27/9), ödencek (Mrk-1,22/4), kescemişsin (Mrk-5,41/2) (<kesecekmişsin), çekilcek (Oğz-1,147/21), gelcemiş (Oğz-1,147/23), etcek (Oğz-1,148/12), elleycez (Yköy-1,159/6), gövlatcañ (Yköy-1,164/17) (<kovalatacağın), yapÇa'lâ (Kyer-2,129/15), işleycez (Kyer-1,124/4), urencek (Yköy-1,161/6),

3. Diğer ünlü düşmeleri ise şöyledir:

on da gâtiverİdin (Dem-1,75/26) (<ona da katıverirdi), olduğ gün (Oğz-1,149/10) (<olduğu gün), şehreminde (Yköy-1,158/11) (<şehreminide), dar çörê (Yköy-1,160/18) (<darı çöreği), külünçey gölayımı buldum (Yköy-1,160/20), ikiy gıvırdım (Yköy-1,160/20), on du (Yköy-1,161/12) (<onu da), avı9 suy (Yköy-1,161/23) (<arık suyu), yimbir (Dem-1,74/8) (<yirmi bir), sevgiy biliyõ (Yköy-1,163/15), ekisiy gâdâ (Ah-1,52/16) (<ekesiye kadar), gib bi (Ah-2,53/1) (<gibi bir), ey kötü (Dem-1,72/12) (<iyi kötü), gâbaday (Dem-1,72/15) (<kabadayı), töb töbü (Dem-1,72/20) (<tövbe tövbe), arabay (Dem-1,72/25) (<arabaya), fala9ay yatacäsñ (Yköy-1,164/26) (<falakaya yatacağın), seneliğken (Oğz-1,145/2) (<seneliğiken<senelik iken), kimsey (Kyer-1,124/1) (<kimseye), haFTanıñ ik günü (Dem-1,73/19), oray (Dem-1,75/4), buray (Dem-1,75/6), kerrâzı (Dem-1,75/7) (<kere razı), cığaray getircez (Dem-1,75/9), kimsey (Kyer-1,124/1), buray bırakTım (Dem-1,73/14), şehreminde (Yköy-1,158/11), âbeyñ (Yköy-1,159/12), ozman (Yköy-1,159/6), galabalığdı (Oğz-1,146/12)

(<galabalıġdı<kalabalık idi), birik cam (Yköy-1,158/3), ciñgenlê (Mrk-1,2/20) (<çingeneler), dey (Dem-1,74/5) (<diye), balcan (Mrk-5,42/17) (< patlıcan<Ar. bādincān), ötek gibi (<öteki gibi) “aksi takdirde” (Kel-2,114/3), ötek gibi durumuyōsuñ ki (Kel-2,114/3), qorqā dey habā vimedim (İpnr-5,102/7), ebē dey gelmdi(Bkrl-5,68/1), ġanser gib bi şey (Bkrl-5,66/16),

1.1.1.8.Ünlü türemesi

Bilinen yahut bilinmeyen fonetik sebeplerle yer yer bazı kelimelerin ön, iç veya soneslerinde ünlü türemesi adını verdiğimiz birtakım olaylar ortaya çıkar. Gramer açısından hiçbir yapı fonksiyonu bulunmayan bu fonetik olayın bölgemizdeki başlıca şekilleri şunlardır:¹

1.1.1.8.1.Öntüreme

Türkçede kelime başında görülmeyen “r, l, ş” gibi seslerle başlayan kelimelerin başında ünlü türemesi, Anadolu ağızlarında sıkça görülen bir ses olayıdır. Babadağ ağızında da bunun örneklerine rastlamamız mümkündür:

irezil (Mrk-2,24/11), (Oğz-1,151/6) (<rezil< Ar.rezıl), ıvahme’lik (Mrk-4,34/5) (<rahmetlik), ileşbēlik (Ah-1,52/3) (<rençberlik<Far. renc-ber), işeysinē (Kyer-1,125/3) (<şeyini), ırmızan (Ma-2,142/14) (<ramazan), ırābet (Yköy-1,159/10) (<rağbet), ırmızanlāda (Ma-2,143/13), ırasladīmız (Kel-2,119/25), ırmızanla (İpnr-5,102/8), üleşbēlig (Bkrl-4,62/2) (<Far. renc+ber+T.lik), işey (İpnr-2,91/12) (<şey<Ar. şey’)

1.1.1.8.2.İçtüreme

İçeste bulunan iki ünsüzün arasında bir ünlünün türediği görülür.

soñura (Mrk-1,3/17), soñura (Mrk-1,10/6), soñura (Mrk-1,20/19), soñuru (Mrk-1,6/4), beliki (Mrk-4,33/21), etirāfindan (Yköy-1,161/8), etiraf köylēden (Dem-2,82/15),

Özellikle Batı kökenli yabancı dillerden dilimize giren kelimelerde de ünlü içtüremesi görülebilmektedir:

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları, TDK, 1988, s.69

föter (Yköy-1,162/24) (<fötr<Fr. feutre), 9ompile (Yköy-1,164/24) (<komple<, etirafından (Mrk-1,11/5), metire (Mrk-1,11/18), (Ah-1,51/14), gübürü (Kyer-2,131/6) (<gübre Yun.) metireyi (Kel-2,119/19), alımayyada (İpnr-5,100/7) (<Almanyada), alımaşda (Bkrl-5,66/17), ıpompile (Kyer-2,135/17) metiriden (Kyer-2,134/16) (<metreden), petiroqden (Kel-2,119/24), teksitil (Yköy-2,168/18)

1.1.1.8.3.Sontüreme

Nadiren görülen sontüremenin, ağızımıza ait metinlerde tek bir örneğine rastladık:

firdevsi (Oğz-1,146/3) (<Ar. firdevs)

1.2.ÜNSÜZLER

1.2.1 Babadağ yöresi ünsüzleri

Ses yolunda bir engele çarparak çıkan seslere ünsüz denir. Türkiye Türkçesinde 21 ünsüz vardır:

b, c, ç, d, e, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z

Babadağ ağzında bu ünsüzlerin dışında, boğumlanma özellikleri farklı bazı ünsüzler vardır:

¶, Ç, F, ğ, j, K, 9, q, ñ, ¶, P, v, r, S, T, ’

Babadağ ağzında bütün ünsüzlerin boğumlanma noktaları ve ses karakterleri bakımından gösterdikleri özellikler aşağıda açıklandığı gibidir. Bölgemizde kullanılan bütün ünsüzleri açıklamaya çalıştık ve bunları, daha iyi anlaşılabilmesi için metnimizden örneklendirdik:

b: Çift dudak, patlayıcı, tonlu bir ünsüzdür.

biliyō (Yköy-1,163/15), ğabinşāt (Oğz-1,145/18) (<kaba inşaat), birik cam (Yköy-1,158/3), böletti (Yköy-1,161/20), bi ğız (Bkrl-5,67/8)

c: Sert damak, ön, patlayıcı, tonlu bir ünsüzdür.

neyniceklē (Bkrl-5,69/7) (<ne eyleyecekler), netcez (İpnr-4,97/8) (<ne edeceğiz), topcō olvak (Kel-2,113/5) (<topçu olarak), ceryan (Bkrl-5,67/23)

¶: c-j arası bir sestir. Normalden daha önde telâffuz edilen ve hafifçe sızıcı olan bir “c” sesidir.

me¶bur (Mrk-4,32/14), me¶bur (Kyer-1,121/15), ha¶lı (Mrk-4,33/4), re¶lebē (Mrk-5,37/27), ho¶lulara (Dem-1,72/20),

ç: Sert damak, ön, patlayıcı, tonsuz bir ünsüzdür.

çekilcek (Oğz-1,147/21), dar çörē (Yköy-1,160/18) (<darı çöreği), külünçey gölayını buldum (Yköy-1,160/20)

Ç: Yarı tonlu, ç-c arası bir sestir.

atÇalı kel mēmed (Dem-2,82/17), hiÇbi şeyimiz (Kel-1,111/4)

d: diş- diş eti, patlayıcı, tonlu bir ünsüzdür.

sır'ladī (Mrk-1,18/21) (<sırtladığı), e'medim (Mrk-1,21/2) (<etmedim), debē'me (Mrk-5,44/8) (<debertme), höledir (<şöyledir) (Mrk-1,5/17)

f: Diş-dudak, sızıcı, tonsuz bir ünsüzdür.

fırma <hurma (Yköy-1,160/2) (<Far. ħurmā), nofudu (Kel-1,108/5) (<nohudu), filcanlarınıñ (Mrk-1,7/10)

F: f-v arası bir sestir.

şoFor (Kel-2,113/1), nüFus (Kel-2,115/16), Fiğān (Kel-2,115/17), seFer (Kel-2,120/7)

g: Sert damak, patlayıcı, tonlu bir ünsüzdür.

ciñgenlē (Mrk-1,2/20) (<çingeneler), hañgisini (Mrk-1,18/5), gelsiñ (Mrk-1,7/18), getirsiñlē (Mrk-3,29/16)

ğ: Yumuşak damak, arka, patlayıcı, tonlu bir ünsüzdür.

ğavğasınlan (Kyer-1,122/2), ğarıştısañ (Kyer-1,122/4), ğonuşuvēdlmizi (Kyer-1,122/5), ğalīlā (Mrk-1,1/4), ğadā (Mrk-1,1/5), ğararır (Mrk-1,1/6), ğız (Mrk-1,1/8), ğaldı (Mrk-1,9/14)

j: g-ğ arası bir sestir.

kölj ü basā (Kel-2,118/23), iki j ündür (Bkrl-1,55/10), iki j ündür (Bkrl-2,57/12), sarādij ò orda (Bkrl-4,62/14), yontulmadij ò adamı (Dem-2,76/9), deycej ò olūsañ (Dem-2,81-3)

h: Nefes borusu ağzı, sızıcı, tonsuz bir ünsüzdür.

haqqetcek (Kyer-1,122/4), ihtiqāqi (Kyer-1,124/11), hepsini¶ (Oğz-1,146/12), heP (Ma-1,140/2)

j: Sert damak, ön, sızıcı, tonlu bir ünsüzdür.

barajlādan (Mrk-1,14/15), jeneratör (Mrk-1,14/15), pisiqoloji (Bkr1-2,58/4),
barajlar (İpnr-1,85/28), nejqā (İpnr-2,91/20)

k: Sert damak, arka, patlayıcı, tonsuz bir ünsüzdür.

ēke'lē (Mrk-1,2/12) (<erkekler), e'mek (Mrk-4,33/12) (<ekmek), hōlādaki
(<şuralardaki) (Mrk-4,32/1)

9: Yumuşak damak, arka, patlayıcı, tonsuz bir ünsüzdür.

yo9 (Mrk-1,9/17), yandı9dan (Mrk-1,10/6), sı9ıntısından (Mrk-1,10/19), doldu9
(Mrk-1,10/22), aylı9 (Mrk-1,10/22)

K: k-g arası bir sestir.

işKi (Mrk-1,5/24), esKiden (Mrk-1,17/21), beK (Mrk-2,24/12), seKzen (Mrk-
5,42/22), (Ah-1,51/2)

l: Diş- diş eti, yan boğumlanmalı, tonlu bir ünsüzdür.

yata'ları (Mrk-1,2/15) (<yatakları), sandı'lā (Oğz-1,149/7) (<sandıkları),
bıra'madilā (Oğz-1,151/18) (<bırakmadılar), e'lē (Mrk-1,2/24) (<etler), hōlleyne
“şöyle” (Mrk-1,8/10),

q: Sert damak, yan boğumlanmalı, tonlu bir ünsüzdür.

meseqā (Mrk-1,11/20), haqqetcek (Kyer-1,122/4), qāzım (Kyer-1,123/16), ihtiqāqi
(Kyer-1,124/11)

m: Çift dudak, genzel, tonlu bir ünsüzdür.

zamanıñ (Kyer-1,124/12), mindik (Oğz-1,144/9) (<bindik), meçitlēde (Mrk-
1,20/3) (<mescitlerde)

n: Diş-diş eti, genzel, tonlu bir ünsüzdür.

nofudu (Kel-1,108/5) (<nohudu), yatıgan (Dem-1,72/24) (<Yatağan),
beynelminel (İpnr-1,87/18) (<Ar. beyn+milel)

ñ: Dil sırtının yumuşak damakta kapanmasıyla oluşan ünsüzdür.

soñurâ (Kyer-1,124/12), zamanıñ (Kyer-1,124/12), yeñi (Kyer-1,124/13), yalnız (Kyer-1,124/16), mendireziñ (Kyer-1,124/16)

ŋ: Yumuşak damak, ön, düşmek üzere olan n sesidir.

hepsiniŋ (Oğz-1,146/12), bizdeŋ (Oğz-1,151/14), soñlurâ (Oğz-1,152/3), güŋ (Oğz-1,152/14)

p: Çift dudak, patlayıcı, tonsuz bir ünsüzdür.

sebeplensiñ (Yköy-1,158/12), topra'larına (Kyer-1,122/2), pata'layıvēdik (Kyer-1,124/24), hepsiniŋ (Oğz-1,146/12)

P: Yarı tonlu, p-b arası bir sestir.

heP (Ma-1,140/2), hePsi (Ma-1,140/13), añladıP (Ma-2,141/7), 9aPadıp (Ah-1,52/23), yaPmayon (Dem-1,71/3)

r: Diş-diş eti, titreyici, tonlu bir ünsüzdür.

erke'lēden (Ma-1,140/4), erke'leri (Ma-1,140/6), ğaçırdı'Tan (Ma-1,140/9), bıra'madılā (Oğz-1,151/18)

v: Diş-diş eti, titreyiciliği artmış, tonlu bir ünsüzdür.

gövünū (Yköy-1,158/17), yavaç (Yköy-1,160/1), götövülē (Yköy-1,160/7), geliv (Yköy-1,160/7), ıvahmetlik (Yköy-1,160/9), otuvup duvuydu (Mrk-3,28/8), ğıvık (Mrk-3,29/25), biv (Mrk-4,32/10)

ʎ: Diş eti, titreyiciliğini yitirmiş bir ünsüzdür.

ba,abā (Dem-1,71/7), fi,añ' (Dem-1,71/10) (<Frank), yi,mi (Dem-1,74/8), ha,p (Kyer-1,122/8)

s: Diş, sızıcı, tonsuz

sıġmıca'lādı (Oġz-1,147/4) (<sıġmayacaklardı), sandı'lā (Oġz-1,149/7)
(<sandıklar), yastı'ları (Mrk-1,2/15)

S: s-z arası ses

aġustoSda (Mrk-1,6/9), yaS tātilydi (Mrk-1,11/20), edēmeSsem (Mrk-4,33/3)

ş: Sert damak, ön, sızıcı, tonsuz

şı9āyete'miş (Kyer-1,125/13), üşü'müşüñ (Kyer-2,128/8)(<üşütmüşün)

t: Diş-diş eti, patlayıcı, tonsuz

i'tiyācım (Kyer-2,132/13) (ihtiyacım), yata'ları (Mrk-1,2/15), 9asap mēmet bilen
(Mrk-1,2/5)

T: t-d arası bir sestir.

işTē (Mrk-1,1/16), isTemiş (Mrk-1,2/5), haFTeveli (Mrk-1,2/7), ādetTendir
(Mrk-1,3/19), üsTüne (Mrk-1,3/24), dosTuna (Mrk-1,4/7), 9aşTı (Mrk-1,5/6), unutTum
(Mrk-1,5/7), bıra9Tı (Mrk-1,5/13)

v: Diş-dudak, patlayıcı, tonsuz

vādır (Bkrl-4,61/4), ġavġasınlan (Kyer-1,122/2), verİdin (Mrk-5,41/14),
haFTeveli (Mrk-1,2/7)

y: Sert damak ön, yarım ünlü, tonlu

neydino (Mrk-5,39/4), eyiydin (Yköy-1,165/24), deyyoruy ki (Mrk-2,26/6)

ÿ: Düşme eğilimindeki y

uleÿdi, (Bkrl-4,63/9), köÿünü (Dem-2,77/4) haÿattā (Dem-2,81/4), ziyāret (İpnr-
3,95/10)

z: Diş, sızıcı, tonlu

' : Arapça'daki hemzenin karşılığıdır. p, t, k gibi seslerden türer.

ēke'lē (Mrk-1,2/12) (<erkekler), yata'ları (Mrk-1,2/15) (<yatakları), sandı'lā (Oğz-1,149/7) (<sandıkları), bira'madilā (Oğz-1,151/18) (<bırakmadılar), e'lē (Mrk-1,2/24) (<bırakmadılar), gi'mezdi (Mrk-1,3/10) (<gitmezdi)gitmezdi), mevli'lē (Mrk-1,3/13) (<mevlitler), a'mış (<altmış) (Mrk-1,16/25), a'mış (Oğz-1,150/24), göçü' (Oğz-1,150/13) (<göçüp), sır'ladī (Mrk-1,18/21) (<sırtladığı), e'medim (Mrk-1,21/2) (<etmedim), e'mek (Mrk-4,33/12) (<ekmek), debē'me (Mrk-5,44/8) (<debertme)

1.2.2. Ünsüz değişimleri

1.2.2.1 Önses Ünsüz Değişimleri

c < j: candarma<jandarma (Mrk-1,20/24) (<İt.gendarme), cetun (Dem-2,76/19) (<jeton)

c<s: cıgaraya<sigaraya (Dem-1,72/2): Bu kelimedeki önses ünsüz değişimi için orijinal yazımının (İt. cigaratte) etkili olduğu düşünülebilir.

g < y: ginē<yine (Mrk-1,3/5), gine (Kel-1,109/20)

h < ş: hu<şu (Mrk-1,5/5), höledir<şöyledir (Mrk-1,5/17), huraya<şuraya (Mrk-1,5/19), hunuñ<şunun (Mrk-1,22/4) hurdu<şurada (Mrk-3,28/3), hōlādaki<şuralardaki (Mrk-4,32/1), hōlleyne “şöyle” (Mrk-1,8/10), hinci (Kyer-1,123/18), ho yanda (Kel-2,114/17)

Zeynep Korkmaz, “h” ile başlayan kelimelerin anlam nüansları açısından ünsüz değişimleri içinde incelendiğini belirtir. Ancak şu ihtimali de belirtir: “Belki de bunlar esasında doğrudan doğruya ünsüz ilişmesi(prothese)ne uğramış şekillerdir de, zamanla küçük mânâ kaygınlığına uğrayarak “o” nüansından ayrılıp “şu” nüansına geçtiklerinden dolayı bizi böyle bir yanılmaya sürüklemiş oluyorlar. Ne bölgemizde ne de diğer ağızlarda bu noktayı aydınlatacak örneklerin bulunamayışı bu şüphemizi kuvvetlendiriyor.”¹

m<b: mineriz (Mrk-1,19/24) (<bineriz), mimmiş (Mrk-4,34/23) (<binmiş), mindirllerdin (Oğz-1,149/6) (<bindirirlerdi), mindik (Oğz-1,144/9), māna (Yköy-1,163/10) (<bahāne<Far. bahāne), mimmemişim mi (Dem-2,76/20) (<bimemişim mi)

¹ Zeynep Korkmaz, Güney Batı Anadolu Ağızları, s. 63

m<v: mefât0 etti (Kel-2,114/11), mefât etti (İpnr-2,91/17),

f < h: firma <hurma (Yköy-1,160/2) (<Far. hurmā), formun (Bkrl-4,65/3)
(<hormon<Fr.hormone)

s<ş: saşkıını (Dem-2,82/3), saşgın (Bkrl-5,69/1)

1.2.2.2. İçses ünsüz değişmeleri

Metinlerimizde rastladığımız ünsüz değişmelerinin bir kısmı ünsüz benzeşmelerine dayanır. Babadağ ağzına ait metinlerimizde geçen içses ünsüz değişmeleri şöyledir:

ç < sc: meçitléd (Mrk-1,20/3) (<mescitlerde)

f < h: nofudu (Kel-1,108/5) (<nohudu)

g < ğ: yatıgan (Dem-1,72/24) (<Yatağan)

ğ<g: tezğah (İpnr-4,96/3) (<Far. dest+gāh), derğah (İpnr-5,102/23) (<Far. der+gāh)

ğ < g: cığaraya (Dem-1,72/2) (<sigaraya)

v < ğ: avaş (Yköy-1,160/18) (<ağaç), avaş tezğah (İpnr-4,96/3) (<ağaç tezgāh),

k < h: aliksan (Mrk-3,28/16) (<Ali İhsan)

l<q: gelecek halı mı vā? (İpnr-5,100/13),

l < n: filcanlarınıñ (Mrk-1,7/10), dölümlük (İpnr-5,102/2), dölüm (Kyer-2,133/1)

l < r: sevli (metatez) (<selvi< Far. serv(i)) (Mrk-4,34/21), bāli (< Far. bāri) (Mrk-5,36/5), selbest (< Far. ser-best) (Kyer-1,125/2), ileşbēlik (< Far. (i)rençber) (Ah-

1,52/3), deylekden (Mrk-2,25/9) (<diyerekten), bilâderiñ (Kyer-2,133/5), melhem (Kyer-2,126/11)

m < v: venîmelmekîl (Mrk-5,41/6) (<Ar. hasbinallah ve niçmel vekîl), mēdimen (Mrk-7,49/20) (<merdiven< Far. nerdubān)

n<l: beynelminel (İpnr-1,87/18) (<Ar. beyn+milel)

n < m: şindiden (Mrk-1,21/14), şindi (Yköy-1,160/11), şindi (İpnr-4,97/8)

ñ < ğ: deñişik (Dem-1,71/5) , deñişem bi şey (Ah-1,51/7) (<değişen bir şey), deñişti (İpnr-1,88/25),

ñ < y: çeñizinden (< çeyiz < Ar. cihāz) (Mrk-1,16/25)

r < l: sendiremiş (Mrk-3,29/15) (<sendelemiş< (ET)sendere- kökü belli değildir, MBTS)

v < y: kövünü (Yköy-1,165/25)

y < g: böyün (< bu gün) (Mrk-1,22/5), böyün (Yköy-1,159/6), böyün (Dem-2,77/2)

y < ğ (k): çöreş (Yköy-1,161/5) (<çöreği<çörek+i), bacanayı (Yköy-1,159/9), buyday (İpnr-4,96/9) (<buğday), buydey (Bkrl-3,59/4) (<buğday), buydey (Bkrl-3,59/4) buydey (Bkrl-3,59/11),

y<ğ: deymav vā (Kel-2,113/12) (<değirmen var)

1.2.2.3. Sonses Ünsüz Değişmeleri

c < ş: yañlıcım (< yañlışım) (Mrk-4,33/21: “yanlış” kelimesi burada ek aldığı için “ş” sesi içşes durumunda kalmıştır. Ancak “yanlış” kelimesi, Babadağ ağzında, tek başına kullanıldığında da “yañlıç” şeklinde telâffuz edilebildiğinden, sonses ünsüz değışimlerinin örneğı olarak buraya aldık.

k<h: tesbik (Dem-2,81/3) (<tesbih)

1.2.2.4. Damaksillaşma

“n” sesinin kendinden sonra gelen ğ veya g sesinin etkisiyle de “n” sesinde damaksillaşma görülebilir:

bañgılā (Kel-2,119/7) (<bankalar), ciñgenlē (Mrk-1,2/20) (<çingeneler), zıñğ0 oynayōdu9 (Yköy-1,165/17) (<zınk oynuyorduk), yañgın (Mrk-1,10/27), zeñgindir (Kel-1,106/11), hañgisini (Mrk-1,18/5), hañgısı (Mrk-5,46/6),

Teklik 3. şahıs ve çokluk 3. şahıs emir ekinin son ünsüzü tarihî devirlerde hep “n” iken Babadağ ağzında damaksillaşma olmuş ve “ñ”ye dönüşmüştür. Bunda, II. şahıs çekimlerinin etkisi olduğu düşünülebilir.

Teklik 3. şahıs: gelsiñ (Mrk-1,7/18), vēsiñ (Mrk-1,19/12), olsuñ (Mrk-1,16/20), gumeyivēsiñ (Mrk-1,22/23), sebeplensiñ (Yköy-1,158/12), ğorusuñ (Mrk-3,29/19), sa'lasıñ (Mrk-3,30/1), vēmesiñ (Mrk-3,30/1), gelsiñ (Mrk-4,33/12), olsuñ (Dem-1,72/6)

Çokluk 3. şahıs: yisiñlē (Mrk-1,7/11), bıra9sıñlā (Mrk-1,21/7), getirsiñlē (Mrk-3,29/16)

1.2.2.5. (') Ünsüzü (Tonsuz Gırtlak Patlayıcısı)

(') işareti ile gösterdiğimiz bu ünsüz, Türkçede aslında var olmayan fakat fonetik değişimle ortaya çıkan bir ünsüzdür. Babadağ ağzında çok kullanılan bir ünsüzdür. genellikle “k, p, t” gibi seslerden, az sayıdaki örnekte de “h” ünsüzünden türemiştir:

'<h

i'tiyācım (Kyer-2,132/13) (ihtiyacım) ba'çelē (Kyer-2,135/5) (<bahçeler), alla' (Bkrl-4,62/5), (<allah)

'<k

ēke'lē (Mrk-1,2/12) (<erkekler), yata'ları (Mrk-1,2/15), yastı'ları (Mrk-1,2/15), gelinli'leri (Mrk-1,2/15), dümbelē (Mrk-1,2/23), aya'larına (Mrk-1,3/4), çı'maz (Mrk-1,4/10), ba'mā (Mrk-1,4/10) (<bakmaya), yeme'lē (Mrk-1,6/17), zev'li (Mrk-1,6/23), qo'mulā (Mrk-1,7/7) (<lokmalar), sa'lı (Mrk-1,8/9) (<saklı), yeme'lē (Mrk-1,12/17), çı9ı'cı (Mrk-1,14/5), çı'rığında (Mrk-1,18/22), a'lını (Mrk-1,18/22), çocu'lā (Dem-1,73/25), a'lıñı (Mrk-4,33/25), gona'lamışlar (Ah-1,51/1), küñ' (Ah-1,51/20), eme'li (Dem-1,71/2), fi,añ' (Dem-1,71/10), 9ō'mam (Mrk-4,31/9), be'lemmez (Kel-1,107/26), süre'li (Kel-1,108/2), tür'lē (Kyer-1,122/2), topra'larına (Kyer-1,122/2), pata'layıvēdik (Kyer-1,124/24), erke'lēden (Ma-1,140/4), erke'leri (Ma-1,140/6), gacırdı'Tan (Ma-1,140/9), vēce'lē (Oğz-1,144/1) (<verecekler), sığmıca'lādı (Oğz-1,147/4) (<sığmayacaklardı), gelce'lēdi (Oğz-1,147/22), çocu'lā (Oğz-1,150/11), pi'nik (Oğz-1,150/13), sandı'lā (Oğz-1,149/7) (<sandıklar), bıra'madılā (Oğz-1,151/18), yapÇa'lā (Kyer-2,129/15) (<yapacaklar), ğalem çı'rı'ları (Kel-2,116/25), netti'lerinden (İpnr-4,98/18) (<ne ettiklerinden),

'<t

e'lē (Mrk-1,2/24) (<etler), gi'mezdi (Mrk-1,3/10), mevli'lē (Mrk-1,3/13), gi'mez (Mrk-1,3/11), muhabbe'lē (Mrk-1,4/16), e'meñ, gi'meñ (Mrk-1,5/16) (<etmeyin gitmeyin), dāve'lē (Mrk-1,6/17), sır'ladī (Mrk-1,18/21) (<sırtladığı), e'medim (Mrk-1,21/2), e'mek (Mrk-4,33/13), debē'me (Mrk-5,44/8), ğı'lī (Mrk-5,46/12), āle'lē (Dem-1,74/15), ure'menlē (Kel-1,107/16), ure'menleri (Kel-1,107/17), lezze'li (Kel-1,108/1), e'miş (Kel-1,108/19), mücādele'mişlē (Kyer-1,122/2), du'muyō (Kyer-1,123/10), e'mezdim (Kyer-1,125/11), ši9āyete'miş (Kyer-1,125/13), ure'men (Oğz-1,144/5), ure'meni (Oğz-1,144/5), fazle'meyyōlā (Oğz-1,147/9), ğa'meredēleridin (Oğz-1,148/24), ırahme'lik (Oğz-1,148/25), eme'li (Oğz-1,150/19), (Oğz-1,150/22), (Oğz-1,150/23), harb'e'miden (Oğz-1,151/15), ezilmicegı o'lādan (Oğz-1,151/21), göze'lēdim (Oğz-1,152/22), geçir'mezlēdi (Oğz-1,152/24), gi'mē (Yköy-1,159/6), rahme'lik (Yköy-1,162/6), gi'mişim (Yköy-1,164/21), ırahme'liğı oldu (Yköy-1,164/25), e'mek (Yköy-1,165/8), āla'maycan (Kyer-3,138/19), üşü'müşüñ (Kyer-2,128/8), ya'mā (Dem-2,82/7) (<yatmaya)

'< Øt <lt

a'mış <altmış (Mrk-1,17/1), a'mış (Oğz-1,150/24)

'<p

gidi' (Dem-1,74/12), göçü' (Oğz-1,150/13), to'lu(İpnr-5,102,23) (<topla),

1.2.3. Ünsüz türemesi

1.2.3.1.Ünsüz öntüremesi

Metinlerimizde örneği görülmemektedir.

1.2.3.2.Ünsüz içtüremesi

Metinlerimizde görülen az sayıdaki örnekleri şunlardır:

fayızlen (Yköy-1,163/11) (< Ar. fā'iz), ilkindi (Mrk-1,20/24) (<ikindi)

1.2.3.3.Ünsüz sontüremesi

Ünsüz sontüremesinin ünsüz türemeleri içinde çok büyük bir ağırlığının olduğu; bunların içinde de “n” türemesinin neredeyse ünsüz sontüremesi olaylarının tamamını oluşturduğu görülmektedir.

Ancak bu örneklerin içinde asıl dikkat çeken, “n” türemesinin, özellikle –la, -le ekinden sonra gelmesidir. Bunun “-n” vasıta hali eki olduğu düşünülebilir. Bu durumda meydana gelen olayın bir ses olayı değil morfolojik yönden ele alınması gereken bir ek yığılması olduğu da düşünülebilir. Ancak bize göre, burada bir ünsüz türemesi olduğu fikri ağır basmaktadır.

Zeynep Korkmaz'a göre bu “n” sesi bir ünsüz türemesi değil, vasıta hali ekidir.

“ilen<ile+n “beraber, ile”, Çağatay ve Batı Türkçesi'nde görülmektedir. Mânâ ve vazifesi bakımından ile'nin aynıdır. Sondaki -n, vasıta hâli eki olup, mânâyı biraz daha kuvvetlendirmektedir. Böyle, vazifeleri aynı olan eklerin üst üste gelmesi yahut bir

edat ile vazife bakımından ona yakın bir ekin birleşmesi Türkçede sık görülen hadiselerden biridir.¹

bilen< bile+n “ile, beraber, birlikte”

Necmettin Hacıeminoğlu, bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

A. Von Gabain bunu bilen<birlen<bir-le-n şeklinde izah etmiştir. (Alt. Gr.m140) Fakat bu tatmin edici bir izah tarzı olamaz. Çünkü müellif “birle”yi, “bir-i-l-e” şeklinde zarf-fiil olarak kabul ettiği hâlde, (Alt. Gr. 138)”birlen”i ondan farklı görmekte teza da düşmüştür. Bizce “bilen” ve “birlen” kelimelerindeki “-n”yi bir türeme ses yahut ikinci bir vasıta hali eki saymak daha makuldür.²

9asap mēmet dayım bilen (Mrk-1,2/5), dedeñē bilen kūs olūlādı (Mrk-2,25/19), bem bilen gi'medim. (Mrk-1,3/10), benim bilen (Ah-2,54/19), kırk gıdā bilen vādır (Bkrl-4,61/4)

ğızlarınlan (Mrk-1,2/21), ā9ıdaşlan (Mrk-1,5/8), birbirinlen (Mrk-1,6/23), anasınlan (Mrk-1,14/1), çırpıylan (Mrk-1,14/3), amcasınlan (Mrk-2,26/8), muzafferlen (Mrk-5,43/19), tesbihlen (Mrk-5,46/2), şeyinlen (Ah-1,52/1), kādılan (Dem-1,73/7) (<kâğıt ile), arabasınlan (Dem-1,75/7), tezgālan (Kel-1,107/8), şekerlen (Kel-1,110/18), sıraylan (Kel-1,111/9), sekizēvlen (Kyer-1,121/3), gavgāsınlan (Kyer-1,122/2), gadarınlan (Kyer-1,123/6), elinlen (Ma-1,140/9), ta9siylen (Oğz,70/10), fabri9alarlan (Oğz-1,145/24), onlarlan (Oğz-1,153/1), bubañlan (Yköy-1,158/9), onlan (Yköy-1,163/2), gālemilen (Yköy-1,161/24), fayızlen< Ar. fā'iz (Yköy-1,163/11), onlālan idāre ediyōlā (Kel-2,116/27)

Babadağ ağzında, gerek fiillerin, gerekse ek-fiillerin görülen geçmiş zaman veya hikāye çekimlerinde, eksiz ifade edilen 3. tekil şahıstan sonra sık görülen bir n türemesi dikkat çekmektedir:

bilmezdin (Mrk-2,25/20), neydin;o (Mrk-5,39/4), verldin (Mrk-5,41/14), durādın (Ah-1,52/16), yatādın (Ah-1,52/22), manasırdın (Dem-1,71/5), yetēdin (Ma-2,142/10), esKiden;azıdın (Ma-2,142/11), varıdın (Oğz-1,147/11), edēlerdin (Oğz-1,148/22),

¹ Zeynep Korkmaz, “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine Bir Derleme”, TDAY, Ankara, 1953 s.173-180

² Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul, 1992

toplānīlādın (Oğz-1,148/23), gidēdin (Oğz-1,148/23), edēlerdin (Oğz-1,148/23), ğa'meredēleridin "katmer ederler idi" (Oğz-1,148/24), bişirdin (Oğz-1,148/25), ğatādın (Oğz-1,148/26), be9ārdin (Yköy-1,158/13), deĝildin (Yköy-1,158/22), varıdın (Yköy-1,161/15), muhammeddin (Yköy-1,161/22), 9al9ādın (Yköy-1,162/6), dosTuydun (Yköy-1,162/10), benimordaydın (Yköy-1,162/6), vardın (Yköy-1,164/26), eyiydin (Yköy-1,165/24), satılırdın (Kyer-2,135/19)

Diğer ünsüz sontüremeleri şöyledir:

Teklik 3. şahıs fiillerinin sonunda -özellikle "ki" bağlacından ve "ya" ünleminden önce- bazen y sesi türeyebilmektedir.

o d; deyyoruy ki (Mrk-2,26/6), evleri yandıy ya! (Mrk-1,9/24), benē dediy ki (İpnr-5,102/19)

Şu üç örnekteki "y" sontüremelerinin aynı metne ait olması, türemenin kişisel konuşma özelliklerinden kaynaklandığını düşündürmektedir.

şuray (Yköy-1,159/19), oray (Yköy-1,159/20), cumay (Yköy-1,162/3)

hincik (<şimdi<şimdi+ök) (Mrk-4,31/4): Edebî dile göre türeme gibi görünen "k" sesi aslında bir türeme değil, ET'deki "ök" edatının kalıntısıdır.

Bazı örneklerde kelime sonunda "m" ünsüzünün türediği görülür. Bu ünsüzün bir pekiştirme kalıntısı olduğu da düşünülebilir.

damlam **m** "damlacık" (Mrk-4,32/19), eycem **m** "iyice" (Ma-2,141/21)

Bir örnekte "keri" edatının sonunda "m" ünsüzünün türediğini görüyoruz.

ondan kerim **m** çaylara çekiyoz (İpnr-4,96/6)

1.2.4.Ünsüz düşmesi

Bütün Batı Anadolu ağızlarında olduğu gibi Babadağ ağızında da ünsüz düşmesi çok sık görülen bir ses olayıdır. Hece veya kelime sonunda görülür. Ünsüz düşmesi olaylarının genellikle uzun ünlüye neden olduğu dikkat çeker. Uzun ünlüye sebep olmayan ünsüz düşmeleri de vardır. Babadağ ağızı metinlerimizde tespit ettiğimiz ünsüz düşmeleri şunlardır:

f düşmesi

yu9ayı (Mrk-4,33/20) < (TT yufkayı) (<ET yuyka~yubka) (MBTS)

ğ düşmesi

Daha çok iç ses düşmesi olarak göze çarpar. Hece sonunda düştüğünde uzun ünlüye sebep olur.

ölan (Mrk-1,2/9), olan (Mrk-1,3/12), ulen (Mrk-1,4/6), āzımıñ (Mrk-1,5/24), urencen (Mrk-1,12/1), bālammā (Mrk-1,12/15) (<bağlanmayı), lnesini (Mrk-3,28/4), fotōrafı (Mrk-5,42/7), ure'menlē (Kel-1,107/16), būdayını (Kel-1,108/1), ēlencesi (Ma-2,140/6), dumesini (Ma-2,143/2) çmını (Kyer-2,136/20), āla'maycan (Kyer-3,138/19), sālımız (İpnr-3,94/11), ūraşıyō, (Bkrl-2,57/12), ure'mendir (Dem-2,83/5), ūraşıyoz (Bkrl-3,59/4) āzına (Dem-2,76/10), būdey (Bkrl-3,59/11), sālīgō ocā (Kel-2,116/19) olum (Yköy-1,163/5), olum (Dem-2,82/4)

h düşmesi

Hece sonunda düşmeye çok elverişlidir. Hece sonunda düştüğünde genellikle uzun ünlüye neden olur. Hece başında düştüğü örnekler de vardır.

ğāveciydi (Mrk-1,5/2), tātadan (Mrk-1,7/1), amcamēliniñ (Mrk-1,9/20) (<amcam ehlinin), sabālen (Mrk-1,21/13) (<sabahleyin), tāsıldar (Mrk-1,10/8), terevi (Mrk-5,43/4) (<Ar. terāviḥ), (Bkrl-1,55/2), ğāve (Dem-2,82/15), tārına (Bkrl-2,57/21) (<tarhana), şüpülendi (Kyer-2,128/1), māsūq (Kyer-2,132/1), cepeyi sürdülē (Kel-2,112/21) (<cepheye sürdüler), üş dü ğāve (Kel-2,112/14) (<uç de kahve), ğāvaltısı (Dem-2,80/26), hēralda (İpnr-4,98/9), mūtārına (Dem-2,82/16), (Ah-1,52/20), ēli (Dem-1,73/6) (<ehli)māsülü (Mrk-6,48/20), saba ezanı (Dem-1,74/20)

h sesinin hece başında düştüğü örnekler de şunlardır:

heralda (Mrk-5,44/2), serinisar (Dem-1,72/26), meraba (Dem-1,73/23), üçaFTa (Dem-1,74/8), parocası (Dem-1,74/18), şeyTan; ocası (Dem-1,74/18), cāil (Dem-1,75/2), tārına (Bkrl-2,57/21), muāFızı (Bkrl-4,64/19), veqāsılı (Bkrl-5,66/4), hemen;

emen (Dem-2,81/18), bilme minð iç ya! (İpnr-5,101/20), meşur (İpnr-1,86/8), hēralda.

(Bkrl-3,59/19), mēramet (Dem-2,77/25), benimð anım (Dem-2,76/15)

mēşur (Ma-2,142/6)<*mehşur (metatez)<meşhūr (Ar.),

k düşmesi

k düşmesi içseste görülür. Genellikle uzun ünlüye sebep olur.

āşamı (Mrk-1,1/1), āşam (Mrk-1,1/1), āşamı (Mrk-1,2/18), e'mēlen (Mrk-1,14/3), göşcēdik (Mrk-1,17/6), yūsek (Mrk-3,29/18), kescēmişsin (Mrk 41/2), usüz (İpnr-5,100/22)

Bazı “k” düşmelerinin uzun ünlüye sebep olmadığını görüyoruz:

ğalca mıñ (Mrk46/19), gitce misiniz? (Mrk-5,46/17), eşşeciğiñ (Ah-2,54/12)

l düşmesi

l düşmesinin içseste ve sonseste gerçekleştiğini görüyoruz:

gē (Mrk-5,<44/22), güzē (Mrk-4,34/13) (<güzel), (Mrk-5,44/20) (Kel-1,108/1), gēdik (Kel-2,117/20), gēdik (Mrk-7,49/2), gēsiñ (Mrk-7,50/22) (<gelsin), nasī (Kyer-2,131/22) nası çalışcağ (Kel-2,118/22), ādı <aldı (İpnr-5,101,3), yirmi iki deği (Dem-2,81/10), gēdikcē (Bkrl-4,61/7), dā nası vēcak gızım (Bkrl-5,69/19) (<daha nasıl verecek kızım), gēdik<geldik (Bkrl-4,61/21)

kağsıñ (İpnr-5,101/17), 9a9Tı (Mrk-1,22/8) 9a9Tı (Mrk-3,28/4), kağtı (Bkrl-4,62/26) (<kalktı)

yol>yō “kez, kere” (Mrk-1,1/8), yō (Mrk-1,5/4), yō (Mrk, 8/17), yō (Mrk-1,14/21) Göktürk Yazıtları’nda yol “defa, kere”, Kıpçak T’de “yol, Kırgız T’de col, Kazak T’de col yine aynı anlamda kullanılmıştır.¹

n düşmesi

İçseste ve sonseste gerçekleşir:

sōra (Mrk-1,2/16), sōra (Mrk-1,5/18), sōra (Dem-1,71/11), sōra (Mrk-1,5/19), (Dem-1,74/7) bē (Mrk-1,5/24), bē<ben (Mrk-1,11/21), işallah (Mrk-5,40/17), dek (Ah-1,51/13) (<denk), bizdē ağıllıymış (Kyer-2,133/14), bundā üç ay sōra (Kyer-2,131/20-

¹ Ayten Atay, Denizli ve Çevresi Ağzlarında Geçen Eski Türkçe Kelimelerdeki Ses ve Anlam Özellikleri, Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, Bildiriler, 2006

21) (<bundan üç ay sonra), işallah (Kyer-2,127/23), msan (Kel-2,113/3), bē oy yedi yaşındō evlendim (İpnr-5,100/18), gelicē gadā (Kel-2,115/13) (<gelinceye kadar), msanlā (Bkrl-4,65/1), işallah (Bkrl-5,68/19)

Bir ünsüz türemesi olarak görünen n'nin düşüp uzun ünlüye dönüşmesi de ilgi çekicidir:

hanımınlā orayā gittilē (İpnr-2,92/3), hanımlā ikimiz (Dem-2,76/12)

r düşmesi

“r” sesi titrekle bir ses olduğu için düşmeye çok meyillidir. Düştüğünde genellikle uzun ünlüye neden olur. Hece sonunda görülür. En sık görülen ünsüz düşmesidir:

cumātesi (Mrk-1,1/1), sāmaşığa (Mrk-1,1/1), ğalīlā (Mrk-1,1/4), yaqınanlā (Mrk-1,1/4), qalqāsiñ (Mrk-1,1/4), çalāsiñ (Mrk-1,1/4), yatālā (Mrk-1,1/4), ğadā (Mrk-1,1/5), ğalī (Mrk-1,1/5), olū (Mrk-1,1/2), āqıdaşlā (Mrk-1,1/5), sürēsiñ (Mrk-1,1/6), ellē (Mrk-1,1/6), çalınīdı (Mrk-1,1/7), ğızevlilē (Mrk-1,1/8), ediverī (Mrk-1,1/8), gell (Mrk-1,1/8), onlā (Mrk-1,1/9), gidēlē (Mrk-1,1/9), ēke'lē (Mrk-1,1/9), gell (Mrk-1,1/9), alīlā (Mrk-1,1/9), gidēlē (Mrk-1,1/9), gumüden (Mrk-1,1/10), gumedik (Mrk-1,1/12), vādīñ (Mrk-1,1/15), bi (Mrk-1,2/7), olū (Mrk-1,2/10), ēke'lē (Mrk-1,2/12), yēlē (Mrk-1,2/12), gidē (Mrk-1,2/13), yıĝālā (Mrk-1,2/15), asılī (Mrk-1,2/16), oynālā (Mrk-1,2/18), çalālā (Mrk-1,2/18), sāmaşığa (Mrk-1,2/20), gell (Mrk-1,3/14), ba9ā (Mrk-1,3/14), öpülū (Mrk-1,3/14), ādōñ (Mrk-1,3/16), yłmi (Mrk-1,3/17), dut (Mrk-1,3/20), ğāşılı9 (Mrk-1,3/20), oturulā (Mrk-1,4/2), misāfirolulā (Mrk-1,4/2), oynālā (Mrk-1,4/2), çalālā (Mrk-1,4/2), 9al9ālā (Mrk-1,4/2), gidēlē (Mrk-1,4/3), çāşaf (Mrk-1,4/5), hē (Mrk-1,4/6), ēke'lē (Mrk-1,4/13), dēdiñ (Mrk-1,5/4), olūdu (Mrk-1,3/9), bunlā (Mrk-1,5/10), çı9ıyölā (Mrk-1,5/10), pēdē (Mrk-1,5/19), ötularında (Mrk-1,6/10), dud (Mrk-1,6/12), tēliĝiñ (Mrk-1,8/4), çāşaf (Mrk-1,11/14), yłmi (Mrk-1,11/14), verlken (Mrk-1,13/6), ā9: ā9asına (Mrk-1,18/22) (<arka arkasına), ğadā (Mrk-1,20/14), tēzi (Mrk-1,21/6), bōşları (Mrk-1,22/1) (<borçları), dedittiriyō (Mrk-1,22/13), dudadam (Mrk-3,29/18), 9ō9uyom (Mrk-3,29/20), zō (Mrk-3,30/2), yādım (Mrk-4,33/5), dut (Mrk-4,34/10), yłmi d(t (Mrk-5,43/6), bazālandı9 (Ah-2,53/2) (<pazarlandık “pazar ihtiyacımızı gördük”), hāş (Ah-

2,53/3)(<harç), annemlêle (Kel-1,108/17), gānımı (Yköy-1,160/12) (<karnımı), deyō 9u (Mrk-1,16/18), ileşbēlik (Ah-1,52/3) (<rençberlik), yimbir (Dem-1,74/8) (<yirmi bir), mēdimen (Mrk-7,49/20), gelin±tesi (Mrk-6,48/5), ku duman (Kel-2,120/13) (<kör duman), döküvedik (Kel-2,117/13) (<döküverdik) onlālan idāre ediyōlā (Kel-2,116/27), dutubilm mi (Kel-2,113/14) (<tutabilir mi), qorqā dey habā vimedim (İpnr-5,102/7) (<korkar diye haber vermedim), edivi (İpnr-5,102/25), dēslere (İpnr-5,102/22) (<derslere), mezēlik (İpnr-5,101/8) (<mezarlık), duvā (İpnr-3,95/10) hāşlık (İpnr-3,95/11) (<harçlık),vemiyo (Bkrl-3,59/8) (<vermiyor), ēmiş (Mrk-6,47/9) (<ermiş), hayvav vā (Kyer-2,132/14), yapÇa’lā (Kyer-2,129/15), gudülē (Bkrl-4,62/1), tanıyyōdum (İpnr-4,97/12), bāqı (Dem-2,82/24), dude endi (Bkrl-4,61/10), u’müş (Dem-2,77/25) (<örtmüş)

Uzun ünlüye sebep olmayan “r” düşmesi örnekleri ise şunlardır:

çıkarıdık (Kel-2,115/12) (<çıkarırdık), geliken (Kel-2,117/20), yatıvısañ (Bkrl-5,69/23), şişiyodu (Bkrl-5,68/19), çıkıvedi (Bkrl-5,67/17), vimem (Bkrl-5,68/11), vesıñ. (Bkrl-4,61/11), götüdü (Bkrl-4,61/15), sürüverilerdin (Bkrl-4,63/15), olmayo (Dem-2,77/25), birbirlerinlen (İpnr-2,92/20), süpüntüsünü (İpnr-5,101/5) (<süpürntü)

s düşmesi

Metinlerimizde rastladığımız iki örneği de öğrenilen geçmiş zaman ekinin sonundaki “ş” sesinden sonra gelen şahıs ekindeki “s” sesidir:

almışıñız (Oğz-1,147/18), üşü’müşüñ (Kyer-2,128/8)

t düşmesi

Metinlerimizde rastladığımız tek örneği batı kökenli bir kelimenin sonundaki t sesidir.

turis (İpnr-2,92/4)

v düşmesi

Az sayıdaki örneği içseste gerçekleşmiştir.

töb töbü (Dem-1,72/20)<tövbe tövbe, mēsiminde (Kyer-2,131/20), dēlet (Kel-2,118/21)

y düşmesi

Genellikle hece sonunda görülür:

sulē (Mrk-1,2/21) (<söyler), yāleye (Mrk-1,2/22) (<yaylaya), sulüseñe (Mrk-1,5/5) (<söylesene), şöle (Mrk-1,5/13) (<şöyle), böle (Mrk-1,5/14) (<böyle), ö!olū (Mrk-1,12/18) (<öyle olur), dēze (Mrk-1,13/12), sırasında mıdıñız? (Mrk-1,10/1) (<sırasında mıydınız?), dēzem (Mrk-4,33/2) (<teyze), çērek (Mrk-5,42/22) (<çeyrek), böledir (Ah-1,51/7) (<böyledir), sēreldi (Ah-2,54/3) (<seyreldi), şēsi (Dem-1,72/11) (<şey+i+si), hocāla (Dem-1,74/20) (<hocayla), şēli (Kel-1,107/18) (<şeyli), nēdi (Kel-1,110/12) (<neydi), çı9dı mıdı (Kel-1,111/2) (<çıkıdı mıydı), kulūleriñ (Ma-2,142/10) (<köylülerin), sēreldi (Yköy-1,158/16) (<seyreldi), dēzem (Yköy-1,160/8) (<teyzem), 9o9tūsa (Yköy-1,163/9) (<koktuysa), nēdi (Kel-1,110/12) (<neydi), bi şē (Mrk-1,6/17) (<bir şey), nēmişiz (Kyer-2,133/4) (<neymişiz), şē (Kyer-2,136/1) (<şey), bārağ (Kel-2,119/11) (<bayrak), bulū olūsa (Kyer-2,132/3) (<böyle olursa) gezdmssek (Kel-2,115/26) (<gezdiysek), kulūlē (Kel-2,115/20) (<köylüler), oldūdu (Kel-2,114/8) (<olduydu), sērek (Kel-2,113/3) (<seyrek), kulümüz (İpnr-5,100/4), kulū (İpnr-2,92/9) (<köylü), şēsi (Bkrl-3,60/2) (<şey+i+si), götürdüsek (Bkrl-2,58/5) (<götürdüsek)

Bir örnekte, y düşmesinin kendinden önceki hecenin ünlüsünü uzattığı görülür: sandāleyi (Dem-2,77/8),

z düşmesi

Sadece geniş zaman 3. tekil şahıs fiillerinde “-mA” olumsuzluk ekinden sonra görülen “z” geniş zaman ekinden sonra “mI, mU” soru ekinin gelmesi halinde, bu “z” sesinin düşmesi şeklinde görülür:

sı9ılma mı (Mrk-1, 10/20), olma mı (Mrk-5,43/12), göcamma mı (Mrk-5,43/6) (<kocanmaz mı)

1.2.4.1. Önseste Ünsüz Düşmesi

Metinlerimizde, sadece iki örnekte önseste “y” düşmesine rastladık:

çanakkalēden o9arı (Oğz-1,152/16), iğān (Mrk-4,32/5)<yılan

1.2.5. Ünsüzlerde yer değiştirme

Bazı kelimelerde, daha sonra gelecek bir ünsüzün boğumlanma noktasının daha önceye alınarak söylenmesi demek olan “yer değiştirme”, ses çıkışlarındaki boğumlanma noktalarının kolaydan zora doğru sıralanmasıdır. Yer değiştirme olayı birbirine bitişik iki ünsüzden ikincisinin birincisi yerine geçmesi şeklinde ortaya çıkıyorsa, buna “yakın yer değiştirme” denir. Bazen, birbirinden uzak iki ünsüzden ikincisi, birkaç boğumlanmayı atlayarak daha önce boğumlanması gereken birinci ünsüzün yerine geçip, onu kendi yerine atar. Bu yer değiştirme olayına da “uzak yer değiştirme” denir.¹

Anadolu ağızlarında yer değiştirme olayına sık rastlanır. Batı Anadolu ağızlarında da aynı şekilde sık görülen bir ses olayıdır. Babadağ ağızına ait elde ettiğimiz metinlerde rastladığımız yer değiştirme olayları şunlardır:

1.2.5.1. Yakın yer değiştirme

tesbi (TT tepsi < ET tevsı < Çin, MBTS) (Mrk-1,2/13), tesPiniñ (Oğz-1,147/26),devriş (Mrk-1, 10/26) havlası (Mrk-1,4/15) (< Ar. helvā), kirpiT (TT kibrit< Ar. kibriş) (Mrk-2,26/17), sevli (Mrk-4,34/21) (TT servi < Far. serv), kipriklerimiz (Kel-2,114/2), örgenmdim (İpnr-5,101/11), örgendim (İpnr-5,99/10), çölmek (< çömlek) (Dem-1,73/12) (Karakalpak T.nde de çömlek telaffuzu vardır)²

1.2.5.2. Uzak Yer Değiştirme

hināya’lı9 (< Ar. hıyānet) (Mrk-2,27/18)

1.2.6. Tonlulaşma

Yazı dilinde tonsuz şekilleriyle bulunan ç, k, k, p, s, t sesleri, bazen tonlulaşarak genellikle ç>c, k> g, p>b, s>z, t>d değişimleri görölmüştür.

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları, TDK, 1988, s.69

² Hasan Eren, “Türk Dillerinde Methatése”, TDAY, 1959, s. 163

1.2.6.1. Önseste tonlulaşma

Babadağ ağzında en çok görülen ses olaylarından biridir:

b < p: biřirllē (< pişirirler; < ET. bışur-) (Mrk-1,2/9) (Ođz-1,149/20), bazarı (Mrk-1,4/5), barmānı (< parmağını < barmak, MBTS) (Mrk-1,8/15), bek (Mrk-1,8/16), (Mrk-2,24/13), bişir (Mrk-5,36/6), bobucunuñ (<pabucunun<Far. pā-pūř) (Mrk-5,41/5), bazālandıđ (Ah-2,53/2) (<pazarlandık “pazar ihtiyacımızı gördük”), bazardanalıyoz (Ma-2,143/2), bişirdin (Ođz-1,148/25) (<pişirirdi), biřirllē (Mrk-1,2/9) (Mrk,76/20) (<pişirirler), bazarı (Ođz-1,149/20) (Mrk-1,4/5), bobuc; olurdun (Ođz-1,149/22), balcan (Mrk-5,41/18) (< patlıcan<Ar. bādincān), beđa’lımdā (Mrk-2,24/16) (<pek aklımda), bazardan (İpnr-6,104/19), bek güzeldir (Bkrl-4,62/9) bazarımız. (Bkrl-4,62/15) (<pazarımız)

bahalı, mazot bahalı bahalı, mazot bahalı (Bkrl-3,59/5): (<Far. bahā+lı) Bu örnekteki bahalı<pahalı değişimini tonlulaşma gibi düşünebileceğimiz gibi kelimenin Farsça aslı olarak düşünülebilir.

c<ç: ciñgenlē (Mrk-1,2/20) (<çingeneler), cizgisi (Mrk-1,16/23), cerez (Oğz-1,149/23)

d<t: dut (Mrk-1,6/13) (<tut), da9ısını da9ā (Mrk-1,12/17), dükemmezdi (Mrk-1,15/4) (<tükenmezdi), dařınī (Mrk-1,6/14), dabanına (Mrk-1,8/16), dařımıřlā (Mrk-1,9/21), daşındı9 (Mrk-1,10/6), darakcı (Mrk-1,23/1), duz (Mrk-4,33/10), da’lı (Mrk-4,34/13) (<tatlı), da9dığı (Mrk-5,36/13), dutuldu (Mrk-3,29/7), dēzem (Mrk-4,33/2), dadı (Ah-1,52/11) (<tadı), dutādın (Oğz-1,150/2) (<tutardı), denişçileri (Oğz-1,145/23) (<tane işçileri), dutuyoñ (Oğz-1,146/25), daşıdım (Oğz-1,151/25), dakTı (Yköy-1,158/3), deyzeñ (Dem-2,81/23), d±yzemin (İpnr-2,92/21) (<teyzemin), üş denē (Bkrl-3,59/13) (<üç tane) depe (Kyer-2,134/19) dembel (Kel-2,120/9) (<tembel) davazdā (Kel-2,115/22), davazdā (Kel-2,115/22) (<tavasta), dutuve (İpnr-1,89/14) (<tutuver), dadı (Bkrl-4,61/11) (<tadı), dutubilm mi (Kel-2,113/14) (<tutabilir mi), dağım (Bkrl-4,64/9), dađālādın (Bkrl-4,64/7) (<takarlardı)

g<k: gişi (Mrk-1,10/23), (Oğz-1,149/25), güccü'lükTen (Mrk-2,24/4) (<küçüklükten), gücük (Oğz-1,153/20), gişi (Yköy-1,163/26), üç gişi (İpnr-1,87/1) güccük (Bkrl-3,59/4),güccük (Bkrl-3,59/4),

ğ < k: göşgocâ (Mrk-1,2/3), gâzan (Mrk-1,2/9), gölay (Mrk-1,5/9), gâdâ (Mrk-1,4/12) (Mrk-1,5/23), (Mrk-1,7/7) gurulû (Mrk-1,6/12), (Ah-2,54/13), (Mrk-1,2/23), (Mrk-1,4/6), galabilldi (Mrk-1,6/21), gîlâlâ (Mrk-1,7/16), garşî (Mrk-1,8/6), gayğıları (Mrk-1,23/13), garişdiriyô (Mrk-4,35/1) gâşığlan (Mrk-3,29/13), gocuman (Mrk-5,41/9), gayma9am (Kel-1,106/10), gurtâsînlâ (Oğz-1,148/7) bardaga (Mrk-3,28/4), gâzanıyölâ (Oğz-1,145/23), galeniñ (Oğz-1,152/18), gâlem (Kel-2,116/25),), üş dü gâve (Kel-2,112/14) (<üç de kahve), gâvaltısı (Dem-2,80/26) gıldı'Tan (Dem-2,81/7) (<kıldıktan)

z<s: zobâ (Mrk-1,6/13) (<soba), zopâ (Mrk-1,8/3) (<sopa), zini (Ma-2,143/7) (<sini), (Oğz-1,148/23), (Oğz-1,148/24), zini (Oğz-1,144/7), zinniñ (Oğz-1,144/7) (<sininin), zoba (Mrk-7,49/22) (<soba), zebeleniyösa (Yköy-2,173/15) <sebepleniyorsa)

1.2.6.2. İçseste Tonlulaşma

İçseste çift ünsüz bulunan yerlerde, birinci ünsüz tonsuz olsa bile ikinci ünsüz genellikle tonludur:

c<ç: çiçekcilik (Mrk-1,14/8), işçileri (Oğz-1,145/23), yazlıkcılarla (Dem,50/15), siyâsetci (Kyer-1,122/6), basTı9ca (Kyer-1,122/11), atcalı kel mēmed0 efe (Dem-2,81/25)

d<t: ni9ahdan (Mrk-1,2/19), sâmaşıqda (Mrk-1,2/21), ağustoSda (Mrk-1,6/9), gezmekden (Mrk-1,6/16), ilkden (Mrk-1,8/4), unutuldu (Mrk-1,8/17), çı9dını (Mrk-1,9/7), gelmemişdir (Mrk-1,9/11), dakdı (Mrk-1,4/10), birikdir1 (Mrk-1,18/23), mayı5da (Mrk-1,19/8), çı9dıkdan (Mrk-1,20/3), esnafdik (Mrk-1,21/3), boşaldıvē (Mrk-1,23/5), oqudanlâ (Kel-1,107/8), düzeldib; atıyô (Kyer-1,123/8), işlediyödu (Mrk-5,39/2),

ça9dırdım (Mrk-5,42/23), zapdedemeyō (Dem-1,72/16) bişirdikden (Kel-1,107/23), beklelerimiz (Kel-1,107/26), yorgunlu9dan (Kel-1,109/3), tādil (Oğz-1,145/26), göşdulē (Oğz-1,147/6), göşdü (Oğz-1,148/7), añladay ya (Oğz-1,148/21), yaptım (Oğz-1,150/11), işde (Oğz-1,149/21) (Yköy-1,166/1), kesdik (Oğz-1,149/16), doKsambeşte (Oğz-1,150/19), bırakdım (Oğz-1,150/19), basımaktan (Oğz-1,150/25), düşdü (Oğz-1,151/12), yaptırdılā (Oğz-1,151/16), yaptım (Oğz-1,150/11), işde (Oğz-1,150/12), kesdik (Oğz-1,149/16) acemilikde (Oğz-1,151/26), bırakdım (Oğz-1,150/19), yaptı (Yköy-1,164/4), gitdim (Yköy-1,160/11), düşdü (Yköy-1,162/3), tarafdım; bi (Oğz-1,152/22), bölükde (Yköy-1,165/1), geldikden (Yköy-1,165/15), bişdiriyoz. (İpnr-4,96/12) (<biştiriyoruz), yaşadan, (Dem-2,81/20).., tādil (Bkrl-3,60/1)

ğ<9: birağıp (Mrk-2,24/7) (<birakıp), birağıyō (Mrk-2,24/14) (<birakıyor), beğa'lımda (Mrk-2,24/16) (<pek aklımda), çöğü çöğüvēdi (Mrk-3,29/23) (<çökü çöküverdi), çoğazaldı (Oğz-1,146/13), hiş türkce biley yok (Kel-2,113/21), asger (İpnr-3,95/9), unuduyom (İpnr-1,89/1) bâbıdağımdō okuduyon (İpnr-4,96/17) (<babadağda okuyorum)

Bazı örneklerde tonlulaşma için sebep yokmuş gibi gözükürken bu tonlulaşmaların sebebi olarak “ile, imiş, iken kelimelerinin düşen ilk ünlüsü olduğu söylenebilir. Tonlulaşma, I'lar düşmeden gerçekleşmiştir:

gaşığlan (Mrk-3,29/13) (<kaşık ile), çocuğlan (Oğz-1,147/7) (<çocuk ile), uçağla (Kel-2,118/7) (<çocuk ile) günlüğken (Kel-2,114/15) (<günlük iken), çocuğmuşum (İpnr-1,84/15) (<çocuk imişim), yaşımō ufağmış (Bkrl-5,66/8) (<yaşım ufak imiş), yoğdu (Bkrl-3,59/19) (<yok idi), yoğdu (Mrk-5,40/6) (<yok idi), doğumacılığlan (İpnr-6,104/8) (<dokumacılık ile), yoğdun (Bkrl-4,63/3) (<yok idi)

g<k: geşgin (Dem-1,72/16) (<geçkin)

ğ<9: bañğa (Mrk-5,37/24) (<banka), bañğılā (Kel-2,119/7) (<bankalar), garağoluñ (Dem-1,71/15), şapğa (Yköy-1,161/23), topğara (Yköy-1,163/3) (<topkara), başğanı (İpnr-1,87/6),

v<f: havTada (Mrk-4,32/21), çivtlm (Kel-2,119/3), çivtcilikle (Bkrl-3,59/4), çivtcilikle (Bkrl-3,59/4), ilk şevt; izin (Yköy-1,164/24<şefte<siftah< Ar. istiftāh), bu sever (Kyer-2,132/1) (<bu sefer), sever (<sefer) (Dem-2,79/19),

z<s: doKzambeş (Mrk-3,29/5), seKzen (Mrk-5,42/24), (Oğz-1,144/10), (Oğz-1,147/1), seKzendutde (Dem-1,72/22)

İçseste yarı tonlulaşma örnekleri de vardır:

F<f: TaraFı (Dem-1,71/20), asFalt (Kyer-1,121/16), taraFki (Oğz-1,146/13), uFa9 (Mrk,47/8) (Yköy-1,163/23), çiFTcilik (Ah-1,52/1), seFer (Ah-1,52/17), (Oğz-1,152/10), hāFız (Yköy-1,161/22), lāFhā (Yköy-1,165/20), şoFor (Kel-2,113/1)

T<t: işTè (Mrk-1,1/10), (Mrk-1,1/16) (<işte <üşte <uş+ta <uş+da) (MBTS), añlatTıġı (Mrk-1,2/7), haFT (Mrk-1,2/7), haFTa (Mrk-1,2/10), üsTüne (Mrk-1,3/24), haFTası (Mrk-1,6/11), va9Ti (Mrk-1,5/10), dosTunu (Mrk-1,4/10), müşTerileri (Mrk-1,14/19), haFTalıġmış (Mrk-1,17/5), güccü'lükTen (Mrk-2,24/3), işTe (Kel-1,106/9), üsTünde (Kel-1,109/8), üsTünü (Oğz,70/5), haFTa (Oğz-1,148/22), soġu9Ta (Oğz-1,150/2), acıkTım (Yköy-1,160/11), asTar (Mrk-1,11/13), isTambolda (Kel-2,113/19)

K<k: işKilē (Mrk-1,2/23), işKi (Mrk-1,5/24), esKilēden (Ah-1,51/2)

P<p: 9aPadıp (Ah-1,52/23), yaPmayon (Dem-1,71/3)

1.2.6.3.Sonseste Tonlulaşma

Babadaġ ağzında sonseste tonlulaşmanın en önemli sebebi olarak karşımıza ulama çıkar. Yani tonsuz ünsüzle biten kelimededen sonra ünlü ile başlayan bir kelime gelmesiyle, iki ünlü arasında kalan tonsuz ünsüz tonlulaşır:

c<ç: gec0 olur. (Bkrl-3,60/1), genci;ken (Oğz-1,150/1), topÇ; alayı (Oğz-1,152/23) (<topçu alayı), felc; olmuş (Yköy-1,163/3)

d<t: nohud; aşı (Ma-2,142/26), dudevde (Oğz-1,147/9) (<dört evde), vakid;oldu (Yköy-1,160/13), kel mēmedŌ efe (Dem-2,81/25),

g<k: tēlig; aranī (Mrk-1,8/5), döşeg; olū (Mrk-1,11/16), büyüg; adam (Mrk-1,13/22), gitmegiçin (Mrk-1,21/16), olurag; içiliyō (Kel-1,107/22), eksig; etmedim (Kyer-1,123/25) eksig; aliyō (Oğz-1,151/1), gittiydig; askerliğe (Oğz-1,151/17), ezilmiceg; o'lādan (Oğz-1,151/21) (<ezilmeyecek otlardan), mezēligŌ olū (İpnr-5,100/15) (<mezarlık olur)

ğ<k: zıñğŌ oynayōdu⁹ (Yköy-1,165/17) (<zımk oynuyorduk), vurduğŌ ama (Kel-2,113/22), çalışmağŌ istiyō (İpnr-4,98/13), bacmağŌ oldu (İpnr-2,92/22), sālīgŌ ocā (Kel-2,116/19)

ğ<9: sāmaşığ;olū (Mrk-1,3/5), uzağ;olduğŌ (Mrk-1,6/19), dayağ; oyunu (Mrk-1,8/12), iki buçuğ; ay (Mrk-1,10/23), çoğ;olūdu (Mrk-1,16/10), bir aylığ; evliyken (Mrk-1,20/18), çoğ; o9uyō (Mrk-4,33/2), ocağ;aşalādan (Mrk-5,38/21) (ocak Ayşelerden), baktığ;oraya (Dem-1,73/9), yoğ; işTe (Kel-1,109/18), bardağ; atālā (Kel-1,110/17), ğalıbalığ;olmazdı (Ma-2,142/13), yoğ;udu (Oğz-1,149/5), sandığ;olca⁹ (Oğz-1,149/9), çoğuzadığ;ından (Oğz-1,150/22), toprağ; ev (Yköy-1,160/10), yapmağŌ istedim (İpnr-3,95/1), oğutmağŌ istiyō (İpnr-4,98/14)

ğ<k: yūsüğ; oynādıq. (Mrk-1,7/24), bulmağ; için (Mrk-1,8/5), ebeliğ; edēdi (Mrk-1,14/7), demeğ; isteyom (Dem-1,73/20), irezelliğ; idi (Oğz-1,151/6), ipliğ; elleycezōlum (Dem-2,82/5), ırahme'liğ; oldu (Yköy-1,164/25), mübāreğŌ aylāda (İpnr-5,102/16), yörüğŌ ali efe (Dem-2,81/25)

T<t: evqaT (Ah-2,53/12)

z<s: hēkez (Mrk-1,2/16), (Mrk-1,12/18), mendireziñ (Kyer-1,123/17), terhizolduk (Oğz-1,151/11) , mendirez (Oğz-1,152/15) (<menderes), tomatiz (İpnr-4,96/6) (<domates Yun.)

Ünsüzde tonlulaşma olması gereken yerde tonlulaşmanın gerçekleşmediği örneklere de de rastladık:

evqatım (Bkrl-4,61/6), vücütumdan (Kyer-2, 127/18)

1.2.7. Tonsuzlaşma

1.2.7.1.Önseste Tonsuzlaşma

f<v: furulcağ (Kyer-2,126/9)

k<g: künah (Bkrl-5,70/1) (<Far. gunāh),

Edebî dile göre tonsuzlaşma gibi görünen bazı g>k değişimlerinde kelimenin aslını muhafaza ettiği görülür:

keyen oldu (Kel-2,118/20), keyiminden (Kel-2,115/24), keydik biz de (Kel-2,118/20), onlā dā keydi(Kel-2,118/20), şey keyyödum yūñlü keyyödum (Kyer-2,127/7) (<T. key- <kéd-<ked- ET), kölj ü basā (Kel-2,118/23) (<ET,OT kölige) (<gölge basar)

t<d: Tā (Ah-2,54/14) (<daha), tomat (Mrk-1,18/18) (<domates<Yun. domates), taha “daha” (< daha < dahı < tağı < tağı ET) (Mrk-4,31/11), to9turluk (<doktorluk< Fr. docteur) (Dem-1,72/19), tomatiz (Ma-2,141/19) (<domates<Yun. domates), to9tur (Ma-2,142/23), tomatiz (İpnr-4,96/6) (<domates< Yun. domates)

p<b: pöldüğüñ (Kyer-2,132/9)

1.2.7.2.İçseste Tonsuzlaşma

f<v: sefergāziyē (Kyer-2,126/12) (<servergaziye)

k<g: hañki kadınlarıñ (İpnr-1,88/22),

s<z: yüsü oynadıq (Mrk-1,7/24), ğiscāzım (Mrk-4,32/1), ğiscāzım (Mrk-5,42/12), teskeraldım (Kyer-1,125/6), dayanıyos (Kel-2,117/26), (İpnr-5,99/6), ğısÇāzım (Kel-2,112/2)

S<z: namaScāz (Ah-2,54/12), boStepeye (Dem-1,73/22), öSķan

ç<c: filançı (Mrk-1,15/14), , peñçiresi (Mrk-5,42/22)

p<b: apdas (Mrk-5,37/3) (<abdest<Far. āb-dest) faPri9a (Kyer-1,121/16), aPdullah (Yköy-1,164/14), apdıllah (Yköy-1,165/22)

9<g: hañ9ı (Yköy, 87/14) (<hangi<ET 9angi)

1.2.7.3.Sonseste Tonsuzlaşma

S<z: yaS (Mrk-1,11/20), biñ doķuz yüS elli yedi (İpnr-6,104/2),

1.2.8. Sızıcılaşma

Babadağ ağzında çok fazla görülen sızıcılaşma olayları, son seste olmasa da büyük oranda hecenin son ünsüzünde görülmektedir. Babadağ ağzında en çok görülen, sızıcılaşma olaylarının neredeyse tamamını oluşturan sızıcılaşma olayı “ş<ç” değişimidir:

ş<ç

üş (Mrk-1,11/10), genşlē (Mrk-1,4/13), 9aştı (Mrk-1,5/6), işTik (Mrk-1,5/15), işKi (Mrk-1,5/24), genşlē (Mrk-1,7/8), işlik (Mrk-1,16/15), geşti (Mrk-1,17/1), göşcēdik (Mrk-1,17/6) (<göçecektik), hiş (Mrk-1,19/8), sallambaş (Mrk-1,19/24), geş (Mrk-1,20/5), yalıñkılış (Mrk-1,20/25), bōş (Mrk-1,22/4) (<borç), 9aşmayom (Mrk-1,22/15), uştu (Mrk-1,22/19), aştım (Mrk-4,33/20), aşsa9 (Mrk-4,34/6), ileşbēlik (Ah-1,52/3) (<rençberlik < Far. renc-ber), hāş (Ah-2,53/3) (<harç), geşgin (Dem-1,72/16) (<geçkin),

göveşlikTè (Kel-1,106/15) (<Göveçlik'te), üşden (Kel-1,107/2) (<üçten), özgeşmişinè (Kyer-1,121/4), üş (Kyer-1,123/15), geşdi (Kyer-1,123/25), geşTi (Ma-2,141/13), ağaş (Oğz-1,147/1), göşdülē (Oğz-1,147/6), geşTi (Oğz-1,151/20), 9aş (Oğz-1,149/22) (<kaç), bobuş (Mrk-1,14/21) (<pabuç), aş (Oğz-1,150/6) (<aç), hiş (Oğz-1,150/14), geşTi (Oğz-1,150/19), geşmiden (Oğz-1,152/15) (<geçmeden), kaşmışlā (Oğz-1,153/2), avaş (Yköy-1,160/18) (<ağaç), hiş (Yköy-1,161/2), geşmeyō (Yköy-1,161/24), 9aş (Yköy-1,162/10), hiş (Yköy-1,164/17), üş denē (Bkrl-3,59/13), geş (Kyer-2,135/13) (<genç) çayō işmē (Kyer-2,132/10) hiş (Kel-2,113/21), üş (Kel-2,112/14) (<üç) bişdiriyoz. (İpnr-4,96/12) (<biçtiriyoruz), avaş tezgāh (İpnr-4,96/3) (<ağaç tezgāh), hāşlık (İpnr-3,95/11) (<harçlık), geşdi (İpnr-1,86/1), aş bırakırmış (İpnr-1,87/15) (<aç bırakırmış), hēş (Bkrl-5,70/5) (<hiç), göşmey yörü'leri (Kyer-2,133/15) (<göçmen yörükleri)

¶<c: meşbur (Mrk-4,32/14), haşlı (Mrk-4,33/4), reşlebē (Mrk-5,37/27), hoşlulara (Dem-1,72/20), meşbur (Dem-1,72/17)

ğ < g: cığaraya (Dem-1,72/2)

y < ğ: çörey (Yköy-1,161/5) (<çöreği<çörek+i)

ss<çs:

Bir örnekte “ç” sesi, yanındaki “s” ünsüzü sebebiyle patlayıcı iken benzeşme yoluyla sızıcı hâle gelmiştir.

hēs seslemmeyō (< hiç seslenmiyor) (Mrk-3, 28/9)

ss < ks

“k” sesi, yanındaki “s” ünsüzü sebebiyle patlayıcı iken benzeşme yoluyla sızıcı hale gelmiştir.

gonuşçassak (Ma-2,142/6)

1.2.9. Ünsüz benzeşmesi

1.2.9.1. Teşekkül noktası bakımından benzeşmeler

Aşağıdaki başlıklar altında toplanan benzeşmeler, teşekkül noktası bakımından ortaya çıkan benzeşmelerdir. Yani bir ünsüz, yanındaki ünsüzü kendi teşekkül noktasına çekmektedir.

1.2.9.1.1. Dudak benzeşmesi

mb < nb

Kelime içinde veya komşu iki kelime arasında “n” ünsüzü bulunursa, “n” ünsüzünden sonra “b” ünsüzü gelirse, “n”, “b”ye benzeyerek “m”ye dönüşür.

içindem;bi (Mrk-1,2/2), bem bilen (Mrk-1,3/10), om beş (Mrk-1,3/21), gülmüdem bunlara (Mrk-1,6/1), ya9adam;bi (Mrk-1,6/15), om;bir (Mrk-1,8/2), bem bi güm biliyon (Mrk-1,9/1), gırambağ (Mrk-1,9/16), gırambağda (Mrk-1,14/16), samambazarında (Mrk-1,14/16), bem;bi haFTa (Mrk-1,17/6), ondam;bilè (Mrk-1,22/6), isTambulda (Mrk-1,23/1), ğayımbubamıñ (Mrk-2,24/17) (<kayımbabamın), şeytam bazarı (Mrk-2,25/18), dedeñilem bilen (Mrk-2,26/10), çı9am bi (Ma-1,140/12), garibam0 bi (Yköy-1,158/12), sem;burdan (Yköy-1,163/6), bem bazardan (İpnr-6,104/19), sendem benden (Kel-2,112/8), om beş dağkaya (Kel-2,114/1), bem beş aylıkқан (İpnr-1,84/16), ik0 ölam bi ğız (Bkrl-5,67/8) (<iki oğlan bir kız), eskidem bēri (Bkrl-4,61/17), ğayımbubam (Bkrl-4,63/3)

1.2.9.1.2. Genzellik bakımından benzeşme

Şu benzeşme örnekleri de genzel sesler temelinde dudak benzeşmeleridir:

mm < nm: düğüm mübārēnè (Mrk-1,4/11) (<düğün mübareğine), arammaz (Mrk-1,8/5), görümmeyyo (Mrk-1,8/9), immez (Kyer,663/11), edēkem ;midi (Oğz-1,153/2), gadımmış (Yköy-1,158/12), yimmedik (Yköy-1,161/8), uzammış (Mrk-

3,28/5), zamam mı (Mrk-1,9/16), dükemmezdi (Mrk-1,15/4), bālammiş (Mrk-1,16/12), ğullammışlā (Mrk-1,22/1), güm; mün (Mrk-4,33/25), emmiş (Kyer-2,131/19 (<inmiş)), nazardam mı, gözdem midir (Kyer-2,129/4), bimme (Dem-2,78/4), mimmemişim mi (Dem-2,76/20), çapā ğam merkeziniñ (Dem-2,79/11) (<çapa kan merkezinin), geçimmezdin (Bkrl-5,70/16), bilimmiyödu (Bkrl-3,59/19), görümmezden (Bkrl-5,70/9),

1.2.9.1.3. Diğer Ünsüz benzeşmeleri

cc<zc: eccik (Mrk-1,10/10, (Kyer66/17), (Oğz-1,146/11) (<azıcık), accık (Kel-1,107/26) (<azıcık)

ll <ly: fasilleye (Kel-1,107/21) (<fasulyeye< Yun. Phasoulia)

ll<nl: allaşıldı mı (İpnr-1,86/4) (<anlaşıldı mı)

ll<rl: bekillē (Kel-1,109/16) (<bekirler)

nn<nl: parasınnan (Dem-1,72/22), ünneyyoru (Mrk-2,26/6) (<ün+le-), onnavı (Kyer-2,132/16) (<onları)

ss<ts: tomassuyu (Mrk-5,39/27) (<tomat suyu<domates suyu), essiñ (Dem-1,74/14) (<etsin), yassiñ (Mrk-2,27/17) (<yatsın), rāssız (Kyer-1,122/24) (<rahatsız), gissek (İpnr-4,97/5) (<gitsek),

ss<ls: ossuñ (İpnr-3,94/2),

ss<şs: olmalıymıssıñ (Bkrl-4,64/10), bes sene (Bkrl-5,66/17), bes senŃ oldu (İpnr-5,100/13), bes sāt (Oğz-1,152/6) (<beş saat)

tt<ht: muttarlıķ (Kel-2,112/15) (<muhtarlık),

rr<nr: çıkarıyorreçel (Mrk-3,28/8) (<çıkariyon reçel)

ss <çs: hēs seslemmeyo (Mrk-3,28/9) (<hiç seslenmiyor), üs sen'askerlik (Kyer-1,125/7) (<üç sene askerlik)

ss <rs: bissürü (Mrk-1,10/22) (<bir sürü)

ss <zs: bulumassa (Mrk-1,8/4), gumesse (Mrk-1,22/23), ğıS sammışın (Mrk-5,38/14), yüS senelik (Mrk-5,41/3), olmassa (Kel-1,109/22), vēmesse (Yköy-1,159/18), doḡus senē (Kel-2,114/11) doḡus senŌ oldu (İpnr-3,94/8),

ss <ks: ğonuşçassak (Ma-2,142/6) (<konuşacaksak)

şş <kş: aşşama (Kyer-1,122/25), aşşamüsTü (Kel-2,118/24), aşşam (Kel-2,115/13)

vv <nv: bev; verlse (Yköy-1,159/18) (<ben verirse), govav vā (Yköy-1,159/3) (<kovan var), deymav vā (Kel-2,113/12) (<deyman var<değirmen var), bev vekml oluyon (İpnr-2,91/13) (<ben vekil oluyorum) ğayıvvālidem (Bkrl-2,58/4) (<kayınvalidem), ōlav vā (Bkrl-3,59/3) (<oğlan var), bev veren (Dem-2,77/9) (<ben veren<ben vereyim)

yy <ny: bey yeñi gelindim (Mrk-1,8/23) (<ben yeni gelindim), oy yedi (Mrk-4,34/9) (<on yedi), beyyalıñızdım (Mrk-5,42/21) (<ben yalnızdım), aydıy yanından (Ah-1,52/7) (<aydın yanından), geley; yo9, (Kyer-1,122/21) (<gelen yok), oy; yaş (Yköy-1,158/18) (<on yaş), düyyā (Yköy-1,160/5) (<dünya), ğırmıday yi (Yköy-1,161/5) (<kırmadan ye), iziy yok (Yköy-1,164/21) (<izin yok), ğırayyēden (Kyer-2,133/9) (<kıran yerden), alımayyāda (İpnr-5,100/7) (<almanyada), bē oy yedi yaşındŌ evlendim (İpnr-5,100/18) (<ben on yedi yaşında evlendim), yāsemyi yoḡ (İpnr-2,92/1) (<yasemin yok), düyyāyā (İpnr-1,84/15), ğöşmey yörü'leri (Kyer-2,133/15) (<göçmen yürükleri), poloyya (İpnr-1,85/16) (<polonya), beşŌ oy yēdē (Dem-2,78/4) (<beş on yerde), ğırayyē (Dem-2,79/25), ōlay yapıyo (Bkrl-3,59/14) (<oğlan yapıyor), zetiyyağı (Kel-2,117/13), hiş türkce biley yoḡ (Kel-2,113/21)

zz<cz: ezzānemiz (Kel-2,116/18)

1.2.9.2. Uzak Benzeşme

Birbirine komşu olmayan ünsüzler arasında da benzeşme olduğu görülebilmektedir. Buna “uzak benzeşme” denir:

n<l: neyniceklē (Bkrl-5,69/7 (<ne eyleyecekler), beynelminel (İpnr-1,87/18) (<Ar. beynelmilel).

m < v: m<v değişiminin görüldüğü örneklerde değişimden önce bir m'nin bulunması, değişimde bu m'nin etkisini düşündürüyor

mēdimanda (Yköy-1,159/7), para mı **mā** “para mı var” (Yköy-1,159/18), hasbinallah ven¹mel mekil (Mrk-4,31/2)

1.2.10. Benzeşmezlik

Benzeşmezlik, bir kelime içinde, birbirine bitişik veya uzak olan ve aynı boğumlanma yerinde birbirinin eşit iki ayrı boğumlanma hareketinin iki ayrı boğumlanma yerinde iki ayrı boğumlanma hareketi haline girmesi demektir.¹

Babadağ ağzına ait metinlerimizde rastladığımız az sayıdaki örneklerinin -mAç, -bAç ekine ait olduğu görülür (Bkz. 255):

bulumbaÇ (Mrk-1,17/10) (< bulamaç > bula-mmaç), sallambaş (Mrk-1,19/24) (< sallan-maç), dürümbeci (Yköy-1,160/21) (dür-ün-meç>dürümmeç>dürümbeç) (Bkz.254)

1.2.11. Ünlü-ünsüz uyumu

Bilindiği gibi, alfabemizde 8 ünlü, 21 ünsüz olmak üzere 29 harf vardır. Ünlüler, kalın-ince şeklinde sınıflandırılır. Ünsüzler için böyle bir sınıflandırma söz konusu

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağzıları s. 62

değildir. Bununla birlikte, ünsüzlerin boğumlama noktası, yanındaki ünlüden etkilenir. Böylece boğumlanma noktası açısından ünlüler ve ünsüzler de uyum içindedir:

ğavğasınlan (Kyer-1,122/2), ğarıştısañ (Kyer-1,122/4), ğonuşuvēdlmizi (Kyer-1,122/5), ğalilā (Mrk-1,1/4), ğadā (Mrk-1,4/12), ğararır (Mrk-1,1/6), ğız (Mrk-1,1/8), ğaldı (Mrk-1,6/4), 9ına (Mrk-1,1/2) (Kel-1,109/7), qalqāsiñ (Mrk-1,1/4), āqıdaşlā (Mrk-1,1/5), ba9ā (Mrk-1,2/16), şarqı (Mrk-1,2/21), aqrıbāları (Mrk-1,3/10), çıqālā (Mrk-1,4/9)

Ancak dilimize diğer dillerden geçen bazı kelimelerde, “k, g, l” ünsüzleri, yanında kalın ünlü olmasına rağmen inceliğini korur. Bu, yazı dilinde düzeltme veya inceltme işareti adını verdiğimiz “^” işaretiyle ifade edilmeye çalışılır.

Babadağ ağzında bu şekildeki pek çok kelime ünlü-ünsüz uyumunun sağlandığını görüyoruz. Yani kalın ünlü, yanındaki k, g ve l’yi kalınlaştırabilmektedir.

ni9ah < Ar. nikāh (Mrk-1,3/5), tezğahdan (< Far. tezgâh) (Mrk-1,4/6), im9anı (Mrk-4,31/18), kağıt (Mrk-5,37/26) (<Far. kâğaz, kâğız), 9amil (Mrk-5,40/15) (<Ar. kāmīl), heralda (Mrk-5,44/2), kādılan (Dem-1,73/7) (<kağıtla), im9anlā (Dem-1,73/18) (<Ar. imkân), mek9an (Dem-1,75/7) (<Ar. mekân), şı9āyeti (Kel-1,107/21) (Ar. şikāyet), hi9āyañlatcaz (Kyer-1,122/9) (<hikāye<Ar.hikāye)

Veya ince “k, g, l” sesleri, yanındaki ünlüyü inceltebilmektedir:

normel (< Fr. normal) (Kel-1,109/16), māsülü (Ah-1,52/20) (mahsuq<Ar. maḥsūl)

Aynı kelimenin hem kalın hem ince telaffuz edildiği örnekler de vardır:

dük9anı (< Ar. dükkān) (Mrk-1,21/6), dükkeniñ (Mrk-3,29/1) (<dükkān<Ar. dukkān)

Uyuma girmeyerek aslını koruyan söyleyişler de vardır:

aq9olluydun (Yköy-1,163/4) (Son hecedeki “l” sesi ünlü-ünsüz uyumuna girerken ilk hecedeki “q”, bu uyuma girmiş, “-lü” olması gereken ek, “-lu” olmuştur.

1.2.12. Ünsüz ikizleşmesi

Ünsüz ikizleşmesi, ET’de olduğu gibi bugünkü Türk dil ve lehçelerinde de bol örnekleri bulunan bir fonetik olaydır. A. Von Gabain “Das Alttürkische” (bkz. Fundamenta I, 26) adlı makalesinde Brahmi metinlerinde sık sık rastlanan ikizleşme örnekleri dolayısıyla bir açıklama yapmıştır.¹

Babadağ ağzında görülen ünsüz ikizleşmeleri şunlardır:

1.2.12.1.“-yor” ekinde, “y” ünsüzünde meydana gelen ünsüz ikizleşmesi

Bu ünsüz ikizleşmelerinin temel sebebi kanaatimizce vurgudur. Ama “-yor” ekinin ortaya çıkış süreci düşünülürse (-A (fiil kök veya gövdesinin son ünlüsü)+ “-y” (yardımcı ünsüz) +-A (zarf-fiil eki)+ yoru-r / yorı-r) sonu ünlüyle biten fiillerdeki ikiz -yy-nin birincisinin, yardımcı ünsüz olan -y- ile ilgisi de düşünülebilir. Çünkü sonu ünsüzle biten fiillerin şimdiki zaman çekimlerinde ikizleşme görülmemektedir.

deyyoru (<de-y-e yoru-r) (Mrk-1,5/8) , isteyyō (Mrk-1,7/13), görmeyyō (Mrk-1,8/16), erişemeyyon (Mrk-1,12/7), işleyyō (Mrk-2,24/16), bilmeyyorun (Mrk-2,24/16), deyyom (Mrk-3,28/1), okuyyon (Mrk-4,33/5), almayyō (Mrk-5,36/19), bilmeyyoruz (Ah-1,51/1), yaşayyom (Kel-2,114/4)

1.2.12.2. Diğer ünsüzlerde ikizleşme

bb < b: sabbahı ğadā(Mrk-4,31/11) (Anlatım esnasında anlamı pekiştirme var.)

mm<m: hemmen (Mrk-3,29/11) (Anlatım esnasında anlamı pekiştirme var.)

nn<n: yanna (Mrk-4,31/15), ho yanna (İpnr-5,103/9) (<şu yana)

ss<s: allah messudō etsin (Mrk-6,48/11) (Ar. mes<ūd)

vv < v: çivvi gibi (Mrk-4,31/11) (Anlatım esnasında anlamı pekiştirme var.)

şş<ş: aşşā (Ah-1,52/10), eşşeciğiñ (Ah-2,54/12)

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları, s. 66

tt<t: ha99atTen (Dem-1,73/2) (<Ar. ha919aten Türkçedeki “gerçekten” kelimesinin sonundaki “-ten” ayrılma hali ekinin etkisiyle oluştuğunu düşündürmektedir.

yy<y: Edebi dile göre ünsüz ikizleşmesi gibi görünen bir örnekte, kelimenin aslî halini koruduğunu görüyoruz.

hediyesini (Mrk-1,12/18) (<hediyey<Ar. Hediye)

1.2.13. İkiz ünsüzün tekleşmesi

Metinlerimizde, ikiz ünlünün tekleşmesiyle ilgili olarak sadece şu örneklere rastladık:

eveli (Ar. evvel) (Mrk-1,2/7), ha9ından (< Ar. haqqından) (Kyer-1,122/9), el guvatıyla (Kel-2,115/7) (<el kuvvetiyle<el Ar. kuvvet+i+y+le), afetti (Dem-2,80/24) (affetti)

1.2.14. Hece kaynaşması:

Bir kelimedede yan yana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin yahut da yan yana bulunan iki kelimededen birincisinin son sesi ile ikincisinin son sesinin birleşip kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalması olayına hece kaynaşması denir.¹

Hece kaynaşması, Babadağ ağzında çok fazla görülen bir ses olayıdır. Ağzımızda hece kaynaşmalarının neredeyse tamamının uzun ünlüye neden olduğu görülür.

Hece kaynaşmaları daha çok bir sesin (ünsüz veya ünlünün) düşmesi, erimesi ile yan yana gelen iki ünlünün birleşmesi ve dolayısıyla hece sayısının azalması sonucunda ortaya çıkmaktadır.

tā (< daha) (Mrk-1,3/18), ōdu (<orada) (Mrk-1,3/21), gitcē (<gideceği) (Mrk-1,4/7), mübārēnē (<mübāreğine) (Mrk-1,4/11), nēdo (<nerede o) (Mrk-1,4/16), nēde

¹ Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, s.79

(Mrk-1,5/7), barışTirmā<barıştırmaya (Mrk-1,5/14), netcez (<ne edeceğiz) (Mrk-1,5/19), yāsı (<yarısı) (Mrk-1,5/22), çocu9cāz (<çocukcağiz) (Mrk-1,5/24), oldū (<olduğū) (Mrk-1,6/14), gezmē (Mrk-1,6/16) (<gezmeye), sabā (Mrk-1,7/7) (<sabaha), yatāndan (Mrk-1,7/9) (<yatağından), geldlmiz (<geldiğimiz) (Mrk-1,7/21), dedlmiz (Mrk-1,8/2) (<dediğimiz), oynadī (Mrk-1,8/2) (<oynadığı), barmānı (Mrk-1,8/15) (<parmağımı), yandī (Mrk-1,8/24) (<yandığı), aşāğıyımiñ (Mrk, 9/10) (<aşağıkayının), gadir ālā (Mrk-1,10/8) (<kadir ağalar), körelmē (Mrk-1,11/6) (<körelmeye), tezgā (Mrk-1,12/6) (<tezgāhı), ayāma (Mrk-1,12/6) (<ayağım), gāsı (Mrk-1,12/24) (<karısı), biliyō muñ (Mrk-1,12/23) (<biliyor musun), gudūnü (Mrk-1,13/2) (<gördüğünü), vācā (Mrk-1,13/10) (<varacağı), çiçēnē (Mrk-1,14/8) (<çiçeğine), vācak (Mrk-1,14/18) (<varacak), geycē (Mrk-1,16/7) (<giyeceği), oldū gibi (Mrk-1,16/24) (<olduğu gibi), ba'mā (Mrk-1,17/10) (<bakmaya), oturmā (Mrk-1,17/14), oldū (Mrk-1,19/8), 9ātTan (Mrk-1,19/12) (<kâğıttan), odaydı9 (Mrk-1,20/12) (<oradaydık), ilēde (Mrk-1,20/12) (<ileride), gitcez (Mrk-1,21/5), 9açā (Mrk-1,21/10) (<kaçağı), göndercem (Mrk-1,21/13), sabālen (Mrk-1,21/13), istēmē (Mrk-1,22/9), demē (Mrk-1,22/22), yāsı (Mrk-1,23/10) (<yarısı), unu'mamış mız (Mrk-1,23/12), geycēnlen “giyeceğiyle” (<geycek+i+n+le+n) (Mrk-2,24/8), suleyivēcēm (Mrk-3,29/6) (<söyleyivereceğim), sabā (Mrk-4,31/12) (<sabahı), ēmiz (Mrk-4,31/19) (<evimiz), hōlādaki (<şu+ra+lar+da+ki) (Mrk-4,32/1), ābeñlen (Mrk-4,32/9), āda (<orada) (Mrk-4,32/14) (<orada), geliyoz (Mrk-4,34/3), ekmēñ (Mrk-5,36/7) (<ekmeğiñ), recepcēzim (Mrk-5,36/10), kapatcām (Mrk-5,36/11) (<kapa-t-acak+ım), dē (<değil) (Mrk-5,37/23), gucēdi (Mrk-5,36/6), asTī (<as-tık+ı) zaman (Mrk-5,38/16), intār (Mrk-5,39/11) (<intihar <Ar. intihār), eyi miñ (Mrk-5,40/7) (<iyi misin), ğulāma (Mrk-5,41/8) (<kulağım), toprānı (Mrk-5,44/8) (<toprağımı), ğı'lī (Mrk-5,46/12) (<kıtlığı), aldīndan (Ah-1,51/14) (al-dık+i+n+dan), mezarlī (Ah-1,51/17), toprāñ (Ah-1,52/3) (<toprak+iñ), çocu'lūmda (Ah-1,52/7) (<çocuk+luk+um+da), nēdē (Ah-1,52/11), aşşā (Ah-1,52/12) (<aşağı), büyü (Ah-1,52/12) (<büyüğü), iscānda (Ah-1,52/22) (<sıcağında), gumē (Ah-2,53/3) (görme+y+e), bel fitī (Ah-2,53/15) (<bel fitiği), eşēni (Ah-2,54/11) (<eşek+i+n+i), tezgām (Ah-2,54/19) (<tezgāhım) (<Far. dest+gāh+ım), danacī (Dem-1,71/15) (<danacıyı), uğurlumā (Dem-1,71/15) (<uğurlamaya), çocūm (Dem-1,71/19), bencile (Dem-1,73/4) (<bencileyin), durcan (Dem-1,73/12) (<duracağım), geliyom (Dem-1,73/19), çalışcan

(Kel-1,107/10), v̄ece'l̄e (Oğz-1,144/1), gelme miz (Oğz-1,145/4) (<gelmez miyiz), çocū (Oğz-1,145/6) (<çocuğu), almayyā (Yköy-1,158/1) (<almanyaya), dedl̄niz (Oğz-1,145/14) (<de-dik+in+iz), baya (Oğz-1,145/17) (<bayağı), veresi (Yköy-1,159/17) (<veresiye), s̄abi (Yköy-1,159/24) (<sahibi), dutuyoñ (Oğz-1,146/25), melēñ (Oğz-1,147/3) (<meleğın), çocū (Oğz-1,147/3), sıgmıca'l̄adı (Oğz-1,147/4), nēden (Oğz-1,147/24), elleycez (Yköy-1,159/6), dedl̄ne (Yköy-1,160/8), dar çörē (Yköy-1,160/18) (<darı çöreği), ısırā (Yköy-1,160/21) (<ısır-ak+ı), çörē (Yköy-1,161/4), ğaymāni (Yköy-1,161/5) (<kaymağını), ğaşıñ (Yköy-1,161/7) (<kaşığın), ācina (Yköy-1,161/15) (<ağacına), abdullāñ (Yköy-1,162/1) (<abdullahın), māna (Yköy-1,163/10) (<bahane), ç'i'māca⁹ (Yköy-1,163/22) (<çıkılmayacak), fālñ (Yköy-1,163/24) (<faiğın), ğatıvēcen (Mrk-3,28/9), paracīni (Yköy-1,165/17), aliksan (<ali ihsan) (Mrk-3,28/16), içere (Mrk-1,5/12) (<içeriye), ne ben (<ne bilen< ne bileyim) (Yköy-1,162/25), çayō işmē (Kyer-2,132/10) (<çay içmeye) nettm̄ni (Kyer-2,130/7) eycem edēmedlm̄iz (Ma-2,143/1), zāret ettik (Kel-2,118/12) rātō edēmedim (Kyer-2,127/11) şāpTırıyoz (Kyer-2,129/2) kitlenm̄ (Kel-2,119/7), çıvtlm̄ (Kel-2,119/3) o zman v̄ecek (Kyer-2,128/9) sālīgō ocā (Kel-2,116/19), gelicē ğadā (Kel-2,115/13) ālemden^{114,8} (<ailemden), ayām (Kel-2,114/6), yimbeş (Kel-2,112/17) oluncā ğadā (Kel-2,112,20), baqqallīm (Kel-2,112/14), yüncēni (İpnr-5,101/23), el tezgā (İpnr-5,99/21), şindi birin dā aldık (İpnr-4,97/8) (<şimdi birini daha aldık), sālīmız (İpnr-3,94/11), sattīñ (Bkrl-3,59/6), tezgām (İpnr-3,94/3) babıdānda (İpnr-4,96/2), ya'mā (Dem-2,82/7) (<yatmaya), āniñ ğızını (Dem-2,82/3), alcā (Dem-2,82/2), boşumā k̄alkāsiñ (Dem-2,78/8), çocūmuz (Dem-2,81/16), üzümçülū (Dem-2,79/8), düzel'mē (Dem-2,76/10), dā nası v̄ecek ğızım (Bkrl-5,69/19), satmā (Bkrl-4,61/9), ābeyleri (Bkrl-4,63/4), bilezm̄ (Bkrl-4,64/7), rāssız (Kyer-1,122/24) (<rahatsız), göttüm (Kel-2,117/2) (<götürdüm), evdē ğızımı (Bkrl-5,68/6) (<evdeki kızımı), v̄elē (Ma-2,143/18) (<verirler) meñbūret (Kyer-2,132/6) (<mecburiyet) ēmiziñ (Mrk-7,50/10) (<evimizin)

1.2.15. Hece yutumu

Bir kelimedede yan yana bulunan ve sesleri boğumlanma nitelikleri bakımından birbirine eşit, benzer veya aynı olan iki heceden birisinin eriyip kaybolması ve böylece söylenişte tek hece görünümü verilmesine hece yutumu (haplogie) denir.¹

Babadağ ağzında çok yaygın olmamakla birlikte, genellikle “r” sesi ile biten fiil kök ve gövdelerinin üstüne gelen “-r, -ar, -er” geniş zaman ekinden sonra geldiği dikkat çeker.

oturruz (Mrk-1,17/15) (<otururuz), bişiriz (Mrk-1,19/21) (<pişiririz), gönderrin (Mrk-1,21/15) (<gönderirin<gönderirim), durrun (Mrk-5,37/14), duā edip durun (Mrk-5,40/28), durrun (Mrk-5,45/24) (<dururum), gonusuverrin (Ah-2,53/15), yuğurruz (Kel-1,107/24), geçirriz (Kel-1,107/26), bişiriz (Kel-1,107/23) (<pişiririz), varırım (Yköy-1,160/13) (<varırım), indiviveWin (Yköy-1,161/1), getırım (Kyer-2,129/19) (<getiririm), götürüz (Ma-2,143/1) (<götürürüz)

1.2.16. Yardımcı sesler

Dil bir sistemdir. Fonetik bir imkânsızlığı fonetik bir çözümle giderirken bunu rastgele değil, bir sistem dahilinde yapacağı muhakkaktır. Art arda gelemeyen iki ünlü arasında bir ses türetirken rastgele birçok ünsüzü kullanması düşünülemez. Ünsüzlerden birini elbette enz çaba kanununa uyanını seçecektir.²

Dilin şekil bilgisi öğelerini oluşturan kök, gövde ve ekler birbirleriyle birleştirilirken Türkçenin ses yapısından ileri gelen bazı güçlükler ortaya çıkar. Bu durumda dil, sorunu çözmek için birbirine doğrudan doğruya bağlanamayan seslere aracılık eden ve yardımcı sesler diye adlandırılan bazı seslere başvurur. Bu sesler -I/-U-, -y- ve -n- sesleridir.³

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağzıları, s. 68

² Ahmet Bican Ercilasun, Makaleler (Dil-Destan-Tarih-Edebiyat) Yay. Hazırlayan: Ekrem Arıkoğlu, Akçağ Yay., Ank, 2007

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yay., Ankara 2009, s. 28

1.2.16.1. Yardımcı ünlüler:-I/-U-

Türkiye Türkçesinin bağlayıcı ünlüleri eklendikleri kelimelerin dil ve dudak benzeşmesine uyan dar -I/-U- ünlüleridir.

Babadağ ağzında da durum farklı değildir. Metinlerimizde rastladığımız bazı örnekler şunlardır:

dilim (Mrk-3,29/6), gādaşlarım (Ah-2,53/1), habarıñ (Mrk-1,23/12) (<haber+in), düğünlerimiz (Mrk-1,3/22), eviñiziñ (Mrk-3,29/5), durumumuz (İpnr-2,93/9), gözümü (İpnr-5,101/11)

1.2.16.2. Yardımcı ünsüzler

1.2.16.2.1. -y-:

Kök-ek birleşmesi sırasında yan yana gelen iki ünlünün birbiriyle çatışmasını engellemek için kullanılır.

Metinlerimizde rastladığımız örnekler şunlardır:

İneylen (Mrk-1,18/1), kınyaya (Mrk-1,1/4), deye (Mrk-1,2/1), aşmayıp (Mrk-1,5/4), ta9unyayı (Mrk-1,12/3), hastayın (Mrk-1,13/17) (<hastayım), toplayıvēseñiz (Mrk-1,20/23), oraya (Mrk-1,21/7), almayā (Mrk-2,26/5), arabaya (Mrk-3,28/14), 9apıya (Mrk-4,34/8), hacıya (Mrk-5,38/22), tomassuyu (Mrk-5,39/27), suyuñ (Ah-1,51/12)

1.2.16.2.2. -n- (zamir n'si)

Zamir n'si, yazı dilimizde, 3. şahıs iyelik eki ile hâl eki arasına girer. Zamirlerden sonra da kullanılır.

Ahmet Bican Ercilasun, zamir n'sinin yardımcı ses olarak değerlendirilmesinin yanlış olduğu kanaatindedir:

“İyelik ekleri ve aitlik eki ile hâl ekleri arasına giren n'yi yardımcı ses olarak değerlendirmek imkânsızdır. Her şeyden önce ortada fonetik bir zaruret (ünlü çatışması) yoktur. Söz gelişi “başıda, başıdan, öğretmenice, evdekide” örneklerinin, Türkçenin ses özelliklerine aykırı hiçbir yanı yoktur. ı ve i'den sonra -da, -dan, -ce -de ekleri rahatlıkla

gelebilir. O hâlde, “başında, başından, öğretmenince, evdekinde” örneklerindeki n’yi bazı gramercilerin adlandırdığı gibi zamir n’si olarak adlandırmak en doğrusudur.”¹

Şu örnekler zamir veya iyelik eki ile hâl eki arasına giren zamir n’sinin edebi dilimize paralel kullanımlarıdır:

şundan (Mrk-1,15/8), bundan (Mrk-1,15/8), başındı<başında (Mrk-1,16/13), bundan (Mrk-1,16/13), köyünden (Mrk-1,22/10), yüzünü (Mrk-1,1/16), bunlâ (Kyer-1,122/3), içine (Kyer-1,124/10), namazından (Mrk-1,2/12), evinde (Mrk-1,2/14), ellerine (Mrk-1,3/3), ertesine (Mrk-1,3/11), yanını (Mrk-1,3/2), başından (Kel-1,110/19)

Babadağ ağzında, yazı dilinden farklı olarak; 3. tekil şahıs iyelik ekinden sonra vasıta hâli eki “-lA(n),” geliyorsa, bu ikisinin arasına bir zamir n’si girdiği görülmektedir. Zamir n’si, Babadağ ağzında zaman zaman “-ki” ilgi ekinden sonra da görülebilir.

Metinlerimizde rastladığımız yazı dilinde görülmeyen zamir n’si kullanım örneklerini şöyle inceleyebiliriz:

1.2.16.2.2.1. III. şahıs iyelik ekinden sonra gelen zamir n’si

Yazı dilimizde 3. tekil şahıs iyelik eki ile vasıta hâli eki arasına giren ses “y” iken, Babadağ ağzında dikkat çekici bir şekilde “n”dir.

ğızları~~n~~lan (<ğız+ları+y+lan<ğız+ları ile-n) (Mrk-1,2/21), anası~~n~~lan (<ana+sı+y+lan < anası ile-n) (Mrk-1,14/1), ā9adaşları~~n~~lan (Mrk-1,19/15), tōbuları~~n~~lan (Mrk-1,23/3) (<torba+lar+i+y+la+n), amcası~~n~~lan (Mrk-2,26/8), arâbası~~n~~lan (Dem-1,75/7), terêyağınlâ (Kel-1,108/11), ğavğası~~n~~lan (Kyer-1,122/2), ğadarı~~n~~lan (Kyer-1,123/6), elinlen (Ma-1,140/9), şekerinlen (Mrk-1,2/13), cevizinlen (Mrk-1,2/13), şeysinlen (Mrk-1,2/13), birbirinlen (Mrk-1,6/23), eşinlen (Mrk-1,19/15), telsizinlen (Mrk-3,29/18), annesinlen (Dem-1,72/17), evindê (<ev+i+n+de) (Mrk-1,3/12), tabānlan “tabağı ile” (<tabak+i+y+lan < tabak+i ilen) (Ma-1,140/19), allahıñ izninlen (İpnr-1,84/18) sırasınlan (Kyer-2,133/18) usûlünlen (Bkrl-4,62/25)

¹ Ahmet Bican Ercilasun, Makaleler (Dil-Destan-Tarih-Edebiyat) Yay. Hazırlayan: Ekrem Arıkoğlu, Akçağ Yay., Ank, 2007

1.2.15.2.2.2. -ki ilgi ekinden sonra gelen zamir n'si

Zamir n'sinin yazı dilimizden farklı olarak “-ki” ilgi ekinden sonra, çokluk veya hâl eklerinden önce geldiği örnekler ise şunlardır:

ötekinlē “ötekiler” (Kyer-1,124/17), bizimkinlē (Mrk-4,32/2), biziñkinlerē (Kel-2,118/6), bizimkinlē (Bkrl-5,67/13)

2. ŞEKİL BİLGİSİ

2.1. İSİMLER

2.1.1.Yapım (Türetme) ekleri

Yapım ekleri, kelime kök veya gövdesine getirilerek kelimenin yeni bir anlam kazanmasını sağlar. Dört çeşit yapım eki vardır:

1. İsimden isim yapım ekleri
2. Fiilden isim yapım ekleri
3. İsimden fiil yapım ekleri
4. Fiilden fiil yapım ekleri

Yöremiz ağızında yapım eklerinden bazıları yazı dilindeki gibi kullanıldığı halde, bazıları bölgenin ağız özelliklerine bağlı olarak ses değişimine uğramıştır.

2.1.1.1. İsimden isim yapım ekleri

İsim kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir. Metinlerimizde örneklerine rastladığımız isimden isim yapma ekleri şunlardır:

-AK: İşlek olmayan bir ektir. ET'deki +GAK küçültme ve kuvvetlendirme ekiyle ilişkisi olan bu ek de genellikle tek heceli kelimelere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle az sayıda adlar türetmiştir.¹

topra⁹ (Ah-1,51/12) (ET'den beri kullanılır, <topur “toprak”+ak) (topra- “kurumak” -k şeklinde yapıldığı da düşünülmektedir.) (MBTS)

-An: İşlek olmayan bir ektir. Bugün canlılığını kaybederek bulunduğu kelimelerde köke karışmış durumdadır.² Metinlerimizde rastladığımız örnekleri şunlardır:

olan (Mrk-1,3/16) (<oğlan<oğul+an), kökenliğe (Mrk-1,13/4) (<kök+en+lik+e)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yay., Ankara 2009, s. 35

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul,1993, s. 165

-Ā, -şĀ < -Ar, -şAr: Sayılarda kullanılır. İşlekliliği tam olup, asıl sayı isimlerinden dağıtma sayı isimleri yapar.

ikişē (Mrk-1,7/21) (<iki+şer), ylmi beşē (Mrk-1,11/17) (yirmi beş+er), birē (Mrk-1,12/21), (Mrk-4,32/24) (bir+er), birē āşam (Mrk-1,12/21) birē çana⁹ bulumbaÇ (Mrk-1,17/10), ikişē metre (Kel-1,109/18) birē havlu (Kel-1,109/19), ylmi beşē metre (Mrk-1,11/18), birē musaf (<mushaf) (Mrk-4,32/24), yirmişē milyonā, otuzā milyona (Kyer-1,124/4-5), ikişē tezgāhlan dördē tezgāhlan (Bkrl-4,62/3), üçē dene (Bkrl-5,67/20)

Metinlerimizde rastladığımız iki örnekte bu ekin -CIK ekiyle birleşerek zarf yaptığını görüyoruz.

birēcik varalım(Dem-1,71/16) (bir+er+cik), birēcik veriyoz (Ma-2,142/13)

-Ay: İşlek olmayan bir ektir. İlgi ifade eder.¹

yüzey (Ah-1,51/14)

-CA: Aslında bir çekim eki olan bu ek klişeleşerek veya fonksiyon değiştirerek eskiden beri yapım eki halinde de kullanılmaktadır.² Metinlerimizdeki tek örneğinde bu ekimizin bir yapım eki olarak kullanıldığını görüyoruz:

alca (Mrk-1,11/15) (<alaca) “Babadağ’da dokunan bir kumaş türü”

-CĀz<-CAğIz: Küçültme, sevgi ve zavallılık ifade eder.

çocu⁹cāz (Mrk-1,5/24), yavricāzım (Mrk-4,31/6), ğiscāzım (Mrk-4,32/1), ğaricāz (Mrk-4,34/13), recepcēzim (Mrk-5,44/21), namaScāz (Ah-2,54/12), ğiscāzım (İpnr-5,99/10), ğısÇāzım (Kel-2,112/2)

-cAK: Türkçede başlangıçtan beri kullanılan fakat işlekliliği gittikçe azalan bir ektir. Yapım eki olarak başlıca fonksiyonu küçültme ve sevgi ifade etmektir.³ +CA ekinin +ok pekiştirme ekiyle kaynaşmasından oluşmuş bulunan +CAk (<+ÇA+ok) eki, küçültme, sevgi ve tahsis işleviyle sıfat, zarf ve adlar türetir.⁴

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993, s. 168

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993, s. 158

³ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993, s. 156

⁴ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 39

oyunca⁹ (Mrk-1,19/12), ıscakda (Mrk-5,37/5) (ısı+cak < ısı-ğ + cak) (MBTS)

Bu ek, halk ağızlarından ve konuşma dilinden yazı diline geçmiş birer şekil olarak adlardan çorapcak “sırf çorap ile”, doncak “sırf don ile” gibi yine zarf olarak kullanılan pekiştirilmiş şekiller de türetilmiştir.¹

Metinlerimizde de bunun bir örneğine rastladık:

atletcek kıyotcak⁹ (Kyer-2,127/8)

-CI, -CU: Türkçenin eskiden beri kullanılan ve işlekliliğini kaybetmemiş eklerden biridir. Başlıca fonksiyonu meslek ve uğraşma isimleri yapmaktır. Kullanış sahası çok geniştir.²

çalgıcı (Mrk-1,2/20), gāveciydi (Mrk-1,5/2), gāvecilik (Mrk-1,5/2), kirācūñ (Mrk-4,33/12), , gāvunculuklan (Ah-1,52/1), do9umacılı (Dem-1,71/2) (<doku-ma+cı+lık+ı), yazlı9cılarla (Dem-1,71/7), siyāsetci (Kyer-1,122/6), o9uculā (Oğz-1,149/19), görümcesi (Mrk-5,39/28) (TT görümce<ET kör-üm+çi<kör-“gör-mek) (MBTS), do9umacılık (Bkrl-3,59/13), tarımcılık (Dem-2,79/7), yolcuları (İpnr-1,88/15)

Bu ek, alışkanlık gösteren sıfatlar da türetir.³

kinici (Mrk-2,26/12), işKici (Mrk-5,38/11)

-CIK, -CUK: Bu ek Batı Türkçesinin başından beri görülen ve son zamanlarında çok işlek hale gelen bir ektir. Başlıca fonksiyonları isimden küçültme ve sevgi ifade eden isimler yapmaktır.⁴

birēcik (Dem-1,71/16) (bir+er+cik), eccik (Mrk-1,10/10) (<azıcık), tāzēcik (Mrk-4,34/19), incecik incecik (Kel-1,110/6), gıdācı⁹ (Kel-1,110/12) (<kadar+cık), güccücük (İpnr-5,100/9) (<küçücük), bubacım (Mrk-7,50/13) (<baba+cık+ım)

Bir örnekte edebi dile muhalif ibr ünsüz düşmesine sebep olmuştur:

eşşeciğın (Ah-2,54/12) (<eşşekcik),

+dAK < +da-k, +de-k: Ses yansımali şekillerden fiil türeten +da ekine -k fiilden ad türetme ekinin gelmesiyle oluşmuş bir birleşik ektir.⁵

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 39

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 341

⁴ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993 s.155

⁵ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 45

küT**dek** (Mrk-1,20/24), paff**dağ** (Mrk-2,26/19)

-dār: Dilimize Farsçadan girmiş bir ektir. Metinlerimizde bir örneğine rastladık.

tahsild**darlarıñ** (Far. “-dār” eki) (Mrk-1,10/1)

-DAş: Addan “ortaklık, beraberlik” bildiren ad ve sıfatlar türeten bir ektir.

āqı**daşlā** (Mrk-1,1/5), vatandaş (Mrk-1,9/14)

-et: İşlekliliği olmayan bir küçültme ekidir.

göle**T** (Kel-1,108/19)

-gil: Konuşma dilinde ve halk ağızlarında çok kullanılan eklerdir. Ünlü ve ünsüz uyumuna girmeden şahıs akrabalık ve unvan isimlerinden sonra gelerek o şahıs ve akrabaların mensuplarını gösteren aile adları yapar.¹

gülnaz**gillē** (Kel-1,110/5), bubam**giliñ** (Yköy-1,158/9), annes**igiliñ** yanda (Dem-2,77/1)

-(İ)ncİ, -(U)ncU: Türkçede eskiden beri işlek bulunan bu ek, sayı isimleri yapmakta kullanılır. Fonksiyonu, asıl sayı isimlerinden sonra derece ifade eden sayı isimleri yapmaktır.² Metinlerimizde karşılaştığımız örnekleri şunlardır:

bir**inci** (Mrk-1,6/10), ik**inci** (Mrk-1,6/11), alt**ıncı** seneyē (İpnr-5,100/14), ik**inci** hanımıla (Kel-2,114/9), beş**inci**yi ğadā okudu. (Kyer-3,139/11), yed**inci** basımaktan (Oğz-1,150-25)

-ğan >-kan: İşlek olmayan bir ektir. Bugün yalnız “başkan” kelimesinde görüyoruz.³ Metinlerimizde de bunun örneğine rastladık:

baş**ğanı** (İpnr-1,87/6)

-IAyIn,-IAn: Zaman belirten ifadeler meydana getirir. Edebi dilde ünlü uyumuna girmeyen bu ekin yöremizde ünlü uyumuna girdiği ve girmedikleri örnekleri görebiliyoruz.

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 47

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993 s.16159

³ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993 s.166

sabālen (Mrk-1,21/13), sabālen (Kyer-2,126/5), sabbālan (Mrk-1,23/11), sabālen (Ma-2,143/1)

Bir örnekte “-lAyIn>-lA” değişimi dikkat çekicidir. Ancak bu örnekte, özellikle zaman isimlerinin getirilerek pekiştiricilik görevi yapan +lA ekinin varlığı da düşünülebilir. Mertol Tulum, -la/-le ekinin bu kullanımıyla ilgili öy-le, dün-le, tañ-la kelimeleri üzerinde durur:

“Bunlar görüldüğü gibi zamanla ilgili kelimelerdir. Öd “zaman, vakit”+le şeklinde izah edilmiş, ancak eski bir şekil olduğuna şüphe bulunmayan –le için henüz kabul edilebilir bir açıklama getirilememiştir. *Dünle ve tañla*’ya gelince, aynı eki taşıyan bu zaman isimlerinden *tañla*, J. Eckmann’ın, *Sultan Baykara Divanı*’nda tespit ettiği iki misalde, Çağataycada ‘yarın (?)’ anlamındadır: *bu kün tañla* ‘to-day or tomorrow’ (115:6). J. Eckmann, şu kullanılışıyla kelimedeki -la’yı ‘fosilleşmiş (ölü), nadir’ bir enstrümental (vasıta) eki saymaktadır. Aynı ek için Sekkâkî’den (Ayrıca bkz. *Gülstan Tercümesi*, 43a.7; *Hüsrev ü Şirin*, 58b. 13) *miñ kur* (mertebe,derece) –la “daha” (a thousand time=kat, kere, defa) misalini de zikrediyor. Pritsak *Fundamenta*’daki makalesinde Kıpçakçada da bulunan *dünle ve tañla*’yı zaman zarfları arasında göstermiş, ancak –la /-le üzerinde durmamıştır.”¹

her sabāla o hacınıñ elinŉ öpēdi (İpnr-5,103/10)

-II, -IU: Çok geniş bir kullanımı olan bu ek, geldiği anda kendinde bulundurma, sahip olma, o özelliği taşıma, ait olma gibi işlevler yükleyen sıfatlar yapar.² Metinlerimizde karşılaştığımız örnekleri şunlardır:

gız evli (Mrk-1,1/8), zev'li (Mrk-1,6/22) (<zevкли), yaşlılı (Mrk-1,7/8), doğumlu (Mrk-1,9/11), sa'lı (Mrk-1,8/9) (<saklı), gana'lı (Mrk-1,10/27) (Mrk-1,11/4) (<kanatlı), meki'li (Mrk-1,11/10) (<mekikli), boyalı (Mrk-1,11/13), reñkli (Mrk-1,11/14), pamu'lu (Mrk-1,11/15), acıpayamlı (Mrk-1,9/21), işlimeli (Mrk-1,16/10), (<işlemeli) boyamalı (Mrk-1,16/12), toplu (Mrk-1,17/16), rahme'li (Mrk-1,21/5), da'lı (Mrk-4,34/13) (<tat+lı), zavallı (Dem-1,74/12) (<Ar.zevāl+li), kövlüm (Dem-1,74/16), temelli (Kel-1,107/26), yemekli (Kel-1,109/18), görevlilerē (Kyer-1,124/19), hazırlı'lı (Kyer-2,131/26) , acı'lı (İpnr-1,87/11) (<acıklı), kirli (İpnr-4,96/4), hırlı (İpnr-5,100/22), heyecanlı (İpnr-1,87/26), kulümüz (İpnr-5,100/4) (<köylümüz), dāve'li (Mrk-6,48/4) (<davetli), yeterli (İpnr-4,98/11) buralı (İpnr-5,100/4)

¹ Mertol Tulum, “-la/-le” Ekine Dair” Ege Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi C.26 s.159

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 340

-IIK, -IUK: Bu ek, başlangıçtan beri Türkçenin belli başlı isimden isim yapma eklerinden biri olarak kullanılmıştır. Geçici olduğu gibi kalıcı isimler de yapar. Kullanış bakımından tam bir umûmîlik vasfına sahiptir. İsimlerden yer, alet, topluluk isimleri, mücerret isimler ve sıfat yapmaktadır.¹

Yöremiz metinlerinde ekle ilgili rastladığımız örnekler şunlardır:

gâşılı⁹ (Mrk-1,3/20) (<karşılık) gâvecilik (Mrk-1,5/2), rahme'lik (Mrk-1,9/20), tātāl⁹da (Mrk-1,11/7) (<tahta+lık), değişiklik (Mrk-1,12/19), gūşluk (Mrk-1,13/4), kökenliğe (Mrk-1,13/4), işlik (Mrk-1,16/15) (<içlik), aksilik (Mrk-1,21/7), güccü'lükTen (Mrk-2,24/3), ipliği (Mrk-2,26/15), gāvunculuqlan (Ah-1,52/1), do9umacılı (Dem-1,72/2) (<doku-ma+cı+lık+ı), yazlı⁹cılarla (Dem-1,71/7), yorgunlu⁹dan (Kel-1,109/2), 9alābalı⁹ (Kel-1,109/17), hazırlı'lı (Kyer-2,131/26) (<hazır+lık+lı), do9umacılık (Bkrl-3,59/13), tarımcılık (Dem-2,79/7), gardaşlığı (İpnr-5,102/12) (<kardeş+lik+i<karın+daş+lık+ı))

-mAn: İşlekliliği olmayan bir ektir. Bu ek, isimden isim yapma eki olarak da, fiilden isim yapma eki olarak da kabul edilebilir.² “göç-” fiil kökü olarak kabul edilirse, ekimiz fiilden isim yapım eki olur. (Bkz. s.256)

göşmen (Ah-1,51/2) göşmey yürü'leri (Kyer-2,133/15) (<göçmen yürükleri)

-sIz, -sUz: Adlardan olumsuzluk, yokluk, eksiklik veya azlık kavramında sıfatlar türetir.³

evsiz (Mrk-1,9/14), rāssız (Kyer-1,122/24) (<rahat+sız), hırsızlı⁹ (Mrk-1,21/2), habāsız (Mrk-5,41/10) (<haber+sız), ba9ımsız (Kel-1,106/11), geçimsiz (Mrk-1,5/13), yālesiz (Mrk-5,42/10) (<yayla+sız), işsiz (Oğz-1,145/24), parasız (İpnr-4,96/18)

-tI: Edebi dilde sadece yansıma sözcüklerde kullanılan işlek bir ektir. Ancak yöremizde bu ekin “çok gezen, gezmeyi seven” anlamındaki “gezenti” kelimesinde yaşatıldığını görüyoruz.

gezentidir (Mrk-5,40/14)

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul,1993, s.146

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul,1993, s. 167

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 341

-(I)z: İşlek olmayan bir ektir.

yalıñız (Mrk-1,17/17)

2.1.1.2. Fiilden isim yapım ekleri

Fiil kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir. Metinlerimizde örneklerine rastladığımız fiilden isim yapma ekleri şunlardır:

-(A)cAK: -(AcAK) ekiyle kurulan gelecek zaman sıfat-fiilleri adlar önünde niteleme sıfatı görevindedir. -AcAK ekiyle kurulmuş sıfat tamlamalaındaki adların zamanla kullanımdan düşmeleriyle sıfatlar kendi başlarına kalıcı adlara da dönüşmüşlerdir. Bu durumun metinlerimizdeki örnekleri ise şunlardır:

geycē (Mrk-1,16/7) (<giy-**ecek**+i), geycēnlen (Mrk-2,24/8) (<giy-**ecek**+i+n+len)

-AK: Çok işlek bir ektir.

bıça**9** (Mrk-1,17/26), 9açā (Mrk-1,21/10) (<kaç-**ak**+ı), aya**K** (Mrk-3,28/6) (<adak ET<at-ak), gona'lamışlar (Ah-1,51/2) (<ko-n-**ak**+la-mış-lar), kesek (Ah-1,52/5), süre'li (Kel-1,108/2) (<sür-**ek**+li)

-AmAK: Fiilden “yer, yöre, mekan” veren ya da bir adın aralıklarla yapıldığını gösteren adlar türetilir.¹ Metnimizdeki tek örnekte, orta hece ünlüsü daralmaya uğramıştır.

yedinci bası**ma**ğdan (Oğz-1,150-25)

-An: Çok işlek bir sıfat-fiil ekidir. Kalıcı adlar da yapar.

düzenimizi (Mrk-1,6/14), düzenleri (Mrk-4,33/15) gezentidir (Mrk,40/14) “çok gezen, gezmeyi seven”

-et: Metinlerimizde tek örneğine rastladık:

ölet (Kyer-2,135/19) “Bir yerde salgın hastalık veya başka bir sebeple çokça ölüm yaşanması” (<T öl-et)²

-GI, -GU, -KI, -KU: Eskiden beri işlek olarak kullanılan eklerden biridir.

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 73

² Ceyhun Vedat Uygur, Denizli İli Ağız Sözlüğü, Denizli Belediyesi Kültür Yayınları, 2007, s. 244

çalgıcı (Mrk-1,2/20), işkilē (Mrk-1,2/23), ilgilenirin (Mrk-1,5/17), çalgısı (Mrk-1,12/20), cizgisi (Mrk-1,16/23), söğuyu (Mrk-3,29/8) (<sor-gu+y+u), vergi (Kel-2,119/14)

-GIç, -GUç: Pek işlek değildir. İşlev bakımından fiilin gösterdiği işi yapan veya yapılan işten etkileneni gösteren adlar türetir.

başlañgıcı (Ah-1,51/21)

-GIn, -GUn, -Kın,-KUn: Eskiden beri işlek olarak kullanılan eklerden biridir.

yañgın (Mrk-1,10/27), yatgınlaşdı (Mrk-1,16/24), ölgünleşmesi (Ah-1,52/4), geşgin (Dem-1,72/16), yorğunlu9dan (Kel-1,109/2), azgın (İpnr-1,86/12), alışgın (İpnr-1,87/14) sürgün (İpnr-1,87/25), saşkıını (Dem-2,82/3) (<şaşkıını)

-I, -U: İşlek bir ektir. Metinlerimizde de örnekleri şunlardır:

9o9usundan (Mrk-1,6/1), sayı (Mrk-1,8/6), ayrı (Mrk-1,12/10) (<ayır-ı), da9ısını (Mrk-1,12/17) (<takısını), sürü (Mrk-1,17/15), ölüsünü (Mrk-2,26/11), goñşuları (Mrk-4,32/12) (<komşuları < koñşu < koñşı < konşı < ko-n-uş-ı)

-(y)IcI, -(y)UcU: Bütün fiil kök ve gövdelerine getirilerek ad ve sıfat türeten çok işlek bir ektir.¹

ba9ıclā (Mrk-3,30/4)

-k, -IK, UK: İşlek bir ektir. Metinlerimizde de örneği çoktur. zaman zaman ulama sebebiyle tonlulaşmıştır.

bükük (Mrk-1,5/3), uzağolduğu (Mrk-1,6/19), döşegö olü(Mrk-1,11/16) (<döşek), değişiklik (Mrk-1,12/19), yanı9 (Mrk-2,26/17), dara9 (Mrk-2,26/22), burşu9 (Mrk-5,42/17) (<bur-uş-uk), yörükleri (Ah-1,51/2) (<yörü~yürü-k), büyük (Ah-1,51/9), geçik (Ah-2,53/13), deñişik (Dem,50/5) (<değ-iş-ik), elekden (Kel-1,107/26), açı9 (Kyer-1,124/1), deñişik (Ma-1,140/5), buçu9 (Mrk-3,28/4) (<ET bıç-uk “kesik, yarım”<bıç-mak) (MBTS), topra9 (Ah-1,51/12) (ET’den beri kullanılır, (<topra-

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009 s. 83

“kurumak” –k; topur “toprak”+ak) şeklinde yapıldığı da düşünülmektedir.) (MBTS), acı’lı (İpnr-1,87/11) (<acı-k+lı), toplanıgölmağından (Ma-2,142/10) (<top+la-n-ık), sayı’lar (Dem-2,83/9) (<say-ık+lar)

-Kan, -GAN: İşlek bir ektir. Tek heceli fiillere getirilmez. “Çok yapan, çok olan”ı ifade eder.¹

alış**Kanlı**k (İpnr-3,94/4), çalış**ğan** (Oğz-1,145/23), çalış**kan**dır. (Kel-2,115/22)

-In, -Un: İşleklığı pek geniş olmamakla beraber canlılığını korumaktadır. Metinlerimizdeki örnekleri şunlardır:

gel**in** (Mrk-1,3/11), düğ**ün**üň (Mrk-1,3/14), büt**ün** (Mrk-1,9/14)

-Iş, -Uş: Bütün fiillerin kök ve gövdelerine getirilebilen bir isim-fiil ekidir. Kalıcı isimler de yapar. Burada kalıcı isim örneklerini aldık.

alış veriş**ine** (Mrk-2,24/3), yañılıř (Mrk-4,31/6) (<yañıl-ış)

-m, -(I)m, -(U)m: İşlek bir ektir. Başlıca fonksiyonu fiille ilgili bir durum, iş ifade etmek olup, o işten doğan varlık, eşya, alet vb şeyleri de ifade edebilir.²

doğ**umlu** (Mrk-1,9/11), öl**ümler**e (Mrk-1,16/3), dur**uml**ā (Mrk-3,29/20), bak**ım**ı (Mrk-3,30/2), yatırı**m**ından (Mrk-4,32/10), oluş**um**undan (Ah-1,51/13), dağı**tım** (Ah-1,51/20), yaşa**m**da (Ah-1,51/20), dur**um** (Ah-1,52/4), öl**üm** (Ah-2,53/7), çalı**m** (Dem-1,71/13), eğit**im** (Kyer-1,124/8), gör**üm**cesi Mrk-5,39/4) (< ET kör-**üm**+çi<kör-“gör”-mek) (MBTS), oturu**m** (İpnr-5,104/13), duru**m**umuz (İpnr-4,96/18), bi bişir**im** (Mrk-6,47/12), veri**m** (Kyer-2,132/15) üre**tim**den (Kyer-2,132/15), duru**m**umuz (İpnr-4,96/18), duru**m**u (İpnr-3,95/7)

-mA: İşleklığı tam bir isim-fiil ekidir. Kalıcı isimler de yapar. Metinlerimizde kelimenin son hecesi olarak geldiğinde daralmaya ve komşu hecedeki ünlülerin etkisiyle yuvarlaklaşmaya uğrayabilir. Burada kalıcı isim örneklerini aldık.

bas**ma** (Mrk-1,17/13), dol**mu** (Ah-2,53/44) (<dol-ma), do9umacılı (Dem-

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul,1993, s. 180

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul,1993, s. 178

-mAç/-bAç/-bAş:

Dilimizde -mAç ekiyle yapılmış birkaç adla -mAç ve -bAç ekiyle yapılmış birkaç oyun adı vardır. Sözcelişi “yanılmaç” yanılma yoluyla oynanan oyun” demektir. Bu nedenle ekin -mAcA>-mAç kısaltmasıyla ortaya çıktığı bellidir: yırtmaç, saymaç, yanılmaç vb.

Bunun yanında dönüşlü fiillerden kurulmuş -bAç’lı örnekler de vardır. dolanbaç>dolambaç, saklanbaç>saklambaç gibi. Bu adlardaki ekin işlevi de aynıdır.

Bunun yanında “-mAç<-mA aş” eki genellikle yiyecek ve yemek adları türetmiştir. Bu eki almış yiyecek adlarının nasıl yapıldıkları incelendiğinde fiilden isim yapan “-mA” ekinin “aş” adıyla oluşturduğu sıfat tamlamasına dayandığı anlaşılmaktadır.¹

Muharrem Ergin de, -bAç ekini -mAç ekinden farklı bir ek olarak değerlendirir.²

Tahsin Banguoğlu’nun bu ekle ilgili fikirleri üç yöndedir:

1. Bu ek, -mA sıfatlarının -Aç küçültme ekiyle uzatılmasından doğmuş bir birleşik olsa gerektir. Farklı olarak bu daha eski görünür. (ET kıymaç)

2. -mAc ekinin yine çeşitli anlamlarda dönüşlü tabanlardan yaptığı birkaç kelime vardır ki, dilimizde ses değişmelerine uğramıştır. (dolanmaç>dolanbaç>dolambaç, saklambaç vb)

3. ET’den beri bu -mAç eki, yahut bir addaşı da yemek adları yapmakla tanınmıştır. Burada bu ekin bir -mA sıfat üzerine aş kelimesinin gelmesinden doğduğu farz edilir. sütlü aş>sütlaç gibi.³

Örneklerdeki n ve m sesi önce ünsüz benzeşmesine (asimilasyona) sonra benzeşmezliğe (disimilasyona) uğradığı da düşünülebilir. Metinlerimizde son ses ünsüzü sızıcılaşmış olarak da görülür.

bulumbaÇ (Mrk-1,17/10), sallambaş (Mrk-1,19/24) (<sallammaç <salla-n-maç), dürümbeci (Yköy-1,160/21) (<dürümmeç<dür-ün-meç)

-mAk: Bütün fiillerin kök ve gövdelerine getirilebilen bir isim-fiil ekidir. Kalıcı isimler de yapar. Burada metinlerimizdeki kalıcı isim yapılmış örneklerini aldık:

yeme’lê (Mrk-1,20/10) (<yemekler), ekmek (Mrk-5,44/12)

¹ Zeynep Korkmaz, , Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.94

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 187

³ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 268

-mAn: İşlek olmayan bir ektir. Türkçeleştirme çalışmalarında bu ekten “bir işi yapan kimse” anlamında adlar türetilmiştir.¹

Ancak, “şiş-man”, “göç-men” örneklerinde bu ekin isimden isim yapma eki olarak da, fiilden isim yapma eki olarak da kabul edilebilir². Bu yüzden bu eke hem isimden isim yapım ekleri, hem de fiilden isim yapım ekleri başlığı altında yer verdik. (Bkz. s.251)

ure'men (Mrk-4,34/7) (<öğret-men): Türkçede işlek bir “-men” fiilden isim yapma eki bulunmadığından, kelimenin yanlış türetildiği düşünülmektedir. (MBTS)
deyman (Mrk-6,47/11), deymanıñ (Kel-2,113/12) (<değirmen<değir-men)³

-mur: Dilimizde sadece “yağmur” ve “kömür” kelimelerinde yaşayan ölü bir ektir.⁴ Metinlerimizde bir örneğine rastladık.

yām^umur (Bkrl-2,58/19) (<yağ-mur)

-tI, -tU (~-(I)ntI, -(U)ntU): Türkçede eskiden beri kullanılan fiilden isim yapma eklerinden biridir. Esas itibariyle “-n-”li fiil gövdelerine getirilir.⁵

toplantısına (Kel-1,107/18), sı9ıntısından (Mrk-1,10/19), a9ıntı (Kyer-1,121/12), yaşantımız (Mrk-6,47/14), yaşantınıñ (Dem-2,78/25)

2.1.1.3.İsimden fiil yapım ekleri

İsim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Sayıca diğer yapım eklerinden daha azdır. Metinlerimizde örneklerine rastladığımız isimden fiil yapma ekleri şunlardır:

+A-: Fazla işlek değildir.

yanaşdı9 (Mrk-1,12/8) +aş- (<yan +a-ş-ır-dı-k), oynamış (Mrk-2,26/17) (<oyun+a-), yaşamda (Ah-1,51/20) (<yaş+a-m+da), 9apadalı (Kyer-1,124/3) (<kap+a-t-alı), harcammışlā (Mrk-1, 22/1) (<harç+a-n-mış-lar)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.98

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul,1993, s. 172

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.97

⁴ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.101

⁵ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul,1993, s. 183

+Al-: Pek işlek değildir. Genellikle sıfatlara gelir.

körel-di (Mrk-1,11/3), dikeldiğ-iñ (Mrk-1,11/25), boşaldıvē (Mrk-1,23/5), düzeliyoru (Mrk-2,26/22), zoraldı (Oğz-1,144/20) “zorlaştı”, düzel’ mē (Dem-2,76/10) (<düz+el-t-me+y+e)

+r <+Ar-: Türkçede eskiden beri görülen bu ek, işleklik sahası hudutlu bir ektir.¹ “Olma” bildiren fiiller kuran +Ar- eki, Eski Türkçedeki “er-“ fiilinin bir süre sonra birleştiği sözlerle kaynaşarak ekleşmesinden oluşmuştur.²

ğararır (Mrk-1,1/6) (<kara+ar-ır>kara+Ør-ır), evēdik bā9ādı9 (Kyer-1,124/2) (<ev+er-di-k bark+ar-dı-k), everdik (Bkrl-4,62/4), evevdim (Bkrl-5,70/5),

+dA: Dilimizde genellikle yansıma kelimelerden fiil türeten bu ek, metinlerimizde sadece iki örnekte “-k” ekiyle kalıplaşmış şekilde gelmiştir.

paffıdak (Mrk-2,26/19), kütdek (Mrk-1,20/24)

+ğür-< +Kİr-, +KUr-: Ses yansımali köklerden geçişli ve geçişsiz fiiller türeten bir ektir.³

öğürdüne (Mrk-3,29/14) (<ö+ğür-dük+ü+n+e (<u(ses taklidi)+kir-mek>öğir>öğür-) (MBTS)

+İK-, +UK-: Eski Türkçeden uzanagelen ve “oluş” bildirme özelliği ile geçişsiz fiiller türeten bir ektir. İşlek değildir.⁴

birikdiril (Mrk-1,18/23), gözüküyödu (Kel-2,113/3), acıktığı (Yköy-1,160/1)

+IA, +nA: İsimden fiil yapım eklerinin en işlek olanıdır. Çok yönlü türetmeler yapar. Yöremizin ağız özelliklerine paralel olarak ünsüz benzeşmesine, ünlü uyumuna, ünlü daralamasına vb. uğramıştır.

işlenl (Mrk-1,4/12), sırlamışlā (Mrk-1,5/21) (<sıra+la-mış-lar), başladı (Mrk-1,5/21), elle’meyō, (Mrk-1,10/26) (<el+le-t-me-yor), yollu (Mrk-1,11/4) (<yol+la), bālammā (Mrk-1,12/15) (<bağ+la-n-ma+y+ı), sulemiş (Mrk-1,13/6) (<söylemiş

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.101

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.113

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.115

⁴ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.115

<söz+le-miş), bālammış (Mrk-1,16/12) (<bağlanmış<bağ+la-n-miş), başlā (Mrk-1,18/21) (<başlar<baş+la-r), toplammadı (Mrk-1,20/21) (<toplanmadı<top+la-n-ma-dı), diñlêmedi (Mrk-1,21/11), ya9âlamışlā (Mrk-1,22/15), ünnemiş (Mrk-1,23/5) (<ün+le-miş), demledim (Mrk-3,28/9), közlemiş (Mrk-5,41/15), ğona'lamışlar (Ah-1,51/2) (<konaklamışlar<ko-n-ak+la-mış-lar), başlañgıcı (Ah-1,51/21) (<baş+la-n-giç+ı), uğurlumā (Dem-1,71/15) (<uğur+la-ma+y+a), pisledi (Dem-1,73/1), beklediriz (Kel-1,107/25) (<bek+le-t-ir-iz < OT bekle- bek<berk “muhkem, sağlam”), añladır (Kyer,61/1) (<an+la-t-ır<ET angla-<ang “anlayış, idrak”+la-), öñlümeK (Kyer-1,123/10) (<önlemek), soğu'latTım (Kyer-2,127/13), temizleme (İpnr-1,87/10), yollırcam (İpnr-5,101/13), sözlediydik (Bkr1-5,70/10), aşıladıvêdim (Dem-2,79/25), yollamış (Dem-2,82/14), ellediñ (Kyer-2,135/8), sayı'lar (Dem-2,83/9) (<say-ık+la-r), ellediñ (Kel-2,119/9)

+IA-n-< (+IA-n-): -IA-ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazıları -n-dönüşlülük ekiyle genişletilerek -IA-n- biçiminde kaynaşmış ve bir birleşik ek oluşturmuştur.

güneşlen1di (Ah-1,52/4), ğullanıldı (Ah,46/26) (<kul+la-n-ıl-dı), sebeplensiñ (Yköy-1,158/12), evlendirelim (İpnr-2,92/6), ğanlanıyō (İpnr-4,97/1), ilgilenirin (Mrk-1,5/17)

+IAş < (IA-ş-): -IA ekiyle türetilen fiillerin bir kısmında -IA eki kökten ayrılarak -ş dönüşlülük veya işteşlik ekiyle kaynaşıp addan fiil türeten bir +IAş- eki oluşturmuştur.

yatğınlaşdı (Mrk-1,16/24), birleşmiş (Ah-1,51/16), ölgünleşmesi (Ah-1,52/4), yerleşiyōlā (Kyer-1,122/21), vandımanlaşca9 (Kyer-1,123/13), hastâlaşıP (Kel-2,120/3)

2.1.1.4.Fiilden fiil yapım ekleri

Fiil kök ve gövdelerinden fiil türeten eklerdir. Metinlerimizde örneklerine rastladığımız fiilden fiil yapma ekleri şunlardır:

-I-, -II-, -UI-

Fiillerden dönüşlülük, edilgenlik ifade eden fiiller yapar. Babadağ ağzına ait metinlerimizde rastladığımız örnekleri şöyledir:

dağıldı (Mrk-1,7/8) (Kökü net değildir, ET’de tağıl~tığıl-), dutuldu (Mrk-3,29/6), asılı (Mrk-1,2/16), çıkarılı (Mrk-1,2/7), gidil (Mrk-1,2/19), gurulü (Mrk-1,2/23), öpülü (Mrk-1,3/14), gurulüdu (Mrk-1,4/5), gidilir (Mrk-1,3/7), çekil (Mrk-1,4/15), göçülü (Mrk-1,6/11), oturulü (Mrk-1,4/13), çaqlı (Mrk-1,6/13), bükülü (Mrk-1,8/13), gullanıldı (Ah-1,51/20), veriliyö (Kel-1,109/18), sürülü (Kel-1,110/24), sereydi (Ah-2,54/3) (<seyreidi < ET. sedre-, MBTS), gınıldı (Kyer-2,135/12), vurulmadım (Kyer-2,126/10), kesil (Mrk-1,12/17)

-n-, -(I)n-, -(U)n-: Fiillerden dönüşlülük ve edilgenlik ifade eden fiiller yapar:

ya9ınırız (Mrk-1,1/1), ya9ınılā (Mrk-1,3/4), sevinildim (Mrk-1,11/22), geçiniliyö (Ah-1,52/1) (<geç-in-il-iyor), yinl (Mrk-1,2/17) yinl (Mrk-1,3/13), yinl (Mrk-1,3/18), yinl (Mrk-1,3/5), yinl (Mrk-1,3/21), yinl (Mrk-1,12/17), işlenl (Mrk-1,4/12), işlenl (Mrk-1,11/25), o9unü (Mrk-1,3/6) o9unü (Mrk-1,3/13), o9unü (Mrk-1,12/17), döşenir (Mrk-1,3/6), daşınl (Mrk-1,6/14), bulunü (Mrk-1,8/4), aranl (Mrk-1,8/5), oynanır (Mrk-1,8/10), urencek (Yköy-1,161/6) (öğrenecek <ET örgen- *ög+re-n-mek) (MBTS), gaşınıyö (İpnr-4,97/2), 9ına ya9ınan (Ma-2,141/12), da9ınır (Ma-2,143/18)

Metinlerimizdeki bazı örneklerde ünsüz benzeşmesine uğrayarak “-m”ye dönüşmüştür.

harcammışlā (Mrk, 22/1) (harç+a-n-mış-lar), bürümmüş (Mrk-1,16/12) (<bürü-n-müş), çiğnemmiş (Mrk-1,10/10) (<çiğne-n-miş), toplammadı (Mrk-1,20/21) (<top+lan-ma-dı)

-r-, -(I)r-, -(U)r-: -r- eki, Türkçede eskiden beri görülen ve işlek olarak kullanılan bir fiilden fiil yapma ekidir. bu ek, fonksiyonları tamamen aynı olan ve bu yüzden aynı isim altında toplanan birkaç ekten biridir. Faktitif ekleri de denen bu ekler “oldurma, yaptırma” ifade ederler.

Faktitif ekleri, geçişli geçişsiz bütün fiillere getirilir ve yaptığı bütün fiiller geçişlidir. böyle fiiller hiçbir oluş ve pasiflik ifade etmezler.¹

bişirllē (Mrk-1,2/9), (Mrk-1,17/11), yatırımından (Mrk-4,32/10), arturdım (Mrk-5,41/2), yetiriyoruz (İpnr-6,104/18), geçirdik (Kel-2,114/9), kaçırılā (Ma-2,143/20) (<kaçırırlar), bi bişirim (Mrk-6,47/12) (<bir pişirim), atırdığıñ (Dem-2,81/19) (<artırdığıñ), bitirdim (İpnr-1,85/1), bitirmedi (İpnr-4,98/9), yatırdı (Bkrl-5,69/15)

“-Ir” eki, metinlerimizde rastladığımız bir örnekte, edebi dilde “-dIr” ekini alan bir fiile getirilmiş:

dadırıyō “tattırıyor” (Mrk-7,50/20)

-Dİr-, -DUR-: Bu ek de faktitif eklerinden biridir. Yani bu da -r- eki gibi bir faktitif ekidir. Oldurma ve yaptırma ifade eder. Metinlerimizdeki örnekleri şunlardır:

barıŧTırımıŧlā (Mrk-1,6/6), öldürdü (Mrk-1,5/22), doldurmuşlā (Mrk-1,9/20), doldurmuşlā (Mrk-1,9/21), indirdim (Mrk-1,11/21), gezdİrllē (Mrk-1,16/8), geydİrllē (Mrk-1,16/8) (<giydirirler), yidİriyōlā (Mrk-1,22/17), ğonuŧTurca9 (Mrk-4,31/1), araŧTıriyōlā (Ah-1,51/12), evlendirelim (İpnr-2,92/6), endİrmmiŧ (İpnr-5,101/21) (<indir-ir-miŧ), emiŧTİrım (Kyer-2,129/3) “emzirir”, evlendirdilē (İpnr-5,100/19) durduruyō (Dem-2,81/6), getittİrir (İpnr-1,87/12) (<getir-t-tir-ir), ettİrirmiŧ (İpnr-1,87/13)

Metinlerimizdeki bazı örneklerde bu ek tonsuz ünsüzden sonra gelmesine rağmen tonlu ünsüzle başlamıştır:

birikdİr1 (Mrk-1,18/23), baĸdİrdiĸ (İpnr-4,97/1), basdİrdı (Kel-1,110/2), ĸalıŧdİriyōm (İpnr-6,104/22)

-(İ)t-, -(U)t-, ’: Bu ek de faktitif eklerinden biridir. Oldurma ve yaptırma ifade eder. Özellikle hece sonuna geldiğinde tonsuz gırtlak ünsüzüne (’) dönüŧtüĸünü görüyoruz. Metinlerimizdeki örnekleri şunlardır:

uyu’muŧ (Mrk-1,6/6) (<uyu-t-muŧ), sule’meli (Mrk-1,8/18) (<söyle-t-meli), uzatmıyalım (Dem-1,73/4) (<uza-t-ma-y-alım), eĸitim (Kyer-1,124/8) (<eĸ-it-im), urediverenden (Mrk-4,33/21) (<öĸre-t-i ver-en+den<ET öĸren-mek <*öĸ+re-t-mek)

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 199

(MBTS) , soğu'latTım (Kyer-2,127/13) (<soğuklattım), oğutmayōlā (İpnr-4,96/20), getittirir (İpnr-1,87/12) (<getir-t-tir-ir)

Babadağ ağzında, “-t-” ekinin, edebî dilden farklı olarak tonlulaşmaya uğradığı da görülür.

oğuduyon (İpnr-4,96/17), boşaldıvē (Mrk-1,23/5) (<boş+al-t-ı ver), beklediriz (Kel-1,107/25) (<bek-le-t-ir-iz), 9uruduruz (Kel-1,107/25) (<kuru-t-ur-uz), ğaynadırız (Kel-1,110/13) (<kayna-t-ır-ız), añladır (Kyer,61/1) (añ+la-t-ır-ız), 9apadalı (Kyer-1,124/3) (<kap+a-talı), bayıldııyō (Ma-2,141/10), getirdiriz (Dem-2,82/15), oynadıvlā (Ma-2,143/20)

-(I)ş-, -(U)ş-: Bu ek, işteşlik ifade eden fiiller yapar. Yani, birlikte veya karşılıklı yapılan işleri ifade eder.

ğapışılā (Mrk-1,3/24), ğuruşmuş (Ah-1,51/16) (<kur-uş-muş), toplaşTı9 (Dem-1,74/19) (<top+la-ş-tı-k), hāqqaşTik (Dem-1,74/21) (<helâl+le-ş-tik), değışik (Ma-1,140/5) (ET teğış-mek <teg-mek) (MBTS),

Bu ekin oluş bildirdiği de görülür:

burşu9 (Mrk-5,42/17) (<bur-uş-uk),

-(I)ş-, -(U)ş- işteşlik çatısından sonra -Dır-, -Dur- ettirgenlik ekleri gelebilmektedir:

araşTıryōlā (Ah-1,51/12), emişTirm (Kyer-2,129/3) “emzirir”

-mA: Bu ek Türkçede eskiden beri kullanılan ve işleklilik derecesi en geniş olan fiilden fiil yapma ekidir. “-i-” fiili hariç bütün fiil kök ve gövdelerini işleklilik sahası içine alır.¹ Görevi, fiilleri olumsuz yapmaktır.

ğumemişdir (Mrk-1,1/13) (<gör-me-miş-tir), sevmezlē (Mrk-1,12/15), görümmeyyo (Mrk-1,8/9) (<görünmüyor), gelmemişdir (Mrk-1,9/11), yammadı (Mrk-1,10/9) (<yan-ma-dı), ya9ma (Mrk-1,21/18), gelmedi (Mrk-2,26/11), uyammadı (Mrk-2,27/8) (<uyan-ma-dı), basdırmadık (Kel-1,110/2)

-mA- ekinin metinlerimizdeki örneklerinde, -mA ekinden sonra “-yor” eki geldiğinde, edebî dildekinin aksine, ekin ünlüsünde daralma görülmeyebilir:

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 190

elle'meyō (Mrk-1,10/26) (<el+le-t-mi-yor), yimeyyoz (Mrk-4,32/13), sormayō (Kel-1,109/6)

Bunun yanında ekin ünlüsünün orta hece vurgusunun düşüklüğü sebebiyle daraldığı da görülür:

uyammısá (Mrk-3,29/21) (<uyan-ma-sa)

2.1.2. Çekim (işletme) ekleri

Kelime kök veya gövdelerine işleklik veren eklerdir.

Çekim ekleri, birleştiği kök veya gövdenin mânâsında bir değişiklik yapmaz. Kelimeler müstakil olarak tek tek kullanılmazlar. İşte dil örgüsünün bağlayıcı unsurları çekim ekleridir. Çekim ekleri ikiye ayrılır:

2.1.2.1. İsim çekim ekleri

2.1.2.1.1. Çokluk eki

Yazı dilinden farksız olarak Babadağ ağzında da çokluk eki “-lAr”dir.

düğünlerimiz (Mrk-1,3/22), 9ınálarımız (Mrk-1,3/22), 9ızlarıñ (Mrk-1,3/2), elleri (Mrk-1,3/14), üstlerine (Mrk-1,20/5), nezahatlā (Mrk-4,31/18), dünyālā (Mrk-4,33/22), āşamları (Mrk-5,40/24), a9rabālarımıza (Kel-1,109/21), 9ızlarımıñ (İpnr-5,100/4), elbiselerini (İpnr-5,101/23)

Ancak çokluk ekinden sonra bir ek gelmiyorsa “r düşmesinin” etkisiyle ek büyük oranda “-lĀ” şekline dönüşür.

ellē (Mrk-1,1/6), ēke'lē (Mrk-1,1/9) (<erkekler), bunlā (Mrk-1,2/18), ciñgenlē (Mrk-1,2/20), sofrālā (Mrk-1,2/23), işkilē (Mrk-1,2/23), yeme'lē (Mrk-1,3/13) (<yemekler), 9adınlā (Mrk-1,3/17), 9uşlā (Mrk-1,11/6), masallā (Mrk-1,15/8), nēlēde (Mrk-1,16/14) (<nerelerde), 9adınlā (Kel-1,111/1), bunlā (Kyer-1,122/3), tezgahlā (Kyer-1,124/3), olanlā (Kyer-1,124/4),

“-lAr” çokluk ekinin özellikle zamirlerden sonra zamir n'siyle ünsüz bezeşmesine uğraması sonucunda “-nAr”, “-nĀ” şekline dönüştüğü de görülür.

onnaı (Kyer-2,132/16), bunnā (Kyer-2,135/1), bunnā (Kyer-2,136/1)

Metinlerimizde rastladığımız bazı örneklerde başına belirsizlik sıfatı alan ismin çokluk eki aldığı görülür:

birkaç hastalı'lā (Mrk-6,47/6), bi sūr teqāşlā (Mrk-2,25/23), ço9 paralā (Dem-1,74/13)

2.1.2.1.2. İyelik ekleri

Varlıkların kime veya neye ait olduğunu gösteren eklere iyelik (sahiplik) eki denir.

Babadağ ağzında iyelik ekleri yazı diliyle hemen hemen aynıdır:

Teklik 1. şahıs	-m, -(I)m, -(U)m
Teklik 2. şahıs	-ñ, -(I)ñ, -(U)ñ
Teklik 3. şahıs	-I, -U; -sI, -sU
Çokluk 1.şahıs	-mİz, -mUz, -(I)mİz, -(U)mUz
Çokluk 2.şahıs	-ñİz, -ñUz, -(I)ñİz, -(U)ñUz
Çokluk 3.şahıs	-lArI

Teklik 1. şahıs: -m, -(I)m, -(U)m: Bu ekin yazı dilinden bir farklılığı yoktur. Metinlerimizde görülen örnekleri şunlardır:

babamñ (Mrk-3,30/5), anamñ (Mrk-1,12/10), ākamdan (Mrk-1,21/7) (<arka+m+dan), üsTümden (Mrk-1,22/8), dayım (Mrk-1,23/2), dilim (Mrk-3,29/6), belimden (Mrk-4,33/19), a'lıma (Mrk-5,39/4) (<aklıma), gādaşlarım (Ah-2,53/1) (<kardeşlerim), torunum (Ah-2,53/2), yaşım (Ah-2,53/12), kövlüm (Dem-1,74/16), (<köylüm) qafamdan (İpnr-5,100/2), gızlarımñ (İpnr-5,100/4), işimi (İpnr-6,104/6), bakkallım (Kel-2,112/14) (bakkal+lık+ım), nenem (İpnr-5,99/11)

Teklik 2. şahıs: -ñ, -(I)ñ, -(U)ñ: Yazı dilinden fazla bir farklılık göstermez. Ancak Eski Türkçeden beri var olan damaksıllığı korumuştur.

halaññ (Mrk-1,2/7), bişeyiñ (Mrk-5,36/4), yanıñda (Mrk-1,1/5), dēdiñ (Mrk-1,5/4) (<derd+in), habarıñ (Mrk-1,23/12) (<haber+in), dedeñ (Mrk-2,24/3), ābeñlen (Mrk-4,32/9) (<ağabey+in+le+n), kirācıñ (Mrk-4,33/12), elbiseleriñi (İpnr-5,101/23), deyzeñ (Dem-2,81/23)

Teklik 3. şahıs: -I, -U; -sI, -sU:

Yazı dilinden bir farkı yoktur.

cevizinlen (Mrk-1,2/13), şeysinlen (Mrk-1,2/13), şekerinlen (Mrk-1,2/13), nāmı (Mrk-1,1/19), ā9asından (Mrk-1,3/19), evindē (Mrk-1,3/12), gecesinde (Mrk-1,4/2), aslı (Mrk-1,6/3), eveli (Mrk-1,6/15), yatāndan (Mrk-1,7/9) (<yatağından), 909usundan (Mrk-1,24), çevresinden (Mrk-1,11/5), cizgisi (Mrk-1,16/23), elbisesi (Mrk-1,17/13), hastalığı (Mrk-1,18/21), elindeki (Mrk-1,23/2), yāsı (Mrk-1,23/10) (<yarısı), āzını (Mrk-3,29/12) (<ağzını), dēzesinē (Mrk-5,39/9) (<teyzesine), 9ınasına (Kel-1,109/17), dāveti (Kel-1,109/18), şişesinē (Kel-1,110/7), atmış ihtiqāqi (Kyer-1,124/11), ötesi seneki (Kyer-1,122/6), dağılmā emri (Kel-2,113/4), sāyesinde (Kyer-2,133/21), asker ēlencesi (Ma-2,141/6) (<eğlencesi), boğazından (Dem-2,81/24), gızını (Dem-2,82/3) (<kızını), ābeysinlen (İpnr-2,92/20)

Ancak, teklik 3. şahıs iyelik eki alan “akşam”, “şey”, “ağabey” ve “güvey” kelimeleri ünlüyle bitmemesine rağmen “-sI, -sU” eki aldığı görülmektedir. Bu durumu şöyle açıklamak mümkündür:

ET küd-egi+si > güveysi

güveysiydi (Mrk-5,39/6), güveysi (Yköy-1,163/25), güveysi (Yköy-1,163/24), güveysiydi (Mrk-5,39/6),

şey+i+si (Ek yığılması) > şeysi

şeysi (Mrk-5,39/3), şeysinlen (Mrk-1,2/13), şeysi (Mrk-1,8/16),

ağa bey+i+si (Ek yığılması) > ağabeysi

ābeysinlen (İpnr-2,92/20), ābeysi (Mrk-1,22/13)

akşam+i+si (Ek yığılması) > āşamsı

āşamsı (Mrk-1,20/21)

Bazı örneklerde de teklik 3. şahıs iyelik ekinin -DIK, -DUK sıfat-fiil ekinden sonra düştüğüne rastladık:

oldu9 gadarımlan (Kyer-1,123/6), kim;diğne (Mrk-1,5/9) (<kim idiğine<kim i-dik-i-n-i)

Zaman zaman teklik 3. şahıs iyelik ekinin, isim tamlamalarının tamlananında düştüğü de gözlenir:

babıdā yanda (Bkrl-4,65/5) , dedēleriniñ yanna (İpnr-5,100/16), babıdā yanda (Bkrl-4,65/5), deñizli yanda (İpnr-4,96/5)

Bazı örneklerde ise isim tamlamasının tamlananında günümüzde artık kullanılmadığı halde iyelik ekinin varlığını sürdürdüğünü görüyoruz. Bu durum, metinlerimizde rastladığımız örneklerde, isim tamlaması şeklindeki birleşik yer isimlerinde gözlenmektedir.

babıdağınıñ (Dem-2,81/2),bubudağınıñ (Bkrl-5,67/21), ğadıköyünden (İpnr-5,101/14)

Bir örnekte ise “Yeniköy” birleşik ismi sıfat tamlaması yapısında olduğu halde tamlananın iyelik eki aldığı görülmektedir:

yeñiköyünden geldi (Bkrl-4,64/3)

Çokluk 1.şahıs: -mIz, -mUz, -(I)mIz, -(U)mUz: Yazı dilinden bir farklılık gözlenmez.

düğünlerimiz (Mrk-1,3/22), 9ınalarımız (Mrk-1,3/22), tezgahlarımız (Mrk-1,6/11), düzenimizi (Mrk-1,6/14), göndēmemize (Mrk-1,21/15) (<göndermemize), amcamız (Mrk-2,24/5), ēmiz (Mrk-4,31/19) (<evimiz), ölçēmizi (Mrk-5,41/5) (<öleceğimizi), köyümüz (Ah-2,54/17), a9rabālarımız (Kel-1,109/21), şeyimiz (Kel-1,110/12), ğarşımızda (İpnr-5,100/14), durumumuz (İpnr-4,96/18)

Çokluk 2.şahıs:-ñIz, -ñUz, -(I)ñIz, -(U)ñUz

eviñiziñ (Mrk-3,29/5)

Çokluk 3.şahıs: -IArI

elleri (Mrk-1,3/14), cezvēleriniñ (Mrk-1,7/10), filcanlarınıñ (Mrk-1,7/10) (<fincanlarının), duvā diplerinden (Mrk-1,10/10), çiçe'leri (Mrk-1,10/15), kiremi'leri (Mrk-1,10/15), başlarında (Mrk-1,10/15), bildikleri (Mrk-1,23/10), bulaşı'ları (Mrk-4,33/15), topra'larına (Kyer-1,122/2), gezdiklerinden (İpnr-4,98/17)

2.1.2.1.3. Hâl (durum) ekleri:

Cümlede isimlerin sonuna gelerek onları yükleme veya edata bağlayan eklere “hâl (durum) eki denir.

Adlar cümle içinde bağımsız değildirler. Cümlenin ad, edat, fiil gibi öteki öğeleri ile sürekli bir bağlantı içindedirler. Adlar, cümlenin örgüsünü oluşturan bu bağlantıyı kurabilmek için, ilişkinin türüne göre çeşitli durumlara girerler. Adların girdikleri bu hâllere ad durumları (ismin hâlleri) denir.¹

2.1.2.1.3.1. Yalın Hâl

Adın cümlede anlam ilişkisi yönünden başka bir kelimeye bağlı olmayan durumudur.

9ına (Mrk-1,1/1), sabah (Mrk-1,1/6), yemek (Mrk-1,2/17), sofrâlâ (Mrk-1,2/23), ev (Mrk-1,3/6), gâveci (Mrk-1,5/6), yaşlılâ (Mrk-1,7/8), elekTirik (Mrk-1,14/12), âdet (Mrk-1,17/20), kitap (Mrk-1,18/5), gardiyan (Mrk-1,18/23), muhtarlı9 (Kel-1,106/12), orman (Kyer-1,121/17)

2.1.2.1.3.2. İlgi Hâli Eki: -İñ, -Uñ, -nİñ, -nUñ

İlgi hâli, eklendiği ad ile başka bir ad arasında sahiplik, ilgi kurma durumudur. Diğer hâl eklerinden farklı olarak, adı fiile bağlamaz. Sonuna geldiği ismi isme veya edata bağlar.

İlgi hâli eki, yöremiz ağızında hâlen damaksıllığını korumaktadır.

İki isim arasındaki ilgi bağı ilgi hâli eki olmadan da kurulabilir. Buna göre, tamlama hâli, biri ekli, biri eksiz olmak üzere iki türlü tamlama kurar:

2.1.2.1.3.2.1.Eksiz İlgi Hâli:

tahıl darısı (Mrk-1,2/7), gız;anası (Mrk-1,3/11), keten havlası (Mrk-1,4/15) (<keten helvası), ekiz gāsı (Mrk-1,15/9) (<ekiz karısı), gız evindè (Mrk-1,3/13), atmış ihtiqāqi (Kyer-1,124/11), **bölük kumandanınıñ** şësiydim(Kel-2,113,19)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 266

2.1.2.1.3.2.2.Ekli İlgi Hâli:

ğızıñ duāsı (Mrk-1,3/6), cemaqıñ ğāsı (Mrk-1,12/24), dışınıñ ārsı (Mrk-1,18/4) (<dışının ağrsı), halañıñ añlatTıđı (Mrk-1,2/7), nāzilliniñ fıqan köyü (Mrk-1,5/7), yālêleriñ (Mrk-1,6/15), aleviñ üstünden (Mrk-1,11/3), anamıñ tezġā (Mrk-1,12/10), yo9arıġıyıñıñ ōlanları (Mrk-1,23/16), siziñ dükkeniñ ġāşısında (Mrk-3,29/1), hükümetiñ habarı (Kyer-1,122/5), onlarıñ nāmı (Mrk-1,1/19), hasıvıñ altını (Bkrl-4,63/15), ġızınıñ birisi (İpnr-5,100/5), ānıñ ġızını (Dem-2,82/3) (<aġanın kızını), bölük kumandanınıñ şesiydin(Kel-2,113,19), babıdaġınıñ neresi (Dem-2,81/2), geliniñ,ellerine (Mrk-1,3/4), aliniñ hi9āyesine (Mrk-1,5/1), seniñ bi dēdiñ (Mrk-1,5/4), seniñ hanımı (Mrk-1,5/9), pēdeniñ ā9asında (Mrk-1,5/19), yālêleriñ zevki (Mrk-1,6/15), filcanlarıñıñ içine (Mrk-1,7/10), adamıñ yüzüne (Mrk-1,8/15), tasildarlarıñ sırasında (Mrk-1,10/1)bunlarıñ evleri (Mrk-1,9/25)

İlgi hâli ekinin ismi aitlik ekine bağladığı da görölür:

ġocamıñki (İpnr-5,99/6)

Edebî dilde teklik ve çokluk 1. şahıs “ben” ve “biz” zamiriyle hâl eki ve “-ki” aitlik eki arasında “-im” şekline dönüşen ilgi hâli ekinin Babadaġ aġzında bazen aslını koruduğunu görüyoruz:

beniñkiñiñ (Dem-1,72/19), beniñki (Ma-2,142/4), beniñkilē (Bkrl-5,70/4)

Az sayıdaki örnekte ilgi hâli ekinde ünsüzün düştüġü görölmüştür:

biziki (Bkrl-5,68/25), biziki (İpnr-4, 97/21)

2.1.2.1.3.3.Yükleme (Belirtme) Hâli Eki: -(y)I, -(y)U

Geçişli fiil taşıyan bir cümlede fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durumdur. Bu durumdaki ad, yüklem bildirdiği ve adın yaptığı işten etkilendiği için cümlede nesne görevindedir.¹ Metinlerimizde gördüġümüz örneklerinden bazıları şunlardır:

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 277

üstünü (Mrk-1,2/13), onu (Mrk-1,3/20), dosTunu (Mrk-1,4/10), düğünü (Mrk-1,4/12), gelini alilā gidelē (Mrk-1,1/9), topra9ları satıyōlā (Kyer-1,122/3), oľuñuzu (Dem-2,79/3), elbiselerini (İpnr-5,101/23), işimi (İpnr-6,104/6), 9ızını (Dem-2,82/3) hanımı (İpnr-2,92/4), yata9ları savālādın (Bkr1-4,63/21)

Bazı örneklerde ekin hece kaynaşmasına uğradığı görülür:

üçetē (Mrk, 16/18) (üç eteği), bālammā (Mrk-1,12/15) (<bağlanmayı)

2.1.2.1.3.4.Yönelme Hâli Eki: - (y)A

Yönelme durumu, fiildeki hareketin yöneldiği adın içinde bulunduğu durumdur.

Metinlerimizdeki bazı örneklerinde ağız özelliklerinin paralelinde kelimenin son ünlüsü olarak yarı daralmaya uğramıştır.

ipliğē (Mrk-1,6/13), yāleyē (Mrk, 6/13), içinē (Mrk-1,7/10), sandığā (Mrk-1,19/14), haFTayā cumā (Mrk-4,32/25), deñizliyē (Mrk-5,44/24), ona (Mrk-1,2/12), 9ınasına (Kel-1,109/17), şişesinē (Kel-1,110/7), düyyāyā (İpnr-1,84/15) (<dünyaya)

Bazen de hece kaynaşmasına uğrayarak uzun ünlüde kendini göstermiştir.

tezgā (Mrk-1,12/6) (<tezgaha), yemē (Mrk-1,2/17) (<yemeğe)

2.1.2.1.3.5.Bulunma (Kalma) Hâli Eki: -DA

Fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren durumdur. Ancak buradaki yer kavramı yalnızca somut bir yer kavramı değildir. Bu durum, eklendiği ad ile fiil arasındaki bağlantı özelliği açısından bulunma ve yer gösterme kavramına koşut olarak zaman, iş, süreklilik içinde olma, tarz bildirme, karşılaştırma, gösterme, vasıta, amaç, sebep vb. ifadeleri de içine alır.¹

Metinlerimizdeki bazı örnekleri şunlardır:

-dA, -tA: asırdA (Ah-1,51/20), burdA (Ah-2,53/8), avusTuryudA (Ah-2,53/13), seKzendutde (Dem-1,72/22), 9arşımızda (İpnr-5,100/14),

Bazı örneklerinde, ünlüsü, kelimenin son ünlüsü olarak yarı daralmaya uğramıştır:

deñizlidē (Ah-2,53/13), evindē (Mrk-1,3/12), tezgahda (Mrk-1,4/11), nāzillidē (Mrk-1,5/2), İmsēdē (İpnr-5,100/6), qālelidē (Dem-2,79/12),

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 289

2.1.2.1.3.6.Ayrılma (Çıkma) Hâli Eki: -DAn

Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan ad durumudur. Bağlı bulunduğu fiilin taşıdığı anlam ayrılıklarına ve çıkma durumuna girmiş olan adın ilişki biçimlerine göre, ek, adı fiile, yer, zaman, hareket biçimi, sebep, ölçü, miktar, fiyat, bir bütünü veya bütünün parçasını gösterme gibi değişik birçok ilişkilerle bağlar¹

Metinlerimizdeki bazı örnekleri şunlardır:

alt**Tan** (Ah-1,52/4), üst**Ten** (Ah-1,52/4), mindē**den** (Mrk-1,6/13) (<minderden), iğnē**den** (Mrk-1,6/13), üst**ünden** (Mrk-1,11/3), 9āt**Tan** paralā (Mrk-1,19/12), **ondan** soñra (Mrk-1,19/15), evlendik**den** soñura (Mrk-1,20/17), āķam**dan** (Mrk-1,21/7), yabanlā**dan** (Ah-1,52/8), ıra**9dan** (Ah-2,53/8), bur**dan** (Dem-1,73/13), yatā**ndan** (Mrk-1,7/9) (<yatağından), bābam gūndem; beri (Kyer-1,123/24), yoqāğıy**dan** (Mrk-1,1/12) (<yukarı kıyidan), **ondan** (Mrk-1,1/8), ğıldıq**dan** (Mrk-1,1/9), ā9asınd**an** (Mrk-1,3/19), ādet**Tendir** (Mrk-1,3/19), yaprak**dan** (Kel-1,110/7), ķafam**dan** (İpnr-5,100/2), üs**Tünden** (Kyer-2,135/10)

Ayrılma hâlinin edebî dilde alışık olmadığımız kullanım şekilleri şunlar olarak gösterilebilir:

Edebi dilde isme eksiz bağlanan “hariç” edatı, bir örnekte isme ayrılma hâli ile bağlanmıştır:

zobā**dan** hāriç (Mrk-1,6/14)

ilk**den** “ilk olarak, başlangıçta” bulumassa (Mrk-1,8/4),

Bir örnekte ise ayrılma hâli eki, yükleme hâli ekinin yerine kullanılmış gibi görünür:

yirmid**en** geşgin (Dem-1,72/16)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 301

2.1.2.1.3.7. Vasıta Hâli eki: -(I)IA, -IA(n), -(I)IA(n), -(U)IA

Adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki oluş ve kılıfta “vasıta” olarak kullanıldığını veya “birliktelik” ifade ettiğini gösterme durumudur.¹ Metinlerimizdeki örneklerinden bazıları şunlardır:

marullâ (Kel-1,110/11), insanlarla (İpnr-1,90/6)

Edebî dilde “o” zamiri ile “-IA” vasıta hâli eki arasına giren ilgi hâli ekinin bazen düştüğünü görüyoruz:

onla (Yköy-1,158/21), onla (Mrk-2,24/3)

Metinlerimizdeki bazı örneklerde “ile” edatının ekleşmesiyle oluşan bu ekte zaman zaman “-I” ünlüsünün düşmediği görülür.

çalıştığıyla (Kel-1,107/10), hanımıyla (Kel-2,114/9), halkıyla beraber (Yköy-2,169/24)

ile edatının kısmen ekleşip ünlü uyumuna girmesi ile -IIA, ek yığılması sonucunda da -ılan/-ilen ve -lan/-len’e dönüşmüştür.²

mevlidlen (Mrk-1,3/12), anamlan (Mrk-1,12/11), gâşığlan (Mrk-3,29/13), arabaylan (Mrk-4,32/2), arabaylan (Mrk-5,45/10), kâdılan (Dem-1,73/7) (<kâğıtla), gençlerlen (Mrk-1,4/13), buğdaylan (Kel-1,110/18), cāvırlarlan (Kyer-1,122/2), görücü usülulan (Bkrl-4,63/7), atılan gelin getirdi (Mrk-6,48/2)), bizaflıslarlan (Kyer-2,134/8), vapırlan (Dem-2,79/14)

Babadağ ağzı metinlerimizde, “-IA(n)” hâli ekinden önce, teklik 3. şahıs ekinden sonra, edebî dilden farklı olarak zamir n’si türediği görülür:

sâde yağınla (Kel-1,108/13), şekerinlen (Kel-1,110/19), gavgasınlan (Kyer-1,122/2), hanımınlaflı (İpnr-2,91/13) şeysinlen (Mrk-1,2/13), âbeysinlen (İpnr-2,92/20), hanımınlaflı amcaylan (İpnr-2,91/13),

-nAn: l>n ünsüz değişmesi sonucunda bu ek ortaya çıkmıştır.

¹ Zeynep Korkmaz, , Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 317

² Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağzıları, TDK yayınları, Ankara, 1988, s. 84

parasınnan (Dem-1,72/22), el ğuvatınan sarayköy´ yol aşTık (Kel-2,115/8),

Bu ekten önce edebi dile muhâlif olarak ünsüz düşmesi veya tonlulaşma görülür. Buna sebep olarak ile edatının ekleşmemiş hâlindeki ilk ünlüsünü gösterebiliriz:

ğaşınan (Yköy-1,160/22) (<kaşık+ile), tüFeğnen geziyō (Ma-2,141/10) (<tüfek+ile geziyor)

-(I)n, -(U)n eki, bazı örneklerde şekil olarak göze çarpmakta ise de aslında artık canlı vasıta eki olma niteliğini kaybetmiş, bir zarf türetme eki durumuna gelmiştir.¹

ğışın (Mrk-1,7/6), yazın (Mrk-1,7/18), yayan (Oğz-1,152/7), yazın (Kel-1,110/12), 9ışın (Kel-1,110/8), ulen (Mrk-1,4/6) (<öğleyin), yazın (İpnr-6,104/22)

Edebi dilde kullanılmayan şu örnekler, dikkat çekicidir:

evellerin (Mrk-1,1/7), o'zmanların (Dem-1,72/6) (<o zamanların)

2.1.2.1.3.8.Yön Gösterme Hâli: -ArI, -rA

Fiilin kendi yönünde yapıldığını göstermek için isim yön gösterme hâline girer. Bu hâlin ekleri yön ekleridir. Yön ekleri sonradan çekim ekliğinden tamamen çıkmış ve sayılı kelimelerin bünyesinde tam bir yapım eki gibi klişeleşip kalmıştır. Bugün artık çoktan yapım eki durumuna girmiş bulunan bu yön ekleri, -rA ve -ArI olmak üzere iki çeşittir.²

yo9ā (Mrk-1,20/21) (<yukarı < ET yokaru<*yok “yokuş” + garu yön eki), yokaru>yokarı>yukarı (MBTS), yo9ā (Ma-1,140/2), yo9āda (Oğz-1,145/14), yo9arığıyaya (Mrk-1,22/12)yokālādan (Mrk-3,29/14) (<yukarılardan), dışāda (Mrk-2,27/3) içere (Mrk-1,5/12)

ā9amdan añara (Mrk-1,13/4) (<ET. añaru)

2.1.2.1.3.9. Eşitlik Hâli: -CA

Eşitlik durumu, eklendiği adla fiil arasında karşılaştırmaya dayanan, birbirinden farklı niteliklerde eşitlik ilkesi kurma durumudur. Bu durumun eki +Ca’dır. Ayrıca ad

¹ Tuncer Gülensoy, Kütahya ve Yöresi Ağızları, TDK yayınları, Ankara, 1988, s. 85

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, s. 229-230

çekimi olarak bazı işlevleri kullanılıştan düşmüş, kalıplaşma yoluyla yapım ekine dönüşme özelliği de kazanmıştır. (Bkz. s.247)

öylece yaşantının emniyetini bulmā çalışıyoz. (Dem-2,78/25), adam **yüzlerce** dışarıya, yahudi bunlar deye kırmay subay, beşinci kol deye beşinci kol deye kırmay subay çıkarmış (İpnr-187/22), **evelce** doğuma yoğdu (Kel-2,116/24), boylu **boyunca** (Mrk-3,28/6)

2.1.2.1.3.10.Hâl Eklerinin Birbirinin Yerine Kullanılması

Anadolu ağızlarında, en sık görülen hâl ekleri arasında yer değıştirme olayı, belirtme hâli ile yönelme hâli arasında olmaktadır. Bu olay, başta Güney-batı Anadolu ağızları olmak üzere, bütün Anadolu ağızlarında sıkça görülmektedir.

Zeynep Korkmaz bu özelliğı Güney-Batı Anadolu Ağızları'nda incelediğı gibi 1. Millî Türkoloji Kongresi'nde sunduğı "Batı Anadolu Ağızlarında Yazı Dilinden ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie bağlantısı" adlı bildirisinde de Türk Dili'nin tarihî seyri içerisinde mukayeseli olarak ele almıştır.

Ahmet Buran ise bu konudaki görüşlerini şöyle ifade eder:

Anadolu ağızlarının bütününde görülen dative'in accuzative yerine kullanılması hadisesinin temel sebebi bizce de Zeynep Korkmaz'ın belirttiğı gibi, fonetik ve morfolojiktir. Kökü ET'ye dayanır. Bu arada kısmen fiillerin rejimiyle alâkalı olanları da vardır. Hatta bazı fiillerin ismi her iki hâlde de kabul etmesi, bu karışıklığın diğeri bir sebebi olarak alınabilir. (beni çağır- = bana çağır-, seni beğen- = sana beğen- ... vb. (El./Keban/Baskil yöresi ağızları)¹

Babadağ ağızında, Ege ağızının genel karakteristik özelliğine uygun olarak hâl eklerini birbirinin yerine kullanmada pek çok örnek bulunmaktadır. Özellikle yükleme hâli eki ile yönelme hâli eki arasındaki karışıklık dikkat çekmeyecek gibi değildir. Bunların kullanımının açık bir şekilde anlaşılabilmesi için hâl eki alan ismi, anlamı tamamlayacak kısım ile birlikte verdik.

¹ Ahmet BURAN, Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri s. 124-125

2.1.2.1.3.10.1. Yükleme hâli yerine yönelme hâli ekinin kullanılması

bi āşam bāzı şeylerē sule'meli **hepsine** (Mrk-1,8/18), bizim **eşyālara**, amcamēliniñ **eşyasına** bütün ğircıdaşı¹ cāmisinē götürmüşlē (Mrk-1,9/19), **hi9āyesine** biliyō muñ (Mrk-1,12/23), bilmeyyon ne zıman **da9ıldığına** (Mrk-1,14/12), hiÇ ona sevmezdi (Mrk-1,15/10), götürdü **bize** (Mrk-1,20/10), gelin gezdirmē götürdüydü nineñ **bene** (Mrk-1,20/19), dā deminden andım **adıñıza** (Mrk-4,31/3), sen **ona** duymadıñ (Mrk-4,33/24), **cığaraya** bıra9 (Dem-1,72/2), **buna** yararız (Kel-1,107/23), tāyin ettilē **bize** (Kyer-1,124/13), dutTum **yola** (Yköy-1,160/13), unutTum kimdiğne (Mrk-1,5/9), **hollandaya** aldıķTa¶ sōra (İpnr-1,85/10), be'ledi **ona**. (İpnr-2,92/5), çağırmiş **sana** (İpnr-1,87/7), alıyom **haplara** (Bkrl-5,69/16)

Hanayına yapığodum

Kirecine saçığodum

Fistanına alığodum

Alırım düñür **ğızıña**

Hanayına yapamassıñ

Kirecine saçamassıñ (Mrk-1,15/22-27)

2.1.2.1.3.10.2. Yönelme hâli yerine yükleme hâli ekinin kullanılması

yanını gelmezlē (Mrk-1,3/2), gecē **yarısını** ğadā oturulā (Mrk-1,7/15), **ona** bek bilmeyyon (Mrk-1,8/16), birbiriniñ **üsTünü** girdilē göşdülē (Mrk-1,9/14), **isTambulu** göşTülēdi (Mrk-1,10/7), **üsTüsTü** göşdük (Mrk-1,10/8), bi **gücünü** giTTi, bi **gücünü** gitTi. (Mrk-1,10/11), tezgāhı girdim (Mrk-1,11/21), **istambulu** do9Tora gi'miş (Mrk-1,13/12), **9usuru** ba'mañ (Mrk-1,15/2), **çocuğu** bi hediye alıverl (Mrk-1,17/24), **omuzunu** asıverllē ona çocuğuñ. (Mrk-1,18/1), **9usuru** ba9ma (Mrk-4,35/4), **düğününü** gidēsiñ (Mrk-5,40/22), **tezgāhı** girēdim (Mrk-5,42/18), **yanını** ūrasıñ (Dem-1,74/4), **hoşumu** gidiyō (Kel-1,108/12), **işimizi** bakalım (Kyer-1,122/5), **okulu** gi'mē (Yköy-1,159/6), **göveşliği** vādı9 (Yköy-1,159/8), **başçavuşu** dedim (Kyer-

¹ Kircataşı

1,125/1), **ğabadayılığını**, **posunu** vuruldu⁹ (Yköy-1,163/17), **evi** girmē (Yköy-1,161/15), **düğünü** gidē (Mrk-1,4/12), **işimizi** bakalım (Kyer-1,122/5) **kelleciyi** gelin gitti (Bkrl-3,59/15) **ovtâoşulu** gitti (Bkrl-3,59/ 18), **allahı şükür** (Bkrl-4,61/17), **âzını** ba'mış (Dem-2,77/6) **köyü** gelmiş (Dem-2,77/6), **yerini** getirdim (Dem-2,80/5), **beni** habar versiñ (Dem-2,82/17), **burıyı** geldilē (İpnr-2,93/2), **doğcalıyı** gitcedi (İpnr-4,97/23), **altıyı** devretti (İpnr-5,99/18), hocâ **öñünü** varmıdan (Dem-2,83/4), **üçü** bölüyölâ. (Bkrl-5,69/9), **kadınları** baqtık, **çocukları** baqtık (İpnr-1,88/22), ortu **üçü** gidiyō (İpnr-4,96/2), **cebini** para gātā (İpnr-3,95/11), hasıvıñ **altını** sürüverilerdin (Bkrl-4,63/15), **yaylaları** göçēdik (Bkrl-4,64/18), **yanımı** gelmdin (Bkrl-5,68/2), **tersini** oluyō (İpnr-4,98/13), **yaqınımızı** gömdük (İpnr-5,100/14), bi şey gelm **başını** (Kyer-2,135/9), **burayı** geldim (Mrk-6,47/4), **dükkeni** gittik (Mrk-7,49/22), **bizi** isTambulu çekTilē (Kel-2,113/1), **doğuyı** sürdülē bize (Kel-2,113/4), **cepeyi** sürdülē (Kel-2,112/21), **hañıyı** geldiñ (Kel-2,119/12), **beni** hızma'ları ettird (İpnr-5,100/20), **gücünü** gidiyō (Mrk-2,24/7)

2.1.2.1.3.10.3. Yönelme hâli yerine ayrılma hâlinin kullanılması

mahcüb;oldum **adamdan** (Yköy-1,165/23),

Hâl eklerinin birbiri yerine kullanımı, ismi edata bağlayan eklerde de görülür:

gün aşıncayı ğadar (Dem-2,78/2), harâbelerini ğadar (Dem-2,79/27), üzümçülū ğadā (Dem-2,79/8), üçüncüyü ğadā (Bkrl-4,62/18), bizi dōru sürdülē (Kel-2,112/21)

2.1.2.1.3.11. Hâl Eklerinin Düşmesi

Zaman zaman hâl ekinin düştüğü de görülür:

2.1.2.1.3.11.1. İlgi hâli ekinin düşmesi

bâbam gündem; beri (Kyer-1,123/24) (<babamın gününden beri “eskiden beri”), **külünçey** kolayımı buldum (Yköy-1,160/20) (<külünçenin kolayımı buldum “külünçeyi yemenin kolay yolunu buldum”)

Edebî dilde şahıs zamirleriyle “-IA” vasıta hâli eki arasına giren ilgi hâli ekinin Babadağ ağzında zaman zaman düşebildiğini görüyoruz.

onla (Yköy-1,158/21) (ilgi hâli), benlen (Dem-2,83/12), benlem: bir 9al9dı (Yköy-1163/6), senlem mi (Kyer-2,126/12)

2.1.2.1.3.11.2. Yönelme hâli ekinin düşmesi

bi **göz** gelin girēdi (Oğz-1,149/9), **ikiy** gıvırdım (Yköy-1,160/20), **avusturyu** gitti (Bkrl-4,63/5), **kelleciy** kaçmış (Bkrl-5,70/11), **oray** oturcaz (Dem-2,77/7), **iki** bölüyölā, (Bkrl-5,69/8), **alncay** gadā (Bkrl-5,69/9), **buvay** gelm (Kel-2,114/5)

2.1.2.1.3.11.3. Yükleme hâli ekinin düşmesi

sevgiy biliyō (Yköy-1,163/15), şindi **birin** dā aldık (İpnr-4,97/8), çocuklarıñ **ikisin** de yollıycam (İpnr-5,101/12), **ökün** dü veñ (Bkrl-5,68/8) “onu da verin”

2.1.2.1.3.11.4. Bulunma hâli ekinin düşmesi

otuz yaş mı hissediyōñ (Kyer-2,127/11) (<otuz yaşında mı hissediyorsun?)

2.1.2.1.4. Aitlik eki

Bu ek, isimlerden zamir ve sıfat olarak kullanılan isimler yapar. Başlıca fonksiyonu, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik ifade etmektir.¹

“-ki” aitlik eki, yazı dilimizde tek şekilli bir ektir; ünlü uyumuna girmez. Ancak “-ki” aitlik ekinin Babadağ ağzında oldukça kuvvetli uyuma girebildiği görülür:

-ki:

evel**ki** (Mrk-1,2/10), önce**ki** (Mrk-1,2/18), hinc**iki** (Mrk-1,10/2), öte**ki** (Mrk-1,22/4), elinde**ki** (Mrk-1,23/2), sen**eki** (Kyer-1,122/6), göcamañ**ki** (İpnr-5,99/6), benim**ki** (Dem-2,83/2), birisiniñ**ki** (İpnr-5,100/5), evel**kinden** (İpnr-1,88/1)

-9ı, -9u:

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 152

çoğunuñ9u (Mrk-1,4/14), sırtında9ı (Mrk-1,16/14), ğarapıñadakıñ (Mrk-4,33/4), osmaniñ9ımı (Kel-1,111/3), imralıda9ı (Kyer-1,124/18),

bayā (Mrk-1,16/10) (< bayağı < bayağı < baya “önceki gibi, eskisi gibi”+kı) (MBTS)

“-ki” ekinin düştüğü de görülür:

mezālıñ içindē ağaç (Kyer-2,135/25 (< mezarlığın içindeki ağaç)

Şahıs ve işaret zamirleriyle kurulan ad tamlamalarında tamlanan ögesinin kaldırılarak yerine +ki aitlik ekinin getirilmesiyle oluşturulan zamirler, aitlik zamirleridir. Bu zamirler, +ki ekinin yardımıyla, bir varlığı, “ilgili bulunma, ait olma” anlamı ve işlevi ile temsil etme görevi yüklenmişlerdir¹.

Metinlerimizde de aitlik zamirlerinin örneklerine rastladık:

bizimkilē (Kyer-2,132/15), benimki (Dem-2,83/2), benimkileriñ (Kel-1,107/17), benimki (Yköy-1,158/18)

Aitlik zamirleri, yalnız zamirlerden değil, adlardan da oluşturulabilir:

hindikinlē (Bkrl-4,63/9)

2.1.2.1.5. Soru eki: mI, mU

Babadağ ağzında soru eki aynı edebi dilde olduğu gibi “mI, mU” dur. Soru ekinin Babadağ ağzındaki kullanımıyla ilgili örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

2.1.2.1.5.1. Soru ekinin isimlerden sonra kullanımı

hi9āyesine mi añladıveren? (Mrk-1,5/1), yāleye mi göçülū (Mrk-1,6/10), ev mi yandı? (Mrk-1,9/18), aslı vā mı bunuñ? (Mrk-1,6/3), yaylalā mı? (Mrk-1,7/1), bēbē cemaqiñ ğāsı mı? (Mrk-1,12/24), hācına mı, ipli’ midi (Mrk-2,26/15), yüz on ikiye mi çığırca9 (Mrk-3,28/15), şekerı mi yūsek (Mrk-3,29/18), hiş mi uyumadılā (Mrk-4,31/14), çocuğu mu sa'lamışlā? (Mrk-5,42/9), kitap mı aldı (Mrk-1,18/5)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, s.430

2.1.2.1.5.2. Soru ekinin fiillerden ve ek-fiillerden sonra kullanımı

ğatıverelim mi? (Mrk-1,7/14), biliyō muñ (Mrk-1,12/23), bayılıp ğalmadı mı (Mrk-1,5/25), ğırambağ yandığı zamam mı? (Mrk-1,9/16), sı9ılma mı ya (Mrk-1,10/20), vā mı ölē bildiğiñiz (Mrk-1,13/22), tā oturca' mı bunlā (Mrk-1,14/24), habarıñ vā mı yā (Mrk-1,23/12), unu'mamış mız (Mrk-1,23/12), ā9ama ğalma e mi (Mrk-3,28/22), gelem mi (Mrk-3,28/14), onu getiril mi (Mrk-3,29/1), çığıram mı (Mrk-3,29/2), gelmeyivēsiñ mi (Mrk-3,29/19), gidē min (Mrk-4,31/18), demezlē mi (Mrk-4,32/12), getirivēmediñiz mi (Mrk-4,33/8), oldu mu? (Mrk-5,38/20), deyō muñ (Mrk-5,40/27), durū muñ (Mrk-5,44/22), muzaffer yo' mu (Mrk-5,45/3), gudūñ mü (Ma-2,142/3), demeyyō mun (Mrk-5,46/3), bilip batī mın (Mrk-5,46/7), gitce misiniz? (Mrk-5,46/17), gidē min (Mrk-4,31/18), semmiñ (Mrk-5,38/14), hancı miñ hamamcı miñ (Dem-1,73/2), ğocamma mı yāhu (Mrk-5,43/6), biliyō musuñ (Dem-2,78/14), a'lāmamış mın (Dem-2,77/2) (<at+la-ma-mış mı-y-ım)

Ancak “mI, mU” soru ekinin zaman zaman, edebî dile muhâlif olarak; birleşik fiillerde esas fiil ile yardımcı fiil arasına, hatta basit fiillerde, fiil kök veya gövdesiyle kip eki arasına girebildiği gözlenmektedir:

ōdā çalışı **mı**yoru, okuyu **mu**yoru? (Mrk-5,40/18)

kirpit hōlē ucunu geldi de atı **mı** vēdi (Mrk-2,26/18)

yiği **mi** vēdiñ (Mrk-5,45/12)

2.1.2.1.5.3. “mi” Soru Ekinin Zaman Zarfı Yapması

Aynı edebî dilde olduğu gibi Babadağ ağzında da “mI, mU” soru eki, soru anlamı vermenin dışında cümlede -DI kip ekinden sonra gelerek “-IncA, -dİğI zaman” anlamları vererek zaman zarfı yapar.

bebek veriyōlā dışarı çı9dı mıdı (Kyer,61/2), hastalığı eyoluvēdi midi başlā ğāri (Mrk-1,18/21), onuñ başına oturdum mu benim dünyālā ğadā faydam vā kendime (Mrk-4,33/22), deñizliyē gidip geldim mi bē hast oluyon (Kel-1,109/2), yaşlılā dağıldı mı gece mesciTen (Mrk-1,7/8), sabah ğün dōdu mudu, ıscag olū (Kel-2,118/24), onlā gitti mi bakāsiñ (Bkrl-4,63/15), geldilē midi (Mrk-1,3/23)

2.2. ZAMİRLER

İsimlerin yerini tutan kelimelere zamir denir. Zamirler, isimlerden farklı olarak nesnelere dildeki gerçek karşılıkları olmayan, fakat gerekince onları ifade edebilen kelimelerdir. Bu işi zamirler temsil etmek veya göstermek suretiyle yaparlar.¹

Zamirler kişilerin ve nesnelere yerini tutan belirli kelimeler oldukları için sayıları da çok sınırlıdır. Her adın yerini tutabildikleri, her adı işaret ederek gösterebildikleri için kapsamları çok geniştir.²

Zamirlerin çeşitleri şunlardır:

2.2.1. Şahıs Zamirleri

Kişilerin yerine kullanılan zamirlerdir. Babadağ ağzında şahıs zamirlerinin kullanımıyla ilgili şu noktalar dikkati çekmektedir:

ben: bene (<beni) (Mrk-1,2/2), benè (Mrk-1,5/5), benim (Mrk-1,5/5), ben (Mrk-1,5/6), ben (Mrk-1,21/1), benim (Mrk-1,21/10), benimkileriñ (Kel-1,107/17), ben ovda (Bkrl-5,69/23), benim (Dem-2,79/18)

“ben” zamirinin yönelme hâli ince şeklini korumuştur.

bi oraya vèdi anam bene (Mrk-1,2/2), götürdüydü nineñ bene (Mrk-1,20/19), yolladıydı bene (Mrk-1,27/8), bene suaq soruyō mu (Mrk-3,28/14), dedi bene (Mrk-4,35/6), deyyoru bene (Mrk-5,40/15), yetē bene (Bkr-5,70/2)

Bazı örneklerde, “ben” zamirinde “n” sesinin düştüğünü ve ünlüsünün uzadığını görüyoruz:

bē (Mrk-1,5/24) bē (Kel-1,108/28), bē (Mrk-4,31/10), bē (İpnr-2,91,19), bē (İpnr-5,99/12)

Metinlerimizde, “ben” zamirinin ilgi hâlinin yazı dilindekine uygun olarak “benim” şeklinde kullanıldığı gibi aslını koruyarak (özellikle “-ki” ilgi ekinden önce) “-iñ” veya “-iñ” şeklinde de kullanıldığını görüyoruz.

beniñkiniñ (Dem-1,72/19), beniñki (Ma-2,141/4), beniñkilē (Bkrl-5,70/4)

¹ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s.249

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.399

sen: sen (Kyer-1,125/1), sen (Ma-1,126/3), seniñ (Oğz-1,144/7) sen (Mrk-1,21/1)

“sen” zamirinde de “ben” zamirinde olduğu gibi “n” sesinin düştüğünü ve “e” ünlüsünün uzadığını da görüyoruz:

sē (Mrk-4,33/15), sē (Mrk-5,38/21), sē (Bkrl-5,68/20), sē (Dem-2,78/14)

“sen” zamirinin yönelme hâli ince şeklini korumuştur.

sene (Oğz-1,144/5), sene (Bkrl-4,64/2)

o: onâ (Mrk-1,17/26), ondan (Mrk-1,13/24), o (Mrk-1,15/9), onuñ (Bkrl-2,57/10)

Bazı örneklerde “o” zamirinin “-la/-le” vasıta hâli ekine bağlanması doğrudan olmuştur.

onla (o+n+la) (<onunla) (Mrk-2,24/3), onla (Kel-2,116/5), onla (Kel-2,120/1), onla (Yköy-2,167/11), onla (Mrk-2,24/3)

biz: biz (Mrk-1,20/7), bizi (Mrk-1,20/9) bize (Mrk-1,20/10), bizim (Mrk-1,12/11), bizler (Ah-1,47/1), bizler (Ah-1,47/1), bizim (Ah-1,47/1), biziz (Kyer-1,124/16), biziñki (Yköy-1,158/14), bizim öläda (Bkrl-4,63/22), bizim (Kel-2,119/1)

Metinlerimizde, “ben” zamirinde ve “biz” zamirinde, ilgi hâlinin “-iñ” veya “-in” şeklini koruması durumunun örnekleri vardır.

Edebî dilde teklik ve çokluk 1. şahıs “ben” ve “biz” zamiriyle hâl eki ve “-ki” aitlik eki arasında “-im” şekline dönüşen ilgi hâli ekinin Babadağ ağzında bazen aslını koruduğunu görüyoruz:

biziñki (Yköy-1,158/14), beniñkiniñ (Dem-1,72/19), beniñki (Ma-2,142/4), beniñkilē (Bkrl-5,70/4)

siz: sizē (Mrk-1, 7/13), sizi (Mrk-1,21/8), siziñ (Mrk-3,29/1), siz (Mrk-4,32/14), siziñ (Kel-1,109/3), siziñ (Dem-2,79/18)

Aslında çokluk bildiren “biz” ve “siz” zamirleri, anlama güç katmak için “-ler” eki alabilir.¹ Bu durumun örneklerine metinlerimizde de rastladık:

bizleriñ (Dem-2,77/16) sizleriñ (Dem-2,77/17), sizlē (Dem-2,79/21)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.406

onlar, onlā: onlā (Mrk-1,1/9), onlarlan (Mrk-1,10/18) onlā (Mrk-2,25/19), onlarıñ (Mrk-1,7/9), onlā (Mrk-1,7/15), onlā (Mrk-1,10/6), onlā (Mrk-1,2/21), onlarlan (Mrk-1,10/18), onlara (Mrk-1,22/16), onlara (Mrk-2,26/11), onlarıñ evleri (Bkrl-4,61/20), onlādan (Bkrl-5,68/20), onlā kendileri (Bkrl-5,70/14), onlā (İpnr-5,100/13),

Vasıta hâli eki -la/-le'nin ünsüz türemesi sonucu -lan/-len şeklinde de kullanıldığını görüyoruz.

onlarlan (Mrk-1,10/18)

2.2.2. Dönüşlülük zamiri:

Dönüşlülük zamirleri, asıl şahıs zamirlerinden daha kuvvetli bir ifadeye sahip bulunan, onların mânâ bakımından daha kuvvetlileri, katmerlileri olan şahıs zamirleridir. Bunlar, “asıl, öz” anlamına gelen isimlerin iyelik eklerini almış şekillerinden ibarettir.¹

Babadağ ağzında dönüşlülük zamiri, yazı dilinde olduğu gibi “kendi” kelimesiyle karşılanmaktadır:

kendi añladıvēdi (Mrk-1,6/4), kendileri (Mrk-1,21/16), kendi (Mrk-1,21/19), kendi (Mrk-2,24/4), kendi kendime (Mrk-4,32/8) kendiñden (Kyer-1,125/16) kend;ölu (<kendi oğlu) (Oğz-1,146/4), kendi yo⁹ gāri (Mrk-3,29/3), kändi (Bkrl-4,63/4), onlā kendileri (Bkrl-5,70/14), kendiñi (Kyer-2,128/7)

2.2.3. İşaret zamirleri:

İsimlerin yerini göstererek tutan zamirlerdir.

Babadağ ağzında işaret zamirleri yazı dilimizde olduğu gibi genellikle “bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar”dır.

Ancak “şu” zamirinde ş>h değişimi sıkça görülmektedir. Bunun dışında yazı dilimizle büyük farklılıklar görülmemektedir.

bu: buna (<bunu) (Mrk-1,2/5), bu (Mrk-2,24/5), budur (Mrk-1,17/24) bundu (Mrk-2,25/16), bundan (Mrk-1,16/13), bundan (Mrk-1,15/8),

¹ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s.258

şu, hu: şundan (Mrk-1,15/8), hunuñ (Mrk-1,22/4), hunu (<şuna) (Mrk-3,28/2), hunu (Mrk-4,34/13), hundan (Mrk-5,45/13), şudur (Mrk-1,17/24)

o: ondan (Mrk-1,5/18), onu (Mrk-1,8/4), onuñ (Mrk-1,8/10), onuñ (Mrk-1,8/16), ondan (Mrk-1,10/11)

Babadağ ağzında, Ege ağzının karakteristik özelliği olan “r düşmesi” ve bunun sonucunda oluşan uzun ünlü sebebiyle çoğul eki “-lar”, “-lā” şekline dönüşmüştür. dolayısıyla, “bunlar>bunlā, şunlar> şunlā, onlar> onlā şekilleri” ortaya çıkmıştır.

bunlar, bunlā: bunlā (Mrk-1,14/24), bunlā (Mrk-1,21/12), bunlā (Mrk-1,20/10), bunlarıñ (Mrk-1,3/9), bunları (Mrk-1,5/12), bunlāla (Kel-1,108/18), Bunlā (Dem-1,74/18), bunlā (Dem-2,81/24), bunlā (Dem-2,83/9), bunlā (İpnr-4,97/17), bunlarıñ (İpnr-5,99/16), bunlā (Kyer-2,129/15)

şunlar, şunlā, hunlar, hunlā: şunlā (Kel-2,115/9)

ş>h değişimi sonucu oluşan örnekleri daha fazladır:

hunlarıñ (Mrk-5,41/13), hunlādan (Bkrl-4,64/7), hunlādan (Bkrl-4,64/7)
(Bkz. s.211)

onlar: onlā (Mrk-1,4/18), onlā (Mrk-1,11/3), onlar (Mrk-1,22/18), onlara ba9ā (Mrk-1,2/16)

ükü, ökü: Edebî dilde görülmeyen bir zamirdir. Bu zamirin oluşumunu şöyle açıklamak mümkündür:

ökü<T. öñ+kü

ğapat uküne (Kyer-3,138/18) “kapat onu”, ökün dü veñ “onu da verin” (Bkrl-5,68/8)

İşaret zamirleri yön eki almazlar. “bura, şura, ora” kelimelerinde böyle bir durum varmış gibi görünürse de bunlar işaret zamirlerinin yön eki almış hâli değil, “bu ara, şu ara, o ara” kelimelerinin birleşmesinden doğan yer isimleridir.¹

¹ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s.249

Babadağ ağzında da bu kelimelerin varlıklarını koruduğunu şu örneklerde görüyoruz:

burā: burda (Mrk-5,40/1), burayā (Mrk-1,4/12), buranıñ (Ah-1,47/10), buranıñ (Kyer-1,121/4), burayā (Mrk-4,31/8), burdan (Kyer-1,124/8), burdan (Ah-1,47/2), burayā (Ah-1,47/2), burası (Ah-1,47/3), buray (Dem-1,75/6), şuraya buraya gidē (Mrk-1,4/12), burası (İpnr-1,87/20)

İsim çekim eklerini alırken son ünlüsü genellikle düşer:

burdan (Ah-1,47/2), burdu (Kyer-1,122/18), burlar (Kyer-1,122/10), burdu (Mrk-2,25/18), burā çoğaldı (Ma-2,142/15), burlāda (Kyer-1,121/6), burdayız (Bkrl-4,61/17), buvdu duvmadık (Bkrl-4,62/25), burdu (Dem-2,80/2), burlarımız(Kel-2,119/1)

Son ünlüsünün zaman zaman daraldığı da olur:

burıya (Oğz-1,152/11), burıyı (İpnr-4,98/19), burıyı (İpnr-5,100/13)

şura, şora, hura, hora: şuraya buraya gidē (Mrk-1,4/12), , şuraya (Mrk-1,4/12),

Sıklıkla ilk ünsüzünün ş>h değişimine uğradığı görülür:

huraya (Mrk-1,14/24), hurdu (Mrk-3,28/6), hurlādan (Kyer-1,122/17), hurdan (Oğz-1,148/18), hurlā (İpnr-5,100/15), biri horda biri horda (Oğz-1,148/17), huraya (Mrk-4,32/7), huraya (Mrk-4,32/7), hōlādaki (Mrk-4,32/1) (< şuralardaki < şu+ora),

İsim çekim eklerini alırken son ünlüsü genellikle düşer:

şurlāda (Kyer-1,122/3), şurdu (İpnr-5,101/8)

Bazı örneklerinde ilk hecesindeki ilk ünlüsü “u”nun genişleyerek “o”ya dönüştüğü görülür:

şoray (Kyer-1,121/16), şorası (Dem-1,72/21), biri horda biri horda (Oğz-1,148/17)

ora: oraya (Mrk-1,2/2), oraya (Mrk-1,20/20), orasını (Mrk-1,22/9), orayı (Kyer-1,122/18) orā doqurduq. (Bkrl-4,62/14), bazarımız zāten ovadıv. (Bkrl-4,62/15), orlavıñ (Kel-2,119/1)

Sıklıkla son ünlüsünün düştüğü görülür: ordan (Kyer-1,121/8), orlāda (Ah-1,47/17), ordā (Mrk-2,25/19), ordan (Kyer-1,124/8), orlāda (Kyer-1,122/18) orda (Bkrl-

4,62/14), orlādā (Bkrl-5,68/21), orlara (İpnr-1,87/24), ordağ0 adam (Dem-2,79/1), bizim burlarımız orlavıñ yanındā (Kel-2,119/1)

Bazı örneklerde “-ra” hecesinin kaynaşıp “o” ünlüsünün uzadığı görülür:

ōd0 oturū (<orada oturur) (Mrk-1,14/4), ōdaydı9 (Mrk-1,18/12) ōda¶ eme’li (Bkrl-4,61/14), bizim ōlāda (Bkrl-4,63/22, ōlādā (Bkrl-5,68/24) ōları (Bkrl-5,68/26), orıya (Dem-2,82/6),

Son ünlüsünün daraldığı da görülür:

orıya (Ah-2,49/16), orıya (Oğz-1,151/15), oruyu işlerdik (Bkrl-4,62/14), “ora- zamirinin ilk ünlüsünün düzleşmeye uğraması dikkat çekicidir: āda (<orada) (Mrk-2,26/17), āda (<orada) (Mrk-4,32/14), āda (<orada) (Mrk-2,26/17), ādā (<orada) (Mrk-4,32/14)

öküre, ökürede: Babadağ ağzında “o yer” anlamında, çok kullanılan biz zamir olmakla birlikte metinlerimizde bu zamirin bir örneğine rastlayamadık. Ancak burada bahsetmeden geçmek de istemedik. Bu zamirin oluşumu şu şekilde açıklanabilir:

öküre<ōñ+kü+ yer+e¹

2.2.4. Soru zamirleri

Soru sorarak isimlerin yerine geçen zamirlerdir. Yazı dilimizle hemen hemen aynıdır Metinlerimizde “hangi” zamirinin “hanğı, hañğı, hañgi” şekillerinin yer aldığı görülüyor. Babadağ ağzına ait metinlerimizde tespit ettiğimiz soru zamirleri şunlardır:

hanğı, hañğı, hañgi: hañgisini (Mrk-1,18/5), hañğısı (Mrk-5,46/6), hangımız (Dem-1,71/13)

kim: kim (Mrk-1,20/25),), kimiñ (Kyer-1,123/15) kimé (Mrk-5,38/4) kim (Mrk-2,26/3),

¹ Ceyhun Vedat Uygur, Denizli İli Ağız Sözlüğü, Denizli Belediyesi Kültür Yayınları, 2007, s.243

ne: ne olduñ yeñgè ne vā (Mrk-1,14/23), netceñ (<ne edeceksin?) (Dem-1,73/13), ne gucez (Ah-2,49/7) (<ne göreceğiz), ne edelim (Bkrl-4,61/6), nè vā (Bkrl-4,64/6), ne yiycek (Bkrl-5,69/5), neylë (Kyer-2,127/19)

nerè, nē: nereniñ (Bkrl-4,61/4), babıdağınıñ nerèsi (Dem-2,81/2) nerèyè (Kel-1,111/13), nerèy (<nerèye) (Kyer-1,123/1)

Bu zamirde “-re” hecesinin sık sık düşerek “e” ünlüsünün uzadığını görüyoruz:

nēdè (Mrk-1,14/21), nēden (Mrk-1,18/22), nēd; olū (<nerede olur) (Mrk-1,22/12), nēlēdè (<nerelerde) (Mrk-1,16/14), nēden (<nereden) (Oğz-1,146/5) nēde (<nerede) (Mrk-1,5/7), nēdè (Dem-2,81/10)

2.2.5. Belirsizlik zamirleri

Nesneleri belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. Babadağ ağzında tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

bazıları: bāzıları (Kyer-1,122/22), bāzıları (Dem-2,83/9)

biri, birisi: biri (Ah-1,47/16), biriniñ (Mrk-1,8/9), biri (Mrk-1,15/17), birini (Bkrl-2,57/8), ğar savuraniñ birisi (Dem-2,81/14), baltık memleketlerinden biri (İpnr-1,85/11) biri babıdānda oğuyō (İpnr-4,96/2), biri vā (İpnr-4,97/17), biri babādādō oğuyō (İpnr-6,104/17)

çoğū: çoğunu (Ma-2,141/21)

falanca: Falancanıñ (Bkrl-5,70/6)

filanca, fiqançı: fiqançı (Mrk-1,15/14), fiqançıınıñ (Kyer-2,132/7)

hepsi: hepsine (Kyer-1,124/5) hepsiniñ (Oğz-1,146/11), çocuklarıñ hepsi (İpnr-5,99/16), hepsi bir toplanī (Mrk-6,48/2), hepsinlen (Mrk-7,49/4)

Bazı örneklerde ek yığılması sonucunda bu zamirin “hepsi” şeklinde söylendiği de görülür:

hepisi (Mrk-7,49/6), hepisi (Kyer-1,122/16),

herkes, hēkez: hēkez (<herkes) (Mrk-1,12/17), hēkeziñ (Mrk-1,14/8), hēkez (İpnr-3,95/11)

Bir örnekte, yazı diline muhâlif olarak “-ler” çokluk ekiyle kullanımı dikkat çekicidir.

hēkezlē (Mrk-1,9/5)

hiçbiri, hişbiri, hişbirisi: hişbirisini (Mrk-5,43/23), hişbiriniñ (Kyer-2,128/19) hēşbiri (Kyer-2,129/7)

kimi: kimi çocuq ba'mā gidē (Mrk-1,4/10)

kimisi: kimisi (Kyer-1,124/14)

kimse, kimsé: kimsey muhtāçetmedi (Kyer-1,124/1), kimsēye (Bkrl-4,62/11)

öteki: ötekiniñ (İpnr-5,100/6)

2.3. SIFATLAR

Türkiye Türkçesinde çok geniş bir yeri olan sıfatlar, adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözcüklerdir.¹ Sıfatlar nesnelerin kendilerinin değil, vasıflarının adlarıdır.² Sıfatlar niteleme ve belirtme sıfatları olmak üzere ikiye ayrılırlar:

2.3.1. Niteleme (Vasıflandırma) Sıfatları

Bunlar varlıkların özelliklerini bildirir, isme sorulan “nasıl” sorusuna cevap verirler. Bu yüzden sayılamayacak kadar çoktur.

Babadağ ağzına ait metinlerimizde tespit ettiğimiz niteleme sıfatları şöyledir:

boş tēlig (<boş terlik) (Mrk-1,8/5), **boyalı** asTar (Mrk-1,11/13), **has**; ipekten (Mrk-1,16/12), **esKi** ğıyafe'lēden (Mrk-1,16/15), **cıvıl cıvıl** ğuşları (Mrk-1,18/14), **ġocu** (<koca) yük (Mrk-1,22/7), **övey** (<üvey) annesi (Mrk-2,24/6), **gepgenş** bi ğızı (Mrk-2,25/21), **ġara** sabanlan (Ah-1,48/17), **ġoc**; adam (<koca adam) (Ah-2,49/12), **ġocu** ğız (<koca kız) (Mrk-1,14/1), **ġosġocâ** ğum; ārif hocâlâ (<koskoca kum arif hocalar) (Mrk-1,2/3), **esKi** qaflādan (Oğz-1,144/7), **ġadın** ğıscāzım “güzel kızcaġızım” (Mrk-4,32/1), **uFa9** nişan (Ah-1,47/8), **al** yazma (Kel-1,111/17), **bölē bölē** şeylē (Mrk-1,18/6), **zir gidl** (<zerre kadar) böcekden (Mrk-4,32/5) **ayrı ayrı** şeyleri (Oğz-1,146/11), **bayā** “bayaġı, herkesin bildiġi, sıradan” elbise (Mrk-1,16/10), **yeñi** sipāriş (Kyer-1,124/13), **bol** yoġurtlâ (Kel-1,107/24), **hazır**ölu “üvey oġlu” (Mrk-2,24/6), **ġadın** ğızım “güzel kızım” (Mrk-4,31/6), **saf** ğız. (Mrk-4,32/5), **eski** dokTurlādan (Dem-1,72/7), **bayā** “bayaġı, herkesin bildiġi, sıradan” musāfir şeker. (Kel-1,110/17), **sālam**adam (<saġlam adam) (Kyer-1,123/15), **esKi** qaflādan (Oğz-1,144/7), bi **gocâ** tesbi (Mrk-1,2/13), **böyük** ğızım (Bkrl-4,61/17) **soñ** zamanlāda (Bkrl-4,61/17), **ġadın0** allahım (Bkrl-4,62/11) **esgi** köydü (Bkrl-4,62/25), **dul** ġarı (Bkrl-5,69/5), **yüksek** ġāve (Dem-2,77/5), **çatık** ġaşlısına (Dem-2,78/5), **siyah** saçlısını (Dem-2,78/6), **ġolañ ġaşlı** bi ġarı alīsañ (Dem-

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi) (2003), s. 334.

² Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 232

2,78/8), **gocu kafalı** bi beygir (Dem-2,78/8), **yañlış** bi şey (Dem-2,79/2), **beyaz** güvercinden (Dem-2,79/17), **dövu** (<doğru) bi şeydir (Dem-2,82/22), **sayılı** adamı (Dem-2,83/8), **sağlam** bir çocuk (İpnr-1,87/8), **büyük** ğız (İpnr-2,91/20), **ham** bez (İpnr-4,96/4), **zeñgin** çocuklā (İpnr-4,98/13) **güccük** ğızın (İpnr-5,100/9), **olan** ğardaşım (İpnr-5,100/19), **siyah** bi enteri (Kel-2,118/16) **ku** (<kör) duman (Kel-2,120/13), **yitik** parañ (Kyer-2,131/25), **husūsm** arabā (Kyer-2,127/18) **ucuz** zamanda (Kyer-2,132/20), **toprağŏ** evlē, (Kyer-2,136/22), **tātī** (<tahta) divanıñ (Mrk-7,49/18) **normel** yazma (Ma-2,141/7)

2.3.2. Belirtme sıfatları

Belirtme sıfatları, nesnelere belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar, nesnenin bünyesinde olan bir vasfı göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtirler. Belirtme sıfatları şunlardır:

2.3.2.1. İşaret Sıfatları

Nesnelerin yerlerini işaret eden sıfatlardır. Babadağ ağzındaki işaret zamirleri, aşağıdaki gibidir:

bu: **bu** boş (Mrk-1,22/4), **bu** yanda (Mrk-1,5/20), **bu** yıl (Mrk-1,7/18), **bu** dē'leri (Mrk-2,26/3) (<bu dertleri)

şu, hu, ho: **hu** āle'lē (Dem-1,74/15), **şu** mindēden (Mrk-1,6/13), **hu** çam arasına (Kyer-1,122/13), **hu** mallarıñ (İpnr-5,101/22) **ho** yanna (İpnr-5,103/9)

o: **o** āşam (Mrk-1,1/1), **o** ğadını (Mrk-1,6/5), **o** bulğur (Mrk-1,18/4), **o** gecē (Mrk-1,2/17), **o** adamıñ (İpnr-1,89/18)

2.3.2.2. Sayı sıfatları

Nesneleri, sayılarını göstermek suretiyle belirten sıfatlardır.¹

2.3.2.2.1. Asıl sayı sıfatları:

Varlıkların sayısını gösteren sıfatlardır.

iki denè candarma (Mrk-1,20/24), **üş** reñkli (Mrk-1,11/14), **dut** (<dört) günüm (Mrk-5,38/3), **bi** (bir)yaşımı (Mrk-5,41/1),) **yüS** (<yüz)senelik şey (Mrk-5,41/2) **altay** (Kyer-1,124/10), **üş** gişi (Kyer-1,124/15), **om;bir** gulhuvallah (Mrk-5,45/26), **om;bir** sayı (Mrk-1,8/6), **üş** gümmüş (<üş günmüş) (Ah-1,47/10), **üçaFTa** (Dem-1,74/8), **üş** ğız (Ma-2,142/17), **yłmi** sofrölü (Mrk-1,3/17), **on** senè (Bkrl-2,58/7) **bi** tãnesini (Bkrl-3,59/2) **yim beş** (<yirmi beş) yaşında (Bkrl-3,59/16), **beş** çocuk (İpnr-6,104/15), **yedi** aylık (Bkrl-2,57/14) , **iki** çocukdan (Dem-2,78/8),) **üş** ğardaşın (Dem-2,83/5), **üç** gişi (İpnr-1,87/1), **iki** deyzölu (İpnr-2,92/21) (<iki teyze oğlu)

“tek” kelimesini de asıl sayı sıfatlarından kabul etmek mümkündür:

tek0 ev (Bkrl-4,63/20)

“tek” ile” “bir” sıfatlarının pekiştirme amacıyla bir arada kullanıldığını da görüyoruz:

tek bi altın (Bkrl-4,64/5)

Bazen sayı sıfatı ile isim arasına bir başka sıfatın girdiği de olur:

bi goca tesbi (Mrk-1,2/13)

Bir adın önünde art arda tekrarlanan iki sayı sıfatı, kesin sayı yerine tahmine dayanan yaklaşık bir sayı belirtir:²

yim bir yirmiki yaşlarında (Bkrl-2,57/15), **yedi-sekiz** sofrâ (Mrk-1,2/17), **beş0** oy yedè (Dem-2,78/4) (<beş on yerde), **üş beş** guruş (İpnr-6,104/5)

2.3.2.2.2. Üleştirme sayı sıfatı

¹ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 237

² Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.389

Paylaştırma , bölme ifade eden sıfatlardır. Yazı dilinde “-ar -er, -şar, -şer” ekiyle yapılır. Babadağ ağzında bu ekler, çok sık görülen “r düşmesi” sebebiyle çoğunlukla “-ē, -ā, -şē, -şā” şekline dönüşmüştür:

birē aşam (Mrk-1,12/21) **birē** çana⁹ bulumbaÇ (Mrk-1,17/10), **ikişē** metire (Kel-1,109/18) **birē** havlu (Kel-1,109/19), **ylmi beşē** metire (Mrk-1,11/18), **birē** musaf (<mushaf) (Mrk-4,32/24), **yirmişē** milyonā, **otuzā** milyona (Kyer-1,124/4-5), **ikişē** tezgahlan **dördē** tezgahlan (Bkrl-4,62/3), **üçē** dene (Bkrl-5,67/20)

2.3.2.2.3. Sıra sayı sıfatları

Varlıkların sırasını ifade eden sıfatlardır. “-ıncı, -inci, -uncu, -üncü” ekiyle yapılırlar. Babadağ ağzında da bir değişiklik görülmemektedir:

onikinci aşam (Mrk-5,43/3), **do9uzuncu** basımak (Oğz-1,151/2), **sekizinci** sınıfa (İpnr-1,84/21), **beşinci** goldan (İpnr-1,88/2), **altıncı** seneyē (İpnr-5,100/14)

2.3.2.2.4. Kesir sayı sıfatları

iki buçuğ ay (Mrk-1,10/24), **iki buçu9** seneliğken (Oğz-1,145/2), **yarım sēttē** (Mrk-1,12/8), **çērek** küpesini (Mrk-5,43/1), **yüzdü bi** umut (Dem-1,72/7), **yarım sātta** (İpnr-1,86/12)

2.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkları belirsiz olarak bildiren sıfatlardır.

başka, baş9ā, başkı: “başka” sıfatının son ünlüsü, ağız özellikleri paralelinde, bazen düşmüş, bazen yarım veya tam olarak daralmıştır:

baş9ā bi gaygıları (Mrk-1,23/13), **baş9**ılsan (Yköy,88/1), **baş9a** bi şey (Kyer-1,123/1), **başk0**ımsanlā (Bkrl-5,70/10), **başkı** köyü (İpnr-4,97/20), **başkı** bi şey (İpnr-5,101/12), **başkı** yēlē (Kel-2,115/20)

bazı: bāzı düğünlere (Ma-2,142 /12), **bāzı** fabri9alarlan (Oğz-1,145/24), **bāzı** msanlar (İpnr-1,89/17), **bāzı** köylēdē (Mrk-1,16/4)

bir, bi: bi isleñ “pazartesi” gün (Mrk-1,13/4), **bi** faPri9a (Kyer-1,121/16), **bi** gelişmē (Dem-1,74/7) **bi** arqıdaşıyla (Bkrl-2,57/14), **bi** dul ğarı (Bkrl-5,69/5), **bi** şey (Dem-2,79/2), dövü **bi** şeydir (Dem-2,82/22)

birkaç, biķaç: birķaç hastalı'lā (Mrk-6,47/6)

bir sürü, bissürü, bi sūr: bissürü gişi (Mrk-1,10/22), **bi sūr** teqāslā (Mrk-2,25/23)

böyle>böle: böle yerleri (Kyer-1,122/22)

çoğu: çoĝ adama (<çoĝu adama) (Kyer-1,125/18)

çok: ço9 ğabir (Kyer-1,121/6), **çok** qaf (Dem-2,82/22) **ço9** paralā (Dem-1,74/13)

diĝer: diĝer milletler (İpnr-1,87/19)

fazla: fazlā parañ (Kyer-2,131/25)

filan, falan: falan numuruda (Mrk-1,8/3), **fiqan** tēliĝiñ (Mrk-1,8/4)

hep: hep bobuşlā (Mrk-1,14/22), **hep** türküleri (Mrk-1,23/10), **hep** her şeyisini, (Mrk-2,24/2), **hep** kuleriñ (Oğz-1,144/1)

her, hē, hēr, hir: hē şeyē (Mrk-1,14/6), **hep her** şeyisini, (Mrk-2,24/2) , **hir** şey (Kel-2,117/15), **her** işi (Bkrl-4,61/18), **hir** şey (Bkrl-4,62/8), **hēr** şey (Bkrl-4,64/20)

hiçbir, hişbi: hişbi şey (Bkrl-2,57/22), **hişbi** şey (İpnr-6,104/19), **hişbi** şeyim (Kyer-2,126/19)

öbür: öbür tarafında (İpnr-1,85/11)

2.3.2.4. Soru Sıfatları

Varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlardır. Metinlerimizde rastladığımız soru sıfatlarımız şunlardır:

hangi, hañgi, hañki, hañki: hañgi yañgım bu (Mrk-1,11/1), **hañki** gündü (Dem-1,73/1), **hañgi** asırda, **hañgi** yaşamda (Ah-1,47/20), **hañki** gündü (Dem-1,73/1), **hañki** kadınlarıñ (İpnr-1,88/22)

kaç, 9aş: 9aş Tāne (Mrk-1,8/6), **9aç** yaşındaydı (Mrk-2,24/4), **kaç** hāne (Bkr1-4,62/ 21), **kaç** para (Kel-2,118/4)

Bazı örneklerde soru sıfatı alan isimin çokluk eki aldığı görülür:

kaç yıllarō oldu (İpnr-5,101/1)

nasıl: nasıl şeker (Mrk-5,40/20)

neredeki, nēdeki: nēdeki yañgım (Mrk-1,9/9)

2.4.ZARFLAR

Kendinden sonra gelen fiili, sıfat veya kendi cinsinden bir kelimeyi etkileyen kelimelere zarf denir. Yani bir kelime kendi başına zarf olamaz. Zarf, ismin kelime grubunda aldığı fonksiyona göre aldığı isimdir. Zarflar beşe ayrılır:

2.4.1. Hâl (Durum, Nasıllık-Nicelik) Zarfları

Bunlar, hâl, tavır, tarz bildiren zarflardır.

Hâl ve tavır ifade eden her isim hâl zarfi olarak kullanılabildiği için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur.¹ Bu yüzden bir sınıflandırma yapmak da pek mümkün değildir. Babadağ ağzında da durum farklı değildir.

böyle, böle, böl´, bul´: “böyle” zarflarının hemen hemen tamamında “y” ünsüzünün düştüğünü görüyoruz. “y” ünsüzünün düşmesi, “ö” ünlüsünü bazen uzatmış bazen uzatmamıştır.

bölê bālammiş (Mrk-1,16/12), diziverllê **böle** (Mrk-1,18/1), **bölê** ittim (Kyer-1,125/10), **bölö** etmê (Dem-2,79/1) (<böyle etmeye), **böl´ böl´** bu dağlarda galmışız (Kyer-2,133/6), toplanırız **böle** (İpnr-3,95/5), zamanlâ **bul´** geçti (İpnr-2,93/17), **bule** bağıyoz (Kyer-2,129/22), işimiz **bul´** yāni (Kyer-2,er-130/21), asılî **bölê** (Mrk-1,2/16), **bölü** geçTi (Mrk-6,48/9)

kın; oşālādı **bölleyne** “böyle” (Mrk-1,16/1), **bölleynê** yanıyō (Mrk-2,26/22)

şöyle, hule, hölê, hölleyne: “şöyle” zarfında sıklıkla ş>h değişimi görülür. “y” ünsüzü genellikle düşmüştür.

şölê şölê yapā (Kel-1,107/25), **hölê** döndülê (Mrk-1,11/3), **hule** sıkTır (Oğz-2,157/19), çalıyōlâ **höle**. (Bkrl-4,62/23), tātalık yapTık **hölleyne** (Mrk-5,42/20), **hölleynê** “şöyle” yanıyōru (Mrk-2,26/20)

¹ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 248

öyle, ule, öle: öle, ölle: düşünürmüş (Mrk-1,5/3), geyilmez **öle** (Mrk-1,16/6), allah **ölleyne** vemesiñ (Mrk-3,30/2), **ölö** ediyömuş (Dem-2,79/1) (<öyle ediyormuş), **ölü** biliyom (Kyer-2,133/8) (<öyle biliyorum), **ulüc** ʿ galdı (Kyer-2,129/21) (<öylece kaldı), **ölleyne** yeme'lē bişē (Mrk-1,6/17)

Anlam olarak hemen hemen “böyle, şöyle ve öyle” ile aynı olan “bölleyne, şölleyne/hölleyne, ölleyne” zarfları, “böylesine>bölleyne”, “şöylesine > şölleyne / hölleyne” ve “öylesine>ölleyne” şeklinde oluşmuş olabilir.

Metinlerimizde karşılaştığımız diğer hâl zarfı örnekleri şunlardır:

sētlen yanaşıdı⁹ tezgā (Mrk-1,12/8) (<saatle yanaşırdık tezgâha), **ğātıl** ğayboldu “hemen, çabucak kayboldu” (Mrk-1,13/5), **ey kötü** ğāri ba9ıyoz (Dem-1,72/12), **yahnız** da gidill (Mrk-1,17/17), gittik **önlü a9alı** (Mrk-1,21/5) **yeñiden** oturmuşlā (Mrk-1,23/14), **yeñiden** darak çekēseñ (Mrk-2,26/21), **ey**olmaz (<iyi olmaz) (Mrk-5,45/26), **aydıñ** gelmeyō (Kyer-1,122/6), **ğaranlık** geliyō (Kyer-1,122/6), **tek** “uslu” durmadım (Kyer-1,125/8), **ay9ırı** gidene (Kyer-1,125/9), **dōru** gidenē (Kyer-1,125/9), **ğüzäl** çıktı (Kel-1,107/18), yapalım **berāber** (Kel-1,110/8), **eycem** “iyice” edemedlmiz (Ma-2,142/1), **tüFeğnen** (<tüfekle)” geziyō (Ma-1,126/10), **ğaşığlan** aşdı (Kaşıkla açtım) (Mrk-3,29/13), **heP bārāber** oynuyōlā (Ma-1,126/11), **hepsi bir** toplanī (Mrk-6,48/2), **arā sırā** gellē (Mrk-1,2/18), **barabar** (<beraber) gidelim (Dem-2,81/7), **basbaya** düğün ettigō işTe (İpnr-4,98/1), **zorlā** oğutmağō istiyō (İpnr-4,98/14), bek **çikin** dövēdin (İpnr-5,100/20) (<pek çirkin döverdi), **berāber** ya'mışlā (İpnr-2,91/15), düğünō ettik biz **yeñiden** (İpnr-2,92/11), **çabuğ** gelinō etti (İpnr-5,100/21), **yayan** geldik (Kel-2,113/9), **temelli** bitti (Kyer-2,131/9), **el ğuvatıylā** yol aştık (Kel-2,114/7) **el ğuvatınan** sarayköy ʿ yol aştık (Kel-2,115/8), **dağ dağ** gezēlēdi (Kyer-2,133/18), bek **ğüzē** añlattı (Kyer-3,138/18), **hepsi bir** toplanī (Mrk-6,48/2), **hep bir** yemek yidirdik (Mrk-6,48/11)

2.4.2. Yer - Yön Zarfları

Fiilin veya fiilimsinin yönünü gösteren zarflardır.

Babadağ ağzına ait metinlerimizde rastladığımız yer-yön zarfları şu şekilde örneklendirilebilir:

añaru: ā9amdan **añara**, “arkamdan, arka tarafımdan” bi sipsi sesi duydum (Mrk-1,13/4)EAT’deki “añaru” zarfının varlığını koruması dikkat çekicidir.

aşağı, aştā: başımdan **aştā** (Kel-1,110/18)

beri: bi **beri** ba9ā (Ma-2,143/23)

geri: **gevi** gitti (Kel-2,112/21)

içeri, içere: alıyōlā **içere** (Mrk-1,5/12), **içeri** girēdik (Kel-2,119/1)

öte, öte: bi **öte** ba9ā (Ma-2,143/23)

yukarı, yoğarı, o9arı: yoğarı oturam (Dem-2,77/7), seksenden **yoğarı** sayıyožō işTe (İpnr-1,84/11)

Metinlerimizde rastladığımız iki örnekte “y” ünsüzünün düştüğünü görüyoruz: çanakkalēden **o9arı** (<yukarı) (Oğz-1,152/17), kaldırmaz **oğara** (Kel-2,119/21)

2.4.3. Zaman Zarfları

Fiilin gerçekleştirildiği zamanı gösteren zarflara zaman zarfı denir. Sayısı oldukça fazladır.

şimdi, şindi,hinci, hinciye>hinceye, hincilik: şimdi 9ıpır 9ıpır arāmaya üçē beşē biñ liraya almā başlamışlā (Kyer-1,124/6), deniyō ya **şimdi** (Mrk-1,14/16), **şindi**

ġāri taḳavidŌ oldum. (İpnr-5,99/22) **şindi** (Ah-1,47/1), **şindi** şey çalıyŌlā hŌle (Bkrl-4,62/23), **şindi** ġāri taḳavidŌ oldum. (İpnr-5,99/22),

Çok sayıdaki örnekte, “şimdi, şimdilik” zarflarında ön sesin ş>h ünsüz değişimine uğradığını görüyoruz. “d” ünsüzünün de “c”ye dönüşebildiğini görüyoruz. (hinci< şimdi <T. şimdi< uş+imdi~uş indi>şindi>şinci (k)>hinci (k) DİAS

hinceye (<şimdiye) (Mrk-1,18/10), **hincilik** (<şimdilik) bi gelişme yo9 (Dem-1,74/8) **hinc**; ōlē deġil ġāri de (Mrk-1,17/10), **hinci** babıdaġ (Bkrl-4,62/15), bulalım **hinci** (<şimdi) (Mrk-4,31/8), kelleciyi birleşTi ġāri **hiŋŋi**. (Bkrl-4,62/18), **hinci** eliñi vè (İpnr-1,84/3), **hinci** bes senŌ oldu (İpnr-5,100/13), hincik bunları da naslb olsun (Mrk-4,31/4)

ġāri, ġayrı: arammaz **ġāri** (Mrk-1,8/5), **ġāri** ba9ıyo9 (Dem-1,72/12), **o zuman ġāri** ço9 para o (Mrk-1,22/3), kelleciyi birleşTi **ġāri** **hiŋŋi**. (Bkrl-4,62/18), bu yıl **ġāri** bek taḳavidin (İpnr-5,99/22), şindi **ġāri** taḳavidŌ oldum. (İpnr-5,99/22)

“ġāri”, Babadaġ ağzında çok sık kullanılan bir zaman zarfıdır. “ġayrı” şekline tek örnekte rastlanmıştır. Bu yüzden şahsi bir kullanım olması muhtemeldir.

geşti (<geçti) **ġayrı** “artık”. (Mrk-1,17/1)

daha, dā, taha, tā: “daha” zarfının hece kaynaşması ile “dā”, tonsuzlaşma ile “taha”, hece kaynaşması ve tonsuzlaşma ile “tā” şekline dönüşmüştür.

bekarlığında **tā** (<daha)bu (Mrk-1,23/9), **taha** (<daha) (Mrk-4,31/12) **tā hāqā** 9ıpırdayıp durulā. (Mrk-4,31/14), **tā** (<daha) ne oturū (Mrk-1,14/21), bu yıl ekdik **tā** (Bkrl-4,62/8) **hāqā tā** gitmedi (Bkrl-2,57/10) küçük **dā** o da (Bkrl-2,57/1), borcumuz **dā** çok (İpnr-4,97/7), bitirmede **dā** (İpnr-4,98/9), **dā hāqā** baġ (İpnr-2,91/12), **tā** birŌ ay ġadā ancŌ oldu (Bkrl-5,67/23)

sonra: soñuru (Mrk-1,6/4), soñuraya(Mrk-1,8/5), soñura (Mrk-1,8/12), sŌra (Mrk-1,21/16), sŌra (Dmrl-1,71/11), soñurttan (Ma-1,139/11), soñrudan (Ah-1,48/9)

“-in” vasıta hâli eki ile yapılan “evellerin, o zamanların” zaman zarfı dikkat çekicidir.

gelmiş **o zamanların** (Bkrl-5,66/5), **evellerin** nişadır çalınîdı (Mrk-1,1/7), **o zamanların** (<o zamanların) evde ceryan da yo9 (Dem-1,73/11)

âşamsı o çeñiziñ içinde adamlâ oturdu (Mrk-1,20/21), Yazı diline muhâlif olarak “akşam” zarfının “-sı” iyelik eki alması dikkat çekicidir. Bu durum bir ek yığılması olarak yorumlanabilir:

akşam+ı+sı>akşamsı>âşamsı

Diğer zaman zarfı örnekleri şunlardır:

cumâ âşamı 9ına ya9ınırız, (Mrk-1,1/1), **cumâtesi gün** sâmaşığa gideriz (Mrk-1,1/1), **sabah** qalqâsıñ (Mrk-1,1/4), **artı9** ni9aha gidilî (Mrk-1,2/19), **âşamsı** (Mrk-1,20/21), **salı gün;ekenden** çıqâlâ (Mrk-1,4/9) eveli (Mrk-2,25/18), **êtesi gün arêfe** oldu (Mrk-1,9/1), **dêdik biz esgiden** (Mrk-1,14/16), **yarın sabâlen** (Mrk-1,21/12), **yarın** (Mrk-1,21/14), **böyün** (Mrk-1,22/5) **bi gec**;oturmuşlâ (Mrk-1,23/9), **sabbâlan gelmiş** (Mrk-1,23/11), **göçürdü beni êkenden.** (Mrk-5,42/18), **yazın** çalışcan, **ğışım** o9uycan (Kel-1,107/10), **yazın** (Mrk-3,28/4), **hemen** (Mrk-3,29/11), **esKilêden** (Ah-1,47/2) öncü (Ah-1,47/6), **âşam** (<akşam) sulediydik (Dem-1,74/20), **yeñi** gelişti (Kyer-1,122/12), **zamânyla** atmış yetmiş talâbesiyle okullar açıldı (Kyer-1,121/10), **eveli** yapığoyuyölâ (Kel-1,111/6), **sörâ sôra** (<sonra sonra)suyu endi (Kyer-1,122/15), **sabâlen** geliyô (Oğz-1,146/20), **gelinlê eveli** ata minêdi (Ma-3,143/6), **bi sât** oynadılâ (Kel-1,111/1), **yarın** gelce'lê (Oğz-1,147/22), eveli (Oğz-1,148/20), **ilkden** “ilk seferinde” bulumassa (Mrk-1,8/4), **çekilî ğışım** (Mrk-1,4/15), **demin** vêdim geldim (Mrk-5,41/11), **öncüden** hayvanlan ekilîP biçilîdi (Ah-1,48/3), **eveli** yapığoyuyölâ (Kel-1,111/6), **şu an** im9an var (Kyer-1,121/15), **deminden** andım (Mrk-4,31/3), **yarın** göndercêñ (<göndereceğın) (Mrk-1,21/14), **sörâ** dâmâdını ğaybetti (Bkrl-2,58/6) **eveli** sarayköydün.(Bkrl-4,62/15) **eskiden** dovulla¶ olūdun (Bkrl-4,62/23) **yeñi** kaçtı (Bkrl-4,62/26), **zorlan** biz visek (Bkrl-5,70/15) (<zorla biz verdik) **yarı¶** seniñ olcâñ dâ o (Dem-2,78/3), **âşamları** ğalcâm zaman (Dem-2,79/13) **yeñî** aldık (İpnr-4,97/7) (<yeni aldık), **bu havtılâda** gini

hasTayın (İpnr-5,100/2) (<bu haftalarda yine hastayım), **yeñi** gitti (İpnr-2,92/3), **bi günÖ öncüden** kıını yaqılır (İpnr-3,95/5), **eveli** gelseydiñiz (İpnr-4,96/7) **hemen** başliyö (İpnr-4,97/2) o **geçÖ** işliyö, ben **gündüz** işliyom (İpnr-4,97/6), **hāqā** da alamıyom (İpnr-6,105/10), **sōra**, ordan çekildi gevi gitti (Kel-2,112/21), **geçe¶** **senêlêde** amaliyat oldum (Kel-2,114/5), **aqşamüstü** gidiyö (Kel-2,114/23), **her gün** geliyölā (Kel-2,116/21) **yavın** geliyö (Kel-2,116/21) **dün** geldi (Kel-2,116/21) **evelce** doquma yoqdu (Kel-2,116/24) **hāqā** dÖ öledir (Kel-2,117/24), **geçenlêde** (Kyer-2,127/6) **ulen** gitcez yarın (Kyer-2,127/15) **o zman** vēcez (Kyer-2,128/9), **esKiden** bu köyleriñ hişbirindê olmaSka¶ bizim burdu oluyödu (Kyer-2,136/3)

Bir örnekte “sabahleyin> sabāla” zarfının “her” ile birlikte kullanılması dikkat çekicidir.

her sabāla o hacınıñ elinÖ öpêdi (İpnr-5,103/10)

2.4.4. Miktar (Azlık-Çokluk) Zarfları

Azlık-çokluk zarfları, bir sıfatın, bir zarfın veya bir fiildeki oluş ve kılışın miktarını, ölçüsünü ve derecesini berileyen zarflardır.¹ Metinlerimizde tespit ettiğimiz örnekleri şunlardır:

az, azcık, azıcık, eccik: eccik kiremi'leri çiğnemmiş (Mrk-1,10/10), eccik irezil; e'miş (Mrk-2,24/11), yapıydı eccik (Mrk-5,43/2) eccik garşı gelcêsiñ (Kyer-1,125/17), accık gurudu eccigeylendi (Mrk-2,26/16), eccik bilêsiñ, (Bkrl-5,69/21), eccik iyi oldum (İpnr-5,100/2)

bayağı>bayā “epey”: bayā faydası olup durū (Kel-1,106/15), baya epey oldu. (Oğz-1,145/17)

biraz: biraz bozuldu (Bkrl-4,61/11), biraz Fazlı bi parÖ olsa (Dem-2,78/13), biraz dā oqumuşdur (Dem-2,83/5), biraz güç olcaktı (İpnr-1,90/12)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Grameri, s. 517

bütün: bütün satTılā (Kyer-1,124/5)

çok: çoğ: işlē. (Mrk-1,12/14), **çok** güzē olū (Kel-1,108/1), **çok** ğaybat edēdi (Mrk-1,15/9), **çok** ilgileniyō ure'menlē (Kel-1,107/17), tā **çok** götürū (Mrk-1,3/19), **çoğ** o9uyō (Mrk-4,33/2), çoğŌ ilgilenirin (Dem-2,79/17), **çok** gidē (İpnr-5,102/19), **çok** sērek gözükiyōdu (Kel-2,113/3), **çok** pis hacı (Kel-2,119/20), çoğŌ eyi añlaşıyoruz (Mrk-7,49/5)

daha, dā , tā: “daha” zarfının hece kaynaşması ile “dā”, tonsuzlaşma ile “taha”, hece kaynaşması ve tonsuzlaşma ile “tā” şekline dönüşmüştür. **tā** fazla gidē (Mrk-1,3/18), **tā** çok götürū (Mrk-1,3/19), **dā** güzelidi (Ma-1,140/19), **tā** fazla gidē (Mrk-1,3/20), o **dā** zor (Bkrl-5,68/5), **daha** mesut **daha** müreffeh bi soluğŌ almış olurum (İpnr-1,90/5), **dā** evel bel ağrması yapıyō mudu, (Kyer-2,128/1) **daha** evel hiç böyle yapmadı (Kyer-2,128/1), **tā** eveliydi (Mrk-6,48/9)

en, eñ: Miktar zarflarının en tipik örneğidir. Diğer zarflardan farklı olarak tek başına bir şey ifade etmez, isim gibi kullanılmaz. Bu hâli ile edat karakterindedir. Ancak sıfatların ve zarfların önünde kullanılır.¹

Babadağ ağzında bir değişikliğe uğramamış, palatallığını da korumuştur:

eñ büyük ğız (İpnr-2,91/20), **eñ**azından üş gecē(Mrk-1,2/19), **eñ** Fazlā müslümanlık (Dem-2,81/9), **eñ** büyük ğız (İpnr-2,91/20), **eñ** eveli ğurān oğumağ (İpnr-5,101/12), **eñ** ādm hacı (Kel-2,119/19)

epey: **epey** añladıvēdim (Ma-2,143/9), **epey** va9ıt gec:olmuş ğāri (Mrk-1,23/10)

fazla: tā **fazla** gidē (Mrk-1,3/18), , **fazlı** şey etmedi (Bkrl-2,58/2) **fazlā** durmadım (Bkrl-4,61/20), biraz **Fazlı** bi parŌ olsa (Dem-2,78/13)

gayet: ğāyet atik başlısına (Dem-2,78/5)

¹ Muharrem Ergin, Türk DilBilgisi, s. 248

hep: **hep**:aňladıverldi (Mrk-1,6/1), onlā edēdi bizim düğünleri **hep** (Mrk-1,2/21), **hep** göşdüle (Oğz-1,147/5), gidē **hep** (Mrk-1,20/7), **heP** gi'mişTir (Dem-2,82/23)

hiç, hiş: hiç hayattā görmedim (Dem-2,81/4), menderes nehrini gördüñüz mü hiç (İpnr-1,85/18), hiç gavgō etme (İpnr-5,101/5) (<hiç kavga etme), dediğodu e'medim hiç (Mrk-7,49/4)

Son ünsüzü genellikle sızıcılaşmaya uğramıştır:

hiş (<hiç) gumüdem mi (Mrk-1,1/15) **hiş** gülmüdem (Mrk-1,6/1) hēs seslemmeyo (<hiç seslenmiyor) (Mrk-3,28/9), hiÇ ona sevmezdi (Mrk-1,15/10), hiş ğalmayōlā (Oğz-1,145/26), hiş mi uyumadılā (Mrk-4,31/14), hiş deĝişmedi (Dem-2,80/18)

iyice, eyce, eycem: “iyice” kelimesinde ilk hecede kullanımın “e” sesini koruduğunu görüyoruz: (<ET edgü),

dañıla'limō eyce kimseyē (Dem-2,77/3)

“iyice” zarfının bir örnekte “m” ünsüzünün türemesiyle genişlediğini görüyoruz: **eycem** edemedlmiz (Ma-2,143/1)

pek, bek: beK ilgilemmeyoru. (Mrk-2,24/12) bek güzel oluyō (Mrk-5,46/6), bek bill (Mrk-1,18/13), bu yıl ğāri bek taķavidin (İpnr-5,99/22), bek çikin dövēdin (İpnr-5,100/20), bek dutmuyō (Kel-2,114/6), **bek** güzē aňlattı (Kyer-3,138/18)

hu ğidā indirdim (Mrk-1,11/21), **bi** gücünü giTTi (Mrk-1,10/11), **bi** gücünü giTTi (Kel-1,107/26), **birēcik** veriyoz (Ma-2,142/13), **ne ğidā** üzöldüm (Mrk-4,35/10), **birēcik** varalım (Dem-1,71/16), çok **sērek** gözüküyōdu (Kel-2,113/3)

2.4.5. Soru Zarfları

Fildeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarflardır.¹ Başlıcaları şunlardır:

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Grameri, s.523

nasıl, nası: nasıl 9al9caz (Mrk-1,22/3), **nasıl** ba9ıbilcēdim (Mrk-3,29/21), **nası** alışcağ (Kel-2,118/22), **nasıl** gōrüyōsañ (İpnr-1,84/2)

ne: “ne” kelimesinin “niye, niçin” anlamında kullanıldığı örneklerde soru zarfı olduğu sōylenabilir:

ne gōtūrceñ (Mrk-1,21/2), **ne** oturū (Mrk-1,14/21), **ne** alıp durusuñuz (Bkrl-5,66/6)

ne biçim: **ne biçim** ğonuřuyōñ (Kyer-1,125/1)

neden: nedembeğendiñ (Mrk-1,1/17), **neden** ı9dını (Mrk-1,9/7), **neden** gōndēmedilē (Mrk-2,25/13), **neden** gōndēmedilē (Mrk-2,25/10)

niye, neye: ney;oturū (<niye oturur) (Mrk-1,15/1), neyē ekiřeñ (Mrk-2,24/12), bu kōprüyü neye attıñız? (İpnr-1,86/11)

ne zaman, ne zıman: **ne zıman** lcek (Dem-2,81/21)

2.5. EDATLAR

Edatlar, mânâları olmayan, gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına anlamları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat mânâlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler. Onun için mânâlı kelimeler olan isimlerin ve fiillerin yanında edatlara da vazifeli kelimeler diyebiliriz.¹

Edatlar, üçe ayrılır²:

2.5.1. Ünlem Edatları

Bunlar his ve heyecanları, sevinç, keder ızdırıp gibi ruh hâllerini, tabiat hâllerini, seslenmelerini, tasdik, red, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır.³

2.5.1.1. Ünlemler

His ve heyecanları ifade için içten koparak gelen edatlarla tabiattaki sesleri taklit eden edatlardır. İfadeleri ses yapılarına dayanır.⁴ Bu yüzden ünlemlere bir sınır çizmek zordur. esasen isim olduğu hâlde kullanılış itibariyle ünlem olan kelimeler de vardır. Metinlerimizde rastladığımız başlıca ünlemler şöyle sıralanabilir:

aman: aman, eliñ haram parasını ne edem (Bkrl-5,69/21)

be: oh be (Mrk-1,22/7), o be (Mrk-5,38/7), zorâbi be (Dem-1,72/15), bu be ā9adaş (Mrk-1,13/18)

ha: mēramet olmayo hā! (Dem-2,77/25), bu zımanı ğadā ha? (İpnr-5,99/20)
(<bu zamana kadar ha)

hadi, hadeñ: hadi yallah babadağına (Mrk-1,18/21), hadıolum (<hadi oğlum)
(Mrk-1,22/5) hadi yallah (Bkrl-4,63/9)

¹ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 328

² Bazı dilbilimciler, ünlem edatlarını ünlemler, bağlama edatlarını bağlaçlar adı altında birer kelime çeşidi olarak işlemişlerdir.

³ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 329

⁴ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 330

Haydi kelimesinin analogi yoluyla fiil gibi II. tekil şahıs eki aldığını düşündürüyor:

hadeñ (<hadi) (Mrk-1,20/20)

hay: hay gidi canlā hay (Mrk-1,14/7), hay gidi canlā hay (Mrk-1,18/11)

va!: Babadağ ağzında şaşkınlık ifade eden çok karakteristik bir ünlemdir.

vā!... (Mrk-1,6/10), vā! (Mrk-5,44/1), vā, bu ne yā (Mrk-5,41/10)

ya: ya kerata ya (Mrk-1,12/4), boşaldivē yā! (Mrk-1,23/5), , habarıñ vā mı yā (Mrk-1,23/12) dedim ya (Kyer-1,125/8), oquyōdu ya (Ma-1,140/16), azıdın ya (Ma-2,142/11), iki mināreli cami vā ya (Oğz-1,145/9), sı9ılma mı ya! (Mrk-1,10/20), bu ne yā (Mrk-5,41/10), neden oray oturcaz yā? (Dem-2,77/7) bilme min0 iç ya! (İpnr-5,101/20) (<bilmez miyim hiç ya), orlā parayla mıdı ya! (Kyer-2,133/10) (<oralar parayla mıydı ya!)

yahu, yau, yav: evqatlarım yāu (İpnr-1,85/20) ne diyoñ sen yau! (Kel-2,114/1) olū mu yau? (Kyer-2,131/15), nerè gittiñ yav?" (Yköy,88/4), para mı mā yau? (<para mı var yahu?) (Yköy-1,159/18)

Diğer ünlemleri şöyle örneklendirebiliriz:

uuu (Mrk-5,44/4), eyvāh (Mrk-4,33/3) allah allah! (Mrk-1,10/20), tü!... (Mrk-1,10/16) eşşek herif (Mrk-1,10/16) deme! (Mrk-1,5/7), çāt, çat! (Mrk-1,10/26), a! (Mrk-1,12/4), allah allah (İpnr-1,85/16, hık hık hık gezip yürölē (Bkrl-5,68/16), aferim (Dem-2,81/19) (<aferin), allah allah (İpnr-1,85/16, allah allah (İpnr-1,85/16

2.5.1.2. Seslenme edatları

Seslenme edatlarının hiçbir ifadeleri yoktur. Bir şey, bir hâl bildirmezler. Sadece hitap, seslenme vasıtalarıdır.

ey: ey saş9ın ölu düşkün (Yköy-1,159/22)

lē, ülen, ülē: **ülē** ā9ıdaş (Mrk-1,22/2), uzun ğava9 havası ğalmış ya lē! (Mrk-1,23/13) **ülē**, ali (Mrk-1,23/11), **ülen** (Mrk-1,22/22), **ülen** (Dem-2,81/19)

yā: **yā** rabbim (Dem-1,73/2), **yā** rabbı! (Mrk-1,11/4), **yā** rabbı! (Mrk-1,11/4) töbē **yā** rabbı (Dem-1,74/19),

Hitap olarak kullanılan isimler de fonksiyon bakımından seslenme edatı durumunda bulunur:¹

abıla, abıla! (Mrk-1,23/16) (?), ah ah ābem (Yköy-1,159/14), allahım (Bkrl-4,62/11), uretmen! (Bkrl-5,69/20), bizim ğız! (Dem-2,77/1)

2.5.1.3.Sorma edatları

Sorma ifade eden, soru için kullanılan edatlardır. Sayıları çok azdır.

çocuqlā **ha?** (Kel-1,106/3), bu zımanı ğadā **ha?** (İpnr-5,99/20) eee (Mrk-1,5/13), **ē?** (Dem-1,72/24), **acabā** (Kyer-1,124/3)

2.5.1.4. Gösterme edatları

iřte, iřTē, iřde: **iřTē** bu bıra9Tı (Mrk-1,5/13) **iřt**, o yañgın (Mrk-1,11/2), **iřTē** (Mrk-1,5/13), **iřTē** burdu (Kyer-1,121/8), ğumaş gibi **iřTe** (Mrk-1,11/15), geliyölā **iřTe** (Ma-1,126/9), **iřTē** bu. (Mrk-1,1/10), **iřTē** yoqādan depesinden gudüm (Mrk-1,1/16), **iřTē** halañıñ: añlatTı gibi (Mrk-1,2/7), **iřtē** düğünlē olū (Mrk-1,4/18), ediveriyölā **işdeyya** (Mrk-5,37/7), **iřTē** hu çocuğ (Bkrl-4,62/1)

ta, tā: **ta** oraya (Mrk-4,32/7), **ta** benim bubam askerden duymuş (Bkrl-5,66/5), **tā** ağvaya (Dem-2,79/14), **tā** ıTambulu (Kel-2,113/9), **tā** moskovāya (İpnr-1,86/21), **ta** keçiборludā (Dem-1,72/20)

ıhı: **ıhı** gelinim vā (Bkrl-5,67/12), **ıhı**, bu benim ğızım (Bkrl-5,68/16)

¹ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 330

2.5.1.5. Cevaplama Edatları

Bunlar tasdik veya red ifade eden edatlardır.¹

2.5.1.5.1. Tasdik ifade eden cevaplama edatları

tabi (Mrk-1,20/7), tabi (Kyer-1,122/21) hī, iki çocū vā. (Oğz-1,145/6) elbet (Mrk-1,5/5), haram **tabi** (Bkrl-5,70/7), hı, (Mrk-2,27/6), peki hanımefendi (Dem-2,77/24)

2.5.1.5.2. Red ifade eden cevaplama edatları

ı... “hayır” (Oğz-1,145/14), hāyır (Mrk-1,4/2), ıı (Bkrl-4,62/8), yaa (İpnr-3,94/17), ıı (Bkrl-5,67/5)

2.5.1.6. Bağlama edatları

2.5.1.6.1. Sıralama edatları

Arka arkaya gelen unsurları, kelime ve kelime gruplarını, cümleleri “ve” anlamıyla, virgül makamında birbirine bağlayan edatlardır.²

ve: ve ürümemiş (<ürememiş) (Mrk-1,11/6), ve bu arada (İpnr-1,86/15), demiş ve her nasılsa nazım partisini gürmuş (İpnr-1,87/6), kömür satışları ve para tahşimle (Yköy-2,167/10)

ile: almayya ile firansa (İpnr-1,86/2)

Bu bağlaç ekleşerek, -(y)lA(n) şekliyle de kullanılabilir:

ebeylen hemşire (Kel-2,116/20), şerfeylen nazlı yattılā (İpnr-2,102/7 İpnr-5)

¹ Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 331

² Muharem ERGİN, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1993, s. 332

2.5.1.6.2. Denkleştirme edatları

Birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan iki unsuru birbirine bağlayan edatlardır.

veya: saltâ **veyā** turşu (Ma-1,140/17) , bu yürüğÖ ali efeniñ **veyā** da atcalı kel mēmed efeniñ (Dem-2,82/1)

veyāhut: on ikiye mi çığırca9, **veyāhut** bi do9Tur (Mrk-3,28/15)

ya: **ya** teñkolü dışı (Mrk-1,7/2)

yahut: bi yazma **yāhut** bi metirē basma (Mrk-1,17/13),

2.5.1.6.3. Karşılaştırma edatları

Karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru, dil birliğini birbirine bağlayan edatlardır.

ha...ha...: **ha** bālımıdan hayvanı damı so'muşuñ **ha** tesbik duāsı yapmıdan cāmiden çıkmışiñ (Dem-2,81/7-8)

hem...hem..., hām...hām...: **hem** ev döşenir, **hem** nikah olur, hem sāmaşığa gidilir (Mrk-1,3/6), **hem** beni dövülē gızım, **hem** adamı dövülē (Bkrl-5,68/ 11-12) **hām** babıdālı çıkıyō **hām** davazlı çıkā (Kel-2,115/23)

da/de...da/de...: zeñgin d'etmedi fakir d'etmedi (Kyer-1,124/1), iqañ d'olū, çıyan d'olū (Mrk-4,32/5-6)

ya...ya...: **ya** gezdımi garşılādı, **ya** geydımi garşılādı, **ya** yidımi garşılādı (Kyer-1,125/19-20),

Bir örnekte, “ne... ne...” bağlacının, “ya...ya...” bağlacı gibi kullanıldığını görüyoruz:

bu oğursa **ne** tansu çillerð olü **ne** imren aykurt olü bu. (Dem-2,78/20)

2.5.1.6.4.Cümle başı edatları

Cümleleri mânâ bakımından birbirine bağlayan edatlardır. Cümle başında bulunur, başında buldukları cümleyi bazıları ondan sonra gelen cümleye, bazıları da kendisinden önce gelen cümle veya cümlelere bağlar.

ama, amâ, amma, emme: **ama** bölê bölê olunca (Kyer-1,121/14), **ama** aslında (Mrk-4,33/5, im9an var, **amâ** iñsan yo9 (Kyer-1,121/15), hikâye gibi bi şey oluyô bu **amma** masal gibi (İpnr-1,86/2), **ama** atatürke demiş ki (İpnr-1,87/4), arıbam olsun istiyom **amâ** on du sürümüyon. (İpnr-3,95/1) isTiyomð **ama** sürümüyon (İpnr-3,95/2), düşünüyô **ama** bilmiyom (İpnr-4,98/11), geydim **emme** erişemeyyon (Mrk-1,12/7), örgencēsiniñ **emme** gütcēsiniñ (İpnr-5,101/18), göstermiyôduğð **emme** bi haFTadır arızalandık (Kyer-2/126/4)

belki: **belki** bi haFTA soñura (Mrk-1,3/17), **belki** iki üç yüs senelik (Kyer-2,135/6)

çünkü, çüñkü: **çünkü** hocâ södu. (Mrk-4,33/11)**çüñkü** şehirde (Kyer-1,122/25), **çünkü** aydında eşkiyâ çok çıkâ. (Dem-2,81/23), **çünkü** baştakı şey alman (İpnr-1,88/2), adam rässız oluyô **çünkü** şehirde (Kyer-1,122/25)

haqbuki: **haqbuki** durum o gün uleymiş (İpnr-1,89/21)

hattâ: **hattâ** dâ aşâda (Yköy-1,159/19), **hattâ**, hâkim, gızımıñ ölu (Kel-2,114/18)

hele: **hele** bevket vēsini (Yköy-1,163/12), **hele** o 9ırk; iki, 9ırk; üç, 9ır9 dört seneleri (Oğz-1,151/6), **hele** manasır çok geri (Yköy-2,173/18)

helemme (<hele+amma): Edebi dilde görülmeyen bu bağlaç “hele” edatı ile “amma” bağlacının birleşmesiyle oluşmuştur. “hele” bağlacının son ünsüzü düşmüş, “amma” bağlacı ses uyumuna girmiştir. Metinlerimizdeki örnekleri şunlardır:

ğadın ğızım **helemme**, āşamōtu. (Mrk-4,32/9), çokTüm **helō emme** allahdan istiyom iyilik (İpnr-5,100/23), , ben dō istiyom orayā gitmeyi **hel emme** bakalım zamānı vā yalım (İpnr-5,100/12)

eğer: eğer bulumassa (Mrk-1,8/6),

faķat: faķat nasıl bālandı (Ah-1,47/21), bāzı m̄sanlar sevmez. **faķat**, ben ūirlerine hayrānō oluyom o adamıñ ūirlerine.(İpnr-1,89/15) “**faķat** burdu vergi yok” dedi.(Kel-2,119/14), parō alyō zāte¶ senden. **faķat** başķa d´vletiñ hacıları, biz gibi deĝildi yāni. (Kel-2,119/18)

ilqā, illi: illā ğızıñ ğōñlü olcaķ. (Bkrl-5,70/15), **illi** benimō adım geūsiñ (Dem-2,80/3), **illi** yıķaycāsıñ (Dem-2,77/25)

qākin: qākin ūu yoĝurdu netcez (Ykōy-1,160/21)

meseqā: meseqā bi iūyeri olsa (Kyer-1,121/16), **meseqā** erke’leri (Ma-1,126/6), meseqā (Kyer-1,121/17), **meseqā** olē bi ūey;oluyō (Ma-1, 140,6), **mesēqā** (İpnr-3,95/9)

yāni: yāni bölē bālammiū (Mrk-1,16/12), **yāni** ūey;eden (Dem-1,71/20), **yāni** olē bi ēlencesi oluyō. (Ma-1, 140,6)

yalnız, yalnız: teşviklen geūtim **yalnız** ūölē bi ūey (Dem-2,79/21), **yalnız**, inamma ğızım (Dem-2,78/26)

zāten, sāten, sāti: zāten dedeñ ilgilenldi (Mrk-2,24/3), **zāten** dikeldiĝiñ yēden (Mrk-1,11/25), m̄dem **zāten** saķat. (Bkrl-5,67/18) **zāten** büyük deĝil (İpnr-3,94/4),

gittimizde **zāten** savaş devām ediyōdu (Kel-2,112/19), bazarımız **zāten** ovadıv. (Bkrl-4,62,15), **zāten** tekŌ evi girēlēdin. (Bkrl-4,63,20)

Metinlerimizdeki **zāten** (<Ar.zāten) ve **zāti** (<Ar.zāti) edatının bazı örneklerinde ilk ünsüzün tonsuzlaştığını görüyoruz:

sāti vemen (Bkrl-5,68/9), **sāten** ğonuşuvēmezdim (Dem-2,79,3)

2.5.1.6.5. Sona gelen edatlar

Kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki unsurlara bağlayan edatlardır.

dahi, dāhi: Kuvvetlendirme edatı durumundadır. Bu kuvvetlendirme fonksiyonu aslında onun bağlama fonksiyonundan doğmakta, sonuna gelen unsuru daha evvel geçen aynı cinsten bir unsura bağlamak suretiyle belirlemektedir.¹

kipriklerimiz **dāhi** buz duttu (Kel-2,114/2), ben **dahi** ki size zarar vereceksem benlen **dahi** ki ğonuşmayıñ.(Dem-2,83/12)

DA: Sonuna geldiği unsurları, kelimeleri daha önce veya sonra gelen ve düşünülen, mevcut olan veya zikri geçen unsurlara bağlar, aynı zamanda sonuna geldiği unsuru belirtir ve kuvvetlendirir.²

Yazı dilinde “t”li şekli bulunmayan dA bağlacının Babadağ ağzında aynı konuşma dilinde olduğu gibi “t”li şekilleri de vardır. Çoğu örnekte DA bağlacının ünlüsü, son ünlü olarak daralmaya veya kısalmaya uğramış, yahut hem daralmış hem yuvarlaklaşmıştır:

hepsi değil **de** (Kyer-1,122/22), nalınları geymiş **de** (Mrk-1,12/2), yaylâdâ **dâ** (Mrk-1,7/6), onlâ **dâ** (Mrk-1,15/3), yalnız **dâ** gidill (Mrk-1,17/17), gözü **dü** (Mrk-3,28/13), o9uma9 **dâ** zoraldı (Oğz-1,144/20), ğız **dâ** (Kel-1,107/2), devlet **tê** (Kyer-2,132/18)

değil: ham bez **değil** (Mrk-1,11/12), belçiķa **değil** (İpnr-1,85/14),

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 337

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 338

allahısmarladık **değil** (İpnr-1,87/27), zâten büyük **değil** (İpnr-3,94/4)

ki, kı, 9u: “ki” de tipik bir bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır.

öle **ki** (Kyer-1,123/1), dēlē mi **ki** (Kyer-1,124/4), ā (<ağa) der **ki** (Dem-2,82/7)

Edebi dilde tek şekilli olan “ki” bağlacının, Babadağ ağzında hem incelik-kalınlık hem düzlük-yuvarlaklık uyumuna girebildiğini görüyoruz:

çalışmaz **kı** (Kel-2,118/22), ucuzlatcañ **kı**, (Kyer-2,131/8), deyō **9u** (Mrk-1,16/18), gumeyō **9u** (Kyer-1,122/1), deyō **ku** (İpnr-1,87/19)

2.5.1.7. Son çekim edatları

Bunlar isimlerden sonra gelerek onların çeşitli zarf hâllerini yaparlar. Fonksiyonları bakımından bu edatları hâl eklerine benzetebiliriz.

âit: almayyayă **âittir** (İpnr-1,87/19), bâbadağınă **âit**. (Mrk-1,8/3), yaşantısına **âit** (Yköy-2,172/17)

berāber, bâber: arkadaşlarla **bâber** (Kel-2,113/20) (<arkadaşlarla beraber)

beri, bēri, bere: altı aydan **berē** (Mrk-1,13/19), esKidem **beri** (Ah-1,47/7), bâbam gündem **beri** (Kyer-1,123/24), sabahdan **bere** (Mrk-5,37/12), üçō aydan **bere** (Bkrl-4,61/16) eskidem **bēri** (Bkrl-4,61/17), yivmibeş senēdem **bevi**, (Dem-2,80/18) seksen dörttem **bevi** (Dem-2,80/18), o günden **beri** (İpnr-1,84/18), yıldam **bere** (İpnr-6,104/4)

bile, bilen: davazdâ **bilē** (Kel-2,115,22), duvālâ **bilē** (Mrk-1,7/1), ondam **bilē** (Mrk-1,22/6)

Babadağ ağzında “bile” edatının sıklıkla “bilen” şeklinde kullanıldığı görülür. Sonda türeyen “n” sesi bir ünsüz türemesi olabileceği gibi vasıta hâli eki de olabilir. Bu durumda ek yığılması olarak da değerlendirilebilir. (Bkz. s.217)

9asap mēmet dayım **bilen** isTemiş(Mrk-1,2/5), , ikinci haFTası **bilen** yāleyē göçülū (Mrk-1,6/11), dedeñē **bilen** (Mrk-2,25/19), evkek gılīna **bilen** (Ma-2,141/8), onlara **bilen** (Mrk-2,26/11), hāmیلō oldūmu **bilen** bilmiyōdum (Bkrl-2,57/18), kaçādık **bilen** (Bkrl-4,63/8), hiç, bi denē **bilen** yok (Bkrl-5,66/6), yol **bilē** yokTu (Kyer-2,129/5), on kiçodam **bilen** yetēdi (Ma-2,143/11), dilim **bilen** ğuruyyoru (İpnr-5,100/25)

diye, deye, dey: ğum āriflē **deyē** (Mrk-1,1/19), hocālā **deye** (Mrk-1,2/1), ayıbolū **deyē** (Mrk-1,3/11), hēkez gelsiñ **deye** (Mrk-1,7/18) hitler **diye** bir adam vardı (İpnr-1,85/10), düyyā haberleri **deye** (İpnr-1,85/25), demesiñlē **deye** (Dem-2,77/23), gövey dövme gideriz **deye** (Mrk-6,48/6), devlet **deyē** (Kyer-1,121/18), indirdim **deyē** (Mrk-1,11/21)

Bazı örneklerde “diye (deye)” edatınınson ünlüsünün düştüğü görülür.

va9ıt geçirelim **dey** (Kyer-1,121/3), va9ıt geçirelim **dey** (Kyer-1,121/3), ebē **dey** geldi (Bkrl-5,68/1), çorqā **dey** habā vimedim (İpnr-5,102/7)

doğru, dōru: Edebî dilde isme yönelme hâli ekiyle bağlanan “doğru” edatı, metinlerimizdeki örneklerinde yükleme hâli ile de bağlandığı görülmektedir. bizi **dōru** sürdülē (Kel-2,112/21), ārı dağından **dōru**, ārıyı vādık (Kel-2,113/11)

dolayı, dolayısıyla: olduğunuz **dolayısıyla** (İpnr-1,88/15), bu özürlü çocukTan **dolayı**(Kyer-2,128,21)

evvel: başlamazdan **evvel** (İpnr-1,85/25), cumhūriyetten **evvel** (İpnr-1,84/15)

eveli: Bu edatta “evvel” kelimesinde ikiz ünsüzün tekleştığı ve sonuna iyelik eki aldığı görülür. Ayrıca isme ekli ve eksiz bağlanır. bi haFT;**eveli** (Mrk-1,2/7), bi gün;**evelinden** olmaz (Mrk-1,3/7), arēfeden **eveliydi** yalımo? (Mrk-1,8/25), iki gün **eveliydi** (Mrk-1,9/3), bir ay **eveli** gidēdi.(Mrk-5,42/10)

gibi: halaññ; añlatTī **gibi** (Mrk-1,2/7), ne **gibi** (Mrk-1,13/22), ğumaş **gibi**ışTe (Mrk-1,11/15) bābadağññ bi mahallesi **gibi** (Oğz-1,148/2) çivvi **gibi** (Mrk-4,31/11), ana

ğız **gib** (Ah-2,49/1), sır'ladī **gibi** (Mrk-1,18/21), ğumaş **gibi** işTe,düğün **gibi**, 9ma **gibi** (Oğz-1,144/7), şindiki **gibi** (Bkrl-4,63/7), vâhbi **çoç gibi** (Dem-2,78/13) helë benim **gibi** (Dem-2,78/27) ğarıncı **gibi** msan (Kel-2,113/3),

Bazı örneklerde “gibi” edatının isimle kalıplaşarak anlam kaymasına uğradığı da görülür:

oldū **gibi** (Bkrl-4,62/10) “tamamen”, ötek gibi durumuyōsuñ ki. (Kel-2,114/3) (<öteki gibi “aksi takdirde” duramıyorsun ki)

göre: senē **göre** (Mrk-2,25/15), o günē **göre** (Kyer-1,123/19), deñizlidē durdūñuzu **göre** (İpnr-1,85/18), durumunu **gör**´ (İpnr-3,95/7)

için, içi: alığodu'ları **için** (Mrk-2,25/16), gitmegi**için** (Mrk-1,21/15), bilen **için** (Kyer-1,122/14), emekli**içün** (Kyer-1,122/22), osman; **için** (Mrk-2,27/6), öñlüme**Kiçin** (Kyer-1,123/10), onuñ **için** (Bkrl-2,57/20), bi ğız ğarı **için** (Dem-2,82/4), olmadı **için** (İpnr-4,96/19), işte bunuñ **için** (İpnr-1,87/10), ğonuştūğum **için** (İpnr-1,90/6), hatırō **için** (Kyer-2,136/6)

Metinlerimizdeki bazı örneklerde “için” edatının son ünsüzünün düştüğü görülür:

o gün **içi** (<o gün için) (Dem-1,74/21), benim**içi** (Dem-1,73/18), onuñ **içi** (Kyer-1,124/17)

ile, -(y)İA(n): “il-” fiiline zarf-fiil eki gelmesiyle yapılan bu edatın eklediğinde çok çeşitli şekillere girdiği görülür.

hanım**ıla** (Kel-2,114/9), çalıştığıñ **ıla** okunur mu (Kel-1,107/11), görücü usül**üyle** (İpnr-4,97/12),

Babadağ ağzında “ile” edatının sonunda sıklıkla “n” türediği görülür. Sonda türeyen “n” sesi bir ünsüz türemesi olabileceği gibi vasıta hâli eki de olabilir. Bu durumda ek yığılması olarak da değerlendirilebilir. (Bkz. s.217)

İneylen diziverlê (Mrk-1,18/1), taşiylen gezdiriyō (Dem-2,81/20), sıraylan hazır olsuñ (Kel-1,111/9)

kadar, ğadā, ğdā, ğidl, gidl: hu **ğidl** (Mrk-1,1/18) (<şu kadar) zir **gidl** (<zerre kadar) (Mrk-4,32/5), yeñiy **ğadā** (Kyer-1,122/12), aşşama **ğadā** (Kyer-1,122/25), sāt on ikiyē **ğadā** (Oğz-1,145/27), hu **ğdā** (Mrk-1,11/21), on **ğadā** bile (Oğz-1,148/24), haFTaya **ğadā** (Ah-2,49/6), gelesiyē **ğadar** (Mrk-2,26/8) sabā **ğadā** (Mrk-1,7/7), geş va9ıda **ğadā** (Mrk-1,20/5), ihtiyācımız **ğadā**. (Bkrl-3,59/20) kırk **ğadā** (Bkrl-4,61/4), baya beş altı **ğdā** (Bkrl-4,62/3), sekiz **ğadā** bilezik (Bkrl-4,64/6), bin doğuz yüz kırk altıya **ğadar**. (İpnr-1,85/2), o **ğdā** (Dem-2,76/18), gün aşıncayı **ğadar** (Dem-2,78/2), dereyē **ğadā** (Dem-2,80/11) ağvayā **ğadā** (Dem-2,79/14) harābelerini **ğadar** (Dem-2,79/27), elemterē keyfeyi **ğadā** (İpnr-5,99/11) bu zımanı **ğadā** ha? (İpnr-5,99/20), almayya gelesiy **ğadā** (İpnr-1,86/7) (<almanyadan gelesiyē kadar), alıP gelincē **ğadā** (Kel-2,114/3), buru **ğadā** iniyorun (Kel-2,114/6), sabā **ğadar** ölmüş (İpnr-5,101/26), bitesiyē **ğadar** (İpnr-6,104/13), oluncā **ğadā** (Kel-2,112,20), beşi ğadā (İpnr-2,93/13), şindikī **ğadā** (Kyer-2,135/19) gelesiy **ğadā** acemi ure'meniydim (Mrk-6,47/17), üçüncüyü **ğadā** (Bkrl-4,62/18), alıP gelincē **ğadā** (Kel-2,114/3)

ğarşı: firansaya **ğarşı** (İpnr-1,86/3)

kerē, keri: bundan **keri** (Ah-2,49/7), ondan **Kerē** (Yköy-1,158/5), yandı9Tan **kerē** (Mrk-2,27/2), ondan **kēri** (Bkrl-4,63/4) ondan **kēri** (Bkrl-4,63/16) benden **keri** (İpnr-4,97/22), şoFor olduğTan **keri** (Kel-2,113/2), on ikiden **keri** (Bkrl-5,67/2)

ötürü, ötüre: ondan **ötürü** (Mrk-1,10/11), mahkēmeden,ötürü (Mrk-2,25/22)o ğızından **ötüre** (Mrk-2,25/22)

sonra, soñura, sōra, soñuru: ondan **soñura** (Mrk-1,1/8), bu yaşdan soñru (Mrk-1,22/23), ta yassıdan **soñura** (Mrk-1,1/9), bi haFTa **soñura** (Mrk-1,3/17), geşdikden **soñra** (Mrk-1,11/6), aldı9dan **sōra** (Oğz-1,145/22), namaz ğıldıqdan **soñura** güvey ğuyālā (Mrk-1,1/9), ondan **soñra** (Mrk-1,19/15), ondan **sōra** (Kel-1,111/1), evlendi'den **soñuru** (Dem-2,78/23), ondan **sonra**, (İpnr-1,86/1), ondan **sōra** (İpnr-1,86/13), sekiz0 ay **sōra** (Kel-2,113/1), bayram namazından **soñura** (Mrk-7,50/1) hanı ğaçırdı'Tan **sōra** (Ma-2,141/9), üş ğüñ **sōrā** dādā ğazā yaPTı (Kyer-2,135/14)

yüzünden: ğız **yüzünden** (Dem-2,82/7)

2.6.FİİLLER

Fiiller hareketleri karşılayan kelimelerdir.

2.6.1.Fiil çekimleri

2.6.1.1. Şahıs (Kişi) Ekleri

Çekimli fiillerde hareketi yapan veya olan şahsı ifade eden eklerdir. Bir çekimde bir kipte aynı zamanda şahıs ifade eden şekil eklerini de sayarsak Türkçede üç tip şahıs eki vardır:

1. Zamir kökenli şahıs ekleri

Bunlar şahıs zamirlerinin zaman içinde ekleşmesiyle oluşmuştur. Şahıslara göre türleri şunlardır:

Teklik

1. şahıs .....-Im/-Um
2. şahıs .....-sIn/-sUn
3. şahıs .....(eksiz)

Çokluk

1. şahıs .....-Iz/-Uz
2. şahıs.....-sInIz/-sUnUz
3. şahıs ..... -lAr

2. İyelik kökenli şahıs ekleri

Bu ekler de iyelik eklerinin zaman içinde ekleşmesiyle oluşmuştur.

Teklik

1. şahıs .....-m
2. şahıs .....-n
3. şahıs .....(eksiz)

Çokluk

1. şahıs .....-k
2. şahıs.....-nIz/-nUz
3. şahıs ..... -lAr

3. Emir kipindeki şahıs ekleri:

Emir kipinde, kip ekleri ve şahıs ekleri iç içe girmiştir. Fiil kök veya gövdesine getirilen kip eki aynı zamanda şahsı da karşılar.

Teklik

1. şahıs .....-AyIm
2. şahıs ..... (eksiz)
3. şahıs ..... sIn

Çokluk

1. şahıs .....-AlIm
2. şahıs.....-In
3. şahıs ..... -sInlAr

2.6.1.2. Basit kipler

2.6.1.2.1. Geniş zaman

Babadağ ağzında geniş zaman ekleri, yazı dilindeki gibi “-Ar, -Ir,-Ur ve -r”dir. Ama Babadağ ağzında geniş zaman ekinin “r”si çoğu kez düşer. Bu kipin çekiminde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır.

Türkçede başlangıçta bu tip fiil çekimleri şahıs zamirleri ile yapılırdı. Geniş zaman çekimi şöyleydi:

<u>Teklik</u>	<u>Çokluk</u>
1. şahıs .....-Ur men(ben)	1. şahıs ..... -Ur biz
2. şahıs .....-Ur sen	2. şahıs..... -Ur siz
3. şahıs ..... -Ur ol	3. şahıs ..... -Ur olar

EAT’de ise bu şahıs eklerini şöyle görüyoruz:

<u>Teklik</u>	<u>Çokluk</u>
1. şahıs .....-vAn, -vAnIn, -vAm, -Am, -In, -n	1. şahıs ..... -vUz, -Uz
2. şahıs .....-sIn	2. şahıs..... -sIz
3. şahıs ..... -	3. şahıs ..... -lAr ¹

Babadağ ağzındaki fiil çekimlerinde, aşağıda da örneklendirileceği gibi özellikle teklik 1. şahıs çekimlerinde şahıs ekinin “-n” olarak, yani EAT’deki şekliyle muhafaza edildiğini görüyoruz.

Teklik 1. şahıs:

-ArIn, -rIn, -rUn, -IrIn, -UrUn, -UrUm:

Geniş zaman teklik 1. şahıs çekiminde şahıs eki olarak n’li şekillerin m’li şekillerden fazla kullanıldığını, yani ekin EAT’deki şeklinin yaşatıldığını görüyoruz.

gonuşurum (Mrk-4,31/6), ilgilenirin (Mrk-1,5/17), gelirin (Mrk-1,21/1), gönderirin (Mrk-1,21/13), 9ö9arın (Mrk-4,31/9) (<korkarım), gelirin (Mrk-1,21/1), severin (Mrk-5,44/19), galırın (Mrk-5,46/1), ilgilenirin (Dem-2,79/17)

Bazen geniş zaman ekinin hece yutumuna uğrayarak düştüğü de görülür:

durun (Mrk-5,40/26) (<dururun<dururum)

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 268-269

-n: Olumsuzluk eki ve soru eki üzerine gelen geniş zaman teklik 1. şahıs ekidir:
 gi'men (Mrk-4,31/18), bilmen (Mrk-1,22/17), güvenimen (Mrk-5,45/12),
 yiyimen (Mrk-5,45/13), gidē min (Mrk-4,31/18), yoruman (İpnr-5,103/1) (<yoramam),
 vemen (Bkrl-5,68/9) (<vermem), bilmen (Bkrl-5,68/26), bilmen (Mrk-1,22/17)

Teklik 2. şahıs:

-Ir-sİñ>-İsİñ, -Ur-sUñ>ŪsUñ, -Arsİñ>-Āsİñ: qalqāsiñ (Mrk-1,1/4), çalāsiñ
 (Mrk-1,1/4), sürēsiñ (Mrk-1,1/6), ba9āsiñ (Mrk-1,21/6), vurāsiñ (Mrk-4,34/24),
 bacarīsiñ (Mrk-2,25/1), tanīsiñ (Dem-1,71/15), bira9īsiñ, (Mrk-1,21/19), kalkāsiñ
 (Dem-2,78/8)

-Añ (<-A+-ñ<-Ar+-sīñ): edeñ (Mrk-1,23/4), beğeneñ (Mrk-1,10/9)

mAzsİñ, mAssİñ: Olumsuz şeklindeki “z” sesi genellikle şahıs ekindeki “s”
 sesiyle ünsüz benzeşmesine uğrayarak “s”ye dönüşür.

inammassiñ (İpnr-1,85/19), bira'massiñ (Mrk-1,21/20),

Teklik 3. şahıs:

-Ī, -Ū, -Ā < -Ir, -Ur, -Ar, -r: olū (Mrk-1,1/2), (Mrk-1,3/5), galī (Mrk-1,1/4),
 (Oğz-1,150/11), ġararır (Mrk-1,1/6), ediverī (Mrk-1,1/8), gelī (Mrk-1,1/8), gelī (Mrk-
 1,3/10), gelī (Mrk-1,2/16), gelī (Mrk-1,2/20), gidē (Mrk-1,2/13), ba9ā (Mrk-1,3/14),
 çalā (Mrk-1,2/21), sulē (Mrk-1,2/21) (<söyler), bişē (Mrk-1,2/24) (<pişer), yatā (Mrk-
 1,3/3), olur (Mrk-1,3/7), dōşē (Mrk-1,3/10), ba9ā (Mrk-1,3/14), edē (Mrk-5,40/2), çıġırī
 (Mrk-1,3/18), götürū (Mrk-1,3/19), çı9ā (Mrk-2,27/6), bişē (Mrk-5,45/16), 9al9ā (Mrk-
 1,6/18), oturū (Mrk-1,6/18), oturū (Mrk-1,7/8), alī (Mrk-1,8/6), sürē (Mrk-1,8/16), bill
 (Mrk-1,9/19), da9ā (Mrk-1,12/17), götürū (Mrk-1,12/18), yünū, (İpnr-5,101/23),
 sayı'lar (Dem-2,83/9) (<sayıklar), dē (Bkrl-4,64/11),

Olumsuzu:

mAz: beñzimez (Dem-2,78/14)

Çokluk 1. şahıs:

-Irİz, -UrUz, -Arİz: ya9ınırız (Mrk-1,1/1), gideriz (Mrk-1,1/1), oluruz (Mrk-1,1/8), ğurarız (Mrk-1,6/14), buluruz (Mrk-1,5/5), alī geliriz (Mrk-1,5/9), yiriz (Mrk-4,32/13), severiz (Kel-1,110/7), yaparız (Kel-1,110/8), getirdiriz (Dem-2,82/15)

Metinlerimizde rastladığımız bir örnekte yat- fiilinin “-Ar” değil, “-Ir” eki aldığı görüyoruz.

yaturız (Mrk-1,5/20)

Olumsuz:-mAyİz

gumeyiz (Mrk-1,20/8), Tutturumayız (Ah-1,52/8), almayız (İpnr-6,104/18, sıkıştırmayız (Kyer-2,130/16)

Çokluk 2. şahıs:

-Ī-sİñİz, -Ū-sUñUz: billsiñiz (Mrk-5,45/1), alīsīñiz (Dem-2,79/12)

Olumsuz: -mAzsİñİz>-mAssİñİz

alāmassiñiz (Kyer-2,129/18)

Çokluk 3. şahıs:

-IAr >-IĀ,: ğalīlā (Mrk-1,1/4), yatālā (Mrk-1,1/4), gidēlē (Mrk-1,1/9), (Mrk-1,2/18), alīlā (Mrk-1,1/9), ğuyālā (Mrk-1,1/10), bişirīlē (Mrk-1,2/9), yēlē (Mrk-1,2/12), yīlē (Mrk-1,2/14), yığālā (Mrk-1,2/15), oynālā (Mrk-1,2/18), çalālā (Mrk-1,2/18), gellīē (Mrk-1,2/18), gellīē (Mrk-1,2/24), gellīē (Mrk-1,2/25), ya9ımīlā (Mrk-1,3/4), ya9ālā (Mrk-1,3/4), ğatālā (Mrk-1,3/23), atālā (Kel-1,110/17), oturūlā (Mrk-1,3/24), olūlā (Mrk-1,3/24), olūlā (Mrk-1,4/2), 9al9ālā (Mrk-1,4/2), çıqālā (Mrk-1,4/9), gezēlē (Mrk-1,6/16), dökēlē (Mrk-1,7/8), 9aldırīlā (Mrk-1,7/9), alīlā (Mrk-1,17/14), dolduruverīlē (Mrk-1,7/10), sallālā (Mrk-1,7/12), ğatıverīlē (Mrk-1,7/15), oturūlā (Mrk-1,7/15), ğilālā (Mrk-1,7/16), dövēlē (Mrk-1,7/16), edēlē (Mrk-1,7/16), yapālā (Mrk-1,12/21), dēlē (Mrk-1,14/4), giderler (Dem-2,82/3), yatālā (Bkrl-4,64/2)

Edebî dilde “Ir, -Ur” geniş zaman ekini alan bazı fiillerin, Babadağ ağzında “-Ar>Ā” eki alabildiğini görüyoruz:

durālā (İpnr-5,102/11), yinē yinē, keşkek vurālā (Bkrl-4,63/24), bilē misiñiz (Bkrl-5,68/26), bilēsiñ, (Bkrl-5,69/21)

Olumsuzuz:

-mAzlĀ: gelmezlĕ (Mrk-1,3/2), sevmezlĕ (Mrk-1,12/15),

2.6.1.1.2.Şimdiki zaman

Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibi şimdiki zaman eki “-yor” dur. Ünlüsü daima geniş ünlüdür. Ancak sık sık, özellikle kök veya gövdesi ünlü ile biten fiillerde “y”de ikizleşme görülür. Çoğu zaman “r” ünsüzü dşer. Bunun dışında, Babadağ ağzında, “-yor” şimdiki zaman ekinin ekleşme sürecinden önce ET’deki “-e yorır~yorur” şekline çok yakın, “-yoru” şeklini muhafaza ettiğini de görüyoruz.

“-yor” şimdiki zaman ekinin yazı diline muhâlif olarak kendinden önceki geniş ünlüyü her zaman daraltmadığını görüyoruz. (Bkz. s.199)

Bu kipin çekiminde, zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır.

Teklik 1. şahıs:

-(I)yor-um: biliyorum (İpnr-5,102/13), çeviriyorum (İpnr-1,87/3)

-(y)yor-un: bilmeyy^orun (Mrk-1,1/18), bilmeyy^orun (Mrk-2,24/16), sanıy^orun (Mrk-1,10/5), çeviriy^orun (Mrk-5,46/3) deyy^orun (Mrk-1,21/1), deyy^orun (Mrk-3,29/1), deyy^orun (Mrk-5,46/3), deyy^orun (Mrk-4,34/23), uyuyumayy^orun (Mrk-1,22/3), üzülüy^orun (Mrk-1,22/4), kapadıy^orun (Mrk-5,36/11), sanıy^orun (Mrk-1,10/5), bağırıy^orun (Mrk-5,46/5), bağıy^orun (İpnr-5,99/12)

- **(y)yo-n:** bilmiy^on (Ah-2,54/10), düşünüy^on (Kel-1,106/9), deyy^on (Mrk-3,28/11), ünneyy^on (Mrk-3,28/23), ünneyy^on (Mrk-4,33/23), okuyy^on (Mrk-4,33/5), bilmeyy^on (Mrk-1,14/10) bilmeyy^on (Oğz, 73/6), arayy^on (Yköy-1,165/12), sormayy^on (Mrk-5,43/21), aramay^on (Mrk-7,49/14), yaPmay^on (Ah-1,51/3), erişemeyy^on (Mrk-1,12/7), düşünüy^on (Kel-1,107/9), deyy^on (Oğz,82/13), deyy^on (Mrk, 28/1), bilmiy^on (Dem-2,78/), sürümüy^on. (İpnr-3,95/1), gidiy^on (Mrk-6,47/10), ūraşmay^on (İpnr-6,104/9), bilmiy^on (Bkrl-5,67/24), deyy^on (Dem-2,76/14)

-(y)yo-m: bilmeyy^om (Mrk-1,13/2), deyy^om (Mrk-3,28/1), 9aşmay^om (Mrk-1,22/15), yürüyümeyy^om (Mrk-4,33/19), bilmiy^om (Kel-1,107/8), , becerimeyy^om (Kyer-

3,138/19), yaşayom (Kel-2,119/16), istiyom (İpnr-3,95/1), bilmiyom, bilmiyom (İpnr-6,105/6)

Teklik 2. şahıs:

-yo-ñ, 9açıyoñ (Mrk-1,22/15), ediyōñ (Mrk-5,40/7)

-yō-suñ: gidiyōsuñ (Dem-2,81/6), seslemmeyōsuñ (Mrk-3,28/7), deyoñsuñ (Dem-1,72/2)

Teklik 3. şahıs:

-(y)yō: biliyō (Mrk-1,9/8), biliyō (Kel-1,108/2), biliyō (Kyer-1,125/22), yaşayyo (Yköy-1,163/22), ba'mayō (Mrk-3,28/13), olmayyō (Mrk-4,33/7), almayyō (Mrk-5,37/19), du'mayō (Dem-1,71/20), deyyō (Mrk-1,5/22) deyyō (Mrk-1,13/18) deyyō (Kel-1,110/6), gumeyō (Kyer-1,122/1), ūraşıyō (Kyer-1,122/1) ūraşıyō (Mrk-3,29/11)

-(y)yoru: çalışmayyoru (Ah-2,54/8), aramayyoru (Yköy-1,159/21), ğalmayyoru (Mrk-2,25/9), ğonuşmayyoru (Mrk-3,28/12), çalışmayyoru (Ah-2,54/8), ğalmayyoru (Mrk-2,25/9), ediyoru (Mrk-1,15/11) ediyoru (Mrk-5,40/20), diyoru (İpnr-5,102/17) çalışıyoru (İpnr-2,93/10)

Bir örnekte şimdiki zaman ekinden sonra ki bağlacından önce “y” ünsüzünün türediği görülüyor:

deyyoruy ki (Mrk-2,26/6)

Çokluk 1. şahıs:

-yor-uz: duruyoruz (Mrk-2,24/8) yetiriyoruz (İpnr-6,104/18)

-(y)yo-z: arayoz (Mrk-1,22/10) arayoz (Dem-1,73/3), gidiyoz (Mrk-4,31/15), yimeyyoz (Mrk-4,32/11), bilmeyyoz (Mrk-4,34/6), (Mrk-5,42/5), , işliyo (Bkrl-5,69/12), yiyyoz. (Bkrl-5,69/13)

Çokluk 2. şahıs:

-(y)yō-suñuz: duruyōsuñuz (Yköy-1,162/14), yiyyōsuñuz (Mrk-4,32/14), yiyyōsuñuz (Mrk-4,32/14), deyoñsuñuz (Dem-2,80/12), veriyōsuñuz (Kyer-2,129/12)

Çokluk 3. şahıs:

-(y)yō-lā: demeyyōlā (Mrk-4,33/16), ediveriyōlā (Mrk-5,37/7), deyyōlā (Mrk-5,38/13), veriyōlā (Kel-1,111/2), veriyōlā (Mrk-5,40/24), yapığoyuyōlā (Kyer,61/8), dutuyōlā (Kyer,61/10), Takıyōlā (Kyer,61/15), yazıyōlā (Kyer,61/16), iğneleyyōlā (Kyer,61/16), yapıyōlā (Kyer,61/17), satıyōlā (Kyer-1,122/3), yerleşiyōlā (Kyer-1,122/21), dömmüyōlā (Kyer-1,122/21), deyōlā (Kyer-1,123/15), yapıyōlā (Kyer-1,124/20)

Bu şekiller dışında bölge ağızında yardımcı fiillerle kurulan şimdiki zaman fiillerine de rastlanmaktadır.

Yardımcı fiillerin birleşik çekimlerle şimdiki zamanı ifade ettiğini, Türkçenin tarihi dönemlerinde de görüyoruz.

Fiil+zarf-fiil+dur-, otur-, yat-, yürü- + geniş zaman eki şeklindeki yapılar, şimdiki zamanı ifade etmektedir. (Birleşik fiiller için Bkz. s. 321-322-323)

“Çağatay Türkçesinde -a turur, -e turur, >-adur, -edür şeklinde ekleyerek şimdiki zaman çekimini meydana getirmiştir.

Bugünkü lehçelerde de birleşik çekimlerle şimdiki zamanın kurulduğu görülmektedir.

Azerî Türkçesinde 14.-18. yüzyıllarda -a/-e durur yardımcı fiili şimdiki zamanı ifade etmiştir. Bunun kısaltmış şekli olan -adur/-edür kullanımını devam ettirmiştir. Ahadur, yazadurlar, veredur.

Kıpçak grubu lehçelerinde “otur, tur, catır, cür” ile zarf-fiil eki almış asıl fiiller birleşerek şimdiki zaman anlamı vermektedir. Kazak Türkçesinde: cazıp tur, cazıp catır, cazıp otr

Özbek Türkçesinde -yap, yatib -makda ekleri ile şimdiki zaman ekleri karşılanmaktadır. Alayapman/alyapman, alayatibsan, barayetirsan

Bunlar yanında “yur, otur, tur” yardımcı fiilleri de şimdiki zaman anlamı vermektedir: oqıbyatibman, oqıb turibman, otıribman, yuribman”¹

2.6.1.1.3. Gelecek zaman

Türkiye Türkçesi yazı dilindeki gibi gelecek zaman ekleri “-AcAk”tır. Ancak orta hece vurgusunun düşüklüğü sebebiyle çoğu kez ilk “A” düşer veya daralır.

¹ Nergis Biray, Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı İle ilişkisi, I. Acıpayam Sempozyumu Bildirileri, Denizli 2007 s.5

Teklik 1. şahıs:

-cA-m, -İcA-m: gitcem (Mrk-1,18/19)göndercem (Mrk-1,21/13), yapıcAm (Dem-2,79/24), yapmaycAm (Dem-2,79/24), vācam (Bkrl-5,70/13 vāmıcam (Bkrl-5,70/14)

-cA-n: geydircen (Mrk-1,16/15), ödeycen (Mrk-1,22/18), ğativēcen (Mrk-3,28/9), gitcen (Mrk-4,33/23), eTTirmicen (Dem-1,72/8), urencen (Mrk-1,12/1), götürcen (Mrk-1,21/2), durmaycAn (Mrk-5,37/25), durcAn (Dem-1,73/12), çalışcAn (Kel-1,107/10), yiycen (Kyer-1,124/25), başlaycAn (Yköy-1,163/8), dökcen (Mrk-5,42/2), arıtcAn (Mrk-5,43/1), alcAn (Mrk-5,43/5), eTTirmicen (Dem-1,72/8), gidimeycen (Mrk-6,47/10) çıkçAn (Mrk-7,49/16, bıraççAn (Kyer-2,131/18)), oğumucAn (İpnr-2,92/14) deyvēcen (Dem-2,82/10)

Teklik 2. şahıs:

-cA-ñ: netceñ (Dem-1,73/10) (<ne edeceksin), götürceñ (Mrk-1,21/2), oturcañ (Mrk-1,22/23), bulcañ (Ah-1,52/11), yapcañ (Oğz-1,150/18), ğovlatcañ (Yköy-1,164/17) (<kovalatacaksın), etceñ (Mrk-1,22/24), ğırcañ (Mrk-3,28/3)

cAksİñ, cĀsİñ: alcāsıñ (Mrk-1,18/12), varcāsıñ (Yköy-1,164/15), yatcāsıñ (Yköy-1,164/26), dedirebilceksiñ (Dem-2,81/20), oğuycāsıñ (İpnr-5,101/18)

Bir örnekte ekin son ünsüzünün düşmesinin uzun ünlüye sebep olmadığını görüyoruz:

bilcesıñ (İpnr-5,101/19)

Metinlerimizde rastladığımız bir örnekte, gelecek zaman ekinin sert ünsüz benzeşmesine uğradığını görüyoruz:

satÇañ (Kyer-2,132/16)

Teklik 3. şahıs:

-cAK: yiycek (Mrk-1,7/14), gelcek (Mrk-2,27/9), olca9 (Mrk-2,27/16), añlımaycak (Mrk-3,29/15), ğonuşTurca9 (Mrk-4,31/1), bitcek (Mrk-4,32/23), , etcek (Kyer-1,122/3), bağılmıcağ (Bkrl-4,65/6), satcağ (Bkrl-5,68/21), verilcek (Dem-2,82/8), yarıcak (Bkrl-5,67/99) (<yarayacak)

Çokluk 1. şahıs:

-cA-z: barışTırivēcez (Mrk-1,5/14), bilcez (Mrk-1,18/9), gitcez (Mrk-1,21/5), etcez (Mrk-4,33/25), gucez (Ah-2,53/7), ne olcaz (Ah-2,54/14), aňlatcaz (Kyer-1,122/9), getircez (Dem-1,75/9), işleycez (Kyer-1,124/4), sayımaycaz (Dem-2,78/14), oturcaz (Dem-2,77/7)

Çokluk 2. şahıs:

-cĀ-sİñİz, -cAK-sİñİz: bulcāsıñız (Dem-1,73/7), gelcēsıñız (Mrk-1,20/20)

Çokluk 3. şahıs:

-cAk-IĀ, -cA'-IĀ: etce'lē (Mrk-4,32/23), vēce'lē (Oğz-1,144/1), etce'lē (Mrk-4,32/23), getiriviceklē (Oğz-1,146/6), götürceklē (Kyer-1,124/7)

Bazı örneklerde gelecek zaman ekinin ünlü uyumuna girmediğini görüyoruz:

bozceksiñiz (Kel-1,108/21), olcek (Kel-1,108/22), yapcek (Kyer-1,121/15), olmıycek (Kyer-1,124/25), nolcek (Yköy-1,161/6), bırakılcek (Kyer-2,132/3), olcem (Kyer-2,126/5) (<olacağım), çıkcek (Kyer-2,128/9)

Bazı örneklerde de gelecek zaman ekindeki ilk ünlünün orta hece ünlüsü olarak düşmesinden sonra “c” ünsüzünün sert ünsüz benzeşmesine uğradığını görüyoruz:

gitçek (Mrk-4,34/17)

2.6.1.1.4. Görülen geçmiş zaman

Genel olarak fiildeki oluş ve kılışın söylendiği andan yani içinde bulunulan zamandan daha önceki bir zamanda bitmiş, tamamlanmış olduğunu gösteren bir zaman kesimini içine alır.¹

Teklik 1. şahıs:

-DI-m, -DU-m: gudüm (Mrk-1,1/16), gumedim (Mrk-1,1/16), gi'medim (Mrk-1,3/10), o9udum (Mrk-1,5/24), yı9adım (Mrk-1,9/3), etTim (Mrk-1,9/1), (Mrk-4,31/2), etTim

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Grameri, s.584

(Dem-1,74/17), **girdim** (Mrk-1,11/19), **girdim** (Mrk-1,11/20), (Kyer-1,123/24), **indirdim** (Mrk-1,11/21), **geydim** (Mrk-1,12/3)

Teklik 2. şahıs:

-DU-ñ, -DI-ñ: **vādiñ** (Mrk-1,1/15), **beğendiñ** (Mrk-1,1/17), **verdiñ** (Kel-1,109/19), **ellediñ** (Kel-2,119/9), **olduñ** (Mrk-1,14/23), **guduñ** (Mrk-5,37/3)

Teklik 3. şahıs:

-DI, -DU: **vēdi** (Mrk-1,2/2), **ğuca'ladı** (Mrk-1,5/6) (<kucakladı), **9aştı** (Mrk-1,5/6), **gitti** (Mrk-1,5/7), **sōmadı** (Mrk-1,5/13), **gelmedi** (Mrk-1,5/13), **oldu** (Mrk-1,5/18), **öldürdü** (Mrk-1,5/22), **ğalmadı** (Mrk-1,5/25), **bayıldı** (Mrk-1,6/4), **ğaldı** (Mrk-1,6/4), **oldu** (Mrk-1,6/5), **gelmedi** (Mrk-1,8/13), **yandı** (Mrk-1,9/12), **yandı** (Mrk-1,9/3), **unutuldu** (Mrk-1,8/17), **yañgın oldu** (Mrk-1,8/20), **giTTi** (Mrk-1,10/11), **küsTü** (Mrk-1,10/18), **ğonuşmadı** (Mrk-1,10/18), **yapdı** (Mrk-1,10/24), **geçivēdi** (Mrk-1,10/24), **körelivēdi** (Mrk-1,10/27), **döndü** (Mrk-1,11/3), **körelidi** (Mrk-1,11/3), **vemedi** (Bkrl-5,68/9)

Çokluk 1. şahıs:

-DI-K, -DU-K: **gumedik** (Mrk-1,1/12), **durduk** (Mrk-1,1/12), **gumedik** (Mrk-1,1/14), **iştik** (Mrk-1,5/15), **ğattıķ** (Mrk-1,6/5), **yēdik** (Mrk-1,7/22), **daşındı9** (Mrk-1,10/6), **girdik** (Mrk-1,10/7) (Dem-1,73/11), **doldu9** (Mrk-1,10/22), **işledik** (Mrk-1,12/8), **geçirdik** (Kel-2,114/9)

Çokluk 2. şahıs:

-di-ñız, -du-ñuz: **ğurtuluvēdiñız** (Mrk-1,10/9), **yandıñız** (Mrk-1,10/9)

Çokluk 3. şahıs:

-DI-IĀ, -DU-IĀ: **geldilē** (Mrk-1,3/23) **geldilē** (Mrk-1,20/11) **geldilē** (Oğz-1,144/2), **dövdülē** (Mrk-1,7/18), **gittilē** (Mrk-1,9/5), **girdilē** (Mrk-1,9/15), **ğöşdülē**. (Mrk-1,9/15), **ğöşdülē** (Oğz-1,147/6), **dedilē** (Mrk-1,10/10), **döndülē** (Mrk-1,11/3)

2.6.1.1.5. Öğrenilen geçmiş zaman

Kökene bakımından -mİş/-mUş sıfat-fiilinden gelen duyulan (öğrenilen) geçmiş zaman kipi, fiilin karşıladığı oluş ve kılışın içinde bulunulan zamandan daha önce gerçekleştiğini, ancak, konuşanın bunu görmediğini, bilmediğini, başkasından duyup öğrendiğini veya farkında olmadan işlediğini ve sonradan fark ettiğini ya da gördüğünü bildiren bir şekil ve zaman kalıbıdır.¹

Teklik 1. şahıs:

-mİş-Im, -mUş-Um: gelmişim (İpnr-1,84/16), geçirmişim (İpnr-3,94/2)

-mİş-In, -mUş-Un: demişin (Mrk-3,28/15), (Mrk-5,38/14), bilmişin (Mrk-3,28/17), sammışın (Mrk-5,38/14), ğalmışın (Dem-2,77/24)

Teklik 2. şahıs:

-mİş-slñ, -mUş-sUñ: isTemişñ (Dem-1,74/7), girmişsiñ (Ma-2,141/8),

Bir örnekte şahıs ekindeki “s” ünsüzünün düştüğünü görüyoruz.:

üşütmüşüñ (Kyer-2,127/9)

Teklik 3. şahıs:

-mİş, -mUş: isTemiş (Mrk-1,2/5), gelmiş (Mrk-1,5/2), oturmuş (Mrk-1,5/3), demiş (Mrk-1,5/4), demiş (Mrk-1,13/7), demiş (Mrk-1,18/16), vāmiş (Mrk-1,5/5), ya'mış (Mrk-1,5/21), uyumuş (Mrk-1,6/1), ğalmış (Mrk-1,6/1), çı9muş (Mrk-1,11/7), geşmiş (Mrk-1,22/1), uyu'muş (Mrk-1,6/6), barışTırivēmiş (Mrk-1,6/6), başlamış (Mrk-1,11/6), ürümemiş (Mrk-1,11/7) (<ürememiş), netmiş (Mrk-1,13/6) (<ne etmiş), ğaybolmuş (Mrk-1,13/9), gi'miş (Mrk-1,13/12) (<gitmiş), almış (Mrk-1,13/15), geçirmiş (Mrk-1,13/15), sōmuş (Mrk-1,13/18), tercüm'e'miş (Mrk-1,13/18) (<tercüme etmiş), sıkışmış (Mrk-1,14/1), yapmış (Mrk-1,14/2), aramış (Mrk-1,14/2), bulumamış (Mrk-1,14/2), daşolmuş (Mrk-1,14/3), uzammış (Mrk-3,28/5), boşal'mış (İpnr-1,85/22)

Bazen “mİş, -mUş” öğrenilen geçmiş zaman ekinin tahmin veya kuvvetlendirme amaçlı olarak “-dİr, -dUr” bildirme eki aldığı görülür.

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Grameri, s.599-600

gumemişdir (Mrk-1,1/13), gelmemişdir (Mrk-1,9/11)

Çokluk 1. şahıs:

-mİşİz, mUşUz: alışmamışız (Mrk-4,34/15), alışmışız (Kel-1,109/3), toplamışız, Kel-2,117/12), yüklemiştir (Kel-2,117/13)

Çokluk 2. şahıs:

-mİşİñİz, -mUşUñuz: almışñız (Oğz-1,147/18)

Çokluk 3. şahıs:

-mİşİlĀ, -lĀmİş: demişlĀ (Mrk-1,5/19), demişlĀ (Mrk-1,13/14), sıralamışlĀ (Mrk-1,5/21) (<sıralamışlar), barışTirmışlĀ (Mrk-1,6/6), götürmüşlĀ (Mrk-1,9/20), doldurmuşlĀ (Mrk-1,9/20), yağmışlĀ (Mrk-1,9/21), girmişlĀ (Mrk-1,13/15), gi'mişlĀ (Mrk-1,14/1), gelmişlĀ (Mrk-1,21/10), tanışmışlĀ (İpnr-2,92/20), dĀlĀmiş (Mrk-1,13/24),

2.6.1.1.6. Şart kipi

Bir oluş ve kılışı “şart”a veya “dilek, istek veya niyet”e bağlayan bir tasarlama kipidir.¹

Teklik 1. şahıs:

-sA-m: gelsem (Mrk-2,27/10), gusem (Mrk-4,32/8)bilsem (Dem-2,79/3), gitsem (Mrk-5,42/14), desem (Bkrl-1,55/21)

Teklik 2. şahıs:

-sA-ñ: sulüseñe (Mrk-1,5/5), ġarıştısañ (Kyer-1,122/4), olmusañ (İpnr-5,100/4), gitseñ (Kel-2,115/22)

Teklik 3. şahıs:

-sA: ġalsa (Mrk-3,29/20)

Bazı örneklerde, şart ekinin ünlüsü kelimenin son ünlüsü olarak, yöremizin ağız özelliklerinin paralelinde düşmüş veya daralmıştır.

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Grameri, s.676

boşalmas;olcāmışmış (Mrk-1,9/23), uyammısa (Mrk-3,29/21), saymısa (Dem-2,78/11)

Çokluk 1. şahıs: -sA-K

aşsa⁹ (Mrk-4,34/6), dutsa^ğ (Kel-2,113/19), visek (Bkrl-5,70/15) (<versek)

Çokluk 2. şahıs: -sA-ñIz

Toplayıvēseñiz (Mrk-1,20/23)

Çokluk 3. şahıs: -sA-IĀ

göstēsēlē (Kel-1,106/10)

2.6.1.1.7. Gereklilik kipi

Bir oluşun, bir kılışın veya tasarlanan bir eylemin yapılması gereğini bildiren bir kiptir.¹

Metinlerimizde sadece teklik 3. şahsa ait olan örneklerine rastlanmıştır.

-mAll: sule'meli (Mrk-1,8/18) (<söyletmeli)

Bir örneğimizde gereklilik kipi 3. şahıs ekinden sonra, ki bağlacından önce “y” ünsüzü türemiştir.

olmalıy kı (Oğz-2,155/16)

2.6.1.1.8. İstek kipi

Bu kip, fiile istek, niyet, arzu kavramları veren bir tasarlama kipi. Yapılan işin işlendiğini veya o işe niyet edildiğini gösterir.²

Bugün edebî dilde pek kullanılmayan, Eski Anadolu Türkçesinde işlek bir ek olan -A istek kipi (-A < -GA < -GAy) ve isteğe kaymıştır.

1. şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde yer alan -(y)AyIm, -(y)Allm ekleri, ET'deki -AyIn, -Allm istek ekinin devamı niteliindedir. Eski Türkçede bu ek hem emir hem istek gösterme gibi iki değişik görevi birden yüklenmiştir.³

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Grameri, s.693

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Grameri, s.648

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin Grameri, s.648

Fatma Türkyılmaz, edebî dilde 1. şahıslarda istek çekimi olmadığı görüşündedir:

“Edebî dilde yer alan bu istek şeklinde teklik ve çokluk birinci şahıslar mevcut değildir. Devam eden istek ifadesi ise bu şahıslarda genellikle emir ekleri ile karşılanmaktadır. Şart eki de gerektiği zaman istek işlevinde kullanılmaktadır.¹

İstek kipi, Babadağ ilçesi ağzında şöyle kullanılmaktadır:

Teklik 1. şahıs:

-(y)Am: çığır**am** (Mrk-3,29/2), yaz**am** (Mrk-4,33/3), çığır**am** (Mrk-3,29/2), suliy**em** (Ma-1,140/1), suliy**em** (Ma-2,141/1), söyliy**em** (İpnr-1,86/18), suliy**em** (Bkrl-5,70/5), uza'may**am** (İpnr-1,87/11), göreb**em** (Dem-2,77/8)

-(y)Ay**Im**: söyliyey**im** (İpnr-1,84/14)

-(y)An: Bu ekteki “n” sesi ekin ET'deki -Ay**In** şeklini muhafaza ettiğini düşündürüyor.

ba9**an** (Mrk-1,12/6), ba9**an** (Mrk-3,29/19), ba9**an** (Mrk-4,35/11), ba**ğan** (İpnr-1,84/3),eden (Mrk-1,23/2), eden (Mrk-5,41/7), alan (Mrk-3,28/14), alan (Yköy-1,165/5), bilen (Mrk-1,2/5), bilen (Mrk-1,6/11), giden (Mrk-1,23/2), deyen (Mrk-1,23/4), (Mrk-3,28/1), ziyâret eden (Mrk-1,23/2), giden (Mrk-1,23/2), binen (Dem-2,78/4), getiriveren (Dem-2,82/5), deyen (Mrk-6,47/6), cevaplayan (Dem-2,83/13), binen (Dem-2,76/19)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 1. şahıs:

-(y)Al**ım**: gerel**im** (Mrk-1,5/19), götürel**im** (Mrk-3,29/16), bulal**ım** (Mrk-4,31/8), deyel**im** (Ah-2,53/7), uzatmıyal**ım** (Dem-1,73/4), yapal**ım** (Kel-1,110/9), verel**im** (Mrk-1,15/14), ba**çalım** (İpnr-1,84/19)

¹ Fatma Türkyılmaz, Tasarlama Kiplerinin İşlevleri,TDK yayınları, Ankara, 1999 s. 96

Çokluk 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır

2.6.1.1.9. Emir kipi

Emir kipi, yapılması istenen işi kesinliğe bağlayarak emir biçiminde ifade eden bir gramer kalıbıdır. Bu kalıpta kip ekleri ile şahıs ekleri iç içe girmiştir. Fiil kök veya gövdesine getirilen kip eki aynı zamanda şahsı da karşıladığından, kipe ayrıca şahıs ekleri getirilmez. Dolayısıyla, her şahıs için ayrı bir emir eki vardır.¹

Muharrem Ergin ve Emin Özdemir dışında kalan yazarlar, genellikle emir kipinin 1. şahsının varlığını kabul etmezler. Bu görüşün dayanağı insanın kendi kendine emir vermesi mümkün olamayacağından, emir kipinin 1. şahıs teklik ve çokluk çekimleri istek kipine kaymıştır ve istek kipi durumundadır.²

Tahsin Banguoğlu da bu görüştedir ve görüşünün sebebini şöyle açıklar:

Bu kip, tekli ve çoklu 2. ve 3. kişilerden ibarettir. Buyuru eydilen, veya sözü geçene eydenin nazarî olarak kesin eğilimini duyuran bir kip olduğu için 1. kişiye yönelmesi mantıkî sayılmaz. 1. kişiye dönük en kesin eğilim kipi olarak gereklik kipi kullanılır.³

Zeynep Korkmaz da bu görüşe katılmaz:

ET'deki “-AyIn, -yIn ekleri, daha o devirde, emir dışında istek görevini yüklenmiş bulunuyordu. Bu görev ikiliği tarihî dönemlerden geçerek TT'ne kadar uzanagelmiştir. O hâlde, emir birinci şahıs ekinin eski devirlerde olduğu gibi, TT'nde de 1.Emir gösterme 2. İstek bildirme gibi iki ayrı işlevi söz konusudur. Yalnız şu farkla ki eski -GA> -A gelişmesi ile oluşan -A istek ekinin TT'nde, 1. şahıslardaki canlı kullanılışı zayıflayıp körelince, -AyIn, -Allm eklerindeki “istek” işlevi daha belirgin duruma geçmiştir.⁴

Teklik 1. şahıs: -Am:

yapam (Mrk-1,21/21), gätam (Mrk-3,28/6), gelem (Mrk-3,28/14), verem (Kyer-2,126/8)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 665

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 666

³ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, s. 473

⁴ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 666

-(y)An: ba9an (Mrk-1,12/6), sulüme⁹yen (Dem-1,75/1), suluyan (Kyer-1,123/9)

“sulayayım”, sulümiyen (Dem-1,73/2)

Teklik 2. şahıs: Eksiz yapılır.

gir (Mrk-1,13/13), aş (Mrk-1,21/18), bira⁹ (Mrk-1,21/19), bira'ma (Mrk-1,21/20), bimme (Dem-2,78/4) (<binme), düşümme (Dem-2,79/2) (<düşünme)

Teklik 3. şahıs: -sİñ, -sUñ

Ekin son ünsüzü tarihî devirlerde hep “n” iken Babadağ ağzında damaksıllaşma olmuş ve “ñ”ye dönüşmüştür.

gelsiñ (Mrk-1,7/18), gelsiñ (Mrk-4,33/12), vēsiñ (Mrk-1,19/12), olsuñ (Mrk-1,19/13), olsuñ (Mrk-4,31/4), gumeyivēsiñ (Mrk-1,22/23), sebeplensiñ (Yköy-1,158/12), ğorusuñ (Mrk-3,29/19), sa'lasıñ (Mrk-3,30/1), vēmesiñ (Mrk-3,30/1), havālansiñ (İpnr-1,86/24) çağılsıñ (İpnr-1,86/25), ğurtulsuñ (Dem-2,79/28), ğēsiñ (Mrk-7,50/22) (<gelsin)

Çokluk 2. şahıs:

-(I)ñ, -(U)ñ: buyruñ (Mrk-1,5/11), barışTırıveriñ (Mrk-1,5/17), e'meñ (Mrk-1,5/16), gi'meñ (Mrk-1,5/16), alıñ (Mrk-1,5/23), geliñ (Mrk-1,5/23), veriñ (Mrk-2,26/12), yazıñ (Mrk-4,33/2), soyuñ (Mrk-4,34/14), okuñ (Mrk-5,42/1), suleñ (Mrk-5,46/21), suleñ (Dem-1,74/3), demeñ (Dem-2,79/12), geşmeñ (İpnr-1,86/10), buluñ (İpnr-5,102/24), dikiñ (Kel-2,120/10) sulañ (Kel-2,120/10), yiñ (Kyer-2,135/24), çeviriñ (İpnr-1,85/8), veñ (Bkrl-5,68/8) (<verin), arımañ (Dem-2,76/22) (<aramayın)

Çokluk 3. şahıs:

-sİñlĀ: yisiñlĀ (Mrk-1,7/11), bira⁹sıñlĀ (Mrk-1,21/7), getirsiñlĀ (Mrk-3,29/16), etsiñler (İpnr-1,86/25), gitsiñlĀ (Bkrl-4,64/3)

2.6.1.2. Birleşik kipler

Birleşik çekim, iki çekimli fiilin bir araya gelmesinden, birlikte kullanılmasından ibarettir. Birleştirilen iki çekimden biri bir şekil ve zamanı, diğeri de bir başka şekil ve zamanı karşılayarak birbirine bağlanan iki şekil ve zamanı birlikte ifade ederler.¹

Birleşik çekimde yardımcı fiilin önündeki asıl fiil kipi şüphesiz bir çeşit isim durumuna düşmektedir. Böylece isim olarak hiçbir zaman kullanılmayan, daima fiil hüviyetini muhafaza eden kipler bile “i-” fiilinin kök mânâsının belirsizliği, müstakil olmaması, ana yardımcı hüviyeti, bu kipleri isim durumundan çıkararak fiil mânâ ve hüviyetine kavuşturmaktadır.²

Üç çeşit birleşik kip vardır:

2.6.1.2.1 Hikâye

2.6.1.2.1.1. Geniş zamanın hikâyesi

(Geniş zaman eki + i- fiili + görülen geçmiş zaman eki)

Teklilik 1. şahıs: ĀdIm, -ĪdIm, ŪdUm

sevin**ldim** (Mrk-1,11/22), örgen**mdim** (İpnr-5,101/11) (<öğrenirdim)

Olumsuzu: aşmaz**dım** (Mrk-1,21/19) (<açmazdım)

Teklilik 2. şahıs: Ādİñ, -Īdİñ, ŪdUñ

uren**ldiñ** (Mrk-4,35/6)

Teklilik 3. şahıs: -UrdU, ĀdI(n), -ĪdI(n), ŪdU(n)

çalın**ıdı** (Mrk-1,1/7), ed**ēdi** (Mrk-1,2/20), ol**ūdu** (Mrk-1,3/9), gi'mez**di** (Mrk-1,3/10), añladıver**ldi** (Mrk-1,6/2), biş**ēdi** (Mrk-1,7/7), ed**ēdi** (Mrk-1,8/15), ba9**ādı** (Mrk-1,14/5), yap**ādı** (Mrk-1,14/6), yeti**şldi** (Mrk-1,14/6), bakıver**ldi** (Mrk-1,14/8), olmaz**dı** (Mrk-1,7/22), añlad**ıdı** (Mrk-1,15/8), oğur**du** (İpnr-1,83/4), der**di** (İpnr-5,100/21), oynan**ıdı**. (Mrk-1,8/15), al**ıdı** (Kyer-2,133/2), yap**ādı** (Kyer-2,136/22),

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi s.302

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi s.303

Bazı örneklerinde sonda “n” türemesi görülür: **durādın** (Ah-1,52/16), **ġatādın** (Oğz-1,148/26), **geçimmezdin** (Bkrl-5,70/16)

Olumsuz:olmazdı (Mrk-1,7/22)

Çokluk 1. şahıs: ĀdIK, -ĪdIK, ŪdUK:

gidēdik (Mrk-1,2/21), **yatādı9** (Mrk-1,7/2), **görūdük** (Mrk-1,7/3), **durūdu9** (Mrk-1,7/4), **oynādıq** (Mrk-1,7/24), **işlēdik** (Mrk-1,11/10), **sarādı9** (Mrk-1,11/21), **yanaşdı9** (Mrk-1,12/8), **işlēdik** (Mrk-1,12/9), **yēdik** (Mrk-1,7/22), **yēdik** (Mrk-5,44/15), **yapardıq** (İpnr-1,86/12),

Olumsuz: gumezdik (Bkrl-4,63/8)

Çokluk 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. şahıs: ĀlĀdI(n), -ĪlĀdI(n), ŪlĀdU(n)

gellēdi (Oğz-1,151/10), **āmit ylleriği** (Oğz-1,151/10), **gidēlerdin** (Bkrl-4,63/7), **savālādın** (Bkrl-4,63/21), **girēlēdin.** (Bkrl-4,63/20)

2.6.1.2.1.2 Şimdiki zamanın hikâyesi

(Şimdiki zaman eki + i- fiili + Görülen geçmiş zaman eki + Şahıs eki)

Teklik 1. şahıs: -yoruydun, -(y)yōdum

geliyoruydun (Mrk-1,23/3), **tanıyyōdum** (İpnr-4,97/12)

Teklik 2. şahıs: -yōduñ

dönüşTürüyōduñ (Yköy-2, 172/23)

Teklik 3. şahıs: -yoruydu(n)

yatıyoruydu (Mrk-3,28/5), **geliyoruydun** (Mrk-1,23/3), **yatıyoruydu** (Mrk-3,28/5), **a9ıyoruydu** (Mrk-5,36/11), **çarpışıyordu** (İpnr-1,86/7)

Çokluk 1. şahıs: -yōduq

yapıyōduq (Dem-2,79/7)

Çokluk 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. şahıs: -yölar(ı)dı

zikir ediyölarıdı (Mrk-4,31/8)

2.6.1.2.1.3. Görülen geçmiş zamanın hikâyesi

(Görülen geçmiş zaman eki + i- fiili + görülen geçmiş zaman eki + şahıs eki)

Teklik 1. şahıs: -dİydİm, -dUydUm

duyduydum (Mrk-1,13/5), ba9dıydım (Mrk-1,13/5), dediydım (Mrk-3,29/2), çı9ādıydım (Mrk-5,44/15), gittiydım (Yköy-1,164/12), verdiydım (Bkrl-5,69/13)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs: ěndiydin (Mrk-1,13/4), oldūdu (Kel-2,114/8), olduydu (Bkrl-5,68/1)

Çokluk 1. şahıs: -dİydİK, -dUydUK

göşmediydik (Mrk-1,17/9), sulediydik (Dem-1,74/20)

Çokluk 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. şahıs: -DılĀdİ<-DİlArdİ

göşTülēdi (Mrk-1,10/7), aldıldardı (İpnr-5,101/1)

2.6.1.2.1.4. Gelecek zamanın hikâyesi

(Gelecek zaman eki + i- fiili + görülen geçmiş zaman eki + şahıs eki)

Teklik 1. şahıs: aşcādım (Mrk-1,21/19), ba9ıbilcēdim (Mrk-3,29/21), varcadım (İpnr-4,97/24)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs: olcādı (Mrk-3,29/21) (<olacaktı), gucēdi (Mrk-5,38/6)

(<görecekti), gitc±di (Kel-2,113/22), oğūcağı (Kyer-3,139/1), gitcekti (Bkrl-2,57/17)

Çokluk 1. şahıs: göşcēdik (Mrk-1,17/6), gūmeycēdik (Kel-2,113/20)

Çokluk 2. şahıs: ğalcādiñiz (Mrk-5,44/15)

Çokluk 3. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır

2.6.1.2.1.5. Şartın hikâyesi

(Şart eki + i- fiili + görülen geçmiş zaman eki + şahıs eki)

Teklik 1. şahıs: yapTırsaydım (Dem-2,80/2)

Teklik 2. şahıs: dursaydiñ (Mrk-4,35/6),

Teklik 3. şahıs: olsaydı (Oğz-2,156/19)

Çokluk 1. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır

Çokluk 2. şahıs: gelseydiñiz (Mrk-5,44/12), gelseydiñiz (İpnr-4,97/7)
gelseydiñiz (İpnr-4,96/7)

Çokluk 3. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır

2.6.1.2.1.6. İstek kipinin hikâyesi

(İstek eki + i- fiili + Görülen geçmiş zaman eki + Şahıs eki)

Metinlerimizde sadece 3. teklik şahsa ait iki örneğe rastlanmıştır:

olaydı (Mrk-1,18/10), olaydı (Bkrl-4,64/11)

2.6.1.2.1.7. Gereklilik kipinin hikâyesi

(Gereklilik eki + i- fiili + Görülen geçmiş zaman eki + Şahıs eki)

Metinlerimizde teklik 3. şahsa ait bir örneğe rastladık:

olmalıydı(Oğz-2,155/17)

2.6.1.2.2. Rivayet

2.6.1.2.2.1. Geniş zamanın rivayeti

(Geniş zaman eki + i- fiili + öğrenilen geçmiş zaman eki + şahıs eki)

Teklük 1. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklük 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklük 3. şahıs: düşünürmüş (Mrk-1,5/3), bağırılmış (Mrk-1,18/19), dermiş (Mrk-1,12/4), ettirmiş (İpnr-1,87/13),

Çokluk 1. şahıs: erişirmişizdir (Mrk-1,11/23)

Çokluk 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 3. şahıs: endirmiş (İpnr-5,101/21)

2.6.1.2.2.2. Şimdiki zamanın rivayeti

(Şimdiki zaman eki + i- fiili + Öğrenilen geçmiş zaman eki + Şahıs eki)

Teklük 1. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklük 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklük 3. şahıs: ediyömuş (Mrk-1,11/8), gerekiyormuş (İpnr-1,86/24) alıyömuş (Dem-2,82/3)

Çokluk 1. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 2. şahıs: tanıyömuşsuñuz (Mrk-1,21/21)

Çokluk 3. şahıs: getiriyorlarmış (İpnr-2,91/5)

2.6.1.2.2.3. Gelecek zamanın rivayeti

Metinlerimizde teklik 2. şahıs ve çokluk 1. şahsa birer örneğe rastladık:
kescēmişsiñ (Mrk-5,41/2), gitcēmişiz (Mrk-5,45/9)

2.6.1.2.2.4. Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti

Metinlerimizde teklik 3. şahsa ait bir örneğine rastladık:
gümüšmüş (Mrk-1,13/2)

2.6.1.2.2.5. Gereklilik kipinin rivayeti

Metinlerimizde teklik ikinci şahsa ait bir örneğine rastladık:
olmalıymıssiñ (Bkrl-4,64/10)

2.6.1.2.3. Şart

2.6.1.2.3.1. Geniş zamanın şartı

(Geniş zaman eki + i- fiili + Şart eki + Şahıs eki)

Teklik 1. şahıs: edemezsem (Mrk-4,33/3)

Teklik 2. şahıs: isTēseñ (Mrk-1,21/18), ƷalƷāsañ (Dem-2,79/1)

Teklik 3. şahıs: gumesse (Mrk-1,22/23), uredıse (Dem-2,79/2), olūsa (İpnr-2,91/6), geçēse, (Bkrl-5,69/24), istēse (Mrk-1,3/16), bulumassa (Mrk-1,8/4), dēse (Mrk-1,21/20)

Çokluk 1. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Çokluk 2. şahıs: gelıseñ (İpnr-1,90/4)

Çokluk 3. şahıs: verllēse (Dem-1,71/11), vēmezlēse (Dem-1,71/11)

2.6.1.2.3.2. Gelecek zamanın şartı

(Gelecek zaman eki + i- fiili + Şart eki + Şahıs eki)

Metinlerimizde teklik 1. şahıs ve teklik 2. şahsa ait örneklerine rastladık:

Teklik 1. şahıs: yapmaycağsam (Dem-2,79/28), yapıcağsam (Dem-2,79/24)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizdeki tek örneğinde ünlü uyumunun bozulduğu görülmektedir:

vıcesañız (Yköy-1,165/23) (<verecekseniz)

2.6.1.2.3.3. Şimdiki zamanın şartı

(Şimdiki zaman eki + i- fiili + Şart eki + Şahıs eki)

Metinlerimizde şu örneklerine rastlanmıştır:

Teklik 3. şahıs: veriyōsa (Mrk-5,40/24),

Çokluk 2. şahıs: görüyōsañız (İpnr-1,84/9), istiyosañız, (İpnr-1,87/26)

2.6.1.2.3.4. Görülen geçmiş zamanın şartı

(Görülen geçmiş zaman eki + i- fiili + Şart eki + Şahıs eki)

Metinlerimizde şu örneklerine rastlanmıştır.

Teklik 3. şahıs: Tek örneğinde ekin ünlüsü, kelimenin son ünlüsü olarak daralmaya uğramıştır:

nasıl **oldusu** oldu (İpnr-4,97/24)

Çokluk 1. şahıs: gezdısek (Kel-2,115/26),

Çokluk 2. şahıs: gidēseñ (Kyer-2,127/18)

Çokluk 3. şahıs: ğaldıysa (Mrk-1,8/7), geşdiyse (Mrk-5,42/8), verildiysē (Kyer-1,124/19), aldıysa (Mrk-1,18/5),

2.6.1.2.4. Katmerli birleşik çekimler

Katmerli birleşik çekim, asıl fiil kipine i- fiilinin iki şeklinin arka arkaya getirilmesi ile ortaya çıkan çekimdir. Birleşik çekimde asıl fiil kipine i- fiilinin bir şekli getirilmektedir. Katmerli birleşik çekim ise, buna i- fiilinin bir şekli daha eklenmek suretiyle yapılır. Yani katmerli çekim, birleşik çekimlerin yeni bir birleşik çekimidir.¹

Metinlerimizde rastladığımız az sayıdaki katmerli birleşik çekim örnekleri şunlardır:

o9uyömuşmuş (Mrk-1,11/8), felc:olcāmışmış (Mrk-3,29/22), olcāmışmış (Mrk-1,9/23), göndēceklerimişmiş. (Mrk-2,25/11), deycēmışmış (İpnr-5,102/5), vermiycekmişmiş (Dem-2,82/11)

2.7. Ek-fiil

i- ek-fiilinin dildeki görevi, ad soylu kelimeleri fiil durumuna getirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturmaktır.

i- ek-fiilinin öteki fiillerden yani asıl fiillerden farklı olarak yalnızca bildirme niteliğinde dört kipi vardır. Bunlar geniş zaman (şimdiki zaman), görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şart kipleridir. Asıl fiillerde olduğu gibi ek fiilde de kip ve zaman kavramı, zaman ekleri ile karşılanır.²

Asıl fiile olumsuzluk anlamı kazandırmak için kullanılan –mA eki, ek-fiillerde kullanılmaz. “i-” ek-fiilinin olumsuz biçimi “değil” edatı ile yapılır.³

2.7.1. Geniş zaman kipi

Teklik 1. şahıs:

-(y)In, -(y)Un:

hasTayın (Mrk-1,13/17), burdayın (Mrk-4,34/25), emekliyin (Dem-2,78/11), aklıllıyın (Dem-2,78/14), bekarın (İpnr-3,94/1), uleyin (İpnr-1,84/9), açıkğözün (Dem-2,76/18)

¹ Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 310

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 702-703

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 715

Yöremiz ağzında alışılmışın biraz dışında -Dİr, -DUr ekiyle kullanıldığı da görülür:

hocayındır (Mrk-1,5/16), delêgesiindir (Dem-2,79/20)

-(y)Im, - (y)Um:

hâfiz değilim (Mrk-4,33/21), meraklıyım (İpnr-1,89/15), yaşıdayım (Ma-2,141/1)

Teklik 2. şahıs: -sİñ, -sUñ:

edebiyatcısıñ (İpnr-1,89/17)

Teklik 3. şahıs:

Edebi dilde olduğu gibi, eksiz veya -Dİr, -DUr ekiyle yapılır.

vā (Mrk-1,4/9), vādır (Mrk-1,13/22), gezentidir (Mrk-5,40/14), burda (Mrk-4,33/13), şehir gibidir (Kel-1,106/11), zeñgindir (Kel-1,106/11) böledir (Ah-1,51/7), dindardır (Dem-2,81/3), vergisidir (Dem-2,83/12), görülmüş değildir (İpnr-6,86/19)

Çokluk 1. şahıs:

-İz, -Uz: serhoşuz (Mrk-1,5/15), askeriz (Kyer-1,124/20)

Teklik 1. şahısta olduğu gibi alışılmışın biraz dışında –Dır, -Dur ekiyle de kullanılır:

şeyizdir (Ah-2,53/1)

Çokluk 2. şahıs:

-sİñİz, -sUñUz: nêdesiñiz (Mrk-1,22/16), nêdesiñiz (Mrk-4,33/13), , nerelisiñiz (İpnr-1,84/5)

Çokluk 3. şahıs:

-İĀ: eyilē (Mrk-4,33/14), depêdêlē (Oğz-1,146/27), küslē (Oğz-1,147/14), küslē (İpnr-5,101/4)

2.7.2. Görülen geçmiş zaman

“i-di” ile yapılır. “i-“ fiili çoğunlukla “-y-”ye dönüşür veya tamamen düşer.

Teklik 1. şahıs:

-Dİm, -DUm: mutfakdaydım (Mrk-3,28/8), yassadadaydım (Kyer-1,123/17), deliydim (Kyer-1,124/23), topçusuydum (İpnr-1,85/2) şēsiydım(Kel-2,113,19)

Teklik 2. şahıs: Metinlerimizde örneğine rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs:

-DI(n), -DU(n): güzeldi (Mrk-1,16/24), ço9tu (Ah-2,54/17), gündü (Dem-1,73/1), geliniydi (Mrk-5,38/7), yabancıydı (Mrk-5,38/8), yoğdu (Mrk-5,40/6), gāveciydi (Mrk-1,5/2), baş9aydı (Mrk-1,6/15), neydi (Mrk-1,8/14), arēfesiydi (Mrk-1,8/24), eveliydi (Mrk-1,8/25), varıdı (Mrk-1,1/19), (Mrk-1,2/1), varıdı (Mrk-1,13/10), oyunuydu (Mrk-1,8/12), askēdeydi (Mrk-2,24/2), varıdı (Mrk-1,1/ 19), ezberindeydi (İpnr-5,102/9), iyiydi (Kel-2,116/10), gezentiydi (İpnr-5,100/20)

Edebi dilden farklı olarak görülen geçmiş zaman, teklik 3. şahıs ekinden sonra sıklıkla “n” ünsüzü türemiştir.

manasırdın (Dem-1,71/5), azıdın (Ma-2,142/9), (Yköy-1,163/2), (Yköy-1,164/2), be9ardı (Yköy-1,158/13) (<bekârdı), değildin (Yköy-1,158/22), muhammeddin (Yköy-1,161/22), dosTuydun (Yköy-1,162/10), ordaydın (Yköy-1,163/6), eyiydin (Yköy-1,165/24), vardın (Yköy-1,166/1)

Çokluk 1. şahıs:

-DIK, -DUK: olan eviydik (Kel-1,110/2)

Çokluk 2. şahıs:

-DIñız, -DUñuz: sırasında mıdıñız (Mrk-1,10/1)

Çokluk 3. şahıs:

DI(n)evindilerdin (İpnr-5,103/9) (<evindelerdi)

2.7.3. Öğrenilen geçmiş zaman

Metnimizde sadece teklik 2. şahıs ve teklik 3. şahıs örneklerine rastlanmıştır.

Teklik 2. şahıs: köyündemmişsiñ (Dem-1,74/16)

Teklik 3. şahıs: oymuş (Mrk-1,12/4) (<o i-miş), evliymiş (Mrk-1,17/5), hasTaymış (Mrk-4,33/11), bazarıymış (Dem-1,73/1), erzenlëliymış (Ah-1,51/16), saF ımış (Dem-2,78/15), ağıllıymış (Kyer-2,133/14), gönüllüymüş (Dem-2,82/6)

Bir örnekte -dUr ekiyle geldiği görülür:

oymuşdur (Mrk-5,39/11), (<o imiştir)

2.7.4. Şart

Metinlerimizde sadece teklik 1. şahıs ve teklik 3. şahsa ait birer örneğine rastlanmıştır.

Teklik 1. şahıs: -sAm

yaşlı değilsem (Mrk-3,28/2)

Teklik 3. şahıs: -(I)sA:

varısa (Mrk-1,9/21)

2.7.4.1. Ek-fiillerde katmerli birleşik çekimler

Ek-fiillerde iki kip eki alan örneklere de rastladık. Bunların hepsi öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti kipindedir. Bunları da katmerli çekimlere örnek göstermek gerekir.

varımışmış (Mrk-3,29/4), şeymişmiş (Mrk-1,1/17), vâmişmiş (İpnr-5,101/22), evliyâymişmiş (İpnr-5,101/21), askermişmiş (İpnr-2,91/15)

2.8. Birleşik fiiller

Birbirine bağlı iki fiil şeklinin sıkı surette birleşmesinden meydana gelen yalnız bir oluş anlatan fiil birleşmeleridir.

A. Von Gabain, birleşik fiillerle ilgili, “Bu fiil birleşmeleri, sonsuz mânâ inceliklerini ve zaman ve (Slavistler tarafından kullanılan bir tabirle söyleyelim: “Eylem çeşitleri”nin muhtelif derecelerini göstermek suretiyle son derece zengin ifade imkânı verirler.” der.¹

Babadağ ağzında, gerek edebî dille ortak kullanılan, gerekse Babadağ ağzına özgü karakteristik yapıdaki birleşik fiilleri şöyle inceleyebiliriz:

2.8.1. Fiil + yardımcı fiil yapısındaki birleşik fiiller (Tasvir fiilleri)

Tasvir fiilleri, iki ayrı fiilin kaynaşmasından oluşmuş birleşiklerdir. Bu birleşikler içindeki birinci fiil, bir -A, -I veya -(y)Ip zarf-fiil yapısındadır ve asıl anlam bu fiildedir. İkinci fiil ise, aslında bir esas fiil olduğu hâlde, anlam kayması yoluyla yavaş yavaş hem sözlük anlamından farklı yeni bir anlam kazanmış hem de esas fiil olmaktan çıkıp esas fiile bazı anlam incelikleri katan bir yardımcı fiil durumuna gelmiştir. Bu birleşiklerde yardımcı fiilin görevi, esas fiildeki oluş ve kılışın biçimini, tarzını tasvir etmektedir.

Tasvir fiilleri kendi içinde beş alt gruba ayrılır:²

2.8.1.1. Süreklilik fiilleri

Bu gruba giren tasvir fiilleri, esas fiilin -(y)A, -(y)I veya -(y)Ip zarf-fiil biçimleri üzerine yardımcı fiillerin gelmesiyle oluşturulur. Bir oluş ve kılışın belirli bir zaman içinde yapıladurma, bir zamandan beri yapılagelme veya bir durumda kalakalma gibi birtakım işlev ayrılıkları söz konusudur.³

2.8.1.1.1. “at-” yardımcı fiili

Edebî dilde karşılaşmadığımız “at-” yardımcı fiiline metinlerimizde bir örnekte rastladık.

yatıv atâsıñ (Kel-2,119/20)

¹ Annemarie Von Gabain, “Türkçede Fiil Birleşmeleri”, TDAY, 1953, s.16

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.820

³ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s.811

2.8.1.1.2. “dur-” yardımcı fiili

“dur-” yardımcı fiili ile kurulan tasvir fiillerinde “dur-” yardımcı fiili esas fiilin -A veya -Ip zarf-fiil şekillerinin üzerine getirilir.

Ancak Babadağ ağzına ait örneklerimizin neredeyse tamamında “dur-” fiilinin esas fiile “-Ip” zarf-fiil şekillerinin üzerine getirildiğini görüyoruz:

deyip durū (Mrk-1,4/16), aşmayıp durūsuñ (Mrk-1,5/4), oturup durūlā (Mrk-1,14/19), durup durū (Mrk-1,16/15), durup durū (Kyer-1,124/3), durup durū (Kyer-1,124/4), serilip durū (Mrk-1,20/21), işleyip durū (Mrk-2,25/4), 9ıpırdayıp durūlā (Mrk-4,31/14), edip durū (Mrk-5,40/2), satıp durū (Mrk-5,40/2), dua edip durun (Mrk-5,39/25), bekleyip durū (Mrk-5,46/10), deyip durrun (Mrk-5,45/24), faydası olup durū (Kel-1,106/15), gonusup duruyқан (İpnr-5,102/9) (<konuş-up+dur-ur+i-ken), verip durū (Kyer-2,132/22), oturuP durudur (Kyer-2,133/20), tezgahlā işleyip durudur. (Mrk-7,50/16)

Bir örnekte, esas fiildeki “-Ip” ekinde “p” ünsüzünün düştüğünü görüyoruz.

vevi duvusañ (Bkrl-5,69/7)

2.8.1.1.3. “git-” yardımcı fiili

Zeynep Korkmaz’ın (TTG) ve Muhrrem Ergin’in (TDB) eserlerinde yer vermediği bu yardımcı fiile, Leyla Karahan “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserinde yer vermiştir.

Metinlerimizde “git-” yardımcı fiilin şu örneklerine rastladık:

olup bitip gidē (Mrk-5,40/21), heder olup gitoēnē (Mrk-1,16/19), geçinip gideriz (Bkrl-5,67/9), gavrulup gideriz (Kyer-2,133/7)

2.8.1.1.4. “go- (<ko-y-)” yardımcı fiili

ET’de ve EAT’de canlı bir kullanışa sahip olan “koy-(<ko-d-)” tasvir fiili, yazı dilimizde kaybolmuş gibidir.¹

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 830

Babadağ ağızında bu yardımcı fiilin canlı bir şekilde yaşadığını görüyoruz. Ancak yazı dilinden farklı olarak esas fiilin “koy-” yardımcı fiiline “-(y)I” ekiyle bağlandığını görüyoruz. Bu değişikliği (yöremiz ağızında sıkça görülen) orta hece vurgusunun düşüklüğü sebebiyle daralma olarak da yorumlamak mümkündür.

yatıgōdu (Mrk-1,15/10), yapıgodum (Mrk-1,15/21), saçıgodum (Mrk-1,15/22), alıgodum (Mrk-1,15/23), be’leyigo (Mrk-2,27/5), ıslayıgoyuyoz (Ma-2,143/2), duruğosuñ (Yköy-1,161/12), göyuverigo (Mrk-2,26/16)

2.8.1.1.5. “batı/batī/ba’-/bā-” yardımcı fiili

Edebî dilde kullanılmayan bu yardımcı fiil, esas fiile, “süreklilik” anlamı katmaktadır. Bu yardımcı fiilin “batı / batī / ba’- / bā” gibi şekilleri mevcuttur.

“batı/batī/ba’-/bā-” yardımcı fiilinin, esas fiili şahıslara göre çekime soktuğu, anlam itibarıyla da şimdiki zaman çekiminde değerlendirilebileceği görülür

“Tuncer Gülensoy, ‘Türkmencede tespit edilmiş olan yatmak fiilinden de şimdiki zaman için faydalanılmıştır . yat- yardımcı fiilinin Oğuz Türkçesi alanındaki kullanımının uzun bir geçmişi vardır Türkmencedeki bar-ı-yatır şekli bilhassa Muğla ağızında gel-i-p batırı (<gel-ip yatırır)telaffuzunu almıştır. Bu şeklin doğuşu ve menşe’i hakkında bugüne kadar bazı fikirler ileri sürülmüştür. F. Korş’a göre -yor ve -yar ekleri “yat-”tan türeyerek -ır yatır hâlini almıştır. Buna karşılık olarak da K. Foy aynı eki yüyü-, yorı->-yor,-yar olarak kabullenmektedir. Muğla ağızındaki gelip batır ise Nogaycanın barıpyatır’ını andırmaktadır. Bu örnekten de görüleceği üzere Muğla ağızının bu şekli, Anadolu ağızlarında Türkmen, Nogay, Azerî ve sahil boyu Kırım halkı gibi ağızların yerleşik bir tesiri olduğu görünümü vermektedir.’

Ahmet Caferoğlu, Zeynep Korkmaz ve Ahmet Bican Ercilasun, buradaki yardımcı fiilin, Türk şivelerinden bazılarında şimdiki zamanın meydana gelişinde rol oynayan yat- yardımcı fiili olduğunu, -ip ekindeki p’nin tesiriyle bat- şekline girdiğini ifade ederler.

Ahmet Caferoğlu da bat- fiili ile Türkmencedeki yat- fiili arasında bağlantı kurar. Caferoğlu ayrıca bölgemiz ağızıyla yakın özelliklere sahip olan Muğla ağızındaki gelipbatır şeklinin Nogaycadaki barıpyatır’ı andırdığını, Anadolu ağızlarında Türkmen,

Nogay, Azerî ve sahil boyu Kırım ağızlarının etkisi olduğunu belirtir. Aynı görüşe Ahmet Bican Ercilasun da katılmaktadır.”¹

deyip ba'lā (Mrk-5,40/4) becerip batı (Mrk-1,12/4), gülüp batī (Mrk-1,14/23), gelip batī (Mrk-3,28/5), gelip batī (Mrk-5,45/18), gelip batī (Yköy-1,164/26), yatıp batıydı (Mrk-3,28/11), deyip ba'lā (Mrk-5,40/4) ne edip batī (Mrk-5,40/18), ğalmayıp batī (Mrk-5,43/13), ğocayıp batī (Mrk-5,44/5), yardımcı olu batı (Kel-1,106/16), bilip batī mın (Mrk-5,46/7), çağırībā (Dem-1,74/6), yapıp bālā (Ma-2,141/15), olu batan (Bkrl-3,59/12), olupbarı (Bkrl-5,66/16), olup bitibatırız (Bkrl-5,67/12), tālılarımız dolubatı (Bkrl-5,67/20), ne dep bā (İpnr-5,102/15), dep batı (İpnr-5,103/2), gidip batıymış (Mrk-6,47/8), deyiverip bārın (İpnr-5,102/26), añladıP bārın (Ma-2,142/10) biliP bā mın? (Ma-2,142/10) tevcih yapıp bālā (Ma-2,142/16), dolubatı. (Bkrl-5,69/5), gelibattñız yoldu (Bkrl-4,62/9) çalıbattığı (Bkrl-4,63/18), bilimeyip batī. (Mrk-2,25/5),

2.8.1.1.6. “gör-” yardımcı fiili

Metinlerimizde rastladığımız tek örneğinde asıl fiil yardımcı fiile zarf-fiil ekiyle bağlanmamıştır. Ancak anlam itibariyle yardımcı fiil olarak değerlendirmeyi uygun gördük:

bıdırdā görüdüñ (Yköy-1,162/24)

2.8.1.1.7. “-otur-” yardımcı fiili

bağıbò oturü (İpnr-5,100/14)

2.8.1.1.8. “var-” yardımcı fiili

Edebî dilde karşılaşmadığımız “var-” yardımcı fiilinin süreklilik işlevine metinlerimizde bir örnekte rastladık:

bağırıp varıyola (Bkrl-5,70/7-89)

2.8.1.1.9. “yat-” yardımcı fiili

Edebî dilde karşılaşmadığımız “yat-” yardımcı fiilinin süreklilik işlevine metinlerimizde bir örnekte rastladık. Bunda da esas fiilin yardımcı fiile “-İp” zarf fiil ekiyle bağlanırken zarf-fiil ekinde “p” sesinin düştüğünü görüyoruz:

¹ Nergis Biray, Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki zaman Ekleri ve Etnik yapı İle ilişkisi, Acıpayam Sempozyumu Bildirileri, Denizli, 2007

getiri yatarız (Kyer-2,131/2)

2.8.1.1.10. “yürü-” yardımcı fiili

Edebî dilde karşılaşmadığımız “yürü-” yardımcı fiilin süreklilik işlevine metinlerimizde bir örnekte “yörü-” şekliyle rastladık:

hık hık hık gezip yörülē (Bkrl-5,68/16)

2.8.1.2. Tezlik Fiili: “ver- vēr, vir-, ve-, vè, vi-, vı-” yardımcı fiili

Tezlik fiilleri, -(y)I, -(y)U zarf-fiil eki almış bir esas fiilin “ver-” yardımcı fiiliyle birleşmesinden oluşur.¹ Yöremiz ağzında bu yardımcı fiilin “ver-, vēr, vir-” ve hatta ünlü uyumu ile “vı-” şekline rastlamak mümkündür.

“ver-” yardımcı fiili edebî dilimizde “tezlik” anlamı vermekle birlikte, bölgemiz ağzında bir çeşit anlam kaymasına uğramış, “tezlik” anlamının yanı sıra ve daha sık olarak “bir başkası için yapılan iş ve hareketler” için de kullanılmıştır. Çok sık kullanılan bir yardımcı fiildir.

Talat Tekin, Orhun Türkçesindeki “ber-~bir-” için şunları söyler:

Ünlülü eylem zarfı “+ber-~bir- “vermek”, Bu birleşik, eylemin bir başkası yararına yapılmış olduğunu belirtir.

al-ı bir- “alıvermek”

bas-a ber- “yardımcı olmak destekleyivermek”

it-i bir- “düzenleyivermek”²

Anlam farkını ortaya koyabilmek için örneklerimizi, cümleler hâlinde aldık:

2.8.1.2.1. “ver-” yardımcı fiilin “tezlik” anlamı veren örnekleri

- gādaş, çocu'lā dövüşūken su devirivēdilē de, gāri 9usuru ba'mañ" (Mrk-1,15/2),

- "ah, bizimōlan, hu gözlerim görüvēsē ne vā bi yō" (Mrk-1,22/22)

- ülen bu yaşdan soñru tēziliğe mi oturcañ, gumesse gumeyivēsīñ." (Mrk-1,22/23)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 818

² Talat Tekin, Orhon Türkçesi Grameri, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi-9, Kitap Matbaası, İstanbul-2003 “ver-(<bir-)” yardımcı fiilini işlevleri ile ilgili olarak bkz. V. Gabain, Eski Türkçenin Grameri Çev: Mehmet Akalın, TDK, Ankara, 1988, s. 90§ 255, Funda Toprak, “Yardımcı Fiillerin İşlevleri” Harezmi Türkçesinde Fiil, Ank-2005, s. 193-194

- kirpit h l  ucunu geldi de atı mı v di. o d  paffidak yaniveriy  iş oldu gibi yanıyor. (Mrk-2,26/18)
- “beni  nden yollayiverip d   9amdan ne findi'l  gırcañ” deyyo (Mrk-3,28/3)
- iřt  b  ışılay, siñirlemmeyiv sem, bu gıd lı9, hiş bi Şey:olmayca9. (Mrk-4,31/10)
- gıfran  oğ   oğ v di mi “dedecim, dedecim” (Mrk-3,29/23)
- tezg h b y n abdull ñ işlemmeyiverl dedim ben (Yk y-1,162/5)
-  t  yann  gidiv  (Yk y-1,163/9)
- hasıvıñ altını s r verilerdin (Bkr1-4,63/15)
- bunl  her yerde deyiverm dur . (Dem-2,83/9)
- bel ikada barajlar suyu goyuverirlerse, bir metre bir bu uk metre  amuruñ i ersinde, suyuñ i ersinde  amuruñ i inde galır ( pnr-1,85/28)
- işTe reşat n riden dutuve, ondan soñura hañki, bi ok bi ok bi ok romanlara o udum ( pnr-1,89/14)

2.8.1.2.2. “ver-” yardımcı fiilinin “bir başkası i in yapılan iş ve hareketler” anlamı veren  rnekleri

- goca durmuşl  aliniñ hi9 yesine mi añladıveren? (Mrk-1,5/1),
- biz bunlara barışTırv cez, barışTırm  geldik."(Mrk-1,5/14),
- cezv leriniñ filcanlarınıñ i ine  o'mu dolduruverll . (Mrk-1,7/10)
- siz  d  g tiverelim mi? (Mrk-1,7/14)
- e, bi ki o g tiveriñ, iki ki o bize g tiveriñ (Mrk-1,7/14),
- yalan dolan hi9 y l  añladıverldi bize (Mrk-1,15/7)
- dişini g ren  ocuğu bi hediyalıverl.  ocuğa (Mrk-1,17/24)
- g t rd  bize, g t rd  gitti,  d  lo'mu d k v di, yeme'l  bişiriv di, yidik hep (Mrk-1,20/10)
- seniñ iřiñi ben dutuveri oyan” deyyoru. (Mrk-2,25/1)
- h cına mı, ipli’ mid , “buna” dedi, “zafer” dedi, sen goyuveri o” dedi (Mrk-2,26/16),
-  ayımı bardağa g tiv cen gelecek yiycek (Mrk-3,28/9)
- feyz  deyiv siñ. bem bilmen g dın gısc zım. (Mrk-4,32/1)

- seni yazdırıvēcēdim, ğızāsıñ deye yazdıvıvēmedim. iş buluvēcēdim ben ona. ğuran yazdırıvēcēdim (Mrk-4,32/19-20)
- feyzā duz getirivēmediñiz mi yavrım? (Mrk-4,33/8)
- benim çeşmeme, recepcēzim oñarıvēdi (Mrk-5,36/10)
- tā biray olmadı bi adam daķıvēdi. (Mrk-5,36/12) reñlebē deseñ değişTiriver1 (Mrk-5,37/26)
- götürüverem mi ğalca mıñ? (Mrk-5,46/17)
- onlā açālā onlā ğonuşuverrin ben (Ah-2,53/15)
- bizim burdu ğonuşuvēdlmizi hükümetiñ habarı yo9 (Kyer-1,122/5)
- bi su dāvāsını añllaTıveren. (Kyer-1,122/10)
- iki düğün parası gitTi ben bahsediveren (Ma-2,141/2)
- bē epey añladıvēdim ğāri dē mi? (Ma-2,143/9)
- beni aylık yazdırıviceksiñ (Bkrl-5,69/21)
- iş dutuvedim mi ben ovda? (Bkrl-5,69/23)
- Falancanıñ0 üsTünü geçirivesem par0 alsam (Bkrl-5,70/6)
- ne ğazanıvedim diyen yok. (Bkrl-5,70/8)
- beş biñ Tāne kestāne aşıladıvēdim (Dem-2,79/25)
- ğarılı ğocalı oldūñuzu bilsem sāten ğonuşuvēmezdim ya (Dem-2,79/3)
- ben söz mendilini getiriveren. (Dem-2,82/5)
- ben efeye deyivēcen der. (Dem-2,82/10)
- ğavı o söz mendilini alıver (Dem-2,82/11)
- deñizli yanda patronları çalışTırıveriyoz. fason çalışıyoz (İpnr-4,96/5)
- yüncēni çıkarıvē elbiseleriñi deye (İpnr-5,101/23)
- ora turbayā şey yaptıvıvēdilē (Kyer-2,135/9)
- devlet maaş bağlayıvēdi. (Kyer-2,136/5)
- adam kändi netsiñ görümcülē, ābeyleri everivēdi biz olduķ bittik. (Bkrl-4,63/4)

2.8.1.3. Yeterlik fiili:“bil-” yardımcı fiili

Yeterlik fiilleri bir esas fiilin -(y)A [>-y(I)] zarf-fiil biçimi üzerine bil- yardımcı fiilinin getirilmesi ile kurulur. “Yapabilme iktidarını” yahut da bir oluş ve kılışın gerçekleşme olasılığının bulunduğunu gösterir.

ba9ıbilcēdim (Mrk-3,29,21), dedirebilceksiñ (Dem-2,81/20), bağıbilirim (İpnr-3,94/10), dutubilmi mi (Kel-2,113/14)

Aşağıdaki örnekte ise bir ihtimal anlamı vardır:

bıra'mayabil adam (Mrk-1,21/7),

2.8.2. İsim + yardımcı fiil yapısındaki birleşik fiiller

Bunlar, bir ad veya sıfat ile “et-, eyle-, yap-, kıl-, ol- ve bulun-” yardımcı fiillerinin birleşmesinden oluşur. Birleştikleri yardımcı fiilin görevi, bir adı fiil durumuna getirmektir. Dolayısıyla esas anlam isim üzerindedir.¹

2.8.2.1. İsim + et-:

Geçişli ve geçişsiz fiiller kurar.

dāvet;edē (Mrk-1,3/16), muhabbetedēlē (Mrk-1,7/16), ğaredē (Mrk-1,8/15), hē şeylē edildiydi (Mrk-1,9/2), düā ediyōmuş (Mrk-1,11/8), tercüm;edivēmiş (Mrk-1,13/19), ebeliğ; edēdi (Mrk-1,14/7), ğaybat edēdi (Mrk-1,15/9), yas edēlē (Mrk-1,16/3), ne e'medim (<ne etmedim)Mrk-1,21/2), ziyāret eden (Mrk-1,23/2) , ne edeñ (Mrk-1,23/4) (<ne ediyorsun?), ši9āyet ediyō (Mrk-2,25/10), zikir ediyōlar;ıdı (Mrk-4,31/8), yādım edēsın (Mrk-4,33/5), ğayrat ediyoz (Mrk-4,35/9), idāre ederin (Mrk-5,37/14), hizmet ediyoru (Mrk-5,40/20), ar9ıdaş edimmişlē (Dem-1,74/1), şey ederiz (Kel-1,110/8), eksig; etmedim (Kyer-1,123/25), bahsediveren (Ma-2,141/2), haqqetcek (Kyer-

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 792

1,122/4), tamah edenlê (Ma-2,141/2), sevketTilê (Kyer-1,124/9), zapte'meğ'oldu (Mrk-3,29/24), böl0 etmê (Dem-2,79/1) (<böyle etmeye), genel başkan ettik (Dem-2,79/20), muaffağ0 etti (Dem-2,80/1)(<muvavvak etti), arz ettiğini (Dem-2,83/13) afedesiñ (İpnr-1,84/5) dikkat et (İpnr-1,84/14), berhavā etsiñler (İpnr-1,86/25) imhā ederiz (İpnr-1,87/2), eziyet0 ettirmiş (İpnr-1,87/13), sürgün ediyom (İpnr-1,87/25), imzā e'miş (İpnr-1,89/21), işey edelê. (İpnr-2,91/12) (<şey ederler), niğah ettik (İpnr-2,92/9) tamah0 etcez (İpnr-2,92/9), dāvet0 edelê (İpnr-3,95/5), ziyāret edilm (İpnr-3,95/10), yardım0 ediyōlā (İpnr-4,96/17), netti'lerinden (İpnr-4,98/18)(<ne ettiklerinden), terkedyō (İpnr-4,98/19), devretti (İpnr-5,99/18), ğavg ede ede, (İpnr-5,100/1), gelin0 etti (İpnr-5,100/21), muhtāc0 e'me. (İpnr-5,100/25) ğavg0 etti (İpnr-5,101/4) vāz0 e'meye (İpnr-5,101/14), ezber0 etti (İpnr-5,102/18), idār0 ediyoz (İpnr-6,104/4), zāret ettik (Kel-2,118/12) (<ziyaret ettik), hissediyon (Kyer-2,127/11) rāt0 edemedim (Kyer-2,127/11) (rahat edemedim), muāFāz0 etceñ (Kyer-2,128/8) (<muhafaza edeceksin), isrār0 ettilê (Kyer-2,129/17), devretti (İpnr-5,100/14), tañtanā e'medik (Mrk-6,48/10) (<tanatana etmedik), devretti (İpnr-5,99/18)

2.8.2.2. İsim + ol-:

Geçişsiz fiiller kurar.

ğaybolmuş (Mrk-3,28/6), ğarā ğarā olū (Mrk-1,1/7), ğız evli oluruz (Mrk-1,1/8), baş çözmeli olū (Mrk-1,2/15), niğah olū (Mrk-1,3/5), sāmaşığ'olū (Mrk-1,3/5), duāsı olū (Mrk-1,3/6), düğün olū (Mrk-1,3/12), güzel olūdu (Mrk-1,3/22), misāfir olūlā (Mrk-1,3/24), yeme'li olū (Mrk-1,4/14), düğünlê olū (Mrk-1,4/18), ne oluyoru (Mrk-1,5/12), sabah oldu (Mrk-1,6/5), olê olūdu (Mrk-1,6/21), zev'li sefālî olūdu (Mrk-1,6/22), mindê olū (Mrk-1,11/16), hevesiñ olū (Mrk-1,12/1), ayrı olūdu (Mrk-1,12/10), hasTa olduğı (Mrk-1,13/11), yādımcı olan (Mrk-1,13/16), akşam oldu (Mrk-1,14/17), heder olup (Mrk-1,16/19), hātırolsuñ (Mrk-1,16/20) (<hatıra olsun), ldām; oldu. (Kyer-1,124/15), zapte'meğ'oldu (Mrk-3,29/24), nasıbb0 oldu (Dem-2,79/28) adamıñ olmassa (Dem-

2,80/7) cāmıŕı oldu. (Dem-2,81/11), ılığ oldu (Dem-2,83/2), asker oldu (İpnr-1,85/1), faşist almayyayla bir oldu (İpnr-1,86/6) mareşal oldu (İpnr-1,86/20), çürüğü oldu. (İpnr-1,87/10), hayrân oluyom (İpnr-1,89/18) memnûn olurum. (İpnr-1,90/4), bev vekil oluyon (İpnr-2,91/13), emeli oldu (İpnr-2,93/9), yardımcı oldu (İpnr-4,96/18) garişig oldu (İpnr-4,97/26) gelin oldu. (İpnr-4,98/5), taķavid oldu. (İpnr-5,99/22) “yaşlandım, şaşkınlaştım”, amaliyat oldu (Kel-2,114/5)

2.8.2.3. İsim + yap-

“et-” yardımcı fiiline paralel işlev gören bir yardımcı fiildir.

ğāvecilik yapāan (Mrk-1,5/2), 9ına gecesi yapālā (Mrk-1,12/21), ebelik yapādı (Mrk-1,14/6), çiçekcilik yapādı (Mrk-1,14/8), hırsızlı9 yapmadım (Mrk-1,21/2), aksilik yapā (Mrk-1,21/7), bayyō yapca9 (Mrk-2,24/19), bi şey yapca9 (Mrk-4,35/1), temizlını yapıyōlā (Mrk-5,40/24), do9umacılı9 yapıyoz (Kel-1,106/8)

2.8.2.4. İsim + eyle-

Bu birleşik fiil yapısı, metinlerimizde ünsüz benzeşmesiyle ve “ne” zamiriyle bulunmuştur:

neyniceklē (Bkrl-5,69/7 (<ne eyleyecekler)

2.8.2.5. İsim+kıl-

Metinlerimizde örneğine rastlayamadık.

2.8.3. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller

Bu birleşik fiiller bir isim ve bir fiil unsurundan meydana gelir. İsim başta, fiil unsuru sonda bulunur. Unsurların biri veya hepsi, kendi sözlük anlamlarının dışında kullanılır.¹

yalan gelir (İpnr-1,85/17) meydana gelir (İpnr-1,87/9), aş bırakırmış (İpnr-1,87/15) (<aç bırakırmış), gurur duyarım (İpnr-1,90/5), mürekkep yaladık (İpnr-1,88/15), hoşunu gidiyoruymuş (İpnr-2,91/5), hiş galyōdu (İpnr-6,104/12), buz duttu (Kel-2,114/2), işime gelme (Kyer-2,129/18), gönlüm olüsa (Kyer-2,129/19), mekân dutumadım (Kyer-2,130/2), deñk gelmdi (Kyer-2,136/7)

---

¹ Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi -Cümle Tahlileri-, Akçağ Yayınları, 1999, Ankara, s.39

2.9. FİİLİMSİLER (Çekimsiz fiiller)

Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen, ancak, şahıs ekleri alarak çekime girmedikleri için yargı bildirmeyen, dolayısıyla da “bitmemiş fiil” niteliğinde olan fiillerdir.¹

2.9.1. İsim-fiil ekleri

İsim-fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiil adlarıdır. Fiilleri mastar ekleri getirerek adlandırırız.

Metinlerimizde karşımıza çıkan isim-fiil ekleri şunlardır:

-mA: -mA'lı isim fiiller, fiilin gösterdiği işin adıdır. Bunlara “kılış adı” da denebilir.²

Gerçekte Eski Osmanlıca'dan beri mastar yapan -mek eki çekim hâlinde iki ünlü arasında kalıp süreklileşen son damak sesini düşürerek (hafif mastar) yapan -me hâline gelmiştir.³)

çözmesi (Mrk-1,2/15), (Mrk-1,11/6), göndēmimize (Mrk-1,21/15), olmasından (Ah-1,51/12), gumesi (Mrk-1,1/14) (<görmesi), işlimeli elbise (Mrk-1,16/10) (<işlemeli), boyumalı (Mrk-1,16/12), aňması (Dem-1,73/12), ölgünleşmesi (Ah-1,52/4), doğumacılık (Bkr1-3,59/13), sormaya (Dem-2,81/13), dağılmā emri (Kel-2,113/4), saymayı (Dem-2,78/11), yaşımamıñ (Dem-2,78/26) (<yaşamamın)

-mAK: Fiildeki soyut oluş ve kılışları adlandıran, onları ad durumuna getiren bir ektir.⁴ Bütün fiillere getirilebilen bir işleklige sahiptir.

ET'den beri ad-fiil ve kılış adı olarak canlı kalmış, ancak dilimizde bu sonuncu işleyişte yine kendisinden doğan daha genç -mA şekline çok yer bırakmıştır.⁵

-mAK ekinin metinlerimizde rastladığımız bazı örnekleri şunlardır:

ba'mak (Mrk-3,30/3) (<bakmak), unuttulā goşturmakdan (İpnr-5,103/4)

-mAK ekinin metinlerimizdeki örneklerinin son ünsüzünde ağız özellikleri sebebiyle, sıklıkla tonlulaşma görülür:

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 863

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 882

³ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara, 2007, s.264

⁴ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 864

⁵ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, TDK, Ankara,2007 s. 269

bulmağ için (Mrk-1,8/5), gitmegÖ istimem (Dem-2,80/11), çalışmagÖ istiyō (İpnr-4,98/13), vāmagÖ istiyōdum (İpnr-4,97/20), okumagÖ istiyosañız, (İpnr-1,87/26)

-mA eki ile -mAk eki arasındaki mânâ yakınlığından başka çekim esnasında iki şeklin özellikle yaklaşma hâli eki almış misalleri ses bakımından tamamıyla aynı görünmektedirler:¹

uğurlumā (Dem-1,71/15) (<uğur+la-ma+y+a veya uğur+la-mağ+a), 9ın'a'mā (Mrk-1,3/22) (<(kına at-ma-y-a veya at-mağ+a), ba'mā (Mrk-1,4/10) (<bak-ma+y+a veya bak-mağ+a), gezmē (Oğz-1,150/13), gezmē (Mrk-1,6/16), körelmē (Mrk-1,11/6), gitmē (Dem-2,80/11), toplumā (Mrk-6,47/10), yidirmē (Kyer-2,133/24), dumē gidēlē (Mrk-6,48/1), bölō etmē (Dem-2,79/1), vurmā (Dem-2,78/9), bāammā (Mrk-1,12/15) (<bağlanmayı), ğalmā (Mrk-1,16/19), ba'mā (Mrk-1,4/10),

-(y)İş: Fiildeki oluş ve kılışın anlamını değiştirmeden bunları ad kalıbına sokan bir ektir. Bu ek, fiil kök ve gövdelerini, “tarz gösterme” işlevi ile bir kalıba sokarlar.²

atışā (Oğz-1,152/3), alış verişine (Mrk-2,24/3), ğalış (Mrk-1,12/5),

2.9.2. Sıfat-fiil ekleri

Sıfat-fiiller, nesnelere hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleridir. Sıfat-fiillerin asıl isimlerden farkı, nesneyi hareketine göre adlandırması, onu asıl varlığı ile, şu veya bu kalıcı vasfı ile değil, hareketi ile ifade etmesidir.³

Metinlerimizde örneklerine rastladığımız sıfat fiil ekleri şunlardır:

-AcAK, -CAK: Her tür fiil kök ve gövdesine getirilebilen -AcAK sıfat-fiil eki, gerçekleşmesi gelecek zamana yönelmiş geçici sıfatlar ve geçici hareket adları kurar. Çok işlek ve yaygın bir ektir.⁴

Metinlerimizdeki örneklerinde genellikle ekin ilk ünlüsünün, orta hece vurgusunun düşüklüğü sebebiyle düştüğünü son ünsüzünün de tonlulaşmaya veya hece kaynaşmasına uğradığını görüyoruz.

¹ Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi s.177

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 899

³ Muharrem ERGİN, Türk Dil Bilgisi s.315

⁴Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 966

bu qaflñ vācā yer varıdı (Mrk-1,13/10) (<var-**acak**+ı), gey**cek** çamaşır (Mrk-1,18/20), yarın göndercēñ şeye (Mrk-1,21/14) (<gönder-**eceğ**+in), ne etcēmi bilimedim (Mrk-3,28/12) (<ne edeceğimi), bi telefonu suleyivēcēm haqde (Mrk-3,29/6) (<söy(z)+le-y-i+ver-**ecek**+im), nişanlanca**9** ğız semmiñ demişin (Mrk-5,38/13) (<nişan+la-n-acak), ne zıman ölcēmizi bilmeyyoz 9u (Mrk-5,42/3) (<öl-**ecek**+imizi+i), benim dilim yo' mu de**ycek** ğadā (Mrk-5,46/2) (di-y-ecek), benim deycēm bu ğıdā (Dem-1,74/18) (<di-y-**ecek**+im), gel**ceğ**0 olan beqāyı (Dem-2,83/8), añlıcāñ, şindi biz gini iki tāñē olduğ (İpnr-4,97/25) (anla-y-acak+ın), yūncēñi çıkarıvē elbiseleriñi deye (İpnr-5,101/23) (<yü-n-ecek+in+i), yaşan**cağ** zamanı (Mrk-6,47/12), gel**cek** sene (İpnr-5,101/16), evlenceğ0 olan ğızımız vav. (Dem-2,78/18)

Ekin sonundaki K ünsüzünün hece sonuna geldiği bazı örneklerde ise' ünsüzüne dönüştüğünü görüyoruz:

olca'lā bizē oldu dedilē. (Mrk-1,10/10)

-(y)An: ET'deki -GAn isim-fiilindeki önses G'nin düşmesiyle oluşan -An sıfat-fiil eki, eklendiği fiile sıfat veya ad olarak kullanılışında bol örnekler veren bir ektürüdür. Her türlü fiil kök veya gövdesine getirilebilir.¹

istēyen (Mrk-1,2/1), yaqınanlā (Mrk-1,1/4), çıqan (Mrk-1,2/12), işlēyenlē (Mrk-1,4/10), bulan (Mrk-1,8/6), yananlā (Mrk-1,9/19), yammıyanlā (Mrk-1,9/19), yanan (Mrk-1,11/5), görenlē (Mrk-1,11/6), diken (Mrk-1,17/14), galana (Mrk-1,18/1), ölen (Mrk-2,24/6), geçen (Mrk-4,32/6), yaşıyan (Kyer-1,122/1), gelceğ0 olan beqāyı (Dem-2,83/8), yatan, ağılyan, ölen, can veren, anam deyen, bubam deyen (İpnr-1,85/21), cāmiden çıkanı (Dem-2,81/4), görey yok (Dem-2,81/9) (<gören yok), evlenceğ0 olan ğızımız vav. (Dem-2,78/18), hacilādan da keyen oldu (Kel-2,118/20) (<hacılardan da giyen oldu), deyen olmadı (Kyer-2,129/9), yaşadan (Dem-2,81/20)

-AsI: Metinlerimizdeki iki örneğinde, edebi dildeki kullanımından farklı olarak, yönelme hâli eki ile bir zaman anlamı kazanmış gibidir:

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 939

yatırasıya mı ğaldı (Bkrl-5,69/4), vevesiyē mi ğaldı (Bkrl-5,70/14)

Bir örnekte ise “kadar” edatıyla birlikte kullanıldığını ve bu hâliyle “-Inca” anlamı verdiğini görüyoruz:

māsulü par0 e’miyesiyē ğadā, borşlanıyo, (Kyer-2,132/4)

-DIK, -DUK: Görülen geçmiş zaman kipinin teklik 1. şahıs ekinden yapılmış bir ektir. Çok yaygın bir sıfat-fiil ekidir.

Ekin son ünsüzü K, yöremizin ağız özellikleri paralelinde bazen tonlulaşmış, bazen de hece kaynaşmasına uğramıştır. Metinlerimizde rastladığımız örnekleri şunlardır:

ğıldıqdan (Mrk-1,1/9), ğıldī (Yköy-1,162/18) (<kıl-dığ-ı<kıldık-ı), aňlatTıđı (Mrk-1,2/7), hazırladığı (Mrk-1,2/15), dediğim (Mrk-1,3/4), yandı (Mrk-1,8/24) (<yandı+ı), yandığı (Mrk-1,9/10), yandı9dan (Mrk-1,10/6), doğduğumda (Mrk-1,14/12), oldū (Mrk-1,16/24) (<ol-duk+u), olmadığından (Mrk-1,6/22), geldīmiz (Mrk-1,7/21) (<gel-dik+imiz), dedīmiz (Mrk-1,8/2) (<de-dik+imiz), gudūnū (Mrk-1,13/2) (<gördük+ü+n+ü), bildikleri (Mrk-1,23/10), bildīm (Mrk-3,29/6), öğürdüne (Mrk-3,29/14) (<öğür-dük+ü+n+e), oldūmdan (Ah-2,53/14), gördūñ (Dem-1,74/14) (<gör+dük+ün), oldū (Kel-1,109/16), oldūmuz (Kel-1,110/2) (<ol-duk+umuz), yapmadīm (Kel-2,112/15) (<yap-ma-dık+ım), ettmimde (Dem-2,77/5) (et-tik+im+de), gezdiklerinden (İpnr-4,98/17), yetiştirdiklerimizi (İpnr-6,104/19), geştım (Kyer-2,135/12) (<geç-tik+i), istedīm şey (İpnr-3,95/1), cāmi ħapısınıñ açıldını(Dem-2,81/9) ātırdıđıñ (Dem-2,81/19) (<art-ır-dık+ın), gelibattıñız yoldu (Bkrl-4,62/9) çalıbattığı (Bkrl-4,63/18) vādīndan (Bkrl-5,70/14) (<var-dık+i+n+dan), yontulmadık yanıñız (Dem-2,76/9)

Bu ekin isimlerden sonra da “i-” fiiliyle şu şekilde kullanılabildiğini görüyoruz:

kim;diğne (Mrk-1,5/9) (<kim idiğine<kim i-dik-i-n-i), neydiğini (Mrk-1,13/9) (<ne idiğini<i-dik+i+n+i), āmet tlni (Mrk-4,34/25) (<ahmet i-dik+i+n+i), ne; ydlni (Dem-1,73/5) (<ne idiğini<ne i-dik+i+n+i), böleydiğini (Yköy-1,163/18) (<böyle idiğini<böyle i-dik+i+n+i),

-mAz: Geniş zamanın olumsuzu şeklindeki bir sıfat-fiil ekidir. Metinlerimizde tek örneğe rastladık:

gözleri **gumez** olmuş (Mrk-1,22/21)

2.9.3. Zarf-fiil ekleri

Zarf-fiiller, bir yanıla fiil, bir yanıla zarf olan gramer kategorileridir.¹

Metinlerimizde rastladığımız zarf-fiil örnekleri şunlardır:

-(y)A... -(y)A: İşlevi bakımından sürekli olarak veya arka arkaya tekrarlanarak yapılan bir hareketi gösterir ve fiilin yapılaş tarzını gösterir. Metinlerimizdeki bazı örneklerinde ek, kelimenin son ünsüzü olarak yarım veya tam bir daralmaya uğramıştır:

esTirê esTirê (Mrk-1,6/16), bağırâ, bağırâ (Mrk-1,5/22), öta’laşâ (Mrk-6,48/10), deye deye deye dilim bilen guruyyoru (İpnr-5,100/25)

Aşağıda bulunan örneklerdeki ek, -I zarf-fiil eki olarak görülmemeli, ağızımızda sık görülen kelimenin son ünlüsünün daralaması olarak yorumlanmalıdır

gonuşu gonuşu mektuplaşâ mektuplaşâ (İpnr-2,92/7),ödan dokTorlarlâ dövüşü, ğavgô ede ede, (İpnr-5,100/1), çarpını ğoşTura çarpını ğoşTura çökTüm (İpnr-5,100/23)

-AII: Zamanda süreklilik sağlayan ve “bir zamandan beri” anlamı veren bir zarf-fiil ekidir. Metinlerimizdeki örnekleri şunlardır:

ba9alı (Mrk-3,29/21), gideli (Mrk-5,38/22), öleli (Ah-2,53/16), 9apadalı (Kyer-1,124/3), gelin olalı (Mrk-1,16/24), öleli (İpnr-3,94/2), evleneli iki yıl oldu (Ma-2,141/2), boşanalı (Bkrl-2,58/8), geleli, (İpnr-5,101/1), döneli on senê oldu (Bkrl-4,61/14)

-ArAK, -IAK: Cümledeki asıl fiilin gösterdiği hareketle aynı zamanda yapılan başka bir hareketi bildirir.²

olarak (Ah-1,51/16), olarak (İpnr-1,90/4), severegô evlemmedik (İpnr-4,97/12), topcô olvak geri geldim (Kel-2,113/5) yürüyerek (Kel-2,113/12), deyerek

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 983

² Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 994

(Kyer-2,132/8)

Ağızlarda zaman zaman “-ArAk” ekinin “-DAn” eki aldığı görülür.

olara9dan (Ah-1,51/4), **diyerekten** (Mrk-1,8/4)

Bazı örneklerde “-DAn” eki almasının yanında ekin hem (orta hece ünlüsünün düşmesi sebebiyle) ilk ünlüsünün düştüğünü hem de r>l değişimine uğradığını görüyoruz:

deylekden (Mrk-2,25/9), **deylekTen** (Bkrl-4,65/4) (<di-y-erek+ten)

-AsIyA:

Sıfat-fiil eki “-AsI” ile yaklaşma hâli ekinin birleşmesinden oluşmuştur. Edebî dildeki kullanımından farklı olarak “-IncA” ekinin veya “-Ir / -mAz” kalıbının verdiği anlamı karşılar:

çı9asıya “çıkarmaz” (Ah-2,54/12), **çekilesiye** “çekilir çekilmez” (Kel-1,108/20), **almanlar göresiye** (İpnr- 1,86/), **par0 e’ miyesiye** (Kyer-2,132/4)

-DIKCA, -DUKCA: -DIK, -DUK sıfat fiil ekiyle +çA eşitlik durumu ekinin birleşmesinden oluşan bu ek, genellikle asıl fiildeki hareketin süresini kendisindeki hareketin süresiyle denkleştiren ve “-dığı sürece” anlamıyla zamanda devam, süreklilik veya sık sık oluş gösteren zarf-fiiller yapar.¹ Metinlerimizdeki örneklerinde genellikle “ç” ünsüzünün tonlulaşmasının dışında bir fark yoktur:

hızlandıkca (Kyer-1,122/11), **geşTikce** (Kyer-2,137/1), **geşdikce** (Bkrl-4,65/6) (<geçtikçe), **gurudu9ca** (Mrk-1,18/4)

-(y)IncA: Türkçede eskiden beri kullanılan bu gerundium ekinde bir hareket hâli ifadesinden başka o hareket hâlinin ortaya çıktığı anı göstermek gibi bir zaman ifadesi de vardır.² Metinlerimizdeki örnekleri şunlardır:

gidince (Mrk-1,13/13), **alınca** (Mrk-1,22/18), **ğatınca** (Ma-1,140/19), **olmayınca** (Yköy-1,160/10), **ğapayınca** (Yköy-1,161/10), **varınca** (Yköy-1,164/26), **ğalmayınca** (Yköy-1,165/5), **varınca** (Yköy-1,165/7), **alınca** (Mrk-1,22/18), **olmayınca** (Kel-1,107/11), **deyince** (Yköy-1,165/11), **gidince** (Mrk-1,13/13), **tabā ğatınca** (Ma-2,141/19), **namazdan çıkınca** (Kyer-2,136/21)

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 1023

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993, s.322

Bazı örneklerde, “-IncA” ekinin, anlamı pek değişmeden “kadar” zamiriyle birlikte kullanılması dikkat çekicidir:

beŋ ul ´ aŋladıncayă gadar damarları üşü’müşüñ amca dedi (Kyer-2,128/3), o gübr´ olmayıncayă gadā, o ot dā olmazØ oldu. (Kyer-2,133/23)

-(y)Ip, -(y)Up: Bağlı bulunduğu esas fiilden biraz önce gerçekleşmiş olan bir hareketi karşılar.¹ Metinlerimizdeki örneklerinin edebi dilden önemli bir farkı yoktur:

görü**p** (Mrk-1,22/24), bıra**ğ**ı**p** (Mrk-2,24/7) (<bırakıp), mindir**ip** (Mrk-3,28/17) (<bindirip), 9ı**p**ırd**ay**ı**p** (Mrk-4,31/14), bıra**ğ**ı**p** (İpnr-4,98/14), hast**ıla**ş**ı**P (Kel-2,120/3), ge**z**ip yö**r**ül**e** (Bkrl-5,68/16), be**c**erip batı (Mrk-1,12/4),

-KAn: Yalnız “i-” fiiline getirilebilen bir zarf-fiil ekidir. Diğer fiillere getirilmez. i- kökü düşüp zarf-fiil ekleştiği zaman bile -ken değişmeyerek uyum dışında kalır.² Ancak yöremiz ağzında söz konusu ekin sıklıkla uyuma girebildiğini görüyoruz.

ver**l**ken (Mrk-1,13/6) (<ver-ir+ken< ver-ir i-ken), ba**ğ**ı**9**an (Mrk-1,5/22) (<bağ-ır+ken<bağ-ır i-ken), d**e**ken (Mrk-1,21/19) (<de-r i-ken), oyn**ā**ken (Mrk-2,26/18), o**9**un**ū**9an (Mrk-4,31/13), gir**e**ken (Kel-1,110/21), bekler**ken** (Kyer-1,124/11), yap**ā**9an (Mrk-1,5/2), o**ñ**ar**ı**q**an** (Bkrl-5,67/2), ç**ı**q**av**q**an** (Dem-2,81/5), ge**ç**er**ken** (Dem-2,78/25)

-mAzdan: Geniş zamanın olumsuzu ile ayrılma hâli ekinin birleşmesinden oluşan bu ek, asıl hareketin ifade edildiği fiile “-meden önce” anlamını katar.

buraya gel**mezde**ŋ ettik (Mrk-5,40/3)“-meden önce”

- DİndayIn, -DÜndayın:

Bu ek Babadağ’da çok karakteristik bir şekilde ve yaygın olarak kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Yazı dilimizde kullandığımız “-ıncA” zarf-fiil ekine karşılık gelir.

Bu ek için “-dındayın<dığ-ı-n-layın<-dlk+ı+n+layın” gibi bir tahlil düşünülebilir. Partisip ekindeki “d” sesinin etkisiyle, “-lAyIn” ekinde l>d değişimi gerçekleşmiş olabilir.

¹ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 998

² Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993, s.327

geldindeyin (Mrk-1,7/12), **çı9dındayın** (Kel-1,110/22), **oldundayın** (Mrk-1,6/17), **geldindeyin** (Mrk-1,7/12), **gitTindeyin** (Mrk-2,24/14), **kesildindeyin** (Mrk-7,49/14)

3.SONUÇ

3.1. Ses Bilgisi ile İlgili Sonuçlar

Anadolu ağızlarının alt gruplarını belirleyen özelliklerin çoğu, fonetiktir. Morfolojik özelliklerin büyük bir kısmı da kelime ve eklerdeki ses değişmelerine dayanmaktadır. Yaptığımız çalışmada tespit ettiğimiz Babadağ ağzına ait ses özelliklerinden şu sonuçları çıkarmamız mümkündür:

1. Babadağ ağzında, yazı dilindeki ünlülerin yanı sıra, “â, ă, ā, ǎ, ǎ, è, ē, ě, ê, ĭ, ō, u, ū, ū, ū” ünlüleri kullanılmaktadır.
2. Aslî uzun ünlü pek görülmemekle birlikte, ünsüz düşmesi, hece kaynaşması gibi ses olaylarının sebep olduğu uzun ünlüler oldukça sık karşımıza çıkar.
  2. Ünlü uyumu, özellikle kalınlık incelik yönünden çok kuvvetlidir. Yazı dilinde kalınlık-incelik uyumuna girmeyen “-leyin” isimden isim yapım ekinin “-ken” zarf fiil ekinin, “-ki” aitlik ekinin, “-leyin” isimden isim yapım eki hattâ Farsça “ki” bağlacının, ekleşmemiş olan i- ek-fiilinin, ekleşmemiş olan “ile” bağlacının bile bu uyuma girebildiğini görüyoruz.
3. Düz ünlünün yuvarlaklaşması, genellikle, kelimedeki diğer ünlülerin etkisiyle ve dudak ünsüzlerinin etkisiyle olmak üzere iki şekilde meydana gelir.
4. İkiz ünlü pek yaygın değildir.
5. Dar ünlünün genişlemesinin, ilk hecede, diğer hecelere göre daha fazla olduğu görülür. Ancak bunlar incelendiğinde bazılarının aslına uygun, ET’deki hâline yakın kullanıldığı görülür. yo9ā (Mrk-1,21/1) (<yukarı < ET yokarı<*yok “yokuş” + garu yön eki), yokarı>yokarı>yukarı (MBTS), hōlādaki (Mrk-4,32/1) (<şuralardaki < şu+ora), yürüyümeyyom (Mrk-4,33/21) (yürüyemiyorum < ET yürü- ~ yürü-), osandım (Mrk-5,42/15) (< usandım) (< ET osan-mak)
6. Dilimize diğer dillerden giren bazı kelimeler, düzlük yuvarlaklık uyumu kuralı gereğince kendiliğinden uyuma girerek birinci hecenin dışındaki “o” ve “ö” ünlülerini muhafaza edememiş, bu ünlüler daraltılmıştır. motur, doktor, pontulun vb.
7. Ünlü daralması çok sık görülen bir olaydır. Bunun en önemli sebebi, orta hece vurgusunun düşüklüğüdür.

8. Ünlü daralması, komşu hecedeki hattâ bazen komşu kelimedeki ünlünün niteliğine bağlı olarak bazen yuvarlaklaşmayla birlikte görülür.
9. Düz-geniş ünlülerle biten fiil kök ve gövdelerinden sonra gelen “-yor” eki daralmaya neden olmaz.
10. “-yor” şimdiki zaman ekinin ünlüsü daima geniştir.
11. Ünlü düşmesi çok sık görülen bir olaydır.
12. r, l, ş ünsüzleriyle başlayan kelimelerin başında ünlü türemesi örneklerine rastlanır: iḳāzım, ırmızan, işey
13. Yazı dilinden farklı olarak Ç, K, P, T, ‘, 9 ñ ¶ ğ v , q ünsüzleri kullanılır.
14. Önseste h<ş ve m<b ünsüz değişimleri çok yaygındır.
15. Bazı ünsüzlerin tonsuz gırtlak patlayıcısına (‘) dönüşmesi çok sık görülür.
16. “-IA” vasıta hâli ekinden sonra ve görülen geçmiş zaman 3. şahıstan sonra “n” türemesi çok sık görülür.
17. Ünsüz düşmesi çok fazla görülür. En çok düşen ünsüz ise “r” ünsüzüdür.
18. “v” sesi dikkat çekici bir şekilde köy metinlerinde merkez metinlerinden çok daha fazla görülür.
19. Tonlulaşma çok görülür, en çok görülen tonlulaşma ise önseste tonlulaşmadır.
20. Hece sonunda sızıcılaşma çok görülür. Bunlarında neredeyse ş<ç sızıcılaşması oluşturur.
21. Ünsüz benzeşmesi çok rastlanan bir ses olayıdır. En çok görülen ses benzeşmeleri şunlardır: mb< nb, mm<nm, yy< ny
22. Ünsüz ikizleşmesinin en önemli sebebi vurgudur. Şimdiki zaman eki “-yor”da, ünlü ile biten fiil kök ve gövdelerinden sonra “y” ünsüzünde meydana gelen ikizleşme dikkat çekicidir.
23. Hece kaynaşması çok sık görülür.
24. Türkçede ilk hecedeki e’lerin i, i’lerin e olması meselesinde Babadağ ağzında genellikle edebi dile paralel bir kullanım görülmektedir.
25. Yazı dilimizde 3. tekil şahıs iyelik eki ile vasıta hâli eki arasına giren ses “y” iken, Babadağ ağzında dikkat çekici bir şekilde “n”dir.

3.2. Şekil Bilgisi ile İlgili Sonuçlar

Morfoljik özelliklerin çoğu fonetik özelliklerin getirdiği, kelime ve eklerdeki ses değişimlerine dayalıdır.

1. “-DİndayIn, -DUndayın” zarf-fiil eki, Babadağ’da çok karakteristik bir şekilde ve yaygın olarak kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Yazı dilimizde kullandığımız “-ınca, -ince” zarf-fiil ekine karşılık gelir.
2. Çokluk eki, “r düşmesinin” etkisiyle ek büyük oranda “-lē, -lā” şekline dönüşür.
3. Teklik 2. şahıs ve çokluk 2. şahıs iyelik ekleri (-ñ, -İñ, -Uñ; -ñIz, -ñUz, -İñIz, -UñUz) palatallığını korumaktadır.
4. Tüm Anadolu ağızlarında olduğu gibi Babadağ ağızında da hâl ekleri arasında birbiri yerine kullanım vardır. Bunlardan en yaygını yüklem hâli ile yönelme hâli arasındaki karışıklıktır.
5. “mI, mU” soru ekinin edebî dile muhâlif bir şekilde, birleşik fiillerde esas fiil ile yardımcı fiil arasına, hatta basit fiillerde, fiil kök veya gövdesiyle kip eki arsına girebildiği gözlenmektedir.
6. Babadağ ağızında, yazı dilinden farklı olarak; 3. tekil şahıs iyelik ekinden sonra vasıta hâli eki “-la(n), -le(n)” geliyorsa, bu ikisinin arasına bir zamir n’si girdiği görülmektedir. Zamir n’si, Babadağ ağızında zaman zaman “-ki” ilgi ekinden sonra da görülebilir.
7. Emir eki “-AyIn”, bazen de “-An” şekliyle, şahıs ekleri “-yIn, -yIz (<-vAn, -vUz), şimdiki zaman eki -(y)yoru (-A -yorur~-A -yorır) gibi birçok ET ve EAT özelliklerinin korunduğunu görmekteyiz.
8. Emir kipinin teklik 3. şahıs ve çokluk 3. şahıs ekinin son ünsüzü tarihî devirlerde hep “n” iken Babadağ ağızında damaksıllaşma olmuş ve “ñ”ye dönüşmüştür
9. i-fiili, gerek ek-fiil çekimlerinde gerekse birleşik kiplerde birçok örnekte varlığını korumuştur.
10. “batı/batı/ba’-/bā-” yardımcı fiili ve “dur-” yardımcı fiili ile fiillere sentaktik yönden şimdiki zaman anlamı kazandırmakta hattâ çekime girmektedir.
11. Babadağ ağızında, edebî dilde görülmeyen “ökü, öküre” zamirleri görülür.
12. Belirsizlik ve soru sıfatlarından sonra gelen isimlerin pekiştirme amaçlı olarak çokluk eki alabildiği görülür.
13. “va!”Babadağ ağızında şaşkınlık ifade eden çok karakteristik bir ünlemdir.

14. Edebi dilde görülmeyen “helemme” bağlacı “hele” edatı ile “amma” bağlacının birleşmesiyle oluşmuştur.

15. “-AslyA” ekinin edebî dilden farklı olarak -Ir...-mAz” veya “-IncA” anlamı verdiği görülür.

5. SÖZLÜK

Bu bölümde, çalışmamızdan çok önce derlemeye başladığımız, Babadağ ağzına ait karakteristik kelimeleri, metinlerden tespit ettiğimiz kelimeleri ve ses değişimine uğramış kelimeleri aldık. Bunun yanında yöre insanının kullandığı deyimleri de açıklamaya çalıştık.

A

ā: Ağa

"a? hı?" dememek: Konuşmamak, oralı olmamak, hâlini hatrını sormamak

a'lımak: Atlamak

a'mak: Atmak

a'la'mak: Atlatmak

a'mış: Altmış

aba: Abla

ābey: Ağabey

abıl: Abla

abıla: Abla

abilabık: Aşırı saf, dünyadan bîhaber

ābi: Ağabey

accık: Azıcık

acı'lı: Acıklı

ād öñ: Düğün sonrasında oğlan evinin kız evine veya kız evinin oğlan evine verdiği yemek (<T. art+ön)

āda: Orada

ādan gāri: Ondan sonra (Lâf arasında söylenir) (oradan+ <Ar. gayrı)

ādımdan añara: Arka tarafımdan (<T.ardımdan + aña+ru)

afetmek: Affetmek

afkat: Avukat

ağız açmak: Amaçsız bir şekilde vakit geçirmek, dolaşmak

ağāmak: Ağarmak

ağaş: Ağaç

Ağustos bir kalbur kışıyla gelirmiş: Ağustos ayında havanın serinlemeye başlaması için kullanılır.

āḩa: Arka

āḩıḩaḩ: Arkadaş

āḩrıḩā: Akraba

āla'mak: Ağlatmak

ālınak: Ağlamak

alca: İki veya üç renkte dokunan bir tür kumaş (<T. ala+ca)

al'lı: Altı

alıman: Almanya

alımanlı: Almanyalı

alıḩın: Alışık

alıksan: Ali İhsan (Öİ)

alla': Allah

almayya: Almanya (Öİ)

aḩme: Elma (<T.alma>elma)

āmat: Ahmet (Öİ)

amal: 1. Eziyet, 2. Azgınlık, kendini bilmemezlik (Ar. amel) (<Ar. a>māl) (?)

Amalı azmak: Davranışları şımarıkça ve kendini haddini bilmez bir hâl almak

Amalı başını yimek: Kendini, haddini bilmez hâl ve tavırların sonunda kötü, yıkıcı bir sonuçla karşılaşmak

amalā: Amele

amāliyat: Ameliyat (<Ar.<ameliyyāt)

amāliyat: Ameliyat

amaliyat: Ameliyat

amaliyāt: Ameliyat

amaliyet: Ameliyat

amānet: Emanet

āmānāt: Emanet

āmānāt: Emanet

āmet: Ahmet (Öİ)

āmıt: Armut (<Far. emrūd)

ānamak: Sirtüstü yatmak (<T. Ağna- "Hayvanların toprakta yatıp yuvarlanması")

Yiyürek toydı karnı çağnadı / Yuvalandı vü biraz **ağnadı** (Şeyhî, Harnâme, 15,yy.)

Anaň anaň kadın anaň: Yine aynı kapıya çıktı, bir işe yaramadı

Anaň helhel babaň çıkırcı kel: Soyun sopun ne ki, sen kim oluyorsun?

anca: Ancak

añışmak: Bahsetmek, söyleşmek

añla'mak: Anlatmak

annaç: Karşı, karşı taraf < (T. alın "ön, karşı, yan" +aç>alnaç>anaç)

anoğul: Anaokulu

apdas: Abdest

apdillah: Abdullah (Öİ)

apdilē: Abdiler (Öİ, lâkap)

aPdullah: Abdullah (Öİ)

ar beqasına: Utancından, ele güne rezil olmamak için (Ar. ° ar + Ar. belā+sı+n+a)

araplā: Araplar (Öİ, lâkap)

ārımak: Ağrımak

ārı: Ağrı (Öİ)

ārı: Ağrı

ārı'mak: Ağrıtmak

arıba: Araba

arımağ: Aramak

avkıdaş: Arkadaş

artmak: Bir şeyin üstüne yayararak sermek (ET a:r- "yüklemek, yükletmek")¹

aryılmak: Ayrılmak

asar: Hisar (Öİ)

asger: Asker

askē: Asker

askēlik: Askerlik

asoşsor: Asansör

asvalt: Asfalt

aşmak: Açmak

āşa: Ayşe (Öİ)

¹ Ceyhun Vedat Uygur, "Denizli Bölgesi Ağzındaki Arkaik Kelimeler ve Yapıları", Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, 2006

- aşā:** Aşağı
- aşā yokara:** Aşağı yukarı
- aşa yokā:** Aşağı yukarı
- aşāçarşı:** Aşağıçarşı (Öİ)
- aşācāşı:** Aşağıçarşı (Öİ)
- aşāğıyı:** Aşağıkayı (Öİ)
- āşa:** Ayşe (Öİ)
- āşam:** Akşam
- āşam;ōtu:** Akşam vakti, akşamın orta yeri (akşam öd “zaman”+ü) (?)
- aşireñgi:** Kırmızı biber (<aş+ı (ünlü türemesi) + rengi)
- aşlıq:** Açlık
- aşşam:** Akşam
- ataqya:** Atölye (<İt. Atelier)
- ataş:** Ateş
- atelye:** Atölye (<İt. Atelier)
- ātirmek:** Artırmak
- avaş:** Ağaç
- avınak:** Avanak
- avkmak:** Elinde sıkmak (<T. avk-mak)
- avlı:** Avlu
- ayan:** Kellecililer tarafından kullanılan, şaşkınlık belirten bir ünlemdir.
- ayazlık:** Dış mutfak (<T. ay+az+lık)
- aydıñ alan:** Aydınlık, açıklık
- ayı’lımak:** Ayıklamak
- aylakcı:** Boş gezen, işsiz güçsüz, tembel (<T. ayla-k+cı)
- aylaktan:** Bedava (<T. ayla-k+tan)
- ayni:** Aynı

B

- ba’çe:** Bahçe
- ba’man:** Batman (Öİ)
- bābā:** Beraber
- bābādā:** Babadağ (Öİ)

- babadā:** Babadağ (Öİ)
bābar: Beraber
bāber: Beraber
babıdā: Babadağ (Öİ)
babıdağ: Babadağ (Öİ)
bābuç: Pabuç
babādālı: Babadağlı
bacarmak: Becermek
bacınaç: Bacanak
bāçe: Bahçe
bahalı: Pahalı
bahça: Bahçe
bakılak olmak: Göz kulak olmak (<T. bak-ıl-ak + ol-mak)
ba'lâva: Baklava
ba'mak: Bakmak
bālmak: Bağlamak
balcan: Patlıcan (<Ar. bādincān)
bālı: Bağlı
bāli: Bari
bāmak: Parmak
bamile: Bamyas
bañga: Banka
ba,abā: Beraber
barābā: Beraber
bārāber: Beraber
barqāmak: Barklandırmak
barmaç: Parmak
basımaç: Basamak
basıra: Bitkilere zarar veren bir hastalık (<Far. bāsire) DİAS
başçavış: Başçavuş
başga: Başka
başgan: Başkan
bāşiş: Bahşiş

- baylañ:** Rahat bir ortamda yetişmiş, yüzlü, rahat hareketlerde bulunan (<T. bay+la-n)
- baylañlanmak:** İsteklerini yaptırmaya, nazını geçirmeye çalışmak, bunları yapabilecek rahatlığı hissetmek (<T. bay+la-n+la-n-mak)
- bayyō:** Banyo
- bazā:** Pazar
- bazālıq:** Pazarlık
- bēbē:** Berber
- becēmek:** Becermek
- be’lemek:** Beklemek
- bekār:** Bekar
- beker:** Bekar
- bēket:** Bereket
- beki:** Sert, yoğun T. Bek (<berk, aynı anlam, ED)
- bevk̄et:** Bereket
- bekişmek:** Pekişmek, sağlamlaşmak. (<T. Bek+i-ş-mek)
- bēli:** Beri
- beliki:** Belki
- bencik / cici bencik:** Sonradan görme, gereksiz bir hevesle münasebetsizlikler yapan (<T. ben+cik)
- beşē:** Beşer
- bēzimbe:** Bazlama, sac böreği
- bıçmak:** Biçmek
- bıdır sadır olmak:** Ne dediğini bilmez ve çok konuşur hâle gelmek, bir çeşit ruh hastalığı
- bıdırdamak:** Kendi kendine konuşmak, mırıldanmak, çok ve yersiz söylenmek (<bıdır (yans.)+da-mak)
- bılaşık:** Bulaşık
- bıra’mak:** Bırakmak
- bi’mek:** Bitmek
- biqassa:** Bilhassa
- biçoq:** Birçok
- bilāder:** Birader
- birē:** Birer

- birēcik:** Birer tane
- bismiḳqā:** Bismillah
- bissürü:** Bir sürü
- bişmek:** Pişmek
- bişirmek:** Pişirmek
- bişdirmek:** Biçtirmek
- bitakım:** Birtakım
- bobuç:** Pabuç
- bobuş:** Pabuç
- bōç:** Borç
- borşlanmak:** Borçlanmak
- borşsuz:** Borçsuz
- bōş:** Borç
- boşal'mak:** Boşaltmak
- bule:** Böyle
- bulü:** Böyle
- bölleyne:** Böyle
- bölü:** Böyle
- böyük:** Büyük
- böyümek:** Büyümek
- böyün:** Bugün
- böyüttürmek:** Haşlamak
- bu yıl ev yāle:** Bu yılki yayla zamanı
- buba:** Baba
- bubalık:** Babalık
- bubudağmñ:** Babadağ
- būday:** Buğday
- būdäy:** Buğday
- būdey:** Buğday
- bulumbaç:** Bulamaç
- buru:** Bura

burgaşıık: Burkulmuş, dönerek şekli bozulmuş 2. (mec.)Dönek, davranışlarına güvenilmeyecek kişi (<T. bur-uk+a-ş-ık) (?) , (<T. bur-ga-ş-ık)

burgaşmak: Burkulmak (bur-uk+a-ş-mak) (?), (<T. bur-ga-ş-mak)

burma: Musluk (<T. bur-ma)

buyday: Buğday

buydäy: Buğday

buydey: Buğday

büber: Biber

bürümbe: Baş örtüsü (<T. bürün-me>bürüme>bürümbe)

C

cāil: Cahil

cāmal: Cemal (Öİ)

cambaz: Hayvan taşımacılığı yapan kişi (Far. cān-bāz) (?)

cavır: Gāvur <Ar. kāfır (TS)

cēne: Yeni doğmuş bebek (<Ar. cen1n MBTS)

cerez: Çerez

cığara: Sigara

cırnaklamak: Tırnaklamak (<cır-ın-ak+la-mak)

ciñgen: Çingene

cumey: Cuma

Ç

çalım: 1. Denk, uygun 2. Hava, caka, karşıdakini etkilemek amacıyla yapılan davranış

çamken': Çamkent (Öİ)

çapılmak: Çapalamak

çāşaf: Çarşaf

çāşı: Çarşı

çavış: Çavuş

çe'mek: Çekmek

çekişmek: Azarlamak (<T. çek-iş-mek)

çencire: Tencere (<Ar.çancara) (?) (Kökü tespit edilememiştir)

çene kayafı: Çok konuşan, geveze. <Far çâne+ kayaf “gezgin satıcı”<Ar. l affāf>*kafaf>kavaf>kayaf (DİAS)

çeñişmek: Bahsetmek, konuşmak (“añışmak çeñişmek” şeklinde ikileme olarak kullanılır; “çene” kökünden geldiği, anoloji yoluyla fiilleştiği düşünülebilir.)

çeñiz: Çeyiz

çı'mak: Çıkmak

çı'lık: Çıkrık

çı'lı: Sadece, yanında başka bir şey olmadan (genellikle yenilecek şeyler için)

çığırmaç: Çağırmaç

çıki'ci: Çıkıkçı

çıkaçmak: Çıkarmak

çilkırmaç: Şımararak densiz hareketler yapmak (çıl-kır-mak) (?)

çilkırık: Şımarık, densiz hareketlerde bulunan (çıl-kır-ık) (?)

çımkişmaç: Şiddetli ve kesik kesik ağrımaç

çıvın: Şiddetli rüzgârla birlikte yağın yağmur <T. Çıp-kın < çap-kın (<çap- “vurmaç, kesmeç”ten ? (çıv-gın değılse)

çıvmak: Atlamaç, sıçramaç (<T. çıv-mak)

çiğın: Omuz <? (Kökü belli değıldir)

çikin: Çirkin

çilkim: Üzümde büyük salkımı oluşturan küçük küçük salkımlardan her biri <? (Kökü bulunamamıştır)

çitlik: Çiftlik

çivt: Çift

çivtilik: Çiftçilik

Çocuğı kıymetli olan, kızını kocaya, oğlunu hocaya vermez.

çoğaşmaç: Sofra vb. bir şeyin başına toplanmaç (<T. çok+a-ş-mak)

çoğuntu: Kalabalık, hep beraber (<T. çok+u-ntu)

çovaş: Güneş (<çoğ “alev, yalım” +aç) (TDES)

çovuş: Çavuş

çögür: Diken (Çağatayca çügür “diken”)

çölmek: Çömler

çörey: Çörek

D**dā:** Daha**dā:** Dağ**da'lı:** Tatlı**daban:** Taban**dabanca:** Tabanca**dadırmak:** Tattırmak**daçmak:** Takmak**daçı:** Takı**daçça:** Dakika**dalığan:** Isırgan otu**dālık:** Darlık**dālık:** Dağlık**daçqolmak:** 1. Kazanmak, yenmek 2. Aniden, bir yere, bir şeye girmek. (Ar. daçl olmak)

(?)

damā: Damar**dāne:** Tane (<Far. dāne)**dañğıla'lık:** Dangalaklık**daraç:** Tarak**dāraq:** Derhal**daraçmak:** Bir kişiyi devamlı rahatsız etmek, ona musallat olmak (<T. dar+a-ş-mak)**davaz:** Tavas (Öİ)**dāve'li:** Davetli**daviştı:** Ses, hafif gürültü (<T. taviş "ses") (ED)**davrantı:** Hareket edecek, iş yapacak hâl, mecâl (<T. davran-tı) <tavra->tavran- (ED)**dē':** Dert**deām:** Devam (<Ar. devām)**De' demek:** Selam vermek, çok kısa süreli olarak hatır sormak**debbildemek:** 1. Bir yerde gereksiz yere koşturmak, yürüme 2. (mec.) Çabalamak, uğraşmak (<T. Tep-ilde-mek) (?)**debil gagıl:** Şekli bozuk, biçimsiz**debē'mek (<debertmek):** 1. Eşelemek, karıştırmak, kabartmak (<T. <tep-er-t-mek)

- debenlemek:** Yürümek (<T. tep-en+le-mek) (?), <T. taban+la-mak)
- deği:** Değil
- deil:** Değil
- dēlet:** Devlet
- deligelik:** Delegelik
- deligöt:** Genç, toy, tecrübesiz (T. deli+göt)
- dēman:** Derman
- dembel:** Tembel
- dene:** Tane
- deñişmek:** Değişmek
- deñişik:** Değişik
- depe:** Tepe
- der’:** Dert
- destimel:** Mendil (<Far. dest-māl)
- dēt:** Dert
- devriş:** Derviş
- dey:** Diye
- deyman:** Değirmen
- deyze:** Teyze
- deyzölu:** Teyze oğlu
- dēze:** Teyze < T. teyze < tayı “dayı”+eze/ece+si DİAS
- dığan:** Yağ tavası (<Rum. τηγάσι)
- dıkanık:** Tıkanık
- dikelmek:** Dikilmek, ayakata durmak
- diñelmek:** Dikilmek, ayakta durmak
- dilbarım:** “Güzelim, cānım” gibi kullanılan sıfattır. (<Far. dil+ber+T. im)
- dire’li:** Direkli
- divreki:** Canlı, diri
- dıze:** Teyze
- dōdaşdan:** Doğuştan
- doğcalı:** Duacılı (Öİ)
- dōram:** Parça <T. doğra-m<togra- (ED)
- doğdor:** Doktor

doğTur: Doktor

dokunak etmek: Çekinmek, yük olmaktan korkmak (dokun-ak et-mek)

domatiz: Domates

dörulmak: Doğrulmak

doubeyazıt: Doğubeyazıt (Öİ)

dovul: Davul

dumek: Dövmek

Du'lü (<dörtlü)gaydın mı vā? Ne acelen var?

dölüm: Dönüm

dömelmek: Arkasını çıkarmak, secdeye benzer bir şekilde durmak (<T. domal-mak < top+al-mak)

döndermek: Döndürmek

dut: Dört

dume: Dövülmüş buğday(<T. döğ-me)

Dul garı çocuğu: Her şeye karışan, gereksiz şeylere münasebetsiz bir şekilde burnun sokan kişiler için kullanılır.

du'mak: Tutmak

dura'lımak: Duraklamak

duvā: Duvar

duygu: İşitilen, öğrenilen bilgi (<T. duy-gu)

duz: Tuz

düā: Dua

düğlek: Olmamış kavun, kelek (<ET tüg "tüy"+lek)

dükemmek: Tükenmek

dükken: Dükkân

dürümbeç: Dürüm, yufka ekmeğinin içine çeşitli malzemeler koyarak yenen yiyecek (<T. dür-ün-meç>dürümmeç>dürümbeç)

Dürümbeci ısrı, halkayı asıl: Babadağ halkının çalışkanlığını ifade etmek için

söylenmiş bir sözdür. Yemek için bile tezgâh başından kalkmaz, dokumaya devam ederlermiş.

E

ēmek: Ermek

e'mek: Etmek

e'mek: Ekmek

Ēbişimi (<ibrişimi) yük edinmemek: İşten kaçan, tembel kişiler için kullanılır.

eccik: Azıcık (<T. Az+cık)

ehbāb: Ahbap, dost

ehezlenmek: Yavaş, isteksiz davranmak (Far. Aheste>ehez) (?)

ēkek: Erkek

ēli: Ehli, ailesi (<Ar. Ehl+i)

elemterē: Fil Sûresi

ēlence: Eğlence

ēli: Ehli, ailesi

El iyisi ev ağısı: Ev halkına güler yüz göstermeyip hayatı zehir edip, yabancılara iyi görünmek, hoşgörü göstermek

El ulağı: Belli bir iş yapmamakla birlikte devamlı ortalıktaki ufak tefek işleri yaptığı için işe yarayan kişiler için kullanılır. Bahsedilen genellikle çocuklardır.

Elek elek eski elek, sonradan gelen ya sık ya seyrek: Alışık olunan eski şeyler her zaman daha iyidir. Kim veya ne olduğu bilinmeyen, bize sonradan gelen veya katılan şeyler risklidir. bize uymayabilir. "Gelen gideni aratır" ihtimali için söylenir.

Eleyip eleyip içine katmak: Konuşulan şeylerin veya yapılan işlerin bir sonuç vermemesi, dönüp dolaşip aynı noktaya gelmek.

Elini garı: Başta ev işleri olmak üzere her şeye lüzümünden fazla karışan kişiler için kullanılır.

enem kanım: İyice, dikkatlice (Edebî dildeki "eni konu" ifadesini hatırlatıyor)

eme'li: Emekli

emişTirmek: Emzirmek

ēmiz: Evimiz

emme: Ama

enmek: İnmek

ener¶i: Enerji

enteri: Entari, elbise (<entari<Ar.<anterm)

epri: Bir çeşit kadın kıyafeti (<Far. Ebru)

eriş: Yünlü bir kıyafet parçası (<T. ar-ış)

esēceli: Deli dolu, ne zaman ne yapacağı belli olmayan (<T. es-er+ce+li)

Eski cavır yeni müslüman olu mu?: İnsanın huyu kolay kolay değişmez.

esgi: Eski

eşsecik: Eşekçik

eşsek: Eşek

Ettiğimiz elek galburdan serek (<seyrek): Bir şeyler yapıyoruz ama yaptığımız iş iyi değil, gelişigüzel

evēmek: Evermek

eyce: İyice

eycem: İyice

eyi: İyi

eylenmek: Oyalanmak

eylul: Eylül

eynehan: Çok yiyen, obur (Yapısı bu haliyle kesin olarak görünmemekle birlikte son hece olan hān, Farsça “sofra anlamına gelir.) DİAS

ezzāneci: Eczacı

ezzāne: Eczane

F

fa'ma: Fatma (Öİ)

fāk: Fark

fanille: Fanila

faPriqa: Fabrika

farımak: Yaşlanmak (T: a:r- “yorulmak ED ~ har- ~far-ı-mak)

far'lı: Farklı

fasille: Fasulye

Fayde: Fayda

fenē: Fener

Fenē gibi ğalmak < Fener gibi kalmak: Çok zayıflamak

firañ': Frank (Öİ)

fiydırmak: İleri doğru fırlatmak (< T. Fıy+dır-mak)

fiqançı: Filanca

filen: Filan

firdevsi: Firdevs (Öİ)

formun: Hormon

fonu: Maşrapa “huni” (<Rum. Xouvi) (?)

föter: Fötr

furulmak: Vurulmak

G

ġā: Karı

ġa'mak: Katmak

ġa'lı: Katlı

ġa'mer: Katmer

ġabādayı: Kabadayı

ġabivlik: Mezarlık

ġada: Kadar

ġadā: Kadar

ġadar: Kadar

ġādaş: Kardeş

ġādeş: Kardeş

ġademeli: Devamlı, her zaman (Ar. 9ademe+li)

ġademli (uğurlu ġademli olsun): "Hayırlı uğurlu olsun" anlamında bir dilek cümlesinin içinde geçer.

ġader: Kader

ġadı: Kadı

ġadın: 1. kadın 2. Güzel (ET katun>kadın)

ġadıköy: Kadıköy (Öİ)

ġadıköyü: Kadıköy (Öİ)

ġadir: Kadir (Öİ)

ġadiriye: Kadriye (Öİ)

ġahır: Kahır

ġāle: Kaygı, düşünce (<Ar. ġāile)

ġālesiz: Kaygısız, umursamaz (<Ar. Ġāile+siz)

ġalbır: Kalbur

ġale: Kale (Öİ)

- ġāl:** Kaal
ġalem: Kalem
gale: Kale
ġalġımak: Hoplamak, zıplamak
ġalıbalık: Kalabalık
ġalıp: Kalıp
ġalıp: Kalp
ġana'lı: Kanatlı
ġandemir: Kandemir (Öİ)
gandı: Kandil
ġaneviçe: Kanaviçe
ġavacsu: Karacasu (Öİ)
ġarış ġāman: Karma karışık
ġāri: Artık (<Ar. ġayrı)
ġarı: Karı
ġavōlan: Karaoġlan (Bülent Ecevit)
ġāpız: Karpuz
ġaraāma'lā: Karaahmetler(Öİ)
ġarab ʿbek: Karabebek(Öİ)
ġaraçöpleñ: Karaçöplen (Öİ)
ġaraġol: Karakol
ġarapıñā: Karapınar (Öİ)
ġardaş: Kardeş
ġardaşlık: Kardeşlik
ġardolap: Gardrop
ġaricāz: Kadıncaġız
ġarıhallı: Karahallı (Öİ)
ġarīqāna: Kara lahana
ġarpız: Karpuz
ġarşı: Karşı
ġarāman: Karaman (Öİ)

gasser: Kireç kaymağı

ġaste: Gazete

ġasTeci: Gazeteci

ġāşılıq: Karşılık

ġāşı: Karşı

ġātl (gaybol-): Aniden, hemen, farkına varmadan

Gātıdan gabak düşer gibi: Beklenmedik bir anda, münasebetsizce, aniden

ġāvaltı: Kahvaltı

ġāve: Kahve

ġāveci: Kahveci

ġavın: Kavun

ġavil: Kavi, söz (<Ar. kavil)

ġavi: Kavi, sağlam (<Ar. kavim)

gaybat: Gıybet, dedikodu (<Ar. ġıybet)

ġayġı: Kaygı

gayġımbaç: Kaygan

gayıl: Razi olmuş (Ar. 9āil)

ġayımbuba: Kayınbaba, kayınpeder (<Ar. 9āim-i baba)

ġayın: Kayın

ġayınna: Kayınvalide, kaynana (<Ar. 9āim-i ana)

Gayınnanıñ en iyisi bulğur aşı gibi ġaynayōmuş: Kaynananın iyisi olmazmış.

ġayınta: Kaynata, kayınpeder

ġayıp: Kayıp

ġayır: Kayır, kum

ġayıvvālide: Kayınvalide (<Ar. 9āim-i vālide)

ġaymıqam: Kaymakam

ġayna'lar: Kaynaklar (Öİ)

ġayrat: Gayret

ġāziōlu: Gazioğlu (Öİ)

ġazyā: gazyağı

ge: Gel

ġemek: Gelmek

- gēmek:** Germek
- geçik:** Geçmiş
- geçir'mek:** Geçirtmek
- gelin±tesi:** Gelin ertesi
- geş:** Genç
- geşlik:** Gençlik
- gepgenş:** Gepgenç
- geş:** Geç
- geşmek:** Geçmek
- getittirmek:** Getirttirmek
- geymek:** Giymek
- geycek:** Giyecek
- geyim:** Giyim
- gezenti:** Çok gezen, gezmeyi seven (<T. gez-en+ti)
- ğr'lık:** Kıtlık
- ğdā:** Kadar
- ğdācık:** Kadarlık
- ğdālık:** Kadarlık
- ğrambağ:** Kıranbağ (Öİ)
- ğranlık:** Söz arasında kızgınlık bildirir gibi söylenir. (<T. kır-an+lık) (?)
- ğranyer:** Kıranyer (Öİ)
- ğr'lā:** Kırklar
- ğrayyē:** Kıranyer (Öİ)
- ğrayyer:** Kıranyer (Öİ)
- ğrcıdaşı:** Kırca taşı (Öİ)
- ğredi:** Kredi
- ğriz:** Kriz
- ğıs:** Kız
- ğiscāzım:** Kızcağızım
- ğısÇāzım:** Kızcağızım
- ğıyma'lı:** Kıymetli
- ğıyma'lanmak:** Kıymetlenmek

ğıymat: Kıymet (<Ar. kıymet)

gızañ: Çocuk (<T. kız+an)

ğızanlık: Çocukluk

ğızilasā: Kızılhisar (Öİ)

ğızılisar: Kızılhisar (Öİ)

gi'mek: Gitmek

gibiye: Gibisinden

gicimi'li: Sinsice, ayıp arayışıyla, içten pazarlıklı gicimik “uyuz hastalığı” <T. Kıçı-
<kiçi-mek “kaşınmak” (MBTS, KTS) > kıçı-mık~kiçi-mik

gidm: Kadar

gi'mek: Gitmek

gidişmek: Kaşınmak (<kıdı-ş-mak) veya (<kiçi- “kaşın-” >gici->gidi-ş-) (DLT, 1986, s.
328) (DİAS)

gine: Yine

gini: Yine

girgin: Girişken

gişi: Kişi

Gitme gitme dönme dönme olmak: Gittiğimizle geldiğimiz bir olacak, gittiğimize
değmeyecek.

ğocâ: Koca

ğocamak: Kocamak, yaşlanmak

ğocâğarı: Kocakarı

ğocu: Koca

ğocuba'maz: Kocabatmaz (Öİ)

ğocugā: Kocakarı

ğocuman: Kocaman

ğoçan: Koçan (Öİ)

ğodal: Kodal (Öİ)

ğomak: Koymak

ğolañ: (mec.) Kalın, koyu

ğona'lamak: Konaklamak

ğoñşu: Komşu

ğoparmak: Koparmak

ğovlatmak: Kovalatmak

ğoyya: Konya (Öİ)

ğoz: Koza

Gökten kasnak yağsa bizim başımıza geçmez: Ne olursa olsun şans bize gülmez.

gumek: Görmek

göşmek: Göçmek

göşmen: Göçmen

götmek: Götürmek

götdeş: Kafa dengi, birlikte gezilen oturulan, gezilen arkadaşlardan her biri (<T. göt+deş)

götümek: Götürmek

göveşlik: Göveçlik

gövey: Güvey, damat

gözel: Güzel

göze'lemek: Gözetlemek

gubarmak: Kabarmak, gururlanmak (<T. kabarmak)

gubat: Kaba (<Erm. Kopit “kaba”) (TDES)

ğulhuvallah: İhlâs sûresi

ğullanmak: Kullanmak

ğul: Kul

ğum: Kum (Öİ)

ğumlâ: Su deposu veya havuzdan suların taksim edildiği boruların başlangıç noktası (Kumlağı”Çeşme yollarında birkaç yerde kum toplanması için yapılan engel” <T. Kum+la-gı <kum, ED)

ğuran: Kur'an (Öİ)

ğurân: Kur'an (Öİ)

ğuran: Kur'an (Öİ)

ğurânı: Kur'an (Öİ)

ğurdele: Kurdele (<İt. cordella)

ğurebâ: (Vakıf) Gurabâ (Öİ)

ğurölu: Kuroğlu (Öİ)

ğuruçeşmede: Kuruçeşme'de (Öİ)

ğuvat: Kuvvet

ğuymak: Koymak

gü'mek: Gütme

güccük: Küçük

güccü'lük: Küçüklük

güccücük: Küçücük

güccük: Küçük

gücü üzölmek: Morali bozulmak, canı sıkılmak, bu sebeple canı bir şey istememek

güllümbe: Koltuk değneği

güş: Güç

güzē: Güzel

H

habā: Haber

habar: Haber

hacat: Rica, istek (< Ar. hācet)

hacımar: Hacımar (Öİ)

haciresul: İpekten yapılmı daha çok mevlid vb. toplantılarda kullanılan bir baş örtüsü

hade: Haydi

hadeñ: "Haydi" anlamında (Haydi kelimesi analogi yoluyla fiil gibi II. tekil şahıs eki almış)

hağçaTen: Hakikaten

hağğatTen: Hakikaten

hāğalleşmek: Helālleşmek

halel: Helāl

hağbusem: Halbuki

hağva: Helva

hāman: Harman

hana: Hani

hanay: İçten merdivenli evlerde ikinci kat

Hancı mıñ hamamcı mıñ dememek: Kimsin nesin dememek, hatrını, ihtiyacını sormamak

hañğı: Hangi

hanı: Hani

hañkı: Hangi

hañki: Hangi

Hap hapaya gelmek: Yüz yüze, burun buruna gelmek, karşılaşmak

hapsānê: Hapishane

harş: Harç

hasremek: Özlemek, “hasret” duymak (Ar. ḥasret kelimesi, anoloji yoluyla fiilleştirilmiş)

hastâlaşmak: Hastalanmak

hāş: Harç

hāşlık: Harçlık

havla: Helva

havlı: Havlu

havta: Hafta

haysınmak: Şaşırmak (<T. Hay+sı-n-mak) (?)

helibeñ hēsibeñ: Paldır küldür, özensizce

hene: Hani

hepsi: Hepsi

heralda: Herhalde

hēralda: Herhalde

heril heril: Nefes nefese (Yürüme, koşmak, merdiven vb. çıkmak için kullanılır.)

heş: Hiç

hēşbiri: Hiçbiri

hıcılı: Kolay hasta olan, nane molla, hastalıklı

hılmi: Hilmi (Öİ)

hınāya’lık: Yaramazlık (Ar. ḥıyānet kelimesinden metateze uğrayarak değişmiştir.)

hınım hısım: Hısım akraba

hırlı: İyi <Ar. xayr+lı (DİAS)

hıyallamak: Anlamak (Ar. ḥayāl+la-mak)

hızmat: Hizmet

hinceye: Şimdiye kadar

hinci: Şimdi (<T. şimdi< uş+imdi~uş indi>şindi>şinci (k)>hinci (k)

hincik: Şimdi

hindi: Şimdi

- hir:** Her
hizarcı: Hızarcı, oduncu, keresteci
ho: Şu
hōlā: Şuralar
horda: Şurada
horusan: Horasan (Öİ)
hökümet: Hükümet
hölleyne: Şöyle
höle: Şöyle
hule: Şöyle
hölü: Şöyle
hu: Şu
huḳkat: Haklar, ilişki
hura: Şura
husa: Tasa, endişe (<Ar. ḡussa) (?)

I

- ıı:** Hayır
ıccak: Sıcak
ıhı: İşte, şu
ıldırım: Yıldırım
ıñıraz: Hastalık hâli, devamlı hasta olma, zayıf, cılız (<Ar. in9ırāz “batma, dağılma, çöküş, yok olma”)
ırābet: Rağbet, ilgi
ıvahme’lik: Rahmetlik
ıvahmetlik: Rahmetlik
ıraḳ: Uzak
ıraslamak: Rastladığımız
ıraz: Raziye (Öİ)
ırmızan: Ramazan (Öİ)
ıscak: Sıcak
ıımak: Ceviz, fındık vb. şeyleri kırıp içini çıkarmak (<T. sı- “kırmak”)

ısrın: Hamuru parçalara ayırmaya yarayan araç (<T. ısr-ır-an)

ısmāil: İsmail (Öİ)

ısmayıl: İsmail (Öİ)

ıstambul: İstanbul (Öİ)

İ

ıcvlamak: Kiraya vermek

i'tiyāç: İhtiyaç

içē: İçeri

ihyaym: İhya edecek şekilde

iqāzım: Lâzım

iqan: Yılan

ileşbē: Rençber

ilkden: İlk olarak

ilkindi: İkinci

illi: İllâ

ilmā: Bobin üzerinde kalan kısa iplikler

ımen: İman (Öİ)

ınar: Nar

inātā: Anahtar

incēbıñar: İncirpınar (Öİ)

ıme: İğne

ingastan: Mahsustan, yalancıkta <Ar. in9ās “azaltma, eksiltme” veya Ar. “9aşd” sözü

ile ilgili görünüyör

ıntār: İntihar

irezil: Rezil

ısan: İnsan

iskile: İskele

isleñ: Pazartesi (<Ar. işneyn “pazartesi”)

ısrār: Israr

ıstambol: İstanbul (Öİ)

isTambul: İstanbul (Öİ)

işallah: İnşallah

işārat: İşaret (Ar. İşāret)

işē: Şey

işey: Şey

işKici: İçkici

işli: İçli

işlik: İçlik

işlimeli: İşlemeli

itāet: İtaat

ıııiyāç: İhtiyaç

K

ke'ri: Dili burucu bir tatta (<T. kekre) (ED)

ķafalı: Zeki

ķakmak: Kalkmak

kalgımak: Hoplamak, zıplamak, oynamak (<T. kalk-ı-mak) (DİAS)

ķamıra: Kamera

ķanāt: Kanaat

ķasmak: Kısmak

ķaş: Kaç

ķaşmak: Kaçmak

ķāt: Kâğıt

kaygın: Toprak kayması (<kay-gın)

keki'lik: Kekiklik

ker'me: Kertme

kēri: Sonra(T. <kirü>girü>geri) (MBTS)

kerim: Sonra

kepek sapak: Saçma sapan (<T. kepek sap+ak) (?)

kepeksiz: Nerede nasıl davranacağını bilmeyen, saçma konuşan

keprem: Beceriksiz, elinden iş gelmeyen (<T. Kep-ir-em < kep "kur-çök-">)

kere: Sonra (T. <kirü>girü>geri) (MBTS)

keri: Sonra (T. <kirü>girü>geri) (MBTS)

kesek: Belin ya da çapanın çıkardığı nemin etkisiyle oluşmuş, sıkışmış iri toprak parçası (T. <kes-ek)

kesne: Kestane

keymek: Giymek

kıntışlı: Havalı, süsüne düşkün kadın ve kızlar için kullanılır. (kıntış+lı) (<kıntaş”yan, eğri,yamuk”< kın+da-ş ?)

kıyırdak: Yaramaz, hareketli (T. <kıp+ır+da-k)

kiprik: Kirpik

kirpit: Kibrit

ķō'mak: Korkmak

ķōķmak: Korkmak

ku: Kör

köken: Sebze fidesi (T. <kök+en)

kökenlik: Domates, biber, salatalık vb. fidelerinin yetiştiği bahçe (T. <kök+en+lik)

kulü: Köylü

kulük: Köylük

kö'rü: Köprü

kölgü: Gölge

kütü: Pekmez ve nişastanın pişirilip kurutulmasıyla yapılan atıştırılmalık bir yiyecek.

kövlü: Köylü

köv: Köy

Kulak şappıldatmak: Duymazlıktan gelme, duysa bile önem vermeme, oralı olmama

kursak avkıntısı: İç sıkıntısı, heyecanla bir şeyi beklemek (kursak avk-ıntı+sı)

kurumsamak: Boğazı kurumak, su veya meyve vb. canı çekmek (<T. kuru+msa-mak)

kuyruklu: (mec.) Akrep T. kuyruk+lu (kuyruk<kurduk ED)

kü'mek: Boynuz (küt+mek) (?)

küççük: Küçük

külünçe: Darı (mısır) çöreği

küñ': Künk

künah: Günah

L**lāFhā:** Levha**lere:** Lira**lezze'li:** Lezzetli**lire:** Lira**lo'mā:** Lokma**M****ma'maradiñ maşadı:** Çok uzak**mahana:** Bahane (Far. bahāne)**māhede:** Muâhede**mahkime:** Mahkeme**mancar:** Pancar (Erm. banjar)**maraş guraş:** Uyku sersemi, uykudan kalkıp gelmiş**māsır:** Masura**masıraf:** Masraf**masruf:** Masraf**māsuq:** Mahsul**māsül:** Mahsul**matah:** Hüner, iyi (olumsuz anlamda) (Ar. metā^c)**mavrı:** Tatsız, ağzı buran (mavrı “ham, olmamış meyve<?) (DİAS)**mayha'lı:** Hatırı sayılır, önemli ölçüde**me'lbüret:** Mecburiyet**meçit:** Mescit (<Ar. mescid)**mēdiman:** Merdiven**mēdimen:** Merdiven**mēdiven:** Merdiven**mefāt:** Vefat**mehel:** Uygun, lâyıık, yerinde (TS)**meki'li:** Mekikli**melhem:** Merhem**memet:** Mehmet (Öİ)**mēmet:** Mehmet (Öİ)

memiřlē: Memişler (Öİ)

memlike'li: memleketli

memliket: Memleket

mendires: Menderes (Öİ)

mendirez: Menderes (Öİ)

mera'lı: Meraklı

meraba: Merhaba

mēramet: Merhamet

mesilā: Mesela

mēsım: Mevsim

mēsın: Mersin

messud: Mesut

meşur: Meşhur

mēřur: Meşhur

metire: Metre

mezālık: Mezarlık

mezē: Mezar

mezēlik: Mezarlık

mezer: Mezar

mezerlik: Mezarlık

mıştıık mıştıık: Sulu sulu, yapış yapış olduğu için yemesi hoş olmayan

miqqar: Milyar

mukyat etmek: Kalkışmak, üşenmemek (Ar. "mu9ayyed"le ilgili olabilir.)

minmek: Binmek

mobişvar: Bobinvar

mollāmat: Mollaahmet (Öİ)

mollāmet: Mollaahmet (Öİ)

motur: Motor

muabbet: Muhabbet

muaffaK: Muvaffak

muāFız: Muhafız

muāFāza: Muhafaza

muhāsibeci: Muhasebeci

musaf: Mushaf, Kur'an-ı Kerim

musāfir: Misafir

musandıra: Evlerde yüklük görevi yapan, perdeyle örtülü, girinti yer.

mutçalı: Mutçalı (Öİ)

muttarlık: Muhtarlık

müsāfir: Misafir

müsrüf: Müsrif

N

namaScāz: Namazcağız

namazlā: Seccade (<namazlağı<Far.namāz+la-gu) (DİAS)

ne'ni nü'nü: Şekli bozuk, biçimsiz

ne'meli: Ne etmeli

neh: Ne!

nene: Nine

Nerde çalgı, orda kalğı: Hayatı kendine dert etmeyen, eğlenceyi seven ve hayatını eğlenceyle geçiren kişiler için kullanılır.

nesim: Tuhaf, münasebetsiz (<? Far. "hafif hafif esen bahar rüzgârı")

nestārem: Tuhaf, yersiz

nişanlılı: Nişanlı

nofut: Nohut

nofutlu: Nohutlu

nōriye: Nuriye (Öİ)

normel: Normal

numura: Numara

O

o'lak: Otlak

O değil bu değil olmak: Özellikle bir münakaşa, kırgınlık sonrası tarafların birbirine hiçbir şey olmamış gibi davranması

oflahı: Oklava

Oğlan Fatma: Erkek tavırlı kadınlar için kullanılır.

oġarı: Yukarı

oku: Düġün veya sünnet öncesi davetiye yerine dağıtılan mendil, çorap vb. (<T.

Oku<ok+ı”çaġırmak”)

okucu: Düġün davetlisi, kendisine oku verilmiş olan

ō: Ora

ōlan: Oġlan

ōlu: Oġlu

ortoġul: Ortaokul

ortu: Orta

oru: Ora

osanmak: Usanmak

ōşumak: Okşamak

ōta’laşā: Ortaklaşa

ōtu: Orta

otumatik: Otomatik

Ö

ōbē’mek: Abartmak

ōflemek: Ufalamak <T. öf+le-mek (< uw-“ufala-”) (ED)

ōkü: O (işaret zamiri)(<T. öñ+kü)

ōküle: Öyle

ōküre: Orası (<öñ+kü yere)

ōle: Öyle

ōlet: Bir yerde bir sebeple çokça ölüm yaşanması (<T.öl-et) DÍAS

ōlgün: Nemini, tavını almış toprak için kullanılır. < T. öl “topraġın, nemi, tavı” (DÍAS)

ōlgünleşmek: Topraġın nemini tavını alması

ōlgünlük: Topraġın nemini tavını almış olması

ōlleyne: Öyle

ōmre: Umre

ōrgetmek: Öğretmek

ōrgenmek: Öğrenmek

ōşkan: Özkan (Öİ)

ōssēt: Hemen, kısa zamanda (<o saat<T. o + Ar.sā° at)

ötey: Geçen

ötey gün: Önceki gün (<T. öte+ki + gün)

ötüberi: Öteberi

ötüre: Ötürü

ötürmek: 1.İshal olmak 2. (mec) Çok şırmarmak (öt-ür-mek) (?) (ET öt- “geçmek”)

ötürük: İshal (<T. öt-ür-ük) (?)

övey: Üvey

özü baymamak: Kıyamamak, içi elvermemek

u’lenmek: Hayvanın iple bağlanıp açık alana bırakılması (<T. ör-ük+le-n-mek) (?)

ükü: O

ule: Öyle

ulen: Öğleyin

uleyè: Öğleye

u’mek: Örtmek

uleyin: Öğleyin

ulüç´: Öylece

ul´: Öyle

ure’mek: Öğretmek

ure’men: Öğretmen

uretmeK: Öğretmek

urenmek: Öğrenmek

uretmen: Öğretmen

usüz: Öksüz

utü: Örtü

P

pahıl: Aksilik çıkararı, sık sık bu şekilde can sıkarı (<Ar. baĥıl “cimri, hasis, tamahkâr”)

(?)

palaz pandiraz: Paldır küldür, alelacele

paldımsız: Nasıl davranacağını veya konuşacağını bilmeyen, münasebetsiz, ani, düşünmeden davranan. (<Far. pāldūm “Hayvanın semerinin ileri kaymaması için, arka ayaklarının kaba etleri üzerinden geçirilen kayış”)

pamık: Pamuk

pamu'lu: Pamuklu

pantulu¶: Pantolon

pata'lamak: Pataklamak

pa'latmak: Patlatmak

pēdē: Perde

pe¶çire: Pencere

pēsembē: Perşembe

pırsımak: Pis, çürüksü kokmak *por “Ekmekte beliren yeşil küf” (DLT, 1986, s. 475)¹

pi'nik: Piknik

Pilaviñ mı soğuyō? Ne acelen var?

poloyya: Polonya (Öİ)

pontulun: Pantolon

pölmek: Bölmek

pulis: Polis

puroFösör: Profesör

purostat: Prostat

R

rābet: İlgi gösterme, hatır sayma, misafirperverlik (<Ar. ragbet)

rāssız: Rahatsız

rāşan: Rahşan (Öİ)

rāt: Rahat

rāzı¶: Razi

reşberlik: Rençberlik

¹ Feyza TURGUT, Ceyhun Vedat UYGUR, “Babadağ Ağzındaki Arkaik ve Yerel Unsurlar”, I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, 1999, Denizli

vandımanlaşmak: Randıman kazanmak

S

sāmak: Sarmak

sa'lamak: Saklamak

sabāla: Sabahleyin

sabālan: Sabahleyin

sabālen: Sabahleyin

sabbālan: Sabahleyin

sāire: Dilenci (<Ar. sāir “Seyreden, harekette olan, gezici”)

sālam: Sağlam

sa'lamak: Saklamak

sa'lı: Saklı

sālīk: Sağlık

salı: Salı

sallambaç: Salıncak (<T. salla-n-maç>sallammaç>sallambaç)

sallambaş: Salıncak

salta: Salata

saltalık: Salatalık

sāma: Sarma

samambazarı: Samanpazarı (Öİ)

sāmaşık: Nikâhtan sonra gelin, damat, arkadaşları ve yakınlarının yaptığı kır eğlencesi (<T. sar- (i)m+a-ş-ık)

samıt: Dilsiz (<Ar. ĩāmit)

sa'mak: Satmak

sandāle: Sandalye

sarāyli: Bir çeşit tatlı

saltına: Bir iş yapmak, bir yere gitmek vb. gerektiğinde herhangi bir engeli (çocuk gibi) olmayan, özgür. (<Ar. saltanat'la ilgili olabilir)

sendiremek: Sendelemek (ET sendere-) (MBTS)

seselmek: Gelişmek, yetişmek, büyümek <T. ses+el-mek (?)

sası: Tatsız, yavan (T)

saşkın: Şaşkın

saşgın: Şaşkın

saşırmak: Şaşırmak

sāt: Saat

sāten: Zaten

sāti: Zaten

sē: Sen

seFē: Sefer

sefergāzi: Servergazi (Öİ)

segizen: Seksen

sekiS: Sekiz

sekizē: Sekizer

seKzen: Seksen

selbest: Serbest

sendiremek: Sendelemek

sērelmek: Seyrelmek (<ET.sedre-) (MBTS)

sēretmek: Seyretmek

sērek: Seyrek

sērelmek: Seyrelmek

serhoş: Sarhoş

serinisar: Serinhisar (Öİ)

sēt: Saat (<Ar. sā° at)

seten: Saten

sevir: Sevr (Öİ)

sevli: Servi

seytin: Zeytin

sıhat: Sıhhat

sıhāt: Sıhhat

sıma: Sima, surat (<Far. sīlmā)

sır'lamak: Sırtlamak

sışmak: Sıçmak

sīmak: Sığmak

siymek: Cezve, tencere vb. kaplardan sıvı bir şey dökerken sıvının ağzından altına doğru sızması, düzgün akması (<T. sız-mak) (?)

so'mak: Sokmak

soĝu'latmak: Soĝuk almak, hasta olmak

somak: Boĝaz <?

sōmak: Sormak

sōĝu: Sorgu

somānı sıkmak: Boĝazını sıkmak (<somak+ı+n+ı sık-mak) DİAS

sombaharda: Sonbaharda

son kesti: Son çocuk için kullanılan terim (Tekne kazıntısı)

soñru: Sonra

soñura: Sonra

soñurdan: Sonradan

soñurttan: Sonradan

soñuru: Sonra

sōra: Sonra

sōrā: Sonra

sosyet: Sosyete

sōĝünmek: Sōnmek [Tarihî metinlerde hem sōyindür- (Dede Korkut. 143-5) hem de "sōndür-" "sōndürmek, kısmak" (Kur'an Tefsiri, XII.-XIII. yy.lar) var. Belki başlangıçta bir ünlü uzunluğu vardı (*sōö- gibi)]

sulümek: Söylemek

sümek: Sövmek

sōmelmek: İpliğin masuraya düzgün sarılmaması

su givinmek: Yıkanmak

su givirmek: Yıkamak

sūdi: Suudi (Öİ)

Sülāle kovmak: Soyuna çekmek, irsîlik

süpüntü: Süprüntü

süreñ süreñ: Sürü sürü, kalabalık

Ş

şapĝa: Şapka

şarpa: Eşarp (<Fr. écharpe)

şavk: Işık (<Ar. şav9)

şavkmak: Parlamak

şē: Şey

şēbe'li: Şerbetli

şeml: Şehit

şehml: Şehit

şehër: Şehir

şehremin: Şehremini (Öİ)

şerfe: Şerife (Öİ)

şevte: İlk, siftah (<şefte<siftah< (Ar. istiftāh),

şimdey: Şimdiye

şindeyē: Şimdiye

şindi: Şimdi

şindilik: Şimdilik

şittik: Şey ettik

şule: Şöyle

şoFor: Şoför

şora: Şura

şōra: Şura

şöFör: Şoför

şöle: Şöyle

şölleyne: Şöyle

şüpülenmek: Şüphelenmek

şü'rü: Şükrü (Öİ)

T

tā: Daha

tādil: Tatil

taha: Daha

tahrna: Tarhana (Far. tarḥ-āne)

Tahrna gaşığınan efe yakışığınan: Her iş nasıl yakışıyorsa öyle yapılmalıdır.

tahtalık: Babadağ evlerinde, bahçede, ağaç altına, oturmak için tahtadan yapılmış, yüksekçe, merdivenle çıkılan, teras benzeri yer <tahta (<Far. taḥte) + lık

taḳavid: Yaşlı, emekli

tāla: Tarla

tāqūkat: Akrabalar (<Ar.taalluḳāt)

tāna: Tarhana

tamişa: Düğünden önce damat tarafındaki erkeklerin kendi aralarında yaptıkları kır eğlencesi (<Far.temāşā)

tārınā: Tarhana

tasılanmak: Tasalanmak

tāsıldar: Tahsildar

tāta: Tahta

tāqūkat: Taallūkat, akrabalar

tavaz: Tavas (Öİ)

tayın: Tayin

tebelleş olmak: Musallat olmak, can sıkmak (tebelleş+T.ol+mak)

tecelli~tecelle: Dert, çile (<Ar.tecell)

tecil: Acil, acele (Ar.taḳıl)

tēfik: Tevfik (Öİ)

tezgâk: Tegâh

tehāre'lenmek: Taharetlenmek

Tek durmamak: Uslu durmamak

Tek taş duvar olmaz: Birlik beraberlik, dayanışma olmazsa bir yere varmak mümkün değildir.

teqāşa: Telâşe, telâş

teñke: Teneke

terevi: Teravîh namazı

terhiz: Terhis

tesbi: Tepsi

tesbik: Tesbih

teskere: Tezkere

tesPi: Tepsi

tezgâ': Tezgâh

tezgâh: Tezgâh

tezgâk: Tezgâh

tēzi: Terzi

tırabzon: Trabzon (Öİ)

tıraf: Taraftan

to'lu: Toplu

toktur: Doktor

tomassuyu: Salça (<domates suyu>tomat suyu) (Domates< Meksika yerlilerinin dilindeki tomatl'dan İspanyolca aracılığıyla Avrupa dillerine giren kelime, Türkçeye Yunanca telaffuzu ile geçmiştir.)

tomat: Domates

tomata: Domates

tomatis: Domates

tomatiz: Domates

topğara: Topkara (Öİ)

Top garşılık güder: Her şey, her davranış karşılığıyla yapılır.

tōbu: Torba

tōbü: Tövbe

tōngüldemek: Gereksiz yere ortalıkta gezmek (töngül+de-mek)

turba: Türbe

turis: Turist

türken: Türkân (Öİ)

U

ucun ucun: Ucu ucuna (<uç+un uç+un)

uğunmak: Aşırı ağlamaktan veya aşırı gülmekten nefesi kesilmek (uv--uğ-un-dur-, uw-“ufala-” (ED)

uğurluma: Uğurlama

uğuzlā: Oğuzlar (Öİ)

ulam ulam: Akın akın, arkası kesilmeden, çok (<T. ula-m ula-m)

ummazdan: Umulmadık bir şekilde (<T. um-ma-z+dan)

umu'lu: Umutlu

unu'mak: Unutmak

uşmak: Uçmak

utel: Otel

Ü

üleşbēlik: Rençberlik

ülviye: Ulviye (Öİ)

ümre: Umre

ünnemek: Çağır- (<T. ün “ses”+le-mek)

ürümek: Üremek, çoğalmak

ūrüm pūsüm: Parça parça, az az,

üryā: Rüya

üseyin: Hüseyin (Öİ)

üşü’mek: Üşütmek

V

vimek: Vermek

vā: Var

vāmak: Varmak

vaḳıt: Vakit

vallā: Vallahi

vapır: Vapur

vāz: Vaaz

vemek: Vermek

v±mek: Vermek

vēmek: Vermek

vēmek: Vermek

veḳāsılı: Velhasıl, kısaca

veresi: Veresiye

vimek: Vermek

Y

ya’mak: Yatmak

ya’laşık: Yaklaşık

yādan: Yardan (Öİ)

yādım: Yardım

yādımcı: Yardımcı

Yakışığını katmak: Kötü niyet olmadan, bir şeyler uydurup, bahane bulup durumu kurtarmak

Yörüğe yönsüz demezler, yönsüze yörük derler: “Yörük” sıfatını yol yordam, nerede nasıl davranılacağını bilmeyen kişiler alır.

yalabık: Kullanışlı, düzgün (<T. yala-p+ık)

yalak: Şımarık

yāle: Yayla

yalım: Galiba, herhalde (<T. yalı “gibi”+m<yañlıg) (ED)

yalñız: Yalnız

yalñkılış: Yalınkılıç (Öİ)

yamıklık: Yamukluk

yāmır: Yağmur

yāmur: Yağmur

yañışlamak: Alay ederek karşıdakinin söylediğini tekrarlamak (<yan-sı+la-mak) KB’de “baş ağrıtmak, gevezelik etmek” “öküş sözlese yañşadı tir bilig”, KB’de yañşak “geveze”

yañlıç: Yanlış

yāren: Dost, arkadaş

yapşak: Yapış yapış (<T. yapış-ak)

Yāren yārene: Arkadaşlık ederek

yāsı: Yarısı

yassada: Yassıda (Öİ)

yassı: Yatsı

yastıgaç: Üzerinde yufka açılan ayaklı, tahta, yuvarlak tepsi (yastıgaç “üstünde hamur açılan tahta” OT’de yasgaç olarak geçer. yasgaçın yas- kökünden –gaç ekiyle türediği anlaşılıyor. Kaşgarlı Mahmut’a göre yası yığaç’tan gelir. yası yığaç>yassı yığaç>yastı yığaç> yastıgaç)

yatığan: Yatağan (Öİ)

yatgınlaşmak: Eskimek (<T. yat-gın+la-ş-)

yatırımından dutmak: Kendi kendine düşünerek sonuca varmaya çalışmak (yat-ır-ım+ı+n+dan + tut-mak)

Yatırımından büke büke: Kendi kendine, bazı bilgileri birleştirerek sonuca varmayı ifade eder.

yavru: Yavru

yavuklatmak: Nişanlamak <T.yagu-k+la-t-mak (yagu- “yaklaş-“ ED)

yavuklu: Nişanlı<T.yagu-k+lu (yagu- “yaklaş-“ ED)

ye'mek: Yetmek

ye'miş: Yetmiş

yeğni: Hafif (Hem gerçek hem mecaz anlamda) <T yeyni (MBTS “kökü bulunamamıştır” demektedir. <yig “iyi, yeğ”+in+i yapısında olması mümkündür.)

yele'li: Yelekli

yemkirmek: Şiddetli bir ağlama bittikten sonra kendinin tutamayarak devam eden hıçkırma (<T.yem+kir-mek) (?)<T. yenç-<yanç- “ezmek, baskı yapmak” ED

yençmek: Sarsmak, silkelemek, rahatsız edecek şekilde kucaklamak

yeñköy: Yeniköy (Öİ)

yepişlemek: Eliyle sırtına küçük darbeler vurmak (<T. yepiş+le-mek) DİAS

yıldırımak: Fırlatmak, elinden atmak

yimek: Yemek

yiğen: Yeğen

ymh: Kellecililer tarafından kullanılan bir ünlem

yitim: Yetim

yiyygi: Yiyecek

yō: Kez, defa <T. yol

yo': Yok

yoḳā: Yukarı

yoḳarıḡıyı: Yukarıkıyı (Öİ)

yoḳā: Yukarı

yoḳarı: Yukarı

yōmak: Yormak

yonan: Yunan (Öİ)

yosañ: Kumaş, dokuma tezgahı vb.de oluşan toz topakları

yoşumak: Yıpranmak, eskimek (özellikle kumaştan yapılmış şeyler için) (<yoş+u-mak)

ET yoş “1. yorgun, yıpranmış, zayıf 2. yorgunluk, fersizlik, zayıflık”

yozutmak: Bir şeyden soğumak

yörümek: Yürümek

yövmiye: Yevmiye

yumül yumül: Sadece “yürü-“ fiili için için kullanılan, “zahmetle, yorularak” gibi bir anlam veren zarftır. (<T. yürü-mül)

yuğa: Yufka

yümek: Yıkamak

yuğurmak: Yoğurmak

yumşak: Yumuşak

yūsek: Yüksek

yūs: Yüz

Z

zanāt: Zenaat

zapte'mek: Zapt etmek

zāret: Ziyaret

zātè: Zaten

zāti: Zaten

zatten: Zaten

zebeplemek: Sebeplenmek

zelmhe: Zeliha (Öİ)

zev'li: Zevkli

zılgıt yemek: Azar işitmek <Ar. (Suriye) zalgūta “şiddetli bağırsız, çılgılık”tan ses taklidi kelime (MBTS, TDES)

zıندان: Zindan

ziāretè: Ziyarete

zini: Sini

zir gidl: Çok az (<Ar. zerre+ kadar)

zirgil: Çok cimri

zir: Zerre

zirāt: Ziraat

zō: Zor

zoba: Soba

zopå: Sopa

zövüdük zövüdük: Yakıksız, lüzumsuz yere gezen kişiler için kullanılan bir zarftır.

zuman: Zaman

... e kadar dađlā mēmed ali çıđırī: Onu anlayıncaya veya yapıncaya kadar!...

5. KAYNAKLAR

1. Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, TDK, Ankara, 1999
2. AKBAŞ Fatma, Denizli Ağızındaki Kelimeler, Anlamları, Yapıları ve Kökenleri (E, F, G, H, I, İ, K), Dan: Ceyhun Vedat UYGUR, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Denizli, 2006
3. AKIN Veysi, “Babadağ (Kadıköy)ve Çevresinde Millî Mücadele” I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, 1999, Denizli
4. ATAY Ayten, “Denizli ve Çevresi Ağızlarında Geçen Eski Türkçe Kelimelerdeki Ses ve Anlam Özellikleri”, Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, Bildiriler, 2006
5. AYVERDİ İlhan Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2005 (MBTS)
6. BANGUOĞLU Tahsin, Türkçenin Grameri, TDK, Ankara, 2007
7. BİRAY Nergis, “Acıpayam Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Ekleri ve Etnik Yapı ile İlişkisi”, Acıpayam Sempozyumu Bildirileri, Denizli, 2007
8. BURAN Ahmet, Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri, TDK Yayınları, Ankara, 1996
9. Büyük Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2005
10. CİLLOV Haluk, Denizli El Dokumacılığı, İstanbul, 1949
11. CLAUSON, Sir Gerard, An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford, 1972
12. ÇOLAKOĞLU Fatma, Denizli Ağızındaki Kelimeler, Anlamları, Yapıları ve Kökenleri (L, M, N, O, Ö, P, R, S, Ş, T, U, Ü, V, Y, Z), Dan: Ceyhun Vedat UYGUR, Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Denizli, 2006
13. Derleme Sözlüğü, TDK, Ankara, 1993
14. DEVELLİOĞLU Ferit, Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi Yayınları , (13. baskı), Ankara, 1996
15. ERCİLASUN, Ahmet Bican, Makaleler (Dil-Destan-Tarih-Edebiyat) Yayıma Haz: Ekrem Arıkoğlu, Akçağ yay., Ankara, 2007
16. EREN Hasan, “Türk Dillerinde Metathése”, TDAY, 1959, s. 163
17. EREN Hasan, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara, 1999 (TDES)

18. ERGİN Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1993
19. GABAİN Annemarie Von, “Türkçede Fiil Birleşmeleri” TDAY, 1953, s.16
20. GABAİN Annemarie Von, Eski Türkçenin Grameri Çev: Mehmet Akalın, TDK, Ankara, 1988
21. GÖKÇE Turan, “XVI. yüzyılda Babadağ: Kadıköy” I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, 1999, Denizli
22. GÜLENSOY Tuncer, Kütahya ve Yöresi Ağızları, TDK Yayınları, Ankara, 1988
23. GÜZEL Seher, Denizli Ağzındaki Kelimeler, Anlamları, Yapıları ve Kökenleri (A, B, C, Ç, D), Dan: Ceyhun Vedat UYGUR, Yayımlanmamış Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Denizli, 2006
24. HACİEMİNOĞLU Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, MEB Yayınları, İstanbul, 1992
25. KARAHAN Leylâ, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK, Ankara, 1996
26. KARAHAN Leylâ, Türkçede Söz Dizimi -Cümle Tahlilleri-, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999
27. KAVAK Şeref, “Çalışma Sermayesi Tüccardan Duran Varlıklar ve İşçilik Dokumacıdan Ortaklık Olmayan Ortaklık ‘Tekstilde Babadağ Modeli Kalkınma’” I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 1999
28. KORKMAZ Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri -Şekil Bilgisi- TDK, Ankara, 2009
29. KORKMAZ Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara, 1992
30. KORKMAZ Zeynep, “Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Vokal Uzunlukları Hakkında” TDAY, 1959, s.197
31. KORKMAZ Zeynep, Güney-Batı Anadolu Ağızları, Ses Bilgisi (Fonetik), TDK Yayınları, Ankara 1994
32. KORKMAZ Zeynep, “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine Bir Derleme”, TDAY, Ankara, 1953
33. MANAV; Aslı, Denizli’nin Güney İlçesi Ağzı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dan: Ceyhun Vedat UYGUR, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2006
34. SAĞLAM M. Kemal, 20. Yüzyıl Ortalarında Babadağ, BASİAD, Denizli, 2006

35. ŞİMŞEK Celâl, “Antik Dönemde Babadağ Çevresi”, I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 1999
36. TEKİN Talat, Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler, Hacettepe Üniversitesi Yay. Ank, 1975
37. TALAT Tekin, Orhon Türkçesi Grameri, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi-9, Kitap Matbaası, İstanbul-2003
38. TOK Turgut, Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi Ağızları, Basılmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens. Denizli, 2002
39. TOKATLI Argun, 1992 İstanbul’da Yaşayan Babadağlılar Telefon Fihristi, Pamukkale Matbaası, İstanbul, 1992
40. TOPRAK, Funda, Harezmi Türkçesinde Fiil, Ankara-2005
41. TULUM Mertol, “-la/-le” Ekine Dair” Ege Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
42. TURGUT Feyza, UYGUR Ceyhun Vedat, “Babadağ Ağzındaki Arkaik ve Yerel Unsurlar”, I. Babadağ Sempozyumu, Tarihte ve Günümüzde Babadağ, Bildiri Metinleri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 1999
43. TÜRKYILMAZ Fatma, Tasarlama Kiplerinin İşlevleri, TDK yayınları, Ankara, 1999
44. UYGUR Ceyhun Vedat, Denizli İli Ağız Sözlüğü (Yapı-Köken) Denizli Belediyesi Kültür yayınları, Denizli, 2007
45. UYGUR Ceyhun Vedat, Denizli Bölgesi Ağzındaki Arkaik Kelimeler ve Yapıları, Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu, Bildiriler-2, Denizli, 2006
46. Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara, 1983
47. www.babadag.gov.tr
48. www.kenthaber.com
49. www.ankara.edu.tr

6. ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Denizli’de doğdu. İlk, orta ve yüksek öğrenimini Denizli’de tamamladı. 1999’da Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği’nden mezun oldu. Aynı yıl, İstanbul’da öğretmenlik görevine başladı. Hâlen, Pamukkale Üniversitesi’nde Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı’nda yüksek lisans öğrencisidir. İstanbul’da Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliğini sürdürmektedir. Evli ve bir çocuk annesidir.